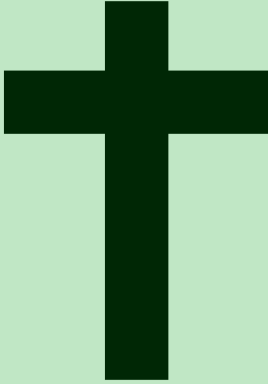

Ta lə Luwə Kunmindı
ki Sigi

New Testament in Gor

Ta lə Luwə Kunmindɪ kɪ Sigi

New Testament in Gor

copyright © 2014 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Gor

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2025-05-03

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 2 May 2025 from source files dated 3 May 2025

2c67456e-bce1-5ef4-9c95-47d2d9335aa4

Contents

Matiye	1
Marki	75
Luki	123
Jan	200
Kulə'gi læ njekawkulə'gi	256
Rəman'gi	326
1 Korenti'gi	359
2 Korenti'gi	390
Galati'gi	411
Epeji'ti	423
Pilipi'gi	435
Kolosi'gi	443
1 Tesaloniki'gi	451
2 Tesaloniki'gi	458
1 Timote	462
2 Timote	472
Titi	479
Pilemon	483
Ebirə'gi	485
Jaki	512
1 Piyər	521
2 Piyər	530
1 Jan	536
2 Jan	544
3 Jan	546
Judi	548
Ta Nya'gi Kikiyə ki Tekido'a	551

Poyta ki maji ki Matiye ndangi Ta ki do Poyta'ti ki maji ki Matiye ndangi

Makitu kin or'je Poyta ki maji toki Jeju in Njekaji ki ndoki Luwə un ndu'ne ene n'a n'adi'je kaa ə adi kaa to kin. Matiye toji'je toki koji Jeju Kirisiti toлта kunndu'gi ki toi me Kunmindit'i ki kəkə. Ningə Jeju in de ki Luwə mbət'ə in Ngonn Luwə ki isi kumngayira ki ndo'gi.

Makitu Matiye el'je poy nya'gi ki Jeju ra'de, tunginn'ə lo koj'o'ti biti te'n doboy mbər'ti ki ində adi njendo'gi li'ə. In ndigi kelta do nya'gi'ti pəti ki rai nya ojido kisikidotaa lə Jeju el, nan ndigi mannaji do nya'gi'ti ki Jeju ra num, nyando'gi li'ə num to. Nya'gi ki joo kin ə Matiye əsi kagi do'ti me makitu'ti lə'ne. Matiye tudə kunəta'gi ki Jeju ndo ojido Konbe lə Luwə me kunəta'gi'ti asi ginn mi be: 1) nyando ki do mbal'ti (Rowninn'ə 5-7); 2) ta koji ki njendo'gi ki dogi gidə in joo (10); 3) kujita ki ojido Konbe lə Luwə (13); 4) in ri'gi ə kadi de ra ta kin ə njendo'ti (18); 5) re konbe (25).

Kon ta'gi ki me'ti: Ginn kaw ki koji Jeju Kirisiti 1-2. Batəm lə Jeju ki nan ki Su nan'a 3-4. Nyando ki do mbal'ti 5-7. Nya'gi ki dum ra ki Jeju ra'de 8-9. Jeju ulə njendo'gi lə'ne 10. Ta'gi ki el ki nje tanro'gi 11-12. Kujita'gi ki ojido Konbe lə Luwə 13. Nya'gi ki dum ra ki ta'gi ki wal ki Parisi'gi 14-17. In ri'gi ə kadi de ra ta kin ə njendo'ti 18. Kin Galile'ti biti te ki Jerujalem'ti 19-23. Re lə konbe 24-25. Kon, koy ki te lo koy'ti lə Jeju 26-28.

Ginn kaw Jeju (Luk 3.23-38)

¹ Ginn kaw lə Jeju Kirisiti ki ngonnkaw *Dabidi, ki ngonnkaw *Abiraham ə to kin:

² Abiraham oji *Isaki, Isaki oji *Jakobi, Jakobi oji Juda ki ngannkon'a'gi.

³ Juda in ki Tamar oji Peresi ki Jara, Peresi oji Esirom, Esirom oji Aram,

⁴ Aram oji Aminadabi, Aminadabi oji Nason, Nason oji Salmon,

⁵ Salmon in ki Rahabi oji Bowaji, Bowaji in ki Rutu oji Obedi, Obedi oji Jese,

⁶ Jese oji ngar Dabidi.

Dabidi taa ne Uri oji'n Salomon,

⁷ *Salomon oji Robowam, Robowam oji Abiya, Abiya oji Asa,

⁸ Asa oji Jojapa, Jojapa oji Joram, Joram oji Ojiyasi,

⁹ Ojiyasi oji Jowatam, Jowatam oji Akaji, Akaji oji Ejekiyasi,

¹⁰ Ejekiyasi Oji Manasa, Manasa oji Amon, Amon oji Jojiyasi,

¹¹ Jojiyasi oji Jekoniyasi ki ngannkon'a'gi. Dɔkagilo'ə'ti kin ə uwəi de'gi ki Jerujalem awi se'de bər Babilon'ti*.

¹² Loki awi se'de Babilon'ti, Jekoniyasi oji Salatiyel, Salatiyel oji Jorobabel,

¹³ Jorobabel oji Abiyudi, Abiyudi oji Eliyakim, Eliyakim oji Ajor,

¹⁴ Ajor oji Sadoki, Sadoki oji Akim, Akim oji Eliyudi,

¹⁵ Eliyudi oji Eliyajar, Eliyajar oji Matan, Matan oji Jakobi,

¹⁶ Jakobi oji Jisepi ki ngaw Mari. Ningə Mari oji Jeju ki bari'ə Kirisiti, *De ki Luwə mbət'ə.

¹⁷ Ulə ngirə dɔ Abiraham'ti biti te'n dɔ Dabidi'ti, ginn koji in dɔgi gidə in sɔ, ə in dɔ Dabidi'ti biti kaw bər Babilon'ti, in ginn koji dɔgi gidə sɔ, taa in dɔ kaw bər Babilon'ti biti koji Kirisiti'ti, in ginn koji dɔgi gidə in sɔ tɔ.

Koji Jeju

(Luk 2.1-7)

¹⁸ Gorow koji Jeju Kirisiti ə to kin. Kon'a Mari in njenduwə lə Jisepi ki uwə dɔ'a. Ningə, loki ingəi nan dene ki dingəm el bay ə, Mari in səm ki tɔgi lə Ndil Luwə.

¹⁹ Lo kin'ti non be, Jisepi ki njenduwə lə Mari, in de ki dana, ndigi kadi n'elta kin ki taga n'ulə'n rɔsɔl dɔ Mari'ti el, adi ɔji me'ne'ti kadi n'inyəi nan ki Mari gidi kuwə par.

²⁰ Loki ɔji ta kin be me'ne'ti ningə, malayka lə Burəbe te bus me nii'ti el'ə ene: «Jisepi, ngonnkaw Dabidi, bɔl el kadi taa Mari ne'i'ti, tado ngonn ki to me'i'ti kin, in ngonn ki re ki gorow lə Ndil Luwə.

²¹ Mari a oji ngonn ki dingəm, ningə a ində tɔ'a nan Jeju, tado in ə in de ki a aji de'gi lə'ne me majel'gi'ti lə'de.»

²² Nya'gi kin pəti a rai nya be kadi ta ki Burəbe el ki ta njekeltakita'a'ti kete nu kin tɔlta'ne.

²³ Burəbe el ene:

«Oyi ngonn ki mandɔ ki gər dingəm el bay a in səm,

A ɔji ngonn ki dingəm,

Ningə a bari'ə Emanuwel,

Ki kər ginn'ə nan: "Luwə in se'je†".»

* 1:11 1.11 2 Ngar'gi 24.12-16 † 1:23 1.23 Eja 7.14

²⁴ Loki Jisepi ndəl dɔ bi'ti, ra toki malayka lə Burəbe el'n'ə, adi taa Mari ne'ne'ti, re si'ə kəy.

²⁵ Nan gər'ə ki dene ki dingəm'ti el, biti kadi Mari oji'n ngonn. Oji ngonn ki dingəm, adi Jisepi ində tɔ'a nan Jeju.

2

Nje nyagər'gi ki dɔ mee'gi'ti rei oyi Jeju

¹ Oji Jeju Betilehem*, dɔnangi ki Jude'ti, dɔkagilo konbe'ti lə ngar Erodi. Go koj'o'ti, nje nyagər'gi ki dɔ mee'gi'ti, in lo kuwə kadi'ti rei Jerujalem,

² ningə dəji eyina: «Ngar lə *Juwipi'gi ki oji'ə kin in ra be ə? J'oo mee li'ə te lo kuwə kadi'ti ə ji re kadi j'osi məkəsi'je nanga non'a'ti.»

³ Loki Ngar *Erodi oo ta kin, me'ə gangi mann, nan'ti ki de'gi ki Jerujalem'ti ba pəti.

⁴ Be ə, ngar kaw kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi ki njendo ndukun'gi lə Luwə, dəji'de ke lo ki ra be ə a oji Kirisiti'ti ki in De ki Luwə mbət'ə wa?

⁵ Ə eli'ə eyina: «A oji'ə Betilehem'ti, dɔnangi ki Jude'ti, tado ta ki njekeltakita Luwə'ti el ə to kin:

⁶ "In de'gi ki Betilehem ki dɔnangi'ti ki Juda, Kadi in gəri toki rɔta'ti,

Be lə'se in ki nda'a goto el jagi dann bebo'gi'ti ki dɔnangi ki Jude'ti, ki nda'de to'ti,

Tado ngar ki njekɔrnon de'gi lə'm, Isirayel'gi a te dann'se'ti†.»

⁷ Lo kin'ti, Erodi bar nje nyagər'gi ki dɔ mee'gi'ti gidɔ kuwə, dəji'de ke dɔkagilo ki ra inbe bangi ə mee te'n wa?

⁸ Ningə go'ti, ulə'de Betilehem'ti ene: «Ai dəji ta ki rɔta'ti dɔ ngonn'ti kin. Loki ingəi'ə ningə, rei eli'm'in adi m'in kaa m'aw m'osi məkəsi'm nanga non'a'ti tɔ.»

⁹ Go ta'ti lə ngar kin ningə, nje nyagər'gi osi dɔ row'ti isi awi. Ə loki isi awi ningə nyi oyi mee ki oyi'ə lo kuwə kadi'ti kakin ə ra njiyə non'de'ti. Njiyə re te dɔ kəy'ti ki ngonn to'ti ningə, ra lokati.

¹⁰ Loki oyi mee kin, rɔ'de nəl'de ngayn.

¹¹ Ə uri me kəy'ti ningə, oyi ngonn in ki kon'a Mari, ningə ɔsi məkəsi'de nanga, piti'ə. Go'ti, tei ta bɔl'gi lə'de, adi'ə ɔr, ki nduji kagi ki əti maji, ki nom kagi.

¹² Go nya'gi'ti kin, Luwə el'de me nii'ti kadi təli gogi ki row ki dɔ Erodi'ti el. Be ə, təli awi be lə'de ki row ki rangi.

Anyi nan ki Jeju awi si'ə Ejipiti

* 2:1 2.1 1 Samiyel 16.1 † 2:6 2.6 Mis 5.1

¹³ Loki nje nyagər'gi awi ningə, malayka lə Burəbe te me nii'ti el Jisepi ene: «Ində taa un ngonnn in ki kon'a, ə anyi aw se'de Ejipiti. Aw si'ti non biti kadi m'in m'el'i bay taa in təl re se'de, tado Erodi a sangi kadi n'tol ngonnn kin.»

¹⁴ Jisepi ində taa kondə'ti non, un ngonnn in ki kon'a, ningə anyi aw se'de Ejipiti'ti.

¹⁵ Si'ti non biti koy Erodi, adi ta ki Burəbe el ki ndu njekeltakita'a'ti ene: «M'bar ngonnn'm kadi te me be'ti ki Ejipiti kə» kin tolta'ne.

Erodi təl ngann'gi ki kasi me be'ti ki Betilehem

¹⁶ Loki Erodi oo kadi nje nyagər'gi ədi'ə, wongi ra'a ngayn. Wongi ra'a adi un ndu'ne kadi tōli ngann'gi ki kasi ki in də bal ki joo'ti təl ki nanga ne pəti me be'ti ki Betilehem, ki ngann be'gi ki gidi'ti. Bal kin in kigo dəkagilo'ti ki nje nyagər'gi oji'ə'n'ə.

¹⁷ Be ə, ta lə njekeltakita Luwə'ti Jeremi, ki el təl'n ta'ne. Jeremi ene:

¹⁸ «Ndu'de bar me be'ti ki Rama, non'gi ki ndingəro'gi ki əti bol ngayn.

Rasel non ngann'ne'gi,
Ndigi kadi de səl me'ne el,

Tado gotoiŞ.»

Jisepi təl Ejipiti aw Najareti

¹⁹ Loki Erodi oy nga ningə, go koy'o'ti, malayka lə Burəbe te ki rə Jisepi'ti, Ejipiti'ti me nii'ti, el'ə ene:

²⁰ «Ində taa, un ngonnn ki kon'a, ə təli awi dənangi Isirayel'ti gogi, tado de'gi ki isi sangi kadi n'toli ngonnn kaa oyi nga.»

²¹ Jisepi ində taa, un ngonnn ki kon'a, ə təli awi dənangi Isirayel'ti gogi.

²² Nan loki oo kadi Arkelosi onbe də Jude'ti tor baw'ne Erodi'ti, bol ra'a kadi aw Jude'ti. Be ə, Luwə el'ə me nii'ti ad'a aw Galile'ti yo.

²³ Aw isi me bebo'ti ki bari'ə Najareti. Be kadi ta ki de'gi ki njekeltakita Luwə'ti eli eyina: «A bari'ə de ki Najareti'ti kin təl'n ta'ne.»

3

Jan ki njera de'gi batəm

(Mrk 1.2-6; Luk 3.1-6; Jan 1.19-23)

¹ Bal'gi dər go'ti, Jan Batisi te, iləmbər diləlo'ti ki Jude ene:

² «Inyæi gorow njiyæ'se'gi ki majel kɔ, tado Konbe læ Luwæ in ndækba.»

³ Jan Batisi ə, in de ki njekeltakita Luwæ'ti Ejay elta do'a'ti ene: «Ndu de madi bar diləlo'ti ene: "Rai gorow læ Burəbe!

Rai gorow li'ə adi ra njururu*!"»

⁴ Jan ulə ku ki in ki ra ki bin jambal rɔ'ne'ti, ningə do me'ne ki ndar tɔ. Nyakusɔ'a in giwiri'gi ki təji.

⁵ De'gi ki bebo Jerujalem'ti, ki dɔnangi Jude'ti pəti, ki dɔnangi ki kadi ba Jurden'ti pəti, rei rɔ Jan'ti.

⁶ Rei tɔri ndu'de dɔ majel'gi'ti lə'de, adi Jan ra'de batəm me ba Jurden'ti.

⁷ Loki Jan oo adi *Parisi'gi ki *Sadusi'gi ngayn rei kadi ra'de batəm ningə, el'de ene: «Ingi ki mann'se majel to mann lii pir'gi be kam, nan ɔji'se row kadi anyinan wongi læ Luwæ ki a re ə?

⁸ Maji kadi kulə ra'se tɔji kadi in de'gi ki inyæi gorow njiyæ'se ki majel kɔ.

⁹ Ningə, kadi inyæi ta kɔji me'se'ti kene: "J'in ngann kaw Abiraham." Tado, adi m'el'se, Luwæ asi kadi a təl gaji mbal'gi kam ngann kaw Abiraham'ti kare.

¹⁰ Ki ngəsine kin, kungə in ndækba kadi tugə kagi'gi ngirə'de'ti gangi nga. Kagi ki ra ki andi maji el ə, a tugəi'ə kadi iləi'ə me por'ti kɔ.

¹¹ M'in, m'ra'se batəm me mann'ti, kadi tɔji toki inyæi gorow njiyæ'se'gi ki majel kɔ, nan de ki a re go'm'ti, in nje tɔgi ki utə'm sanyi. M'asi kadi sa ki nja'a'ti kaa m'or el. In a ra'se batəm me Ndil Luwæ'ti, ki me por'ti.

¹² Uwə keh to nya ji'ne'ti kadi to'n kandi ko ki maji, ɔy me dam'ti, ningə ulə tisə por. In por ki a oy el ratata.»

Jeju ra batəm

(Mrk 1.9-11; Luk 3.21-22; Jan 1.29-34)

¹³ Lo kin'ti non, Jeju in Galile'ti, re ta ba Jurden'ti rɔ Jan'ti, kadi ra'a batəm.

¹⁴ Nan Jan ge kodi el, adi el ene: «In m'in ə kadi in, ra'm batəm, ningə in yo ta in təl re rɔ'm'ti kadi m'ra'i batəm bay tɔ wa?»

¹⁵ Nan Jeju el'ə ene: «Ki ngəsine kin, in ra be, tado in kigo'ə kin ə j'a ji tɔl'n ta ndigi læ Luwæ.» Be ə, Jan ndigi do'ti, ra'a'n'ə batəm.

¹⁶ Loki Jeju ra batəm taa par, ə te me mann'ti ningə, low'ə'ti non, dɔran te ta'ne, adi oo Ndil Luwæ risi to dər dum be re isi do'a'ti.

¹⁷ Ningə, ndu ta madi te dɔran'ti, ene: «In kam in Ngonn'm njendigi lə'm, ki rɔ'm nəl'm do'a'ti ngayn.†»

* 3:3 3.3 Ejay 40.3 † 3:17 3.17 Pa'gi 2.7; Ejay 42.1

4

*Su nan Jeju**(Mrk 1.12-13; Luk 4.1-13)*

¹ Go'ti, Ndil Luwə ɔrnɔn Jeju aw si'ə dilələ'ti, kadi Su nan'a.

² Jeju ɔgi rə'ne nyakusɔ, kondɔ dɔsɔ ki kadi, dɔsɔ, ə go'ti bo ra'a.

³ Lo kin'ti, Su, njenan de'gi ɔti re rə'a'ti, el'ə ene: «Re in Ngonn læ Luwə ə, adi mbal'gi kin tæli mapa adi m'oo.»

⁴ Ə Jeju ilə'ti ene: «Ndangi me makitu'ti læ Luwə eyina: De a isi ki də'ne taa ki takul nyakusɔ par el, nan ki takul ta'gi pəti ki tei ta Luwə'ti to*.»

⁵ Go'ti, Su aw ki Jeju me bebo'ti ki Jerujalem, ki in bebo ki to ta dangi tado Luwə, aw si'ə jam dɔ Kəy'ti læ Luwə taa,

⁶ ningə el'ə ene: «Re in Ngonn læ Luwə ə, inyə ji'i taa osi adi m'oo. Tado ndangi me makitu'ti læ Luwə eyina: "Luwə a adi ndu'ne malayka'gi lə'ne kadi a lai'nu dala ji'de'ti, kadi nja'i tugə mbal el†".»

⁷ Jeju təl el'ə ene: «Ndangi me makitu'ti læ Luwə to eyina: A nan Burəbe Luwə lə'i el‡.»

⁸ Su təl aw ki Jeju dɔ mbal'ti ki ngal taa ngayn bay, ɔj'ɔ konbe'gi ki dɔnangi'ti ne pəti, ki nyakingə'gi ki me'ti,

⁹ ningə el'ə ene: «M'a m'ad'i nya'gi kin pəti, loki re ɔsi məkəs'i nanga non'm'ti ə ulə tɔji dɔ'm'ti.»

¹⁰ Jeju təl el'ə ene: «In *Satan, ɔti kɔ sanyi. Tado ndangi me makitu'ti læ Luwə eyina: "A ɔsikurə Burəbe Luwə'ti lə'i, ningə in ki kar'ne ba par ə a re non'a'ti kadi in gos'o\$."»

¹¹ Be ə, Su inyə Jeju ə ɔti aw. Ningə malayka'gi rei rə Jeju'ti, rai si'ə.

*Jeju iləmbər Poyta ki maji Galile'ti**(Mrk 1.14-15; Luk 4.14-15)*

¹² Dɔkagilo madi, uwəi Jan dangay'ti, ə Jeju oo ta'a ningə, təl ɔr rə'ne aw Galile'ti.

¹³ Nan kin ə, inyə bebo ki Najareti, ə aw isi Kapernayim'ti yo. Kapernayim ki in bebo ki ra kadi ba'ti ki Galile, dɔnangi'ti læ Jabulon ge ki Nepitali ge.

¹⁴ Be kadi tɔlta ta ki njekeltakita Luwə'ti Ejay el ene:

¹⁵ «In de'gi ki Dɔnangi Jabulon'ti ki dɔnangi Nepitali'ti,

Ki sii ndəkba kadi babo'ti,

Gidi ba Jurden'ti,

In de'gi ki dɔnangi Galile'ti,

Ki in de'gi ki in Juwipi'gi el!

Uri mbi'se oyi:

* 4:4 4.4 Ndukun ki nja joo 8.3 † 4:6 4.6 Pa'gi 91.11-12 ‡ 4:7 4.7 Ndukun ki nja joo 6.16 § 4:10 4.10 Ndukun ki nja joo 6.13

16 De'gi ki kete sii lo ki ndul'ti,
 Oyi kunji kibo,
 Ningə de'gi ki kete sii be læ yo,
 Ki in lo ki ndul kururu,
 Lo kunji te do'de'ti* .»

17 Do gangi lowə'ti kin, Jeju ulə ngirə kiləmbər ene:
 «Inyəi gorow njiyə'se'gi ki majel kə, tado Konbe læ Luwə
 in ndəkba rə'se'ti.»

Njendo'gi ki dəkete ki Jeju bar'de
 (Mrk 1.16-20; Luk 5.1-11)

18 Ndo kare, Jeju ra njiyə kadi babo'ti, ki Galile ningə
 oo ngannkon'a'gi joo: adi in Simon ki bari'ə Piyər ingi ki
 ngonnkon'ne Andire ki in njendon kanji'gi, a iləi bandi me
 mann'ti.

19 Jeju el'de ene: «Rei go'm'ti adi m'ndo'se, kadi in təli
 nje sangi de'gi adi m'in kadi ingəi kaji.»

20 Kalangiba, inyəi bandi'gi læ'de, ə awi uni go Jeju.

21 Jeju ətə ki kete nden ningə, oo ngannkon'nan'gi ki rangi
 joo: Jaki in ki Jan ki in ngann læ Jebede, sii me to'ti ki
 baw'de, isi rai go bandi'gi læ'de, ə bar'de.

22 Loki Jeju bar'de ningə, kalangi ba, inyəi baw'de Jebede
 ki to, ə awi uni go Jeju.

23 Jeju njiyə dɔnangi Galile'ti ba pəti, ndo nya de'gi me
 kəykawnan'gi'ti læ Juwipi'gi, iləmbər Poyta ki maji ki ojido
 Konbe læ Luwə, taa aji njemonyi'gi ki njeroto'gi ki dann
 de'gi'ti to.

24 Təbar li'ə sanan dɔnangi'ti ki Siri ba pəti, adi rei ki de'gi
 pəti ki rə'de ra'de, njeroto'gi ki dangi dangi, nje ki ndil'gi
 ki majel rai'de ge, njedamsil'gi ge ki njerokoy njururu'gi ge,
 adi aji'de.

25 Bulə de'gi ngayn rei go Jeju'ti. Nje kin dɔnangi Galile'ti
 ge, dɔnangi Bebo'gi'ti ki Dəgi ge, bebo Jerujalem ge, ki
 dɔnangi Jude'ti ge, ki dɔnangi ki gidi ba Jurden'ti ge.

5

Jeju ndo nya njendo'gi læ'ne do mbal'ti
 (Mrk 3.13; Luk 6.12-13, 20)

1 Loki Jeju oo bulə de'gi kin ningə, ətə aw isi do mbal'ti,
 adi njendo'gi li'ə rei rə'a'ti.

2 Lo kin'ti, Jeju ilə rə'ne ndo nya de'gi ene:

Maji ki rəta'ti
 (Luk 6.20-26)

* 4:16 4.16 Ejay 8.23, 9.1

³ «Majikur in læ nje ki oyi rɔ'de kadi n'asi el takum Luwə'ti,

tadɔ Konbe læ Luwə in yan'de.

⁴ Majikur in læ nje ki isi nonyi bone,

tadɔ lo ti ə Luwə a sɔl me'de.

⁵ Majikur in læ nje ki sɔli lɔm lɔm,

tadɔ Luwə a adi'de dɔnangi kadikare'ti.

⁶ Majikur in læ nje ki bo ki kundə ra nya kigo ndu Luwə'ti in me de'ti,

tadɔ lo ti ə a ndanni.

⁷ Majikur in læ nje ki isi oyi kumtondoo læ de'gi,

tadɔ Luwə a ra se'de maji.

⁸ Majikur in læ nje ki me'de in kare dɔ Luwə'ti,

tadɔ a oyi Luwə ki kum'de.

⁹ Majikur in læ nje ki isi sangi row lapiya,

tadɔ a bari'de ngann'gi læ Luwə.

¹⁰ Majikur in læ nje ki de'gi isi adi'de kon tadɔ nyara ki dana,

tadɔ Konbe læ Luwə in yan'de.

¹¹ Majikur in læ'se loki de'gi isi taji'se ge, isi adi'se kon ge, isi tətita dɔ'se'ti ge tadɔ lə'm.

¹² Rai rɔnel, tiləi kole, tadɔ nyakugə goji'se in ngayn dɔran'gi'ti. *Njekeltakita Luwə'ti, ki rai kulə kete non'se'ti, ingəi kon kin be tɔ.

Nje kun go Kirisiti in kati ki kunji ki dɔnangi'ti

(Mrk 9.50, 4.21; Luk 14.34-35, 8.16, 11.33)

¹³ «Ingi ə in kati ki dɔnangi'ti. Ningə kin ə mbann kati goto ə, de a ra bann ə kadi kati təl mbann gogi bay wa? Maj'a goto nga; a buki'ə kɔ gidi lo'ti kadi de'gi njiyəi dɔ'ti par nga.

¹⁴ «Ingi ə in kunji ki dɔnangi'ti. Ningə bebo ki indəi'ə dɔ mbal'ti taa, asi kadi a iyə rɔ'ne el.

¹⁵ De a ində por lambi'ti re'n kəy ə dow ngo dɔ'ti el. A ində dɔ nya'ti taa kadi de'gi ki me kəy'ti pəti oyi lo.

¹⁶ Be tɔ ə, kadi de'gi pəti oyi kunji læ'se me nyara ki maji'ti. Loki oyi nya ra'se ki maji ningə, a uləi tɔji dɔ Baw'se Luwə'ti ki isi dɔran'ti.

Nyando ki dɔ ndukun'ti læ Luwə

¹⁷ «Maji kadi in məri toki m're kadi m'bujɔ ndukun'gi læ *Moji eke ta læ njekeltakita Luwə'ti el. M're tadɔ buji'de el, nan m're tadɔ təl ta'de yo.

¹⁸ Toki rɔta'ti, m'el'se, kete non kadi dɔran in ki dɔnangi kin a gotoi kɔ, ngonn kur ta ki nden be, eke ngonn ndaja madi ki me ndukun'ti læ Luwə ki ndangi ki a ɔr kɔ goto. A to be biti kadi nya'gi pəti ki ndangi me'ti rai nya.

19 De ki aldɔ ngonn mbærkikində ki nden be dann mad'a'gi'ti, ə ndo de'gi kadi rai toki in ra'n be tɔ ningə, a in ki du ngayn me Konbe'ti lə Luwə tɔ. Nan de ki təl rɔ'ne go'ti, ə ndo de'gi, a in kibo me Konbe'ti lə Luwə.

20 Adi m'el'se: kin ə nyara ki dana lə'se utə nya njendo ndukun'gi lə Luwə ki Parisi'gi el ə, a uri me Konbe'ti lə Luwə el.

Nyando ki dɔ wongi'ti

(Mrk 11.25; Luk 12.57-59)

21 «Ingi, in gəri maji toki ndu ta el kaw'je'gi ene: “A tɔl de el,* de ki tɔl madi'ne ningə, maji kadi awi si'ə non njegangi ta'gi'ti.”»

22 Nan m'in m'el'se: «De ki ra wongi ki ngonnkon'ne, maji kadi awi si'ə non njegangi ta'gi'ti; de ki taji ngonnkon'ne “mbo”, maji kadi awi si'ə non njegangi ta'gi'ti kibo lə Juwipi'gi; ə de ki bar ngonnkon'ne “man”, maji kadi iləi'ə me por'ti ki biti ki non'ti.

23 Kin ə aw ki kadikare lə'i ringiri lo kilə kadikare'ti kadi Luwə, ə me'i olo dɔ'ti kadi ngonnkon'i aw sə'i ki ta madi ningə,

24 maji kadi inyə kadikare kin non ringiri'ti, ə in re aw ulə noji nan'ti si'ə bay taa in təl re un kadikare lə'i adi Luwə.

25 «Kin ə isi awi lo gangita'ti ki nje ta lə'i ə, loki in dɔ row'ti bay kin ə, in sangi row kadi ndu'se osi go nan'ti si'ə kalangi, nan to aw sə'i uləi ji njegangita'ti, adi njegangi ta uni uləi ji njerɔ'gi'ti, adi njerɔ'gi awi sə'i iləi'nu dangay'ti.

26 Toki rɔta'ti adi m'el'i, a te lo kin'ti el biti kadi ugə dɔboy sisi bay taa a inyəi'nu taa.

Nyando ki dɔ kuwə marum'ti

(Mat 18.8-9; Mrk 9.43,47-48)

27 «In gəri ndu ki el ene: “A uwə marum el†,” kin maji.

28 Nan m'in m'el'se: “De ki gon dene ki kumnda ə, uwə si'ə marum me'ne'ti nga.”

29 Kin ə kum'i ki dɔjikol'i'ti rai adi osi me majel'ti ə, ɔr'ɔ ilə kɔ sanyi. Tado in soti kadi ngonn rɔ'i kare goto, utə kadi iləi darɔ'i ba pəti me por'ti ki biti ki non'ti.

30 Kin ə ji kol'i rai adi osi me majel'ti ə, in gang'a ilə kɔ sanyi. Tado, in soti kadi ngonn darɔ'i kare goto, utə kadi iləi darɔ'i ba pəti me por'ti ki biti ki non'ti.

Ta ki dɔ gangi nan'ti lə dene ki dingəm

(Mat 19.7-9; Mrk 10.4-5, 10-12; Luk 16.18)

* 5:21 5.21 Tekitaga 20.13; Ndukun ki nja joo 5.17 † 5:27 5.27 Tekitaga 20.14; Ndukun ki nja joo 5.18

31 «In gəri kadi ndukun el bay tɔ ene: “Re de tuwə ne’ne ningə, kadi ad’a makitu gangi nan‡.”

32 Nan m’in m’el’sə toki: “Re de tuwə ne’ne tado nya ki rangi, um in ta lə kaya ki ra el ə, de’ə kin sur’ə ta kuwə marum’ti. A re de ta dene ki ngaw’a tuwə ningə, de’ə kin təl njekuwə marum tɔ.”

Ta ki do kiw rɔ’ti

33 «Ndu ta el kaw’je’gi kete bay tɔ ene: “Re iw rɔ’i do nya madi’ti ə, ra do’ti, kadi in ra nya ki iw rɔ’i do’ti non Burəbe’ti§.”

34 Nan m’in m’el’sə toki a iw rɔ’i el to kiw el. A iw rɔ’i ki dɔran el, tado in kumbər kisi Luwə;

35 a iw rɔ’i ki dɔnangi el, tado in kumbər kində nja’a; a iw rɔ’i ki Jerujalem el, tado in bebo lə Ngar kibo;

36 a iw rɔ’i ki jam do’i el, tado in asi kadi in təl bin do’i kare be kaa ki nda’ti eke ki ndul’ti el.

37 Re ta lə’sə in oyo ningə, rai do oyo’ti, re ta lə’sə in jagi ningə, rai do jagi’ti par tɔ, ə ndəgi ta pəti ki a re go’ti kin in rɔ Su’ti.

Ta ki do dal ban’ti

(Luk 6.29-30)

38 «In gər kadi ndu ta el ene: “Re de tɔ kum madi’ne ningə, in kadi toki tɔ kum’ə tɔ, a re de təti ngangı madi’ne ningə, in kadi toki təti ngang’a tɔ*.”

39 Nan m’in m’el’sə kadi in tanyi rɔ nje mendul el. Re de ində dow kət’i ki kəl ə, in yəti dowə ki gəl ad’a ində bay.

40 Re de aw sə’i non njegangita’ti kadi taa ku ki goji lə’i ə, ad’a in ki ngal do’ti.

41 Re de ində tɔgi do’i’ti kadi njiyə nja’i dər ə, njiyə si’ə njay dər joo.

42 De ki ra ki dəj’i nya ə ad’a, ningə re de tunəi nya ə ɔg’ɔ el tɔ.

Ta ki do ndigi njeban’gi’ti

(Luk 6.27-28,32-36)

43 «In gəri toki ndu ta el ene: “A in ndigi de mad’i, nan a ɔsi ta njeban lə’i†.”

44 Nan, m’in m’el’sə: In ndigi njeban’gi lə’sə, elita ki Luwə tado lə nje ki isi adi’sə kon.

45 In rai be kadi in ngann lə Baw’sə Luwə ki nje kisi dɔran’ti. Tado adi kadi ɔsi do nje memaji’ti ki nje memajel. Adi ndi ədi do njera nya’ti ki dana, ki njera nya’ti ki dana el.

‡ 5:31 5.31 Ndukun ki nja joo 24.1 § 5:33 5.33 Lebitiki 19.12; Kər Isirayel’gi 30.3 * 5:38 5.38 Tekitaga 21.24; Lebitiki 24.20; Ndukun ki nja joo 19.21 † 5:43 5.43 Lebitiki 19.18

⁴⁶ Kin ə in ndigi nje ki ndigi'se tɔ par ə, nyakugə goji ri ə Luwə a adi'se wa? *Njetalambo'gi kaa rai be tɔ.

⁴⁷ Kin ə rai lapiya ngannkon'se'gi par ə, ri ə to ta dangi ə rai wa? Tado nje gər Luwə el kaa rai be tɔ.

⁴⁸ Ningə ingi, maji kadi in ndigi de'gi adi osi taga panyi toki Baw'se Luwə ki dɔran'ti ndigi de'gi adi osi taga panyi kin be tɔ.»

6

Ta ki dɔ ra ki njendoo'gi'ti

¹ «Kadi oyi maji, kin ə re isi rai nya ki ndu Luwə ndigi kadi rai ningə, maji kadi rai takum de'gi'ti ki kadi oyi'se el. Re rai be ningə, Baw'se ki isi dɔran'ti, a adi'se nyakugə goji lə'se el.

² Kin ə in ra ki njendoo ə, kadi tugə gəngi dɔ'ti kadi de'gi oyi el. In rai toki njekədikum de'gi isi rai ginn kəykawnan'gi'ti lə Juwipi'gi kigo row'gi'ti kin el. Rai be kadi de'gi piti'de. Nan ki rɔta'ti, adi m'el'se, ingəi nyakugə goji lə'de nga.

³ Nan in, loki in ra maji ki njendoo'gi, maji kadi ji gəl'i gər nya ki ji kol'i adi el.

⁴ Be ningə, nya lə'i ki adi kin to lo kiyə'ti, ningə Luwə ki oo nya'gi ki to lo kiyə'ti, a ugəi bang'a.»

Ta ki dɔ kelta'ti ki Luwə

⁵ «Loki sii elita ki Luwə ningə, ononyi'se kadi rai toki njekədikum de'gi sii rai kin be el. Njekədikum de'gi ki ndigi ngayn kadi rai taa me kəykawnan'gi'ti lə Juwipi'gi ki ngangı row'gi taa elita ki Luwə. Ingi rai be kadi de'gi oyi'de. Nan ki rɔta'ti, adi m'el'se, ingəi nyakugə goji lə'de nga.

⁶ Nan in, loki ge kelta ki Luwə ningə, maji kadi ur kəy to'i'ti, uti takəy dɔ'i'ti, elta ki Luwə lo kiyəɔ'ti kin, ningə Baw'i Luwə ki isi lo kiyəɔ'ti, a oo, ə a adi nya ki in dəj'ə.

⁷ «Loki isi elita ki Luwə ningə, elita ki dɔnan'ti, dɔnan'ti to de'gi ki nje gər Luwə el be el. Ingi oyi eyina, me ta'ti ki kel ngayn kin ə Luwə a oo'n dɔ ndu'de.

⁸ Maji kadi rai toki ingi isi rai kin be el, tado Baw'se Luwə gər nya'gi ki awi ki ndoo'ə, kete bay taa kadi eli si'ə ta dɔ'ti.

Kuji kelta ki Luwə

(Luk 11.2-4)

⁹ «Ingi ə, kadi elita ki Luwə eli eyina:

“Baw'je ki isi me dɔran'ti taa,

Kadi de ki ra gər to'i toki in Luwə,

¹⁰ Kadi Konbe lə'i re.

Kadi de'gi rai ndigi lə'i dɔnangi'ti ne

Toki nje ki dɔran'ti isi rai kin be tɔ.

11 Adi'je nyakuso'je ki asi ta'je me ndo'ti ki bone.

12 Inyø go majel'gi læ'je kɔ,

Toki j'in kaa j'inyøi'n go majel'gi læ nje ki rai se'je majel kɔ kin be tɔ.

13 Inyø'je adi j'osi me nyanan'ti el,

Nan kadi or'je ji Su'ti kɔ.

[Tado in ə, konbe, ki tɔgi, ki tɔbar in læ'i biti ki non'ti.]"

14 «Kin ə inyøi go majel'gi læ de'gi kɔ ningə, Baw'se ki isi dɔran'ti a inyø go majel'gi læ'se kɔ tɔ.

15 A kin ə re inyøi go majel'gi ki de'gi rai sese kɔ el ningə, Baw'se a inyø go majel'gi læ'se kɔ el tɔ.

Kɔgi rɔ nyakuso

16 «Loki ɔgi rɔ'se nyakuso ningə, maji kadi in sikiti kum'se sikiti sikiti to njekədikum de'gi kin be el. Ingi, sikiti kum'de kadi de'gi oyi'de toki n'ɔgi rɔ'de nyakuso. Nan toki rɔta'ti, adi m'el'se, ingəi nyakugə goji læ'de nga.

17 Ningə in, loki ɔgi rɔ'i nyakuso ningə, maji kadi togi takum'i suki suki, ə ndu dɔ'i bulu bulu.

18 Tado kadi de'gi gəri, toki ɔgi rɔ'i nyakuso, el. Ningə, Baw'i ki isi lo kiyərɔ'ti par ə oo, in ki gər nya ki to lo kiyərɔ'ti a adi'se nya ki in dəji'ə.

Nyakingə ki dɔran'ti

(Luk 12.33-34)

19 «In mbonyi nyakingə'gi tado læ'se dɔnan'ti dɔnan'ti dɔnangi'ti ne el. Dɔnangi ki in loki nya ki səm'ti a ndusi ge, yon'gi a onyi ge, taa njebogi'gi a mbuti bolo bər kadi bogi ge.

20 Nan kadi in sangi kadi awi ki nyakingə'gi læ'se dɔran'ti taa ki in lo ki nya ki səm'ti a ndusi el num, yon'gi a onyi el num, taa njebogi'gi a mbuti bolo bər kadi bogi el num tɔ.

21 Tado lo ki nyakingə læ'i in səm'ti, me'i a in səm'ti tɔ.»

Kum in lambi læ darɔ

(Luk 11.34-36)

22 «Kum de ə in lambi læ darɔ'a. Kin ə re kum'i oo lo maji ningə, darɔ'i pəti in me kunj'i'ti.

23 A kin ə re kum'i oo lo maji el tɔ ningə, darɔ'i pəti in me lo ki diw'ti tɔ. A kin ə re kunji ki to rɔ'i'ti kin təl diw ningə, a in diw ki dum kelta'a.»

Me ki ra sururu

(Luk 16.13, 12.22-31)

24 «De ki a ra kuləbər læ ngar'gi joo goto: eke ɔsi ta ki kare ə, a ndigi ki nungi, eke kidi ki kare ə a uwə ki nje ki nungi tɔ. A asi kadi rai bər læ Luwə num, bər læ nar num el.»

25 In tado kin ə, m'el'se kadi adi me'se ra sururu do nyakuso'se'ti ki mann kanyi'se'ti ki kadi sii ki do'se taa el, taa do ku ko'se'ti el num to. Tado kisikidotaa utə nyakuso, taa daro de utə ku ki ko to.

26 Gonyi yəl'gi ki ra nali dann nəl'ti kin oyi, duwi ko el num, təti ko el num, taa kawi nya me dam'ti el num to, nan Baw'se ki isi dōran'ti taa, adi'de nya soi maji. Eke, ingi, utəi yəl'gi kin gidi banyi banyi el wa?

27 Nan dann'se'ti ə asi kadi a ilə ngonn kadi ki nden be do ndo kisikidotaa'ti ki takul me ki ra sururu lə'ne wa?

28 Asi el, nga ra bann be ə me'se ra sururu do ku ko'se'ti wa? Gonyi puti kam'gi ki rai me mu'ti kin oyi. Rai kulə madi el num, oji ku el num to, nan

29 ngar Salomon ki to'a bar ngayn me nyakingə'ti kin kaa do ku ki ndole asi nan ki ki kare dann'de'ti el*.

30 Ə kin ə Luwə ulə ku ro ngann mu'gi'ti ki j'oo'de bone, ə lo ti par ə a onyi por kin be ningə, ra bann ə in de'gi taa a ulə ku ro'se'ti el wa? In ton'gi me kunme'ti.

31 Adi me'se ra sururu kadi eli eyina: «Ri ə j'a j'usoi wa? Ri ə j'a j'anyi wa? J'a j'ingəi ku ra ə j'a j'oi wa?» el.

32 Nya'gi kin pəti, in de'gi ki gəri Luwə el, ə sii sangi ki non kum de'ti. Ningə Luwə ki Baw'se ki isi dōran'ti gər maji kadi awi ki ndoo'ə to.

33 Sangi Konbe lə Luwə ki ra nya ki dana takum'ə'ti kete, ningə a adi'se ndəgi nya'gi kin pəti do'ti.

34 Adi me'se ra sururu ojido ndo ki lo ti'ti el. Tado ndo ki lo ti'ti aw ki me ki ra sururu lə'ne. Ndo'gi pəti awi ki nya toro ki sow do'de, um awi ki mad'a do'ti el.

7

Takigangi donan'ti

(Luk 6.37-38,41-42)

1 Gangita do de'ti el, kadi Luwə gangi ta do'se'ti el to.

2 Tado Luwə gangi ta do'se toki in gangi do madi'se'gi'ti be to. Ningə kadi gəri toki nya ki mboji adi de'gi kin ə Luwə a mboji'n adi'se to.

3 Ra bann be ə, oo bunə mu ki to kum ngonkon'i'ti yo, ə oo kagi ki boi ki to yan'i'ti kin el wa?

4 Kagi ki boi ə to kum'i'ti ne to kin, nga ki gorow ki bann ə a el ngonkon'i ene: «Ngonkon'm, adi m'un bunə mu ki to kum'i'ti kin» wa?

5 In njekədikum de'gi, un kagi ki boi ki kum'i'ti kin ningə to, a oo lo ar njay kadi un'n bunə mu ki kum ngonkon'i'ti.

6 «Ononyi'se kadi adi nya ki ar njay busi'gi, nan be el ə a təli ki do'se'ti to tonyi'se. Be to'a in buki mēdikosi'gi lə'se

* 6:29 6.29 1Ngar'gi 10

non kɔsongi'gi'ti el, nan be el ə a in njiyəi do'ti, mbisəi ki nja'de.»

Dəji nya Luwə

(Luk 11.9-13)

⁷ «Dəji ə a adi'se, sangi ə a ingəi, indəi takəy ə a tei adi'se.

⁸ Tado de ki dəji ə a adi'ə, de ki sangi ə a ingə, de ki ində takəy ə a tei adi'ə tɔ.

⁹ Nan dann'se'ti ə ngonn'o dəj'ə mapa ningə un mbal taa ad'a wa?

¹⁰ Eke dəj'ə kanji ningə un lii taa ad'a wa?

¹¹ A kin ə, ingi ki in de'gi ki majel kin mindi ə gəri row kadi nya ki maji ngann'se'gi ningə ra bann be ə, Baw'se ki isi me dɔran'ti taa kin taa a adi nya ki maji de'gi ki dəji'ə el wa?

¹² «Nya'gi pəti ki in ndigi kadi de'gi rai adi'se kin ə rai adi'de tɔ. Tado inbe kin ə in nyando ki to me ndukun'gi'ti lə Moji num, me ta'gi'ti ki njekeltakita Luwə'ti ndangi num tɔ.

Ta row'gi ki joo

(Luk 13.23-24)

¹³ «Uri ki tarow ki mbəngirə, tado tarow ki tati panyi te row'ti ki tati panyi'ti ki kun'ə on el, ki nje kaw ki de'gi tuji'ti. Nga ningə, in row'ə kin ə de'gi ngayn uni.

¹⁴ Ningə tarow ki nje kaw ki de'gi kaji'ti ta'a in mbəngirə ba, uwə de'gi. Ningə row'ə kin, njekun'ə'gi in ngayn el.

Nje bar rɔ'de njekeltakita Luwə'ti ki in nje ngom'gi

(Luk 6.43-44)

¹⁵ «Indəi kumkədi do rɔ'se'ti ki rɔ nje bar rɔ'de njekeltakita Luwə'ti nan ingi el. A rei rɔ'se'ti, a oyi gidi'de taga ne in bati'gi, nan me de'ti kəy, in jagum'gi ki njetoko nyakul'gi.

¹⁶ A in kigo kulə ra'de'ti nga ə a gəri'de. De a ujə kandi nju do konn par'ti el, taa de a ujə kandi mbaykote do konn ngan'ti el tɔ.

¹⁷ Kagi ki maji, ningə a andi kandi ki maji, ə kagi ki majel, a andi kandi ki majel tɔ.

¹⁸ Kagi ki maji ki kadi a andi kandi ki majel goto, taa kagi ki majel ki kadi a andi kandi ki maji kaa goto tɔ.

¹⁹ Kagi ki ra ki andi kandi ki majel, a tugəi'ə kadi iləi'ə me por'ti kɔ.

²⁰ Adi, a in kigo kuləra nje ngom'gi ki nje k'el k'ene n'in njekeltakita Luwə'ti ə a gəri'de.»

Njendo'gi ki rɔta'ti

(Luk 6.46, 13.25-27)

²¹ «In nje ki sii bari m'in "Burəbe, Burəbe!" ta'de'ti ne par kin ə a uri pəti Konbe'ti lə Luwə el, nan in nje ki sii rai go ndigi'ti lə Bai ki isi me dōran'ti taa.

²² Ndo gangita'ti ə, de'gi ngayn a eyina: "Burəbe, Burəbe! in me tō'i'ti el ə j'eli'n ta ki ta Luwə'ti wa? In me tō'i'ti el ə ji tuwə'n ndil'gi ki majel wa? In me tō'i'ti el ə ji ra'n nyakōji'gi ngayn ki əti bol bol wa?"

²³ Ningə lo kin'ti, m'a m'el'de ki taga wangi m'ene: "Ōri rō'se sanyi nu, m'gər'se nja kare el, in ki in njeramajel'gi*!"

Kəy'gi joo

(Luk 6.47-49)

²⁴ «Be ə, de ki ra ki oo ta'gi ki m'el kin, ə təl rō'ne go'ti ningə, to to de ki njekumkar, ki ra kəy lə'ne dō gadi'ti be.

²⁵ Adi loki ndi ədi ningə, mann kon lo re un kəy kakin, taa nəl kaa ulə ki dō'ti tō, nan kəy budi nanga el, tado ngirə in dō gadi'ti.

²⁶ Nan de ki ra ki oo ta'gi ki m'el kin, ə təl rō'ne go'ti el ningə, to to de ki mbo, ki ra kəy lə'ne dō nangira'ti be.

²⁷ Adi loki ndi ədi ningə, mann kon lo re un kəy kakin, num taa nəl kaa ulə ki dō'ti tō, ningə kəy budi nanga mur mur, adi tor'o to dilə yiw.»

Tōgi nyando lə Jeju

(Mrk 1.22; Luk 4.32)

²⁸ Loki Jeju tōlta ta lə'ne, nyando li'ə əti bulə de'gi bol ki dum.

²⁹ Tado ndo nya to de ki aw ki tōgi ki in rō Luwə'ti, um ndo nya to njendo'de ndukun'gi lə Luwə el.

8

Jeju aji njebanji

(Mrk 1.40-45; Luk 5.12-14)

¹ Loki Jeju in ki dō mbal'ti isi ur ki nanga, bulə de'gi ngayn in go'ə'ti.

² Njebanji kare te re rō Jeju'ti, əsi məkəsi'ne nanga non'a'ti, ningə el'ə ene: «Burəbe, re in ndigi ə, a adi banji lə'm ur kadi rō'm ar njay.»

³ Jeju ulə ji'ne, ədi'n'ə, ningə el'ə ene: «M'ndigi, ə kadi banji lə'i ur, adi rō'i ar njay.» Tanan'ti non, banji li'ə ur, adi rō'a ar njay.

⁴ Go'ti Jeju el'ə ene: «Ononyi kadi el ta'a de madi, ə aw oji rō'i njekujənyamosi kadikare ningə adi kadikare

* 7:23 7.23 Pa'gi 6.9

kujənyamosi kar rɔ toki ndukun lə Moji dəji'n. Ra be kadi gəri toki banji lə'i ur adi ingə lapiya*.»

Jeju aji njekulə lə kibo lə kuti njerɔ'gi ki bu
(Luk 7.1-10; Jan 4.43-54)

⁵ Jeju isi ur ki me be'ti ki Kapernayim ningə, de ki Rəm'ti kare ki in kibo lə kuti njerɔ'gi ki bu, re rɔ'a'ti, non ki dɔ'a'ti ene:

⁶ «Burəbe, njekulə lə'm kare to monyi be non, nja'a oy njururu, adi ingə kon ngayn.»

⁷ Ə Jeju el'ə ene: «M'a m'aw kadi m'aj'a.»

⁸ Nan kibo lə kuti njerɔ'gi ki bu təl el'ə ene: «Burəbe, m'in m'asi kadi ində nja'i ta kəy'ti lə'm el, ə elta kare par ə ngonn njekulə lə'm a ingə lapiya.

⁹ M'el be tado, m'in ki dɔ'm m'in ginn tɔgi'ti lə nje ki dɔ'm'ti, ningə m'aw ki njerɔ'gi ginn tɔgi'ti lə'm tɔ. Adi re m'el njerɔ kare m'ene: "Aw!", ningə aw; re m'el ki nungi m'ene: "Re!", ningə re; kin ə m'el ngonn njekulə lə'm m'ene: "In ra nya kin be!", ningə ra nya'a kakin tɔ.»

¹⁰ Loki Jeju oo ta kin ta'a'ti, pit'ə, ə el nje ki ra njiyəi go'ə'ti ene: «Toki rɔta'ti adi m'el'se, ko kunme ki be kin m'ingə rɔ de madi'ti dɔnangi ki Isirayel'ti el bay.

¹¹ Nga ningə, m'el'se bay tɔ, de'gi ngayn in Juwipi'gi el, a in ki lo kuwə kadi'ti, lo kurkadi'ti kadi rei sii ta nyakusɔ'ti ki Abiraham, Isaki ki Jakobi me Konbe lə Luwə.

¹² Nan nje'gi ki kete ki Konbe ki dɔran'ti sɔw dɔ'de, a buki'de kɔ taga, me lo ki diw'ti. Lo ki a nonyi'ti ge, a ngori ngang'i'de'ti ge.»

¹³ Ningə, Jeju təl el kibo lə kuti njerɔ'gi ki bu kakin ene: «Maji, aw! Ningə kadi ngonn njekulə lə'i aji kigo kunme'ti lə'i kin.» Ningə dɔ kad'a'ti non, ngonn njekulə li'ə ingə lapiya tɔ.

Jeju aji njemonyi'gi ngayn
(Mrk 1.29-34; Luk 4.38-41)

¹⁴ Go'ti, Jeju aw me kəy'ti lə Piyər ningə, oo məm'ə ki dene to nanga, rɔ'a on por rigi rigi.

¹⁵ Ə Jeju ɔdi ji'ə, ningə, rɔ'a ki kete tingə ngayn kakin, təl sɔl, adi ingə lapiya. Go'ti, ində taa ra nyakusɔ adi Jeju.

¹⁶ Loki lo sɔl, de'gi rei ki njemonyi'gi ngayn ki ndil'gi ki majel rai'de, rɔ Jeju'ti. Adi Jeju tuwə ndil'gi ki majel kakin dɔ'de'ti kɔ ki ta ki ta'ne'ti, taa aji njemonyi'gi pəti tɔ.

¹⁷ Be kadi ta ki njekeltakita Luwə'ti Ejay el kakin tɔlta'ne. Ejay ene:

* **8:4.8.4** Ki go jibəl ra'a'ti lə Juwipi'gi, njebanji in de ki de'gi oyi'ə kadi ar njay el, adi asi kadi aw lo nyara'gi'ti ki bar tɔ Luwə el, Lebitiki 14.2-32.

«Oy tuji'gi,
Ki monyi'gi læ'je ki dɔ'ne'ti†.»

Kun go Jeju
(Luk 9.57-60)

¹⁸ Nɔɔ kare, Jeju oo bulə de'gi ngayn iləi nan gugi gid'ə, ilə ndu'ne adi njendo'gi læ'ne kadi n'gangi ba, nanyi dowə'ti ki kare.

¹⁹ Lo kin'ti, njendo ndukun læ Luwə kare re rɔ Jeju'ti el'ə ene: «Njendo de'gi, m'a m'un go'i lo'gi pəti ki a aw'ti.»

²⁰ Ə, Jeju el'ə ene: «Njan'gi ai ki be to'de, taa yəl'gi ai ki kəy læ'de tɔ, nan m'in *Ngonn de m'aw ki lo ki kadi m'ulə dɔ'm'ti el.»

²¹ De kare dann njendo'gi'ti læ Jeju el'ə ene: «Burəbe adi'm tarow adi m'aw m'duw bai bay taa.»

²² Ningə Jeju el'ə ene: «Un go'm, ə inyə njekoy'gi adi duwi njekoy'gi læ'de.»

Jeju ndangi nəl ad'a ra lo kati
(Mrk 4.35-41; Luk 8.22-25)

²³ Jeju ala me to'ti, ningə njendo'gi li'ə alai go'ə'ti.

²⁴ Ningə nyi, nəl kibo ngayn uwə'de bus dɔ ba'ti, adi to aw to nduyi mann. Lo'ti kin, Jeju isi to bi.

²⁵ Nga a, njendo'gi li'ə rei rɔ'a'ti, ndəli'ə ki non ta de'ti eyina: «Burəbe, aji'je, nan j'a j'oyi.»

²⁶ Ə Jeju el'de ene: «Ra bann ə bəli be wa? In de'gi ki kunme læ'se in nden ba.» Ningə Jeju ində taa, ndangi nəl ingi ki ba, adi lo təl to jijiji.

²⁷ Nya kin əti de'gi bol ngayn, adi eli eyina: «De'ə inbe kam in de ki bann ə, nəl'gi ki ba'gi kaa təli rɔ'de go ta'ti li'ə be wa'?»

Jeju tuwə ndil'gi ki majel dɔ dingəm'gi'ti joo
(Mrk 5.1-20; Luk 8.26-39)

²⁸ Loki Jeju re te gidi ba'ti, dɔnangi'ti læ de'gi ki Gadara, dingəm'gi joo, ki ndil'gi ki majel rai'de tei ki dɔbadi'gi'ti rei ingəi'ə. De'gi kin rai nya majel ngayn, adi de ki kadi un row kin goto.

²⁹ Lo kin'ti, iləi rɔ'de uri kəl eyina: «Ngonn læ Luwə, in ri ə in ge rɔ'je'ti wa? In re ne kadi adi'je kon kete non dɔkagilo'ə'ti wa?»

³⁰ Nga ningə, bulə kɔsongi'gi ngayn ra sɔi nya kadi lo'ti non sanyi nden.

³¹ Ə ndil'gi ki majel nonyi dɔ Jeju'ti eli'ə eyina: «Re in tuwə'je ə, adi j'aw j'ur me kɔsongi'gi'ti kam.»

³² Nga anyi, Jeju el'de ene: «Awi!» Ningə tei, awi uri me kɔsongi'gi'ti, adi bulə kɔsongi'gi bingəi nan kadi mbal'ti taa, tosi me ba'ti, anyinan mann oyi.

³³ Nje ngəm kɔsongi'gi anyinan awi me bebo'ti, ɔri poy nya ki ra nya, ki nya ki te dɔ dingəm'gi'ti ki joo ki ndil'gi ki majel rai'de kakin, pəti adi de'gi oyi.

³⁴ De'gi pəti ki me bebo'ti tei awi kadi ingəi Jeju, ə loki oyi'ə ningə, dəji'ə kadi inyə dɔnangi lə'de ə aw.

9

Jeju aji njerɔkoy njururu

(Mrk 2.1-12; Luk 5.17-25)

¹ Jeju al me to'ti, ində ba gangi, aw me bebo'ti lə'ne.

² De'gi madi oti de ki rɔ'a oy njururu ki to me nya koti njemonyi'gi'ti, rei si'ə rɔ Jeju'ti. Loki Jeju oo kunme lə'de ningə, el de ki rɔ'a oy njururu kakin ene: «Ngonn'm, un me'i, majel'gi lə'i in ki kinyə go kɔ.»

³ Lo kin'ti, njendo ndukun'gi lə Luwə ki nungi elita me de'ti eyina: «De kam, elta ki mal dɔ Luwə'ti!»

⁴ Nan Jeju gər mərta lə'de, adi el'de ene: «Tadɔ ri ə isi məri ta'gi ki majel ki be me'se'ti wa?»

⁵ Kel de kene: «Majel'gi lə'i in ki k'inyə go kɔ» ə ngan ngayn el, eke kel'ə kene: «Ində taa, ə njiyə» ə ngan ngayn el wa?

⁶ Re in be, m'a m'oji'se kadi gəri toki m'in Ngonn de, m'aw ki tɔgi dɔnangi'ti ne, kadi m'inyə'n go majel'gi lə de'gi kɔ.» Ningə, Jeju el njerɔkoy njururu ene: «Ində taa, un tuwə lə'i, ə aw be.»

⁷ Ningə dingəm ində taa, ə un row, aw be.

⁸ Loki kum bulə de'gi oo nya kin, ra'de bɔl ki dum, adi uləi toji dɔ Luwə'ti, ki adi de'gi tɔgi ki əti bɔl be kin.

Jeju bar Matiye kadi un go'ne

(Mrk 2.13-17; Luk 5.27-32)

⁹ Loki Jeju ɔti non isi aw ningə, lo dər'ti ki isi dər, oo dingəm ki bari'ə nan Matiye, isi me kəy taa lambo'ti. Ə Jeju el'ə ene: «Un go'm.» Ningə Matiye ində taa, un go Jeju.

¹⁰ Goti, Jeju isi ta nyakuso'ti me kəy'ti lə Matiye. Nga ningə njetalambo'gi ki ndəgi njeramajel'gi, ngayn rei, sii nan'ti ki Jeju ki njendo'gi li'ə ta nyakuso'ti.

¹¹ Loki Parisi'gi oyi Jeju isi sɔ nya ki de'gi kin ningə, eli njendo'gi li'ə eyina: «Ra bann ə Njendo'se nya isi sɔ nya ki njetalambo'gi ki njeramajel'gi wa?»

¹² Ə Jeju oo ndu'de, adi el'de ene: «In de'gi ki njemonyi'gi ə a sangi de ki njera de monyi, um in nje rɔ ngan'gi ə a sangi de ki njera de monyi, el.

13 Ai sangi kadi gəri me ta kin: Luwə el ene: “In koo kumtondoo ə m’ge, um in kujə mosi kadikare par el*. Tado, m’re tado bar nje ki ra dana’gi el, nan m’re tado njeramajel’gi yo”.»

Jeju elta do kogi ro nyakuso’ti
(Mrk 2.18-22; Luk 5.33-39)

14 *Njendo’gi læ Jan Batisi rei ingəi Jeju eli’ə eyina: «Ra bann ə j’in ki Parisi’gi j’ogi ro’je nyakuso, ə njendo’gi læ’i ogi ro’de nyakuso el wa?»

15 Ə Jeju ilə’de’ti ene: «Oyi kadi de’gi ki bari’de lo nyakuso taa nan’ti, a in ki ronel el, dokagilo’ti ki nje taa dene isi’n se’de nan’ti wa? Ndo a re non kadi a uni njetaa dene dann’de’ti ningə, dokagilo’ti kin ə a ogi ro’de nyakuso.

16 De a un ta ku ki sigi kadi ilə’n kum ku ki kəkə el. Re in be ə, ta ku ki sigi kakin a in ki ki kəkə raki raki, kadi bolo a to wororo utə ki kete bay.

17 Taa, de a un yiwi kandi nju ki in el bay uti me mbu ndar’gi’ti ki kəkə el tə. Re in be ningə, loki yiwi kandi nju a in ningə, mbu ndar’gi a nduwi, kadi yiwi kandi nju a lo kə num, taa mbu ndar kaa təli nya ki tuji kə num tə. Be ə, re yiwi kandi nju in el bay ningə, maji kadi mbu ndar in ki sigi taa. Be ningə, mbu ndar a ndu el num, yiwi kandi nju ki me’ti kaa a lo kə el num tə.»

Jeju aji ngonn ki dene ingi ki dene ki njemonyi mosi
(Mrk 5.21-43; Luk 8.40-56)

18 Loki Jeju ra el’de ta kin ningə, kibo læ Juwipi’gi kare, re o’si məkəsi’ne nanga non’a’ti, el’ə ene: «Ngonn’m ki dene ki du oy tanan’ti ne bay. Nan re in re ində ji’i do’a’ti ə, a təl təsi ndəl.»

19 Jeju ində taa, un go’ə in ki njendo’gi læ’ne.

20 Ningə, dene kare ki monyi mosi ad’a kon bal do’gi gidə in joo, re ndəkba ro Jeju’ti, ki row ki gidə’ti, o’di ta ku li’ə.

21 Tado el me’ne’ti ene: «Kin ə re ku li’ə inbe par mindi ə m’odi kaa, ro’m a ingə lapiya.»

22 Jeju ilə rəti oo’ə, ningə el’ə ene: «Uwə təgi ba, ngonn’m, kunme læ’i aj’i.» Ningə do kad’a’ti inbe kin par ə dene ingə lapiya.

23 Loki Jeju re te me kəy’ti læ kibo læ Juwipi’gi kakin ningə, oo nje kəl nal’gi ki bulə de’gi singəi səkite donan’ti, ə el’de ene:

24 «Ori ro’sə gogi, ngonn dene oy el, nan to bi kare.» De’gi uwəi Jeju kogi.

25 Loki adi bulə de’gi tei taga ningə, Jeju ur kəy, uwə ji ngonn, ningə ngonn dene ində taa.

* 9:13 9.13 Oje 6.6

26 Poy nya kin sanan ki dɔnangi ki non ba pɛti.

Jeju adi njekumto'gi joo oyi lo

27 Loki Jeju isi aw, njekumto'gi joo uni go'ə, elita ki ndu'de ki boi eyina: «Ngonnkaw Dabidi†, oo kumtondoo lə'je.»

28 Jeju re be ningə, njekumto'gi ki joo kakin rei rɔ'a'ti ndəkba, ə Jeju el'de ene: «Oyi kadi uwəi kul'm toki m'asi ra nya kin inbe kare wa?» Ə njekumto'gi iləi'ə'ti eyina: «Oyo, j'oo kadi asi, Burəbe.»

29 Lo kin'ti, Jeju ɔdi kum'de, ə el'de ene: «Maji, kadi nya'gi rai nya kigo kunme'ti lə'se!»

30 Ningə, kum'de oo lo. Ningə, go'ti, Jeju ndəji'de ki togi'ne ene: «Oyi maji, kadi de madi gər nya ki ra nya kin el.»

31 Nan loki tei ki taga be par ə, uləi ngirə kelta ki do'a'ti ki go dɔnangi ki non pɛti.

Jeju tuwə ndil ki majel do de'ti ki elta el

(Luk 11.14-15)

32 Loki njekumto'gi tei awi ningə, de'gi rei ki de kare ki ndil ki majel ra'a adi elta el.

33 Jeju tuwə ndil ki majel ningə, dingəm ki kete elta el kakin təl elta. Ningə nya kin ra adi ndil bulə de'gi ngayn te saw, adi eli eyina: «J'oo nya ki be kin dɔnangi Isirayel'ti nja kare el bay!»

34 Nan Parisi'gi eli eyina: «In ki togi lə ngar lə ndil'gi ki majel, ə isi tuwə'n ndil'gi ki majel.»

Jeju oo kumtondoo lə bulə de'gi

(Mrk 6.6,34; Luk 10.2)

35 Jeju aw ki ngann be'gi ki bebo'gi, ndo nya me kəykawnan'gi'ti lə Juwipi'gi, iləmbər Poyta ki maji do Konbe'ti lə Luwə, taa aji njemonyi'gi ki njerɔto'gi pəti to.

36 Loki Jeju oo bulə de'gi, oo kumtondoo lə'de, tado kər ra'de, togi'de goto, rai to bati'gi ki njekul'de goto be‡.

37 Be ə, Jeju el njendo'gi lə'ne ene: «Ko ki asi kujə, dilə in ngayn, nan njekujə'gi in ngayn el.

38 Ə elita ki Be nje ko, adi ulə ki nje ra ko'gi me ndɔɔ'ti lə'ne.»

10

Njendo'gi lə Jeju ki dɔgi gidə in joo

(Mrk 3.16-19; Luk 6.14-16)

† 9:27 9.27 Gonyi Mrk 10.47 ki ta ki do'ti ginn makitu'ti nanga. ‡ 9:36 9.36 Kər Isirayel'gi 27.17; 1Ngar'gi 22.17

¹ Jeju ɓar njendo'gi lə'ne ki dɔgi gidə in joo, adi'de tɔgi kadi tuwəi ndil'gi ki majel'gi, aji njemonyi'gi ki nje rɔto'gi, pəti.

² Tɔ njekawkulə'gi ki dɔgi gidə in joo ə to kin: In ki dɔkete in Simon, ki ɓari'ə nan Piyər in ki ngonnkon'ne Andire; Jaki in ki Jan ki ngann lə Jebede;

³ Pilipi in ki Batilemi, Tomasi in ki Matiye, ki njetalambo; Jaki, ki ngonn lə Alpe in ki Tade;

⁴ Simon, ki in mbunə nje rɔ tado kingə dɔ lə ɓe lə'de in ki Judasi Isikariyoti, ki njekundo Jeju.

*Jeju ulə njekawkulə'gi lə'ne ki dɔgi gidə in joo
(Mrk 6.7-11; Luk 9.2-5; Luk 10.3-12)*

⁵ Jeju ulə njekawkulə'gi lə'ne ki dɔgi gidə in joo ki ndu kin ene: «Ai rɔ de'gi'ti ki in Juwipi'gi el, el, taa ai me ɓebo'gi'ti lə de'gi ki *Samari el tɔ.

⁶ Ai ki rɔ ginn koji'ti ki *Isirayel, ki toi to bati'gi ki ndəmi be kin yo.

⁷ Dɔ row'ti, iləi mbər toki Konɓe lə Luwə in ndəkba.

⁸ Ə aj'i njemonyi'gi, adi njekoy'gi indəi taa lo koy'ti, adi banji ur kɔ rɔ njebanji'gi ti adi rɔ'de ar njay, ə tuwəi ndil'gi ki majel dɔ de'gi'ti tɔ. In nya ki ingəi kare, ə adi de'gi kare tɔ.

⁹ Uni ɔr, eke nar, eke silə, iləi dɔ ndar'ti ki ɓədi'se'ti el.

¹⁰ Taa, uni ɓɔl kaw mbah el num, ɔyi ku joo el num, ɔyi sa el num, uni kagi tɔsi el num tɔ. Tado maji kadi nje ra kulə ingə nyakusɔ'ne ji de'gi'ti ki ra kulə dann'de'ti.

¹¹ Loki uri me ngonn ɓe'ti, eke me ɓebo'ti ə, dəji ta, ə re ingəi de ki asi kadi uwə'se rɔ'ne'ti ningə, sii ɓe li'ə non biti kadi awi.

¹² Loki uri me kəy'ti ningə, rai de'gi ki me'ti lapiya.

¹³ Kin ə re uwəi'se ki rɔ'de'ti ningə, kadi lapiya lə'se aw ki dɔ'de'ti, a kin ə re uwəi'se ki rɔ'de'ti el tɔ ningə, kadi təli tai lapiya lə'se gogi.

¹⁴ Loki uwəi'se ki rɔ'de'ti el, mbeti koo ta lə'se, ə sii awi, ə inyəi me kəy kin, eke ɓebo kin ningə, kadi indəi bu ki nja'se'ti kɔ, kadi tɔji toki nya kare ki dɔɔ'se nan'ti se'de goto*.

¹⁵ M'el'se toki rɔta'ti, ndɔ gangi ta'ti ə, ta ki gangi ki dɔ ɓe'ti kin a utə yan ɓe ki Sɔdɔm ki Gɔmər ɓay†.

*Kon ki a ingə njendo'gi lə Jeju
(Mrk 13.9-13; Luk 12.11-12, 21.12-19)*

* **10:14 10.14** Ki go kuji ra'a'ti lə Juwipi'gi, kində bu ki nja'ti kɔ, tɔji toki loki n'in'ti, eke ɓe ki n'tei me'ti ki taga kin, nya kare ki dɔɔ'de si'ə nan'ti goto.

† **10:15 10.15** Lo tum ginn nya'gi 18-19

16 «Oyi, m'a m'ulə'se to bati'gi dann jagum'gi'ti. Maji kadi indəi kumkədi dɔ rɔ'se'ti to lii'gi be, ə soli ləm ləm to dər'gi be tɔ.

17 Adi kum'se ədi dɔ rɔ'se'ti ki rɔ de'gi'ti, tado a awi sese lo gangi ta'gi'ti, a tindəi'se ki ndəy hawlay me kəykawnan'gi'ti lə Juwipi'gi.

18 A awi sese non nje konbe'gi'ti, ki ngar'gi ki boi tado ləm. Lokin'ti, ingi ki de'gi ki in Juwipi'gi el, a in tarow ki te kadi a ingəi mannaji ki dɔ'm'ti ki rɔ'se'ti.

19 Loki a uwəi'se kadi a awi sese lo gangita'ti, ononyi'se kadi me'se bol, kene ke ta ri ə a eli'de wa, eke a eli'de ki kuji ki bann wa? Ta ki kadi a eli'de ningə, Luwə a ində ta'se'ti low'ə'ti non.

20 Tado in inbe'gi ə a elita el, nan in Ndil Baw'se Luwə ə a un'se kadi el'n ta.

21 «Ngannkon'a'gi a uni dɔ nan awi lo tɔl nan'ti, baw ngonn a aw ki ngonn kadi tɔli'ə kɔ, ningə ngann'gi a ɔsi ta njekoji de'gi, ə a uni dɔ'de awi kadi tɔli'de tɔ.

22 De'gi pəti a ɔsi'se ta tado ləm, nan de ki uwə tɔgi'ne ba bitɔ dɔboy'ti, ə a ingə kaji.

23 Loki a adi'se kon me bebo'ti ki kare ə, anyinan awi ki nungi'ti. Ningə tokɔ rɔta'ti, adi m'el'se, a anyinan uləi ta nja bebo'gi ki Isirayel'ti nan'ti el bay ə Ngonn de a re.

24 Njendo utə njendo'ə nya el, taa bər utə be'ne el tɔ.

25 Njendo, re asi ki njendo'ə nya be ningə, in ngayn; ə bər, re asi ki be'ne ningə in ngayn tɔ. Kin ə, be nje kəy inbe mindi ə, de'gi bari'ə Beljəbul ki in ngar lə ndil'gi ki majel ningə, nje ki me kəy'ti li'ə yan'de a to bann?

*Luwə ki kar'ne ba ə in de ki maji kadi de bol'ə
(Mrk 8.38; Luk 9.26, 12.2-9)*

26 «Boli'de el, tado nyara ki gidi kuwə ki ginn'ə a te el goto, taa nya ki to lo kiyə'ti, ki de a gər el kaa goto tɔ.

27 Nya ki m'el'se me lo ki diw'ti, eli taa kada wangi, ə nya ki de'gi eli kɔtirɔ mbi'se'ti nyəm nyəm, iləi mbər'ə jam dɔ kəy'ti taa tɔ.

28 Boli de'gi ki nje tɔl darɔ'se par, um asi tɔl ndil'se el kin, el. Nan kadi in boli Luwə ki asi kadi tuji ndil'se in ki darɔ'se nan'ti me por'ti ki bitɔ ki non'ti kin.

29 Ke de ndogi yəl'gi joo ki silə kare el wa? Nan in ki kare dann'ti ki kadi ɔsi nanga ki kanji kadi Baw'se Luwə ndigi goto.

30 Ki ɔji dɔ'se, bin dɔ'se inbe kin kaa in ki tudə kare kare gər kər'ɔ.

31 Ə ingi boli nya madi el: ingi, utəi ngann yəl'gi nja banyi banyi.

³² «De ki ra ra ki un ndu'ne takum de'gi'ti wangi, toki n'in de lə'm, m'in kaa m'a m'un ndu'm non Bai'ti, ki isi dōran'ti, toki in de lə'm tɔ.

³³ Nan de ki ra ra ki manji ta gəri'm non de'gi'ti, m'in kaa m'a manji ta gər'ə non Bai'ti, ki isi dōran'ti tɔ.»

Jeju ene n're ki rɔ dann de'gi'ti

(Luk 12.51-53, 14.26-27)

³⁴ «Məri me'se'ti toki m're ki lapiya dōnangi'ti el; m're ki lapiya el, nan m're ki rɔ dann de'gi'ti.

³⁵ M're ki ganginan dann ngonni ki dingəm'ti ki baw'ne, ngonni ki dene'ti ki kon'ne, ngonni ki dene'ti ki məm'ne ki dene.

³⁶ De madi, de'gi ki me kəy'ti li'ə inbe, a təli njeban'gi li'ə‡.»

Kɔr ta rɔ kɔ kadi ndolo'n go Jeju

(Mrk 8.34-35; Luk 14.26-27, 9.23-24)

³⁷ De ki ndigi baw'ne, eke kon'ne utəm, de'ə kin asi kadi in de lə'm el. De ki ndigi ngonni'ne ki dingəm, eke ki dene utəm, de'ə kin asi ta kadi in de lə'm el.

³⁸ De ki un kagidəsi lə'ne do'ne'ti el, ə un go'm el tɔ, de'ə kin asi ta kadi in de lə'm el.

³⁹ De ki ge kaji rɔ'ne ə, a il'ə kɔ, nan de ki isi ilə rɔ'ne kɔ tado lə'm ə, a ingə'ə.

Ta ki do nyakugəgoji'ti

(Mrk 9.37,41; Luk 9.48, 10.16; Jan 13.20)

⁴⁰ «De ki uwə'se ki rɔ'ne'ti, in m'in ə de'ə uwə'm ki rɔ'ne'ti. Ningə de ki uwə'm ki rɔ'ne'ti, in njekuləm ə uwə'ə ki rɔ'ne'ti tɔ.

⁴¹ De ki uwə njekeltakita Luwə'ti ki rɔ'ne'ti, tado kin ki in njekeltakita Luwə'ti ningə, a ingə nyakugə goji ki asi nan ki yan njekeltakita Luwə'ti inbe kin be tɔ. De ki uwə de ki dana ki rɔ'ne'ti, tado kin ki in de ki dana ningə, a ingə nyakugə goji ki asi nan ki yan de ki dana inbe kin be tɔ.

⁴² M'el'se toki rɔta'ti, de ki adi mann ki sɔl me ngonni kala mann'ti, ki kare dann nje ki du'ti, ki dann njendo'gi'ti lə'm kin, tado kin ki in njendo lə'm ningə, a ingə nyakugəgoji'ne um a to kare el.»

11

Jan Batisi in ki Jeju

(Luk 7.18-35)

¹ Loki Jeju adi ndu kin njendo'gi lə'ne ki dɔgi gidə in joo, ginn'ə gangi ningə, ɔti non, aw ndo nya'gi, iləmbər Poyta ki maji me febo'gi'ti ki dōnangi'ti ki non.

² Lo kin'ti, Jan Batisi ki to kəy dangay'ti, oo poy nya'gi ki Kirisiti ra, adi ulə njendo'gi lə'ne, kadi dəji ta Jeju eyina:

³ «In ə in de ki Luwə mbət'ə ki kadi re kakin eke, de ki rangi in non bay kadi ji nginə'ə wa?»

⁴ Ə Jeju ilə'de'ti ene: «Ai eli Jan nya'gi ki oyi ki mbi'se ge ki kum'se ge kin:

⁵ Njekumtə'gi oyi lo, nje mote'gi njiyəi maji, njebanji'gi rə'de ar njay, nje mbiboy'gi oyi ta, ə njekoy'gi indəi taa lo koy'ti tə, taa njendoo'gi kaa, in ki kilə'de mbər Poyta ki maji tə.

⁶ Majikur in lə de ki m'təl ginn kosi li'ə el.»

⁷ Loki ətə awi, Jeju el bulə de'gi ta ki də Jan'ti ene: «In ri ə ai isi oyi dilələ'ti wa? In gakira ki nəl isi aw si'ə ki yo ge ki ne ge kin wa?

⁸ Eke in ri inbe par ə awi oyi wa? De ki ɔɔ ku ki ndole ngayn ə ai oyi'ə wa? Nga nje ki ɔyi ku ki ndole ngayn kaa, sii me kəy'ti lə ngar'gi tə.

⁹ Eke in ri inbe ə awi oyi wa? In njekeltakita Luwə'ti ə awi oyi'ə wa? Re in in ə, m'el'se m'ene oyo in njekeltakita Luwə'ti ki utə njekeltakita Luwə'ti bay.

¹⁰ In ə makitu lə Luwə elta ki də'a'ti kete ene: "M'a m'ulə ki njekawkita lə'm kete kadi ra gorow nonyi'ti*."

¹¹ Toki rəta'ti, m'el'se, dann de'gi'ti pətəi ki dene'gi oji'de kin, de kibo utə Jan Batisi goto. Nga ningə, de ki du ngayn me Konbe lə Luwə bo utə.

¹² Lo kulə ngirə dəkagilo'ti lə Jan Batisi, bitə bone, Konbe lə Luwə in ginn nyara ki ki təgi'ti, ningə nje təgi'gi sangi kadi n'taai'ə ginn təgi'de'ti.

¹³ Makitu'gi lə njekeltakita Luwə'ti pətəi, ki ndukun'gi lə Moji, elita ki də nya'gi'ti ki a rai nya bitə tei də Jan Batisi'ti.

¹⁴ Re in ndigi kadi in gəri ginn'ə maji ningə, Jan in njekeltakita Luwə'ti, Eli ki kadi a təl re.

¹⁵ De ki aw ki mbi'ne tadə koo'n də ta ningə, kadi oo ta kin maji!

¹⁶ «Nan ə m'a m'un'ə kadi m'oji'n de'gi ki ngosine kin wa? De'gi ki ngosine kin, toi to ngann'gi ki du ki sii tambalo'ti, bari madi de'gi eyina:

¹⁷ "Ji kəl nal kadi ndami, ə mbətəi ndam, j'osi pa yo kadi nonyi, ə mbətəi non."

¹⁸ In be ə, Jan re, sə nya el num, anyi mann el num ningə, de'gi eli eyina: "Də'a majel".

¹⁹ Nga a, Ngonn de re, sə nya ge, anyi mann ge ningə, de'gi eli eyina: "In nje kusə nya kədi, in nje kanyi yiwi, in madi njetalambo'gi ki njeramajel'gi," nan kum kar lə Luwə toji rə'ne kadi in nya ki dana ki gorow kuləra'a.»

* 11:10 11.10 Mal 3.1

Be'gi ki mbeti k'inyə row nya ra'de'gi ki majel kə
(*Mat 10.15; Luk 10.12-15*)

²⁰ Lo kin'ti, Jeju ilə rə'ne, kəl ki de'gi ki me bebo'gi'ti, ki in ə in de'gi ki, ra nyakoji'gi dann'de'ti ngayn utə ndəgi lo'gi, nan inyəi gorow njiyəi ki majel kə el, ene:

²¹ «Kumtondoo in lə'se, in de'gi ki Korajen! Kumtondoo in lə'se de'gi ki Betisayda! Nyakoji'gi ki əti bəl, ki Luwə oji dann'se'ti kin, re nya'gi kin rai nya me bebo Tir'ti ki bebo Sidon be ə, re de'gi ki me'ti a inyəi kuləra'de'gi ki majel mayinu. Re a inyəi row nyara'de'gi ki majel kə ki gorow kə saki, ki kəy bu por ki do'ti, uwəi ndoo.

²² In be ə, m'el'se kadi in gəri toki, ndə gangi ta'ti ə, ta ki gangi ki do Tir'ti ki Sidon a ngan to yan'se be el.

²³ Nga ningə in de'gi ki Kapernayim'ti, oyi ene Luwə a un'se aw sese taa kadi dōran'ti wa? Jagi, a təl sese ki nanga, lo ki koo'ti. Tado nyakoji'gi ki rai nya dann'se'ti kin, re rai nya Sədom'ti be ə, re bone kin bebo ki Sədom'ti a ra ki do'ne taa ne bay.

²⁴ In be ə, m'el'se kadi in gəri toki, ndə gangi ta'ti ə, ta ki gangi ki do de'gi ki Sədom'ti a ngan ngayn to yan'se be el.»

Jeju in ki Baw'ne Luwə
(*Luk 10.21-22*)

²⁵ Də gangi low'ə'ti kin, Jeju un ta el ene: «Bai, ki in Be nje dōran ki dōnangi, m'ulə toji do'i'ti, toki iyə'n nya'gi kin njetər'gi ki nje nyagər'gi, ə in te ki do'a adi de'gi ki de'gi gəri do'de el.

²⁶ Oyo, Bai†, in ndigi lə'i kadi nya kin to be.»

²⁷ Jeju el de'gi ki rai non ene: «Bai adi'm nya'gi pəti, ningə de kare ki gər Ngonn goto, in Baw ki kar'ne ba par, taa de kare ki gər Baw kaa goto tə, in Ngonn ki kar'ne ba par, ningə in de'gi ki Ngonn inbe ə ndigi kadi n'adi gəri'ə par tə.

²⁸ «Rei ki rə'm'ti, in pəti ki ɔri rəgi ginn nyakoti'ti ki ɔy, ə m'a m'adi'se ɔri kon.

²⁹ Uni jugi lə'm, ə tai nyando lə'm, tado m'in de ki səl ləm ləm, taa m'in njekulə do'm nanga num tə. Re rai be ə, a ingəi lo kərkon lə ndil'se.

³⁰ M'in, jugi lə'm ɔy el, taa nya ki madi'se kadi oti kaa ɔlə kəl kəl tə.»

12

Ta lə Jeju do ndə kərkon'ti
(*Mrk 2.23-28; Luk 6.1-5*)

† 11:26 11.26 In tə kəsikurə lə kaw'je'gi.

1 Ndo kare, Jeju ində dər me ndoo geme'gi'ti, ndo kərkon'ti lə Juwipi'gi. Njendo'gi li'ə ki in si'ə, bo ra'de adi gangi do ko'gi do njiyə'ti soi.

2 Ə loki Parisi'gi oyi'de ningə, eli Jeju eyina: «Oo njendo'gi lə'i rai nya ki gorow'ə'ti el ndo kərkon'ti.»

3 Ə Jeju təl el'de ene: «In tudəi nya ki ngar Dabidi ra loki bo ra'de ki de'gi ki go'ə'ti kin el biti wa?

4 Dabidi ur me *Kəyku'ti lə Luwə, in ki de'gi ki go'ne'ti, soi mapa ki de'gi adi Luwə kadikare'ti. In mapa ki kuso'a in gorow'ə'ti el ki rə'a'ti num, ki rə nje ki go'ə'ti num, nan in njekujənyamosi kadikare par ə in gorow'ə'ti kadi soi*.

5 Eke ta ki ndukun lə Moji ki ndangi el ene: ndo kərkon'ti, njekujənyamosi kadikare'gi isi rai nya ki kadi de ra ndo kərkon'ti el, ginn Kəy'ti lə Luwə, nan de tudə do'de'ti kadi in majel el kin, tudəi el wa?

6 Nga ningə kadi m'el'se, loki ji ra'ti ne kin, nya kibo ngayn utə *Kəy lə Luwə to'ti ne.

7 Ningə kin ə re in gəri me ta ki ene: "In koo kumtondoo ə m'ge, um in kujə mosi kadikare par el" kin ə, re a in gangi ta do de'gi'ti ki ta lə'de goto kin el.

8 Tado Ngonn de aw ki təgi do ndo kərkon'ti.»

Jeju adi lapiya dingəm ki ji'ə oy njururu
(Mrk 3.1-6; Luk 6.6-11)

9 Jeju in non, aw kəykawnan'ti lə Juwipi'gi.

10 Ningə dingəm kare ki ji'ə oy njururu in me kəykawnan'ti lə Juwipi'gi non. Ningə, de'gi sangi row kadi n'indəi ta do Jeju'ti, adi dəji'ə ta eyina: «*Ndukun lə Moji adi tarow kadi de aji madi'ne ndo kərkon'ti eke aj'a el wa?»

11 Ə Jeju ilə'de'ti ene: «Nan dann'se'ti ə, aw ki bati kareba, ə bati kakin osi be'ti ndo kərkon'ti, ə aw un'ə te si'ə taga el wa?

12 Nga ningə re in de ningə, utə bati nja banyi banyi! M'el'se toki ndukun adi tarow kadi de ra maji ndo kərkon'ti.»

13 Lo kin'ti non, Jeju el dingəm kakin ene: «Surə ji'i». Ə dingəm surə ji'ne ningə, ji'ə təl to maji asi nan ki ki nungi.

14 Ə loki Parisi'gi tei taga ningə, ai elinan ta ki do Jeju'ti, ke kadi n'rai bann ə n'a n'toli'ə wa?

Jeju in njekulə lə Luwə

15 Loki Jeju oo poy nya ki gei ra si'ə, əti lo kin'ti non ko. De'gi ngayn uni go'ə, ningə aji njemonyi'gi pəti tə.

16 Ningə, ndəji'de ki təgi'ne, kadi rai adi de gər'ne el.

* 12:4 12.4 1Samiyel 21.2-7; Lebitiki 24.9 † 12:7 12.7 Oje 6.6

17 Tado kadi ta ki Luwə el ki ta njekeltakita Luwə'ti, Ejay ‡ tolta'ne. Luwə el ene:

18 «Oyi njekulə lə'm ki m'mbət'ə,

Njendigi lə'm, ki rə'm nəl'm ngayn kadi m'ulə ji'm də'a'ti.

M'a m'ində Ndil'm də'a'ti,

Kadi a iləmbər nyara ki dana rə ginn be'gi'ti ki dangi dangi§.

19 A kəli nan ki de el num, a ində ndu el,

De a oo ndu'ə elta tambalo'ti el*.

20 A tətə gakira ki to se ki kəti'ne nanga el,

Taa, a tol lambi ki isi oy el num tə.

A ra be bitə kadi to nyara ki dana onbe†.

21 Ginn be'gi ki dangi dangi a indəi me'de də'a'ti.»

De'gi eyina Jeju in ngar lə ndil'gi ki majel

(Mrk 3.22-30; Luk 11.14-23, 12.10)

22 De'gi rei ki dingəm kare ki ndil ki majel ra'a adi kum'ə oo lo el num, elta el num ə, Jeju ad'a lapiya adi kum'ə oo lo ningə elta tə.

23 Nya kin əti bulə de'gi bəl ngayn, adi dəjina ta eli eyina: «De kam in Ngonn kaw Dabidi el wa?»

24 Nan loki Parisi'gi oyi ta kin ningə, eli eyina: «In kam isi tuwə ndil'gi ki majel ki təgi lə Beljəbul, ki in ngar lə ndil'gi ki majel.»

25 Jeju gər mərta lə'de adi el'de ene: «Kin ə de'gi ki me konbe'ti ki kareba, təli dənən'ti rəi nan ningə, konbe'ə kin a tuji. Taa, bebo eke me kəy ki de'gi ki me'ti təli dənən'ti, rəi nan, ki kadi a ra taa kaa goto tə.

26 Kin ə re Satan inbe tuwə de'gi lə Satan, inbe adi de'gi li'ə təli dənən'ti rəi nan ə, lo kadi konbe li'ə a aw ki kete goto.

27 Re in ki təgi lə Beljəbul ə m'tuwə'n ndil'gi ki majel ə, de'gi ki go'se'ti tuwəi'de ki təgi lə nan wa? De'gi ki go'se'ti inbe a təji kadi ta lə'se in ta ki gorow'ə'ti el.

28 A re in ki təgi lə Ndil Luwə ə m'tuwə'n ndil'gi ki majel tə ningə, Konbe lə Luwə re te rə'se'ti nga.

29 «Ningə re de uwə de ki nje təgi də'a kete el ə, a asi kur me kəy'ti li'ə, kadi kər nyakingə li'ə el. Loki də'a nga ningə, a kər nya ki me kəy'ti li'ə.

30 De ki in sə'm el, in nje kəsi'm ta, taa de ki kaw sə'm nya ki nan'ti el, in nje tində sanan tə.

31 Be ə, m'el'se toki, majel'gi pəti ki de'gi a rai'de, eke kelta ki mal ki ra ki de'gi a eli də Luwə'ti, Luwə a inyə go'ə

‡ 12:17 12.17 Ejay 42.1-4 § 12:18 12.18 Ejay 42.1 * 12:19 12.19 Ejay 42.2

† 12:20 12.20 Ejay 42.3

kɔ adi'de, nan kelta ki mal dɔ Ndil Luwə'ti, Luwə a inyə go kɔ adi'de el ratata.

³² Kin ə re de elta ki majel ɔsi'n ta Ngonn de ə, Luwə a inyə go kɔ ad'a, nan re elta ki mal ɔsi'n ta Ndil Luwə ə, Luwə a inyə go kɔ ad'a ki bone'ti el num, ki lo ti'ti el num, ratata.

Ta ki te ta de'ti in ngar me'de'ti

(Mat 7.16-17; Luk 6.44-45)

³³ «Kin ə re kagi maji ningə, kanda maji tɔ, a re kagi majel ningə, kanda majel tɔ. Tado in ki kandi kagi ə de a gər'n kagi.

³⁴ In nje mann majel to lii'gi be kam, a rai bann be ə ta ki maji a te ta'se'ti, ingi ki in de'gi ki majel wa? Tado in nya'gi ki rosi me'de kin ə sii tei ta'a'ti.

³⁵ De ki maji, kuləra'a te me nya ra'ti ki maji ki uwə me'ə. Ningə de ki majel, kuləra'a ki majel te me nya ra'ti ki majel ki uwə me'ə tɔ.

³⁶ M'el'se, ngann ta'gi ki galala pəti ki isi te ta de'gi'ti kin, a ɔri ginn'ə ndɔ gangi ta'ti.

³⁷ Tado in ki ta ki ta'i'ti ki dana ə a ɔri ta dɔ'i'ti, ə in ki ta ki ta'i'ti ki dana el tɔ ə ta a uwəi.»

Parisi'gi dəji Jeju nyakɔji

(Mat 16.1-4; Mrk 8.11-12; Luk 11.16,29-32)

³⁸ Njendo ndukun'gi ki Parisi'gi madi'gi uni ta eli eyina: «Njendo de'gi, ji ndigi kadi in ra nyakɔji madi kare adi j'oo.»

³⁹ Ə Jeju ilə'de'ti ene: «De'gi ki dɔkagilo'ti ki bone, in de'gi ki majel, ki njekuwə marum, ndigi kadi n'oyi nyakɔji, nan nyakɔji madi ki rangi ki kadi a oyi ore dɔ nyakɔji lə njekeltakita Luwə'ti Jonasi, goto nga.

⁴⁰ Tado, to ki kaa ki Jonasi ra kadi mutə, kondɔ mutə me kanji'ti ki boi kakin ə, Ngonn de a ra'n kondɔ mutə, kadi mutə ginn dɔnangi'ti tɔ‡.

⁴¹ Nɔɔ gangi ta'ti ə, de'gi ki Ninibi'ti a indəi taa takum de'gi'ti ki dɔkagilo'ti ki bone kin kadi a iləi ta dɔ'de'ti. Tado, loki Jonasi iləmbər Poyta ki maji, de'gi ki Ninibi'ti inyəi gorow njiyə'de'gi ki majel kɔ§. Nga ningə, ki ngɔsine kin, de ki utə Jonasi sanyi in ne.

⁴² Nɔɔ gangi ta'ti ə, ngar ki dene ki in holo, a ində taa takum de'gi'ti ki dɔkagilo'ti ki bone kin kadi a iləi ta dɔ'de'ti. Tado, in dɔboy dɔnangi'ti nu ə ndɔki re kadi oo gosita lə Salomon. Nga ningə, ki ngɔsine kin, de ki utə Salomon sanyi in ne*.

‡ 12:40 12.40 Jonasi 2.1

§ 12:41 12.41 Jonasi 3.5

* 12:42 12.42 1Ngar'gi

Ndil ki majel ki təl re tor'ne'ti gogi

(Luk 11.24-26)

⁴³ «Loki ndil ki majel te me de'ti, aw ilə ki diləlo ki tuti kadi n'ingə lo kisi ki rangi kadi n'or kon'ti, nan ingə el ningə,

⁴⁴ el ene: "M'a m'təl kadi m'aw lo kisi'm'ti ki kete m'nji'ti ə m'te kakin gogi." Loki təl aw gogi ningə, ingə me lo kakin to kare, utəi, rai adi maji.

⁴⁵ Nga a, təl aw, oy ndil'gi ki majel utəi'ə inbe bay siri, ningə rei uri me de'ti kakin sii'ti. Lo kin'ti, ji kisi de kin ki do'a taa a majel ngayn utə in ki kete bay. Be ə, de'gi ki majel ki dokagilo'ti ki bone kaa a toi be to.»

Jeju elta lə kon'ne'gi ki ngannkon'ne'gi ki rəta'ti

(Mrk 3.31-35; Luk 8.19-21)

⁴⁶ Jeju isi elta bulə de'gi' ba bay ningə, kon'a ki ngannkon'a'gi rei rai taga, sangi kadi n'eli'ə ta.

⁴⁷ Nga a de madi el'ə ene: «Oo kon'i ki ngannkon'i'gi rai taga non, ra sangi kadi n'eli nu ta.»

⁴⁸ Ə Jeju təl el de kakin ene: «Nan'gi ə in kon'm ki ngannkon'm'gi wa?»

⁴⁹ Ningə un ji'ne taji'n njendo'gi lə'ne, ə ene: «Oyi kon'm ki ngannkon'm'gi ə sii kin.

⁵⁰ Tado de ki njera ndigi lə Bai ki isi me dōran'ti ə, in ngonnkon'm, in konnann'm, ki kon'm.»

13

Kujita ki do njeduw nya'ti

(Mrk 4.1-9; Luk 8.4-8)

¹ Ndo'a'ti kin, Jeju te me kəy'ti, aw isi kadi babo'ti.

² Bulə de'gi ngayn kawinan gugi do'a, adi aw al isi me to'ti. Ningə bulə de'gi pəti, rai nganggi ba'ti ne.

³ Jeju el'de nya'gi ngayn me kujita'gi'ti ene: «Oyi, njendoo kare aw kadi duw nya.

⁴ Ningə, dokagilo'ti ki a ilə ko nya, kandi ko'gi madi tosi nganggi row'ti adi yəl'gi rei turi pəti.

⁵ Kandi ko madi'gi, tosi dōnangi wor'ti, adi lo kadi ingəi dōnangi asi ta'm uləi ngirə'de'ti goto. Nan kin ə, togi kalangi ba, tado ngirə'de to taa ne.

⁶ Loki kadi osi ningə, ngann ko'gi kakin ndolei mbaw. Ningə go'ti, tuti kurum, tado ngirə'de aw nanga boi el.

⁷ Kandi ko'gi ki nungi, tosi dann konn'gi'ti, adi konn'gi togi ndəmi'de mbəl.

⁸ Nan kandi ko'gi madi, tosi dōnangi'ti ki maji, adi andi. Ki nan'gi andi asi bu kare, nje ki nungi andi asi do mehen, ə nje ki nungi bay andi asi do mutə to.»

⁹ Jeju ilə dɔ'ti ene: «Re de ki aw ki mbi'ne tado koo'n dɔ ta ningə, kadi oo dɔ ta kin maji!»

Ginn nya ki Jeju ndo'n nya ki kuji ta'gi
(Mrk 4.10-12; Luk 10.9-10)

¹⁰ Njendo'gi lə Jeju rei rɔ'a'ti dəji'ə eyina: «Tado ri ə el'de ta ki kujita'gi wa?»

¹¹ Ə Jeju el'de ene: «M'el'se ta ki kujita tado ingi, Luwə te ki dɔ nya ki to lo kiyə'ti ki ɔjido Konbe lə Luwə li'ə adi in gəri, nan ingi, Luwə te ki dɔ'a adi'de el.

¹² Tado de ki aw ki nya ji'ne'ti, a adi'ə dɔ'ti bay kadi to mbar mbar ji'ə'ti, nan de ki nya li'ə goto, in ki ndikiri inbe ki awi'n ji'ne'ti kin kaa, a tai ji'ə'ti inbe bay.»

¹³ In tado kin ə, m'el'n'de ta ki kujita, tado gonyi lo maji kaa, oyi nya el num, oyi ta maji kaa, gəri me'ə el num.

¹⁴ In be kadi ta ki Luwə el ki njekeltakita'a'ti Ejay kin toltə'ne*. Ejay el ene:

A oyi dɔ ta maji, nan a gəri me'ə el num,

A gonyi lo maji, nan a oyi lo el num,

¹⁵ Tado me de'gi kin təl ngan ngororo.

Uti mbi'de,

Ndəmi kum'de,

Ndigi kadi kum'de oo lo el num,

Kadi mbi'de oo ta el num,

Taa kadi n'gəri nya madi kare el num tɔ,

Nan be el ə təli rei rɔ'm'ti,

Adi m'aji'de†.

¹⁶ «Nan ingi, in nje majikur, tado kum'se oo nya'gi maji num, mbi'se oo ta maji num.

¹⁷ Toki rɔta'ti, m'el'se, de'gi ki njekeltakita Luwə'ti, ngayn, ki njera nya'gi ki dana ngayn, ndigi kadi kum'de oo nya ki ingi oyi, nan asi koo el, ndigi kadi mbi'de oo ta ki ingi oyi, nan asi koo el tɔ.»

Jeju ɔr me kujita ki ɔjido nje kilə ko
(Mrk 4.13-20; Luk 8.11-15)

¹⁸ «Ingi, maji kadi gəri me kujita lə nje kilə ko kin maji.

¹⁹ Ngangi row ki kandi ko'gi tosi'ti, in de ki oo ta ki dɔ Konbe'ti lə Luwə, nan gər me'ə el, ə Su re ɔr ta ki duw me de'ti kakin kɔ.

²⁰ Dɔnangi wor ki kandi ko'gi tosi'ti, in de ki oo ta lə Luwə ningə, taa kalangi ba ki rɔnel,

²¹ nan ta kin, ulə ngirə'ne me'ə'ti el. In de ki njekuwə ki ta lə Luwə dɔkagilo ki nden be par. Dɔgagilo ki nya torɔ'gi eke kindəkumndoo tado ta lə Luwə re ningə, inyəi kunme lə'de kɔ kalangi ba.

* 13:14 13.14 Eja 6.9 † 13:15 13.15 Eja 6.10

22 Kandi ko'gi ki tosi dann konn'ti, in de ki oo ta læ Luwə, nan me ki ra sururu do nya'gi'ti ki donangi'ti, ki ra ta nya maji'gi uti do ta ki oyi, adi lo kadi andi goto.

23 Ningə, donangi ki maji ki kandi ko'gi tosi'ti, in de ki oo ta læ Luwə, gər me'ə adi andi maji. Do'de ki madi'gi andi bu kare ge ki nungi andi do mehen ge, do mutə ge.»

Kujita ki do jene'ti

24 Jeju ində kujita ki rangi non'de'ti bay ene: «Konbe læ Luwə, to to de ki duw kandi nya ki maji me ndoo'ti læ'ne,

25 ə kondə, loki de'gi toi bi ningə, njeban li'ə re duw jene do nya'ti ki maji ki duw kakin, ningə oti aw.

26 Loki kandi nya ki maji kakin uwə togi, ə kanda'gi sii tei ningə, jene kaa kanda te to.

27 Lo kin'ti, nje ra kulə'gi ai eli be'de eyina: “Be'je, in kandi nya ki maji ə ji duw me ndoo'ti læ'i to, nga jene'gi kin tei ra wa?”

28 Ə be'de el'de ene: “In njeban ə ra nya kin.” Nga a nje ra kulə'gi dəji'ə eyina: “In ndigi kadi ji təri'de kə wa?”

29 Nan be nje ndoo el'de ene: “Jagi, lo tər jene'gi'ti kin, a təri ki ko ki maji ba.

30 Ə inyəi'de adi togi nan'ti biti kagilo kujə ko'ti, ningə ndo kuj'ə'ti ningə, m'a m'el nje kuj'ə'gi m'ene: Təri jene'gi kin do'i ki do'a do'a kadi to uləi por bay taa, uəi inbe ki maji me dam'ti læ'm.”»

Kujita do kandi kagi'ti ki bari'ə mutardə

(Mrk 4.30-32; Luk 13.18-19)

31 Jeju ində kujita ki rangi non'de'ti bay ene: «Konbe læ Luwə to to kandi kagi madi ki bari'ə nan mutardə ki de madi un duw me ndoo'ti læ'ne kin be.

32 Kandi mutardə ə in kandi nya ki du utə ndəgi kandi nya'gi pəti, nan loki togi ningə, təl kagi tanyi kibo utə kam tanyi'gi pəti ki me ndoo'ti. Təl kagi kibo, adi yəl'gi rei rai kəy to'de baji'ə'gi'ti.»

Kujita do hum'ti

(Luk 13.20-21)

33 Jeju el'de kujita ki rangi bay ene: «Konbe læ Luwə to tanan ki hum ki dene madi un loy'n nduji ki me keh mutə, adi nduji ki loy ba pəti in kin be.»

Jeju el ta'gi pəti ki kujita

(Mrk 4.33-34)

34 Ta'gi kin pəti, Jeju el bulə de'gi ki kujita. Ta ki kadi el'de ki kujita el goto.

35 In be kadi ta'gi ki Luwə el ki ta njekeltakita'a'ti kin tolta'ne. Njekeltakita Luwə'ti el ene: «M'a m'te ta'm kadi

m'el kujita'gi, m'a m'ilømbør nya'gi ki toi lo kiyø'ti lotum ginn dōran'ti ki dōnangi'ti nu kin‡.»

Kør ginn kujita ki dō jene'ti

³⁶ Jeju inyø bulø de'gi adi'de awi ø aw be. Loki rei be, njendo'gi li'ø rei rø'a'ti, dæji'ø eyina: «Ør'je ginn kujita ki dō jene'ti ki ra me ndøø'ti kin adi j'oo.»

³⁷ Ø Jeju ilø'de'ti ene: «De ki njeduw ko nya ki maji kin, in Ngonn de,

³⁸ ningø ndøø, in dōnangi; ø kandi ko ki maji, in nje'gi ki ndigi kadi Luwø onbe dø'de'ti; jene, in nje'gi ki uni go Su;

³⁹ njeban ki njeduw'ø, in Su; kagilo kujø ko in dōboy ndø; ningø nje kujø ko'gi in malayka'gi tō.

⁴⁰ To ki kaa ki, in ki tōri'n jene buki por'o, dōboy ndø a to be tō.

⁴¹ Ngonn de a ulø ki malayka'gi lø'ne kadi ør de'gi pøti ki nje kosi madi de'gi kadi osi me majel'ti, ki de'gi ki njeramajel kō Konbe'ti lø'ne.

⁴² *Malayka'gi a buki'de me por'ti ki dum kelta'a, ki in lo ki a nonyi ge a ngori ngang'i'de ge søm'ti.

⁴³ Lo kin'ti, njera nya ki dana a unji to kadi be me Konbe'ti lø Baw'de Luwø. De ki aw ki mbi'ne kadi oo'n dō ta ningø, kadi oo dō ta kin maji.

Kujita ki dō nyakingø'ti ki to lo kiyø'ti ki mædikøsi

⁴⁴ «Konbe lø Luwø to to nyakingø ki iyøi me ndøø'ti, ø de madi aw te dø'ti kin be. De kakin tøl iyø gogi, ningø rø'a nøl'ø ngayn, adi aw ra gati ki nya maji'gi lø'ne pøti, ø inyø nar'a re ndogi'n ndøø kakin.

⁴⁵ Konbe lø Luwø ki dōran'ti to to njera gati ki isi sangi mædikøsi ki ndole be.

⁴⁶ Loki ingø in ki gat'a in ngayn, tøl aw ra gati ki nyakingø'gi lø'ne pøti, ø inyø nar'a re ndogi'n mædikøsi kakin.»

Kujita ki dō bandi'ti

⁴⁷ «Konbe lø Luwø to to bandi ki de a ilø me ba'ti ø a øy døkør kanji'gi ki dangi dangi kam be.

⁴⁸ Loki bandi kakin rosi ningø, njendon ndør re'n ngang'i ba'ti, isi nanga, ningø tør nje ki maji maji me sukim'ti, ø inyø nje ki tei nya el buki'de kō.

⁴⁹ Kah'a'ti kakin ø, dōboy ndø a in be tō. Malayka'gi a rei kadi øri kum de'gi ki njera nya'gi ki dana ki njera nya'gi ki dana el, nan'ti.

⁵⁰ A buki de'gi ki njera nya'gi ki majel me por'ti ki dum kelta'a, ki in lo ki a nonyi ge a ngori ngang'i'de ge søm'ti.»

⁵¹ Lo kin'ti non, Jeju dəji njendo'gi lə'ne ene: «In gəri me ta'gi kin pəti wa?» Ə iləi'ə'ti eyina: «Oyo, ji gər.»

⁵² Ningə Jeju el'de ene: «In be ə, njendo de'gi ndukun ki təl nje taa nyando ki dɔ Konbe'ti lə Luwə, to to be nje kəy ki ingə nya'gi ki sigi ki me nya'gi'ti ki kəkɔ lo ngəm nya'ti lə'ne kin be.»

De'gi ki Najareti'ti uni me'de adi Jeju el

(Mrk 6.1-6; Luk 4.16-30)

⁵³ Loki Jeju el kujita'gi ginn'ə gangi ningə, ɔti lo ki ra'ti kin kɔ.

⁵⁴ Ɔti non, aw be ki tɔgi səm'ti. Jeju ndo nya de'gi ginn kəykawnan'ti lə Juwipi'gi. Ndo'de nyando ki əti'de bɔl, adi eli eyina: «Gosi ta'gi ki nyakoji'gi kin in'n ra wa?»

⁵⁵ Man! Ngonn lə njeragi kagi dɔ kəy'ti inbe kaa am wa? Kon'a el ə in Mari wa? Ə Jaki ge ki Jisepi ge, ki Simon ge ki Judi ge tɔ el ə in ngannkon'a'gi wa?

⁵⁶ Taa, konnann'a'gi kaa sii se'je ne tɔ el wa? Nga nya'gi kin pəti ingə ra dana?»

⁵⁷ Ta ki dəji kin ɔgi'de kadi uni me'de, təl nya tugə jigi'ti rɔ'de'ti. Ə Jeju el'de ene: «Njekeltakita Luwə'ti ningə, in me be koj'o'ti, ki dann noj'o'gi'ti par ə de'gi a kidi'ə'ti.»

⁵⁸ Lo kin'ti, Jeju ra nyakoji'gi ngayn ki dum kadi de ra el tado mbeti kuni me'de kadi'ə.

14

Koy Jan Batisi

(Mrk 6.14-19; Luk 9.7-9, 3.19-20)

¹ Dɔkagilo'ə'ti kin Erodi ki nje konbe dɔ dɔnangi'ti ki Galile oo ta tɔbar lə Jeju.

² Ə el nje ra kulə'gi lə'ne ene: «De kin in Jan Batisi! In in ə ində taa dann njekoy'gi'ti. Ginn'ə kin ə, awi'n ki tɔgi tado ra'n nyakoji'gi ki əti bɔl.»

³ Erodi el be, tado ndɔ ki inbe adi uwəi Jan, doi'ə ki kulə gindi, iləi'ə dangay'ti, tado lə Erodiyadi, ki ne ngonnkon'a Pilipi,

⁴ ki Jan el'ə ta dɔ'ti ene: «In gorow'ə'ti el kadi in ta'a ne'i'ti*.»

⁵ Me ta'ti kin, Erodi ndigi tɔl Jan, nan bɔl bulə de'gi, tado bulə de'gi oyi Jan kadi in njekeltakita Luwə'ti.

⁶ Nga a, ndɔ rɔnel koji Erodi'ti, ngonn lə Erodiyadi ki dene, te la non de'gi'ti ki bari'de lo nyakuso'ti, ə nəl Erodi ngayn,

⁷ adi Erodi un ndu'ne ki kiwrɔ kadi n'a n'ad'a nya'gi pəti ki dəji'ne.

* 14:4 14.4 Lebitiki 18.16, 20.21

⁸ Lo kin'ti, kon'a sul'ə, adi el ene: «Adi'm, toki ji ra'n ne inbe kin, do Jan Batisi me supira'ti.»

⁹ Me ngar tuji oji'n do nya ki ngonn ki dene daj'ə kin, nan tado kun mindi ki un ki kiwro, taa tado de'gi ki bar'de lo nyakuso'ti kin to ningə, un ndu'ne kadi adi'ə do Jan.

¹⁰ Be ə, adi de madi aw gangi do Jan me kəy dangay'ti,

¹¹ re'n me supira'ti, adi ngonn ki dene kakin, adi awi'n adi kon'ne.

¹² Njendo'gi la Jan rei uni ninn'ə awi duwi, ningə awi ori poy'o Jeju ad'a oo.

Jeju adi nyakuso de'gi dər mi soi
(Mrk 6.30-44; Luk 9.10-17; Jan 6.1-15)

¹³ Loki Jeju oo ta kin ningə, un to ə aw osi ro'ne ngərəngi ki kar'ne ba loki de'gi gotoi'ti. Loki bulə de'gi oyi ta'a ningə, in ki bebo'gi ki dangi dangi awi ki nja'de go'ə'ti.

¹⁴ Loki Jeju ur nanga me to'ti, oo bulə de'gi ngayn, loki oo'de, oo kumtondoo lə'de, adi aji njemonyi'gi lə'de.

¹⁵ Loki kadi aw to ur ningə, njendo'gi oti ki ro Jeju'ti eli'ə eyina: «Lo ki ji rai'ti ne kin, in lo ki de'gi gotoi'ti, ningə kadi isi ur nga to, ə inyə bulə de'gi kam adi awi ki ngannbe'gi'ti, ndogi nyakuso soi.»

¹⁶ Nan Jeju el'de ene: «Awi ki ndo kadi ai lo el, inbe'gi adi'de nya soi.»

¹⁷ Ə eli Jeju eyina: «Ki ji ra'n ne kin, j'aw ki mapa mi ə kanji joo to par.»

¹⁸ Ningə Jeju el'de ene: «Rei se'de ne adi'm'in m'oo.»

¹⁹ Ningə go'ti, adi ndu'ne kadi bulə de'gi kakin sii nanga do mu'gi'ti. Ningə oy mapa'gi ki mi ki kanji'gi ki joo kakin, un kum'ne ki taa, elta ki Luwə kadi njangi'n do nyakuso kin, ningə uwə gangi'de nan'ti, adi njendo'gi, kadi adi bulə de'gi.

²⁰ De'gi pəti soi nya ndanni maji. Ningə, oyi ndəgi mapa ki nanyi, kara dəgi gidə in joo.

²¹ De'gi ki soi nya kin asi dingəm'gi dər mi, de tudə dene'gi ki ngann'gi ki soi nya se'de səm'ti el.

Jeju njiyə do mann'ti
(Mrk 6.45-52; Jan 6.16-21)

²² Nden ba go'ti, Jeju osi njendo'gi lə'ne adi ali me to'ti, kadi awi gidi ba'ti kete non'ne'ti, dokagilo'ti ki in a inyə'n bulə de'gi.

²³ Loki Jeju inyə'de adi awi ningə, oti al aw do mbal'ti, osi ro'ne ki kar'ne ba tado kelta ki Luwə. Loki kadi ur, Jeju isi low'ə'ti non ki kar'ne ba.

²⁴ Dɔ gangi low'ə'ti kin, to in dann bati, sanyi ki ngang'i ba nga. Nəl ulə sur to ki gogi gogi, adi pungum babo ra'de majel.

²⁵ Taginnlo'ti, Jeju in ra njiyə dɔ mann'ti, isi aw ki rɔ njendo'gi'ti lə'ne.

²⁶ Ə loki njendo'gi oyi'ə ra njiyə dɔ mann'ti ningə, dɔ'de majel, adi eli eyina: «In muwə de,» ningə ɓol tɔl'de, adi uri kɔl.

²⁷ Nan kalangi ba, Jeju el'de ene: «Adi me'se osi nanga nan in m'in, ə ɓoli el!»

²⁸ Lo kin'ti, Piyər ilə Jeju'ti ene: «Burəbe, re in in ə, adi'm ndu'i adi m'njiyə dɔ mann'ti m'aw rɔ'i'ti.»

²⁹ Ə Jeju el ene: «Re!» Ningə Piyər in me to'ti, ur dɔ mann'ti, njiyə dɔ'ti isi re ki rɔ Jeju'ti.

³⁰ Nan loki Piyər oo nəl ki isi ulə ningə, ɓol ra'a adi ulə ngirə ndu'i mann, adi non ene: «Burəbe, aji'm!»

³¹ Ə kalangi ba, Jeju ilə ji'ne uwə'n Piyər, ningə el'ə ene: «In de ki kunme lə'i in ndikiri ba, ra bann ə in tadi wa?»

³² Ningə loki ali taa me to'ti ə, ginn nəl gangi.

³³ Ə nje ki sii me to'ti ɔsi məkəsi'de nanga non'a'ti, ningə eli'ə eyina: «Toki rɔta'ti, in Ngonn lə Luwə inbe!»

Jeju adi lapiya njemonyi'gi dɔnangi Genejareti'ti
(Mrk 6.53-56)

³⁴ Loki Jeju in ki njendo'gi lə'ne indəi babo gangi ningə, tei dɔnangi Genejareti'ti.

³⁵ De'gi ki low'ə'ti gəri Jeju, adi uləi kulə ki lo lo, dɔnangi ki Genejareti'ti ba pəti, ə de'gi rei ki njemonyi'gi pəti rɔ'a'ti.

³⁶ De'gi nonyi dɔ Jeju'ti kadi inyə njemonyi'gi adi ɔdi ta ku li'ə, ningə de'gi pəti ki ɔdi ta ku li'ə ingəi lapiya to.

15

Jeju elta ki dɔ nyajibəlbe'ti
(Mrk 7.1-13)

¹ Parisi'gi ki njendo ndukun'gi lə Luwə ki madi'gi in Jerujalem'ti, rei ingəi Jeju dəji'ə eyina:

² «Tadɔ ri ə njendo'gi lə'i təli rɔ'de go nyajibəlbe'ti lə kaw'je'gi el wa? Ji dəji be tado togi ji'de kigo nyajibəlbe'gi el par ə sɔi nya.»

³ Ə Jeju ilə'de'ti ene: «Nga ingi, tado ri ə in təli rɔ'se go mbərkikində'ti lə Luwə el tado nyajibəlbe lə'se wa?»

⁴ Toki rɔta'ti, Luwə el ene: “Ɔsi kurə baw'i ki kon'i.” Taa el ɓay ene: “De ki elta ki majel baw'ne eke kon'ne asi ta koy*.”

* 15:4 15.4 Tekitaga 20.12, 21.17; Ndukun 5.16; Lebitiki 20.9

⁵ Nan ingi, eli eyina: “De ki el baw’ne eke kon’ne ene: <Nya maji’gi ki re m’a m’osi’n koyi in kadikare ki m’ində ta dangi tado Luwə nga,> ningə,

⁶ de’ə kin aw ki ndoo kadi osikurə baw’ne el nga. Lo kin’ti, sii tuji ki ta lə Luwə tado nyajibəlbe lə’sə.”

⁷ Ingi in njekədikum de’gi, ta ki Luwə el ki ta njekeltakita’ne’ti Ejay do’sə’ti in ta ki rəta’ti. Luwə el ene:

⁸ “Ginn de’gi kin osikurə’m ki ndar ta’de kare, Nan me’de in sanyi sə’m.

⁹ Toji ki isi uləi do’m’ti, nda’a goto, Tado nyando’gi ki isi ndoi de’gi kaa, In mbərkikində’gi ki in rə de’gi’ti†.”»

Nya ki nje təl de nya ki to njen’ti
(Mrk 7.14-23)

¹⁰ Go’ti ningə, Jeju bar bulə de’gi ki rə’ne’ti, ə el’de ene: «Uri mbi’sə maji oyi ta lə’m, ə kadi in gəri me’ə to.

¹¹ Nya madi ki in taga aw ta de’ti ki a təl’ə nya ki to njen takum Luwə’ti goto. Nan nya ki te ta de’ti ə a təl de nya ki to njen’ti.»

¹² Lo kin’ti, njendo’gi lə Jeju rei rə’a’ti eli’ə eyina: «Ta ki el kin to me Parisi’gi ngayn, kin in gər wa?»

¹³ Ə Jeju ilə’de’ti ene: «Kagi ki ra ki Bai man el, a ɔri’ə kə.

¹⁴ Inyəi’de, in njekumto’gi ə isi ndori njekumto’gi. Nga ningə, re njekumto ndor njekumto ə, joo pəti a osi be’ti.»

¹⁵ Ə Piyər un ta el’ə ene: «Or me kujita kin adi j’oo.»

¹⁶ Ningə Jeju el ene: «Adi inbe’gi kaa in gəri nya el to wa?»

¹⁷ Adi m’el’sə, nya’gi pəti ki ɔdi ta de, a aw te kanda’a’ti, ningə go’ti ə, te kə, aw be sin’ti.

¹⁸ Nan nya ki te ta de’ti, in nya ki in ngarme de’ti, ningə in kin ə in nya ki nje təl de ki to njen’ti.

¹⁹ Ngarme’de ə in lo ki mərta’gi ki majel isi tei’ti, ki təl nan, ki kuwə marum, ki kaya ki ra, ki bogi, ki mannaji ki ngom, ki kelta ki majel donan’ti.

²⁰ Ingi kin ə in nya’gi ki isi təli de nya ki to njen’ti, nan kusə nya par, um togi ji el, a təl de nya ki to njen’ti el.»

Dene ki Kana’ti un me’ne adi Jeju
(Mrk 7.24-30)

²¹ Jeju in low’ə’ti non, ɔr rə’ne aw donangi’ti ki Tir’ti ki Sidon.

²² Ningə nyi, dene ki Kana’ti kare te non re, ningə un ndu’ne ki taa el ene: «Burəbe, Ngonnkaw Dabidi, oo kumtondoo lə’m! Tado ndil ki majel adi kon ngonn’m ki dene ngayn.»

23 Nan Jeju ilə ta'ti el. Ningə njendo'gi li'ə rei rə'a'ti, eli'ə eyina: «In tuwə kə go'je'ti, tado a ində ndu go'je'ti.»

24 Ə Jeju ilə'de'ti ene: «In ngann Isirayel'gi ki toi to bati'gi ki nanyinan be kam par ə Luwə ulə'm ki rə'de'ti.»

25 Nan dene re ɔsi məkəsi'ne nanga non'a'ti ene: «Burəbe, re ra sə'm!»

26 Ə Jeju ilə'ti ene: «In gorow'ə'ti el kadi de un nyakusə lə ngann'gi, ilə adi ngann busi'gi.»

27 Ningə dene el Jeju ene: «In rəta'ti Burəbe, nga k'in ə, ngann busi'gi ki ai ginn tabilə'ti a sɔi bunə nya'gi ki in də tabilə'ti tosi nanga tə.»

28 Lo kin'ti, Jeju el'ə ene: «Dene, kunme lə'i bo ngayn! Ningə kadi ingə nya ki to rə'i kin, toki dəji'n.» Ningə ngonn'o ki dene kakin, ingə lapiya nga də kad'a'ti inbe kin non tə.

Jeju aji njemonyi'gi ngayn

(Mrk 7.31-37)

29 Jeju ɔti low'ə'ti non, aw ta ba'ti ki Galile. Al aw də mbal'ti, isi nanga.

30 Bulə de'gi ngayn rei rə Jeju'ti ki nje mote'gi ki njekumtə'gi, ki nje kingə tuji'gi ki nje mbiboy'gi ki elita el, taa njemonyi'gi ki rangi ngayn non bay. Rei ki njemonyi'gi kin buki'de non Jeju'ti, ningə Jeju aji'de.

31 In nya ki əti bulə de'gi bol ngayn, kadi nje mbiboy'gi elita num, nje kingə tuji'gi ingəi lapiya nga num, nje mote'gi njiyəi num, taa njekumtə'gi kaa oyi lo num tə, adi uləi toji də Luwə'ti lə Isirayel'gi.

Jeju adi nyakusə de'gi dər sɔ sɔi bay

(Mrk 8.1-10; Mat 14.13-21)

32 Jeju bar njendo'gi lə'ne el'de ene: «M'oo kumtondoo lə bulə de'gi kin, tado ndə mutə bone ə in sə'm nan'ti, ningə, nya ki kadi sɔi goto. Ningə m'ge kadi m'inyə'de ki me'de ki bo ba el, nan to bo ində taa togi'de row'ə.»

33 Ə njendo'gi li'ə dəji'ə eyina: «J'a j'in ki mapa ra diləlo'ti ne, ə bulə de'gi ki əti bol be kin a sɔi asi'de wa?»

34 Ningə Jeju dəji'de ene: «Mapa ki ji'se'ti in bann wa?» Ə eli'ə eyina: «Mapa in siri ki ngann kanji'gi nden də'ti.»

35 Ə Jeju ilə ndu'ne adi bulə de'gi kadi sii nanga.

36 Ningə ɔy mapa ki siri ki ngann kanji'gi kakin ji'ne'ti, ra oyo Luwə də'ti, ningə gangi nan'ti, adi njendo'gi lə'ne, adi adi bulə de'gi sɔi.

37 De'gi pəti sɔi nya ndanni, adi njendo'gi kawi gində'gi ki nanyi rosi kara siri.

38 De'gi ki sɔi nya, asi dingəm'gi dər sɔ, de tudə dene'gi ki ngann'gi ki sɔi nya səm'ti el.

³⁹ Go'ti, Jeju inyə bulə de'gi adi awi, ningə al me to'ti, aw dɔnangi Magadan'ti.

16

Parisi'gi ki Sadusi'gi, dəji nyakɔji Jeju

(Mrk 8.11-13; Luk 12.54-56)

¹ Parisi'gi ki Sadusi'gi, rei rɔ Jeju'ti dəji'ə kadi ra nyakɔji ki in dɔran'ti adi'de n'oyi. Dəji'ə be, to kuləkikiyə tado kuwə'n'ə.

² Ə Jeju ilə'de'ti ene: «Loki kadi aw to ur ningə eli eyina: “Lo a to maji, tado dɔran kər njoo.”

³ Loki lo ti ki sin ba ningə, eli eyina: “Bone ndi a ədi, tado dɔran kər wuu.” In be ə, asi kadi gəri bal kum dɔran, nga ra bann be ə nyakɔji'gi ki isi rai nya dɔkagilo'ti ki bone taa asi gər el wa!

⁴ De'gi ki dɔkagilo'ti ki bone, in de'gi ki majel, ki njekuwə marum, ndigi kadi n'oyi nyakɔji, nan nyakɔji madi ki rangi ki kadi a oyi ore dɔ nyakɔji lə Jonasi goto nga.» Ningə inyə'de, ə ɔti aw.

Hum lə Parisi'gi ki lə Sadusi'gi

(Mrk 8.14-21; Luk 12.1-6)

⁵ Loki isi awi dow ba'ti ki kare, me njendo'gi oy dɔ mapa'ti ki kadi oyi.

⁶ Nga ningə Jeju el'de ene: «Oyi maji! Indəi kumkədi dɔ rɔ'se'ti, ɔji'n dɔ hum lə Parisi'gi, ki hum lə Sadusi'gi.»

⁷ Nan ingi isi mərta kin yo dɔ'de'ti eyina: «In tado kɔy ki j'oyi mapa el!»

⁸ Nan Jeju gər mərta lə'de, adi el'de ene: «In de'gi ki kunme lə'se in ndikiri ba, tado ri ə isi mərta ki dɔ mapa'ti ki oyi el wa?

⁹ In gəri me nya'gi el kaa bay wa? Me'se olo dɔ mapa'ti ki mi ki dingəm'gi dər mi soi kin el wa? Ndəki oyi ndəgə ki nanyi kara bann ə in təli wa?

¹⁰ Taa mapa ki siri ki dingəm'gi dər sɔ soi kin kaa me'se olo dɔ'ti el num tɔ wa? Ndəki oyi ndəgə ki nanyi kara bann ə in təli wa?

¹¹ Ta ki m'el m'ene: Indəi kumkədi dɔ rɔ'se'ti, ɔjido hum lə Parisi'gi, ki hum lə Sadusi'gi kin, in ta ki sɔw dɔ mapa el, kin ra bann be ə asi kadi gəri me'ə el wa?»

¹² Lo kin'ti nga a gəri toki el'de kadi n'indəi kumkədi dɔ rɔ'de'ti, ɔjido hum ra mapa el, nan ɔjido nyando lə Parisi'gi ki Sadusi'gi.

Piyər el toki Jeju in de ki Luwə mbət'ə

(Mrk 8.27-30; Luk 9.18-21)

13 Loki Jeju aw te dɔnangi Sejare'ti ki Pilipi, dɔji njendo'gi lɔ'ne ta ene: «De'gi isi elita ki dɔ'm'ti toki, m'in Ngonn de m'in nan wa?»

14 Ɖ Njendo'gi eli'ə eyina: «De'gi madi eli eyina in Jan Batisi; nje ki nungi eyina in njekeltakita Luwə'ti Eli, nje ki rangi bay eyina in njekelta ki ta Luwə'ti Jeremi eke ki kare dann de'gi'ti ki njekeltakita Luwə'ti.»

15 Lo kin'ti, Jeju el'de ene: «Nga inbe'gi ki dɔ'se, eli eyina m'in nan wa?»

16 Ɖ Simon Piyər ilə'ti ene: «In Kirisiti, De ki Luwə mbət'ə, Ngonn lə Luwə ki nje kisi kum ba!»

17 Ningə Jeju el Simon ene: «In nje majikur, Simon ki ngonn Jonasi, tado in de ə te ki dɔ nya kin adi in gər el, nan in Bai ki nje kisi me dɔran'ti taa ə te ki dɔ'a adi.

18 Nga ningə m'a m'el'i m'ene in Piyər (ki kɔr me'ə nan Mbal), ningə dɔ mbal'ti kin ə m'a m'ində ngirə *Njekawnan'gi lə'm dɔ'ti. Tɔgi koy a ra si'ə nya madi el.

19 M'a m'ad'i lakele Konbe lə Luwə. Ningə nya'gi pəti ki a dɔ dɔnangi'ti ne, a dɔi dɔran'ti tɔ, ə nya'gi pəti ki a tuti dɔnangi'ti ne, a tuti dɔran'ti tɔ.»

20 Ningə ndəji njendo'gi ki tɔgi'ne toki k'in ne Kirisiti, de ki Luwə mbət'ə kin, kadi eli taa de madi el.

Jeju elta koy'ne ki kində'ne lo koy'ti

(Mrk 8.31-9.1; Luk 9.22-27)

21 In dɔkagilo'ə'ti non, Jeju ulə ngirə tɔji njendo'gi adi gəri toki, maji kadi n'aw Jerujalem, n'ingə kon ngayn ji ngatɔgi'gi'ti lə Juwipi'gi, ki kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi, ki njendo ndukun'gi. A tɔli'ne, nan ndɔ ki kon mutə tum ginn'ə ndɔ koy'ne'ti, ə n'a n'te lo koy'ti.

22 Nan dɔ ta'ti kin, Piyər ɔr Jeju aw si'ə gədikare, ningə ulə ngirə ndang'a ene: «Luwə a ngəmi, jagi Burəbe, a adi nya kin te dɔ'i'ti el!»

23 Nan Jeju təl rɔ'ne, el Piyər ene: «Təl gogi Satan, ɔr rɔ'i kɔ sanyi rɔ'm'ti! In jigi ki nje tugə'm, tado mərta lə'i in mərta ki in rɔ Luwə'ti el, nan in mərta lə de'gi.»

24 Ningə go'ti, Jeju el njendo'gi lə'ne ene: «Re de madi ndigi njiyə go'm'ti ningə, kadi oo rɔ'ne to nya madi el, kadi in be un kagidəsi koy lə'ne, ə re un go'm.

25 Be ə toki rɔta'ti, de ki ge kaji rɔ'ne inbe dɔnangi'ti ne a ilə rɔ'ne kɔ. Nan de ki ilə rɔ'ne kɔ tado lə'm, a isi ki dɔ'ne taa gogi.

26 Kin ə re de ingə nyamaji'gi ki dɔnangi'ti ne pəti tigə, nan ndil'ə tuji ə, maj'a to ra be wa? Nya madi ki de a adi ɔr'n tor ndil'ne to non wa?

27 M'in Ngonn de m'a m're ki malayka'gi lə'm me tɔji'ti lə Bai Luwə, ningə m'a m'ugə goji de ki ra kigo kulə ra'a'ti.

28 Toki rōta'ti, adi m'el'se: de'gi madi dann'se'ti ne a oyi el bay ə a oyi m'in Ngonn de ki a re to Ngar kin taa.»

17

Jeju mbəl rō'ne

(Mrk 9.2-3; Luk 9.28-36)

1 Ndɔ mehen go'ti, ningə Jeju ɔr Piyər num, Jaki num, taa Jan ki ngonnkon Jaki num tɔ, ə aw se'de, dɔ mbal'ti ki ngal sanyi ki ndəgə'gi.

2 Low'ə'ti non, Jeju mbəl takum'ne. Ta kum'ə unji to kadi be, taa ku ki rō'a'ti kaa unji to kadi be tɔ*.

3 Ningə low'ə'ti non, Moji ingi ki Eli tei ki rō'de'ti bus, ra elita ki Jeju.

4 Ə Piyər un ta el Jeju ene: «Burəbe, kin ə j'isi lo kin'ti ne be par ə maji ngayn. Re in ge ə, m'a m'ra *kəyku'gi lo mutə: kare in yan'i, kare in nya Moji, ə ki kare in nya Eli tɔ.»

5 Loki Piyər ra elta ta'ne'ti ba bay ningə nyi, kilndi ki kunj'ə to, in dow dɔ'de bigum. Ningə ndu ta madi te me kilndi'ti ene: «In kam in Ngonn'm, m'ndig'ə ngayn, in ki nəl'm ngayn kadi m'mbət'ə, ə oyi ta li'ə.»

6 Loki njendo'gi oyi dɔ ta kin ningə, osi ki takum'de nanga, bol tɔl'de.

7 Ə Jeju re rō'de'ti, ɔdi'de ə el'de ene: «Indəi taa, ə adi bol ra'se el.»

8 Nga ningə, loki eyina n'uni kum'de ki taa ningə, oyi de madi ki rangi el, oyi Jeju ki kar'ne ba par.

9 Loki in dɔ mbal'ti isi uri nanga ningə, Jeju ində ndu kin non'de'ti ene: «Eli nya ki ra nya adi oyi kin de madi el, biti kadi m'in Ngonn de m'te dann njekoy'gi'ti.»

10 Go'ti, njendo'gi dəji'ə eyina: «Tadɔ ri inbe ə, njendo ndukun'gi eyina maji kadi Eli re kete taa wa?†»

11 Ə ilə'de'ti ene: «In ki rōta'ti kadi Eli a re kadi ra go nya'gi pəti adi asi nan gogi.»

12 Ningə m'in, adi m'el'se madi oyi, Eli re ə binəm, ə de'gi gəri el, adi rai si'ə nya ki me'de ge. Be tɔ a, Ngonn de kaa a ingə'n kon ji'de'ti.

13 Lo kin'ti, njendo'gi gəri kadi ta ki Jeju el'de kin sɔw dɔ Jan Batisi.

Jeju adi lapiya ngonn ki njedamsil

(Mrk 9.14-29; Luk 9.37-43)

14 Loki təli isi rei ki rɔ bulə de'gi'ti, dingəm madi kare re rɔ Jeju'ti, ɔsi məkəsi'ne nanga non'a'ti, el'ə ene:

* 17:2 17.2 2Pi 1.16-18 † 17:10 17.10 Mal 3.23

15 «Buræbe, oo kumtondoo læ ngonn'm ki dingəm, ki damsil ra'a adi ingə kon ngayn kin. Dəkagilo'gi madi, isi tosi ki por'o ge ki me mann'ti ge.

16 M're si'ə rə njendo'gi læ'i, nan asi kadi adi'ə ingə lapiya, el.»

17 Lo kin'ti Jeju un ta el ene: «In de'gi ki dəkagilo'ti ki bone ki in nje me ngan, njera nya ki majel, kadi to m'nji sese biti kagilo bann bay taa kadi uni me'se adi m'in wa? Ke kadi m'a m'osi ginn'se biti kagilo bann taa wa? Rei si'ə rə'm'ti ne.»

18 Ningə Jeju ndangi ndil ki majel ad'a te rə ngonn'ti, par ə tanan'ti non, ngonn ingə lapiya nga.

19 Go'ti, njendo'gi rei rə Jeju'ti, loki in si'ə ki kar'de ba, dəji'ə eyina: «Tado ri ə kete j'in j'asi kadi ji tuwə ndil kin el wa?»

20 Ə Jeju ilə'de'ti ene: «Asi el, tado kunme læ'se in ndikiri ba. Ningə kadi m'el'se toki rəta'ti, re awi ki kunme ki in ndikiri ba to kandi kagi ki bari'ə mutardə kin be mindi kaa, a eli mbal kam eyina: "Əti, aw ra nu be" ə, a əti kadi aw ra. Nya ki a dum də'se goto.» [

21 Taa, ko ndil'gi ki be kin, de a tuwə'de ki takul kelta ki Luwə ki kəgi rə nyakuso ta.]

*Jeju təl elta ki də koy'ne'ti ki kində'ne lo koy'ti bay
(Mrk 9.30-32; Luk 9.43-45)*

22 Ndo kare njendo'gi sii nan'ti pəti Galile'ti, ə Jeju el'de ene: «A uləi m'in Ngonn de ji de'gi'ti.

23 Kadi a tōli m'in, nan ndo ki kon mutə go koy'm'ti, ə m'a te lo koy'ti.» Ta kin ər təgi njendo'gi ə təl ər bay.

Jeju ingi ki Piyər ugəi lambo ki me Kəy'ti læ Luwə

24 Loki Jeju in ki njendo'gi rei tei Kapernayim'ti, nje ki isi taai lambo me Kəy'ti læ Luwə rei rə Piyər'ti dəji'ə eyina: «Njendo'se nya ugə lambo ki me Kəy'ti læ Luwə el wa?‡»

25 Ə Piyər ilə'de'ti ene: «Oyo, ugə lambo.» Ningə Piyər re te be ningə, Jeju un ta kete el'ə ene: «Mərta læ'i in ri ə Simon? Nan'gi ə in njetalambo'gi ki nje taa nyagangi'gi də de'gi'ti ki ngar'gi ki dənangi'ti ne gangi wa? In ngann nje be'gi eke in mbah'gi wa?»

26 Ə Piyər el'ə ene: «In mbah'gi.» Loki ene: «Mbah'gi», Jeju ene: «Re in be ə, ngann nje be'gi, rai kare ənn.

27 Nan re in be kaa, kadi j'in ə ji təl jigi tugə de'gi kam el, ə aw babo'ti, ilə kuy, uwə'n kanji ki dəkete ki a re un kuy, ningə te ta'a, ə a ingə silə kare ta'a'ti, kadi ugə'n lambo læ'i, læ'm tə.»

18

De ki in kibo me Konbe læ Luwə
(Mrk 9.33-37; Luk 9.46-48)

¹ Dɔ kad'a'ti inbe kin, njendo'gi rei dæji Jeju eyina: «Nan ə in kibo me Konbe'ti læ Luwə wa?»

² Ə Jeju bar ngonn ki du ad'a re ra dann'de'ti,

³ ningə el'de ene: «Tokɪ rɔta'ti, adi m'el'se, re in mbəli təli toi to ngann'gi be el ə, a uri me Konbe'ti læ Luwə el.

⁴ De ki sɔl dɔ'ne lɔm lɔm to ngonn be ə, de'ə kin a in kibo ngayn me Konbe'ti læ Luwə.

⁵ Re de uwə ngonn ki be kin rɔ'ne'ti, me tɔ'm'ti ə, in m'inbe ə de'ə kin uwə'm rɔ'ne'ti.

Jeju ndæji de'gi dɔ majel'ti
(Mrk 9.42-48; Luk 17.1-2)

⁶ «Kin ə tokɪ de madi ra adi ki kare dann nje ki du'ti kam ki uni me'de adi m'in, osi me majel'ti ə, in soti ngayn bay tado li'ə kadi dɔi mbal kibo ngayn mində'ti, ə osi'ə iləi'ə bul ba'ti.

⁷ Kumtondoo ki dɔ de'gi'ti ki dɔnangi'ti ki nje re ki nya'gi ki isi tugəi madi de'gi jigɪ'ti adi osi. Tokɪ rɔta'ti, maji kadi nya'gi ki nje tugə de'gi jigɪ'ti toi, nan kumtondoo in læ de ki njera kadi de osi.

⁸ Kin ə ji'i eke nja'i rai nu adi osi me majel'ti ə, gangi'de ilə'de kɔ sanyi. Tado, in soti kadi ingə kaji ki ji'i ki kare eke nja'i kare, utə kadi in ngəm ji'i'gi joo pəti, eke nja'i'gi joo pəti, ə iləi nu me por'ti ki bitɪ ki non'ti.

⁹ Kin ə kum'i kare rai adi osi majel'ti ə, ɔr'ɔ ilə kɔ sanyi. Tado, in soti kadi ingə kaji ki kum'i ki kare, utə kadi in ngəm kum'i'gi joo pəti, ə iləi nu me dilə por'ti ki bitɪ ki non'ti.

¹⁰ Oyi maji! Kadi kidi ki kare dann ngann'gi'ti kin el, tado, tokɪ rɔta'ti, malayka'gi læ'de sii ki dɔkagilo'gi pəti, takum Bai'ti ki isi dɔran'ti taa. [

¹¹ Tado m'in Ngonn de m're tado kaji de'gi ki nanyinan*.]

Kujita dɔ bati'ti ki nanyi
(Luk 15.3-7)

¹² «De madi aw ki bati'gi bu, ə in ki kare nanyi, ningə, inyə ndəgə'gi ki dɔjikara gidə in jikara dɔ mbal'ti, ə aw sangɪ in ki nanyi kakin. Eke kigo ko'ə'ti læ'se, ta ri ə a eli dɔ lo kin'ti wa?»

¹³ Tokɪ rɔta'ti, adi m'el'se, re ingə bati ki nanyi kin ə, rɔ'a a nəl'ə ngayn dɔ'a'ti utə nje ki dɔjikara gidə in jikara ki nanyinan el kin.

* **18:11 18.11** Barta kin goto me makitu'gi'ti madi ki ndangi kete nu ki ndonn ta Gireki.

14 Be tɔ ə, Baw'se ki isi me dɔran'ti, ge kadi ki kare dann ngann'gi'ti kaa nanyi kɔ el.»

Row kingə de ki ra majel

15 «Loki ngonkon'i ra majel ə, aw ingə, in si'ə joo ba, ningə ulə ji'i dɔ majel'ti li'ə ki ra, ad'a gər. Re oo ta lə'i ningə, in ingə ngonkon'i gogi.

16 A re oo ta lə'i el ningə, aw un de ki rangi kare, eke de'gi joo sə'i, aw ingə'n'ə bay. In ra be kadi “nya'gi pəti in ki kun ndu dɔ'ti kigo ta'ti lə de'gi joo eke mutə ki kadi manyinj'a†”.

17 Kin ə re mbəti koo ta lə'de ə, el njekawnan'gi. Ə re mbəti koo ta lə Njekawnan'gi bay tɔ ningə, kadi oo'ə to de ki gər Luwə el, eke to njetalambo be.

18 Toki rɔta'ti, adi m'el'se: nya'gi pəti ki a dɔi dɔnangi'ti ne, a dɔi dɔran'ti tɔ, ə nya'gi pəti ki a tuti dɔnangi'ti ne, a tuti dɔran'ti tɔ.»

19 «Toki rɔta'ti, m'el'se m'adi in gəri bay: re de'gi joo dann'se'ti, indəi ndu'de nan'ti dɔnangi'ti ne, kadi dəji nya ri ki uwə me'de ə, Bai ki isi me dɔran'ti a adi'de.

20 Tado loki de'gi joo eke mutə kawinan, me tɔ'm'ti ə, m'in dann'de'ti non.»

K'inyə go majel'gi lə nan kɔ

(Luk 17.4)

21 Lo kin'ti, Piyər ɔti ki rɔ Jeju'ti dəj'ə ene: «Burəbe, kin ə ngonkon'm ra sə'm majel ə, kadi m'inyə go kɔ nja bann m'ad'a wa? Kadi m'inyə go kɔ biti nja siri wa?»

22 Ə Jeju el'ə ene: «M'el m'ene biti nja siri el, nan biti nja dɔsiri nja siri.»

23 «In be ə, Konbe lə Luwə to to ta kin be: Nɔɔ kare ngar madi ge kadi nje ra kulə'gi lə'ne udəi kɔr nya'gi lə'ne non'ne'ti adi n'oo.

24 Ə ulə ngirə, adi rei ki in ki kadi a ad'a nar ki dum kudə kɔr'ɔ.

25 Nan dingəm kakin aw ki nya ki kadi ugə'n bəngi kin el, adi be'ə un ndu'ne kadi ndogi'ə, ne'ə ki ngann'a'gi, ki nya maji'gi li'ə ba pəti tor bəngi'ti kin.

26 Ə nje ra kulə osi nanga non be'ne'ti, non uwə nja'a ene: “Si sə'm dɔ'ti, ə m'a m'ugə'i bəngi kin pəti.”

27 Nga a, lo kin'ti, be'ə oo kumtondoo li'ə, adi inyə bəngi ki dɔ'a'ti kin kɔ, ə inyə'ə adi aw kare.

28 «Loki de ki bəngi in dɔ'a'ti kakin ene n'te ki taga ningə, ingə madikulə li'ə kare ki in, aw ki bəngi lə'ne ki nden be par dɔ'a'ti, ə osi si'ə uwə, səkirə mind'ə, ningə el'ə ene: “Ugə'm bəngi ki dɔ'i'ti!”

† 18:16 18.16 Ndukun ki nja joo 19.15

²⁹ Ə mad'a osi nanga non'a'ti, non do'a'ti ene: "Si sə'm do'ti, ə m'a m'ugə'i bangi kin."

³⁰ Nan mbəti, adi aw si'ə biti ilə dangay'ti, nginə'n ta bangi ki kadi ugə'n'ə.

³¹ Loki madikulə'gi oyi nya ki ra kin ningə, to rə'de ngayn adi ai ɔri poy nya'gi kin pəti be'de adi'ə oo.

³² Ə ngar bar'a ad'a re, ningə el'ə ene: "In nje ra kulə ki majel, m'inyə go bangi ki do'i'ti pəti kə tado non ki in non do'm'ti.

³³ Nga in, ri ə ɔgi kadi oo kumtondoo lə mad'i toki m'in m'oo'n kumtondoo lə'i kin be tə el wa?

³⁴ Lo kin'ti, wongi ra be'ə do'a'ti ngayn, adi ilə dangay'ti, lo ra kulə'ti ki kon, biti kadi ugə'n bangi ki do'ne'ti pəti tigə.

³⁵ Ningə Jeju ilə do'ti ene: In be tə ə, Bai ki isi dɔran'ti taa, a ra'n'se, loki de madi dann'se'ti, inyə go majel kə k'inyə ki in ngarme'ə'ti adi ngonkon'ne, el."»

19

*Ta ki do gangi nan'ti lə dene ki dingəm
(Mrk 10.1-12; Luk 16.18)*

¹ Loki Jeju tɔta ta'gi ningə, ɔti Galile'ti, aw dɔnangi Jude'ti, gidi ba Jurden'ti.

² Bulə de'gi ngayn uni go'ə, adi aji'de do monyi'gi'ti lə'de.

³ Parisi'gi ɔti rei rə Jeju'ti, dəji'ə ta to kuləkikiyə tado kuwə'n'ə eyina: «Ndukun lə'je adi tarow kadi dingəm tuwə ne'ne, ɔjido nya ki ra ki ra adi nəl'ə el eke adi tarow el wa?»

⁴ Ə Jeju ilə de'ti ene: «In tudəi Makitu lə Luwə ki ndangi kin el biti wa? "Lo kulə ngirə kində nya'gi'ti Luwə ra dingəm ki dene*»,

⁵ ningə el ene: in be ə, dingəm a inyə baw'ne ki kon'ne, ningə a tinyəi nan ki ne'ne† kadi təli darə ki kare.

⁶ Lo kin'ti, a in joo el nga, nan in darə ki kareba. Ningə nya ki Luwə dɔɔ nan'ti, maji kadi de gangi nan'ti el."»

⁷ Ə eli Jeju eyina: «Nga ra bann be ə Moji adi ndu ene re dingəm tuwə ne'ne ningə maji kadi ad'a makitu gangi nan ji'ə'ti wa‡?»

⁸ Jeju təl el'de ene: «In tado me ngan lə'se ə Moji adi'n'se tarow kadi tuwəi ne'se'gi, nan lo kulə ngirə nya'gi'ti, in be el.

⁹ Nga ningə, adi m'el'se, re de tuwə ne'ne, tado nya ki rangi um in ta lə kaya ki ra el, ə taa dene ki rangi ə, de'ə kin təl njekuwə marum.»

* 19:4 19.4 Lo tum ginn nya'gi 1.27, 5.2 † 19:5 19.5 Lo tum ginn nya'gi 2.24

‡ 19:7 19.7 Ndukun ki nja joo 24.1

10 Lo kin'ti, njendo'gi li'ə eli'ə eyina: «Re in kin ə in ndu ki to dɔ dingəm'ti ki rɔ dene'ti ə, taa dene el in soti.»

11 Ə Jeju el'de ene: «De'gi pəti gəri me ta kin el, nan nje ki Luwə adi'de ta row'ə par.

12 De'gi madi in non, taai dene el, tado tɔgi'de sangi dene goto, ningə in nya ki tei me kon'de'ti nu; nje ki madi'gi in tado kɔr ki ɔri'de kuji, ə nje ki nungi, mbeti taa dene tado Konbe lə Luwə tɔ. De ki asi kadi gər me ta kin ningə kadi gər.»

*Jeju njangi dɔ ngann'gi ki du
(Mrk 10.13-16; Luk 18.15-17)*

13 De'gi rei ki ngann'gi ki du rɔ Jeju'ti kadi njangi dɔ'de, ə elta ki Luwə tado lə'de, nan njendo'gi ndangi'de.

14 Ə Jeju el ene: «Inyəi ngann'gi ki du adi rei ki rɔ'm'ti, um ɔgi'de tarow el, tado Konbe lə Luwə in yan de'gi ki toi to ngann'gi ki du be.»

15 Go'ti, Jeju njangi dɔ'de, ə ɔti ilə dɔ'ne aw lo ki rangi'ti.

*Ta ki dɔ ngonn ki basa ki njenyakingə
(Mrk 10.17-31; Luk 18.18-30)*

16 Ndo kare, dingəm kare re rɔ Jeju'ti, ningə dəj'ə ene: «Njendo de'gi, in ri ki maji, ə kadi m'ra, ə m'a m'ingə'n kaji ki to biti ki non'ti wa?»

17 Ə Jeju el'ə ene: «Tado ri ə dəji'm ta dɔ nya ki maji'ti wa? De ki maji in kareba. Re in ge kur me kumngayira'gi ningə, in təl rɔ'i go mbərkikində'gi'ti.»

18 Ə dingəm kakin dəji Jeju ene: «Mbərkikində'gi ki ra wa?» Ningə Jeju ilə'ti ene: «A təl de el, a uwə marum el, a bogi el, a mannaji ki ngom dɔ mad'i'ti elŶ,

19 Ɔsi kurə baw'i ki kon'i, taa a ndigi de mad'i to darɔ'i in be be* .»

20 Ningə ngonn ki basa ene: «Nya'gi kin pəti, m'təl rɔ'm go'ti nga. Nga ki ne kin, in ri bay ə nanyi'm kadi m'ra wa?»

21 Ə Jeju el'ə ene: «Re ge kadi asi nan tapi takum Luwə'ti ningə, aw, adi ndogi sə'i nya maji'gi lə'i pəti, lowə nar'a njendoo'gi, ningə a aw ki nyakingə ngayn dɔran'ti, ə un go'm.»

22 Nan loki ngonn ki basa oo ta'gi kin ningə, ɔti aw ki rɔnel el, tado in de ki aw ki nyakingə'gi ngayn.

23 Ə Jeju el njendo'gi lə'ne ene: «Toki rɔta'ti, adi m'el'se, a ngan ngayn ki rɔ njenyakingə'ti kadi ur me Konbe'ti lə Luwə,

²⁴ ningə m'təl m'el'se bay, in nya ki ngan ngayn kadi jambal ur bolo konn kur nya'ti, nan a ngan ngayn utə in kin bay kadi njenyakingə ur me Konbe lə Luwə.»

²⁵ Ta kin əti njendo'gi bol ngayn, adi eli eyina: «Nga kin ə in be ningə, nan ə asi kadi ingə kaji wa?»

²⁶ Ə Jeju ində manji'de ba ningə el'de ene: «Ki rə de'gi'ti lowə goto, nan ki rə Luwə'ti lo ra nya'gi pəti to.»

²⁷ Ə Piyər un ta el'ə ene: «Nga oo, j'in ki j'inyə nya'gi lə'je pəti, ə j'un go'i kin, ri ə j'a j'ingə wa?»

²⁸ Ə Jeju ilə'ti ene: «Tokı rəta'ti, adi m'el'se: ndə ki nya'gi pəti a indəi ngirə'de kində ki sigi, ə m'in Ngonn de m'a m'nji də kumbər konbe'ti lə'm, ki de'gi a təji'm'in kin ningə, ingi ki uni go'm kin, ingi kaa a isi də kumbər konbe'ti ki dəgi gidə in joo kadi gangi ta də ginn kaw Isirayel'ti ki dəgi gidə in joo.

²⁹ Ningə re de madi, inyə kəy lə'ne, ki ngannkon'ne'gi, ki konnann'ne'gi, ki kon'ne, ki baw'ne, ki ngann'ne'gi eke dənangi lə'ne tadə lə'm ə, a ingə nya'gi kin də'ti nja bu, taa a ingə kaji ki a to biti ki non'ti tə.

³⁰ Nga ningə, de'gi ngayn ki kete, a təli nje ki gogi, ə de'gi ngayn ki gogi, a təli nje ki kete tə.»

20

Kujita də nje ra kulə me ndəo nju'ti

¹ «Konbe lə Luwə to to be nje kəy, ki te ki sin ba kadi n'oy nje ra kulə'gi kadi rai kulə me ndəo nju'ti lə'ne kin be.

² Ndu'de osi nan'ti ki nje ra kulə'gi, kadi adi'de nar ki lo ra kulə'ti ki ndə kare, ningə adi'de awi me ndəo nju'ti.

³ Loki te ki kadi ki jikara ki sin ningə, oo nje ra kulə'gi ki rangi bay, ki rei rai tambalo'ti ki kanji ra kulə,

⁴ ə el'de ene: “Ingi kaa, ai me ndəo nju'ti lə'm rai kulə, ə m'a m'adi'se nyakugə goji ki asi gorow'ə'ti.”

⁵ Ningə ətı awi. Loki te taga ki kadi ki jam də be'ti num, ki kadi ki kəti be'ti num ningə, ra kah'a'ti kakın bay.

⁶ Go'ti, te re ki kadi ra binyə bilə ningə, oo nje ra kulə'gi ki rangi bay, ki rei rai non, ə el'de ene: “Ra bann ə sii lo kin'ti lo səl, ki kanji ra kulə wa?”

⁷ Ə iləi'ə'ti eyina: “De ki unn'je kulə'ti goto.” Ə el'de ene: “Ingi kaa, awi me ndəo nju'ti lə'm rai kulə tə.”

⁸ «Loki kadi ur ningə, njendəo nju el njengəm nya li'ə ene: “In bər nje ra kulə'gi, ə adi'de nyakugə goji'de, ulə ngirə də nje re gogi'ti, təl taa də nje re kete'ti.”

⁹ Nje re ki kadi ra binyə bilə, nan nan kaa ingə nar ki lo kulə'ti ki ndə kare.

¹⁰ Lo kin'ti, nje re do kete rei yan'de nga ningø, mæri kadi n'a n'ingøi nar ki utø yan madi'de'gi, nan ingi kaa, ingøi nar ki lo kulø'ti ki ndo kare inbe kakin to.

¹¹ Loki isi taai nar kin, barita ki njendoo

¹² eli eyina: "Nje ki rei gogi ne kin, rai kulø kadi kareba par, ningø in adi'de nar ki asi nan ki yan'je, j'in ki ji ra kulø sin biti kadi ur, adi kadi ndaw'je."

¹³ Lo kin'ti, nje ndoo elta ki kare dann'de'ti ene: "Madi'm, nya madi kare ki low'ø'ti el ki m'ra sø'i goto. Ndu'je sø'i osi nan'ti do nar'ti ki lo kulø'ti ki ndo kare el wa?"

¹⁴ Taa nya lø'i, ø aw. M'ge kadi m'adi in ki re gogi nya kin, toki m'ad'i kin be to.

¹⁵ In gorow'ø'ti kadi nya ki me'm ndigi ø m'ra ki nyakingø lø'm el wa? Eke in ta lø'i kadi me'i tuji tado maji ki m'ra wa?"

¹⁶ Nga ningø Jeju ilø'ti ene: In be ø, nje ki gogi a tæli nje ki kete, ø nje ki kete a tæli nje ki gogi to.»

*Jeju elta do koy'ne'ti ki te'ne lo koy'ti bay
(Mrk 10.32-34; Luk 18.31-34)*

¹⁷ Ta kaw ki Jerujalem'ti, loki in do row'ti, Jeju ujø rø'ne ki njendo'gi ki dogi gidø in joo gædi kare, ningø el'de ene:

¹⁸ «Oyi, j'isi j'awi ki Jerujalem'ti, ningø a uløi m'in Ngonn de ji kibo'gi'ti lø njekujønyamosi kadikare'gi ki njendo ndukun'gi lø Luwø. A gangi ta koy do'm'ti,

¹⁹ ningø a uløi m'in ji de'gi'ti ki in Juwipi'gi el, kadi kogi do'm'ti ge, tindøi m'in ki ndøy hawlay ge, børi m'in kagidøsi'ti ge. Nan ndo mutø tum ginn'ø ndo koy'm'ti ø, m'a m'te lo koy'ti.»

*Kon Jaki in ki Jan døji nya Jeju
(Mrk 10.35-45)*

²⁰ Go'ti, kon ngann lø Jebede re ki ngann'ne'gi rø Jeju'ti, ningø kon ngann'gi øsi mækøsi'ne nanga non Jeju'ti tado døj'ø nya kare.

²¹ Ø Jeju døj'ø ene: «In ri ø in ge wa?» Ningø, el'ø ene: «Un du'i kadi ngann'm'gi ki joo kam, de kare isi døjikøl'i'ti, ø in ki nungi isi døjigøl'i'ti to, loki a isi do kumbør Konbe'ti lø'i.»

²² Lo kin'ti non, Jeju ilø'ti ene: «In gøri me nya døji lø'se kin el. A asi kadi ingøi køpi kon ki m'aw to m'ingø kam kare mindi wa?» Ningø eli eyina: «Oyo, j'a j'asi kare.»

²³ Ø Jeju el'de ene: «Kon ki m'aw to m'ingø kam, ø røta a ingøi kare, nan ta ki øjido kisi døjikøl'm'ti eke døjigøl'm'ti; in ta lø'm kadi m'in ø m'adi'se el; lo'gi kin to tado de'gi ki Bai Luwø ra go'ø kete nu tado lø'de.»

²⁴ Ndəgi njendo'gi ki dəgi, loki oyi ta'gi kin, rə'de nəl'de ki ngann lə Jebede ki joo kin el.

²⁵ Be ə, Jeju ɓar'de pəti ki rə'ne'ti, el'de ene: «In gəri kadi nje konɓe'gi də ginn de'gi'ti ki dangi dangi ki dɔnangi'ti ne, sii uwəi'de ginn tɔgi'de'ti adi'de kon, taa de'gi ki njetɔbar kaa, onyibe dɔ'de'ti ɓay tɔ.

²⁶ Nan maji kadi to be dann'se'ti el. Re de madi dann'se'ti, ndigi kadi n'in kibo ningə, kadi təl nje ra kulə lə'se pəti.

²⁷ Taa re de madi ndigi kadi n'in de ki dɔkete dann'se'ti ningə, kadi təl njekuləɓər lə'se tɔ.

²⁸ In be tɔ ə m'in Ngonn de kin m're kadi de'gi taa rai kulə adi m'in el, nan kadi m'in ə m'ra kulə m'adi'de, taa m'adi rə'm kadi m'ugə'n dɔ bulə de'gi ngayn m'ilə'de taa tɔ.»

Jeju aji njekumtɔ'gi joo

(Mrk 10.46-52; Luk 18.35-43)

²⁹ Loki Jeju in ki njendo'gi lə'ne isi tei me ɓe'ti ki Jeriko ki taga, bulə de'gi ngayn njiyəi go'de'ti muki muki.

³⁰ Ningə njekumtɔ'gi joo sii ngangɔ row'ti. Loki oyi kadi in Jeju ə isi ində dər ningə, uni ndu'ne ki taa eyina: «Burəɓe, Ngonnkaw Dabidi*, oo kumtondoo lə'je!»

³¹ Bulə de'gi ndangi'de kadi uti ta'de, nan njekumtɔ'gi uni ndu'de ki taa inɓe ɓay eyina: «Burəɓe, Ngonnkaw Dabidi, oo kumtondoo lə'je!»

³² Lo kin'ti, Jeju ra lokati, ɓar'de, ningə dəji'de ene: «In ri ə, gei kadi m'ra madi'se wa?»

³³ Ə iləi'ə'ti eyina: «Burəɓe, ji ge kadi kum'je te adi j'oo'n lo!»

³⁴ Jeju oo kumtondoo lə'de, ə ɔdi kum'de, par ə tanan'ti non, kum'de oo lo, adi uni go'ə.

21

Jeju ur Jerujalem'ti ki kɔsikurə

(Mrk 11.1-11; Luk 19.28-40; Jan 12.12-19)

¹ Loki Jeju in ki njendo'gi lə'ne indəi dɔ ɓe ki Jerujalem ndəkba ki ɓe ki Betipaje, ki kadi mbal kagi buni'gi'ti, ulə njendo'gi joo,

² el'de ene: «Awi me ngonnɓe'ti ki ra non'se'ti kam. Lo kur inɓe ki a uri ki me ɓe'ti par ə, a ingəi kon koro ki dɔi'ə, ngonn koro ra gəd'ə'ti, ningə tuti'ə, ə rei se'de adi m'in.

³ Re de madi el'se nya madi ə, iləi'ə'ti eyina: «Burəɓe ə ge'de,” ə a inyə'de kalangi ba kadi tuti'de.»

* **20:30 20.30** Gonyi Mrk 10.47 ki ta ki dɔ'ti ginn makitu'ti nanga.

4 Nya kin a ra nya be kadi ta ki Luwə el ki njekeltakita Luwə'ti el kin tɔlta'ne:

5 «Eli de'gi ki Siyon'ti eli eyina:

Oyi ngar lə'se a re dɔ'se'ti,

In de ki sɔl lɔm lɔm,

Isi dɔ kon koro'ti, in ki ngonnn koro*.»

6 Njendo'gi ai, rai toki Jeju el'n'de.

7 Rei ki kon koro in ki ngonnn koro kakin ningə, lɔwi ku'gi lə'de gidə'ti, ningə Jeju ala isi dɔ'ti.

8 Bulə de'gi ngayn lɔwi ku'gi lə'de go row'ti. Nje ki nan'gi tətɔ mbi kam'gi, tiləi dɔ row'ti.

9 Bulə de'gi nje njiyə non Jeju'ti ki nje njiyə go'ə'ti uni ndu'de ki taa eyina:

«Ojana, Ngonnkaw Dabidi!

Kadi Luwə njangi dɔ de ki re me tɔ Burəbe!

Ojana, tɔji in ki dɔ Nje kisi dɔran'ti taa'!»

10 Loki Jeju ur Jerujalem'ti, loki me be'ti ba pətɔ ndigi bir bir. Adi de'gi dəji rɔ'de ta eyina: «In de ki bann wa?»

11 Ə bulə de'gi iləi'de'ti eyina: «In Jeju, njekeltakita Luwə'ti, ki Najareti, dɔnangi Galile'ti.»

*Jeju tuwə njeragati'gi nati Kəy'ti lə Luwə
(Mrk 11.15-19; Luk 19.45-48; Jan 2.13-16)*

12 Go'ti, Jeju aw ur nati Kəy'ti lə Luwə, ningə tuwə njelaw nya'gi ki njendo'gi nya'gi nati Kəy'ti lə Luwə kɔ. Jeju sur tabilə'gi lə njembəl nar ki be'ne ki nje ki dɔbe'gi'ti tilə, nan'ti ki nya kisi lə njelaw dər dum'gi.

13 Ningə el'de ene: «Ndangi me makitu'ti lə Luwə eyina: Kəy lə'm a bari'ə kəy kelta ki Luwə, nan ingi, təlɔ'ə lokiyəro lə njebogi'gi yo'!»

14 Lo kin'ti non, njekumtɔ'gi ki mote'gi, rei rɔ'a'ti nati Kəy'ti lə Luwə, adi adi'de lapiya.

15 Loki kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi ki njendo ndukun'gi oyi nya'gi ki əti bɔl ki Jeju ra'de, ki ndu ngann'gi ki isi bar nan'ti Kəy lə Luwə ene: «Ojana Ngonnkaw Dabidi!» kin ningə, me'de on'de,

16 adi eli Jeju eyina: «Oo ta ki ngann'gi ra eli kam wa?» Ə Jeju ilə'de'ti ene: «Oyo, m'oo, nan ke in tudəi ndu Luwə ki ndangi eyina:

“Ra adi ngann'gi ki du, ki nje to ta mba'ti kaa, ta'de ulə tɔji dɔ'i'ti” kin el waʒ?»

17 Ningə lo kin'ti, Jeju inyə'de non, ə te me bebo'ti kɔ, aw Betani'ti, aw isi nu.

* 21:5 21.5 Ejay 62.11; Jakari 9.9 † 21:9 21.9 Pa'gi 118.25-26 ‡ 21:13 21.13

Ejay 56.7; Jeremi 7.11 § 21:16 21.16 Pa'gi 8.3

*Jeju mann kagi mbaykote**(Mrk 11.12-14,20-24)*

¹⁸ Lo ti go'ti ki sin, Jeju tøl isi re me bebo'ti, bo ra'a.

¹⁹ Ə oo kagi mbaykote ki ra kadi row'ti, tō kadi n'aw ginn'ti, nan loki re ndəkba ningə, oo mbi'ə'gi par um oo kanda el. Ə Jeju el mbaykote kakin ene: «A andi gogi el biti ki non'ti.» Ningə low'ə'ti non, mbaykote tuti.

²⁰ Loki njendo'gi oyi nya kin, əti'de bol ngayn, adi dəji ta eyina: «Ra bann ə low'ə'ti ne par ə kagi tuti wa?»

²¹ Ə Jeju ilə'de'ti ene: «Toki rōta'ti, adi m'el'se, re awi ki kunme, ə me'se tōsi el ə, in nya ki m'ra ki mbaykote kin par ə a rai el, nan re eli mbal kam eyina: "Ɔti lo kin'ti rangi, aw osi me ba'ti," kaa nya kin a ra nya.

²² Nga ningə, nya'gi pəti ki a dəji ki kunme, me kelta'ti ki Luwə ə, a ingəi.»

*Ta ki dəji dō tōgi'ti ki Jeju awi'n**(Mrk 11.27-33; Luk 20.1-8)*

²³ Jeju ur me Kəy'ti lə Luwə, isi ndo nya de'gi ningə, kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi ki ngatōgi'gi lə Juwipi'gi, rei ki rō'a'ti, dəji'ə eyina: «Nan adi tarow kadi ra'n nya'gi kin be wa? Ə nan tō ə adi ndu'ne ə isi ra'n wa el'je adi j'oo?»

²⁴ Ə Jeju tøl el'de ene: «M'in kaa m'a m'dəji'se ta kareba be tō. Re iləi m'in'ti ningə, m'in kaa m'a m'el'se de ki adi'm tarow kadi m'ra'n nya'gi kin tō.

²⁵ Nan ə ulə Jan kadi ra de'gi batəm wa? In Luwə eke in de'gi wa?» Nan təli ra elinan ta dann'de'ti eyina: «Re j'eli'ə j'ene: "In Luwə ə ulə'ə", a dəji'je ene ke ra bann ə j'uni me'je j'adi Jan el wa?»

²⁶ A kin ə re j'eli j'ene: "In de'gi ə uləi Jan" ə a in ta ki rō bulə de'gi'ti tō, tadō de'gi pəti oyi Jan kadi in njekeltakita Luwə'ti.»

²⁷ Be ə təli eli Jeju eyina: «Ji gər el.» Ə Jeju tøl ilə'de'ti ene: «Re in be ə m'in kaa m'a m'el'se tōgi ki m'nji m'ra'n nya'gi kin el tō.»

Kujita dō ngannkonnan'gi'ti ki joo

²⁸ Jeju elta ki rangi bay ene: «Eli'm'in ta lə'se dō ta'ti kin adi'm'in m'oo. Dingəm kare aw ki ngann dingəm'gi joo, ə un ta el ki dəkete ene: "Ngonn'm, aw ra kulə me ndōo nju'ti bone.»

²⁹ Ningə ngonn kakin ilə baw'ne'ti ene: "M'a m'aw el," ə isi ba biti ningə me'ə uwə ki ta, adi ində aw.

³⁰ Dingəm re rō ngonn'ti ki nja joo, el'ə kaa ta ki el ngonnkon'a kakin, ningə in el ene: "Oyo, m'a m'aw bay," ə aw el.

³¹ Eke dann ngann'gi'ti ki joo kin in ki ra ə ra go ndigi'ti lə baw'ne wa?» Ningə iləi Jeju'ti eyina: «In ki dəkete.» Ə Jeju el'de ene: «Tokı rəta'ti, adi m'el'se, njetalambo'gi ki dene'gi ki njera kaya a tei Konbe'ti lə Luwə non'se'ti.

³² Tado Jan Batisi re rə'se'ti, toji'se row ki dana, nan in taai me'ə el, nan njetalambo'gi ki dene'gi ki njera kaya'gi uni me'de. Ə ingi, oyi nya kin be kaa, me'se uwə'se ki ta go gogi ə adi inyəi gorow njiyə'gi ki majel kə, ə uni me'se el.»

*Kujita də nje ra kulə me ndoo nju'ti, ki nje me majel
(Mrk 12.1-12; Luk 20.9-19)*

³³ Go'ti, Jeju el'de ene: «Uri mbi'se oyi kujita ki rangi bay. De kare ki njendoo nju in non, ningə ində singə gugi'n gidə gugi. Ur be kadi to mborei nju'ti, ningə ra ngonn kəy ngəmlo səm'ti. Ningə go'ti dəi ta nan'ti ki de'gi ki nje ra kulə nju, kadi to rai kulə ningə a kanyinan nya'a, ningə ətə aw mbah.

³⁴ Loki kagilo kujə kandi nju asi ningə, ulə bər'gi lə'ne kadi awi taai kandi nya ndoo kakın, ki in yan'ne ji nje ra kulə nju'ti adi'ne.

³⁵ Nan loki bər'gi rei tei ningə, nje ra kulə'gi uwəi'de tindəi ki kare ngayn, tölə ki nungi, ningə ki kon mutə, tiləi'ə ki mbal tə.

³⁶ Njendoo təl ulə ki bər'gi ki rangi, ngayn utə in ki kete inbe kin bay. Nan rai se'de ko nya inbe ki rai ki nje ki kete kakın bay.

³⁷ Ta təl ta'a'ti, dingəm təl ulə ngonn ne inbe rə'de'ti, ene: «A bəli gidi ngonn'm.»

³⁸ Nan nje ra kulə nju, loki oyi ngonn kakın ningə elinan dann'de'ti eyina: «Daro'a inbe kam ə a in nje nya nduwə! Rei adi ji tölə'ə, ningə nya nduwə li'ə, j'a tölə'ə yan'je'ti.»

³⁹ In be ə, uwəi ngonn kakın ndəri'ə, awi si'ə gidi lo ndoo'ti taga, tölə'ə.

⁴⁰ Lo'ti kin Jeju dəji'de ene: Ndo ki dingəm ki be nje ndoo kin a re ə, ri ə a ra ki nje ra kulə nju kin wa?»

⁴¹ Ə eli'ə eyina: «A toko de'gi ki majel kin ki toko ki ki kon ngayn, ə a adi ndoo lə'ne nje ki rangi, ki kadi a adi'ə kanda ki dəkagilo'ə'ti ki ətə.»

⁴² Ningə Jeju el'de ene: «In tudəi me makitu'ti lə Luwə oyi el wa?

«Mbal ki njera kəy'gi mbəti'ə,

In ə təl mbal ki in təgi kəy.

In kin in kuləra Burəbe.

In nyakəji ki ətə bəl ə to takum'je'ti kin* .»

* 21:42 21.42 Pa'gi 118.22-23

⁴³ Ningə adi m'el'se bay to: «A taai Konbe læ Luwə ji'se'ti, kadi tæli adi ginn de'gi ki rangi ki kadi a rai kulə ki maji.

⁴⁴ Nga ningə, de ki osi dɔ mbal'ti kin ə, a tətɪ njeki njeki, a re in ə mbal kin osi dɔ'a'ti tɔ ningə, a rəkɪtə'ə rəkɪtə rəkɪtə.»

⁴⁵ Loki kibo'gi læ njekujənyamosi kadikare'gi ki Parisi'gi oyi kujita kin ningə, gəri me'ə kadi in ta ki dɔ'de'ti ə Jeju ra el.

⁴⁶ Ə sangi row kadi n'uwəi'ə, nan bɔli bulə de'gi, tado bulə de'gi oyi Jeju to njekeltakita Luwə'ti.

22

Kujita ki ojido bar de'gi lo nyakuso taa nan'ti

(Luk 14.15-24)

¹ Jeju ilə rɔ'ne el'de ta ki kujita bay ene:

² «Konbe læ Luwə to to ngar ki ra nyakuso kibo tado ngonno' o ki aw to taa dene kin be.

³ Ngar ulə njekulə'gi læ'ne adi awi eli de'gi ki bari'de lo nyakuso'ti, kadi rei, nan de'gi kakin mbəti.

⁴ Ngar təl ində taa ta njekulə'gi'ti ki rangi bay ene: “Ki ngosine kin, nyakuso oy nga, m'tol baw mangi'gi, ki binyə'gi ki bati'gi læ'm, ki boi mbul mbul maji, nya'gi pəti asinan, ə rei lo nyakuso taa nan'ti.”

⁵ Nan de'gi ki bari'de kakin, usi'de dɔ ta'ti li'ə kin el, ki kare aw lo ndɔɔ'ti læ'ne, ki nungi aw lo gati'ti læ'ne ndəgə'gi, uwəi njekulə'gi adi'de kon ningə toli'de.

⁶ Ə nje ki nungi bay, uwəi njekulə'gi adi'de kon ge, toli'de ge.

⁷ «Lo kin'ti, wongi təl ngar, adi ulə ki njero'gi læ'ne adi awi toi ko njetol nya'gi kakin num, tuləi bebo læ'de por num tɔ.

⁸ Ningə go'ti, ngar el njekulə'gi læ'ne ene: “Nyakuso taa nan oy nga, nan de'gi ki in ki bari'de, in de'gi ki asi ta te low'ə'ti el.

⁹ Awi ki tatorow'gi, bari de'gi pəti ki ngəi'de, adi'de rei lo nyakuso taa nan'ti.”

¹⁰ Njekulə'gi awi ki gorow'gi, kawɪ de'gi pəti ki ngəi'de, ki maji ge, ki majel ge, adi de'gi rosi me kəy kadi de'gi soɪ nya taa nan'ti.

¹¹ Loki ngar ene n'ur kəy kadi n'oo de'gi ki bari'de kakin ningə, oo dingəm madi kare ki isi ki ku kuso nya taa nan rɔ'ne'ti el.

¹² Ə ngar el'ə ene: “Madi'm, in ra bann ə ur kəy ne ki kanji ku kuso nya taa nan rɔ'i'ti wa?” Ningə dingəm kakin ilə'ti el.

¹³ Nga a ngar el njekulə'gi læ'ne ene: “Dɔi ji'ə'gi ki nja'a'gi, ə iləi'ə taga lo ki diw'ti, ki in lo ki a non'ti ge, a ngor ngang'ne'ti ge.”

14 Toki rɔta'ti, Luwə bar de'gi ngayn, nan nje ki mbəti'gi in ngayn el.»

Ta dɔ kugə lambo lə ngar kibo Sejar

(Mrk 12.13-17; Luk 20.20-26)

15 Parisi'gi ingəi nan, elinan ta, kadi n'iyəi kulə n'uwəi Jeju me ta'ti ki n'a dəji'ə ə a te ta'a'ti.

16 Be ə, uləi njendo'gi lə'de in ki de'gi madi ki me kuti'ti lə Erodi, adi awi eli'ə eyina: «Njendo, ji gər kadi in nje kelta ki rɔta'ti, in njendo de'gi row ki rɔta'ti ki nəl Luwə num, in ɓol kum'de el num, tado in ɓol k'in kibo eke kəti ɓol lə de'gi el.

17 Ə el'je adi j'oo ta ki me'i'ti: In gorow'ə'ti eke in gorow'ə'ti el kadi de ugə lambo nje konbe kibo Sejar wa?»

18 Nan Jeju gər me majel lə'de, adi el'de ene: «In njekədikum de'gi! Tado ri ə iyəi kulə kadi uwəi m'in wa?

19 Ɔji'm'in silə ki kadi de a ugə'n lambo adi'm'in m'oo.» Ningə oji'ə silə kare.

20 Nga ə dəji'de ene: «Dɔ nan ə indəi, ə tɔ nan tɔ ə ndangi silə'ti kin wa?»

21 Ə iləi'ə'ti eyina: «In Sejar.» Ə Jeju təl el'de ene: «Nya lə Sejar ə adi Sejar, nya lə Luwə ə adi Luwə tɔ.»

22 Ta ki Jeju el'de kin dum dɔ'de, adi inyəi'ə ə ɔti awi.

Ta dɔ kində taa lə njekoy'gi lo koy'ti

(Mrk 12.18-27; Luk 20.27-38)

23 Ndo'a'ti non, Sadusi'gi ki in de'gi ki oyi kadi njekoy'gi a indəi taa lo koy'ti el, rei rɔ Jeju'ti dəji'ə eyina:

24 «Njendo, Moji el ene: “Re de madi oy, ki kanji k'inyə ngann'gi tor'ne'ti, maji kadi ngonnkon'a taa dene nduwə kin, oji'n ngann'gi, kadi tei tor ngonnkon'a'ti*.”

25 Ki ɔjidɔ ta kin, toki dann'je'ti, ngannkon nan'gi in siri ge be. Ki dɔkete taa dene, ningə oji'n ngonn el ɓay ə oy, adi inyə dene nduwə adi ngonnkon'ne.

26 Nya kin ra nya be, in dɔ ki nja joo'ti, ki ki nja mutə'ti, biti te'n dɔ ki nja siri'ti.

27 Go'de'ti pəti, darɔ dene inbe re oy tɔ.

28 Eke ndɔ ki njekoy'gi a indəi taa lo koy'ti ə, nan dann'de ə a in ngaw dene kin wa? Tado in siri pəti taai'ə ne'de'ti.»

29 Ə Jeju el'de ene: «In de'gi ki indəmi row, tado in gəri Makitu lə Luwə el num, taa in gəri tɔgi lə Luwə el num tɔ.

30 Ndo ki njekoy'gi a indəi taa lo koy'ti, dingəm'gi ki dene'gi a taai nan el nga. Pəti a toi to malayka'gi be me dɔran'ti.

* 22:24 22.24 Ndukun ki nja joo 25.5

31 Ki ɔjido kində taa lo koy'ti læ njekoy'gi, tudəi ta ki Luwə el'se kin el wa?

32 Luwə el ene: "M'in Luwə læ Abiraham, m'in Luwə læ Isaki, ki Luwə læ Jakobi." Luwə in Luwə læ de'gi ki nje kisi kumngayira, um in Luwə læ njekoy'gi el†.»

33 Bulə de'gi ki oyi ta læ Jeju, nyando li'ə əti'de ɓol ngayn.

Ndukun ki utə ndəgi ndukun'gi

(Mrk 12.28-34; Luk 10.25-28)

34 Loki Parisi'gi oyi kadi Jeju dum do Sadusi'gi ningə, ingi kawinan.

35 Ə ki kare dann'de'ti, ki in njendo ndukun'gi, iyə kulə me ta'ti, dəji Jeju ene:

36 «Njendo, dann mbərkikində'gi'ti læ Luwə pəti me ndukun'ti, in ki ra ə in do madi'ne'gi'ti wa?»

37 Ə Jeju ilə'ti ene: «A in ndigi Burəbe Luwə lə'i ki ngarme'i ba pəti, ki ndil'i ba pəti, taa ki mərta lə'i ba pəti to‡.»

38 In kin ə in ndukun ki dəkete ki utə mbərkikində'gi pəti.

39 Ningə ndukun ki nja joo ki maj'a to'ti to ə to kin: A ndigi de mad'i to daro'i inbe be to§.

40 Ndukun'gi læ Moji ba pəti, ki ta'gi læ njekeltakita Luwə'ti, ngirə'de in do mbərkikində'gi'ti ki joo kin.»

De ki Luwə mbət'ə ki Dabidi

(Mrk 12.35-37; Luk 20.41-44)

41 Loki Parisi'gi kawinan kakin, Jeju dəji'de ta ene:

42 «Ki go mərta'ti lə'se do Kirisiti'ti ki in De ki Luwə mbət'ə kin, oyi kadi in ginn koji'ti læ nan wa?» Ə eli'ə eyina: «In ngonnkaw Dabidi.»

43 Ə Jeju el'de ene: «Ra bann be ə Dabidi loki Ndil Luwə ra kulə me'ə'ti ɓar'a "Be'm" wa?

44 Tado Dabidi el ene:

"Burəbe Luwə el Burəbe lə'm ene:

⟨In re isi dojikol'm'ti ne,

biti kadi m'təl njeban'gi lə'i nyakində nja'i'ti ginn togi'ti*⟩.»

45 «Ə re Dabidi ɓar'a Burəbe ə, ra bann taa Kirisiti, ki in de ki Luwə mbət'ə a in ngonnkaw Dabidi wa?»

46 Lo kin'ti, de ki asi kadi ilə ta'ti kare be goto. Ningə in do ndo'a'ti kin nu, de kaa sangi kadi n'dəj'ə ta el nga.

23

Jeju gangi ta do njendo ndukun'gi ki Parisi'gi'ti

(Mrk 12.38-40; Luk 11.39-52, 20.45-47)

1 Jeju el bulə de'gi ki njendo'gi lə'ne ene:

† 22:32 22.32 Tekitaga 3.6, 15 ‡ 22:37 22.37 Ndukun ki nja joo 6.5 § 22:39

22.39 Lebitiki 19.18 * 22:44 22.44 Pa'gi 110.1

² «Njendo ndukun'gi ki Parisi'gi, kulə lə'de in kər ginn ndukun lə Moji.

³ Nga ningə ingi, maji kadi in təli rə'se go nya'gi'ti ki eli'se, nan ndaji kulə ra'de'gi el, tado rai nya ki inbe'gi sii eli ki ta'de kin, el.

⁴ Doi nya ki oy indəi do de'gi'ti, nan inbe'gi mbeti kun ngonn ji'de nden be kuwə'n se'de taa.

⁵ Kulə ra'de'gi pəti, rai ki kadi de'gi oyi gidi'de. Ngann ndukun'gi ki ndangi uləi me ngann buwati'gi'ti, ə de'gi doi nati non'de'ti ə isi ji'de'ti inbe kin, rai yan'de adi boi, taa kulə'gi ki de'gi ɔsi sil ku'gi'ti kin kaa, rai yan'de adi ngal tɔ*.

⁶ In de'gi ki gei lo kisi ki kete non de'gi'ti lo nyakusɔ'ti num ki nya kisi ki kete non de'gi'ti ginn kəykawnan'gi'ti lə Juwipi'gi num tɔ.

⁷ Taa gei kadi de'gi rai'de lapiya ki buki nan'ti lo kingənan'gi'ti lə bulə de'gi'ti num, taa kadi de'gi bari'de "Njendo de'gi" num tɔ.

⁸ Nan ingi, adi de bar'se "Njendo", el, tado pəti, in ngannkon'nan'gi, ningə Njendo'se in kareba tɔ.

⁹ Bari de madi dɔnangi'ti ne "Baw'se" el, tado Baw'se in kareba, ə isi dɔran'ti.

¹⁰ Taa adi de bari'se "De'gi kibo", el tɔ, tado De kibo lə'se in kareba, ə in Kirisiti ki in de ki Luwə mbət'ə.

¹¹ De kibo dann'se'ti, a in nje ra kuləbər lə'se.

¹² De ki un do'ne ki taa, a uləi do'a ki nanga, ə de ki ulə do'ne ki nanga, a uni do'a taa tɔ.

Kumtondoo in lə Parisi'gi ki njendo ndukun'gi

¹³ «Kumtondoo in lə'se, in njendo ndukun'gi ki Parisi'gi, in njekədikum de'gi! Sii uti tarow ki kaw Konbe'ti lə Luwə do de'gi'ti. Inbe'gi uri me'ti el, ningə de'gi ki gei kur me'ti kaa, ɔgi'de num tɔ.

[
¹⁴ «Kumtondoo in lə'se, in njendo ndukun'gi ki Parisi'gi. Tai nya maji'gi lə njengawkoy'gi pəti pəti ji'de'ti, ningə ədi kum de'gi ki kelta ki Luwə ki ginn'ə gangi el, kadi de'gi oyi'se, toki in de'gi ki maji. Go kulə ra'gi'ti ki be kin, Luwə a gangi'n ta ki ngan ngayn do'se'ti†.]

¹⁵ «Kumtondoo in lə'se, in njendo ndukun'gi ki Parisi'gi, in njekədikum de'gi! Awi mbah, anyinan ngodi dɔnangi ray'gi'ti ki lo lo, do ba'gi'ti kadi ingəi de kare go'se'ti. Ə loki ingəi'ə ningə, rai'ə adi təl asi ta kaw me por'ti ki biti ki non'ti nja joo utə inbe'gi bay tɔ.

* 23:5 23.5 Kər Isirayel'gi 15.38-41 † 23:14 23.14 Barta'gi ki me nya'gi'ti kin [] goto me makitu'gi'ti ki njendanga ndangi kete.

16 «Kumtondoo in læ'se, in nje kør de'gi tarow, ki kum'se tɔ! Sii eli eyina: “Re de iw rɔ'ne ki Køy læ Luwə ningə, to kare, a re iw rɔ'ne ki lør ki Køy læ Luwə ə, maji kadi ra nya ki iw'n rɔ'ne.”

17 In mbo de'gi, njekumtɔ'gi! Lør in nya ki Køy læ Luwə, adi in yan Luwə. Eke lør ə in kibo ngayn eke, Køy læ Luwə ki təl lør nya ki kində ta dangi'ti kin wa?

18 Təli eli bay eyina: “Re de iw rɔ'ne ki ringiri lo kində kadikare ə, to kare, a re iw rɔ'ne ki kadikare ə, maji kadi ra nya ki iw'n rɔ'ne.”

19 In njekumtɔ'gi! In ri ə in kibo ngayn wa? In kadikare eke in ringiri lo kində kadikare ki təl kadikare nya ki kində ta dangi'ti kin wa?

20 De ki iw rɔ'ne ki lo kində kadikare ningə, iw rɔ'ne ki ringiri lo kində kadikare num, ki nya'gi pəti ki isi dɔ'ti num tɔ.

21 De ki iw rɔ'ne ki Køy læ Luwə ningə, iw rɔ'ne ki Køy læ Luwə num, ki Luwə ki isi me'ti num.

22 De ki iw rɔ'ne ki dɔran ə, iw rɔ'ne ki kumbər ngar læ Luwə num, ki Luwə ki isi dɔ'ti num‡.

23 «Kumtondoo in læ'se in njendo ndukun'gi ki Parisi'gi, in njekədikum de'gi. Ɔri nya kare dann ki dɔgi'ti, me mbi kam'gi'ti ki əti maji, ki me mbi kam ndir tanyi'gi'ti, ki me ngann nya ndir tanyi'gi'ti, adi Luwə, ningə indəi nja'se dɔ nya'gi'ti ki maji'de to me ndukun'ti læ Luwə, to nyara ki dana, ki koo kumtondoo, ki nyara ki low'ə'ti. Ki rɔta'ti in kin ə in nya'gi ki kadi re a indəi kum'se go'ti rai, ə inyəi ndəgə'gi ki kɔ non be el.

24 In nje kør de'gi tarow, ki kum'se tɔ! Sii uləi nya ta ngoo mann'ti lai mann tado ngann kur'gi ki du, ə isi turi jambal me'se'ti.

25 «Kumtondoo in læ'se, in njendo ndukun'gi ki Parisi'gi, in njekədikum de'gi! Togi gidi kala mann ki gidi kaa kuso nya adi ar, nan me køy rosi ki nya bogi'gi ki nya ki ingəi ki gorow nyənn nyara ki majel.

26 In Parisi ki njekumtɔ! Togi me kala mann, ningə gidə a ar njay tɔ.

27 «Kumtondoo in læ'se, in njendo ndukun'gi ki Parisi'gi, in njekədikum de'gi! Toi to dɔbadi'gi ki de'gi rai pon gidi'ti adi ndai kam be: re oo gidə taga ne ə, ndolo, nan me'ə ki køy rosi ki singə de'gi, ki nya'gi ki ndum ki dangi dangi.

28 In be tɔ ə, gidi'se'ti taga ne, tɔji adi de'gi oyi toki in nje təl rɔ'se go ndu Luwə'ti, nan me'se'ti køy ə, kədi kum de'gi ki majel ki ra, rosi.

29 «Kumtondoo in læ'se, in njendo ndukun'gi ki Parisi'gi, in njekedikum de'gi! Indæi dɔbadi de'gi ki njekeltakita Luwə'ti adi maji, rai dɔbadi de'gi ki dana adi ndolo,

30 ningə eli eyina: "Re dɔkagilo'ti læ kaw'je'gi kin j'in non ə, re j'a j'ində rɔ'je nan'ti se'de kadi ji tɔl'n de'gi ki njekeltakita Luwə'ti, el."

31 Lo kin'ti, inbe'gi isi toji kadi in ngannkaw nje tɔl de'gi ki njekeltakita Luwə'ti.

32 In ene, rai ki non'se'ti, tɔli ta nya ki kaw'se'gi uləi ngirə!

33 «In de'gi ki mann'se majel to lii pir'gi be, ra bann ə in məri kadi a anyinan, ta ta ki gangi'ti me por'ti ki biti ki non'ti wa?

34 In tado kin ə, m'a m'ulə'n ki de'gi ki njekeltakita Luwə'ti, ki nje gosi'gi ki njendo de'gi ta læ Luwə, rɔ'se'ti. A tɔli'de ge, a bəri'de kagidəsi'gi'ti, a tindæi'de ki ndøy hawlay ginn kəykawnan'ti læ Juwipi'gi, taa a ngodi'de, in se'de bebo'ti ki kare ə a gangi se'de bebo'ti ki nungi ki kete kete.

35 Lo kin'ti, de'gi ki dana ki mosi'de in ki buki kɔ, ulə ngirə dɔ Abel'ti, te'n dɔ Jakari'ti ki ngonn læ Barasi kin, ta mosi'de a in dɔ'se'ti. In Jakari ki ndɔ ki tɔli'ə ngawdann lo'ti ki in Kəy'ti læ Luwə re lo ringiri kadikare'ti kinŦ.

36 Toki rɔta'ti, adi m'el'se, ta nya tɔl'gi kin pəti a in dɔ de'gi'ti ki dɔkagilo'ti ki bone.

Jeju elta dɔ bebo Jerujalem'ti

(Luk 13.34-35)

37 «Wah! in de'gi ki Jerujalem'ti, in de'gi ki Jerujalem'ti, in ki nje tɔl njekeltakita Luwə'ti, in nje tilə de'gi ki Luwə ulə'de adi'se ki mbal tɔli'de. Nja bann ə, m'ge kaw'se toki konkunjə a kaw'n ngann'ne'gi ginn bagi'ne'ti kin be, nan ɔdi el ə.

38 Be ə ki ne kin, m'in Luwə m'a m'inyə Kəykawnan læ Luwə læ'se kɔ.

39 Tado adi m'el'se madi oyi, a oyi m'in gogi el nga, biti ndɔ ki a eli eyina: "Njangi dɔ in dɔ de'ti ki re me tɔ Burəbe'ti*."»

24

Jeju el toki Kəy læ Luwə a tuji

(Mrk 13.1-4; Luk 21.5-7)

1 Jeju te me Kəy'ti læ Luwə ki taga, isi aw ningə, njendo'gi li'ə, rei rɔ'a'ti, eli'ə kadi oo Kəy læ Luwə ki de'gi indæi adi əti bol kin!

² Ə Jeju un ta el'de ene: «Nya'gi kin pəti, kum'se oo maji, nan toki rəta'ti, adi m'el'se m'adi oyi, mbal kare ki a nanyi kadi isi dō mad'a'ti ne goto, a budi'de mur mur nanga.»

Nya'gi ki a rai nya kete non dōboy ndō'ti
(Mrk 13.3-13; Luk 21.7-19)

³ Loki Jeju aw isi dō mbal kagi buni'gi'ti, njendo'gi li'ə rei rō'a'ti, dəji'ə ta ki kar'de ba eyina: «El'je adi j'oo, dōkagilo ki ra'ti ə nya'gi kin a rai nya wa? Ə nyakōji ki bann ə a tōji kadi ji gər toki in dōkagilo ki kadi to re'n num, in dōboy ndō num tō wa?»

⁴ Ə Jeju ilə'de'ti ene: «İndəi kumkədi dō rō'se'ti, adi de ədi'se el.

⁵ Tado de'gi ngayn a rei ki tō'm, a eli eyina: "M'in ə m'in Kirisiti ki in De ki Luwə mbət'ə", ningə a buki de'gi ngayn mu tō.

⁶ A oyi kaa rō'gi ki in sese ndəkba ki ngann ta'gi ki dō rō'gi ki in sanyi, nan oyi maji! Adi bōl ra'se el. Kadi nya'gi kin a rei, nan in dōboy ndō el bəy.

⁷ Ginn bə madi a aw rō dō ginn bə madi'ne'ti, konbə madi a aw rō dō konbə madi'ne'ti. Bə a on ge, dōnangi a yəki ge, ki lo'gi ki dangi dangi.

⁸ Nan nya'gi kin a toi to lo kulə ngirə to ndo ki a ra dene kin bə bəy.

⁹ De'gi a uni dō'se, awi sese kadi ingəi kon ge, kadi tōli'se ge. De'gi pəti ki in Juwipi'gi el a əsi'se ta tado lə'm.

¹⁰ Lo kin'ti, de'gi ngayn a inyəi kunme'gi lə'de kō. A uni dō nan ki yo ge ki ne ge, a əsi nan ta.

¹¹ Nje bər rō'de njekeltakita Luwə'ti nan ingi el, a tei, ədi de'gi ngayn buki'de mu.

¹² Majel a taa dōnangi taa kadi, de'gi ngayn ndiginan lə'de a təl gogi.

¹³ Nan de ki uwə tōgi'ne ba biti dōboy'ti, a ingə kaji.

¹⁴ Poyta ki maji ki dō Konbə'ti lə Luwə kin, de'gi a iləi mbər'ə ki dōnangi pəti, kadi de'gi pəti ki gəri Luwə el oyi mannaji ki dō'ti. Ningə go'ti, dōboy ndō a re.

Kon kibo ngayn ki a re
(Mrk 13.14-23; Luk 21.20-24)

¹⁵ «Ningə loki a oyi de ki Njeranyakōw Njetuji lo, ki njekeltakita Luwə'ti Daniyel elta li'ə kin^{*}, a uwə lo kisi loki ar njay'ti ə, maji kadi de ki nje tudə nya'gi kin, gər ginn'ə maji.

¹⁶ Ningə nje ki sii Jude'ti a anyinan ki dō mbal'gi'ti.

¹⁷ De ki isi dō kəy'ti a ur nanga kadi aw me kəy'ti un nya madi te'n el.

* 24:15 24.15 Daniyel 9.27, 11.31, 12.11

18 De ki a in me ndɔɔ'ti a asi kadi tɛl re ɓe un ku rɔ'ne el tɔ.

19 Kumtondoo ki gara goto a in lɛ dene'gi ki nje sɛm ki nje kadi mba ngann'gi ili ndɔ'a'ti non kin.

20 Elita ki Luwɛ kadi anyinan ngodi kin ɓar'a el, taa kadi in ndɔ kɔrkon'ti el tɔ.

21 Tado dɔkagilo'ɔ'ti kin, kon ki de'gi a ingɛi, in kon ki de oo nja kare el ɓay. Lo kulɛ ngirɛ dɔran ki dɔnangi'ti ki Luwɛ indɛ'n nya'gi kin, biti ɓone, de oo ko kon kin nja kare el, taa de a oo ko kon kin gogi el ratata tɔ.

22 Re Burɔɓe uwɛ ta ndɔ'gi kin gangi el ɔ, de kare ki a isi ki dɔ'ne ta goto. Nan tado lɛ de'gi ki inɓe mbɛti'de ɔ, a uwɛ'n ta ndɔ'gi kin gangi.

23 Nga ningɔ, re de el'se ene: "Oyi Kirisiti, De ki Luwɛ mbɛt'ɔ ɔ in yo am eke in ne am ɓo" ɔ, ononyi'se kunme'se kad'a rɔta.

24 Tado de'gi ki ɓari rɔ'de toki n'in kirisiti'gi be ki nje ki ɓari rɔ'de njekeltakita Luwɛ'ti nan ingi el, a rei non to rai nya'gi ki ɛti ɓol ɓol, ki nyakoji'gi ki ra ɓol kadi n'ɓuki de'gi mu'ti. A sangi kadi to nje ki Luwɛ mbɛti'de inɓe kin kaa, n'ɓuki'de mu ɓay, toki ingɛi tarow.

25 In be ɔ, m'el'se nya'gi kin kete be kadi gari.

Nɔ re Ngonn de

(Mrk 13.24-31; Luk 21.25-31)

26 «Kin ɔ re de el'se ene: "De ki Luwɛ mbɛt'ɔ ɔ a dilɔlo'ti yo am" ɔ, ai el. Re el'se ene: "In ɔ iyɔ rɔ'ne mbunɔ lo'ti gogi nu am" ɔ uni me'se adi'ɔ rɔta el.

27 Ningɔ, toki ndi tɛl in'n lo kuwɛ kadi'ti, awi'n lo kurkadi'ti kakin ɔ, ki re'm m'in Ngonn de kaa in be tɔ.

28 Loki ninn to'ti, mal'gi a kawinan sɛm'ti.

29 Go nya kumtondoo'gi'ti ki dɔkagilo'ɔ'ti kin, kadi a te kum'ne el, nanyi a nda el, mee'gi a in ki dɔran'ti tosi ki nanga, ningɔ tɔgi'gi ki dɔran'ti a yeki.

30 Lo kin'ti, nyakoji ki dɔ'm'ti m'in Ngonn de a te dɔran'ti, ningɔ ginn kaw'gi pɛti ki dɔnangi'ti ne a ndingɛi rɔ'de. Lo kin'ti, a oyi m'in Ngonn de m'a m're me kilndi ki dɔran'ti ki tɔgi, me kunj'i'ti ki ɛti ɓol†.

31 M'a m'ulɛ ki malayka'gi lɛ'm ki tow ki ɓar ɔr lo hom dɔ kum dɔnangi'ti ki sɔ kadi kaw'i nje ki Luwɛ mbɛti'de ki nan'ti. A kaw'i'de k'in ngangi dɔnangi'ti ki kare tei in ki nungi'ti.

Nyando ki ɔjido kagi mbaykote

(Mrk 13.28-31; Luk 21.29-33)

† 24:30 24.30 Daniyel 7.13

32 «Maji kadi in gəri nyando ki dɔ kagi mbaykote'ti kin. Loki baji'ə'gi indəi rungirungi, ə mbi'ə iti kin ningə, in gəri kadi nanyi ɓar in ndəkba nga.

33 Be tɔ ə, loki oyi nya'gi kin pəti rai nya ningə, maji kadi in gəri toki Ngonn de in takəy'ti ndəkba kadi re rɔ'se'ti.

34 Ningə toki rɔta'ti, adi m'el'se, de'gi ki sii ki dɔ'de taa ne kin a oyi tigə el ɓay ə nya'gi kin pəti a rai nya.

35 Dɔran ki dɔnangi a gotoi ndɔ madi, nan ta'gi lə'm a toi lo to de'ti ba biti ki non'ti.

Luwə ki kar'ne ba ə gər ndɔ ki dɔboy'ti

(Mrk 13.32,35; Luk 17.26-27,34-35, 12.39-40)

36 «De kare ki gər ndɔ eke dɔ kadi ki nya'gi kin a rai nya'ti goto: Malayka'gi ki dɔran'ti el num, Ngonn lə Luwə inbe el num, nan Luwə ki Baw ki kar'ne ba par ə gər.

37 Ningə, nya ki ra nya dɔkagilo'ti lə Nuwe kin ə, nya'a a ra nya ndɔ re'm'ti m'in Ngonn de tɔ.

38 Tado kete non kadi mann kon kibo kin re, de'gi soi nya ge, anyinan ge, taai nan ge, adi ngann de'gi taai nan ge, biti ndɔ'ti ki Nuwe ur'n me tokibo'ti.

39 Usi de'gi el, biti kadi mann kon kibo re tuji'n'de. Ndo ki m'in ngonn de m'a te'n bus kaa be tɔ'a nya'gi a rai nya tɔ.

40 In be ə, dingəm'gi joo a rai me ndɔɔ'ti ningə, a uni kare ə a inyəi ki nungi.

41 Dene'gi joo a uri nya nan'ti ə, a uni ki kare ə a inyəi ki nungi.

42 Ə maji kadi isi dɔ nja'se'ti, tado in gəri ndɔ ki Burəbe lə'se a re'n'ti el.

43 In gəri maji kadi re ɓe nje kəy gər dɔ kadi ki njeɓogi a re'n kondɔ'ti ə a isi dɔ nja'ne'ti ba, um a inyə adi mbuti ɓər kəy li'ə el.

44 In tado kin ə, ingi kaa, kadi sii dɔ nja'se'ti tɔ. Tado m'in Ngonn de m'a m're dɔ kadi'ti ki in gəri el.

Njekuləbər ki njera nya ki dana

(Luk 12.42-46)

45 «Njekulebər ki nje ra nya ki low'ə'ti, ki kum'ə ədi, ə in de ki ɓe'ə a ində dɔ de'gi'ti ki me kəy'ti lə'ne kadi adi'de nyakuso ki dɔ kadi ki kadi adi'n'de.

46 Nje ra kulə kin a in nje majikur, loki ɓe'ə təl ə ingə ta kulə'ti kin, ra ra.

47 Toki rɔta'ti adi m'el'se, a ində dɔ nya maji'gi'ti lə'ne pəti.

48 A kin ə re in nje ra kulə ki majel ə, a el me'ne'ti ene: "Be'm a re kalangi el ɓay",

49 Ningə ra ta kində madikulə'nə'gi'ti, ra sɔ ge, ra anyi ge ki nje ki yiwi ra'de.

50 Lokin'ti, be nje kəy a re ki ndɔ ki in ində me'ne dɔ'ti el, ki dɔ kadi ki gər el.

51 Be'ə a ɔj'ɔ kum'ə, kadi oo nya kon ki a ra de'gi ki njekədikum de'gi, lo non'ti ki lo ngor ngang'i'ti.»

25

Kujita dɔ ngann mand'i'gi'ti ki dɔgi

1 «Konbe lə Luwə a to to ta lə ngann mand'i'gi ki dɔgi ki ɔyi lambi'gi lə'de ə awi kadi tiləi kum de ki aw to taa dene kin be.

2 Nje ki mi in mbo'gi ə nje ki mi in njekumkar'gi tɔ.

3 Nje ki mbo'gi ɔyi lambi'gi lə'de nan uni hu'ə ki rangi dɔ mad'a'ti el,

4 nan njekumkar'gi, ɔyi lambi'gi lə'de ki hu ki rangi dɔ mad'a'ti.

5 Nga ningə, loki de ki aw to taa dene kakin re kalangi el, bi ra'de adi toi bi.

6 Ə dann lo'ti, ndu de ɓar ene: “Oyi nje taa dene kaa am, ə tei tiləi kum'ə.”

7 Lo kin'ti, ngann mand'i'gi kakin pəti ndəli dɔ bi'ti, indəi dɔ lambi'gi lə'de dana.

8 Ningə nje ki mbo'gi eli njekumkar'gi eyina: “Adi'je hu lambi lə'se nden, nan lambi'gi lə'je isi oyi.”

9 Ə njekumkar'gi eli'de eyina: “Jagi, a asi kadi j'ingi sese dɔ'ti el, ə awi rɔ nje kində nya ndogi'ti ndogi yan'se.”

10 Ə loki mbo'gi awi lo ndogi hu lambi'ti nu ningə, nje taa dene re te. Nje ki sii dɔ nja'de'ti, uri si'ə kəy taa nan'ti, adi uti takəy dɔ'de'ti.

11 Go'ti gogi ɓay taa nje ki nungi kakin in non rei yan'de, eli eyina: “Burəbe, Burəbe, in te takəy adi'je!”

12 Nan nje taa dene ilə'de'ti ene: “Tokɪ rɔta'ti, adi m'el'se, m'gər'se el.”»

13 Lo kin'ti, Jeju ilə dɔ'ti ene: «Be ə, maji kadi sii dɔ nja'se'ti, tado in gəri dɔ ndɔ'a eke dɔ kad'a el.

Kujita dɔ njekulə'gi ki mutə

(Luk 19.12-27)

14 «Ta ki dɔ konbe'ti lə Luwə to to ta lə dingəm ki isi aw mbah ə ɓar njekulə'gi lə'ne adi'de nyakingə lə'ne kadi oyi go'ə adi'ne kin be.

15 Adi de kare saki nar mi, adi ki nungi saki nar joo, ningə adi ki nungi ɓay saki nar kare tɔ. Adi de ki ra kigo tɔg'ɔ'ti, ə ɔti aw mbah.

16 Be ə, njekulə ki ingə saki nar mi, aw ra'n gati ə ingə saki nar mi dɔ'ti.

17 Be tō ə, in ki ingə joo, ra, ingə joo dō'ti.

18 Nan in ki ingə saki nar kare, aw ur be, duw nar'ti ki be'ə ad'a kakin.

19 «Nga ningə, dəkagilo ngayn go'ti ningə, be nje ra kul'gi kakin in non re. Loki re ningə, dəji'de kadi oji kandi kul'gi lə'de ki rai non'ne'ti kadi n'oo.

20 Lo kin'ti, in ki ingə saki nar mi kakin, re non be'ne'ti ki saki nar ki rangi mi dō'ti ningə el'ə ene: "Be'm, saki nar ki mi ki adi'm kaa, nyi m'ra be m'ingə mi dō'ti kin."

21 Ə be'ə el'ə ene: "Maji ngayn, in njekulə ki maji ki nje ra nya ki low'ə'ti. Ningə toki ra'n nya ki low'ə'ti me nya'ti ki nden be, m'a m'indəi dō nya'gi'ti ki ngayn. Re, ra sə'm ronel."

22 In ki ingə saki nar joo kakin, re non be'ne'ti ki saki nar ki rangi joo dō'ti ningə el'ə ene: "Be'm, saki nar ki joo ki adi'm kaa, nyi m'ra be m'ingə joo dō'ti kin."

23 Ə Be'ə el'ə ene: "Maji ngayn, in njekulə ki maji ki nje ra nya ki low'ə'ti. Ningə toki ra'n nya ki low'ə'ti me nya'ti ki nden be, m'a m'indəi dō nya'gi'ti ki ngayn. Re, ra sə'm ronel."

24 Ta tōlta'a'ti, in ki ingə saki nar kare kakin, re non be'ne'ti el'ə ene: "Be'm, m'gər kadi in de ki ngan ngayn: lo ki duw nya'ti el kaa tətəi num, lo ki naji nya'ti el kaa oյ num.

25 Nya kin ə m'bol, adi m'aw m'iyə nar ki adi'm kakin nanga. Ningə ki ngəšine, nya lə'i ə to kin."

26 Lo kin'ti be'ə el'ə ene: "In njekulə ki majel, in njedaw! In gər maji kadi lo ki m'duw nya'ti el kaa m'ujə num, lo ki m'naji nya'ti el kaa m'oy num.

27 Nga a re be kin ningə, re a ində nar lə'm lo ngəm nar'ti, ə toki m'təl kin ningə, re m'a m'taa ki mann'a dō'ti.

28 Tai saki nar ki kare ki ji'ə'ti kin adi in ki aw ki saki nar dōgi kin."

29 Tado de ki aw ki nya ji'ne'ti, a adi'ə dō'ti kadi to'ə mbar mbar, nan de ki awi'n el, in ki nden ki awi'n kaa a taai ji'ə'ti.

30 Ningə in ki in njekulə ki nda'a goto, iləi'ə taga lo ki diw'ti ki kadi a non'ti ge ngor ngang'i'ne'ti ge.»

Ta ki gangi ki dōboy'ti

31 Jeju el bay ene: «Loki m'in Ngonn de m'a m're me tōji'ti ki əti bol, ki malayka'gi pəti go'm'ti kin ningə, m'a m'nji dō kumbər ngar'ti lə'm me tōbar'ti.

32 Ningə ginn be'gi ki dangi dangi a kawinan ki non'm'ti. M'a m'or kum de'gi nan'ti toki nje nyakul'gi a or'n kum bati'gi ki binyə'gi nan'ti kin be.

33 M'ində bati'gi dōjikəl'm'ti, ə binyə'gi dōjigəl'm'ti tō.

34 Lo kin'ti, ngar a el nje ki do ji kol'ne'ti ene: "Rei, ingi ki Bai ində ji'ne do'se'ti kin, ə tai Konbe ki Luwə ində do'a dana tado lə'se lo kulə ngirə dōran ki dōnangi'ti nu kin.

35 Tado bo ra'm ə adi'm'in nya m'njo; kundə ra'm ə adi'm'in mann m'anyi; m'in mbah ə uwəi'm'in ki rō'se'ti;

36 m'ra ki rō'm kare ə adi'm'in ku m'ulə rō'm'ti; rō'm to'm ə rai sə'm; m'to dangay'ti ə rei oyi'm'in."

37 Nga ə njera go ndu Luwə'ti a iləi'ə'ti eyina: "Burəbe, kadi bann'ti ə j'oo'i bo rai ə j'ad'i nya so wa? Kində rai ə j'ad'i mann anyi wa?

38 In mbah ə j'uwəi ki rō'je'ti wa? Ra ki rō'i kare ə j'ad'i ku ulə rō'i'ti wa?

39 Rō'i to'i ə ji ra sə'i wa? To dangay'ti ə ji re j'oo'i wa?"

40 Ə ngar el nje rago'ti'gi ene: "Tokı rōta'ti, adi m'el'se, dokagilo'gi pəti ki rai nya'gi kin ki ki du ngayn dann ngannkon'm'gi'ti ki oyi'de kam ningə, in m'in ə rai sə'm."

41 «Ningə go'ti, ngar a el nje ki rai do ji gəl'ne'ti ene: "Əti sanyi kō rō'm'ti, in de'gi ki ndol in do'se'ti! Ai me por'ti ki bitı ki non'ti, ki Luwə ində do'a dana tado lə Su in ki malayka'gi li'ə kin.

42 Tado bo ra'm, ə adi'm'in nya m'njo el; kundə ra'm, ə adi'm'in mann m'anyi el;

43 m'in mbah ə uwəi'm'in ki rō'se'ti el; m'ra ki rō'm kare ə adi'm'in ku m'ulə rō'm'ti el; rō'm to'm ə rai sə'm el; m'to dangay'ti ə in rei oyi'm'in el."

44 Ningə ingi kaa a iləi'ə'ti eyina: "Nga Burəbe, kadi bann'ti ə j'oo'i bo rai ə j'ad'i nya so el, eke kində rai ə j'ad'i mann anyi el wa? In mbah, eke ra ki rō'i kare, eke rō'i to'i, eke to dangay'ti ə ji mbəti ra sə'i wa?"

45 Ə ngar a ilə'de'ti ene: "Tokı rōta'ti, adi m'el'se, dokagilo'gi pəti ki rai nya'gi kin ki ki du ngayn dann ngannkon'm'gi'ti ki oyi'de kam, el ə, m'in kaa rai sə'm el jagi to'."

46 Lo kin'ti, njera go'ti el, a ai lo kon'ti ki ginn'ə a gangi el, ə njera go ndu Luwə'ti a awi lo kaji'ti ki bitı ki non'ti*.»

26

Kində tanan'ti tado tol Jeju

(Mrk 14.1-2; Luk 22.1-2; Jan 11.45-53)

1 Loki Jeju tolta kelta do nya'gi ningə, el njendo'gi lə'ne ene:

2 «In gəri kadi ndo joo par ə ndo ra nanyi Paki a asi, kadi de'gi a uləi m'in Ngonn de ji de'gi'ti kadi a bəri m'in kagidəsi'ti.»

* 25:46 25.46 Daniyel 12.2

³ Lo kin'ti non, kibo'gi læ njekujønyamosi kadikare'gi, ki ngatøgi'gi læ Juwipi'gi, kawinan nati lo'ti læ Kayipi ki in kibo læ njekujønyamosi kadikare'gi.

⁴ Ningø indøi ndu'de nan'ti kadi n'uwøi Jeju gidi kuwø n'tøli'ø.

⁵ Ningø elinan eyina: «Adi j'uwøi'ø ndø ra nanyi'ti el, nan to de'gi a indøi ki wongi.»

Dene madi ur hu ki øti maji dø Jeju'ti
(Mrk 14.3-9; Jan 12.1-8)

⁶ Jeju in Betani'ti, me køy'ti læ Simon ki kete in njebanji, ⁷ ningø dene madi re rø Jeju'ti ki ku mbal ki hu ki øti maji rosi. In hu ki gat'a in ngayn. Ningø loki Jeju isi sø nya ø, ur hu kakin dø Jeju'ti.

⁸ Ø loki njendo'gi oyi nya kin be ningø, nøl'de el, adi eli eyina: «Ginn ra hu kin kø be in ri wa?

⁹ Asi kadi de taa'n nar ki ngayn ø ra'n ki njendoo'gi.»

¹⁰ Jeju oo ta ki isi eli be, ningø el'de ene: «Tadø ri ø isi njuwøi dene kin be wa? Nya ki ra dø'm'ti kin in kulø ki maji.»

¹¹ Njendoo'gi kam, sii sese ne ki ndø'gi pøti, nan m'in m'a m'nji sese ki non'ti el.

¹² Hu ki øti maji ki ur dø'm'ti kin, ur ra'n go darø'm ki a aw badi'ti.

¹³ Ningø toki røta'ti adi m'el'se: lo'gi pøti dønangi'ti ne, ki de'gi a iløi mbøer Poyta ki maji søm'ti, a øri poy nya ki dene ra kin kadi me'de olø'n dø'a'ti.

Judasì un dø Jeju
(Mrk 14.10-11; Luk 22.3-6)

¹⁴ De kare ki mbunø njendo'gi'ti læ Jeju ki døgi gidø in joo, ki tø'a nan Judasi Isikariyoti aw be læ kibo'gi læ njekujønyamosi kadikare'gi,

¹⁵ el'de ene: «Kin ø m'ulø Jeju ji'se'ti ø a adi'm'in ri wa?» Ningø ingi tudøi nar silø dø mutø adi'ø*.

¹⁶ Ulø ngirø low'ø'ti kin non, Judasi isi sangi døkagilo ki to kadi ulø'n Jeju ji'de'ti.

Jeju sø nya Paki ki njendo'gi læ'ne
(Mrk 14.12-16; Luk 22.7-13)

¹⁷ Nðø ki døkete læ ra nanyi kusø mapa ki hum ød'ø el, njendo'gi læ Jeju rei døji'ø eyina: «Lo ki ra be ø in ndigi kadi j'aw ji ra nyakusø Paki søm'ti j'ad'i wa?»

¹⁸ Ø Jeju el'de ene: «Ai me bebo'ti kam, køy læ de ki be, ø eli'ø eyina: "Njendo de'gi ene: døkagilo læ'm in ndøkba, ningø in be læ'i ø m'a m'ra Paki'ti ki njendo'gi læ'm."»

* 26:15 26.15 Jakari 11.12

19 Njendo'gi awi rai toki Jeju el'n'de, adi rai nyakuso Paki.

Jeju el toki njendo kare a un do'ne

(Mrk 14.17-21; Luk 22.14; Jan 13.21-30)

20 Loki kadi ur, Jeju isi ta nyakuso'ti ki njendo'gi la'ne ki dogi gidə in joo.

21 Loki isi soi nya, Jeju el'de ene: «Toki rōta'ti, adi m'el'se, de kare dann'se'ti a ulə'm ji de'gi'ti.»

22 Lo kin'ti, me njendo'gi tosi, adi dəji ta Jeju kare kare eyina: «In m'in be, Burəbe?»

23 Ə Jeju təl el'de ene: «De ki ulə ji'ne sə'm nan'ti me ngo kuso nya'ti kin ə, de'ə a ulə'm ji de'gi'ti.»

24 Tado Ngonn de a oy toki ndangi me makitu'ti lə Luwə oji do'a, nan kumtondoo in lə de ki a ulə ji de'gi'ti. De'ə kin, re oji'ə el kaa in soti'.»

25 Judasi ki a ulə Jeju ji de'gi'ti kakin, dəji Jeju ene: «Njendo, in m'in be?» Ə Jeju ilə'ti ene: «Te ta'i'ti.»

Nyakuso lə Burəbe

(Mrk 14.22-25; Luk 22.14-20; 1Ko 11.23-25)

26 Loki sii ta nyakuso'ti, Jeju un mapa, njangi do'a, uwə tətə nan'ti, adi njendo'gi, ningə el'de ene: «Tai soi, in kin in daro'm.»

27 Go mapa'ti, Jeju un kəpi yiwi kandi nju, ra oyo Luwə do'ti, ningə təl'n adi njendo'gi ene: «Tai, anyinan pəti.»

28 In kin in mosi'm, mosi Kunmindi ki sigi ki a anyi tado bulə de'gi, tado k'inyə'n go majel'gi lə'de kə.

29 Ningə adi m'el'se, m'a m'anyi yiwi kandi nju gogi el, biti kadi m'a m'anyi sese ki sigi me Konbe'ti lə Bai.»

Jeju el toki Piyər a manji ta gər'ne

(Mrk 14.27-31; Luk 22.31-34; Jan 13.36-38)

30 Osi pa kulə toji do Luwə'ti[‡] ningə tei awi do mbal kagi Buni'gi'ti.

31 Ningə Jeju el njendo'gi ene: «Kondo'ti ne inbe kin, ingi a mbeti m'in pəti, tado ndangi me makitu'ti lə Luwə eyina: “M'a m'təl njekul bati'gi, ningə bulə bati'gi a sananyinan S ki lo lo.”

32 Nan loki m'a m'ində lo koy'ti, m'a m'aw kete non'se'ti, to nginə'se Galile'ti.»

33 Lo kin'ti, Piyər un ta el Jeju ene: «Re de'gi pəti inyəi nu kə kaa, m'in m'a m'inyə'i kə el ratata.»

34 Ə Jeju təl el'ə ene: «Toki rōta'ti adi m'el'i: me kondə'ti ne inbe kin, kete bay taa kadi kunə kunjə non, a manji ta nja mutə ene in gəri'm el.»

† 26:24 26.24 Ejay 53.7 ‡ 26:30 26.30 Pa'gi 113-118 § 26:31 26.31 Jakari 13.7

35 Nan Piyər el'ə ene: «Re in koy kaa m'a m'oy sə'i, um m'a manji ta gəri el biti.» Ningə ndəgi njendo'gi pəti eli ko ta inbe ki Piyər el kakin tɔ.

Jeju elta ki Luwə Getisemane'ti
(Mrk 14.32-42; Luk 22.39-46)

36 Go'ti, Jeju in ki njendo'gi lə'ne ɔti rei lo'ti madi ki bari'ə Getisemane. Jeju el'de ene: «Sii lo kin'ti ne be in nginəi m'in, dɔkagilo'ti ki m'a m'aw nu kadi m'elta ki Luwə.»

37 Jeju adi Piyər in ki ngann lə Jebede ki joo awi si'ə. Lo kin'ti, mekon ki metuji kibo ulə ngirə ra Jeju,

38 adi el'de ene: «Mə'm rosi ki metuji ki asi koy, sii lo kin'ti ne be, sii kum ba um toi bi el nan'ti sə'm.»

39 Jeju ɔti ki kete nden ningə, osi ki ta kum'ne nanga, elta ki Luwə ene: «Bai, re to bann ə, ɔsi kɔpi kon kin ngərəngi rɔ'm'ti! Nan k'in ə kadi in kigo ndigi'ti lə'm el, nan kigo ndigi'ti lə'i yo taa.»

40 Jeju təl re rɔ njendo'gi'ti ningə ingə'de, isi toi bi, adi el Piyər ene: «Kin kaa asi kadi sii sə'm kum dɔ kadi ki kare be el biti be?»

41 Sii kumngayira ba, elita ki Luwə, kadi osi me nyanan'ti el. Ndil de ki me'ə'ti ge ra nya ki maji, nan darɔ in ki ton.»

42 Təl ɔr rɔ'ne sanyi se'de ki nja joo, ningə elta ki Luwə ene: «Bai, kin ə re kɔpi kon kin, maji kadi m'anyi um lo kɔs'ɔ ngərəngi rɔ'm'ti goto ə, kadi ra ndigi lə'i.»

43 Loki təl re rɔ njendo'gi'ti ningə, ingə'de isi toi bi bay, kum'de ɔy diriri.

44 Jeju inyə'de ə təl ɔr ndan'ne bay, elta ki Luwə ki nja mutə, un go mindi'ne ki kete kakin bay.

45 Go'ti, təl re rɔ njendo'gi'ti el'de ene: «In toi ta bi'ti ne, isi ɔri kon bay wa? Asi be nga! Dɔ kadi kulə'm m'in Ngonn de ji njeramajel'gi'ti asi nga.

46 Indəi taa adi j'awi, njekulə'm ji'de'ti ə re am!»

Kuwə Jeju

(Mrk 14.43-52; Luk 22.47-53; Jan 18.3-12)

47 Loki ta nanyi ta Jeju'ti ba bay ningə, Judasi, ki in ki kare dann njendo'gi'ti ki dɔgi gidə in joo re. Re ki kuti de'gi ngayn go'ne'ti. De'gi ki njekuwə kiyə'ɔ'gi ge, njekuwə gɔl'gi ji'de'ti ge. Bulə de'gi kin, in kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi, ki ngatɔgi'gi lə Juwipi'gi ə uləi'de.

48 Judasi ki njekundɔ Jeju, el'de nya ki n'a n'ra kadi to gəri Jeju ene: «De ki m'a m'ində kɔti'm yan'ti kin ə, in darɔ'a inbe, ənn ə, uwəi'ə səm.»

49 In be ə, tanan'ti ne ɔti re ki rɔ Jeju'ti el'ə ene: «M'uwə ji'i, Njendo de'gi!» Ningə, ində kɔti'ne yan'a'ti.

50 Ə Jeju el'ə ene: «Madi'm, in ra nya ki in re kadi in ra.» Ningə low'ə'ti non, de'gi indəi ji'de dɔ Jeju'ti uwəi'ə.

51 Ningə nyi, ki kare dann nje ki in nan'ti ki Jeju, ində ji'ne dɔ kiyəro lə'ne, tugə'n mbi paja lə kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi batı gangi.

52 Nan Jeju el'ə ene: «Ulə kiyəro lə'i saw'a'ti gogi, tado de'gi ki nje roi ki kiyəro a tuji'de ki kiyəro tɔ.

53 Ke oo kadi m'asi kadi m'dəji tɔgi Bai, ə tanan'ti ne a ulə ki bulə malayka'gi dər dɔgi banyi banyi kadi rei rɔ lə'm el wa?

54 Nan kin ə re in be ə, bann ə Makitu lə Luwə ki el ene nya'gi a rai nya be kin tɔlta'ne wa?»

55 Go'ti, Jeju el bulə de'gi ene: «Rei ki kiyəro'gi ki gɔl'gi taa kadi uwəi m'in to nya ki m'in njebogı be! Ndo'gi pəti, m'in sese nan'ti nati Kəy'ti lə Luwə, m'ndo de'gi nya, kaa, uwəi m'in el.

56 Nan nya'gi kin rai nya be kadi ta ki njekeltakita Luwə'ti ndangi, tɔlita'de.» Lo kin'ti, njendo'gi li'ə pəti anyinan ə inyəi'ə.

Jeju ra non njegangı ta'gi'ti lə Juwipi'gi

(Mrk 14.53-65; Luk 22.54-55,63-71; Jan 18.12-18)

57 Nje kuwə Jeju, awi si'ə non kibo'ti lə njekujənyamosi kadikare'gi ki tɔ'a nan Kayipi. In lo kin'ti ə njendo ndukun'gi ki ngatɔgi'gi lə Juwipi'gi kawı nan'ti.

58 Piyər ra njiyə'n go'de'ti sanyi nden nden, bitı re ur'n go'de'ti, nati lo'ti lə kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi kakın. Re isi nan'ti ki paja'gi kadi n'oo ke nya kin a tɔlta'ne bann wa.

59 Kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi ki njegangıta'gi lə Juwipi'gi ba pəti, sangı row kadi n'ingəi de'gi ki nje təti ta ki ngom dɔ'a'ti, kadi n'gangı ta koy dɔ Jeju'ti,

60 nan ingəi el. De'gi ngayn ki nje təti ta rei elıta ki ngom dɔ'a'ti, nan asi nan'ti el. Ta tɔlta'a, de'gi joo rei eli eyına:

61 «Dingəm kin el ene: "M'asi kadi m'tuji Kəy lə Luwə kɔ, ə m'təl m'ındə gogi me ndɔ'ti ki mutə."»

62 Ə kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi indəi taa el Jeju ene: «A elta madi dɔ ta'ti ki de'gi a indəi dɔ'i'ti kin el wa?»

63 Nan Jeju ilə'de'ti el. Lo kin'ti, kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi el Jeju ene: «Kı tɔ Luwə ki nje kisi kumngayıra, m'dəj'i kadi el'je ke in, ə in Kirisiti ki in De ki Luwə mbət'ə, ki in Ngonn lə Luwə wa?»

64 Ə Jeju el'ə ene: «Tə ta'i'ti! Nga ningə m'el'se taga wangi, m'adi oyi toki kaw ki kete non, a oyi m'in Ngonn de

m'nji dɔjikɔl Luwə'ti ki nje tɔgi, m'a m'ində dɔran'ti m're me kilndi'ti*.»

⁶⁵ Ə kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi til ku'gi ki rɔ'ne'ti, ə el ene: «Elta ki mal dɔ Luwə'ti. In kin, ji sangi kadi de madi ki rangi taa elta dɔ'a'ti el nga. Inbe'gi oyi ndu'ə ki el'n ta ki mal dɔ Luwə'ti ki mbi'se ne.

⁶⁶ Ta lə'se ki dɔ'a'ti in ri wa?» Ningə de'gi iləi'ə'ti eyina: «In de ki sɔw dɔ koy.»

⁶⁷ Ningə tuwi mannta'de kum'ə'ti ge, biri ji'de ɔsi'ə'n'ə ge. Taa nje ki nan'gi tindəi kɔt'ɔ tɔ,

⁶⁸ ningə eli'ə eyina: «J'in ə ji dɔji, in Kirisiti ki in De ki Luwə mbət'ə, el'je ke nan ə ndəi wa.»

Piyər manji ta gər Jeju

(Mrk 14.66-72; Luk 22.56-62; Jan 18.15-18,25-27)

⁶⁹ Loki Piyər isi nanga tambalo'ti, taga ne ningə, dene kare ki dann dene'gi'ti ki nje ra kulə me kəy'ti lə kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi re rɔ Piyər'ti el'ə ene: «In kaa, in ki Jeju, dingəm ki Galile'ti kin tɔ»

⁷⁰ Nan Piyər manji takum de'gi pəti ene: «Jagi, m'gər me ta lə'i ki in ge kel kin el.»

⁷¹ Go'ti, Piyər ɔti isi aw ki ta ndogi'ti be, ningə dene ki rangi kare, ki nje ra kulə me kəy'ti lə kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi oo'ə, ningə el nje ki rai low'ə'ti non ene: «De kam in ki Jeju ki Najareti'ti tɔ.»

⁷² Ə nja kare bay Piyər manji ene: «Jagi, toki rɔta'ti, m'gər dingəm kin el!»

⁷³ Njaba go'ti ningə, de'gi ki rai se'de non, ɔti ki rɔ Piyər'ti eli eyina: «Toki rɔta'ti, in kaa, in ki kare dann de'gi'ti li'ə tɔ, taa ndu'i ki isi el'n ta inbe kin kaa tɔji kadi in de li'ə.»

⁷⁴ Ə Piyər ilə rɔ'ne el'de ene: «M'iw rɔ'm kadi Luwə ra səm nya ki ngan, re m'elta ki ngom. M'gər dingəm kin el.» Ningə tanan'ti non, kunə kunjə kare non.

⁷⁵ Nga ningə me Piyər olo dɔ ta'ti ki Jeju el'ə ene: «Kete taa kadi kunə kunjə non, a manji ta gəri'm nja mutə» kakin. Piyər te taga non ki mann kum'ne.

27

Awi ki Jeju non Pilati'ti ki in nje konbe

(Mrk 15.1-2, 11-14; Luk 23.1-5; Jan 18.28-38)

¹ Ki sin ba, kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi pəti, ki ngatɔgi'gi lə Juwipi'gi, indəi ndu'de nan'ti kadi adi tɔli Jeju.

² Be ə, dɔi Jeju, awi si'ə uləi'ə ji Pilati'ti, de ki Rɔm'ti ki in nje konbe dɔnangi Jude'ti.

* 26:64 26.64 Pa'gi 110.1; Daniyel 7.13

*Koy Judasi
(KNK 1.8-9)*

³ Loki Judasi ki njekundo Jeju kadi'de oo kadi gangi ta koy do Jeju'ti ningə, me'ə uwə ki ta adi təl ki nar ki silə do mutə awi'n adi kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi ki ngatəgi'gi lə Juwipi'gi, kakin,

⁴ ningə el'de ene: «M'ra majel, m'un do de ki ra nya madi el.» Ə ingi eli'ə eyina: «Ta kare ki usi'je'ti non goto. In kin in ta lə'i in.»

⁵ Lo kin'ti non, Judasi ətə ilə nar ki adi'ə kakin me Kəy'ti lə Luwə, ə aw ilə kulə.

⁶ Kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi ɔyi nar kakin ningə eli eyina: «In gorow'ə'ti el kadi ji buki nar kin do mad'a'ti ki me Kəy'ti lə Luwə gogi, tado in nar mosi.»

⁷ Be ə, go ndu'de'ti ki osi go nan'ti, uni nar kakin ndogi lo ndo lə njekuwə ngoo, rai to lo duw mbah'gi.

⁸ In tado kin ə, bitə bone kaa isi bari lo kakin «lo mosi».

⁹ Lo kin'ti, ta ki njekeltakita Luwə'ti Jeremi el tolta'ne. El ene: «Taai silə do mutə ba par to nar ki ngann Isirayel'gi ɔji do'a'ti.

¹⁰ Adi nar kin ndogi lo lə njekuwə ngoo, toki Burəbe el'm*.»

*Jeju ra non ngar Pilati'ti
(Mrk 15.2-5, 11-14; Luk 23.1-5; Jan 18.28-38)*

¹¹ Jeju ra non nje konbe, Pilati'ti, ə nje konbe dəj'ə ene: «In ngar lə Juwipi'gi wa?» Ə Jeju el'ə ene: «In ta ki te ta'i'ti.»

¹² Kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi ki ngatəgi'gi tətə ta do Jeju'ti, nan Jeju ilə'de'ti el.

¹³ Ə non be, *Pilati el Jeju ene: «Oo ta'gi pətə ki de'gi a indəi do'i'ti kam el wa?»

¹⁴ Ka Jeju te ta'ne ilə'ti el, adi ndoj'ɔ ngayn.

*De'gi gangi ta koy do Jeju'ti
(Mrk 15.6-14; Luk 23.13-23; Jan 18.39-40)*

¹⁵ Do bal'gi pətə, lo ra nanyi Paki'ti, nje konbe a ɔr dangay kare ilə taa, adi in de ki bulə de'gi dəji'ə kadi ɔr'ɔ dangay'ti.

¹⁶ Ningə dokagilo'ə'ti kin, dangay madi kare ki de'gi elita li'ə ngayn ki to'a nan Barabasi in non.

¹⁷ Pilati dəji bulə de'gi ki kawinan non ene: «Nan ə in gei kadi m'inyə taa m'adi'se wa? Barabasi eke Jeju ki in De ki Luwə mbət'ə wa?»

¹⁸ Pilati dəji ta be tado gər maji kadi in jangi ə ra'de do Jeju'ti ə uləi'ə ji'ne'ti.

* 27:10 27:10 Jakari 11.12-13; Jeremi 18.2-3, 19.1-2

19 Loki Pilati isi lo gangi ta'ti, ne'ə adi eli'ə ene: «Ində rɔ'i me ta'ti lə de ki dana kam el, tado kondɔ ne m'ingə kon ngayn me nii'ti tado li'ə.»

20 Kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi ki ngatogi'gi lə Juwipi'gi suləi bulə de'gi adi dəji Pilati kadi ɔr Barabasi adi'de ə təl Jeju kɔ.

21 Nje konbe təl un ta dəji'de ene: «Nan dann de'gi'ti ki joo kin ə gei kadi m'ɔr'ɔ dangay'ti m'adi'se wa?» Ningə iləi'ti eyina: «Barabasi!»

22 Ə Pilati, dəji'de ene: «Nga ri ə kadi m'ra ki Jeju ki bari'ə De ki Luwə mbət'ə wa?» Ningə pəti eli eyina: «Bər'ə kagidəsi'ti par!»

23 Ə Pilati təl dəji'de ene: «In ri ki majel ə ra wa?» Nan uləi bilə ngayn bay eyina: «Sow dɔ bər'ə kagidəsi'ti!»

24 Loki Pilati oo kadi nya madi ki kadi n'a n'ra goto, taa de'gi isi rai adi ngan ki dɔ mad'a'ti bay, un mann togi'n ji'ne takum bulə de'gi'ti, ningə el'de ene: «Ta mosi de ki dana kam in dɔ'm'ti el. In ta lə'se†.»

25 Ningə de'gi pəti iləi'ə'ti eyina: «Kadi ta mos'o in dɔ'je'ti ki dɔ ngann'je'gi'ti!»

26 Be ə, Pilati ɔr Barabasi adi'de, nga ningə Jeju taa adi indəi'ə ki ndəy hawlay, ə uləi'ə ji njerɔ'gi'ti kadi bəri'ə kagidəsi'ti.

Njerɔ'gi uwəi Jeju kogi

(Mrk 15.16-20; Luk 23.11; Jan 19.2-3)

27 Njerɔ'gi lə Pilati ɔri Jeju awi si'ə me kəy'ti lə ngar Pilati, natilo'ti ki bəri'ə piretuwar, ningə in njerɔ'gi pəti ə kawinan ki dɔ'a'ti.

28 Tado kadi to uwəi'ə kogi, ɔri ku li'ə, ə uləi ku ki kər rɔ'a'ti.

29 Oji jɔgi konn uləi dɔ'a'ti ə uləi gakira ji kəl'ɔ'ti tɔ, ningə ɔsi məkəsi'de nanga non'a'ti ə mboi si'ə eyina: «Lapiya ngar lə Juwipi'gi!»

30 Tuwi mann ta'de dɔ'a'ti, taai gakira ji'ə'ti, indəi dɔ'a.

31 Loki uwəi'ə kogi asi'de ningə, ɔri ku ngal ki kər kakin rɔ'a'ti kɔ, ə təli uləi ku'gi li'ə inbe rɔ'a'ti gogi, ə awi si'ə kadi bəri'ə kagidəsi'ti.

Bəri Jeju kagidəsi'ti

(Mrk 15.21-32; Luk 23.26-43; Jan 19.17-27)

32 Loki njerɔ'gi isi tei me bebo'ti ki taga ningə, ingəi dingəm kare ki Sirenn'ti, ki tɔ'a nan Simon. Uwəi'ə, indəi togi dɔ'a'ti adi oti kagidəsi lə Jeju.

33 Awi tei lo madi'ti kare to non, bəri'ə nan Golgota, ki kər me'ə nan: «Lo kadɔ.»

† 27:24 27:24 Ndukun ki nja joo 21.6-8

³⁴ Adi'ə yiwi kandi nju ki buri nan'ti ki nya ki ati kadi Jeju anyi, ə loki ɔdi ta'a'ti ə, mbəti kanyi.

³⁵ Njerɔ'gi kakin bəri Jeju kagidəsi'ti, ningə tugəi kiri mbara dɔ ku'gi'ti li'ə, lowəi nan'.

³⁶ Go'ti, təli sii non, isi ngəmi ta'a.

³⁷ Ndangi me bar'ti, nya ki ra ə n'bəri'ə'n'ə kagidəsi'ti, indəi dɔ'a'ti taa eyina: «De kam in Jeju, ngar lə Juwipi'gi.»

³⁸ Low'ə'ti non, bəri njebogi'gi joo kagidəsi'ti. Ki kare dɔji kɔl'ɔ'ti ə ki nungi dɔji gəl'ə'ti tɔʂ.

³⁹ De'gi ki nje dər row'ə, tugəi dɔ'de roke roke, ningə taji'ə,

⁴⁰ eyina: «In ki nje tuji Kəy lə Luwə, ə təl ra in ki rangi me ndɔ'ti ki mutə kakin, re in Ngonn lə Luwə ə, aji rɔ'i inbe, ə in dɔ kagidəsi'ti ur nanga adi j'oo!»

⁴¹ Be tɔ ə, kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi ki njendo ndukun, ngatɔgi'gi lə Juwipi'gi uwəi Jeju kogi eyina:

⁴² «Aji de'gi ki rangi, nan inbe asi kaji rɔ'ne el! Ngar lə Isirayel'gi kaa kam! Ki ra'je inbe ki ji ra ne kin, kadi in dɔ kagidəsi'ti ur nanga adi j'oo, ningə j'a j'un me'je j'ad'i rɔta!

⁴³ Uwə kul Luwə ənn ə, re Luwə ndig'ə ə, kadi taa'a ilə taa adi j'oo. Tado el ene: "M'in Ngonn lə Luwə."»

⁴⁴ Taa baw kaya'gi ki bəri'de kagidəsi'ti ki kare dɔjikɔl'ɔ'ti ki nungi dɔjigəl'ə'ti kaa taji'ə kah'a'ti inbe kin tɔ.

Koy Jeju

(Mrk 15.33-39; Luk 23.44-49; Jan 19.28-30)

⁴⁵ Ulə ngirə kadi'ti ki ra jam dɔ bə'ti, lo diw ndul kururu dɔnangi'ti ba pəti, biti kadi ki mutə ki losɔl'ɔ.

⁴⁶ Dɔ kadi'ti ki mutə, Jeju non ki ndu'ne kibo ene: «Eli, Eli, lama sabakitani?» Kər me'ə nan: «Luwə lə'm, Luwə lə'm, tado ri ə inyə'm kɔ wa*?»

⁴⁷ De'gi madi dann nje'gi'ti ki rai non, oyi ndu'ə, ningə eli eyina: «Oyi de kaa nyi, ra bər Eli!»

⁴⁸ Ningə kalangi ba, de kare dann'de'ti anyi ngodi, un nya ki to hɔm hɔm, ulə me mann kandi nju'ti ki masi, ningə ulə ta gakira'ti adi Jeju kadi anyi.

⁴⁹ Nan ndəgə'gi eli eyina: «In nginə adi j'oo ke Eli a re aj'a wa?»

⁵⁰ Lo kin'ti non be, Jeju ur koo ki ndu'ne kibo bay, ningə kon'a te.

⁵¹ Ningə go'ti, ku gangi lo ki ra me Kəy'ti lə Luwə, til dana joo, ində taa nu biti re nanga. Dɔnangi yəki, taa mbal'gi kaa tanyi dana tɔ.

⁵² Ta dɔbadi'gi tei, adi de'gi ngayn ki uni me'de adi Luwə indəi taa lo koy'ti.

⁵³ Go'ti gogi, loki Jeju te lo koy'ti ə, ingi awi me be'ti ki Jerujalem ki in bebo ki ar njay. De'gi ngayn oyi'de ki kum'de.

⁵⁴ Loki kibo ki dɔ kuti njero'gi'ti ki bu in ki njero'gi ki njengəm Jeju ki in si'ə oyi donangi ki yəki, ki nya ki ra nya kin ə, bol tɔl'de adi eli eyina: «Toki rɔta'ti, de kin in Ngonn lə Luwə.»

Duw Jeju

(Mat 27.57-61; Luk 23.50-55; Jan 19.38-42)

⁵⁵ Dene'gi ngayn in non, rai sanyi, indəi kum'de ra oyi nya'gi ki isi rai nya. In dene'gi ki uni go Jeju Galile'ti nu, kadi rai si'ə.

⁵⁶ Dann de'ti, Mari ki Magidala num, Mari ki kon Jaki in Jisepi num, taa kon ngann lə Jebede num tɔ.

⁵⁷ Loki kadi aw to ur, dingəm ki njenyakingə kare ki Arimate'ti, ki tɔ'a nan Jisepi in non re. In kaa in de ki təl rɔ'ne njendo'ti lə Jeju tɔ.

⁵⁸ Jisepi aw rɔ Pilati'ti dəj'ə ninn Jeju, ə Pilati adi ndu'ne kadi adi'ə.

⁵⁹ Jisepi un ninn Jeju, dolo ki ta ku dolo ninn ki nda ki sigi ba,

⁶⁰ ə ilə me be ninn'ti ki adi uri kadi mbal'ti ngəsine bay tado lə'ne n'inbe, ningə nduguru mbal kibo ilə ta'ti, ə ɔti aw.

⁶¹ Low'ə'ti kin, Mari ki Magidala in ki Mari ki kare in non, sii nanga turi kum'de par ki dɔbadi'ti.

Njero'gi ngəmi ta dɔbadi Jeju

⁶² Lo ti go'ti, ki in ndɔ ki re go ndɔ kində dɔ nya'gi dana tado ndɔ kɔrkon ə, kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi ki Parisi'gi awi nan'ti be lə Pilati,

⁶³ eli'ə eyina: «De kibo lə'je, me'je olo dɔ'ti toki ndɔ ki nje ngom de'ə kin el, dɔkagilo'ti ki ra'n ki dɔ'ne taa bay el ene: "Nɔɔ ki kon mutə lə ndɔ koy'm ə, m'a m'ində taa lo koy'ti."»

⁶⁴ Ə ilə ndu'i adi de'gi ngəmi dɔbadi biti ndɔ ki kon mutə, nan to njendo'gi li'ə rei bogi ninn'ə, ə təli eli eyina: "Ində lo koy'ti." Lo kin'ti, a rai kadi ta ngom kin a utə ki kete bay.»

⁶⁵ Ə Pilati el'de ene: «Njero'gi ki kadi ngəmi ta dɔbadi ə rai am, ə awi se'de adi ngəmi ta'a toki in gei.»

⁶⁶ Lo kin'ti, awi dɔbadi'ti, tinyəi ta'a, ningə indəi njero'gi kadi ngəmi taa.

28

*Jeju in lo koy'ti**(Mrk 16.1-8; Luk 24.1-11; Jan 20.1-2)*

¹ Go ndo kørkon'ti, adi in ndo Dømasi ki ginn lo, Mari ki Magidala in ki Mari ki nungi awi kadi n'oyi døbadi.

² Lo kin'ti non be, dønangi yəki yəki ki əti bol ngayn, tado malayka læ Burəbe kare re nduguru mbal ta badi'ti ko, ə təl isi do'ti.

³ Rø'a unji to kadi, taa ku ki rø'a'ti nda to buy be to.

⁴ Loki njerø'gi ki njengəm døbadi oyi'ə, bol tol'de adi təli toi to ninn'gi be.

⁵ Nan malayka un ta el dene'gi ene: «Boli el, tado m'gər kadi isi sangi Jeju ki de'gi bəri'ə kagidəsi'ti.

⁶ Goto ne, ində taa lo koy'ti toki inbe el'n. Rei oyi loki iləi'ə'ti ə to kare kin.

⁷ Ningə kadi awi kalangi eli njendo'gi li'ə toki "Ində taa dann njekoy'gi'ti, ə aw kadi nginə'se Galile'ti. Lo kin ə a oyi'ə'ti." In kin ə in ta ki kadi m'el'se.»

⁸ Dene'gi əti ta badi'ti ki ngodi nja'de'ti, bol ra'de, nan rø'de nəl'de ngayn. Awi əri poy nya ki ra nya kin adi njendo'gi li'ə oyi.

⁹ Nden ba go'ti, Jeju aw ingə'de, el'de ene: «M'uwə ji'se!» Ningə ingi əti ki rø Jeju'ti, uwəi nja'a, əsi məkəsi'de nanga non'a'ti.

¹⁰ Ə Jeju el'de ene: «In boli el; ə ai eli ngannkon'm'gi kadi awi Galile'ti. Lo kin ə a oyi m'in'ti.»

Ta'gi ki te ta njerø'gi'ti

¹¹ Loki dene'gi njiyəi do row'ti isi ai, njerø'gi madi ki dann njengəm døbadi'ti, awi me bebo'ti, eli kibo'gi læ njekujənyamosi kadikare'gi nya'gi pəti ki ra nya kin adi oyi.

¹² Be ə, kibo'gi læ njekujənyamosi kadikare'gi kawinan ki ngatəgi'gi læ Juwipi'gi, uni ndu'de. Ningə go kun ndu'ti, adi njerø'gi nar ngayn,

¹³ ə eli'de ene: «Ta ki kadi eli ə to kin, eli eyina: "Njendo'gi li'ə ə rei bəgi ninn'ə kondə'ti ne, loki j'isi ji to bi."»

¹⁴ Ə re ta kin əsi mbi nje konbe ki bebo'ti ə, j'inbe j'a gər lo ta ki kadi j'el'ə kadi j'ør'n ta do'se'ti.»

¹⁵ Be ə, njerø'gi taai nar kakin, ə rai kigo ndu'ti ki adi'de. In be ə, ta kene njendo'gi bəgi ninn Jeju kin, isi njiyə dann Juwipi'gi'ti biti bone.

Jeju ulə njendo'gi læ'ne

¹⁶ Njendo'gi ki dəgi gidə in kare awi Galile, do mbal'ti ki Jeju el'de kadi awi'ti.

¹⁷ Loki awi ə oyi'ə ningə, ɔsi məkəsi'de nanga non'a'ti, nan ki madi'gi tadi kadi in Jeju.

¹⁸ Ə Jeju ɔti ndəkba ki rɔ'de'ti, el'de ta'gi kin ene: «Luwə adi'm tɔgi'gi pəti me dɔran'ti, ki dɔ dɔnangi'ti ə binəm.

¹⁹ Awi ki rɔ ginn de'gi'ti ki dɔnangi'ti ne pəti, təli'de njendo'gi'ti lə'm, rai'de batəm me tɔ Baw'ti, ki Ngonn'ti, ki Ndil Luwə'ti*.

²⁰ Ningə ndoi'de kadi ngəmi go nya'gi pəti ki m'dəji'se kadi rai. Nga ningə, m'in, m'a m'in sese nan'ti ki ndɔ'gi pəti, biti dɔboy ndɔ'ti.»

* 28:19 28.19 Mrk 16.15; KNK 1.8

Poyta ki maji ki Marki ndangi Ta ki do Poyta Ki maji ki Marki ndangi

Makitu kin inbe, lo tumginn'ə'ti, ɔsi kagi do Makitu Marki'ti toki in «Poyta ki maji la Jeju Kirisiti ki in ngonn la Luwə» (1.1). Njendangi makitu kin ɔsi kagi do nya'gi ki dum kadi de ra ki Jeju ra'de ə inyə ta'gi ki Jeju el. Ra be kadi toji'n toki togi la Jeju Kirisiti in ro Luwə'ti. Marki elta do nya'gi ki rai nya ɔsi gona gona ki kagilo lə'de el, nan elta do kulə'gi'ti ki Jeju ra'de Galile'ti, dow lo'ti ki manga be, elta ki do kaw mbah Jerujalem'ti ki nya ki ra nya Jerujalem'ti. Nden nden go'ti, Marki toji Jeju to ngonn de, ki ingə kon, adi ro'ne koy kadi taa'n de'gi ngayn lə'de taa (10.45); makitu re te do ta'ti kibo utə ndəgə'gi pəti kagilo'ti ki Jeju ra'n do kagidəsi'ti ningə ki kibo la njero'gi ki Rəm'ti elta do'ti ene: «Rəta, dingəm kam in Ngonn Luwə inbe». Kində taa lo koy'ti la Jeju toji toki ta ki kibo la njero'gi ki Rəm'ti el in rofa.

Kon ta'gi ki me makitu'ti la Marki. Kandi me ta'ti: kulə ki Jan Batisi ra 1.1-13. Kulə'gi ki Jeju ra Galile'ti 1.14-8.30. Jeju elta kete do koy' ne'ti ki kində'ne lo koy'ti 8.31-9.50. Bulə de'gi row'o kaw Jerujalem'ti 10. Ta'gi ki wal Jerujalem'ti 11-12. Ta ki ojido kadi nan kon ki a re 13. Kon la Jeju ki kində'ə taa lo koy'ti 14-16.

Jan ki njera de'gi batəm

(Mat 3.1-12; Luk 3.1-18; Jan 1.19-28)

¹ Poyta ki maji ki ojido Jeju Kirisiti, ki Ngonn la Luwə, ə kulə ngirə to kin.

² Ndangi me makitu'ti la njekeltakita Luwə'ti, Ejay, eyina: «M'in Luwə m'a m'ulə ki njekawkita lə'm kete non'i'ti, Kadi ra gorow non'i'ti.

³ Ndu de madi bar diləlo'ti ene:
Rai gorow la Burəbe!

Rai gorow li'ə adi ra njururu* .»

⁴ Jan Batisi te diləlo'ti, el de'gi ene: «Inyəi gorow njiyə'se'gi ki majel kə, adi rai'se batəm, kadi Luwə inyə'n go majel'gi lə'se kə.»

* 1:3 1.3 Mal 3.1; Ejay 40.3

⁵ De'gi pæti ki dɔnangi Jude'ti ki bebo Jerujalem'ti, rei rɔ Jan'ti, tɔrindu'de dɔ majel'gi'ti lə'de, adi Jan ra'de batəm me ba Jurden'ti.

⁶ Ku ki Jan ulə rɔ'ne'ti, in ki ra ki bin jambal, ningə dɔ me'ne ki ndar tɔ. Nyakusɔ'a in giwiri'gi ki tæji.

⁷ Jan el bulə de'gi ene: «De madi ki nje tɔgi ki æti bol, ki utə'm sanyi, a re go'm'ti non. In de ki kulə sa li'ə kaa m'asi kulə dɔ'm bo m'tuti el.

⁸ M'in, m'ra'se batəm me mann'ti, nan in a ra'se batəm, me Ndil Luwə'ti.»

Jan ra batəm Jeju

(Mat 3.13-17; Luk 3.21-22; Jan 1.29-34)

⁹ Dɔkagilo'ə'ti kin, Jeju in Najareti'ti, ki in ngonnn bekon ki Galile'ti, re adi Jan ra'a batəm, me ba Jurden'ti.

¹⁰ Loki Jeju isi te me mann'ti, oo dɔran til, ningə oo Ndil Luwə, risi to dər dum be re isi dɔ'a'ti.

¹¹ Ningə, ndu ta madi te dɔran'ti, ene: «In Ngonn'm, m'ndig'ə, ki in nya rɔnel lə'm kibo ngayn†.»

¹² Kalangi ba go'ti, Ndil Luwə ɔsi Jeju aw si'ə dilələ'ti.

¹³ Jeju ra ndɔ dɔsɔ dilələ'ti. *Satan re rɔ'a'ti, nan'a. Jeju in nan'ti ki da'gi ki mu, malayka'gi rai si'ə.

Jeju iləmbər Poyta ki maji Galile'ti

(Mrk 1.12-17; Luk 4.14-15)

¹⁴ Go kuwə'ti ki uwəi Jan dangay'ti, Jeju aw Galile'ti, iləmbər Poyta ki maji lə Luwə ene:

¹⁵ «Dɔkagilo ki Luwə ɔji kaa re nga, ningə Konbe lə Luwə kaa, in ndəkba rɔ'se'ti tɔ. Inyæi gorow njiyə'se'gi ki majel kɔ, ə uni me'se adi Poyta ki maji.»

De'gi ki dɔkete ki Jeju bar'de

(Mat 4.18-22; Luk 5.1-11)

¹⁶ Ndɔ kare, Jeju a dər kadi babo'ti ki Galile ningə, oo Simon in ki ngonnnkon'ne Andire ki in njekuwə kanji'gi, ra iləi bandi me mann'ti.

¹⁷ Jeju el'de ene: «Rei go'm'ti adi m'ndo'se, kadi in tæli nje sangi de'gi adi m'in kadi ingæi kajji.»

¹⁸ Kalangi ba, inyæi bandi'gi lə'de, ə awi uni go'ə.

¹⁹ Jeju ɔti nden kete ningə, oo Jaki in ki Jan ki in ngann lə Jebede, sii me to'ti, isi rai go bandi'gi lə'de.

²⁰ Kalangi ba, Jeju bar'de, ningə inyæi baw'de Jebede ki nje ra si'ə kulə'gi, me to'ti, ə ai ki Jeju.

Jeju aji de ki ndil ki majel ra'a

(Luk 4.31-37)

† 1:11 1.11 Pa'gi 2.7; Ejay 42.1

²¹ Jeju in ki njendo'gi lə'ne awi Kapernayim'ti. Jeju ur kəykawnan'ti lə *Juwipi'gi ki ndo kərkon lə'de, ningə ulə ngirə ndo nya.

²² Nyando li'ə, əti de'gi ki isi oyi do'a bol ki dum, tado ndo nya ki tōgi ki ingə rə Luwə'ti, um ndo nya to njendo ndukun'gi lə Luwə el.

²³ Ningə, de madi kare ki ndil ki majel ra'a, isi me kəykawnan'ti lə Juwipi'gi non, non ki ndu'ne kibo ene:

²⁴ «Jeju ki Najareti, ri ə, ge rə'je'ti wa? In re kadi tujj'je wa? M'gər'i maji: in ki Kar njay lə Luwə.»

²⁵ Jeju ndangi ndil ki majel ki tōgi'ne ene: «Uti ta'i, ə in te kə rə dingəm'ti kam.»

²⁶ Lo kin'ti, ndil ki majel, ndaji dingəm rururu, ki tōgi'ne, ningə te rə'a'ti ki non ta'ne'ti.

²⁷ Nya kin əti de'gi bol, adi dəji nan ta dann'de'ti eyina: «Ri ə ra nya be wa? Oyi nyando ki sigi, ki aw ki tōgi'ne ngayn kin! Ningə, ndil'gi ki majel kaa, ulə'de ginn tōgi'ne'ti, adi təli rə'de go ndu'ə'ti bay tə.»

²⁸ In be ə, de'gi sananyinan ki təbar lə Jeju, dənangi ki Galile'ti kalangi ba.

Jeju adi lapiya njemonyi'gi ngayn

(Mat 8.14-17; Luk 4.38-41)

²⁹ Loki tei kəykawnan'ti lə Juwipi'gi kakin ningə, Jeju in ki Jaki ki Jan num, awi me kəy'ti lə Simon in ki Andire.

³⁰ Məm Simon ki dene, rə'a on por rigi rigi adi to nanga. Be ə, loki Jeju ur me kəy'ti ningə, kalangi ba, eli'ə ta rəto li'ə.

³¹ Jeju re rə'a'ti, uwə ji'ə, un'ə ki taa, ningə, rə'a ki kete tingə ngayn kakin, təl sol, adi ingə lapiya nga. Go'ti, ra nyakusə adi'de.

³² Loki lo sol, go kadi kur'ti, de'gi rei ki njemonyi'gi ki de'gi pəti ki ndil'gi ki majel, rai'de, rə Jeju'ti.

³³ De'gi pəti ki me bebo'ti kawinan ki takəy'ti, takəy'ti.

³⁴ Jeju adi lapiya de'gi ngayn ki monyi ki dangi dangi ra'de, ta tuwə ndil'gi ki majel ngayn do'de'ti kə tə. Ningə, adi tarow, ndil'gi ki majel kadi eli ta'a el, tado gəri'ə bəti.

Jeju iləmbər Poyta ki maji Galile'ti

(Luk 4.42-44)

³⁵ Taginnlo'ti, loki lo tujə el bay, Jeju ində taa, te me kəy'ti aw diləlo'ti, ningə low'ə'ti non, ulə ngirə kelta ki Baw'ne.

³⁶ Simon in ki ndəgi de'gi ki in si'ə, awi sangi Jeju.

³⁷ Loki ingəi'ə ningə, eli'ə eyina: «De'gi pəti ra sangi nu».

³⁸ Jeju el'de ene: «Adi j'awi ngann be'gi'ti, ki kadi'ti kin nga, tado, maji kadi m'ilambær Poyta ki maji nu to. Tado, m're kadi m'ra kulə kin.»

³⁹ In be ə, Jeju njiyə dɔnangi Galile'ti ba pəti, ndo ta me kəykawnan'gi'ti lə Juwipi'gi, ningə tuwə ndil'gi ki majel to.

Jeju adi lapiya njebanji
(Mat 8.1-4; Luk 5.12-16)

⁴⁰ Njebanji ɔti re rɔ Jeju'ti, ɔsi məkəsi'ne nanga non'a'ti, ningə non dɔ'a'ti ene: «Re in ndigi ə, asi kadi banji lə'm ur adi rɔ'm ar njay.»

⁴¹ Jeju oo kumtondoo li'ə, adi ulə ji'ne ɔdi'n'ə, ningə, el'ə ene: «M'ndigi, ə kadi banji lə'i ur adi rɔ'i ar njay.»

⁴² Tanan'ti non banji li'ə ur, adi rɔ'a ar njay.

⁴³ Ningə kete bay ta kadi Jeju inyə'ə adi aw, ndəj'ə ki tɔgi'ne ngayn,

⁴⁴ ə el'ə ene: «Ononyi kadi el ta'a de madi, ə aw ɔji rɔ'i njekujənyamosi kadikare, ningə adi nya kar rɔ njay toki ndukun lə *Moji dəji'n. Ra be kadi gəri toki banji lə'i ur adi ingə lapiya[‡]».

⁴⁵ Nan loki dingəm kakin ɔti aw ningə, iləmbær dɔ nya'ti ki Jeju ra si'ə kin, adi de'gi pəti oyi. Nya kin ra adi Jeju asi kadi ur me bebo'ti ki rangi, takum de'gi'ti jaja el nga. Be ə, isi gidi be'ti, dilələ'ti, ningə de'gi in ki lo'gi ki dangi dangi, rei rɔ'a'ti.

2

Jeju adi lapiya njerəkoy njururu
(Mat 9.1-8; Luk 5.17-26)

¹ Ndo ngayn el go'ti, Jeju təl aw Kapernayim'ti. De'gi gəri kadi in me kəy'ti non.

² De'gi kawinan ngayn, adi lo uwə'de ndingi ndingi, loki kadi de ulə nja'ne'ti kaa goto, biti ki ta kəy'ti taga. Ə, Jeju ndo'de Poyta ki maji lə Luwə.

³ De'gi madi rei ki de ki njerəkoy njururu rɔ'a'ti. Dingəm'gi sɔ, ə oti'ə.

⁴ Lo kadi awi si'ə, iləi'ə non Jeju'ti goto, tado, de'gi uwəi lo ndingi ndingi. In be ə, ali taa, ndu'i dow dɔ kəy*, sɔw dɔ lo ki Jeju si'ti, ningə ki bolo kakin ə, iləi nje monyi ki nya koti njemonyi'gi ki dɔi kulə'ti, non Jeju'ti.

⁵ Loki Jeju oo kunme lə'de ningə, el de ki rɔ'a oy njururu kakin ene: «Ngonn'm, majel'gi lə'i in ki k'inyə go kɔ.»

[‡] **1:44 1.44** Ki go jibəl ra'a'ti lə Juwipi'gi, njebanji in de ki de'gi oyi'ə kadi ar njay el, adi asi kadi aw lo nyara'gi'ti ki bar to Luwə el. **§ 1:44 1.44** Lebitiki 14.2-32 * **2:4 2.4** Kəy ki elita dɔ'ti in kəy ki rai adi dɔ'a lay. In kuji ra kəy ki dɔnangi Palesitinn'ti.

⁶ Njendo ndukun'gi læ Luwə ki nan'gi sii me kəy'ti non, isi mərta eyina:

⁷ «Tado ri ə de'ə kam, elta be wa? Elta ki mal do Luwə'ti. Luwə ki kar'ne ba par ə asi k'inyə go majel'gi læ de'gi ko, de ki rangi goto.»

⁸ Tanan'ti non, Jeju gər mərta'gi læ'de kin, adi el'de ene: «Tado ri ə isi mərta ki be kin me'se'ti wa?»

⁹ Kel njerəkoy njururu kene: «Majel'gi læ'i in ki k'inyə go ko» ə ngan ngayn el eke, kel'ə kene: «Ində taa un tuwə læ'i, ə njiyə», ə ngan ngayn el wa?

¹⁰ Re in be ə, m'a m'oji'se kadi in gəri toki m'in Ngonn De, m'aw ki tōgi dōnangi'ti ne, kadi m'inyə'n go majel'gi læ de'gi ko.» Ningə, Jeju el njerəkoy njururu ene:

¹¹ «Ində taa, un tuwə læ'i, ə aw be.»

¹² Ningə, dingəm indəi taa tanan'ti non, un tuwə læ'ne, ə te takum de'gi'ti pəti aw. Bol ra de'gi pəti, adi uləi tōji do Luwə'ti, eyina: «Jagi, j'oo nya ki be kin kete el!»

Jeju bar Lebi

(Mat 9.9-13; Luk 5.27-32)

¹³ Jeju təl aw kadi babo'ti gogi. De'gi pəti rei rō'a'ti, ningə ndo'de nya.

¹⁴ Loki Jeju isi dər ningə, oo *Lebi ki ngonn læ Alpe, isi me kəy taa lambo'ti. Jeju el'ə ene: «Un go'm.» Ningə Lebi ində taa, un go Jeju.

¹⁵ Go'ti, Jeju isi ta nyakuso'ti me kəy'ti læ Lebi. *Njetalambo'gi ki njeramajel'gi ngayn, sii nan'ti ki Jeju ki njendo'gi li'ə, ta nyakuso'ti, tado ko de'gi ki be kin ngayn ə njiyəi go'ə'ti, muki muki.

¹⁶ Loki njendo ndukun'gi læ Luwə ki me kuti'ti læ *Parisi'gi oyi Jeju isi sō nya ki njetalambo'gi ki njeramajel'gi ningə, eli njendo'gi li'ə eyina: «To, Be'se isi sō nya ki njetalambo'gi ki njeramajel'gi wa?»

¹⁷ Jeju oo ndu'de, adi el'de ene: «In de'gi ki njemonyi'gi ə a sangi de ki njera de monyi, um in nje rō ngan'gi ə a sangi de ki njera de monyi el. Ningə, m're tado bar de'gi ki dana el, nan m're tado de'gi ki njeramajel'gi yo.»

Kelta ki Luwə ki kōgi rō ta nyakuso

(Mat 9.14-17; Luk 5.33-39)

¹⁸ Ndo kare njendo'gi læ Jan Batisi in ki Parisi'gi ogi rō'de nyakuso. Dōkagilo'ti kin ə de'gi rei rō Jeju'ti dəji'ə eyina: «Ra bann ə njendo'gi læ Jan in ki njendo'gi læ Parisi'gi isi ogi rō'de nyakuso, ə nje ki yan'i'gi ogi rō'de nyakuso el wa?»

¹⁹ Jeju ilə'de'ti ene: «Ke de'gi ki bari'de lo nyakuso taa nan'ti, a ogi rō'de nyakuso ki mann kanyi wa? Dōkagilo'ti

ki nje taa dene isi'n se'de nan'ti kin asi kɔgi rɔ'de nyakuso el.

²⁰ Nan ndo'gi a rei non kadi a uni'ə ta'de'ti ningə, dokagilo'ə'ti kin ə a ɔgi rɔ'de nyakuso.»

²¹ De a un ta ku ki sigi kadi ilə'n kum ku ki kɔkɔ el. Re in be ə, ta ku ki sigi kakin a in ki ki kɔkɔ raki raki, kadi bolo a to wororo utə ki kete bay.

²² Taa, de a un yiwi kandi nju ki in el bay uti me mbu ndar'gi'ti ki kɔkɔ el tɔ. Re in be ningə, loki yiwi a in ningə mbu ndar'gi a nduwi. Ningə mbu ndar'gi ki yiwi kandi nju'gi pəti a təli nya ki tuji kɔ. Be ə, re yiwi kandi nju in el bay ningə, maji kadi mbu ndar'gi in ki sigi taa.

Ta lə Jeju do ndo kɔrkon'ti

(Mat 12.1-8; Luk 6.1-5)

²³ Jeju ində dər me ndoɔ geme'gi'ti, ndo kɔrkon'ti lə Juwipi'gi. *Njendo'gi li'ə ki in si'ə, gangi do ko'gi do njiyə'ti.

²⁴ Parisi'gi eli Jeju eyina: «Oo nya ki to kin: njendo'gi lə'i rai nya ki gorow'ə'ti el ndo kɔrkon'ti.»

²⁵ Jeju el'de ene: «In tudəi nya ki ngar *Dabidi ra loki bo ra'a ki de'gi ki go'ə'ti kin el biti wa?

²⁶ Dabidi ur me *Kəyku'ti lə Luwə, dokagilo'ti ki Abiyatar ə in kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi. Dabidi un mapa ki de'gi adi Luwə kadikare'gi'ti, ki njekujənyamosi kadikare'gi par ə in gorow'ə'ti kadi soɪ, sɔ ə adi de'gi ki go'ne'ti soɪ tɔ.»

²⁷ Jeju təl el'de bay ene: «Luwə ɔr ndo kɔrkon ində taa dangi tado maji lə de, um ra de tado ndo kɔrkon el.

²⁸ In be ə, *Ngonn de in be nje ndo kɔrkon.»

3

Jeju adi lapiya dingəm ki ji'ə oy njururu

(Mat 12.9-14; Luk 6.6-11)

¹ Jeju təl aw me kəykawnan'ti lə Juwipi'gi gogi bay. Ningə dingəm kare ki ji'ə oy njururu in me kəykawnan'ti non.

² De'gi sii keke isi indəi kum'de kadi n'oyi ke Jeju a adi dingəm kin lapiya ndo ta kon'ti lə Juwipi'gi aw? In ta bolo ki isi sangi kadi n'indəi ta do'a'ti.

³ Jeju el dingəm ki ji'ə oy njururu kakin ene: «Ində taa re dana ne, takum de'gi'ti pəti.»

⁴ Ningə Jeju təl dəji ndəgi de'gi ene: «Ri ə in gorow'ə'ti kadi de ra ndo kɔrkon'ti wa? Ra maji eke ra majel? Kadi de nagi madi'ne ta yo'ti eke kadi inyə adi tuji kɔ wa?» Lo to jijiji, de kare kaa elta el.

⁵ Jeju gon'de ki wongi, me'ə tingə do'de'ti ngayn tado me ngan lə'de. Ningə el dingəm kakin ene: «Surə ji'i». Dingəm surə ji'ne ningə, ji'ə təl to maji kare.

⁶ Loki Parisi'gi tei kəykawnan'ti læ Juwipi'gi kakin ningə, awi kalangi ba ingəi nje ki kuti læ Erod'i'ti tado sangi row tol Jeju.

Bulə de'gi rei rə Jeju'ti

(Mat 4.25, 12.15-16; Luk 6.17-19)

⁷ Jeju ɔti aw ki njendo'gi læ'ne ta babo Galile'ti. Ningə bulə de'gi ngayn rei go'ə'ti. Bulə de'gi kakin in dɔnangi Galile'ti ge, dɔnangi Jude'ti ge,

⁸ bebo Jerujalem'ti ge, dɔnangi Idume'ti ge, dɔnangi ki gidi ba Jurden'ti ge, ta de'gi ki sii gugi gidi bebo ki Tir ki Sidon ba pəti kaa rei rə'a'ti tɔ. Bulə de'gi kin rei rə Jeju'ti, tado oy poy nya'gi ki ra'de.

⁹ Jeju el njendo'gi læ'ne kadi indəi dɔ to madi dana dangi adi'ne, kadi bulə de'gi mborei'ne el.

¹⁰ Toki rɔta'ti, Jeju adi lapiya de'gi ngayn, adi de'gi pəti ki ai ki monyi rə'de'ti, nagi rə'de kadi n'odi rə'a.

¹¹ Loki de'gi ki ndil'gi ki majel uwəi'de ginn tɔgi'de'ti oyi'ə ningə, ɔsi məkəsi'de nanga non'a'ti, uni ndu'de taa ə nonyi eyina: «In Ngonn læ Luwə!»

¹² Nan, ndəji'de ki tɔgi'ne kadi rai adi de'gi gəri'ne el.

Jeju mbəti njendo'gi læ'ne ki dɔgi gidə in joo

(Mat 10.1-4; Luk 6.12-16)

¹³ Go nya'gi'ti kin, Jeju aw dɔ mbal'ti, ɓar nje ki ge'de, ningə rei rə'a'ti.

¹⁴ Mbunə de'gi'ti ki ɓar'de kin ə Jeju mbəti njendo'gi læ'ne ki dɔgi gidə in joo ki kadi in si'ə nan'ti ki dɔkagilo'gi pəti. In si'ə nan'ti, kadi ulə'de adi awi iləi mbər Poyta ki maji.

¹⁵ Ta awi ki tɔgi kadi tuwəi ndil'gi ki majel tɔ.

¹⁶ Tɔ de'gi ki dɔgi gidə in joo ki Jeju mbəti'de ə to kin: Simon, ki Jeju ində tɔ'a nan Piyər,

¹⁷ Jaki, ki ngonn læ Jebede in ki ngonnkon'ne Jan, ki Jeju ɓar'de joo pəti ene Bowanerjesi, ki kər me'ə nan «ngonn læ ndangindi*»,

¹⁸ Andire, Pilipi, Batilemi, Matiye, Tomasi, Jaki, ki ngonn læ Alpe, Tade, Simon, ki in mbunə nje rə tado kingə dɔ læ ɓe læ'de,

¹⁹ ningə Judasi Isikariyoti, ki njekundo Jeju.

Jeju ki noj'o'gi

(Mat 12.24-32; Luk 11.15-23, 12.10)

* **3:17 3.17** Bowanerjesi (ngann læ ndangindi) in tɔ ki Jeju ində dɔ Jaki'ti in ki Jan. De gər nya ki ində'n tɔ kin dɔ'de'ti el, nan de'gi madi ndəri ginnə ningə eli eyina Jeju ɓar'de ngann læ ndangindi tado in de'gi ki nyara ki ki tɔgi to mosi'de'ti.

²⁰ Jeju aw be ningə, bulə de'gi rei uti kum lo mbuki mbuki bay, adi lo kadi in ki njendo'gi lə'ne ingəi dəkagilo kadi soi nya kaa goto.

²¹ Loki noj'o'gi oyi poyta kin ningə, rei kadi n'ori'ə n'awi si'ə be, tado eli eyina: «Də'a isi dana el.»

²² Njendo ndukun'gi lə Luwə ki in Jerujalem'ti eli eyina: «Beljəbul isi me'ə'ti. Ningə in ki togi lə ngar lə ndil'gi ki majel ə isi tuwə'n ndil'gi ki majel.»

²³ Be ə Jeju bar'de ki rə'ne'ti ningə, or'de ginn nya'gi me kujita'gi'ti ene: «Oyi kadi Satan a tuwə de'gi lə Satan bann wa?»

²⁴ Kin ə, de'gi ki me konbe'ti ki kareba, təli dōnan'ti rə'i nan ə, konbe kin a ra taa el.

²⁵ Loki de'gi ki me kəy'ti ki kareba təli dōnan'ti, rəi nan, me kəy'ə kin a ra togi kaw kete el.

²⁶ Re Satan inbe təl də'ne'ti ki rə, adi re gangi rə'ne ə, to'gə a aw ki kete el, ginn'ə a gangi.

²⁷ Adi m'el'se, kin ə re de uwə de ki nje togi də'a kete el ə, a asi kur me kəy'ti li'ə, kadi kər nyakingə li'ə el. Loki də'a nga a, a kər nya ki me kəy'ti li'ə.

²⁸ M'el'se toki rəta'ti: Majel'gi pəti ki de'gi rai, kelta ki mal'gi pəti ki a te ta de'ti ki dō Luwə'ti, Luwə a inyə go'ə kə adi de.

²⁹ Nan re de elta ki mal dō Ndil Luwə'ti ningə, Luwə a inyə go kə ad'a el ratata. De kin a oti kəy majel lə'ne kin biti ki non'ti.»

³⁰ Jeju el'de ta kin be tado njendo ndukun'gi lə Luwə eli eyina: «Aw ki ndil ki majel rə'ne'ti.»

Kon Jeju ki ngannkon'a'gi ki rəta'ti

(Mat 12.46-50; Luk 8.19-21)

³¹ Kon Jeju ki ngannkon'a'gi rei rai taga, ningə adi de kare bar'a adi'de.

³² Bulə de'gi sii nanga gugi də'a gugi. Loki rei eli'ə eyina: «Oo kon'i ki ngannkon'i'gi rai taga non, ra sangi nu.»

³³ Ningə Jeju təl el'de ene: «Nan'gi ə in kon'm ki ngannkon'm'gi wa?»

³⁴ Ningə gon de'gi ki sii gugi də'a gugi kakin, ningə el ene: «Oyi ingi ki sii kin ə in kon'm ki ngannkon'm'gi.»

³⁵ Tado, de ki njera ndigi lə Luwə ə in ngonkon'm, konnann'm ki kon'm.»

4

Kujita ki dō njeduw nya'ti

(Mat 13.1-9; Luk 8.4-8)

¹ Jeju ulə ngirə kadi ndo de'gi nya kadi babo'ti bay. Bulə de'gi ngayn kawinan gugi gidə, adi al aw isi me to'ti, bo do ba'ti. Bulə de'gi rai ngangı ba'ti ne təli kum'de ki do'a'ti.

² Jeju ndo'de nya'gi ngayn me kujita'gi'ti. Me nyando'ti li'ə, el'de ene:

³ «Oyi, njendoo kare aw kadi duw nya.

⁴ Ningə, dokagilo'ti ki a ilə ko, kandi ko'gi madi tosi ngangı row'ti adi yəl'gi rei onyi maki.

⁵ Kandi ko madi'gi tosi donangi wor'ti, adi lo kadi ingəi donangi asi tam uləi ngirə'de'ti goto. Nan k'in ə təgi kalangi ba, tado ngirə'de to taa'ne.

⁶ Loki kadi osi ningə, ngann ko'gi kakin ndolei mbaw. Go'ti ningə tuti kurum, tado ngirə'de aw nanga boi el.

⁷ Kandi ko'gi ki nungi tosi dann konn'gi'ti. Konn'gi kakin təgi ndəmi'de mbəl adi lo kadi andi goto.

⁸ Nan kandi ko'gi madi tosi donangi'ti ki maji. Be ə, təgi kalangi ba adi andi. Ki nan'gi andi asi do mutə, nje ki nungi andi asi do mehen, ta nje ki nungi bay andi asi bu to.»

⁹ Go'ti ningə, Jeju el'de ene: «De ki aw ki mbi'ne tado koo'n do ta ningə kadi oo do ta kin maji.»

Tado ri ə Jeju ndo nya ki kujita'gi wa?

(Mat 13.10-15; Luk 8.9-10)

¹⁰ Loki bulə de'gi ai ningə, nje ki nje nanyi si'ə, ki njendo'gi li'ə ki do'gi gidə in joo, dəji'ə kadi or'de ginn kujita'gi ki ndo'n nya kadi n'gəri.

¹¹ Ə el'de ene: «Ingi, Luwə te ki do nya ki to lo kiyə'ti ki ojido Konbe li'ə adi'se. Nan ndəgi de'gi ki rai taga, ingəi nyando'gi pəti ki kujita.

¹² In be kadi,

“Re gonyi lo maji kaa oyi nya el num,

Re oyi do ta maji kaa gəri me'ə el num,

Tado re gəri me'ə ningə,

A təli ro'de go Luwə'ti kadi Luwə inyə go majel'gi lə'de

ko*.”»

Jeju or me kujita ki ojido njeduw ko

(Mat 13.18-23; Luk 8.11-15)

¹³ Jeju el'de ene: «In gəri me kujita kin el wa? A re in gəri me kujita kin el ə a rai bann ə a gəri ndəgə'gi wa?»

¹⁴ Njekilə ko, nya kilə li'ə in Poyta ki maji lə Luwə.

¹⁵ Kandi ko ki tosi ngangı row'ti, ojido de'gi madi ki oyi ta lə Luwə, ningə Satan re or ta ki oyi kakin me'de'ti kalangi ba ko.

¹⁶ Nga ningə, ingi ki tosi donangi wor'ti, in de'gi ki oyi ta lə Luwə ningə, taai kalangi ba ki ronel.

* 4:12 4.12 Ejay 6.9-10

17 Nan ta kin ulə ngirə'ne me'de el. In de'gi ki njekuwə ki ta Luwə dəkagilo ki nden be par. Dəkagilo ki nya toro'gi eke kindəkumndoo tado ta lə Luwə, re ningə, inyəi kunme lə'de kə kalangi ba.

18 Kandi ko ki tosi dann konn'gi'ti, in de'gi ki oyi ta lə Luwə,

19 nan me ki ra sururu də nya'gi'ti ki dənangi'ti, ki ra ta nya maji ki dənangi'ti, ta bo nya'gi ki rangi ki dangi dangi uti də taa ki oyi, adi lo kadi andi goto.

20 Ningə, ndəgi kandi ko'gi ki tosi dənangi'ti ki maji, ojido de'gi ki oy Poyta ki maji, ningə tai me'de'ti, ə tei ki kandi'de tə. Ki madi'gi andi də mutə ge, də mehen ge, bu kare ge.

Kujita ki ojido lambi

(Mat 5.15, 10.26; Luk 8.16-18, 11.33, 6.38)

21 Ningə Jeju təl el'de bay ene: «De a re ki lambi kəy ə dow ngo də'ti, eke ində ginn tirə'ti wa? A ində də nya'ti taa.

22 Nya ra ki gidi kuwə, ki ginn'ə a te el goto. Nya kira ki to lo kiyə'ti, ginn'ə a te taga wangi.

23 Re de aw ki mbi'ne tado koo də ta, ningə kadi oo'n maji.»

24 Jeju təl el'de bay ene: «Maji kadi uri mbi'se maji oyi də ta, um oyi ki non be el. Ə kadi in gəri toki nya ki mboji adi de'gi kin ə Luwə a mboji'n adi'se tə taa a adi'se ngayn də'ti bay.

25 Be ə de ki aw ki nya ji'ne'ti, a adi'ə də'ti bay. Nan de ki nya li'ə goto kaa, in ki ndikiri inbe ki awi'n ji'ne'ti kin kaa, a tai ji'ə'ti bay.»

Kujita ki ojido kandi nya ki duw

26 Jeju təl el'de bay ene: «Konbe lə Luwə to to de ki aw duw nya me ndə'ti lə'ne be.

27 Go nya duw'ti kin, re nje ndə to bi eke, to bi el kaa, kondə ki kada, nya ki duw, uwə ə isi təgi tə, ki kanji kadi njeduw'ə gəri'n row ki isi təgi'n.

28 Nan inbe ki dərə'ne, ra adi ko uwə ə təgi, kand'a te, ningə go'ti gogi, or də'ne, ə andi.

29 Ningə dəkagilo ki də ko gəsirə asi lo kuji'ə'ti, de re uje ko tado nanyi'a asi†.»

Kujita ki də kandi nya'ti ki bari'ə mutardə

(Mat 13.31-32; Luk 13.18-19)

30 Jeju el'de bay ene: «Ri ə j'a j'uni kadi j'oji Konbe lə Luwə wa? Eke kujita ki bann ə j'a j'uni kadi j'eli'n ta ki də'ti wa?

† 4:29 4.29 Juwəl 4.13

³¹ Konbe læ Luwə to to kandi nya ki bari'ə mutardə be. In kandi nya ki du utə kandi nya'gi pəti ki de isi duw dɔnangi'ti ne.

³² Loki de duw'ə ningə, tɔgi ə təl kagi tanyi kibo, utə ndəgi kagi tanyi'gi pəti. Baji'ə'gi ki toi, boi ngayn, adi yəl'gi uwəi lo kisi kum ndil'ə'ti.»

³³ Ki kujita'gi ngayn ki toi tanan be ə Jeju ndo'n de'gi ta, ra be kigo læ gər'ə'ti ki de'gi asi gəri me'ə.

³⁴ Ta ki kadi el'de ki kujita el goto. Nan dɔkagilo ki nanyi ki njendo'gi lə'ne inbe'gi ki kar'de par ə, ɔr'de me'ə pəti.

Jeju ndangi nəl ad'a ra lokati

(Mat 8.18, 23-27; Luk 8.22-25)

³⁵ Me ndo'a'ti non, dɔji losɔl'ti ningə, Jeju el njendo'gi lə'ne ene: «Adi ji gangi babo j'awi dowə'ti ki kare.»

³⁶ Inyəi bulə de'gi, ningə njendo'gi awi ki Jeju me to'ti ki re in'ti kete. To'gi ki rangi dani'ə.

³⁷ Ningə, nəl kibo ngayn uwə'de bus dɔ ba'ti. Pungum mann'gi indəi kadi to mbingum mbingum adi mann isi rosi to.

³⁸ Jeju læ nya gəti'n dɔ'ne, ə to bɔngi to'ti, isi to bi. Njendo'gi li'ə ndəli'ə ki non ta de'ti eyina: «Njendo, j'isi j'oyi be kaa oo el wa?»

³⁹ Jeju ndəl dɔ bi'ti, ndangi nəl, ə el mann ba ene: «Ra lokati! Adi lo to jijiji!» Low'ə'ti non nəl yogiro adi lo to jijiji.

⁴⁰ Ningə, Jeju el njendo'gi lə'ne ene: «Ra bann ə bɔli be wa? Biti bɔne kaa uni me'se el bay wa?»

⁴¹ Bol ra'de ngayn, adi dɔji nan ta dann'de'ti eyina: «De'ə inbe kam in nan ə, nəl ki ba'gi kaa oyi ta li'ə be wa?»

5

Jeju tuwə ndil'gi ki majel dɔ dingəm'ti ki dɔnangi Gerasa'ti

(Mat 8.28-34; Luk 8.26-39)

¹ Jeju in ki njendo'gi lə'ne tei gidi ba'ti, dɔnangi'ti læ de'gi ki Gerasa'ti.

² Loki Jeju in me to'ti ur nanga ningə, tanan'ti non, de madi kare ki aw ki ndil ki majel rɔ'ne'ti, te dɔbadi'gi'ti re ingə'ə.

³ De kakin ra be dɔbadi'gi'ti. Re in ki kulə gindi kaa, de kare ki asi dɔ'a lokati goto.

⁴ Dɔi'ə ki kulə gindi nja banyi banyi, ta læi kangila gindi nja'a'ti tɔ. Nan gangi kulə gindi riw riw ta, tətɔ gindi nɔsi nɔsi tɔ. De ki asi kuwə ginn tɔgi'ne'ti goto.

⁵ Dɔkagilo'gi pəti, kondɔ'ti ki kada, lo njiyə in dɔbadi'gi'ti ki dann mbal'gi'ti ki wuyi ki kur ta'ne'ti. Ningə tujə rɔ'ne gangi bati bati ki gaji mbal'gi.

⁶ Loki oo Jeju sanyi nu bay ningə, anyi ki ngodi re ɔsi məkəsi'ne nanga non'a'ti.

⁷ Ningə ur kɔl ki tɔgi'ne ngayn ene: «Jeju ki Ngonn lə Luwə ki Nje kisi dɔ nya'gi'ti pəti, ri ə ge rɔ'm wa? Nja'i ba! me tɔ Luwə'ti, adi'm kon el!»

⁸ El ta kin be tado ta ki Jeju el'ə ene: «In ndil ki majel, te kɔ rɔ dingəm'ti kin.»

⁹ Jeju dəj'ə ene: «Tɔ'i nan nan?» In təl el'ə ene: «Tɔ'm nan "bulə njero'gi", tado ji banyi ngayn.»

¹⁰ Non ki dɔ Jeju'ti ki nja nan'ti nan'ti kadi tuwə'de kɔ me be'ti kin el.

¹¹ Dɔkagilo'ə'ti kin, bulə kɔsongi'gi ngayn ra ɔsi nya kadi mbal'ti non.

¹² Ndil'gi ki majel nonyi dɔ Jeju'ti eli'ə eyina: «Tuwə'je adi j'aw dann kɔsongi'gi'ti kam, j'ur me de'ti.»

¹³ Jeju ndigi se'de dɔ'ti, adi tei me dingəm'ti kakin, ə awi uri me kɔsongi'gi'ti. Tanan'ti non, bulə kɔsongi'gi ki asi dər joo kare, bingəi nan kadi mbal'ti taa, tosi me ba'ti, adi anyinan mann oyi.

¹⁴ Njengəm kɔsongi'gi anyinan awi me bebo'ti, ki me ndɔɔ'gi, ɔri poy nya ki ra nya de'gi, adi de'gi awi kadi n'oyi nya ki ra nya kakin.

¹⁵ Loki de'gi kakin rei tei rɔ Jeju'ti ningə, oy dingəm ki aw ki ndil'gi ki majel kakin isi rɔ'a'ti. Oyi'ə kadi isi ki hangal ki maji, taa isi ki ku rɔ'ne'ti tɔ. Nya'gi kin ra adi bol ra'de ngayn.

¹⁶ Ningə de'gi ki awi lo nya'gi'ti ki Jeju ra, ɔri madi de'gi poy nya ki te dɔ dingəm'ti ki aw ki ndil'gi ki majel, ki nya ki te dɔ kɔsongi'gi'ti.

¹⁷ Be ə, uləi ngire kadi nonyi dɔ Jeju eyina: «Nja'i ba, inyə dɔnangi lə'je, ə aw.»

¹⁸ Dɔkagilo'ti ki Jeju ra ala me to'ti gogi ningə, dingəm ki Jeju tuwə ndil'gi ki majel me'ə'ti kakin dəj'ə kadi n'aw si'ə.

¹⁹ Nan Jeju ɔdi el, ə el'ə ene: «Ɔti aw be dann noj'i'gi'ti, ɔr'de poy nya ki Burəbe ra sə'i ki koo kumtondoo ki əti bol ki ɔji dɔ'i'ti kin.»

²⁰ In be ə, dingəm kakin ɔti aw dɔnangi Bebo'gi'ti ki Dɔgi, ɔr poy nya'gi ki Jeju ra si'ə. De'gi pəti ki oyi ta kin, əti'de bol.

*Ta lə ngonn lə Jayrusi ki ta lə dene ki nje monyi mosi
(Mat 9.18-26; Luk 8.40-56)*

²¹ Loki Jeju təl aw gidə ba'ti ki to ningə, bulə de'gi ngayn kawinan rɔ'a'ti kadi ba'ti.

22 Ningə dingəm kare ki dann njekundo kəykawnan'ti læ Juwipi'gi ki, tɔ'a nan Jayrusi re. Loki oo Jeju ningə, osi nanga nja'a'ti,

23 non dɔ'a'ti ki tɔgi'ne ene: «Ngonn'm ki dene ki du isi oy. Nja'i ba kadi aw ində ji'i dɔ'a'ti adi ingə kaji, ə oy el.»

24 Jeju ɔti aw si'ə, ningə bulə de'gi ngayn njiyəi go'ə'ti, mborei'ə ki yo ge ki ne ge.

25 Dene kare ki monyi mosi ad'a kon bal dɔgi gidə in joo in dann bulə de'gi'ti non.

26 Monyi kin ad'a kon ngayn, adi anyi ngodi ngayn tɔ go de'gi'ti ki njera de'gi monyi, nan tuji nyakingə lə'ne dɔ'ti kə kare, ningə ingə kon ji'de'ti to kingə yo. Monyi aw ki kete kete to kaw par, nya ki to soti goto.

27 Dene kakin oo ta læ Jeju. Be ə, dann bulə de'gi'ti, re ki row ki gidi Jeju'ti, ɔdi ta ku li'ə.

28 Tado el me'ne'ti ene: «Kin ə re ku li'ə par ə m'odi ə rɔ'm a ingə lapiya.»

29 Ningə tanan'ti non par ə ginn mosi li'ə gangi, adi gər me darɔ'ne'ti toki darɔ'ne ingə lapiya nga.

30 Low'ə'ti non, Jeju gər me hangal'ne'ti toki tɔgi te rɔ'ne'ti. Be ə, təl kum'ne gogi dann bulə de'gi'ti, dəji'de ene: «Nan ə ɔdi ta ku lə'm wa?»

31 Ə Njendo'gi li'ə eli'ə eyina: «Inbe in gər maji kadi bulə de'gi mborei nu ki yo ge ki ne ge, ə in təl dəji ene: “Nan ɔdi'm bay wa?”»

32 Nan Jeju nanyi ki lo gon lo'ti gugi gidi'ne kadi n'oo dene inbe ki ra nya kin.

33 Bol ra dene kakin ngayn, adi dadi par par, tado gər nya ki ra'a me rɔ'a'ti. Be ə, re osi nanga nja Jeju'ti, el'ə ta'gi ki rɔta'ti pəti ki to me'ə'ti.

34 Nan Jeju el'ə ene: «Ngonn'm, kunme lə'i aj'i. Aw ki lapiya, ə kadi ingə lapiya dɔ monyi'ti lə'i.»

35 Loki Jeju ra elta ba bay ningə, de'gi madi in me kəy'ti læ Jayrusi, ki in ki njekundo kəykawnan læ Juwipi'gi, rei eli Jayrusi eyina: «Ngonn'i oy, in ndɔji Njendo, el nga.»

36 Loki Jeju oo ta kel'de be ningə, usə dɔ'ti el, ə elta ki njekundo kəykawnan læ Juwipi'gi ene: «Adi bol rai el, un me'i par!»

37 Jeju ɔgi kadi de'gi dani'ə, nan inyə Piyər num, Jaki num, Jan ki ngonkon Jaki num par ə adi dani'ə.

38 Loki rei tei be læ njekundo kəykawnan læ Juwipi'gi ningə, Jeju oo de'gi ki isi singəi səkitə, isi nonyi ge uri wuyi ge.

39 Jeju ur me kəy'ti ningə, el'de ene: «Ra bann ə de'gi singəi dɔnan'ti səkitə ki non be wa? Ngonn oy el, nan to bi

kare.»

⁴⁰ De'gi kogi do Jeju'ti, soki'ə'n'ə. Be ə, Jeju adi de'gi pəti tei taga, ningə baw ngonn num, kon ngonn num, njendo'gi li'ə ki dani'ə num par ə ai si'ə me kəy'ti ki ngonn to'ti.

⁴¹ Jeju uwə ji ngonn, el'ə ene: «Talita kumi*!» Adi kər me'ə nan: «ngonn ki dene, m'el'i m'ene, ində taa!»

⁴² Tanan'ti non, ngonn ki dene ində taa, njiyə, tado bal'a in doği gidə in joo. Nya ki Jeju ra kin əti de'gi bol ki dum.

⁴³ Lo kin'ti, Jeju ndəji'de kadi elita nya ki ra nya kin de madi el. Ningə, el'de kadi uni nyakuso adi ngonn ki dene kakin so.

6

*De'gi ki Najaretit'i tai me Jeju el
(Mat 13.54-58; Luk 4.16, 22, 24)*

¹ Jeju in low'ə'ti non aw be ki toği'ti*, nan'ti ki njendo'gi li'ə awi go'ə'ti.

² Loki ndo kərkon lə Juwipi'gi asi ningə, Jeju ulə ngirə ndo de'gi nya me kəykawnan'ti lə Juwipi'gi. De'gi ngayn oyi do ta li'ə, adi əti'de bol, ningə eli eyina: «De kam, ingə nyando kin ra? Ə nan ə ad'a gosi ki əti bol be kin wa? Toği ki ra'n nyakoji'gi ki əti bol be kin ingə ra wa?

³ Man! Njeragi kagi do kəy'ti inbe ki in ngonn lə Mari el wa? Jaki ge, ki Joje ge, ki Judi ge, ki Simon ge, in ngannkon'a'gi el wa? Taa, konnann'a'gi kaa sii se'je ne to el wa?» Nya'gi kin ra nya adi Jeju təl jigi non'de'ti um lo kadi uni me'de adi'ə goto.

⁴ Be ə, Jeju el'de ene: «Lo kadi de'gi a osikurə njekeltakita Luwə'ti, me be koj'o'ti, dann noj'o'gi'ti, ki me kəy'ti li'ə goto.»

⁵ Lo kadi Jeju ra nyakoji ki əti bol me be'ti ki Najaretit'i goto, nan ndə ji'ne do njemonyi'gi'ti ki nan'gi gandi gandi par, adi'de ingəi lapiya.

⁶ Ndoji Jeju ngayn tado mbəti ki mbəti kun me'de kad'a.

*Jeju ulə njendo'gi lə'ne ki doği gidə in joo
(Mat 9.35, 10.1, 5-14; Luk 9.1-6)*

Jeju njiyə ki ngann be'gi ki gugi do Najaretit'i, ndo de'gi nya.

⁷ Ningə, Jeju bar njendo'gi lə'ne ki doği gidə in joo ki ro'ne'ti, ə ulə'de joo joo. Adi'de toği do ndil'gi'ti ki majel to.

* **5:41 5.41** Talita kumi: in ta Arame ki Juwipi'gi isi eli to dokagilo'ti lə Jeju.

* **6:1 6.1** Be ki Jeju toği'ti in Najaretit'i, donangi'ti ki Galile.

⁸ Jeju adi'de ndu kadi uni nya kare tado do row el, nan gol kareba par. El'de ene: «A uni nyakuso el num, bol el num, ta a biri nar me kulə do bədi'se'ti el num to.

⁹ Uləi sa nja'se'ti, ə ai ki ku kareba.»

¹⁰ Jeju el'de ene: «Lo ki tei lo madi'ti me kəy ki uwə'se ro'ne'ti, ə si'ti biti ndo kaw'se'ti.

¹¹ Ə re me bebo'ti madi, ə de'gi mbeti kuwə'se ro'de'ti, eke mbeti koyi do ta lə'se, loki isi tei me be'ti kin ki taga ningə, indəi bu sa'gi ki nja'se'ti†, kadi to to nya ndəji ndu'de.»

¹² Njendo'gi ai iləi mbər Poyta ki maji kadi de'gi inyəi gorow njiyə'de ki majel kə.

¹³ Tuwəi ndil'gi ki majel ngayn ta uri hu do njemonyi'gi'ti ngayn, adi'de lapiya to.

Ta koy lə Jan Batisi

(Mat 14.1-2; Luk 9.7-9)

¹⁴ Ngar *Erodi oo ta lə Jeju, tado tobar li'ə asi lo'gi naki naki. De'gi ki nan'gi eyina: «In Jan Batisi ə ində taa dann njekoy'gi'ti. Ginn'ə kin ə, awi'n ki togi tado ra'n nya'gi ki əti bol bol.»

¹⁵ Nje ki nungi eli eyina: «In Eli ki njekeltakita Luwə'ti.» Nje ki nan'gi bay eli eyina: «In njekelta ki ta Luwə'ti to nje ki rei kete kin be to.»

¹⁶ Loki Erodi oo ta kin ningə, el ene: «In Jan ki ndo ki madi gangi do'a kaa ə ində lo koy'ti.»

¹⁷ Erodi el be, tado ndoki inbe adi uwəi Jan, doi'ə ki kulə gindi, iləi'ə dangay'ti, tado Erodiyadi, ki ne ngonkon'a Pilipi, ki ində taa'a ne'ne'ti,

¹⁸ ə Jan el'ə ta do'ti ene: «In go'ti el kadi ində taa ne ngonkon'i ne'i'ti‡.»

¹⁹ Erodiyadi uwə Jan me'ne'ti ngayn, adi sangi row tol'ə, nan asi el.

²⁰ Tado Erodi bol Jan, gər kadi in de ki njera nya ki dana, taa in de ki ar njay to. Be ə, Erodi ngəm'ə maji. Loki Erodi oo ta kel Jan ningə, ta kin uwə ki ta, nan be kaa, Erodi ge koo ta kel Jan par par.

²¹ Ndo ki maji ki Erodiyadi isi sangi kete kete kaa re nga. Adi in ndo ronel koji Erodi, ə Erodi adi rai nyakuso. Ningə ndo'a'ti kin, Erodi bar kibo'gi lə'ne num, bar njekundo njerə'gi lə'ne num, taa bar njeto'bar'gi ki donangi Galile'ti to.

²² Dogagilo kuso nya'ti, ngonnn lə Erodiyadi ki dene, ur kəy go'de'ti, te la. La lə ngonnn ki dene kin nəl Erodi ngayn, taa nəl de'gi ki bar'de lo nyakuso'ti ngayn to, adi ngar el

† 6:11 6.11 Ta lə kində bu ki nja'ti kə ə, gonyi Mat 10.14 ki ta ki do'ti ki in ginn'ti nanga. ‡ 6:18 6.18 Lebitiki 18.16, 20.21

ngonn ki dene kakin ene: «Dəji'm nya ki me'i ge par ə m'a m'ad'i.»

²³ Erodı aw bitı un ndu'ne ki kiwrɔ ad'a ene: «Nya'gi pəti ki dəji'm, ə m'a m'ad'i. Re in dow konbe ləm kaa a ingə.»

²⁴ Ngonn ki dene te aw taga, aw dəji kon'ne ene: «In ri ə kadi m'dəj'ə wa?» Ə kon'a el'ə ene: «Dəj'ə dɔ Jan Batisi.»

²⁵ Ngonn ki dene təl kalangi ba aw rɔ ngar'ti el'ə ene: «Tokı jı ra'n tanan'ti ne inbe kin, kadi adi'm dɔ Jan Batisi me supira'ti.»

²⁶ Me ngar tuji, ɔjido nya'ti ki ngonn ki dene dəj'ə kin, nan lo kadi ɔg'ɔ goto tado kun ndu ki un ki kiwrɔ, taa tado de'gi ki bar'de lo nyakuso'ti tɔ kin.

²⁷ Be ə tanan'ti non, ngar un ndu'ne adi njerɔ kare ki njengəm'ə kadi aw key dangay'ti gangi dɔ Jan re'n.

²⁸ Njerɔ aw gangi dɔ Jan me supira'ti, re'n adi ngonn ki dene. Ningə ngonn ki dene kakin təl'n adi kon'ne.

²⁹ Loki njendo'gi lə Jan oyi poyta kin ningə, rei uni ninn'ə awi duwi.

Jeju adi nyakuso dingəm'gi dər mi sɔi
(Mat 14.13-21; Luk 9.10-17; Jan 6.1-15)

³⁰ Loki njekawkulə'gi təli lo kulə'gi'ti lə'de ningə, kawinan rɔ Jeju'ti, ɔri'ə poy nya'gi ki rai ki nya'gi ki ndoi de'gi adi'ə oo.

³¹ Bulə de'gi ngayn awi num, təli num adi lo kadi njendo'gi ingəi ngonn dɔkagilo nden be kadi sɔi nya kaa goto. Be ə, Jeju el'de ene: «In rei adi j'awi lo ki de'gi gotoi'ti kin kadi ɔri kon nden.»

³² Be ə, ali me to'ti tado kaw kosi rɔ'de ngərəngi, lo ki de'gi gotoi'ti.

³³ De'gi ngayn oyi'de lo kaw de'ti, ə gəri'de bəti tɔ. De'gi in bebo'gi'ti ki dangi dangi, anyinan ki nja'de bur bur awi kete, lo ki Jeju ki njendo'gi isi awi'ti.

³⁴ Loki Jeju ur nanga me to'ti ningə, oo bulə de'gi ngayn. Loki oo'de, oo kumtondoo lə'de, tado rai to batı'gi ki njekul'de goto be. In be ə, Jeju tunginn ndo'n'de nya'gi ngayn.

³⁵ Loki kadi yəti rɔ'ne ə binəm taa njendo'gi ɔti ki rɔ Jeju'ti eli'ə eyina: «Lo ki jı rai'ti ne kin, in lo ki de'gi gotoi'ti, ningə kadi isi ur tɔ.

³⁶ Majı kadi inyə bulə de'gi kam adi awi ki lo ndɔɔ'gi'ti ki ngannbe'gi'ti ndogi nyakuso sɔi.»

³⁷ Nan Jeju təl el'de ene: «Inbe'gi adi'de nya sɔi.» Ningə, njendo'gi dəji'ə eyina: «Kadi j'aw ji ndogi mapa asi silə bujoŋ j'adi'de sɔi wa?»

³⁸ Jeju təl el'de ene: «Mapa ki ji'se'ti in bann wa? Ai dann de'gi'ti oyi.» Loki ai dann de'gi'ti, dəji ningə, təli eli'ə eyina: «Mapa in mi, ə kanji joo tɔ.»

³⁹ Jeju un ndu'ne adi'de kadi adi de'gi sii nanga ki kut'ə kut'ə dɔ mu'ti ki mbol.

⁴⁰ Be ə, de'gi uwəi nan bu bu ge, dɔmi dɔmi ge, ə sii nanga ki bara bara.

⁴¹ Jeju un mapa ki mi ki kanji ki joo kakin, un kum'ne ki taa, elta ki Luwə kadi njangi dɔ nyakusɔ kin. Go'ti, uwə mapa'gi kakin gangi'de nan'ti ə adi njendo'gi kadi lowəi bulə de'gi. Kanji'gi ki joo kaa, lowə de'gi pəti tɔ.

⁴² De'gi pəti sɔi nya ndanni maji.

⁴³ Ningə, njendo'gi oyi ndəgi mapa ki kanji ki nanyi, kara dɔgi gidə in joo.

⁴⁴ De'gi ki sɔi mapa kin asi dingəm'gi dər mi.

Jeju njiyə dɔ mann'ti

(Mat 14.22-33; Jan 6.16-21)

⁴⁵ Nden ba go'ti, Jeju ɔsi njendo'gi lə'ne kadi ali me to'ti, ai gidi ba'ti kete non'ne'ti, ki kaw ki bebo Betisayda'ti nu. Ningə dɔkagilo'ə'ti kin inbe inyə bulə de'gi kadi awi.

⁴⁶ Loki Jeju adi'de awi ningə, ɔti aw dɔ mbal'ti tado kelta ki Luwə.

⁴⁷ Loki lo ndul nga ningə, to in dann ba'ti, ə Jeju in ki kar'ne ba ə nanyi nanga gogi.

⁴⁸ Jeju oo kadi njendo'gi lə'ne ingəi kon ngayn lo kɔsi to'ti, tado nəl ulə, sur to ki gogi gogi. Taginnlo'ti ningə, Jeju in ra njiyə dɔ mann'ti, isi aw ki rɔ'de'ti, ningə ge kadi dər ta'de bay.

⁴⁹ Ə loki oyi'ə ra njiyə dɔ mann'ti ningə, oyi kadi in muwə de yo, adi uri kɔl.

⁵⁰ Inbe'gi pəti oyi'ə, adi bol tɔl'de. Nan kalangi ba, Jeju el'de ene: «Adi me'se ɔsi nanga nan in m'in! Ə boli el!»

⁵¹ Jeju al go'de'ti me to'ti, ningə nəl yokiro. Loki oyi nya'gi kin ningə ndil'de te saw.

⁵² Tado ki rɔta'ti, njendo'gi gəri kum nya ki Jeju ra ɔjido mapa kin el, tado me ngan lə'de.

Jeju adi lapiya njemonyi'gi dɔnangi Genejareti'ti

(Mat 14.34-36)

⁵³ Loki Jeju in ki njendo'gi lə'ne ali gidi babo ningə, tei dɔnangi Genejareti'ti. Indəi to lə'de ngangəi ba'ti.

§ 6:37 6.37 Silə kare, dɔkagilo'ti lə Jeju, in nar ki lo ra kulə ndo'ti ki kare. Adi silə bu joo in nar ki lo ra kulə ndo'ti ki joo.

⁵⁴ Loki uri nanga taa par ə, de'gi gəri Jeju ə binəm.

⁵⁵ Adi, anyinan ngodi asi be'gi ki dɔnangi'ti kin non naki, naki. De'gi iləi rɔ'de, ɔyi njemonyi'gi lə'de me tuwə to de'ti, rei se'de rɔ'a'ti, loki oyi kadi Jeju si'ti.

⁵⁶ Lo'gi pəti ki awi'ti, ngann be'gi ki bebo'gi ki lo ndɔɔ'gi, de'gi rei ki njemonyi'gi buki'de tambalo'ti, ə nonyi dɔ Jeju'ti kadi inyə njemonyi'gi adi ɔdi ta ku li'ə. Ningə, nje ki ɔdi ta ku li'ə ingəi lapiya tɔ.

7

Jeju ndangi Parisi'gi ki njendo ndukun'gi lə Luwə (Mat 15.1-20)

¹ Parisi'gi ki njendo ndukun'gi lə Luwə madi in Jeru-jalem'ti, kawinan dɔ Jeju'ti.

² Oyi kadi njendo'gi li'ə ki ki madi'gi soi nya ji'de yoro um togi ji'de kigo row ragoti el.

³ Toki rɔta'ti, Parisi'gi ki Juwipi'gi ba pəti, togi ji'de ə binəm taa soi nya, um soi nya ki ji'de ki yoro el. Adi in kində kum go nyajibəlbe'ti lə kaw'de'gi.

⁴ Be tɔ ə, re təli suki'ti ningə, a ndogi mann rɔ'de suki suki bay ta a soi nya. Awi ki nyajibəlbe'gi ki rangi ngayn ki isi təli rɔ'de go'ti bay to togi nya kaynmann'gi ki ngo'gi ki ngoo ningə kasi, ki gorow ra'a'ti.

⁵ Parisi'gi ki njendo ndukun'gi lə Luwə dəji Jeju eyina: «Tadɔ ri ə njendo'gi lə'i təli rɔ'de go nya jibəlbe'ti lə kaw'je'gi el wa? Ra bann ə togi ji'de el par ə soi nya ki ji'de ki yoro ba wa?»

⁶ Jeju ilə'de'ti ene: «Ta ki Luwə el ki ta njekeltakita'ne'ti Ejay dɔ'se'ti in ta ki rɔta'ti. In njekədikum de'gi, tadɔ Luwə adi Ejay ndangi ene:

“Ginn de'gi kin ɔsikurə'm ki ndar ta'de kare,
Nan me'de in sanyi sə'm.

⁷ Tɔji ki isi uləi dɔ'm'ti, nda'a goto,
Tadɔ nyando'gi ki isi ndoi de'gi kaa,
In mbərkikində'gi ki in rɔ de'gi'ti.”*»

⁸ Jeju el'de ene: «Inyəi mbərkikində lə Luwə dow kare, ə in təli rɔ'se go nya jibəlbe'ti lə de'gi yo.»

⁹ Ningə, Jeju el bay ene: «To rɔ'se el kadi inyəi go mbərkikində lə Luwə kalangi ba kadi ngəmi go nyajibəlbe lə'se!

¹⁰ Tadɔ, Moji ene: “Ɔsi kurə baw'i ki kon'i.” Taa el bay ene: “De ki elta ki majel baw'ne eke kon'ne asi ta koy.”†

* 7:7 7.7 Ejay 29.13 † 7:10 7.10 Tekitaga 20.12; Ndukun 5.16

11 Nan ingi, eli eyina: “Re de madi el baw’ne eke kon’ne ene: «Nya maji’gi ki re m’a m’osi’n koyi ə in kərban» (kər me’ə nan kadikare lə Luwə).”

12 In kin oji kadi uti tarow kadi de madi ra nya osi’n koy baw’ne eke kon’ne.

13 Gonyi row tuji ki isi tuji ta lə Luwə ki nyajibəlbe lə’sə kin oyi! Nya ki isi ndoi de’gi ki kete kete. Ta nya’gi ki rangi ki toi be ngayn ki isi rai in non bay.»

Nya’gi ki a ra de adi ar njay el takum Luwə’ti
(Mat 15.10-20)

14 Go’ti ningə, Jeju ɓar bulə de’gi ki rɔ’ne’ti ɓay ə el’de ene: «Ingi pəti uri mbi’sə maji kadi oyi dɔ ta lə’m, kadi gəri me’ə tɔ.»

15 Nya madi ki in taga aw me de’ti ki a təl’ə nya ki to njen’ti goto. Nan nya ki in me de’ti te taga ə a təl’ə nya ki to njen’ti.

16 [Re de madi aw ki mbi’ne kadi oo’n dɔ ta ningə, kadi oo.]

17 Loki Jeju inyə bulə de’gi, ə təl aw me kəy’ti ningə, njendo’gi li’ə dəji’ə kadi ɔr’de ginn kujita kakin.

18 Jeju el’de ene: «Adi inbe’gi kaa gəri nya el tɔ wa? In gəri me ta ki m’ge kel kin el wa? Nya pəti ki in taga ki aw me de’ti, nya kare ki a təl’ə ki njen’ti goto.

19 Toki rɔta’ti, nya’gi kin pəti awi ngarme’ə’ti el, nan awi kanda’a’ti yo, ningə go’ti tei kɔ awi ɓe sin’ti. Ta lə Jeju kin toji kadi nyakuso’gi pəti in ki kar njay.»

20 Ningə Jeju el’de ɓay ene: «Nya ki te rɔ de’ti ki taga ə in nya ki nje təl de nya ki to njen’ti.

21 In me de’ti kəy, in ngarme de’ti ə, mərta’gi ki majel sii tei’ti, ki kaya ki ra, ki ɓogi, ki təl nan,

22 ki kuwə marum, ki ra kumnda nya, ki mendul, ki kədinan, ki nyara ki gorow’ə’ti el, ki kɔjirɔ, taa kulə ra’gi ki to mbo tɔ.

23 Nya’gi ki majel kin pəti in me de’ti ə təli’ə nya ki to njen’ti.»

Dene ki mbah un me’ne adi Jeju
(Mat 15.21-28)

24 Jeju in low’ə’ti non ningə aw dɔnangi’ti ki Tir. Aw ur me kəy’ti madi, ge kadi de’gi gəri go’ne el, nan lowə goto.

25 Re inbe ki Jeju re te ɓay par ə, dene madi ki ndil ki majel isi adi kon ngonno’o ki dene oo ta li’ə, ə anyi re osi nanga nja’a’ti.

26 In dene ki in Juwipi el, ɓe koj’o in Penesi, dɔnangi Siri’ti. Non ki dɔ Jeju’ti kadi tuwə ndil ki majel ki isi adi kon ngonno’o kin kɔ.

27 Nan Jeju el'ə ene: «Inyə adi ngann'gi ki me kəy'ti soi asi'de bay ta. Tado in go'ti el kadi de un nyakuso lə ngann'gi, ilə adi ngann busi'gi.»

28 Ə dene kakin ilə'ti ene: «In rəta'ti Burəbe, nan k'in ə ngann busi'gi ki rai ginn tabilə'ti a soi bunə nya'gi ki tei ta ngann'gi'ti tosi nanga to.»

29 Ningə Jeju el'ə ene: «Takul ta ki te ta'i'ti kin, ətə aw be lə'i, tado ndil ki majel te me ngonn'i'ti ki dene kə nga.»

30 Dene kakin təl aw be ningə, ingə ngonn'ne, to də tirə'ti kare, tado ndil ki majel kakin te rə'a'ti kə.

Jeju adi nje mbiboy oo ta

31 Jeju in dənangi Tir, gangi Sidon, ningə ində dənangi Bebo'gi'ti ki Dəgi gangi bay ta re te ta mann ba Galile'ti.

32 De'gi rei ki dingəm kare ki mbi'ə boy, ki lo kelta ngan si'ə, rə Jeju'ti, dəji'ə kadi ində ji'ne də'a'ti, kadi ingə lapiya.

33 Jeju ər'ə ki kar'a ba aw si'ə sanyi ki bulə de'gi. Loki tulə ngann ji'ne'gi mbi njemonyi'ti ningə, tuw mann ta'ne ɔdi'n ndonn dingəm kakin.

34 Go'ti ningə, Jeju un kum'ne ki dəran'ti, ilə kon puu, ə el ene: «Epata» (kər me ta kin nan: mbuti).

35 Tanan'ti non par ə mbi dingəm kakin mbuti, ə ndonn'o tuti adi elta ar njay njay.

36 Jeju ndər mbi de'gi ki oyi nya kin kadi de el ta'a kete adi de ki rangi oo el. Loki ndər mbi'de ki nja nan'ti nan'ti kadi de ər poy nya kin el ningə, kadibe bay ə de'gi əri poy nyara'a ki kete kete.

37 Nya ra Jeju ətə bulə de'gi bol ngayn adi eli eyina: «Nya ra'a'gi pəti maji: Ra nje'gi ki mbi'de boy adi oyi də ta, ta ra mbiki'gi adi elita to.»

8

Jeju adi nyakuso de'gi dər so

(Mat 15.32-39; Mrk 6.30-44)

1 Me ndə'gi'ti kin, bulə de'gi ngayn kawinan toki rangi bay də Jeju'ti. Ningə, nya ki kadi soi goto. Be ə Jeju bar njendo'gi lə'ne el'de ene:

2 «M'oo kumtondoo lə bulə de'gi kin, tado ndə mutə bone ə in sə'm nan'ti, ningə, nya ki kadi soi goto.

3 Re m'inyə'de m'adi awi be ki me'de bo ba a, bo a taa togi'de row'ə, tado nje ki madi dann'de'ti in sanyi ə rei.»

4 Njendo'gi li'ə təli eli'ə eyina: «J'a j'ingəi mapa ra diləlo'ti ne, ə a asi kadi'de soi wa?»

5 Jeju dəji'de ene: «Mapa ki ji'se'ti in bann wa?» Ə eli'ə eyina: «Mapa in siri.»

⁶ Go'ti ningə, Jeju ilə ndu'ne adi bulə de'gi kadi sii nanga. ɔy mapa ki siri kakin ji'ne'ti, ra oyo Luwə do'ti ningə, gangi'de nan'ti, ə adi njendo'gi lə'ne kadi adi bulə de'gi. Be ə, njendo'gi tai adi bulə de'gi tɔ.

⁷ Ai ki ngann kanji'gi ji'de'ti tɔ. Jeju njangi do'a ə adi njendo'gi lə'ne kadi lowəi de'gi tɔ.

⁸ De'gi soi nya ndanni, adi, njendo'gi kawı gındə'gi ki nanyi kara siri.

⁹ De'gi ki soi nya, asi dər sɔ. Go'ti ningə, Jeju inyə'de adi awi.

¹⁰ Kalangi ba go'ti, Jeju in ki njendo'gi lə'ne ali me to'ti, awi dɔnangi Dalmanuta'ti.

Parisi'gi dəji nyakɔji Jeju

(Mat 12.38-39, 16.1-4; Luk 11.16-29, 12.54-56)

¹¹ Parisi'gi in non rei ningə, uləi ngirə manjınan ta'ti ki Jeju. Ə dəji'ə kadi ra nyakɔji madi ki in dɔran'ti adi n'oyi. Dəji'ə be to kuləkikiyə tado kuwə'n'ə.

¹² Jeju ilə me'ne hmm, ə el'de ene: «Tado ri ə de'gi ki dɔkagilo'ti ki bone kin dəji kadi n'oyi nyakɔji wa? Toki rota'ti, adi m'el'se madi oyi! nyakɔji madi ki kadi de a ra tado lə'de goto.»

¹³ Be ə, Jeju inyə'de, ə al me to'ti tado kaw dow ba'ti ki kare.

Hum lə Parisi'gi ki lə Erodi

(Mat 16.5-12; Luk 12.1)

¹⁴ Me njendo'gi oy do mapa'ti ki kadi ɔyi. In ki ji'de'ti ki sii me to'ti in kareba par.

¹⁵ Jeju ndəji'de, ə el'de ene: «Oyi maji! Oyi go rɔ'se maji do hum'ti lə Parisi'gi, ki yan Erodi tɔ*.»

¹⁶ Njendo'gi manjınan ta dann'de'ti eyina: «Jeju el be tado j'aw ki mapa el!»

¹⁷ Jeju gər ta ki me'de'ti, adi el'de ene: «Tado ri ə isi manjınan ta dann'se'ti do mapa'ti ki ɔyi el wa? In gəri me nya'gi el kaa bay wa? Ngarme'se ngan kaa bay wa?»

¹⁸ Awi ki kum'se eke oyi lo el wa? Awi ki mbi'se ke oyi do ta el wa? Me'se olo do nya'gi'ti el wa?

¹⁹ Ndɔki m'lowə mapa mi, de'gi dər mi, eke ndəgi gindi mapa ki nanyi, ɔyi rosi kara bann wa?» Eli eyina: «J'ɔyi rosi kara dɔgi gidə in joo.»

²⁰ «Nga ndɔki, m'lowə mapa siri dingəm'gi dər sɔ kin, gındə'gi ki nanyi, ndɔki ɔyi kara bann tɔ wa?» Ningə eli'ə eyina: «J'ɔyi kara siri.»

²¹ Lo kin'ti Jeju el'de ene: «In gəri el bay wa?»

* **8:15 8.15** Hum lə Parisi'gi in nyando lə'de ki ngom, ningə hum lə Erodi in mbəti kunme kadi Jeju.

Jeju adi njekumtɔ kare oo lo me be'ti ki Betisayda

²² Loki Jeju in ki njendo'gi læ'ne rei tei me be'ti ki Betisayda'ti ningə, de'gi rei ki njekumtɔ kare rɔ Jeju'ti. De'gi kakin nonyi dɔ Jeju'ti kadi ɔd'ɔ.

²³ Jeju uwə ji njekumtɔ kakin, ə aw si'ə gidi be'ti. Loki nyom kum'ə ki mann ta'ne ningə, ində ji'ne dɔ'a'ti ə dəj'ə ene: «Oo nya madi wa?»

²⁴ Njekumtɔ gon lo ningə ene: «M'oo de'gi, nan to ə toi to kagi'gi ə ra njiyəi be.»

²⁵ Jeju təl ində ji'ne dɔ kum'ne'ti nja kare bay adi oo lo ar njay njay nga. Ingə lapiya, ta oo nya'gi pəti ar njay njay tɔ.

²⁶ Go'ti ningə, Jeju inyə adi aw be læ'ne, ə el'ə ene: «Ononyi təl kaw me be'ti kin gogi.»

Piyər gər kadi Jeju in Kirisiti, De ki Luwə Mbət'ə
(Mat 16.13-20; Luk 9.18-21)

²⁷ Jeju ɔti low'ə'ti non ningə, awi ki njendo'gi læ'ne ngann be'gi'ti ki gidi Sejare'ti, ki Pilipi. Loki in dɔ row'ti, Jeju dəji'de ene: «De'gi isi elita dɔ'm'ti toki m'in nan wa?»

²⁸ Ə njendo'gi eli'ə eyina: «De'gi madi eyina in Jan Batisi; nje ki nungi eyina in njekeltakita Luwə'ti Eli; nje ki rangi bay eyina in ki kare dann de'gi'ti ki njekeltakita Luwə'ti.»

²⁹ Ningə, Jeju təl re dəji'de inbe'gi ene: «Nga inbe'gi ki dɔ'se, eli eyina m'in nan wa?» Ə Piyər ilə'ti ene: «In Kirisiti, *De ki Luwə mbət'ə!»

³⁰ Jeju ndəji'de ki tɔgi'ne kadi elita kete kadi de ki rangi oo el.

Jeju elta koy'ne ki kində'ne lo koy'ti
(Mat 16.21-28; Luk 9.22-27)

³¹ Go ta'gi'ti kin ningə, Jeju ulə ngirə kadi ndo'de toki n'in Ngonn de n'a n'ingə kon ngayn. *Ngatɔgi'gi læ Juwipi'gi ki kibo'gi læ njekujənyamosi kadikare'gi, ki njendo ndukun'gi mbəti'ə. De'gi tɔli'ə, nan ndɔ ki kon mutə tum ginn'ə ndɔ koy'o, a te lo koy'ti.

³² El'de ta'gi kin pəti ar njay. Piyər ɔr Jeju aw si'ə gədikare, ningə ulə ngirə ndang'a.

³³ Nan Jeju təl rɔ'ne, gon njendo'gi læ'ne ningə ndangi Piyər ki tɔgi'ne ngayn ene: «In təl gogi Satan! Ɔr rɔ'i kɔ sanyi rɔ'm'ti, tadɔ mərta læ'i in mərta ki in rɔ Luwə'ti el, nan in mərta læ de'gi.»

³⁴ Go'ti ningə, Jeju bar bulə de'gi ki njendo'gi læ'ne, ningə el'de ene: «Re de madi ndigi njiyə go'm'ti ningə, kadi oo rɔ'ne to nya madi el, kadi inbe un kagidəsi koy læ'ne, ə re un go'm.

35 Toki rɔta'ti, de ki ge kaji rɔ'ne n'inbe dɔnangi'ti ne a ilɔ rɔ'ne kɔ. Nan de ki ilɔ rɔ'ne kɔ tado ləm, eke tado Poyta ki maji, a aji rɔ'ne.

36 Kin ə re de ingə nyamaji'gi ki dɔnangi'ti ne pəti tigə, nan ndil'ə tuji, ə maj'a to ra be wa?

37 Nya madi ki de a adi ɔr'n tor ndil'ne to non wa?

38 Toki rɔta'ti, re rɔ de madi sol'ɔ tado ləm, eke tado ta ləm takum de'gi'ti ki nje ra kaya ki njeramajel ki dɔkagilo'ti kin, m'in Ngonn de m'a m'ra rɔsɔl dɔ'a'ti tɔ, ndɔ'a'ti ki m'a m're'n me toji'ti lə Bai, nan'ti ki malayka'gi ki ari njay.»

9

1 Jeju el'de ɓay ene: «Toki rɔta'ti adi m'el'se: De'gi madi dann'se'ti ne, a oyi el ɓay ə, a oyi Konbe lə Luwə ki a re ki togi'ne kam taa.»

Jeju mbəl rɔ'ne

(Mat 17.1-13; Luk 9.28-36)

2 Ndɔ mehen go'ti, ningə Jeju ɔr Piyər num, Jaki num, taa Jan num tɔ, ə al aw se'de dɔ mbal'ti ki ngal, ki kar'de ba, sanyi ki ndəgə'gi. Low'ə'ti kin non, Jeju mbəl takum'ne.

3 Ku'gi li'ə ndoloi kənyi kənyi, taa ndai nda ki de ki dɔnangi'ti ne ki kadi a togi ku adi nda be goto.

4 Ningə lo kin'ti non, Eli in ki Moji tei ki rɔ'de'ti bus, isi elita ki Jeju.

5 Ə Piyər un ta el Jeju ene: «Njendo de'gi, kin ə j'isi lo kin'ti ne be par ə maji ngayn. J'a ra *kəyku'gi lo mutə: kare in yan'i, kare in yan Moji, ə kare in yan Eli tɔ.»

6 Toki rɔta'ti, Piyər gər ta inbe ki kadi el el, tado, inbe ki madi'ne'gi ki joo, ɓol ra'de ngayn.

7 Ningə, tanan'ti non, kilndi re dow dɔ'de bigum. Ndu ta madi te me kilndi'ti ene: «In kam in Ngonn'm, m'ndig'ə ngayn, ə oyi ta li'ə.»

8 Ki kum ki kində jipi, njendo'gi gonyi lo gugɔ gidi'de, nan de kare kaa oyi'ə el. Jeju ki kar'ne ba par ə oyi'ə rɔ'de'ti.

9 Loki in dɔ mbal'ti isi uri nanga ningə, Jeju ndəji'de kadi ɔri poy nya ki ra nya ə oyi kin de madi el, biti kadi n'in Ngonn de n'te dann njekoy'gi'ti.

10 Njendo'gi təli rɔ'de go ta'ti ki Jeju el'de, nan k'in ə, gəri me ta ki nan: «Kində taa dann njekoy'gi'ti» kin el, adi manji nan ta dɔ'ti dann'de'ti.

11 Go'ti, njendo'gi dəji'ə eyina: «Tado ri ə njendo ndukun'gi lə Luwə eyina maji kadi Eli re kete ta wa?»

12 Jeju ilə'de'ti ene: «In rɔta'ti kadi Eli a re kete ɓay taa, kadi ra go nya'gi adi asi nan gogi. Nga ra bann ə, ndangi

me makitu'ti læ Luwə, sɔw dɔ'm m'in "Ngonn de ɓay toki m'a m'ingə kon ngayn, ta de'gi a kidi m'in tɔ*" ə?

13 Toki rɔta'ti adi m'el'se madi oyi, Eli re, ə de'gi rai si'ə nya ki me'de ge, toki ndangi me makitu'ti sɔw'n dɔ'a.»

*Jeju adi lapiya ngonn ki ndil ki majel ad'a kon
(Mat 17.14-21; Luk 9.37-43)*

14 Loki tæli rei rɔ njendo'gi'ti ningə, oyi bulə de'gi ilæi nan gugi dɔ'de gugi, ningə njendo ndukun'gi ə isi manjinan ta'ti se'de tɔ.

15 Loki bulə de'gi oyi Jeju, ningə ndɔji'de ngayn, adi anyinan bur bur ki rɔ'a'ti, uwæi ji'ə rai'ə lapiya.

16 Jeju dæji njendo'gi læ'ne ene: «Ta ri ə isi manjinan ta dɔ'ti se'de wa?»

17 De madi kare dann bulə de'gi'ti el'ə ene: «Njendo de'gi, kete m're ki ngonn'm rɔ'i'ti, tado in ginn tɔgi'ti læ ndil ki ra'a adi elta el.

18 Lo'gi pæti ki ndil kin in si'ə'ti ningə, ugə ilə nanga, adi pulum taa uwə jugi jugi, ngor ngang'i'ne guru guru, ningə ndaj'a ranyi, ad'a to to kagi be. Be ə, m'dæji njendo'gi læ'i kadi tuwæi ndil ki majel kin dɔ'a'ti kɔ, nan ingæi tɔgi ra'a el.»

19 Lo kin'ti Jeju un ta el ene: «In de'gi ki dɔkagilo'ti ki ɓone in nje me ngan kadi to m'nji sese kagilo bann taa uni me'se adi m'in wa? Kadi m'a m'osi ginn'se kagilo bann ɓay taa wa? In rei si'ə rɔ'm'ti ne.»

20 Loki rei ki ngonn rɔ'a'ti ningə, tanan'ti non inɓe ki ndil ki majel oo Jeju par ə, dadi ngonn kakin nangi nangi, ə mann taa in pulum jugi jugi, ningə bi'ə ilə nanga, ad'a nduguru nanga.

21 Jeju dæji Baw'a ene: «Dɔkagilo ki ra'a'ti ə nya kin ulə si'ə ngirə wa?» Baw ngonn ilə'ti ene: «Ulə ngirə loki ngonn to du ba ɓay.

22 Ningə, kagilo'gi madi ndil ki majel kin, isi sur'ə tilə por'o ge ki me mann'ti ge kadi tɔl'ɔ, ə re asi ra nya madi ə, oo kumtondoo læ'je, in ra se'je.»

23 Jeju tæl el'ə ene: «Re asi! ... kin tado ri wa? De ki un me'ne, asi ra nya'gi pæti.»

24 Tanan'ti non, baw ngonn elta ki ndu'ne kibo ene: «M'un me'm, nan kunme læ'm ə in ngayn el, ə in ra sɔ'm!»

25 Loki Jeju oo kadi bulə de'gi isi anyinan bur bur ki rɔ'a'ti ningə, ndangi ndil ki majel ene: «In ndil ki majel ki nje boy mbi de'gi ki nje kadi de'gi elita el, m'un ndu'm kadi in te rɔ ngonn'ti kin kɔ, ə re gogi el ratata!»

26 Ndil ki majel kakin ur kɔl, ra ngonn adi dadi nangi! nangi! ki tɔgi'ne ngayn, ningə te rɔ'a'ti kɔ. Ngonn tæl to

* 9:12 9.12 Ejay 53.3; Pa'gi 22.7-18

toki oy be, adi de'gi pəti ki oyi nya ki ra nya eli eyina: «Oy nga.»

²⁷ Nan Jeju uwə ji ngonn un'ə ur'ə taa.

²⁸ Loki Jeju təl re be ə, njendo'gi li'ə sii si'ə ki kar'de ba, dəji'ə eyina: «Tado ri ə kete j'in j'asi kadi ji tuwə ndil kin el wa?»

²⁹ Jeju təl el'de ene: «Ko ndil'gi ki be kin, de a tuwə'de ki takul kelta ki Luwə ta.»

Jeju təl elta ki do koy'ne'ti ki kində'ne lo koy'ti bay

(Mat 17.22-23; Luk 9.43-45)

³⁰ Ɔti low'ə'ti non ningə, indəi donangi Galile gangi. Jeju ge kadi de madi gər go'ne el.

³¹ Tado un doƙagilo kadi ndo'n nya njendo'gi lə'ne. Be ə el'de ene: «A uləi m'in m'in Ngonn de ji de'gi'ti kadi a toli m'in, ningə loki toli m'in, ndo ki kon mutə tum ginn'ə ndo koy'm'ti ə, m'a te lo koy'ti.»

³² Njendo'gi gəri me ta li'ə kin el, ningə boli kadi dəji'ə ta do'ti to.

Jeju un ta lə ngann'gi ki du ndo'n nya njendo'gi lə'ne

(Mat 18.1-5; Luk 9.46-48)

³³ Loki rei tei me be'ti ki Kapernayim, ə uri me kəy'ti ningə, Jeju un ta dəji'de ene: «Ta ri ə kete isi manjinan ta do'ti do row'ti wa?»

³⁴ Nan təli sii keke, tado, do row'ti, manjinan ta, kadi n'gəri ke nan ə in kibo wa?

³⁵ Jeju isi nanga, ningə bar njendo'gi lə'ne ki doƙi gidə in joo, el'de ene: «Re de madi ge kadi n'in de ki doƙete ningə, maji kadi təl ro'ne doƙoy de'gi'ti num, nje ra kuləbər kadi ndəgə'gi pəti num to.»

³⁶ Go'ti, Jeju un ngonn ki du, ur'ə dann'de'ti, ə loki uwə ro'ne'ti ningə, el'de ene:

³⁷ «Re de madi uwə ngonn ki be kin ro'ne'ti me to'm'ti ningə, in m'inbe ə de'ə kin uwə'm ro'ne'ti. Ningə, de ki uwə'm ki ro'ne'ti, in m'in ə uwə'm ki ro'ne'ti el, nan in njekulə'm ə uwə ki ro'ne'ti.»

De ki in nje ƙosi'm ta el in de lə'm

(Luk 9.49-50)

³⁸ Jan el Jeju ene: «Njendo de'gi, j'oo de madi ki ra tuwə ndil'gi ki majel me to'i'ti, ningə ji ndigi kadi j'og'ɔ do ra nya kin, tado in njiyə se'je go'i'ti el.»

³⁹ Jeju ilə'de'ti ene: «Ononyi'se kadi oƙi'ə do, tado de kare ki a ra nya ki əti bol me to'm'ti ki kadi a təl kalangi ba elta ki majel do to'm'ti goto.

⁴⁰ Toki ro'ta'ti, de ki ɔsi'je ta el in de lə'je.

41 Taa re de madi adi mann kanyi me ngonnn kala mann'ti par, tado kin ki in de'gi læ Kirisiti kaa, toki rota'ti, de'ə kin a nal nyakugə goji læ'ne el.

Ndəji nan do majel'ti

(Mat 18.6-9; Luk 17.1-2)

42 «Kin ə toki de madi ra adi ki kare dann nje ki du'ti ki uni me'de adi m'in, osi me majel'ti ə, in soti ngayn bay tado li'ə kadi doi mbal kibo ngayn mində'ti, ə iləi'ə me ba'ti.

43 Kin ə ji'i rai adi osi me majel'ti ə, in gang'a ilə kə. Tado, in soti kadi ingə kaji ki ji'i ki kare, utə kadi in ngəm ji'i'gi joo pəti, ə iləi'nu me por'ti ki biti ki non'ti, me por'ti ki a oy el ratata kin. [

44 Lo ki kur ki nje kində de'gi yəngi yəngi oy'ti el num taa por kaa oy'ti el num tə†.]

45 Kin ə nja'i kare rai adi osi majel'ti ə, in gang'a ilə kə. Tado, in soti kadi ingə kaji ki nja'i ki kare, utə kadi in ngəm nja'i'gi joo pəti, ə iləi'nu me dilə por'ti ki biti ki non'ti. [

46 Lo ki kur ki nje kində de'gi yəngi yəngi oy'ti el num taa por kaa oy'ti el num tə.]

47 Kin ə kum'i kare rai adi osi me majel'ti ə, or'ə kə. Tado, in soti kadi ur Konbə'ti læ Luwə ki kum'i ki kare, utə kadi in ngəm kum'i joo pəti, ə iləi'nu me por'ti ki biti ki non'ti.

48 Lo'ti ki kode'gi oyi el, ta por ki səm'ti kaa oy el ratata tə.

49 Toki rota'ti, de ki ra kaa por kon'gi a ra'a adi ar njay, toki kati a ra'n nyakuso adi nəl be.

50 Kati in nya ki maji, nan loki nəl'ə goto ə, ri ə a rai kadi a təl nəl gogi wa? Nya ki kadi de a ra'n goto. Ningə maji kadi toji hal ki maji ki rə nan'ti, ə sii ki nan ki lapiya dann'se'ti.»

10

Ta ki do gangi nan'ti læ dene ki dingəm

(Mat 19.1-9; Luk 16.18)

1 Jeju in low'ə'ti non aw dənangi Jude'ti, gidi ba Jurden'ti. Bulə de'gi kawinan gugi gidə gugi bay. Ki go jibəl ra'a'ti læ Jeju, ulə ngirə ndo'de nya.

2 Parisi'gi madi ətə rei rə Jeju'ti, ningə kadi to iyəi kulə uwəi'ə'n'ə me ta'ti, dəji'ə eyina: «Ndukun lə'je adi tarow kadi dingəm tuwə'n ne'ne eke adi tarow el wa?»

3 Jeju dəji'de ene: «Ndukun ri ə Moji adi'se do'ti wa?»

4 Ingi təli eli'ə eyina: «Moji ndəki adi tarow kadi dingəm tuwə ne'ne, nan k'in ə, kadi ad'a makitu gangi nan ji'ə'ti*.»

† 9:44 9.44, 46 Barta ki joo kin goto me makitu'gi'ti ki kete ki in ta læ Luwə ki ndangi to kunmindi ki sigi. * 10:4 10.4 Ndukun ki nja joo 24.1

⁵ Jeju təl el'de ene: «In tado me ngan lə'se ə Moji ndangi'n mbærkikində kin adi'se.

⁶ Nan lo kulə ngirə kində nya'gi'ti, Luwə ra dingəm ki dene.

⁷ In be ə, dingəm a inyə baw'ne ki kon'ne, ningə a tinyəi nan ki ne'ne,

⁸ təli daro ki kare. Lo kin'ti a in joo el nga, nan a in daro ki kareba†.

⁹ Ningə nya ki Luwə doo nan'ti, maji kadi de gangi nan'ti el‡.»

¹⁰ Loki təli rei be, njendo'gi li'ə dəji'ə ta do'ti bay.

¹¹ Ə Jeju el'de ene: «Re de tuwə ne'ne, ə ta in ki rangi, in njekuwə marum par ki ro ne'ne'ti.

¹² A re in dene ə mbəti ngaw'ne ə ta dingəm ki rangi kaa, in njekuwə marum to.»

*Jeju njangi do ngann'gi ki du
(Mat 19.13-15; Luk 18.15-17)*

¹³ De'gi rei ki ngann'gi ki du ro Jeju'ti kadi njangi do'de, nan njendo'gi ndangi'de.

¹⁴ Loki Jeju oo kuləra njendo'gi lə'ne ningə, nəl'ə el adi el'de ene: «Inyəi ngann'gi ki du adi rei ro'm'ti, ononyi'se kadi o'gi'de tarow, tado Konbe lə Luwə in yan de'gi ki toi to ngann'gi ki du be.

¹⁵ Toki rəta'ti, adi m'el'se, de ki ndigi kadi Luwə onbe do'a'ti to ngonn ki du be el ə, a ur konbe'ti lə Luwə el ratata.»

¹⁶ Go'ti, Jeju oy ngann'gi ki du kadi'ne'ti, ində ji'ne do'de'ti, ə njangi do'de.

*Ta lə Jeju in ki de ki njenyakingə
(Mat 19.16-30; Luk 18.18-30)*

¹⁷ Loki Jeju oti osi do row'ti ningə, dingəm madi kare anyi re osi nanga o'osi məkəsi'ne non'a'ti, dəj'ə ene: «Njendo ki nje hal ki maji, in ri ə m'a m'ra ə m'a m'ingə'n kaji ki to biti ki non'ti wa?»

¹⁸ Jeju el'ə ene: «Tado ri ə bari'm de ki maji wa? De kare ki maji goto, nan Luwə ki kar'ne ba par ə in de ki maji.

¹⁹ In gər mbærkikində'gi lə Luwə ki ene: «A təl de el, a uwə marum el, a bogi el, a mannajı ki ngom do mad'i'ti el, a ra nya ki majel ki de madi el, o'osi kurə baw'i ki kon'iš.»

²⁰ Dingəm kakin el'ə ene: «Njendo, m'ra nya'gi kin pəti, m'təl ro'm go'ti lo kulə ngirə basa'm'ti nu.»

²¹ Jeju gon dingəm kakin ki ronel, ningə el'ə ene: «Nya kare be ə nanyi kadi in ra. Aw, adi ndogi sə'i nya maji'gi lə'i

† 10:8 10.8 Lo tum ginn nya'gi 1.27, 2.24. ‡ 10:9 10.9 Lo tum ginn nya'gi Jan

1.27, 2.24 § 10:19 10.19 Tekitaga 20.12-16; Ndukun 5.16-20

pəti, lowə nar'a njendoo'gi, ningə a aw ki nyakingə ngayn me dɔran'ti, ə un go'm.»

²² Nan loki dingəm kakin oo ta'gi kin ningə, kum'ə diw kururu, ə ɔti aw ki ronel el, tado in de ki aw ki nyakingə ngayn.

²³ Jeju gon lo gugi dɔ'ne ningə el njendo'gi lə'ne ene: «A in nya ki ngan ngayn rɔ nje nyakingə'ti kadi ur me Konbe lə Luwə!»

²⁴ Ta lə Jeju kin ndɔji'de, nan Jeju ra dɔ'ti gərərə ba ene: «Ngann'm'gi, in nya ki ngan ngayn kadi de ur Konbe'ti lə Luwə.

²⁵ In nya ki ngan ngayn kadi jambal ur bolo konn kur nya'ti, nan a ngan ngayn utə in kin bay kadi njenyakingə ur me Konbe'ti lə Luwə.»

²⁶ Ta kin, əti'de bol dɔ mad'a'ti bay, adi dɔji nan dann'de'ti eyina: «Nga kin ə in be ningə, nan ə asi kadi ingə kaji wa?»

²⁷ Jeju ində manji'de ba ningə el'de ene: «Ki rɔ de'gi'ti lowə goto, nan ki rɔ Luwə'ti, lo ra'a to. Tado ki rɔ Luwə'ti lo ra nya'gi pəti to.»

²⁸ Piyər ilə rɔ'ne el'ə ene: «Nga oo, j'in ki j'inyəi nya'gi lə'je pəti kɔ, ə j'un go'i kin.»

²⁹ Jeju ilə'ti ene: «Toki rɔta'ti adi, m'el'se, re de madi, inyə kəy lə'ne, konnann'gi ki ngannkon'ne'gi, kon'ne ki baw'ne, ngann'ne'gi eke dɔnangi lə'ne tado lə'm, tado Poyta ki maji ningə,

³⁰ de'ə kin, kagilo ki bone, a ingə kəy'gi, konnann'gi ki ngannkon'gi, kon'gi, ngann'gi, ki lo ndɔɔ nja bu dɔ'ti, nan'ti ki kindəkumndoo dɔkagilo'ti ki bone, ta dɔkagilo'ti ki a re, a ingə kaji ki to biti ki non'ti.

³¹ Nga ningə, de'gi ngayn ki kete, a təli ki gogi, ə de'gi ngayn ki gogi, a təli ki kete tɔ.»

*Jeju elta dɔ koy'ne'ti ki kində'ne lo koy'ti kaa bay
(Mat 20.17-19; Luk 18.31-34)*

³² Jeju in ki njendo'gi lə'ne in dɔ row'ti isi awi ki Jerujalem'ti. Jeju njiyə non'de'ti non'de'ti. Lo kin'ti bol ra njendo'gi li'ə ngayn, taa nje njiyə go'de'ti kaa bol ra'de tɔ. Jeju təl bar njendo'gi ki dɔgi gidə in joo rɔ'ne'ti, ningə ulə ngirə kadi el'de nya'gi ki a ra'a Jerujalem'ti.

³³ «Oyi, j'isi j'awi ki Jerujalem, ningə a uləi m'in m'in Ngonn de ji kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi ki njendo ndukun'gi. A gangi ta koy dɔ'm'ti ningə go'ti, a uləi m'in ji de'gi ki in Juwipi'gi el.

³⁴ A kogi dɔ'a'ti num, a tuwi mann ta'de kum'ə'ti num, a tindəi'ə num, ningə a təli'ə tɔ. Nan ndɔ mutə go'ti ə a ində taa lo koy'ti.»

Nya dɔ̄ji lə ngann lə Jebede
(Mat 20.20-28; Luk 22.25-27)

³⁵ Go ta 'gɪ'ti kin ningə, ngann lə Jebede, Jaki in ki Jan rei rɔ Jeju'ti ndəkba, eli'ə eyina: «Njendo, ji ndigi kadi in ra nya ki j'aw to dɔ̄j'i kam adi'je.»

³⁶ Jeju dɔ̄ji'de ene: «Ri ə in gei kadi m'ra madi'se wa?»

³⁷ Ningə, tɔ̄li eli'ə eyina: «Re in ndigi dɔ'ti se'je ə, adi de kare isi dɔ̄jikɔl'i'ti, ə in ki nungi isi dɔ̄jigəl'i'ti tɔ, loki a isi dɔ̄ konbe'ti ə de'gi a uləi tɔ̄ji dɔ'i'ti kin.»

³⁸ Jeju el'de ene: «In gəri me nya dɔ̄ji lə'se kin el. Adi a asi kadi ingəi batəm kon ki m'aw to m'ingə kam kare mindi wa? Taa, kɔ̄pi ki to kon ngayn ki m'aw to m'ingə kam a ingəi kare tɔ wa?»

³⁹ Ningə eli eyina: «Oyo, j'a j'asi kare.» Ə Jeju el'de ene: «Toki rɔta'ti, a ingəi kon ki m'aw to m'ingə kam kare, taa batəm ki to kon ngayn ki m'aw to m'ingə kam a ingəi kare tɔ.

⁴⁰ Nan ta ki ɔ̄jidɔ̄ kisi dɔ̄jikɔl'm'ti eke dɔ̄jigəl'm'ti; in ta lə'm kadi m'in ə madi'se el; lo'gi kin to tado de'gi ki rai go'ə kete nu tado lə'de.»

⁴¹ Loki ndəgi njendo'gi ki dɔ̄gi oyi ta'gi kin ningə, rɔ'de nəl'de ki Jaki in ki Jan el.

⁴² Be ə, Jeju ɓar'de pəti ki rɔ'ne'ti, el'de ene: «In gəri kadi nje'gi ki indəi'de to nje konbe'gi dɔ̄ ginn de'gi'ti ki dangi dangi ki dɔ̄nangi'ti ne, sii uwəi'de ginn tɔ̄gi'de'ti adi'de kon, taa de'gi ki njetɔ̄ɓar kaa, onyibe dɔ'de'ti ɓay tɔ.

⁴³ Nan maji kadi to be dann'se'ti el. Re de madi dann'se'ti, ndigi kadi n'in kibo ningə, kadi təl nje ra kulə lə'se pəti.

⁴⁴ Taa re de madi ndigi kadi n'in de ki dɔ̄kete dann'se'ti ningə, kadi təl njekuləɓər lə'se pəti tɔ.

⁴⁵ Tado m'in Ngonn de kin, m're kadi de'gi taa, rai kulə adi m'in el, nan kadi m'in ə m'ra kulə m'adi'de num taa m'adi rɔ'm kadi m'ugə'n dɔ̄ bulə de'gi ngayn m'ilə'de taa num tɔ.»

Jeju te kum Bartime ki njekumtɔ
(Mat 20.29-34; Luk 18.35-43)

⁴⁶ Jeju in ki njendo'gi lə'ne rei tei Jeriko'ti. Loki isi tei me ɓebo'ti ki taga ki bulə de'gi ngayn go'de'ti. Njekumtɔ kare ki tɔ'a nan Bartime, in ngonn lə Time, isi ngangɪ row'ti non isi kɔ̄y nya.

⁴⁷ Loki oo kadi in Jeju ki Najareti'ti, ə isi ində dər ningə, un ndu'ne ki taa non ene: «Jeju ki Ngonnkaw Dabidi, oo kumtondoo lə'm*.»

* **10:47 10.47-48** Ngar Dabidi ra ɓal asi dər kare ɓay ta oji Jeju, adi ɓar Jeju k'ene «Ngonnkaw Dabidi», kər me'ə nan de ki ginn koji'ti lə Dabidi.

48 De'gi ngayn ndangi'ə kadi uti ta'ne, nan njekumto un ndu'ne ki taa inbe bay ene: «Ngonnkaw Dabidi, oo kumtondoo lə'm!»

49 Lo kin'ti Jeju ra lokati, ene: «Bari'ə adi'm'in.» Ningə bari njekumto kakin, ə eli'ə eyina: «Uwə ro'i ba, ində taa, nan isi bar'i.»

50 Loki oo do ta'gi kin ningə, bi ku lə'ne ilə kə, ə ində rati aw ro Jeju'ti.

51 Jeju dəj'ə ene: «Ri ə, ge kadi m'ra mad'i wa?» Njekumto ilə'ti ene: «Njendo, m'ge kadi kum oo lo!»

52 Ə Jeju el'ə ene: «Aw! tado kunme lə'i aj'i nga». Par ə, tanan'ti non kum'ə oo lo, adi un go Jeju do row njiyə'ti.

11

Jeju ur Jerujalem'ti ki kosikurə

(Mat 21.1-11; Luk 19.28-40; Jan 12.12-19)

1 Jeju in ki njendo'gi lə'ne indəi do be ki Jerujalem ndəkba, gidi ngann be'gi'ti ki Betipaje ki Betani, ki kaw kadi mbal kagi buni'gi'ti. Jeju ulə njendo'gi lə'ne joo.

2 Jeju el'de ene: «Awi me ngonn be'ti ki ra non'se'ti kam. Lo kur inbe ki a uri ki me be'ti par ə, a ingəi ngonn koro ki dci'ə adi ra. In ngonn koro ki de ala gidə'ti nja kare el bay. Tuti'ə, in rei si'ə adi'm'in.

3 A re de madi dəji'se ene: “Tado ri ə ra rai nya be wa?” Ə eli'ə eyina: “Burəbe ə ge'ə, ə a təl ulə si'ə ne be kalangi ba.”»

4 Njendo'gi awi ningə nyi ingəi ngonn koro ki de do'a taga takəy'ti, kadi row'ti. Adi tuti'ə.

5 De'gi madi ki oyi'de lo tuti koro'ti dəji'de eyina: «In ri ə ra rai be wa? Tuti ngonn koro kin tado ri wa?»

6 Ningə njendo'gi iləi'de'ti toki Jeju el'n'de, ə inyə'de adi raj.

7 Loki rei ki ngonn koro kakin ningə, lowi ku'gi lə'de gidə'ti adi Jeju ala isi do'ti.

8 De'gi ngayn lowi ku'gi lə'de go row'ti. Nje ki nan'gi in mbikam'gi ki mu ə tətəi tiləi.

9 Nje njiyə non Jeju'ti ki nje njiyə go'ə'ti uni ndu'de ki taa eyina: «Ojana! Ningə kadi Luwə njangi do de ki re me to Burəbe'ti.

10 Kadi Luwə njangi do konbe ki a re, adi in konbe lə kaw'je Dabidi*. Ojana, njangi do in ki do Nje kisi dōran'ti taa.»

* **11:10 11.10** Kaw'je Dabidi, kər me'ə in Dabidi ki de'gi ki ginn koji'ti li'ə. Tado Dabidi ra bal asi dər kare bay ta oji Jeju Kirisiti.

¹¹ Jeju ur Jerujalem'ti, aw me Kəy'ti læ Luwə. Loki ində kum'ne oo nya'gi pəti ki gugi gidə ningə, in ki njendo'gi læ'ne ki dɔgi gidə in joo tei awi Betani'ti, tado lo səl nga.

*Jeju mann kagi mbaykote
(Mat 21.18-19)*

¹² Loki lo ti go'ti, te'de Betani'ti ki taga, bo ra Jeju.

¹³ Ningə oo kagi mbaykote ki mbi'ə to dɔ'ti sanyi nu, ningə ɔti aw ginn'ti kadi n'oo ke n'a ningə kanda dɔ'ti kadi n'uso wa? Nan loki re ndəkba rɔ kagi'ti ningə, oo mbi'ə'gi par, um de oo kand'a el, tado in nanyi kandi mbaykote el bay.

¹⁴ Be ə Jeju el kagi mbaykote ene: «Kadi de sɔ kand'i gogi el biti ki non'ti.» Njendo'gi li'ə oyi ndu ta ki el.

*Jeju tuwə njeragati'gi me Kəy'ti læ Luwə
(Mat 21.10-17; Luk 19.45-48; Jan 2.13-16)*

¹⁵ Təli rei tei Jerujalem'ti, nati Kəy'ti læ Luwə, ningə ilə rɔ'ne tuwə njelaw nya'gi ki njendo'gi nya'gi nati Kəy'ti læ Luwə kɔ. Jeju sur tabilə'gi læ njembəl nar ki be'ne ki nje ki dɔbe'gi'ti tilə, nan'ti ki nya kisi læ njelaw dər dum'gi.

¹⁶ Inyə de madi adi un nya re'n me Kəy'ti læ Luwə el.

¹⁷ Ningə ndo'de nya ene: «Ke ndangi me makitu'ti læ Luwə eyina: Kəy læ'm a bari'ə kəy kelta ki Luwə ki to tado ginn de'gi pəti el wa? Nan ingi, təli'ə lokiyəɔ'ti læ njebogi'gi yo†.»

¹⁸ Loki kibo'gi læ njekujənyamosi kadikare'gi ki njendo ndukun'gi oyi ta'gi kin ningə, sangi row kadi n'təli Jeju, nan boli tado bulə de'gi ndigi nyando li'ə ngayn.

¹⁹ Loki lo səl ningə, Jeju in ki njendo'gi tei me bebo'ti taga.

*Kunme ki kelta ki Luwə
(Mat 21.20-22)*

²⁰ Loki lo ti ki sin, Jeju in ki njendo'gi isi indəi dər ningə, njendo'gi oyi kagi mbaykote ki tuti dɔ'a'ti ratata ki ngirə'ti.

²¹ Low'ə'ti non, me Piyər olo dɔ nya'ti ki ndɔ ki ra nya, adi el Jeju ene: «Njendo kibo, oo kagi ki ndɔki in mann'a kaa tuti am.»

²² Ningə Jeju təl el'de ene: «Maji kadi, uni me'se adi Luwə.

²³ Toki rɔta'ti, adi m'el'se, re de un me'ne adi Luwə um tadi el, re un me'ne toki nya ki dəji kin a ra nya, re el mbal kam ene: «Ɔti lo kin'ti rangi, aw osi me babo'ti,» Luwə a ra ad'a

²⁴ In be ə, m'el'se kadi in gəri toki nya'gi pəti ki dəji Luwə me kel si'ə ta'ti, maji kadi uni me'se toki ingəi ə binəm, ningə Luwə a ra adi'se.

† 11:17 11.17 Ejay 56.7; Jeremi 7.11

²⁵ Loki sii elita ki Luwə, re ta to dann'se'ti ki de madi ə, maji kadi inyəi go'ə kə adi'ə, kadi Baw'se ki isi dōran'ti, inyə'n go majel'gi lə'se kə adi'se tō. [

²⁶ Tado, re inyəi go majel'gi lə de'gi ki rangi kə el ningə, Baw'se ki isi me dōran'ti, a inyə go majel'gi lə'se kə el tō.]]»

Ta ki dəji dō tōgi'ti lə Jeju

(Mat 21.23-27; Luk 20.1-8)

²⁷ Jeju in ki njendo'gi lə'ne təli rei Jerujalem'ti bay. Loki Jeju isi njiyē nati Kəy'ti lə Luwə, kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi ki njendo ndukun'gi lə Luwə ki ngatōgi'gi, rei rō'a'ti.

²⁸ Rei dəji'ə eyina: «Nan adi tarow kadi ra'n nya'gi kin be wa? Ə nan tō ə adi ndu'ne kadi in ra'n'de wa el'je adi j'oo?»

²⁹ Jeju təl el'de ene: «M'a m'dəji'se ta kare be par. Re iləi m'in'ti ningə m'a m'el'se de ki adi'm tarow kadi m'ra'n nya'gi kin tō.

³⁰ Nan ə ulə Jan kadi ra de'gi batəm wa? In Luwə eke in de'gi wa eli m'in adi m'oo.»

³¹ Nan təli elinan ta dann'de'ti eyina: «Re j'eli'ə j'ene: “In Luwə ə ulə” ə a dəji'je ene ke ra bann ə j'uni me'je j'adi Jan el wa?

³² Ke j'a j'eli j'ene: In de'gi ə uləi Jan el tō.» Toki rōta'ti, boli bulə de'gi tō, tado de'gi pəti gəri dō'de'ti kadi Jan in njekeltakita Luwə'ti ki rōta'ti.

³³ Be ə təli eli Jeju eyina: «Ji gər el.» Ə Jeju təl ilə'de'ti ene: «Re in be ə, m'in kaa m'a m'el'se tōgi ki m'nji m'ra'n nya'gi kin el tō.»

12

Kujita dō nje ra kulə ndōō nju'ti ki nje memajel

(Mat 21.33-46; Luk 20.9-19)

¹ Go'ti Jeju ilə rō'ne el'de ta ki kujita ene: «Dingəm kare uwə ndōō nju, ningə ində singə gugi'n gidə gugi. Ur bə kadi to mborei nju'ti, ningə ra ngonn kəy ngəmlo səm'ti. Ningə dō'i tanan'ti ki de'gi ki nje ra kulə nju, kadi to rai kulə adi'ə, ə kagilo'ə'ti ningə a kanyi nan nya'a, ningə ətə aw.

² Loki kagilo kujə kandi nju asi ningə, ulə bər lə'ne kare kadi aw taa kandi nya ndōō nju kakin, ki in yan'ne ji nje ra kulə nju'ti adi'ne.

³ Nan loki bər aw ningə, nje ra kulə'gi uwəi'ə tindəi'ə ngayn, ə tuwəi'ə adi təl ki ji'ne kare.

‡ **11:26 11.[26]** Barta kin goto me makitu'ti ki kete nu ki in ta lə Luwə ki ndangi to kunmindī ki sigi.

4 Njendoo tøl ulə bər ki rangi bay. In kaa, tindəi do'a mbuki mbuki ge, taji'ə ge to.

5 Be kaa dingəm kakin tøl ulə bər ki rangi bay. Bər kin uwəi'ə toli'ə, ta nje ki go'ə'ti kaa, tindəi ki madi, ə toli nje ki nungi to.

6 Lo kin'ti, ngonn'o ki dingəm ki ndig'ə ngayn, in par ə nanyi ki kar'ne ba ji'ə'ti. Un'ə ulə to doboy de ro'de'ti, ningə mərta me'ne'ti ene: "In kin in ngonn'm, adi a boli gidə."

7 Nan nje ra kulə nju kakin elinan dann'de'ti eyina: "Darə'a inbe kam ə a in nje nya nduwə, ə adi ji toli'ə, ningə ndoo nju a tøl nya lə'je."

8 In be ə, uwəi ngonn kakin toli'ə, iləi ninn'ə gidi ndoo'ti taga.

9 Lo'ti kin Jeju dəji'de ene: Dingəm ki in nje ndoo nju kin a ra bann wa? A re kadi toko nje ra kulə kin kə ə a ində nje ki rangi ta ndoo nju'ti.

10 Ndo kare in tudəi ta kin me makitu'ti lə Luwə oyi el wa?

"Mbal ki njera kəy'gi mbəti'ə,
In ə tøl mbal ki in togi kəy.

11 In kin in kuləra Burəbe.

In nyakoji ki əti bol ə to takum'je'ti kin*."»

12 Lo kin'ti kibo'gi ki do Juwipi'gi'ti sangi row kadi n'uwəi Jeju, tado gəri maji kadi kujita ki Jeju el kin oji do'de, nan boli bulə de'gi, adi inyəi'ə ə oti awi lo lə'de.

Ta do kugə lambo ngar kibo Sejar'ti

(Mat 22.15-22; Luk 20.20-26)

13 Kibo ki do Juwipi'gi'ti uləi Parisi'gi madi ki de'gi ki kuti'ti lə Erod'i'ti ro Jeju'ti kadi to n'iyəi kulə n'uwəi'ə'n'ə ki ta ki ta'a'ti.

14 Rei eli'ə eyina: «Njendo, ji gər kadi in nje kelta ki rəta'ti, ta in bol kum'de el num, in bol k'in kibo eke kəti bol lə de'gi el, in njendo de'gi row lə Luwə kigo'ə ki rəta'ti. Ə el'je adi j'oo: In gorow'ə'ti eke in gorow'ə'ti el kadi de ugə lambo nje konbe kibo Sejar wa? Kadi j'ugəi lambo eke j'ugəi el wa?»

15 Nan Jeju gər kadi in de'gi ki nje kelta ndar ta'de'ti ne, ki me'de'ti in dangi, adi el'de ene: «Tado ri ə iyəi kulə kadi uwəi'm'in wa? Rei ki silə kare adi'm'in m'oo.»

16 Rei ki silə kare adi'ə, ningə dəji'de ene: «Do nan ə indəi, ə to nan to ə ndangi silə'ti kin wa?» Eli eyina: «In ngar Sejar.»

17 Jeju tøl el'de ene: «Nya lə Sejar ə adi Sejar, nya lə Luwə ə adi Luwə to.» Ta ki Jeju el'de əti'de bol ki dum.

* 12:11 12.11 Pa'gi 118.22-23

Ta do kində taa'ti lə njekoy'gi

(Mat 22.23-33; Luk 20.27-38)

¹⁸ *Sadusi'gi ki oyi kadi njekoy'gi a indəi taa lo koy'ti el, ki mad'i'gi dann'de'ti rei rə Jeju'ti dəj'i'ə eyina:

¹⁹ «Njendo, Moji ndangi ndu kin me makitu'ti adi'je ene: “Re de madi, ngonkon'a taa dene, ə ngonkon'a kakin oji ngon ki dene kakin el bay ə oy ningə, kadi taa dene nduwə kin oji'n ngann'gi kadi tei tor ngonkon'a'ti†.”

²⁰ Ki ojido ta kin, ngannkon nan'gi in siri, ki dokete ta dene, ningə oji'n ngon el bay ə oy.

²¹ Ki nja joo re ta dene nduwə kakin, ningə oji si'ə ngon el bay ə re oy kaa bay. Ki nja mutə re ə kah'a'ti inbe kakin bay.

²² Adi ngannkon'a'gi ki siri kin, taai dene ki kare kin pəti tigə, kaa de kare ki dann'de'ti ki oji si'ə ngon bay ta oy goto. Go'de'ti pəti, darə dene inbe re oy tə.

²³ Eke ndə ki njekoy'gi a indəi taa lo koy'ti, nan dann'de'ti ə a in ngaw dene kin wa? Tado in siri pəti taai dene kin ne'de'ti.»

²⁴ Jeju el'de ene: «In de'gi ki indəmi row, tado in gəri Makitu lə Luwə el taa in gəri tōgi lə Luwə el tə.

²⁵ Ndə ki njekoy'gi a indəi taa lo koy'ti, dingəm'gi ki dene'gi a taai nan el nga. Pəti a toi to malayka'gi be me dōran'ti.

²⁶ Ta ki ojido kində ki njekoy'gi a indəi taa lo koy'ti, ke in tudəi ta me makitu'ti lə Moji kin el wa? Ki ojido por ki on me ngan'ti, ə in ki kelta'a me makitu'ti lə Moji kin el wa? Kagilo'ə'ti kin, Luwə el Moji ene: “M'in Luwə lə *Abiraham, lə *Isaki, ki lə Jakobi‡.”

²⁷ Luwə in Luwə lə de'gi ki nje kisi kumngayira, um in Luwə lə njekoy'gi el. Indəmi row ndəm ki uri mu sulə.»

Ndukun ki utə ndukun'gi

(Mat 22.34-40; Luk 10.25-28, 20.39-40)

²⁸ Njendo ndukun kare ki oo ndu'de lo manjinan ta'ti, loki oo adi Jeju ilə ta Sadusi'gi'ti maji ngayn, otə aw rə Jeju'ti dəj'i'ə ene: «Dann mbərkikində'gi'ti pəti, in ki ra ə in do madi'ne'gi'ti wa?»

²⁹ Jeju el'ə ene: «Ndukun ki dokete ki utə ndukun'gi pəti ə to kin: “Oo *Isirayel! Burəbe Luwə lə'je in Burəbe ki in kar'ne ba.

³⁰ A in ndigi Burəbe Luwə lə'i ki ngarme'i ba pəti, ki ndil'i ba pəti, ki mərta lə'i ba pəti, taa ki tōgi ba pəti təŠ.”

† 12:19 12.19 Jan 38.8; Ndukun 25.5-10 ‡ 12:26 12.26 Tekitaga 3.2,6 De'gi ki mutə kin oyi kete non Moji'ti. Toki Luwə ene n'in Luwə lə'de ə, sii kumngayira dōran'ti non.

§ 12:30 12.30 Ndukun 6.4-5

31 Ningə mbərkikində ki nja joo ə to kin: “A ndigi de mad’i to darə’i inbe be to.” *Ndukun ki rangi ki utə mbərkikində’gi ki joo kin goto*.”

32 Njendo ndukun’gi lə Luwə el Jeju ene: «Maji ngayn Njendo! ta ki el in ta ki rəta’ti: Burəbe Luwə lə’je in kar’ne ba par ə in Luwə, Luwə ki rangi goto.

33 Ningə, kadi de ndig’ə ki ngarme’ne ba pəti, ki mərta lə’ne ba pəti, taa ki tog’ne ba pəti, ə kadi de ndigi de madi’ne to darə’ne inbe be to. In kin in soti ngayn utə kujənyamosi kadikare’gi ki on row raki num kujənyamosi kadikare’gi pəti ki kadi Luwə.»

34 Loki Jeju oo kadi njendangi makitu kin ilə ta’ti ki kumkədi, ningə el’ə ene: «in sanyi el ki Konbe lə Luwə.» Go ta’gi’ti kin, de ki rangi kare ki oji me’ne’ti kadi n’dəji ta Jeju bay goto nga.

Kirisiti ki Dabidi

(Mat 22.41-46; Luk 20.41-44)

35 Loki Jeju isi ndo de’gi nya me Kəy’ti lə Luwə, dəji’de ta ene: «Ra bann be ə njendo ndukun’gi lə Luwə eli eyina Kirisiti, De ki Luwə mbət’ə in ngonnkaw Dabidi wa?

36 Dabidi inbe ki do’ne, loki Ndil Luwə ra kulə me’ə’ti, el ene:

“Burəbe Luwə el Burəbe lə’m ene:

«In re isi dojikol’m’ti ne,

Biti kadi m’təl njeban’gi lə’i nyakində nja’i’ti» ginn tog’i’ti†.”

37 «Dabidi inbe ki do’ne bar’a Burəbe, nga ki gorow ki bann taa Kirisiti De ki Luwə mbət’ə in ngonnkaw Dabidi wa?» Bulə de’gi ngayn oyi ta lə Jeju ki rənel.

Jeju gangi ta do njendo ndukun’gi’ti lə Luwə

(Mat 23.1-12; Luk 20.45-47)

38 Me nyando’ti lə Jeju ki isi ndo bulə de’gi, el’de ene: «Indəi kumkədi do rə’sə’ti ki rə njendo ndukun’gi’ti. In de’gi ki gei njiyə ki ku ngal, taa gei kadi de’gi rai’de lapiya ki buki nan’ti lo kingənan’gi’ti lə bulə de’gi to.

39 Me kəykawnan’ti lə Juwipi’gi, eke lo nyakuso’ti, a gei lo kisi kibo, kete non de’gi’ti.

40 Taai nyamaji’gi lə njengawkoy’gi pəti pəti ji’de’ti, ningə ədi kum de’gi ki kelta ki Luwə ki ginn’ə gangi el, kadi de’gi oyi’de toki n’in de’gi ki maji. Go kulə ra’de’gi’ti ki be kin, Luwə a gangi’n ta ki ngan ngayn do’de’ti utə ndəgi de’gi.»

Kadikare lə njengawkoy ki njendoo

(Luk 21.1-4)

* 12:31 12.31 Lebitiki 19.18 † 12:36 12.36 Pa’gi 110.1 ‡ 12:37 12.35, 36, 37
Gonnkaw Dabidi, kər me’ə nan de ki ginn koji’ti lə Dabidi (10.47, 11.10).

⁴¹ Jeju isi sow non lo kilə kadikare, isi oo kilə ki de'gi isi iləi kadikare. Njenyakingə'gi ngayn adi nar ngayn ngayn.

⁴² Ningə njengawkoy ki njendoo kare re ki ngann silə joo, to nya ki te nya el ilə to.

⁴³ Adi Jeju bar njendo'gi lə'ne el'de ene: «M'el'se toki rəta'ti, njengawkoy ki njendoo kam re ilə kadikare utə ndəgi de'gi pəti.

⁴⁴ Tado ndəgi de'gi pəti adi bunə nar'gi lə'de, nan njengawkoy kin me ndoo'ti li'ə adi nyakingə ki me kəy'ti lə'ne ba pəti. In ə, bay nya ki nanyi ji'ə'ti kadi ra'n ki rə'ne ə un pəti adi kin.»

13

Jeju elta lə kəykawnan ki a tuji kə
(Mat 24.1-3; Luk 21.5-7)

¹ Loki Jeju isi te me Kəy'ti lə Luwə ki taga, njendo li'ə kare el'ə ene: «Njendo, oo mbal'gi ki rai kəy, ki kəy'gi ki boi boi ki əti bol ki dum kam!»

² Jeju təl el'ə ene: «Oo kəy'gi ki boi boi kam maji, mbal kare ki a nanyi kadi isi də mad'a'ti goto; a budi'de mur mur nanga.»

Nya'gi ki a rai nya kete non dəboy ndo'ti
(Mat 24.3-13; Luk 21.7-19)

³ Go'ti, loki Jeju aw isi də mbal kagi buni'gi'ti, sow də *Kəy lə Luwə. Piyər num, Jaki num, Jan num, Andire num, dəji'ə ta loki in si'ə ki kar'de eyina:

⁴ «El'je adi joo, dəkagilo ki ra'ti ə nya'gi kin a rai nya wa? Ə nyakəji ki bann ə a təji kadi ji gəri'n toki nya'gi kin pəti a indəi ngang'i'de wa?»

⁵ Lo kin'ti Jeju ilə rə'ne el'de ene: «Indəi kumkədi də rə'se'ti, adi de ədi'se el.

⁶ De'gi ngayn a rei ki tə'm, a eli eyina: "M'in ə m'in Kirisiti", ningə a buki de'gi ngayn mu tə.

⁷ Loki a oyi kah rə'gi ki in sese ndəkba ki poy rə'gi ki in sanyi, adi bol ra'se el. Kadi nya'gi kin a rei, nan a in dəboy ndə el bay.

⁸ Ginn be madi a aw rə də ginn be madi'ne'ti, konbe madi a aw rə də konbe madi'ne'ti. Dənangi a yəki ki lo lo, ta bo a on ki lo pəti tə, nan nya'gi kin a toi to lo kulə ngirə to ndo ki a ra dene be.

⁹ Ningə ki oji də'se inbe'gi, maji kadi sii də nja'se'ti maji, tado de'gi a awi sese lo gangi ta'gi'ti, a tindəi'se ginn kəykawnan'ti lə Juwipi'gi. A awi sese kadi rai non nje konbe'gi'ti, ki non ngar'gi'ti ki boi tado lə'm. Lokin'ti a in tarow ki te kadi a ingəi mannaji ki də'm'ti ki rə'se'ti.

¹⁰ Nga ningə, nya ki dəkete, maji kadi Poyta ki maji osi mbi de'gi'ti ki dɔnangi'ti ne pəti.

¹¹ Loki a uwəi'se kadi a awi sese lo gangi ta'ti, ononyi'se kadi me'se bol, kene ke ta ri ə a eli non njegangita'gi'ti wa? Ta inbe ki Luwə a ində ta'se'ti low'ə'ti non kin ə eli'de par. Tado ingi ə a elita el, nan in Ndil Luwə ə a ində ta'se'ti kadi eli.

¹² Ngannkon nan'gi a uni dɔ nan awi lo tɔl nan'ti, baw ngonn a aw ki ngonn kadi tɔli'ə kɔ, ningə ngann'gi a ɔsi ta nje koji'de'gi, ə a uni dɔ'de awi se'de kadi tɔli'de tɔ.

¹³ De'gi pəti a ɔsi'se ta tado lə'm, nan de ki uwə tɔgi'ne ba bitɔ dɔboy'ti a ingə kaji.

Kon kibo ngayn ki a re

(Mat 24.15-25; Luk 21.20-24)

¹⁴ «A oyi de ki Njeranyakow Njetuji lo, ki a in lo'ti ki maji kadi in'ti el*. Maji kadi de ki nje tudə nya'gi kin gər ginn'ə maji. Ningə nje ki sii Jude'ti a anyinan ki dɔ mbal'gi'ti†.

¹⁵ Ndo'a'ti kin de ki isi dɔ kəy'ti a ur nanga kadi aw me kəy'ti un nya madi te'n el‡.

¹⁶ De ki a in me ndɔɔ'ti a asi kadi tɔl re be un ku rɔ'ne el.

¹⁷ Kumtondoo ki gara goto a in lə dene'gi ki nje səm ki nje kadi mba ngann'gi ili ndɔ'a'ti non kin.

¹⁸ Elita ki Luwə kadi nya kin ra nya bar'a el.

¹⁹ Tado dɔkagilo'ə'ti kin, kon ki de'gi a ingəi, in kon ki de oo nja kare el bay. Lo kulə ngirə dɔnangi'ti ki Luwə ində'n nya'gi kin, bitɔ bone de oo ko kon kin nja kare el. Taa de a oo ko kon kin gogi el ratata tɔ.

²⁰ Re Burəbe uwə ta ndɔ'gi kin gangi el ə, de kare ki a isi ki dɔ'ne ta goto. Nan ndigi be kadi n'uwə ta ndɔ'gi kin gangi tado de'gi ki inbe mbəti'de.

²¹ Nga ningə, re de el'se ene: "Oyi, Kirisiti De ki Luwə mbə'tə ə in yo am eke in ne am", ə ononyi'se kun me'se kad'a rɔta.

²² Tado de'gi ki bari rɔ'de toki n'in kirisiti'gi be ki nje ki bari rɔ'de to njekeltakita Luwə'ti nan ingi el a rei non to rai nya'gi ki əti bol bol, ki nyakɔji'gi ki kadi n'ɔuki de'gi mu'ti. A sangi kadi to nje ki Luwə mbəti'de inbe kin kaa n'ɔuki'de mu bay, re ingəi row ra'a.

²³ In be ə, kadi, in sii dɔ nja'se'ti. M'el'se nya'gi kin pəti kadi gəri kete taa.

Ndɔ re Ngonn de

(Mat 24.29-31; Luk 21.25-28)

* **13:14 13.14** Lo ki maji kadi in'ti el: In Kəy lə Luwə. † **13:14 13.14** Daniyel 9.27, 11.31, 12.11 ‡ **13:15 13.15** Dɔnangi Palesitinn'ti, de'gi rai kəy adi dɔ'a ta lay, ningə dɔ'a ki ta ki lay kakin ə in lo kisi kɔrkon. Oyi 2.4.

24 «Ningə, dəkagilo'ə'ti kakin, go nya kumtondoo'gi'ti kin, kadi a te kum'ne el, nanyi a nda el.

25 Mee'gi a in dōran'ti tosi ki nanga, ningə togi'gi ki me dōran'ti a yəki.

26 Lo kin'ti anyi de'gi a oyi m'in Ngonn de m'a m're me kilndi'ti. M'a m're ki togi pəti, me kunji'ti ki əti bol.

27 M'a m'ulə malayka'gi lə'm kadi to dō kum dōnangi'ti ki sō, a kawi nje ki mbəti'de ki nan'ti. A kawi'de in ngangı dōnangi'ti ki kare tei in ki nungi'ti.

Nyando ki ojido kagi mbaykote

(Mat 24.32-36; Luk 21.29-33)

28 «Maji kadi in gəri nyando ki dō kagi mbaykote'ti kin. Loki baji'ə'gi indəi rungırunı, ə mbi'ə iti kin ningə, in gəri kadi nanyi bar in ndəkba nga.

29 Be tō ə, loki oyi nya'gi kin pəti rai nya ningə, maji kadi in gəri toki Ngonn de in ta kəy'ti, ndəkba kadi re rō'se'ti.

30 Ningə toki rōta'ti, adi m'el'se, de'gi ki sii ki dō'de taa ne kin a oyi tigə el bay ə nya'gi kin pəti a rai nya.

31 Dōran ki dōnangi a gotoi ndō madi, nan ta'gi lə'm a toi lo to'de'ti ba biti ki non'ti.

Luwə ki kar'ne ba ə gər ndo ki dōboy'ti

(Mat 24.42, 25.13-15; Luk 12.36-38, 19.12-13)

32 «De kare ki gər ndo eke dō kadi ki nya'gi kin a rai nya'ti goto: *Malayka'gi ki dōran'ti el num, Ngonn lə Luwə inbe el num, nan Luwə ki Baw ki kar'ne ba par ə gər.

33 Maji kadi oyi go rō'se, sii dō nja'se'ti, tado in gəri dō kad'a kin el.

34 A to to ta lə dingəm kare ki inyə me kəy lə'ne ə aw mbah kin be. Kete bay ta kadi aw, adi togi kulə'gi ki me kəy'ti ji njekuləbər'gi'ti lə'ne. Adi nan nan kulə ki sōw dō'a kadi ra, ningə ndəji njengəm takəy kadi isi dō nja'ne'ti.

35 Ə maji kadi sii dō nja'se'ti, tado in gəri dō kadi ki be nje kəy a təl'n el. A təl lo sol'ō, eke danlo'ti, eke ndu non kunjə'ti, eke ki sin kaa, in gəri el.

36 Re te pati ningə, kadi ingəi dō bi'ti el.

37 Ta ki m'el'se kin, in de'gi pəti ə m'el'de: Sii dō nja'se'ti.»

14

Ta kōji ki dō təl Jeju'ti

(Mat 26.1-5; Luk 22.1-2; Jan 11.47,49,53)

1 Nanyi ndō joo kete kadi ndō ra nanyi Paki ki nanyi mapa ki hum dō'ō el asi. Kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi, ki njendo ndukun'gi lə Luwə, sangi row kadi n'uwəi Jeju gidi kuwə n'təli'ə.

² Be'ə, elinan eyina: «Adi j'uwəi'ə ndo ra nanyi'ti el nan de'gi a indəi ki wongi.»

Dene madi ur hu ki əti maji do Jeju'ti
(Mat 26.6-13; Jan 12.1-8; Luk 7.36-38)

³ Jeju in me be'ti ki Betani, me kəy'ti lə Simon ki njebanji. Loki Jeju isi so nya, dene madi re ki ku mbal ki bari'ə albatir ki hu ki əti maji in me'ti. Hu kin gat'a in ngayn, rai ki mann kagi ki bari'ə «nar» inbe doro'a. Dene to ku hu, ningə təti hu kakin do Jeju'ti.

⁴ De'gi madi dann nje ki in low'ə'ti non, ro'de nəl'de el adi elinan dann'de'ti eyina: «Tuji hu kin ko be ginn'ə in ri wa?»

⁵ Asi kadi de taa'n nar ki asi silə bu mutə*, ə ra'n ki njendoo'gi!» To ro'de adi elita dene kakin ngayn.

⁶ Nan Jeju el'de ene: «Inyəi dene kin keke. Tado ri ə isi njuwəi'ə wa? Nya ki ra do'm'ti in kulə ki maji.»

⁷ Njendoo'gi a in sese ki ndo'gi pəti, adi ndo ki me'se ndigi par ə a rai se'de, nan m'in, m'a m'in sese ki ndo'gi pəti el.

⁸ Dene kin ra nya ki asi go togi'ne: Oj hu ro'm'ti kete nginə'n ninn'm ki a aw badi'ti.

⁹ Ningə adi m'el'se ta ki ro'ta'ti: lo'gi pəti donangi'ti ne ki de'gi a iləi mbər Poyta ki maji səm'ti, a ori poy nya ki dene ra kin, kadi me'de olo'n do'a'ti.

Judasi un do Jeju
(Mat 26.14-16; Luk 22.3-6)

¹⁰ Judasi Isikariyoti ki in ki kare mbunə njendo'gi'ti lə Jeju ki do'gi gidə in joo, aw ində ta'ne nan'ti ki kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi kadi ulə'n Jeju ji'de'ti.

¹¹ Loki kibo'gi oyi ta ki ta Judasi'ti, ro'de nəl'de ngayn adi uni ndu'de kadi n'adi'ə nar. Low'ə'ti non, Judasi sangi row ki kadi ulə'n Jeju ji'de'ti.

Jeju so nya Paki ki njendo'gi lə'ne
(Mat 26.17-19; Luk 22.7-13)

¹² Ndo ki do'kete lə ra nanyi kuso mapa ki hum əd'ə el, adi in ndo təl ngann bati'gi tado nyakuso Paki, njendo'gi lə Jeju dəji'ə eyina: «Lo ki ra be ə ndigi kadi j'aw ji ra nyakuso Paki səm'ti kadi so wa?»

¹³ Ningə Jeju ulə njendo'gi lə'ne joo, el'de ene: «Ai me bebo'ti kam, a təri tanan'ti ki dingəm kare ki oti mann me mbu ndar'ti do'ne'ti, ningə uni go'ə.

* **14:5 14.5** Silə kare, do'kagilo'ti lə Jeju, in nar ki lo ra kulə'ti ndo kare. Adi silə bu mutə in nar ki lo ra kulə'ti ndo bu mutə.

14 Me kəy ki ur'ti ə eli nje kəy kin eyina: “Njendo ene: Kəy ki ra ə kadi m're m'njo nya Paki'ti ki njendo'gi lə'm wa?”

15 A oji'se me kəy ki boi. Me kəy kin to taa, in ki ra go'ə ə binəm, ki nya'gi ki me'ti pəti. Lo kin ə a rai nyakuso Paki səm'ti kadi j'usoi.

16 Njendo'gi indəi, awi me bebo'ti kakin, ningə, ingəi nya'gi pəti asi nan toki Jeju eli'n'de, adi rai nyakuso Paki indəi do'a dana.»

Njendo kare ki a un do Jeju

(Mat 26.20-25; Luk 22.14; Jan 13.21-30)

17 Loki kadi ur, Jeju re ki njendo'gi lə'ne ki do'gi gidə in joo.

18 Loki sii ta nyakuso'ti, Jeju el'de ene: «M'el'se toki rəta'ti: de kare dann'se'ti ki isi so sə'm nya, a ulə'm ji de'gi'ti.»

19 Me njendo'gi ulə ngirə tuji, adi dəji ta Jeju kare kare eyina: «In m'in be?»

20 Jeju el'de ene: «In de kare dann'se'ti in ki do'gi gidə in joo inbe kin. In ki ulə ji'ne sə'm nan'ti me ngo kuso nya'ti.»

21 Tado Ngonn de a oy toki ndangi me makitu'ti lə Luwə oji do'a†, nan kumtondoo in lə de ki a ulə Ngonn de ji de'gi'ti. De'ə kin, re oji'ə el kaa in soti.

Nyakuso ki ar njay lə Burəbe

(Mat 26.26-30; Luk 22.14-20; 1Ko 11.23-25)

22 Loki sii ta nyakuso'ti, Jeju un mapa, njangi do'a, ningə uwə təti nan'ti, adi njendo'gi, ningə el'de ene: «taai, in kin in daro'm.»

23 Go mapa'ti, Jeju un kəpi yiwi kandi nju, ra oyo do'ti, ningə təl'n adi njendo'gi anyinan pəti dann'de'ti.

24 Jeju el'de ene: «In kin in mosi'm, mosi Kunmindi ki sigi ki a anyi tado bulə de'gi.

25 Ningə m'el'se toki rəta'ti, m'a m'anyi yiwi kandi nju ki rangi el, biti kadi m'a m'anyi ki sigi me Konbe lə Luwə.»

26 Osi pa kulə toji do Luwə'ti, ningə tei awi do mbal kagi Buni'gi'ti.

Jeju el toki Piyər a manji ta gər'ne

(Mat 26.31-35; Luk 22.31-34; Jan 13.36-38)

27 Jeju el njendo'gi lə'ne ene: «Ingi a mbəti m'in pəti, tado ndangi me makitu'ti lə Luwə eyina: “M'a m'tol njekul bati'gi, ningə bati'gi a sananyinan ki lo lo‡.”

28 Nan loki m'a m'ində lo koy'ti, m'a m'aw kete non'se'ti, to nginə'se Galile'ti.»

29 Piyər el Jeju ene: «Re de'gi pəti inyəi nu kə kaa, m'in m'a m'inyə'i kə el.»

30 Jeju təl el'ə ene: «Toki rəta'ti, adi m'el'i, in, bone, me kondə'ti inbe kin, kunə kunjə a non nja joo el bay ə a manji ta nja mutə ene in gəri'm el.»

31 Nan Piyər ra də ndu'ne'ti ene: «Re in koy kaa m'a m'oy sə'i, um m'a manji ta gəri el biti.» Ningə ndəgi njendo'gi pəti eli ko ta inbe ki Piyər el kakin tə.

Jeju elta ki Luwə Getisemane'ti
(Mat 26.36-46; Luk 22.39-46)

32 Go'ti, Jeju in ki njendo'gi lə'ne ətə rei lo'ti madi ki tə'a nan Getisemane. Jeju el'de ene: «Sii lo kin'ti ne be in nginəi m'in, dəkagilo'ti ki m'a m'el'ta ki Luwə.»

33 Jeju adi Piyər num, Jaki num, Jan num awi si'ə. Lo kin'ti, dadi ki bol ki metuji kibo ulə ngirə ra Jeju.

34 Adi Jeju el'de ene: «Mə'm rosi ki metuji ki asi koy, sii ne be, sii kum ba um, in toi bi el.»

35 Jeju ətə ki kete nden, ningə osi ki takum'ne nanga, dəji Luwə kadi re, to lo ra'ti ə, ətə də kadi kon kin ngərəngi rə'ne'ti.

36 Jeju ene: «Aba! Bai, nya ki dum təgi goto, ə ətə kəpi kon kin ngərəngi kə rə'm'ti, nan k'in ə kadi in kigo ndigi'ti lə'm el, nan kigo ndigi'ti lə'i yo taa.»

37 Jeju təl re rə njendo'gi'ti ki mutə, ningə ingə'de, isi toi bi, adi el Piyər ene: «Simon, isi to bi inbe biti wa? Asi kadi isi kum də kadi'ti ki kare be el biti wa?

38 Sii də nja'se'ti ba, elita ki Luwə, kadi osi me nyanan'ti el. Ndil de ki me'ə'ti ge ra nya ki maji, nan darə in ki ton.»

39 Təl ər rə'ne se'de ki rangi bay, elta ki Luwə, un go mindi'ne ki kete inbe kakin bay.

40 Loki təl re rə'de'ti ningə, ingə'de isi toi bi bay. Kum'de ətə diriri, lo ta ki kadi eli'ə kaa gəri el.

41 Jeju təl aw, re ki nja mutə, el'de ene: «In toi ta biti ne, isi ətə kon bay wa? Asi be nga! Dəkagilo re. Ngəsine a uləi m'in Ngonn de ji njeramajel'gi'ti nga.

42 Indəi taa adi j'awi, njekulə'm ji'de'ti ə a re am!»

Judasi ulə Jeju ji de'gi'ti
(Mat 26.47-56; Luk 22.47-53; Jan 18.3-12)

43 Lowə ti non loki ta nanyi ki ta Jeju'ti ba bay ningə, Judasi, ki in ki kare dann njendo'gi'ti ki dəgi gidə in joo ə isi re. Re ki kuti de'gi ngayn go'ne'ti. De'gi ki njekuwə kiyəro'gi ge, njekuwə gəl'gi ji'de'ti ge. Bulə de'gi kin, in kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi, ki njendo ndukun'gi lə Luwə, ki ngatəgi'gi, ə uləi'de.

44 Judasi ki njekundo Jeju, elinan se'de nya ki n'a n'ra kadi to gəri Jeju ene: «De ki m'a m'ində ta'm kot'ɔ kin ə, in darɔ'a inbe, ənn ə, uwəi'ə səm, indəi kum'se go'ə'ti maji ai si'ə!»

45 In be ə, te inbe ki Judasi te par ə, ɔti re rɔ Jeju'ti el'ə ene: «Njendo de'gi!» Ningə, ində ta'ne kot'ɔ'ti.

46 Nje ki nungi indəi ji'de dɔ Jeju'ti uwəi'ə.

47 Loki uwəi'ə, ki kare dann nje ki in si'ə nan'ti, ɔr kiyəro lə'ne tugə'n mbi paja lə kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi, bati gangi.

48 Jeju un ta el'de ene: «To to nya ki m'in kaya de ə, in rei ki kiyəro'gi ki gɔl'gi ta kadi uwəi m'in be?»

49 Ndo'gi pəti, m'in sese nan'ti nati Kəy'ti lə Luwə, m'ndo de'gi nya, kaa, uwəi m'in el, nan in kin to be bone kadi ta'gi ki ndangi me makitu'ti lə Luwə tɔli ta'de.»

50 Lo kin'ti, njendo'gi li'ə pəti anyinan ə inyəi'ə.

51 Ngonn ki basa kare, ki dolo rɔ'ne ki ta ku inbe par, un go Jeju. De'gi uwəi ngonn ki basa kakin,

52 nan, inyə ta ku ki dolo'n rɔ'ne kakin ji'de'ti, ə anyi ki rɔ'ne kare aw.

Jeju ra non njegangita'gi'ti lə Juwipi'gi

(Mat 26.57-68; Luk 22.54-55,63-71; Jan 18.12-18)

53 Nje kuwə Jeju, awi si'ə non kibo'ti lə njekujənyamosi kadikare'gi. In lo kin ə kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi ki ngatɔgi'gi ki njendo ndukun'gi lə Luwə, pəti kawinan'ti.

54 Piyər ra njiyə go'de'ti sanyi, nden nden, re ur go'de'ti, nati lo'ti lə kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi kakin. Re isi nan'ti ki paja'gi ta por'ti, isi nduwi.

55 Kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi ki nje gangi ta'gi lə Juwipi'gi, ba pəti, sangi row təti ta madi kadi n'gangi ta koy dɔ Jeju'ti, nan ingəi el.

56 De'gi ngayn təti ta ki ngom dɔ'a'ti, nan ta ki təti'gi lə'de aw go nan'ti el.

57 Nje ki nagi indəi rai taa, taa təti ta ki ngom dɔ'a'ti eyina:

58 «J'oo ta'a'ti ene: “M'a m'tuji Kəy lə Luwə ki de'gi rai ki ji'de kam kɔ, ningə me ndɔ'ti ki mutə, m'a m'ra in ki rangi ki de ra ki ji'ne el.”»

59 Dɔ ta'ti inbe kin kaa, ndu nje təti ta'gi osi go nan'ti el.

60 Ə kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi ində taa dann de'gi'ti ki kawinan, dəji Jeju ene: «A elta madi dɔ ta'gi'ti ki de'gi ra eli dɔ'i'ti kam el wa?»

61 Nan Jeju ra ta'ne mbo, te ta'ne ilə'de'ti el. *Kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi dəji Jeju ta ki rangi bay ene:

«In, ə in Kirisiti De ki Luwə mbət'ə, ki in Ngonn lə Luwə ki de'gi isi uləi tɔji dɔ'a'ti kin wa?»

⁶² Ə Jeju el'ə ene: «In m'inbe, ningə a oyi m'in Ngonn de m'nji dɔjikɔl Luwə'ti ki nje tɔgi, a oyi m'in m'ində dɔran'ti m're me kilndi'ti.»

⁶³ Kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi til ku'gi ki rɔ'ne'ti, ə el ene: «In kin, ji sangi kadi de madi ki rangi elta dɔ'a'ti bay wa?»

⁶⁴ Inbe'gi oyi ndu'ə ki el'n ta ki mal dɔ Luwə ki mbi'se ne. Ta ri ə in məri dɔ'a'ti wa?» Ə de'gi pəti ki in low'ə'ti kin gangi ta dɔ Jeju'ti, kadi in de ki sɔw dɔ koy.

⁶⁵ Nje ki nan'gi, uləi ginn tuw mannta'de dɔ'a'ti, ndəmi takum'ə, ningə biri ji'de ɔsi'ə'n'ə, ə eli'ə eyina: «in ra rɔ'i to njekeltakita Luwə'ti be ə ɔji'je de ki ɔsi adi j'oo!» Low'ə'ti non, paja'gi uwəi Jeju, agi ki rɔ'a'ti tindəi kɔt'ɔ.

Piyər maji ta gər Jeju

(Mat 26.69-75; Luk 22.56-62; Jan 18.15-18,25-27)

⁶⁶ Loki Piyər in tambalo'ti, nanga ne bay, dene kare ki dann dene'gi'ti ki nje ra kulə'gi'ti me kəy'ti lə kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi in non re.

⁶⁷ Oo Piyər isi nduw por ningə, ində manj'a ba, ə el'ə ene: «In kaa, in ki Jeju ki Najaret'i'ti tɔ el wa?»

⁶⁸ Nan Piyər el'ə ene: «Jagi m'gər'ə el, ta m'gər me ta lə'i inbe ki ra el kam el tɔ.» Go'ti Piyər ɔti aw ra ta ndogi'ti, ningə kunə kunjə non.

⁶⁹ Dene kakin ilə kum'ne oo'n Piyər, ningə təl re dɔ ta'ti kakin bay, el de'gi ki rai se'de non ene: «Dingəm kam in ki kare dann de'gi'ti li'ə tɔ.»

⁷⁰ Piyər təl manji nja kare bay, ene n'gər'ə el. Ningə njaba go'ti, ə de'gi ki rai se'de non, rei eli Piyər bay eyina: «Toki rɔta'ti, in kaa, in ki kare dann de'gi'ti li'ə tɔ, tado in de ki Galile'ti.»

⁷¹ Ə lo kin'ti Piyər iw rɔ'ne ki ta ki ngan ngayn ene: «Kadi Luwə ra sə'm nya ki ngan, re m'elta ki ngom. M'gər dingəm ki a elita li'ə kam el.»

⁷² Ningə tanan'ti non, ki nja joo, kunə kunjə non. Nga ningə, me Piyər olo dɔ ta'ti ki Jeju el'ə ene: «Kete taa kadi kunə kunjə non ki nja joo a manji ta ki nja mutə ene gəri'm el,» adi Piyər non ki mann kum'ne.

15

Jeju ra non ngar Pilati'ti

(Mat 27.1-2, 11-14; Luk 23.1-5; Jan 18.28-38)

¹ Ki sin ba, kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi, ingəi nan ki ngatɔgi'gi ki njendo ndukun'gi, ki nje gangi ta'gi lə

Juwipi'gi ba pæti, uni ndu'de ningə doi Jeju, awi si'ə uləi'ə ji Pilati'ti.

² Ə *Pilati dəji Jeju ene: «in ngar lə Juwipi'gi wa?» Jeju el'ə ene: «In ta ki te ta'i'ti.»

³ Kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi tæti ta'gi ngayn do Jeju'ti.

⁴ Ə, Pilati təl dəji Jeju ta ki rangi bay ene: «A elta madi el wa? oo ta'gi pæti ki de'gi a indæi do'i'ti kam!»

⁵ Nan Jeju te ta'ne ilə'ti el, adi ndəji Pilati ki dum.

Gangi ta koy do Jeju'ti

(Mat 27.15-26; Luk 23.13-25; Jan 18.39-19.16)

⁶ Do bal'gi pæti, lo ra nanyi Paki'ti, Pilati or dangay kare ilə taa, adi in de ki bulə de'gi dəji'ə kadi or'ə dangay'ti adi'de.

⁷ Dingəm kare ki bari'ə nan Barabasi in dangay'ti. Uwəi'de dangay'ti in ki madi'ne'gi ojido tol ki toli de, lo wongi'ti ki toji taga do nje konbe'gi'ti.

⁸ Bulə de'gi awi rə Pilati'ti, ningə dəji'ə kadi ra nya ki isi ra kete kete kakin adi'de.

⁹ Nga a Pilati dəji'de ene: «Gəi kadi m'inyə ngar lə Juwipi'gi taa madi'se wa?»

¹⁰ Pilati dəji ta kin be, tado gəri maji kadi in jangi ə ra kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi do Jeju'ti ə uləi'ə ji'ne'ti.

¹¹ Nan kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi suləi bulə de'gi adi dəji Pilati kadi or Barabasi yo adi'de um Jeju el.

¹² Pilati dəji'de bay ene: «In gei kadi m'ra ri ki in ki in bari'ə ngar lə Juwipi'gi wa?»

¹³ Ningə tæli uləi bilə eyina: «In bər'ə kagidəsi'ti!»

¹⁴ Pilati dəji'de ene: «In ri ki majel ə ra wa?» Ningə uləi bilə ngayn bay eyina: «In bər'ə kagidəsi'ti!»

¹⁵ In be ə, kadi rə bulə de'gi nəl'n'de, Pilati or Barabasi adi'de. Ningə go'ti, adi indæi Jeju ki ndəy hawlay, ə uləi'ə ji njerə'gi'ti kadi bəri'ə kagidəsi'ti.

Njerə'gi uwəi Jeju kogi

(Mat 27.27-31; Jan 19.2-3)

¹⁶ Njerə'gi ori Jeju awi si'ə me kəy'ti lə ngar Pilati, nati lo'ti ki bari'ə nan piretuwar, me lo'ti lə Pilati inbe non, ə bari ndəgi njerə'gi pæti adi'de rei.

¹⁷ Low'ə'ti non, uləi ku ki kər njir njir* rə Jeju'ti, ə oji jəgi konn uləi do'a'ti tə.

¹⁸ Ningə, iləi rə'de rai'ə lapiya eyina: «Lapiya ngar lə Juwipi'gi!»

* 15:17 15.17 Dokagilo'ə'ti kin, ku ki kasi, sow do ngar'gi par ə kadi əy.

19 Tindøi dɔ'a ki kagi gakira, tuwi mann ta'de dɔ'a'ti, ə ɔsi məkəsi'de nanga, eyina n'isi n'ɔsi dɔ'de nanga non'a'ti.

20 Loki uwəi'ə kogi asi'de ningə, ɔri ku ki kər njir njir kakin rɔ'a'ti kɔ, ə təli uləi ku'gi li'ə inbe rɔ'a'ti gogi. Go'ti, tei awi si'ə taga kadi bəri'ə kagidəsi'ti.

De'gi bəri Jeju kagidəsi'ti

(Mat 27.32-44; Luk 23.26-43; Jan 19.17-27)

21 Dingəm kare ki Sirenn'ti, tɔ'a nan Simon, in baw Alegijandir ki Rupusi, in mu, ningə njerɔ'gi uwəi'ə ki tɔgi adi oti kagidəsi lə Jeju.

22 Awi ki Jeju lo madi'ti kare to non, bari eyina Golgota, kər me'ə nan: «Lo kadɔ de.»

23 Adi'ə yiwi kandi nju ki buri nan'ti ki nya ki bari eyina mir†, kadi Jeju anyi, nan mbəti kanyi.

24 Go'ti, njerɔ'gi bəri Jeju kagidəsi'ti. Tugəi kiri mbara dɔ ku'gi'ti li'ə, lowəi nan dann'de'ti‡.

25 In ki kadi ki jikara, ə bəri'ə'n'ə kagidəsi'ti.

26 Ndangi me bar'ti, nya ki ra ə n'bəri'ə'n'ə kagidəsi'ti eyina: «Ngar lə Juwipi'gi.»

27 Bəri njebogi'gi joo nan'ti si'ə kagidəsi'ti. Ki kare dojikɔl'ɔ'ti, ki nungi dojigəl'ə'ti. [

28 Be kadi ta ki ndangi me makitu'ti lə Luwə tol'n ta'ne: «Tudəi'ə dann njeramajel'gi'ti» kin tol'n ta'ne§.]

29 De'gi ki nje dər row'ə, ra indəi dɔ'de roke roke, ningə taji'ə, ə eli eyina: «Man, in ki nje tuji Kəy lə Luwə, ə təl ra in ki rangi me ndɔ'ti ki mutə kam!

30 Aji rɔ'i inbe, ə in dɔ kagidəsi'ti ur nanga be!»

31 Be tɔ ə nyi, kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi ki njendo ndukun'gi lə Luwə, uwəi Jeju kogi dann'de'ti eyina: «Aji de'gi ki rangi, nan inbe asi kaji rɔ'ne el!

32 Kirisiti, De ki Luwə mbət'ə, Ngar lə Isirayel'gi kaa kam, ki ra'je inbe ki ji ra'n ne kin, kadi in dɔ kagidəsi'ti ur nanga adi j'oo, adi to j'un me'je j'ad'a rɔta!» Nje ki bəri'de kagidəsi'ti ki kare dojikɔl'ɔ'ti ki nungi dojigəl'ə'ti kaa taji'ə kah'a'ti inbe tɔ.

Koy Jeju

(Mat 27.45-56; Luk 23.44-49; Jan 19.28-30)

33 Loki kadi ra jam dɔ be'ti, lo diw, ndul kururu dɔnangi'ti ba pəti, biti kadi ki mutə ki losɔl'ɔ.

† 15:23 15.23 Mir in hu ki rai ki nɔm kagi madi dɔnangi Palesitinn'ti non. Gata in ngayn, ningə loki de oy ningə, a ɔyi rɔ ninn'ti bay ta a duwi. Ta loki rɔ de to'ə ngayn ningə, rai adi'ə ə rɔ'a yokiro nden. ‡ 15:24 15.24 Pa'gi 22.19 § 15:28 15.28 Barta kin goto me makitu'gi'ti ki kete nu ki in ta lə Luwə ki ndangi to kunmindi ki sigi.

³⁴ Ningə kadi'ti ki mutə, Jeju non ki ndu'ne kibo ene: «Eloyi, Eloyi, lama sabakitani?» Kər me'ə nan: «Luwə lə'm, Luwə lə'm, tado ri ə inyə'm kə wa?»

³⁵ De'gi madi dann nje'gi'ti ki rai non, oyi ndu'ə, ningə eli eyina: «Oyi de kaa nyi, ra bar Eli!»

³⁶ De kare dann'de anyi ngodi, un nya ki to hem hem, ulə me mann kandi nju'ti ki masi, ningə ulə ta gakira'ti adi Jeju kadi anyi, ə el ene: «In nginəi adi j'oyi ke Eli a re ris'ə nanga do kagidəsi'ti wa?»

³⁷ Lo kin'ti non be, Jeju ur koo ki ndu'ne kibo, ningə kon'a te.

³⁸ Go'ti ku gangi lo ki ra me Kəy'ti lə Luwə, til dana joo, in ta nu biti re nanga*.

³⁹ Kibo lə kuti njerə'gi ki bu, ki ra takum Jeju'ti, oo'ə lo koy'ti ki oy, el ene: «Ki rəta'ti, dingəm kin in Ngonn lə Luwə.»

⁴⁰ Dene'gi madi rai non to, rai sanyi, indəi kum'de ra oyi nya'gi ki isi rai nya. Dann'de'ti, Mari ki Magidala num, Mari ki kon Jaki ki bari'ə ngonn ki in kon Joje num, ta Salome num, rai non to.

⁴¹ In ingi kin ə ndolei go Jeju, ta rai si'ə me nya'gi'ti li'ə loki in Galile'ti. Ningə, dene'gi ki rangi ngayn ki rei si'ə Jerujalem'ti kaa in non bay to.

Jisepi un ninn Jeju duw

(Mat 27.57-61; Luk 23.50-55; Jan 19.38-42)

⁴² Ndo'a'ti kin, in ndo ki de'gi a əsi nja nya'gi nan'ti indəi, adi in ndo ki non ndo kərkon'ti.

⁴³ Loki lo sol, Jisepi ki Arimate'ti, ki in ki kare dann njegangi ta'gi'ti lə Juwipi'gi, in de ki de'gi buki'ə'ti ngayn, uti mosi'ne ku'ti in non re. In inbe kaa isi nginə Konbe lə Luwə ki kadi a re kin to. Bol ra'a el, adi aw rə Pilati'ti dəj'ə ninn Jeju.

⁴⁴ Loki Pilati oo kadi Jeju oy ə, ət'ə bol, adi ulə go nje kisi do kuti njerə'gi ki bu, ad'a re, ningə dəj'ə ene ke Jeju oy mayinu wa?

⁴⁵ Loki oo ta ki ta nje kisi do njerə'gi'ti ningə, adi tarow Jisepi kadi un ninn Jeju.

⁴⁶ Jisepi ndogi ta ku dolo ninn, risi ninn Jeju do kagidəsi'ti re'n nanga, dolo ki ku dolo ninn, ilə me be ninn'ti ki uri kadi mbal'ti, ningə nduguru mbal ilə ta'ti.

* **15:38 15.38** Ku gangi lo kin gangi loki kar njay ki loki kar njay njay nan'ti. Lo ki kar njay njay, in kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi par ə a un majel lə bulə de'gi kadi awi'n me'ti non Luwə'ti. Loki Jeju oy, ku kakin til dana joo, adi tarow to tado lə de'gi pəti kadi ai non Luwə'ti. Tekitaga 26.31-33.

⁴⁷ Mari ki Magidala in ki Mari ki kon Joje awi, ra oyi loki iləi Jeju'ti.

16

Jeju ində taa lo koy'ti el

(*Mat 28.1-8; Luk 24.1-11; Jan 20.1-2*)

¹ Loki ndo karkon dər, Mari ki Magidala num, ki Mari, ki kon Jaki num, Salome num ndogi hu kagi ki əti mbin, tado kaw koy ro ninn Jeju'ti.

² Ndo Doması, ki sin ba, loki kadi isi uwə, anyi awi doḅadi'ti.

³ Loki isi awi ningə, elinan dann'de'ti eyina: «Nga kin, nan ə to nduguru mbal ta'a'ti rangi adi'je wa?»

⁴ Nan loki uni kum'de ningə, oyi kadi kəkirə mbal kakin, de nduguru'ə rangi.

⁵ Dene'gi kin uri be ninn'ti ningə, nyi, oyi ngonn ki basa madi kare, ulə ku ngal ki nda ro'ne'ti, si'n ki dojikol'ti. Lo kin'ti, ɓol ra dene'gi.

⁶ Nan, ngonn ki basa kakin el'de ene: «In ɓoli el, m'gər kadi isi sangi Jeju ki Najareti'ti, ki de'gi ɓəri'ə kagidəsi'ti. Jeju ində taa lo koy'ti, goto ne. Oyi loki iləi'ə'ti ə to kare kin.

⁷ Ningə ki ngəsine kin, awi eli Piyər ki ndəgi njendo'gi toki a aw kadi nginə'se Galile'ti. Lo kin ə a oyi'ə'ti, toki el'n'se kete.»

⁸ Dene'gi tei ki ngodi nja'de'ti ta ɓadi'ti, dadi par par ki ɓol, gəri row ro'de el. Ta kaa eli de el, tado ɓol tol'de*.

Jeju oji ro'ne Mari ki Magidala

⁹ [Jeju ində taa lo koy'ti ki ndo Doması, sin ba. Loki ində lo koy'ti, de ki doḅete ki toji ro'ne ro'a'ti in Mari ki Magidala, ki ndoki tuwə ndil'gi ki majel siri do'a'ti ko.

¹⁰ Ningə, Mari ə in nje kaw kel njendo'gi li'ə ki sii ta kuwə ndoo'ti ki ta non'ti.

¹¹ Nan loki Mari el'de toki Jeju ində lo koy'ti, adi n'inbe n'oo'ə ki kum'ne, njendo'gi tai me'ə el.

Jeju oji ro'ne njendo'gi joo

¹² Go'ti, Jeju oji ro'ne kəji ki to ta dangi njendo'gi joo ki in do row'ti, isi awi ki ngannbe'gi'ti.

¹³ Loki Jeju ingə'de, təli awi ɔri poy'o ndəgə'gi, nan ndəgə'gi uni me'de, el to.

Jeju oji ro'ne njendo'gi ki doḅgi gidə in kare

* **16:8 16.1-8** Be ninn lə'de donangi Palesitinn'ti in mbal ə uri kada to be ningə, iləi ninn'ti, ningə nduguruyi mbal ki rangi uti ta'a.

¹⁴ Ta tolta'a'ti, Jeju oji ro'ne njendo'gi ki dogi gidə in kare loki isi soi nya. Lo kin'ti, Jeju kol se'de do kunme'ti el lə'de, ki kum kuti lə'de, tado mbeti kun me'de nje ki oyi'ə toki ində lo koy'ti.

¹⁵ Go'ti, el'de ene: «Ai ki do be'gi ki donangi'ti ne pəti, iləi mbər Poyta ki maji mbi de'gi'ti pəti.

¹⁶ De ki un me'ne, ə rai'ə batəm, ningə a ingə kaji, nan de ki mbəti kunme'ne, ta ki gangi a in do'a'ti.

¹⁷ Nyakoji'gi ki nje ki uni me'de adi Luwə a oji ə to kin: me to'm'ti, a tuwəi ndil'gi ki majel, a eli ndonnta'gi ki mbah.

¹⁸ A uwəi lii'gi ki ji'de, ningə re anyinan nya ki nje tol de kaa, a ra se'de nya madi el. A indəi ji'de do njemonyi'gi'ti, adi nje monyi'gi ingəi lapiya.»

Jeju təl aw dōran'ti

¹⁹ Go ta'gi'ti ki Burəbe Jeju el'de, uni'ə awi si'ə dōran'ti, adi isi dojikol Luwə'ti.

²⁰ Go kaw'a dōran'ti, njendo'gi awi iləi mbər Poyta ki maji. Burəbe in se'de nan'ti, adi'de togi adi rai nya'gi ki əti bol bol. Nyakoji'gi kin to be, toji kadi ta lə njendo'gi in ta ki rota'ti†.]

† **16:20 16.9-20** Barta'gi kin goto me makitu'ti ki kete nu ki in ta lə Luwə ki ndangi to kunmindi ki sigi.

Poyta ki maji ki Luki ndangi Ta ki dɔ Poyta'ti ki maji lə Jeju ki Luki ndangi

Poyta ki maji kin tɔji kadi Jeju in Njekaji de'gi ki Isirayel'ti par el, nan tɔj'ɔ to Njekaji de'gi ki dɔnangi'ti ne pəti. Poy nya'gi ngayn ki Luki ɔr el'n ta me makitu'ti lə'ne, Matiye ki Marki kaa rai be tɔ nan k'in ə Luki sangi ginn ta'gi ngayn ta ndangi'de, ilə'n ta'gi madi'gi ki rangi dɔ nje ki Matiye ki Marki ndangi bay. Be ə Luki elta ar njay dɔ koji Jeju'ti, dɔ kaji'ti ki Jeju aji ngonn ki basa ki Nanyi'ti lo koy'ti, poyta'gi lə Jaka ki de'gi ki dɔ row'ti ki Emawusi. Makitu kin el bay ɔjido kujita'gi, toki kujita lə de ki Samari'ti ki njeramaji, ki kujita lə ngonn ki nanyi. Ta on me Jeju adi ra maji ki njemonyi'gi, nje ki isi ingəi kon, nje ki de'gi adi'de kon ki njendoo'gi.

Ronel re ki Njekaji re dɔnangi'ti ki təti ki tətiro togi'gi lə Nje majel, de asi ində manj'a oo me makitu Luki'ti kin pəti.

Kon ta'gi ki me'ti: Koji Jan Batisi ki Jeju 1-2. Kulə'gi ki Jan Batisi ra 3. Kulə'gi ki Jeju ra ki nyando'gi ki Jeju ndo de'gi dɔnangi Galile'ti 4-9. K'in Galile kaw Jerujalem'ti 9-19. Ta'gi ki Jeju el ki nje tan'a rɔ'gi Jerujalem'ti 19-20. Ta ki dɔ tuji Jerujalem'ti ki təl Ngonn de 21. Kon, koy, kində taa lo koy'ti ki kaw dɔran'ti lə Jeju 22-24.

Kulə ngirə ta

¹ Tewopil, de'gi ngayn adi rɔ'de, ndangi nya'gi ki rai nya dann'je'ti ne kin ki go'ə go'ə*.

² Ndangi toki, nje ki oyi nya'gi kin ki kum'de eli'je. Oyi ki kum'de lo kulə ngirə'ti nu, ə təli nje kiləmbər Poyta ki maji lə Luwə.

³ Be ə, m'in kaa, m'sangi ginn nya'gi pəti ki rai nya kin, lo kulə ngirə'ti nu maji maji kadi m'oo. Ningə go sang'a'ti ki m'sangi, m'oo maji ngayn kadi, m'ndangi me makitu'ti ki go'ə go'ə madi in kibo Tewopil.

⁴ Lo kin'ti, a gər kadi nyando'gi ki ingə'de in nyando ki rɔta'ti.

Ta koji Jan Batisi

* 1:1 1.1 KNK 1.1

⁵ Dɔkagilo'ti ki *Erodi in ngar ki Jude'ti, dingəm kare isi non tɔ'a nan Jakari. Jakari in ki kare me kuti'ti lə njekujənyamosi kadikare'gi ki bari'ə Abiya. Tɔ ne'ə nan Elijabeti. In ngonn ki dene ki ginn koji'ti lə *Aron.

⁶ Jakari ingi ki Elijabeti joo pəti in de'gi ki dana takum Luwə'ti. Təli rɔ'de maji ngayn go mbərkikində'gi'ti ki gorow'gi'ti lə Burəbe pəti.

⁷ Nan ingəi ngonn el, tado Elijabeti in kuji. Ningə in dɔkagilo ki, ingi joo pəti, bugəi nga.

⁸ Ndo kare Jakari isi ra kulə kujənyamosi kadikare takum Luwə'ti, tado in ndo ra kulə lə kuti li'ə.

⁹ Ningə, kigo ra'a'ti lə njekujənyamosi kadikare'gi, kagilo osi dɔ Jakari'ti kadi ur me Kəy'ti lə Luwə. Ur kəy kadi buki nduji kagi ki əti mbin por'o†.

¹⁰ Loki Jakari a buki nduji kagi ki əti mbin por'o kin, bulə de'gi ngayn rai taga ne ra elita ki Luwə.

¹¹ Low'ə'ti non, malayka lə Burəbe te bus ki rɔ Jakari'ti, dɔjikəl'ti lə lo buki nduji kagi'ti.

¹² Loki Jakari oo malayka kakin ningə, ndil'ə te anyi ur kaki, bəl təl'ɔ.

¹³ Nan malayka el'ə ene: «Bəl el Jakari, tado Luwə oo dɔ ndu ta ki el si'ə, ne'i Elijabeti a oji ngonn adi, a ində tɔ'a nan Jan.

¹⁴ A in nya rɔnel lə'i kibo ngayn, taa de'gi ngayn a rai rɔnel dɔ koj'o'ti tɔ.

¹⁵ Tado a in de kibo takum Burəbe'ti. A anyi yiwi kandi nju el num, a anyi ndəgi yiwi'gi ki hum ɔd'ɔ el num tɔ. Loki to'n me kon'ne'ti bay, Ndil Luwə a ros'o.

¹⁶ A təl ki ngann Isirayel'gi ngayn re se'de rɔ Burəbe Luwə'ti lə'de.

¹⁷ A njiyə takum Burəbe'ti ki Ndil num, ki tɔgi lə njekeltakita Luwə'ti Eli num tɔ. A njiyə ki Ndil num ki tɔgi num kadi ulə ngann'gi ki baw'de'gi noji nan'ti. Taa kadi njedongan'gi təli nje kaw ki hal lə de'gi ki dana, kadi de'gi indəi dɔ rɔ'de dana tado lə Burəbe.»

¹⁸ Jakari dəji malayka ene: «Ki gorow ki bann ə m'a m'gər'n kadi in ta ki rɔta'ti wa? Tado m'in ki dɔ'm m'bugə, ta ne'm kaa bal'a al dɔ lo tɔ nga.»

¹⁹ Malayka təl el'ə ene: «M'in Gabiriyel, ki nje ra kulə takum Luwə'ti. Luwə uləm kadi m'el'i ta, m'ilə Poyta ki maji kin mbi'i'ti.

²⁰ Oo maji, a təl mbiki, adi a asi kelta madi el, biti kadi ndo ki nya'gi ki m'el'i ta'a kin rai nya bay taa. A in be, tado kunme lə'i goto dɔ ta'gi'ti ki m'el'i kin. Nya'gi kin a rai nya dɔkagilo'ə'ti ki Luwə oji.»

† 1:9 1.9 Tekitaga 30.7-8

21 Me lo kin'ti, bulə de'gi toi ta nginə Jakari'ti, ta ndoji'de, tado Jakari un dokagilo ngayn me Kəy'ti lə Luwə.

22 Loki ində lo te ki taga ki rə bulə de'gi'ti ningə, asi kadi el'de ta el. Loki el'de ta el, gəri kadi oo nya me ndil'ti me Kəy'ti lə Luwə. Jakari el'de ta ki ji'ne par, ə isi to mbiki be par.

23 Loki tolta kulə ningə, təl aw me kəy'ti lə'ne.

24 Ningə ngayn el go'ti, ne'ə Elijabeti in səm. Elijabeti iyə rə'ne kəy, adi de oo'ə el, asi nanyi mi, ə el ene:

25 «Oyi maji ki Burəbe ra sə'm kin. Burəbe ində kum'ne go'm'ti, ər rəsəl də'm'ti dann de'gi'ti.»

Ta koji Jeju Kirisiti

26 Me nanyi'ti ki mehen, Luwə ulə malayka Gabiriyel me bebo'ti ki tə'a nan Najareti, dənangi'ti ki Galile.

27 Ulə rə ngonn mandit'i madi ki gər ngaw el bay, ki dingəm kare ki tə'a nan Jisepi, ki ginn koji'ti lə *Dabidi ki njenduwə li'ə. Tə ngonn mandi kakin nan Mari.

28 Malayka ur kəy go Mari'ti el'ə ene: «M'uwə ji'i Mari, in ki ingə memaji lə Luwə, Burəbe in nan'ti sə'i.»

29 Ta kin əti Mari bol, adi dəji rə'ne ta ene ke ginn kuwəji kin in ri wa?

30 Malayka el'ə ene: «Bol el Mari, tado ingə maji takum Luwə'ti.

31 A in sə'm, a oji ngonn ki dingəm, a ində tə'a nan Jeju.

32 A in kibo, a bari'ə Ngonn lə Njekisi də nya'gi'ti pəti. Ningə, Burəbe Luwə a ad'a kumbər ngar lə kaw'a Dabidi.

33 A onbe də ginn koji'ti lə *Jakobi biti ki non'ti. Ningə Konbe li'ə a ində ngangine el tə.»

34 Mari el malayka ene: «Gorow ki bann ə nya'gi kin a rai nya wa? Tado m'gər ngaw el bay.»

35 Malayka el'ə ene: «Ndil Luwə a re də'i'ti, Njekisi də nya'gi'ti pəti a buki təgi'ne də'i'ti. In tado kin ə, ngonn ki a oj'ə in rə Luwə'ti, a bari'ə Ngonn lə Luwə.

36 Oo noj'i Elijabeti ki bugə inbe kin kaa in sə'm tə. In ki de'gi bari'ə kuji kaa nyi in sə'm ra nanyi mehen kin.

37 In sə'm tado nya ki dum Luwə goto.»

38 Mari ene: «M'in bər lə Burəbe, maji kadi Luwə ra sə'm toki te'n ta'i'ti.» Low'ə'ti kin, malayka inyə Mari ə ətə aw.

Mari aw mbah də Elijabeti'ti

39 Me ndə'gi'ti ki go'ti, Mari ində taa, aw kalangi kalangi ki dənangi ki mbal'gi in səm'ti, me be'ti ki dənangi Juda.

40 Aw ur me kəy'ti lə Jakari, uwə ji Elijabeti.

41 Loki Elijabeti oo ndu Mari ningə, Ngonn ki me'ə'ti ətə rə'ne ndur kuti kuti. Ningə Ndil Luwə ros'o tə.

⁴² Lo kin'ti, Elijabeti un ndu'ne ki taa, el Mari ene: «Luwə adi njangi dɔ in dɔ'i'ti dann dene'gi'ti pəti. Ningə Ngonn ki to me'i'ti kaa maji ur'ə tɔ.

⁴³ Ra bann ə m'in kin par, Luwə buki'm'ti kədi be biti, adi kon Be'm re me kəy'ti lə'm?

⁴⁴ Loki m'oo ndu'i ki uwə'n ji'm, ngonn ki me'm'ti ɔdi rɔ'ne ndur ki rɔnel.

⁴⁵ In nje majikur, tado kunme lə'i adi nya'gi ki Burəbe el'i taa a tɔli ta'de.»

Pa lə Mari

⁴⁶ Be ə Mari ene:

«Ngarme'm osi pa ulə tɔji dɔ Burəbe'ti.

⁴⁷ Ndil'm ra rɔnel dɔ Luwə'ti ki Njekaji'm.

⁴⁸ Tado Luwə təl kum'ne oo'n bər lə'ne ki dene ki asi nya madi el.

In be ə, kaw ki kete non,

De'gi pəti a bari'm'in nje majikur ki dɔ lo'gi'ti ki dangi dangi.

⁴⁹ Tado Luwə ki nje tɔgi pəti,

Ra nya'gi ki əti bɔl bɔl tado lə'm.

Maji kadi tɔ'a in ki kar njay.

⁵⁰ Ningə, kadi memaji li'ə to ki dɔ bal'gi dɔ bal'gi dɔ de'gi'ti ki nje bɔl Ndil'ə.

⁵¹ Luwə ɔji tɔgi'ne pəti ki taga,

Nje ki ngarme'de rosi ki kɔjirɔ,

Luwə tində'de sanan'de.

⁵² Sur njetɔgi'gi tilə'de dɔ kumbər ngar'gi'ti lə'de,

Ningə nje sɔl dɔ'de, un dɔ'de ki taa tɔ.

⁵³ Adi nyakingə rosi ji njendoo'gi,

ə tuwə njenyakingə'gi ji'de kare adi awi.

⁵⁴ Ɔsi kəy *Isirayel ki njekulə li'ə,

Adi me'ə olo dɔ memaji'ti tado de'gi li'ə.

⁵⁵ Me'ə olo dɔ'ti toki un'n mindi'ne adi kaw'je'gi kete nu.

Un adi Abiraham ki ginn koji li'ə ba biti ki non'ti.»

⁵⁶ Mari isi ki Elijabeti asi nanyi mutə, ningə təl aw be.

Koji Jan Batisi

⁵⁷ Dɔkagilo koji ngonn lə Elijabeti asi, ə oji ngonn ki dingəm.

⁵⁸ Nje gədi kəy'gi li'ə ki noji'gi oyi poy maji ki Luwə ra si'ə adi rai si'ə rɔnel.

⁵⁹ Loki ndɔ ki jijoo go koji ngonn'ti asi ningə, rei kadi ujəi mɔt'ɔ‡. De'gi ndigi kadi n'bari'ə ki tɔ baw'a ki Jakari.

⁶⁰ Nan kon'a el'de ene: «Jagi, a bari'ə Jan.»

61 Ə de'gi eli Elijabeti eyina: «De ki ginn koji'ti lə'i ki to'a to be goto.»

62 Lo kin'ti, dəji baw'a ta ki ji'de eyina ke ge kadi n'bari ngonn kakın nan nan wa?

63 Jakari dəji adi rei ki bar ndangi nya adi'ə, ningə ndangi nya'ti: «To'a in Jan.» Lo kin'ti, ta ndo'ji de'gi pəti.

64 Low'ə'ti non, ta Jakari te, ndonn'o tuti adi elta ulə'n to'ji do Luwə'ti.

65 Nya kin ra bol de'gi pəti ki me be'gi'ti ki do lo'ti ki non, taa go donangi mbal'gi'ti ki Jude pəti, de'gi eli ta'a ki lo lo.

66 De'gi ki oyi poyta kin ngəmi me'de'ti, ə eli eyina: «Ngonn kin a təl ri wa?» toki ro'ta'ti, ji Burəbe in do'a'ti.

Pa lə Jakari

67 Ndil Luwə rosi Jakari ki baw ngonn, adi eltakita Luwə'ti ene:

68 To'ji ki do Burəbe'ti, ki Luwə lə Isirayel,

Tado re oo de'gi lə'ne, taa'de ilə'de taa.

69 In ə te ki Njekaji ki nje to'gi ginn koji'ti lə Dabidi ki njekulə li'ə adi'je.

70 Te si'ə toki ilə'n mbər ki ta de'gi ki njekeltakita'a'ti ar njay, dokagilo'ti ki mayinu.

71 Njekaji ki a taa'je ji njeban'gi'ti lə'je pəti,

ki ji njekosi'je ta'gi'ti pəti.

72 In be ə, Luwə to'ji'n memaji lə'ne ki ro kaw'je'gi'ti,

Num taa, me'ə olo do kunmindi'ti ki ar njay num to.

73 Kunmindi kigo mində'ti ki un adi kaw'je *Abiraham.

74 Kunmindi ki a ra kadi ji ra kulə li'ə ki kanji bol,

Loki a ta'je ji njeban'gi'ti lə'je.

75 Kadi ji njiyə takum'ə'ti, me kar njay'ti num, me ki ra dana'ti num,

Dokagilo pəti ki j'isi'n ki do'je taa.

76 In ngonn'm, a bari'nu njekeltakita Luwə'ti ki in nje kisi do nya'gi'ti pəti,

Tado a njiyə non Burəbe'ti kadi in ra row li'ə.

77 Lo kin'ti, de'gi li'ə a gəri kaji ki aji'de ki gorow k'inyə go majel'gi'ti lə'de ko.

78 Luwə in nje memaji.

Ki takul memaji ki koo kumtondoo li'ə ə,

Kunji ki doran'ti unji'n do'je'ti to kadi be.

79 Kunji kin unji do de'gi'ti ki sii me lo ki diw'ti num,

Me ndil koy'ti num.

Tado kadi ndər'je tarow, aw se'je do row kisimaji'ti.

80 Ngonn kakın to'gi, təl de ki gəsirə me ndil'ti. Ra be dilə mbo'ti, biti ndo ki te'n taga takum Isirayel'ti.

2

*Koji Jeju**(Mat 1.18-25)*

¹ Dɔkagilo'ə'ti kin, nje konbe kibo Sejar Ogusiti un ndu'ne kadi ndangito de'gi ki dɔnangi'ti pəti me makitu'ti.

² Ndagito ki dɔkete kin in dɔkagilo'ti ki Kiriniwusi in nje konbe dɔnangi'ti ki Siri.

³ De'gi pəti awi kadi ndangito'de, Nan nan kaa aw be koji'ne'ti.

⁴ In be ə, Jisepi kaa in bebo Najareti'ti, dɔnangi Galile'ti, isi aw bebo'ti lə Dabidi, ki bari'ə Betilehem, dɔnangi Jude'ti. Tado Jisepi in de ki ginn koji'ti lə Dabidi.

⁵ Awi kadi ndangito'de nan'ti ki Mari ki njenduwə li'ə, ki ra ki sə'm.

⁶ Loki in Betilehem'ti non bay ningə, ndo koji ngonn lə Mari asi.

⁷ Mari oji ngonn'ne ki dɔkete to ngonn ki dingəm. Bir ngonn kakin ki ku, ilə me nya ngəm nya kuso'ti lə da'gi, tado lo ki kadi ingəi to'i'ti me kəy to mbah'gi'ti goto.

Njekul da'gi

⁸ Njekul da'gi in me mu'ti do lo'ti kin non, indəi bi taa isi ngəmi da'gi lə'de kondə.

⁹ Ningə nyi oyi malayka lə Burəbe te bus ki ro'de'ti. Təji lə Burəbe unji gugi do'de, adi bol təl'de.

¹⁰ Nan malayka el'de ene: «Boli el, tado m're ki Poyta ki maji kadi madi'se. Poyta ki maji kin a in nya ronel kibo ngayn tado lə de'gi pəti ki dɔnangi'ti ne.

¹¹ In bone ə oji nje kaji me be'ti lə Dabidi adi'se. Njekaji ki in Kirisiti ki in *De ki Luwə mbət'ə, Burəbe.

¹² Ningə nyakoji ki in a gəri'ə ə to kin: A ingəi ngonn ki kasi ki biri'ə ki ku, ə iləi'ə me nya ngəm nya kuso'ti lə da'gi.»

¹³ Tanan'ti non, bulə de'gi njero'gi ki dɔran'ti, tei, indəi ro'de nan'ti ki malayka ki kare kakin, ningə osi pa piti Luwə eyina:

¹⁴ Təji in ki do Luwə'ti ki nje kisi dɔran'ti taa nu. Taa, kisimaji ki do dɔnangi'ti, ki ro de'gi'ti ki Luwə ndigi'de to.

¹⁵ Loki malayka'gi inyəi'de ə təli awi dɔran'ti gogi, njengəm da'gi elinan dann'de'ti eyina: «Adi j'awi biti ki Betilehem'ti j'oyi nya ki ra nya ə Burəbe te ki do'a adi'je kin.»

¹⁶ Indəi kalangi awi ningə nyi, ingəi Mari ingi ki Jisepi, nan'ti ki ngonn ki kasi ki iləi'ə me nya ngəm nya kuso'ti lə da'gi.

17 Loki oyi ngonn ki kasi kakin ningə, go'ti ɔri ginn nya'gi ki eli'de ɔjido ngonn ki kasi kin.

18 De'gi pəti ki oyi ta ki njengəm da'gi ɔri go'ə, əti'de bol.

19 Mari ngəm nya'gi kin pəti me'ne'ti, mərta do'ti kigo'ə go'ə.

20 Nje ngəm da'gi təli gogi ki pa, ki kulə toji do Luwə'ti ta'de'ti. Tado Luwə adi'de oyi nya'gi ki mbi'de ge, ki kum'de ge. Ningə nya'gi kakin rai nya ki gorow'ə inbe ki malayka ilə'n'de mbər'ə kakin to.

Toji Jeju me Kəy'ti lə Luwə

21 Loki ndo ki nja jioo go koji ngonn'ti asi, ujəi mət'ɔ*, ningə indəi to'a nan Jeju. In to ki malayka el'de, loki kon'a ra ki səm'ə el bay, kadi to bari'ə'n'ə.

22 Ningə, loki ndo ki in ndo kar ro kigo ndukun'ti lə *Mojɪ asi†, Jisepi ingi ki Mari ai ki ngonn kakin Jerujalem'ti kadi toji'ə Burəbe,

23 kigo ndang'a'ti ki ndangi me ndukun'ti lə Burəbe eyina: «Ngann dər'gi ki dingəm pəti a in ki kində ji do'de'ti tado lə Burəbe‡.»

24 Num taa, rei kadi adi'de kəmosi'gi joo eke ngann dər dum'gi joo kadikare'ti, kigo ndang'a'ti ki ndangi me ndukun'ti lə Burəbe§.

Pa lə Simeyon

25 Dingəm kare in Jerujalem non to'a nan Simeyon. In de ki dana taa in de ki njera go ndigi'ti lə Luwə to. Isi nginə ta nje kaji Isirayel mayinu ba. Ningə Ndil Luwə in do'a'ti to.

26 Ndil Luwə el kete ad'a gər toki a oy el biti kadi oo Kirisiti De ki Burəbe mbət'ə, ki kum'ne bay taa a oy.

27 Ndil Luwə ɔs'ɔ kadi aw me Kəy'ti lə Luwə, ningə toki nje koji Jeju awi si'ə me kəy'ti kadi rai kigo ndukun'ti lə Burəbe.

28 Simeyon taa Jeju ji'ne'ti, ningə ulə toji do Luwə ene:

29 «Ngosine, Burəbe, inyə bər lə'i ad'a aw ki lapiya, kigo ta'ti lə'i nga,

30 Tado kankum'm oo njekaji de'gi nga.

31 Kaji ki ində do'a dana takum bulə de'gi'ti pəti.

32 In kunji ki kadi unji do ginn de'gi'ti pəti, taa a in toji ki do de'gi'ti lə'i, Isirayel to.»

33 Ta ki Simeyon el do Jeju'ti əti kon'a'gi ki baw'a'gi bol.

34 Simeyon njangi do'de, ningə el Mari ene: «Maji kadi in gər maji, ngonn ki oj'o kin a in row kosi lə bulə de'gi num, row kində taa lə de'gi ngayn donangi Isirayel'ti to. Taa, re to nyakoji ki nje re ki takasinan el to.

* 2:21 2.21 Lebitiki 12.3 † 2:22 2.22 Lebitiki 12.6 ‡ 2:23 2.23 Tekitaga 13.2,12

§ 2:24 2.24 Lebitiki 12.8

35 A adi merta ki ngarme de'gi'ti ngayn, ginn'ə a te taga. Ningə rə'i'ti inbe, in kiyərə ki a gangi ndil'i dana.»

Ann ra oyo Luwə tado Jeju

36 Dene kare ki njekeltakita Luwə'ti isi non, to'a nan Ann. In ngonnn læ Panuwel, ginn koji'ti læ Aser. Loki taa dingəm mandine'ti, isi si'ə asi bal siri ba par ə ngaw'a oy. Ningə ki ngosine kin, Ann togi ngayn nga.

37 Bal'a in dojjoo gidə in so. Njengawkoy kin in me Kəy'ti læ Luwə ki dokagilo'gi pəti gos'o. Kondə ki kada in me Kəy'ti læ Luwə, el si'ə ta, ogi rə'ne nyakuso.

38 In be ə, dokagilo'ə'ti kin, in kaa te non re to. Osi pa ulə'n toji do Luwə'ti, taa elta ki do ngonnn'ti kin de'gi pəti ki isi nginəi kadi Luwə taa Jerujalem ji njeban'gi'ti ilə taa to.

39 Loki nje koji Jeju rai nya'gi pəti kigo ndukun'ti læ Burəbe ningə, təli awi Galile me bebo'ti lə'de ki Najaretit'i gogi.

40 Ningə, ngonnn kakin togi, aw ki singə'ne. Rosi ki tər, taa memaji læ Luwə in si'ə nan'ti to.

Jeju in me Kəy'ti læ Luwə loki bal'a in dogi gidə in joo

41 Do bal'gi pəti, njekoji Jeju awi Jerujalem'ti lo ra nanyi'ti ki bari'ə nanyi Paki.

42 Loki Jeju ra bal dogi gidə in joo ningə, aw ki nje koji'ne'gi lo ra nanyi'ti toki sii rai kete kete go kuji ra'a'ti*.

43 Ningə, loki ndo ra nanyi tigə ə, nje koji'gi læ Jeju isi təli gogi, nan Jeju nanyi gogi Jerujalem ti. Nje koj'o'gi gəri toki nanyi gogi el.

44 Njekoji'gi læ Jeju oyi eyina Jeju nanyi nja madi'de'gi'ti ki uni se'de row, adi njiyəi ndo kare bay taa uləi ngirə sang'a dann noji'de'gi'ti ki madi'de'gi.

45 Sangi'ə, nan sangi'ə pi ingəi'ə el. Loki ingəi'ə el, təli tuwi do'de awi Jerujalem'ti gogi sang'a'ti.

46 Sangi'ə biti ndo ki kon mutə ningə nyi, ingəi'ə, isi me Kəy'ti læ Luwə dann njendo ndukun'gi læ Luwə. Si dann de'ti, sii ur mbi'ne oo'n ta'gi ki isi eli to, dəji'n'de ta to.

47 De'gi pəti ki oyi ta kel Jeju kin, nyagər li'ə, ki ta ki tur li'ə, əti'de bol ngayn.

48 Loki njekojo'gi oyi, əti'de bol ngayn, adi kon'a el'ə ene: «Ngonnn'm, ra bann be in ra se'je nya be wa? Oo, j'in ki baw'i, ji ra ta sangi'ti ki non kum'je'ti.»

49 Ningə el'de ene: «Sangi m'in tado ri wa? Maji kadi m'ra kulə me kəy'ti læ Bai kin, in gəri eke in gəri el wa?»

50 Nan njekojo'gi gəri me ta li'ə kin el.

* 2:42 2.42 Tekitaga 12.1-27; Ndukun ki nja joo 16.1-8

⁵¹ Ningə go'ti, Jeju təl aw se'de Najareti'ti gogi. Jeju təl rə'ne go ta'ti lə nje koji'ne'gi. Kon'a ngəm nya'gi pəti ki rai nya kin me'ne'ti.

⁵² Jeju tɔgi darə'ne'ti num, me gosi'ti num tɔ, adi ingə maji takum Luwə'ti num, takum de'gi'ti num pəti.

3

Jan iləmbər Poyta ki maji

(Mat 3.1-12; Mrk 1.1-8; Jan 1.19-28)

¹ Dɔkagilo'ə'ti kin, nje konbe kibo Sejar, ki bari'ə Tiber onbe bal dɔgi gidə in mi. Ningə Ponsi *Pilati ə in nje konbe dɔnangi'ti ki Juda, Erodi in ngar dɔnangi'ti ki Galile, Pilipi ki ngonkon Erodi in ngar dɔnangi'ti ki Iture ki dɔnangi ki Tirakonitidi, ningə Lisaniyasi in ngar dɔnangi'ti ki Abilen tɔ.

² Hann ingi ki Kayipi ə in kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi ki rai kulə dɔkagilo'ə'ti non. Ningə, dɔkagilo'ə'ti non kin, Jan ki ngonn lə Jakari in diləlo'ti ə Luwə el'ə ta.

³ Jan aw dɔnangi Jurden'ti pəti, iləmbər ene: «Inyəi gorow njiyə'se'gi ki majel kɔ, adi rai'se batəm, kadi Luwə inyə'n go majel'gi lə'se kɔ.»

⁴ Ra toki ndangi me makitu'ti lə njekeltakita Luwə'ti, Ejay, eyina:

«Ndu de madi bar diləlo'ti ene:

Rai gorow lə Burəbe!

Rai gorow li'ə adi ra njururu.

⁵ Uti bolo be'gi adi asi nan,

Kusi dɔ mbal'gi ki dɔ gadi'gi adi asi ta nangi rerere;

Rai row'gi ki rugi gondi gondi adi ra njururu;

Rai row wor'gi adi osi nan'ti lay.

⁶ Lo kin'ti, de'gi pəti a gəri kaji ki Luwə aji'je* .»

⁷ Jan el bulə de'gi ki rei rə'a'ti kadi ra'de batəm ene: «In nje mann majel to lii pir be kam, nan ɔji'se row kadi anyinan wongi lə Luwə ki a re wa?»

⁸ Maji kadi kulə ra'se'gi tɔji kadi in de'gi ki inyəi gorow njiyə'se'gi ki majel kɔ. Ningə, ononyi'se kadi eli me'se'ti eyina: “J'in ngann kaw Abiraham”. Tado adi m'el'se, Luwə asi kadi a təl gaji mbal'gi kam ngann kaw Abiraham'ti kare.

⁹ Ki ngosine kin, kungə in ndəkba kadi tugə kagi'gi ngirə de'ti. Kagi ki ra ki andi maji el ə, a tugəi'ə kadi iləi'ə me por'ti kɔ.»

¹⁰ Bulə de'gi dəji Jan eyina: «In ri ə kadi ji ra wa?»

* 3:6 3.6 Tekitaga 40.3-5

¹¹ Jan el'de ene: «De ki aw ki ku joo ə, maji kadi adi kare de ki awi'n el, ningə de ki aw ki nyakuso ə, maji kadi ra'n ki in ki awi'n el to.»

¹² *Njetalambo'gi kaa, rei kadi Jan ra'de batəm to. Ningə dəji Jan eyina: «Njendo, in ri ə kadi ji ra wa?»

¹³ Jan el'de ene: «Tai nar aldə in ki dəji'se kadi tai kin el.»

¹⁴ Njero'gi kaa dəji eyina: «Nga j'in, in ri ə kadi ji ra wa?» Jan el'de ene: «Indəi tōgi də de'ti tai nar li'ə el, ta, təti ta ngom indəi də'a'ti el to. Rai də nar nanyi'ti lə'se inbe kin par.»

Jan iləmbər de ki a re go'ə'ti

(Mat 3.11-12; Mrk 1.7-8)

¹⁵ Dəkagilo'ə'ti kin, de'gi isi nginəi de ki a re, adi dəji rə'de ta ke Jan in Kirisiti ki in De ki Luwə mbət'ə el biti wa?

¹⁶ Ə Jan el de'gi pəti ene: «M'in, m'ra'se batəm me mann'ti, nan de madi a re go'm'ti non, a ra'se batəm me Ndil Luwə, ki me por'ti. In de ki Təg'ə utə'm sanyi kulə sa li'ə kaa, m'asi tuti el.

¹⁷ Uwə keh to nya ji'ne'ti kadi to'n kandi ko ki maji, əy me dam'ti, ningə ulə tisə por. In por ki a oy el ratata.»

¹⁸ Jan adi de'gi ta kəji'gi ki rangi ngayn, iləmbər Poyta ki maji.

¹⁹ Nya kare bay, Jan kəl ki Erodi ki in nje konbe dənangi'ti ki Galile, tadə taa ki taa Erodiyadi ki ne ngonnkon'ne, taa ra nya'gi ki rangi ki majel ngayn num to.

²⁰ Nan, nya'gi ki go'ti el pəti ki Erodi ra kin kaa, təl uwə Jan dangay'ti də'ti bay.

Jeju ra batəm

(Mat 3.13-17; Mrk 1.9-11)

²¹ Loki de'gi pəti rai batəm ningə, Jeju kaa ra batəm to. Loki isi elta ki Luwə ningə, dəran til.

²² Ndil Luwə, risi to dər dum be isi də'a'ti. Ningə, ndu ta madi te dəran'ti, ene: «In Ngonn'm ki njendigi lə'm, ki in nya rənel lə'm kibo ngayn.»

Ginn kaw lə Jeju

(Mat 1.1-17)

²³ Jeju ulə ngirə kulə lə'ne, loki bal'a in də mutə. Ki go gər'ə'ti ki de'gi gəri, Jeju in ngonn lə Jisepi, Jisepi ki ngonn lə Eli,

²⁴ Ningə Eli in ngonn lə Mata, Mata in ngonn lə *Lebi, Lebi in ngonn lə Melsi, Melsi in ngonn lə Yanay, Yanay in ngonn lə Jisepi,

25 Jisepi in ngonn læ Matatiyasi, Matatiyasi in ngonn læ Amosi, Amosi in ngonn læ Nahum, Nahum in ngonn læ Esili, Esili in ngonn læ Nagay,

26 Nagay in ngonn læ Mati, Mati in ngonn læ Matatiyasi, Matatiyasi in ngonn læ Semeyinn, Semeyinn in ngonn læ Yosæki, Yosæki in ngonn læ Yoda,

27 Yoda in ngonn læ Yowanan, Yowanan in ngonn læ Resa, Resa in ngonn læ Jorobabel, Jorobabel in ngonn læ Salatiyel, Salatiyel in ngonn læ Neri,

28 Neri in ngonn læ Melki, Melki in ngonn læ Adi, Adi in ngonn læ Kosam, Kosam in ngonn læ Elmadam, Elmadam in ngonn læ Er,

29 Er in ngonn læ Jeju, Jeju in ngonn læ Eliyëjar, Eliyëjar in ngonn læ Yorim, Yorim in ngonn læ Mata, Mata in ngonn læ Lebi,

30 Lebi in ngonn læ Simeyon, Simeyon in ngonn læ Juda, Juda in ngonn læ Jisepi, Jisepi in ngonn læ Yonam, Yonam in ngonn læ Eliyakim,

31 Eliyakim in ngonn læ Meleya, Meleya in ngonn læ Mena, Mena in ngonn læ Matata, Matata in ngonn læ Natan, Natan in ngonn læ Dabidi,

32 Dabidi in ngonn læ Jese, Jese in ngonn læ Obedi, Obedi in ngonn læ Bowaji, Bowaji in ngonn læ Sala, Sala in ngonn læ Nason,

33 Nason in ngonn læ Aminadabi, Aminadabi in ngonn læ Adimin, Adimin in ngonn læ Arni, Arni in ngonn læ Esirom, Esirom in ngonn læ Peresi, Peresi in ngonn læ Juda,

34 Juda in ngonn læ Jakobi, Jakobi in ngonn læ *Isaki, Isaki in ngonn læ Abiraham, Abiraham in ngonn læ Tera, Tera in ngonn læ Nawor,

35 Nawor in ngonn læ Serugi, Serugi in ngonn læ Rewu, Rewu in ngonn læ Pelegi, Pelegi in ngonn læ Eber, Eber in ngonn læ Sala,

36 Sala in ngonn læ Kaynam, Kaynam in ngonn læ Arpasadi, Arpasadi in ngonn læ Sëm, Sëm in ngonn læ Nuwe, Nuwe in ngonn læ Lemeki,

37 Lemeki in ngonn læ Matusalem, Matusalem in ngonn læ Enöki, Enöki in ngonn læ Yërædi, Yërædi in ngonn læ Malelel, Malelel in ngonn læ Kaynam,

38 Kaynam in ngonn læ Enosi, Enosi in ngonn læ Seti, Seti ki ngonn læ Adam, Adam ki ngonn læ Luwə.

4

Su nan Jeju

(Mat 4.1-11; Mrk 1.12-13)

¹ Go Ndil Luwə'ti ki rosi Jeju, Jeju təl ta ba Jurden'ti re. Təl re ningə, Ndil Luwə ɔr'ɔ aw si'ə dilələ'ti.

² Su nan'a ndo dɔsɔ dilələ'ti. Ndo ki Jeju ra dɔsɔ kin, so nya madi el, adi bo ra'a.

³ Non be, Su el'ə ene: «Re in Ngonn lə Luwə ə, adi mbal kin təl mapa adi m'oo.»

⁴ Ə Jeju təl el'ə ene: «Ndangi me makitu'ti lə Luwə eyina: De a isi ki do'ne taa ki takul nyakusɔ par el*.»

⁵ Su aw ki Jeju do lo'ti taa, ningə ki kum ki kində jipi, ɔj'ɔ konbe'gi ki donangi'ti ne pəti ad'a oo.

⁶ Loki ɔj'ɔ ningə, təl el'ə ene: «M'a m'ad'i tɔgi do konbe'gi'ti kin ki nyakingə'gi ki me'ti pəti. Tado in nya ki adi'm'in me ji'm'ti, ningə de ki me'm ndigi ə m'ad'a.

⁷ Re in, ɔsi məkəs'i nanga non'm'ti ə, m'a m'ad'i ba pəti to yan'i.»

⁸ Jeju təl el'ə ene: «Ndangi me makitu'ti lə Luwə eyina: "A ɔsikurə Burəbe Luwə'ti lə'i, ningə in ki kar'ne ba par ə a re non'a'ti kadi gos'o†."»

⁹ Go'ti gogi, Su aw ki Jeju Jerujalem'ti, aw si'ə jam do Kəy'ti lə Luwə taa. Loki aw si'ə taa, ningə el'ə ene: «Re in Ngonn lə Luwə ə, inyə ji'i taa ɔsi adi m'oo,

¹⁰ tado ndangi me makitu'ti lə Luwə eyina: "Luwə a adi ndu'ne malayka'gi lə'ne kadi to indəi kum'de go'i'ti."»

¹¹ Bay taa, a lai'nu dala ji'de'ti, kadi nja'i tugə mbal el‡.»

¹² Jeju təl el'ə ene: «Ndangi me makitu'ti lə Luwə eyina: A mboji Burəbe Luwə lə'i oo el§.»

¹³ Loki Su tigə ki nyanan'gi ki kadi n'nan'n Jeju ningə, ɔr rə'ne gogi sanyi rə'a'ti. Ɔr rə'ne nginə'n dəkagilo ki rangi.

De'gi ki Najareti'ti mbeti tai nyando lə Jeju

(Mat 4.12-17; Mrk 1.14-15)

¹⁴ Lo kin'ti, Jeju təl re Galile. Re ki tɔgi ki in rə Ndil Luwə'ti. Tə Jeju bar ki do lo'gi ki non pəti.

¹⁵ Ndo nya me kəykawnan'ti lə *Juwipi'gi. De'gi pəti uləi toji do'a'ti.

De'gi ki Najareti'ti mbəti taai nyando lə Jeju

(Mat 13.54-58; Mrk 6.1-6)

¹⁶ Jeju aw Najareti'ti, ki in be ki tɔgi'ti. Toki isi ra'n kete kete, loki ndo kərkon asi ningə, Jeju aw kəykawnan'ti lə Juwipi'gi. Jeju ində taa kadi n'tudə makitu.

¹⁷ Loki ində taa, adi'ə makitu lə njekeltakita Luwə'ti Ejay ki koi. Jeju rirə makitu kakin ningə, ingə ta ki ndangi eyina:

¹⁸ «Ndil Burəbe in do'm'ti,

* 4:4 4.4 Ndukun ki nja joo 8.3 † 4:8 4.8 Ndu 6.13 ‡ 4:11 4.11 Pag 91.11-12

§ 4:12 4.12 Ndu 6.16

Burəbe mbəti'm kadi m'iləmbər Poyta ki maji njendo'gi. Burəbe ulə'm kadi m'el dangay'gi ta te'de kəy dangay'ti, Kadi m'el njekumtə'gi toki, kum'de a oo lo. Kadi m'taa nje ki de'gi isi indəi kum'de ndoo m'ilə'de taa. 19 Kadi m'iləmbər bal memaji lə Burəbe kin.»

20 Go'ti, Jeju ko makitu kakin, ningə təl'n adi njekulə, ə isi nanga kadi elta. De'gi pəti ki me kəykawnan'ti lə Juwipi'gi buki kum'de ki do'a'ti.

21 Lo kin'ti, Jeju el'de ene: «Ta ki oyi kin, tolta'ne do'se'ti bone.»

22 De'gi pəti manyinaji lə Jeju, taa mbər memaji ki te ta'a'ti əti'de bol ki dum tə adi elinan eyina: «M'a in ngonn lə Jisepi ro'je'ti ne el wa?»

23 Be ə Jeju el'de ene: «M'gər kadi a eli'm'in kujita ki ene: "In njera de'gi monyi, aji ro'i inbe," kin. A eli'm'in eyina: "J'oo poy nya'gi pəti ki in ra Kapernayim'ti kin, ə in ra be koji'ti ne be tə adi j'oo.»

24 Jeju təl el'de bay ene: «Toki rəta'ti adi m'el'se, njekeltakita Luwə'ti, ki bekoj'o uwə ro'ne'ti maji goto.

25 Ki rəta'ti, dəkagilo'ti lə njekeltakita Luwə'ti Eli, njen-gawkoy'gi in ngayn Isirayel'ti. Nan loki ndi ədi dənangi'ti el bal mutə ki nanyi mehen, ə bo on ki dənangi pəti*,

26 de kare dann'de'ti ki Luwə ulə Eli ro'a'ti goto. In njengawkoy ki Sarepta'ti, dənangi ki Sidon'ti yo ə Luwə ulə Eli ki ro'a'ti†.

27 Njebanji'gi kaa in ngayn Isirayel'ti dəkagilo'ti lə Elije tə, nan in ki kare ki kadi Luwə or banji ro'a'ti ar njay goto. In Naman ki Siri'ti yo ə Luwə or banji ro'a'ti‡.

28 Loki de'gi ki sii me kəykawnan'ti lə Juwipi'gi oyi ta kin, wongi tol'de pəti.

29 Lo kin'ti, indəi taa tuwəi Jeju me bebo'ti kə, ningə ai si'ə jam do mbal'ti ki indəi bebo'ti. Rai'ti si'ə kadi n'suri'ə n'iləi'ə n'təli'ə kə.

30 Nan Jeju ur dann'de'ti aw.

Dingəm ki ndil ki majel ra'a

(Mat 7.28-29; Mrk 1.21-28)

31 Jeju aw Kapernayim'ti, ki in bebo ki dənangi Galile'ti. Jeju ndo nya de'gi ndo kərkon'ti.

32 Nyando li'ə əti de'gi bol ki dum. Əti'de bol ki dum tado elta ki togi ki in ro Luwə'ti.

33 Ningə, de madi kare ki ndil ki majel ra'a, isi me kəykawnan'ti lə Juwipi'gi non, non ki ndu'ne kibo ene:

34 «Jeju ki Najareti, ri ə ge ro'je'ti wa? Re kadi tuji'je wa? M'gər'i maji: in ki Kar njay lə Luwə.»

* 4:25 4.25 1 Ngar'gi 17.1 † 4:26 4.26 1 Ngar'gi 17.8-16 ‡ 4:27 4.27 2 Ngar'gi 5.1-14

³⁵ Jeju ndangi ndil ki majel ki tɔgi'ne ene: «Uti ta'i, ɛ te kɔ rɔ dingɛm'ti kin.» Lo kin'ti, ndil ki majel bi dingɛm ilɔ dann'de'ti, ningɛ te rɔ'a'ti um ad'a kon madi kare el.

³⁶ Nya kin ɛti de'gi pɛti bol, adi dɛji nan ta dann'de'ti eyina: «Ta kin in ta ki bann ɛ ɛti bol be wa? De kam aw ki tɔgi konbe dɔ ndil'gi'ti ki majel, ndangi'de ki tɔgi ki in rɔ Luwɛ'ti adi tei kɔ!»

³⁷ In be ɛ, tɔji lɛ Jeju sanan ki dɔnangi ki non pɛti.

Jeju adi lapiya njemonyi'gi ngayn

(Mat 8.14-17; Mrk 1.29-34)

³⁸ Loki Jeju in kɛykawnan'ti lɛ Juwipi'gi, aw me kɛy'ti lɛ Simon. Mɛm Simon ki dene, rɔ'a tingɛ ngayn. Be ɛ, dɛji Jeju kadi ra nya madi tado li'ɛ.

³⁹ Jeju rugi rɔ'ne dɔ'a'ti, ndangi rɔ ki tingɛ ngayn kakin adi yokiro. Kalangi ba go'ti, mɛm Simon indɛ taa ra nyakusɔ adi'de.

⁴⁰ Lo sɔl'ɔ, go kurkadi'ti, de'gi pɛti ki awi ki de'gi ki monyi'gi ki dangi dangi rai'de, rei se'de rɔ Jeju'ti. Jeju indɛ ji'ne dɔ'de'ti kare kare pɛti adi ingɛi lapiya.

⁴¹ Ndil'gi ki majel kaa tei rɔ de'gi'ti ngayn ki non ta'de'ti eyina: «In Ngonn lɛ Luwɛ!» Nan Jeju ndangi'de ki tɔgi ki ngan ngayn, adi'de tarow kadi eli ta'a el, tado gari'ɛ bɛti kadi in Kirisiti, De ki Luwɛ mbɛt'ɛ.

Jeju ilɛmbɛr Poyta ki maji me kɛykawnan'gi'ti

(Mrk 1.35-39)

⁴² Loki lo ti, Jeju te me bɛbo'ti aw dilɛlo'ti. Bulɛ de'gi ngayn sangi'ɛ, awi ingɛi'ɛ. Loki ingɛi'ɛ, ndigi kadi n'uwɛi'ɛ nanga rɔ'de'ti kadi to aw lo el.

⁴³ Nan Jeju el'de ene: «Maji kadi m'ilɛmbɛr Poyta ki maji ki ɔjido Konbe lɛ Luwɛ ndɛgi bɛbo'gi'ti tɔ, tado in ta kin ɛ Luwɛ ulɛ'm.»

⁴⁴ In be ɛ, Jeju ndo ta me kɛykawnan'gi'ti lɛ Juwipi'gi dɔnangi Galile'ti.

5

De'gi ki dɔkete ki Jeju bar'de

(Mat 4.18-22; Mrk 1.16-20; Jan 21.1-11)

¹ Ndo kare, loki Jeju in sanyi el ki kadi babo'ti ki Genejareti'ti. Bulɛ de'gi uwɛi nan: a gugi gidɛ kadi n'oyi ta lɛ Luwɛ.

² Lo kin'ti, Jeju oo to'gi joo ki sii ngangɛ ba'ti. In to'gi ki mbaw'gi ki me'ti indɛi'de ɛ ai to togi bandi'gi lɛ'de.

³ Jeju ala me to'ti ki kare ki in yan Simon, ningɛ el Simon ad'a inyɛ ngangɛ ba ɛ aw ki dana nden. Go'ti, Jeju isi nanga me to'ti ndo nya bulɛ de'gi.

⁴ Loki elta tigə ningə, el Simon ene: «Aw ki dana lo'ti ki mann ur'ti, ə iləi bandi'gi lə'se uwəi kanji'gi»

⁵ Simon təl el'ə ene: «Burəbe, j'ilə bandi kondɔ'ti biti lo ti, nan kanji kare kaa j'ingə el. Nan toki in in ə dəji'm, m'a m'ilə bandi toki el'm.»

⁶ Loki iləi bandi'gi lə'de, ɔyi kanji kəy ki ətəi bol, adi bandi'gi lə'de kaa ge gangi.

⁷ Lo kin'ti, dəji madi'de'gi ki in me to'ti ki nungi kadi rei rai se'de. Madi'de'gi rei, adi ɔyi kanji kakin rosi to'gi ki joo. Kanji rosi to'gi adi to'gi ai to nduyi mann.

⁸ Loki Simon Piyər oo nya kin, osi, ɔsi məkəsi'ne nanga non Jeju'ti el'ə ene: «Burəbe, ɔsi rɔ'i ngərəngi rɔ'm'ti, tado m'in njeramajel.»

⁹ Simon ki mad'a'gi ki in si'ə, bol ra'de ɔji go kanji ki ɔyi me bandi'ti ətəi bol ngayn.

¹⁰ Jaki ki Jan ki ngann lə Jebede ki in madi nan ki Simon kaa bol ra'de tɔ. Jeju el Simon ene: «Adi bol rai el, kaw ki kete non, in de'gi nga ə a sangi'de.»

¹¹ Lo kin'ti, təl rei ki to'gi ngangəi ba'ti, ningə inyəi nya'gi pətəi ə uni go Jeju.

*Jeju adi lapiya njebanji kare
(Mat 8.1-14; Mrk 1.40-45)*

¹² Ndɔ ki rangi, Jeju in me bebo'ti kare, ningə dingəm kare ki banji rosi rɔ'a te non re. Loki oo Jeju ningə, osi ki takum'ne nanga non'a'ti, non ki do'a'ti ene: «Burəbe re in ndigi ə a adi banji lə'm ur, kadi rɔ'm ar njay.»

¹³ Jeju ulə ji'ne ɔdi'n'ə ningə el'ə ene: «M'ndigi ə, kadi banji lə'i ur adi rɔ'i ar njay.» Ningə tanan'ti non par ə banji ur adi rɔ'a ar njay.

¹⁴ Go'ti, Jeju ad'a ndu'ne ene: «Ononyi kadi elta'a de madi ə aw ɔji rɔ'i njekujənyamosi kadikare, ningə adi kadikare kujənyamosi kar rɔ toki ndukun lə Moji dəji'n. Ra be kadi gəri toki banji lə'i ur adi ingə lapiya.»*

¹⁵ Tɔɓar lə Jeju sanan ki lo lo adi de'gi rei kadi n'oyi ta li'ə ge kadi aji'n'de dɔ monyi'gi'ti lə'de ge.

¹⁶ Nan Jeju ɔr rɔ'ne aw lo'gi'ti ki to dilə tado kelta ki Luwə.

*Jeju adi lapiya njerɔkoy njururu
(Mat 9.1-8; Mrk 2.1-12)*

¹⁷ Ndɔ kare Jeju isi ndo nya de'gi ningə, *Parisi'gi ki njendo ndukun'gi lə Luwə sii dann de'gi'ti non tɔ. De'gi in ki ngann be'gi pətəi ki dɔnangi Galile'ti, ki dɔnangi Jude, ki bebo Jerujalem. Burəbe ɔji tɔgi'ne me kaji nje monyi'gi'ti.

* **5:14 5.14** Ki go jibəl ra'a'ti lə Juwipi'gi, njebanji in de ki de'gi oyi'ə kadi ar njay el, adi asi kadi aw lo nyara'gi'ti ki ɓar tɔ Luwə el.

18 Lo kin'ti, de'gi madi oti de kare ki ro'a oy njururu me nya koti njemonyi'gi'ti rei si'e ro Jeju'ti. Sangi row kadi n'awi si'e kay n'ilai'e non Jeju'ti.

19 Nan gari row ki kadi awi si'e el, tado de'gi in ngayn. Be e, alai taa, rai bolo do kay'ti ninge, tuyi njemonyi ki nya koti njemonyi'gi ki kulə, ilai'e dann bulə de'gi'ti non Jeju'ti.

20 Loki Jeju oo kunme lə'de ningə, el dingəm ene: «Majel'gi lə'i in ki k'inyə go kə.»

21 Njendo ndukun'gi lə Luwə ki Parisi'gi ilai ro'de mərta ningə eli eyina: «De'ə kam in nan e elta ki mal do Luwə'ti be wa? Luwə ki kar'ne ba par e asi k'inyə go majel'gi lə de'gi kə. De ki rangi goto.»

22 Jeju gər mərta'gi lə'de ki me'de'ti adi el'de ene: «Tado ri e isi mərta ki be kin me'se'ti wa?

23 Nya ki ra e ngan ngayn el wa? Kel de kin kene: «Majel'gi lə'i in ki k'inyə go kə» e ngan ngayn el eke kel'e kene «Ində taa e njiyə e ngan ngayn el wa?»

24 Re in be e, m'a m'oji'se kadi in gari toki m'in Ngonn De, m'aw ki togi donangi'ti ne, kadi m'inyə'n go majel'gi lə de'gi kə.» Ningə, Jeju el njerokoy njururu ene: «Ində taa, un tuwə lə'i, e aw be.»

25 Tanan'ti non, dingəm kakin ində taa takum de'gi'ti pəti, un tirə ki kete to'ti, e te aw be ki kulə toji do Luwə'ti ta'ne'ti.

26 De'gi pəti, nya kin əti'de bol adi uləi toji do Luwə'ti. Bol rosi me'de adi eli eyina: «J'oo nya ki mbah bone.»

Jeju bar Lebi

(Mat 9.9-13; Mrk 2.13-17)

27 Go'ti Jeju te ningə nyi oo de kare ki njetalambo kadi nje konbe'gi ki bari'e Lebi isi me kay taa lambo'ti. Loki oo Lebi ningə el'e ene: «Un go'm.»

28 Ningə Lebi inyə nya'gi pəti e ində taa un go Jeju.

29 Go'ti, Lebi ra nyakuso kibo ngayn me kay'ti lə'ne bari'n Jeju. Lo nyakuso'ti kin, njetalambo'gi ki ndəgi de'gi ki rangi in se'de nan'ti non.

30 Parisi'gi ki njendo ndukun'gi lə'de barita, eli njendo'gi li'e eyina: «Ra bann e isi soi nya ge anyinan nya ge ki njetalambo'gi ki ndəgi njeramajel'gi wa?»

31 Jeju un ta el'de ene: «In de'gi ki njemonyi'gi e a sangi de ki njera de monyi, um in nje ro ngan'gi e a sangi de ki njera de monyi el.

32 Ningə, m're tado bar de'gi ki dana el, nan m're tado bar de'gi ki njeramajel'gi yo kadi inyəi gorow njiyə'de ki majel.»

*Nyando lə Jeju aw nan'ti ki kəki nyando lə Parisi'gi el
(Mat 9.14-15; Mrk 2.18-20)*

³³ Nje ki madi'gi eli Jeju eyina: «Taa taa, njendo'gi læ Jan Batisi in ki njendo'gi læ Parisi'gi isi ðgi rɔ'de nyakusɔ taa isi elita ki Luwə tɔ, ə nje ki yan'i'gi isi soi nya ge, anyinan mann ge.»

³⁴ Ə Jeju el'de ene: «Ke de'gi ki bari'de lo nyakusɔ tanan'ti a ðgi rɔ'de nyakusɔ ki mann kanyi wa? Dɔkagilo ki nje taa dene isi'n se'de nan'ti kin, asi kɔgi rɔ'de nyakusɔ el.»

³⁵ Ndo'gi a re non kadi a uni'ə ta'de'ti ningə to, a ðgi rɔ'de nyakusɔ.

*Nyando læ Jeju aw nan'ti ki kɔki nyando læ Parisi'gi el
(Mat 9.16-17; Mrk 2.21-22)*

³⁶ Jeju el'de kujita kare ene: «De a gangi ta ku ki sigi kadi ilə'n kum in ki kɔkɔ el. Re in be ə, ku ki sigi in ki gangi kɔ, ningə ta ku ki sigi kakin uwəi nan ki ki kɔkɔ el bay tɔ, adi joo pəti təl nya ki tuji.»

³⁷ Taa de a un yiwi kandi nju ki in el bay uti me mbu ndar'gi'ti ki kɔkɔ el. Re in be ningə, loki yiwi a in ningə mbu ndar'gi a nduwi, kadi yiwi lo kɔ. Ningə mbu ndar'gi təli nya ki tuji kɔ.

³⁸ Be ə, re yiwi kandi nju in el bay ningə, maji kadi mbu ndar'gi in ki sigi taa.

³⁹ Loki de anyi yiwi kandi nju ki in mayinu ningə, a ge in ki in ngosine bay el nga. Tado de'gi eli eyina: "Yiwi ki in mayinu ə maji".»

6

*Ta læ Jeju dɔ ndɔ kɔrkon'ti
(Mat 12.1-8; Mrk 2.23-28)*

¹ Ndo kare Jeju ra dər me ndɔɔ geme'gi'ti. In ndɔ kɔrkon læ Juwipi'gi. Ningə, njendo'gi li'ə ki in si'ə, gangi dɔ ko'gi ji'de'ti təmi soi.

² Parisi'gi madi eli'de eyina: «Ra bann ə rai nya ki kadi de ra ndɔ kɔrkon'ti el be wa*?»

³ Jeju el'de ene: «Ingi tudəi nya ki ngar Dabidi ra loki bo ra'a ki de'gi ki go'ə'ti kin adi gəri maji.»

⁴ Dabidi ur me *Kəyku'ti læ Luwə, un mapa ki de'gi adi Luwə kadikare'ti sɔ†, ningə təl'n adi de'gi ki go'ə'ti soi tɔ. Soi mapa ki in nya ki maji kadi njekujənyamosi kadikare'gi par ə soi‡.»

⁵ Jeju təl el'de bay ene: «Ngonn de in be nje ndɔ kɔrkon.»

*Jeju adi lapiya dingəm ki ji'ə oy njururu
(Mat 12.9-14; Mrk 3.1-6)*

* 6:2 6.2 Tekitaga 34.21 † 6:4 6.4 1 Samiyel 21.2-7 ‡ 6:4 6.4 Lebitiki 24.9

⁶ *Ndo karkon ki rangi, Jeju aw keykawnan'ti la Juwipi'gi, ndo nya de'gi. Ningə dingəm kare ki ji'ə oy njururu in me keykawnan'ti non.

⁷ Njendo ndukun'gi ki Parisi'gi sii keke isi indəi kum'de kadi n'oyi ke Jeju a adi dingəm kin lapiya ndo karkon'ti la Juwipi'gi wa? In ta bolo ki isi sangi kadi lə'i ta do'a'ti.

⁸ Nan Jeju gər marta'gi lə'de, adi el dingəm ki ji'ə oy njururu kakin ene: «Ində taa, ra dana ne be takum de'gi'ti pəti.» Dingəm ində ra taa.

⁹ Ningə Jeju təl dəji ndəgi de'gi ene: «Ri ə in gorow'ə'ti kadi de ra ndo karkon'ti wa? Kadi de ra maji eke kadi ra majel? Kadi de nagi madi'ne ta yo'ti eke kadi inyə adi tuji ko wa?»

¹⁰ Jeju ində kum'ne gon'n'de ba pəti, ningə el dingəm kakin ene: «Surə ji'i». Dingəm surə ji'ne, ningə ji'ə təl to maji kare.

¹¹ Wongi təl njendo ndukun'gi ki Parisi'gi, adi elinan ta dann'de'ti do nya'ti ki kadi n'rai ki Jeju.

Jeju mbəti njendo'gi lə'ne ki dōgi gidə in joo
(Mat 5.1, 10.1-4; Mrk 3.13-19)

¹² Me ndo'a'gi'ti kin, Jeju aw do mbal'ti tado kelta ki Luwə. Elta ki Luwə kondə'ti biti lo ti.

¹³ Loki lo ti, Jeju bar njendo'gi lə'ne. Ningə mbunə njendo'gi'ti kin ə, mbəti'de dōgi gidə in joo, bar'de njekawkulə'gi.

¹⁴ Adi in Simon, ki ində to'a nan Piyər, ki ngonkon'a Andire, ki Jaki, ki Jan, ki Pilipi, ki Batilemi,

¹⁵ ki Matiye, ki Tomasi, ki Jaki, ki ngonn lə Alpe, ki Simon ki bari'ə nje ro tado kingə do lə be lə'ne,

¹⁶ ki Judi ki ngonn lə Jaki, taa Judasi Isikariyoti, ki njekundo Jeju to.

Jeju aji njemonyi'gi dann bulə de'gi'ti
(Mat 4.24-25; Mrk 3.7-11)

¹⁷ Jeju in ki njendo'gi do mbal'ti re te lo'ti ki gidə asi nan maji ningə, ingə bulə de'gi njendo'gi lə'ne, ki bulə de'gi ngayn ki in donangi Jude'ti ge, nje k'in bebo Jerujalem'ti ge, nje k'in bebo'gi'ti ki kadi ba'ti ki Tir ge, ki Sidon ge. Rei tado koo ta lə Jeju ge kadi aji'de do monyi'gi'ti lə'de ge.

¹⁸ Nje ki ndil'gi ki majel yəti hangal'de ingəi lapiya to.

¹⁹ Ningə bulə de'gi pəti sangi kadi n'odi ro'a, tado togi madi isi te ro'a'ti adi'de lapiya.

Majikur ki kumtondoo
(Mat 5.1-12)

²⁰ Jeju un kum'ne oo'n njendo'gi lə'ne ningə el'de ene:

Majikur in læ njendo'gi, tado Konbe læ Luwə in yan'se.

²¹ Ingi ki bo isi ra'se bone, in nje majikur, tado lo ti ə a ndanni.

Ingi ki sii nonyi bone, in nje majikur, tado lo ti ə a kogi.

²² Majikur in læ'se loki de'gi isi mbəti'se, de'gi isi tuwəi'se, de'gi isi taji'se, de'gi isi eli ta'gi ki majel do'se'ti, tado lə'm m'in *Ngonn de.

²³ Ndo ki nya'gi kin tei do'se'ti ə, maji kadi rai ronel, turi jagira, tado nyakugə goji'se in ngayn dōran'ti. Tado in be ə kaw'de'gi adi kon njekeltakita Luwə'ti kete.

²⁴ Nan in njenyakingə, in nje kumtondoo. In nje kumtondoo tado ingəi nya solme læ'se nga.

²⁵ Ingi ki bone ndanni, in nje kumtondoo, tado lo ti ə bo a ra'se.

Ingi ki bone isi kogi, in nje kumtondoo, tado lo ti ə a uwəi ndoo ge a nonyi ge.

²⁶ Ingi ki de'gi isi elita ki maji maji do'se'ti, in nje kumtondoo, tado in be ə kaw'de'gi rai ki nje bar ro'de njekeltakita Luwə'ti nan ingi el.

Ndigi njeban'gi

(Mat 5.39-47)

²⁷ Ningə ingi ki isi oyi ta lə'm, nan m'in m'el'se kadi in ndigi njeban'gi læ'se, rai maji ki nje ki isi ɔsi'se ta.

²⁸ Njangi do nje ki isi manni'se, ə elita ki Luwə tado nje ki isi eli ta'gi ki majel do'se'ti.

²⁹ Re de ində dow kət'i ki kare ə, yəti dowə ki rangi ad'a bay. Re de taa ku ki ngal lə'i ə, ad'a in ki goji do'ti.

³⁰ De ki ra ki dəj'i nya ə ad'a, ningə de taa nya lə'i ə dəji go'ə el tɔ.

³¹ Nya'gi ki in ndigi kadi de'gi rai adi'se kin ə, rai kah'a'ti inbe kin adi'de tɔ.

³² Kin ə in ndigi nje ki ndigi'se tɔ par ə, oyo ri ə kadi de ra'se wa? De a ra'se oyo el, tado njeramajel'gi kaa ndigi nje ki ndigi'de tɔ.

³³ Kin ə rai maji ki nje ki rai'se maji par ningə, oyo ri ə kadi to de ra'se wa? De a ra'se oyo el, tado njeramajel'gi kaa rai toki rai kin be tɔ.

³⁴ Kin ə adi nje ki gəri maji kadi a ugəi'se bang'a par gogi ə tunəi'se nya ningə, oyo ri ə kadi de ra'se wa? De a ra'se oyo el, tado njeramajel'gi kaa, adi nje ki gəri maji kadi a ugəi'de kər nya lə'de gogi par ə tunəi'de nya tɔ.

³⁵ Nan ingi, maji kadi in ndigi njeban'gi læ'se, rai maji ki non par, ə adi de'gi tunəi'se nya nan kanji kadi indəi me'se do kingə'ti gogi el. In be ə a ingəi nyakugə goji kibo, taa a in ngann læ Njekisi do nya'gi'ti pəti tɔ. Tado in njera maji ki de'gi ki gəri ra oyo el ki de'gi ki nje me majel.

36 Maji kadi in njera maji ki ngayn toki Baw'se Luwə in njera maji ki ngayn kin be to.

Gangi ta do de'gi'ti el

(Mat 5.48, 7.1-12, 15.14, 10.24-25, 7.3-5)

37 Gangi ta do de'ti el, ningə Luwə a gangi ta do'se'ti el to. Uwəi de ki ta el, ningə Luwə a uwə'se ki ta el to. Inyəi go majel lə'de kə, ningə Luwə a inyə go majel lə'se kə to.

38 Adi, ə Luwə a adi'se to. Luwə a buki bəl ku'ti lə'se kadi rosi maji: a yəki, mbisə jigə jigə, buki kadi rosi re puu kə. Tado nya ki mbəji'n adi de'gi kin ə Luwə a mbəji'n adi'se to.

39 Ningə Jeju təl el'de ta kare me kujita'ti bay ene: «Njekumto a ndər njekumto madi'ne bann wa? A ndər'ə el, tado re ndər'ə ə a osi joo pəti me be'ti.

40 Njendo in do be'ne'ti el, re in njendo ki be'ə ndo'ə nya berere berere maji ningə, a to to be'ne be.

41 «Ra bann be ə, oo bunə mu ki to kum ngonkon'i'ti yo, ə oo kagi ki boi ki to yan'i'ti inbe kin el wa?

42 Nan in, oo kagi ki boi ki to kum'i'ti kin el par ə, ki gorow ki bann ə a asi kadi el ngonkon'i ene: "Ngonkon'm, adi m'un bunə mu ki to kum'i'ti kin" wa? In njekədikum de'gi, un kagi ki boi ki kum'i'ti kin ningə to, a oo lo ar njay kadi un'n bunə mu ki kum ngonkon'i'ti.

Kagi ki kanda

(Mat 12.33-37, 7.16-21)

43 «Kagi ki maji ki kadi a andi kandi ki majel goto, taa kagi ki majel ki kadi a andi kandi ki maji kaa goto to.

44 In ki kandi kagi ki sow do kaga kin ə a gəri'ə'n'ə. De a ujə kandi mbay do konn par'ti el, taa de a ujə kandi kom kagi do dole'ti el to.

45 De ki maji, ingə kulə ra'ne ki maji me nyara ki maji'ti ki to me'ə'ti. Ningə de ki majel, ingə kulə ra'ne ki majel me nyara ki majel'ti ki to me'ə'ti to. Tado ta'gi ki te ta de'ti in nya'gi ki rosi ngarme'ə.

Təl rə go ndu'ti

(Mat 7.24-27)

46 «Ra bann ə bari'm'in "Burəbe, Burəbe" ə rai nya ki m'el'se el wa?

47 De ki ra ki re rə'm'ti, oo ta lə'm, ə təl rə'ne go'ti ningə, in de ki to to de ki m'a m'el'se ta li'ə kam be.

48 To to de ki njera kəy, ki ur be do gadi'ti adi ow maji, bay taa, ində ginn kəy'ti kin be. Loki mann in ningə, mann kon lo re un kəy kakin, nan asi kadi to kəy kakin el, tado ində adi ngan maji.

49 Nan de ki oo ta lə'm, ə təl rə'ne go'ti el, to to de ki ində kəy lə'ne dənangi'ti taa ne kare, ki kanji kur be kində ginn'ə'ti be. Loki mann kon re un kəy kakin ningə, nden ba bay par ə kəy budi nanga mur mur kə.»

7

*Jeju aji ngonn njekulə lə kibo ki də njerə'gi ki bu
(Mat 8.5-13; Jan 4.46-54)*

1 Loki Jeju el ta'gi kin pəti bulə de'gi ningə, ətə aw Kapernayim'ti.

2 Me be'ti kin, kibo də njerə'gi'ti ki bu aw ki njekulə lə'ne kare ki in monyi, to ta koy'ti. Ningə in ngonn njekulə ki be'ə ge ta li'ə ngayn.

3 Be ə, loki kibo lə njerə'gi kakin oo ta lə Jeju ningə, ulə ngatəgi'gi madi, ki in ngatəgi, lə Juwipi'gi, adi'de awi ingəi Jeju kadi dəji'ə adi re se'de aji ngonn njekulə lə'ne kin.

4 Loki rei ingəi Jeju ningə, nonyi də'a'ti ki nja nan'ti nan'ti eyina: «Dingəm kin, in de ki asi kadi in ra si'ə me nya dəji'ti li'ə kin,

5 tado ndigi'je j'in Juwipi'gi ngayn, taa in tə ə ra kəykawnan lə Juwipi'gi adi'je.»

6 Ə Jeju ətə aw se'de. Awi, loki indəi də kəy ndəkba ningə, kibo lə njerə'gi kakin ulə madi'ne'gi madi adi awi eli Jeju eyina: «Burəbe, in ndəji rə'i el. M'in m'asi kadi ur me kəy'ti lə'm el.

7 In tado kin ə, m'inbe m'oo rə'm kadi m'asi kaw rə'i'ti el. Nga ningə, m'dəji' kadi elta kare par ə ngonn njekulə lə'm a ingə lapiya.

8 M'el be tado, m'in ki də'm m'in ginn təgi'ti lə nje ki də'm'ti, ningə m'aw ki njerə'gi ginn təgi'ti lə'm tə. Adi re m'el ki kare m'ene: "Aw!" ningə aw; re m'el ki nungi m'ene: "Re!" ningə re; kin ə m'el ngonn njekulə lə'm m'ene: "In ra nya kin be!" ningə ra nya'a kakin tə.»

9 Loki Jeju oo ta'gi kin ningə, piti kibo lə njerə'gi kakin, ningə təl kum'ne ki də bulə de'gi'ti ki a njiyəi go'ə'ti, el'de ene: «Adi m'el'se, ko kunme ki be kin, dənangi ki Isirayel'ti inbe kaa, m'ingə el bay.»

10 Loki njekawkulə'gi eyina n'təli be ningə nyi ingəi ngonn njekulə kakin, ingə lapiya adi isi kare.

Jeju adi ngonn ki basa ki Nayim təsi ndəl

11 Jeju ətə non aw bebo'ti ki tə'a nan Nayim. *Njendo'gi li'ə ki bulə de'gi ngayn uni go'ə ai si'ə.

12 Loki rei tei ndəkba ki tarow ki ur ki me be'ti kakin ningə, de'gi isi ai ki de ki oy kadi duwi'ə. De ki oy kakin in ngonn lə dene ki njengawkoy kare be. In ngonn'o ki dingəm

ki kareba be, adi bulə de'gi ngayn ki me be'ti, isi dani dene kakin lo duw ngonn'o'ti.

¹³ Loki Jeju oo dene kakin ningə, to rə'a ngayn adi oo kumtondoo li'ə, adi el ene: «Non el.»

¹⁴ Jeju aw kadi kəsi ninn'ti, ulə ji'ne ədi'n. Njekoti ninn'gi rai nangi, ningə Jeju el ene: «Basa, m'el'i kadi ində taal!»

¹⁵ Ningə njekoy in sii taa, ə ulə ngirə kelta. Jeju təl ulə ji kon'a'ti.

¹⁶ De'gi pəti, nya'gi kin əti'de bol, adi uləi təji də Luwə'ti eyina: «Njekeltakita Luwə'ti kare kibo te dann'je'ti ne: Luwə re ra ki de'gi lə'ne.»

¹⁷ Nya ki ra nya kin, poy'o asi dənangi ki Jude pəti ki ngann be'gi ki gugi də'a.

Jan Batisi dəji ta ki də Jeju'ti

(Mat 11.2-6)

¹⁸ Njendo'gi lə Jan əri'ə poy nya ki ra nya kin adi'ə oo, ə Jan bar njendo'gi lə'ne joo,

¹⁹ ulə'de rə Burəbe'ti adi dəji'ə eyina: «In ə in Kirisiti De ki Luwə mbət'ə ki maji kadi a re kakin eke, in nanyi non bay kadi to ji nginə wa?»

²⁰ Loki rei tei rə Jeju'ti, eli'ə eyina «In Jan Batisi ə ulə'je ki rə'i'ti kadi ji dəji ke “in in ə in Kirisiti ki maji kadi a re kakin wa ke, in nanyi non bay kadi to ji nginə wa?”»

²¹ Dəkagilo'ə'ti inbe ki isi dəji'ə ta kin, Jeju isi aji njemonyi'gi ngayn num, nje mote'gi num, isi tuwə ndil'gi ki majel də de'gi'ti num, taa adi njekumtə'gi ngayn oyi lo num tə.

²² Ningə ulə njekulə'gi lə Jan ene: «Ai eli Jan nya'gi ki kum'se ki mbi'se oo kin. Oyi ne kadi njekumtə'gi oyi lo, nje mote'gi njiyəi maji, njebanji'gi ingəi rə ki ar njay, nje mbiboy'gi oyi ta, njekoy'gi indəi taa lo koy'ti, taa Poyta ki maji osi mbi njendoo'gi'ti tə.

²³ De ki inyə ta kunme'ne el, in nje majikur.»

Jeju elta ki də Jan'ti

(Mat 11.7-11)

²⁴ Loki njekawkita'gi lə Jan təli awi, Jeju ulə ngirə kelta ki də Jan'ti bulə de'gi. Jeju dəji'de ene: «In ri ə awi gonyi diləlo'ti wa? In gakira ki nəl isi aw si'ə ki yo ge ki ne ge kin wa?»

²⁵ A re in in el ə, in ri ə ai gonyi wa? In dingəm ki əə ku ki ndole maji kin wa? Nga nje ki əyi ku təbar, ə sii lo'gi'ti ki səl ləm, sii ginn kəy'ti lə ngar'gi.

²⁶ Eke in ri ə ai gonyi wa? Re in njekeltakita Luwə'ti ə ai oyi'ə ə, m'ene oyo, in de ki utə njekeltakita Luwə'ti bay.

27 Tado in ə in de ki njekawkita ki Makitu læ Luwə elta ki do'a'ti ene: "M'a m'ulə ki njekawkita læ'm nonyi'ti. M'ulə kadi te tarow nonyi'ti*."

28 M'el'se kadi in gəri toki dann de'gi'ti pəti ki dene oji'de kin, de kibo utə Jan goto. Nan ki ngə sine kin, de ki in ki du ngayn me Konbe læ Luwə bo utə Jan.

29 De'gi pəti ki oyi ta li'ə, nan'ti ki njetalambo'gi gəri kadi Luwə ra nya ki dana, adi adi Jan ra'de batəm.

30 Nan Parisi'gi ki njendo ndukun'gi əsi nya ki Luwə ində do'a dana tado læ'de ngərəngi, adi mbeti kadi Jan ra'de batəm.

31 M'oo de ki kadi m'un'ə m'oji'n de'gi ki dokagilo'ti ki bone kin el, taainan ki nan wa kaa m'gər el.

32 M'oo kadi taainan nan ki ngann'gi ki du ki sii tambalo'ti, bari nan ki yo ge ki ne ge eyina: "Ji kəl nal kadi ndami ə mbəti ndam, j'osi pa yo kadi nonyi ə mbəti non."

33 Jan Batisi re, ə sə mapa el num anyi yiwi kandi nju el num, ningə eli eyina: "Do'a majel."

34 Ə Ngonn de re, sə nya num, anyi num, ningə təli eli eyina: "In ki nje kusə nya kədi ki nje nya kanyi, ki uwə madi ki njetalambo'gi ki njeramajel'gi," bay tə.

35 Nan nje taa gosi læ Luwə, gəri kadi gosi læ Luwə in gosi ki dana.»

Jeju aw me kəy'ti læ Parisi kare ki bari'ə nan Simon

36 Parisi kare bə Jeju kadi aw sə sə'ne nya. Be ə, Jeju aw isi si'ə ta nya kusə'ti.

37 Lo kin'ti, dene kare ki me bəbo'ti kin te non re. In dene ki njera kaya, ə gər kadi Jeju isi kəy læ Parisi ki bari'ə Simon kin non. Re ki ku mbal ki hu ki əti maji rosi.

38 Dene isi go Jeju'ti, nja'a'ti, ki mann non kum'ne'ti. Yom nja Jeju ki mann kum'ne, ningə bər ki bisi do'ne. Go'ti, təl njuw nja Jeju, ningə əy hu ki əti maji kakin səm'ti.

39 Lo kin'ti, Parisi ki bə Jeju bə læ'ne kakin el me'ne'ti ene: «Kin ə re dingəm kin in njekeltakita Luwə'ti toki rəta'ti ə, asi kadi a gər dene ki isi əd'ə kin, asi kadi a gər toki in njera kaya.»

40 Ə Jeju el'ə ene: «Simon, m'aw ki ta kare ne kadi m'el'i.» Nga a Simon ilə Jeju'ti ene: «Njendo de'gi, el'm.»

41 Ningə Jeju el'ə ene: «Dingəm kare adi nar de'gi joo, ində kirə'ti. Ki kare kadi a ugə kirə ki lo kulə ki ndə bu mi, ə ki nungi kadi in kadi a ugə kirə ki lo kulə'ti ki ndə do mi tə.

42 Nan loki asi kadi ugəi kirə kakin do'de'ti el, dingəm ki nje nar kakin inyə kə kigo memaji'ti adi'de joo pəti. Eke

* 7:27 7.27 Mal 3.1

dann de'gi'ti ki joo kin, in ki ra a ndigi dingəm ki nje nar kin ngayn wa?»

⁴³ Ningə Simon ilə Jeju'ti ene: «Ta lə'i in rōta. M'oo kadi in in ki nar ki dɔ'a'ti in ngayn ə be'ə inyə kɔ kigo memaji'ti kin ə a ndigi nje nar kin ngayn.» Ə Jeju el'ə ene: «Ta lə'i in rōta.»

⁴⁴ Ningə təl kum'ne ki dɔ dene'ti kakin, ningə el Simon ene: «Oo dene kin wa? M're be lə'i, ə mann ki kare kaa mbəl dɔ nja'm'ti el, nan in, nyom nja'm ki mann kum'ne, taa bɔr ki bisi dɔ'ne bay.

⁴⁵ In uwə'm ki rɔ'i'ti ki kində kɔtinan nan'ti el, nan in, loki m'ur kəy nu, ra kulə kində kɔti'ne yan'm'ti togi'n nja'm uwə'm ki rɔ'ne'ti.

⁴⁶ In uri hu ki əti maji dɔ'm'ti el, nan in mbəl hu ki əti maji gidi njam'gi'ti.

⁴⁷ Be ningə, m'a m'el'i toki in ki gorow majel'gi li'ə ki ngayn ki k'inyə kin ə, ɔji'n ndiginan ki əti bɔl kin. Ningə de ki majel'gi li'ə in ki k'inyə go kɔ ngayn el, a tɔji ndiginan ki ngayn el tɔ.»

⁴⁸ Ə Jeju el dene kakin ene: «Majel'gi lə'i in ki k'inyə go kɔ kad'i.»

⁴⁹ Lo kin'ti, de'gi madi ki sii si'ə ta nyakusɔ'ti uləi ngirə kel me de'ti eyina: «De kin in nan ə aw biti kadi inyə go majel lə de'gi kɔ wa?»

⁵⁰ Nan Jeju el dene ene: «Kunme lə'i aj'i, aw ki lapiya.»

8

Dene'gi ki njiyəi go Jeju'ti

¹ Go'ti, Jeju aw ki bebo'gi ki bebo'gi, ki ngann be'gi ki ngann be'gi, elta, iləmbər Poyta ki maji ki ɔjidɔ konbe lə Luwə. Njendo'gi li'ə ki dɔgi gidə in joo in si'ə nan'ti.

² Taa, dene'gi madi ki ndɔki Jeju tuwə ndil'gi ki majel dɔ'de'ti kɔ ge, in ki adi'de lapiya dɔ monyi'gi'ti lə'de ge kin kaa in non tɔ. Adi in Mari ki Magidala ki ndɔki Jeju tuwə ndil'gi ki majel siri dɔ'a'ti kɔ kin num,

³ Jann ki ne Suja, ki in dingəm ki njengəm nya lə Erodi kin num, Sujann num, taa ndəgi dene'gi ki rangi ngayn bay tɔ. In kin ə in dene'gi ki njera ki Jeju ki nyakingə'gi lə'de.

Kujita ki dɔ njeduw nya'ti

(Mat 13.1-9; Mrk 4.1-9)

⁴ Bulə de'gi ki in ki bebo'gi ki dangi dangi kawinan ki dɔ Jeju'ti, ə Jeju el'de kujita madi ene:

⁵ «Njendɔɔ kare aw kadi duw ko nya. Ningə dɔkagilo ki a ilə'n ko nya, kandi kɔ'gi madi tosi dɔ row'ti, adi de'gi njiyəi dɔ'ti, yəl'gi turi kaki.

⁶ Kandi ko'gi madi tosi dɔnangi wor'ti, adi loki mbi'ə'gi ene n'tei ningə tɔli tuti kurum, tado loki sɔl ki kadi uləi ngirə'de'ti goto.

⁷ Kandi ko'gi ki nungi tosi dann konn'gi'ti, adi konn'gi tɔgi se'de nan'ti, tɔli ndəmi'de mbɔl.

⁸ Nan kandi ko'gi madi, tosi dɔnangi'ti ki maji, adi tɔgi, kandi'de tei. Dɔ'a ki kare andi asi bu bu.» Nga ningə Jeju tɔlta ta lə'ne kin ene: «De ki aw mbi'ne tado koo'n dɔ ta ningə, kadi oo dɔ ta kin maji!»

Ginn nya ki Jeju el'n ta me kujita'ti
(Mat 13.10-17; Mrk 4.10-12)

⁹ Njendo'gi lə Jeju dəji'ə eyina ke kujita kin me'ə in ri wa?

¹⁰ Ə Jeju ilə'de'ti ene: «Ingi, Luwə te ki dɔ nya ki to lo kiyə'ti ki ɔjido Konbe lə Luwə adi in gəri, nan ndəgə'gi, nya kin in ki kɔji'de ki kujita, tado kadi:

“Re kum'de oo lo maji kaa oyi nya el,
Mbi'de oo dɔ ta maji kaa gəri me'ə el.*”»

Jeju ɔr me kujita ki dɔ njeduw nya'ti
(Mat 13.18-23; Mrk 4.13-20)

¹¹ Jeju el njendo'gi lə'ne ene: «Kujita kin, me'ə ə to kin: Kandi ko, in ta lə Luwə.

¹² In ki tosi dɔ row'ti, in de'gi madi ki oyi ta lə Luwə, ningə Su re ɔr ta ki oyi kakin me'de'ti kɔ, nan to panyata in uni me'de adi Jeju kadi ingəi kaji.

¹³ Kandi ko ki tosi dɔnangi wor'ti, in de'gi ki oyi ta lə Luwə ningə, taai ki rɔnel, nan lo kadi ta kin ulə ngirə'ne me'de ngan goto. Uni me'de ngonn kagilo ki nden be par, nan loki kon'gi rei ningə, inyəi go kunme lə'de kɔ.

¹⁴ Kandi ko ki tosi dann konn'ti, in de'gi ki oyi ta, nan go'ti, me ki ra sururu, ki nya maji'gi, ki koo maji rɔ ki dɔnangi'ti ne ɔgi'de kadi tɔgi gangi me kunme'ti lə'de ə gəsirəi.

¹⁵ Ningə kandi ko ki tosi dɔnangi'ti ki maji, in de'gi ki oyi ta lə Luwə ki ngar me'de ki maji, ngarme ki rɔta'ti, ningə ngəmi me'de'ti, uwəi tɔgi'de ba, adi kandi kulə lə'de te.

Kujita ki dɔ kunj'i'ti
(Mrk 4.21-25)

¹⁶ «De a ində por lambi'ti kadi dow ngo dɔ'ti el, taa ində ginn tirə'ti el tɔ. A ində dɔ nya'ti taa, kadi de'gi uri kəy ningə, oyi lo ki kunj'ə.

¹⁷ Nya ra ki gidi kuwə, ki ginn'ə a te el goto. Tado nya ki to lo kiyə'ti, ki ginn'ə a te el goto tɔ.

¹⁸ Maji kadi uri mbi'se maji oyi dɔ ta ki isi oyi, um kadi oyi ki non be el. Tado de ki aw ki nya ji'ne'ti, a adi'ə dɔ'ti

* 8:10 8.10 Ejay 6.9

bay. Nan de ki nya li'ə goto kaa, in ki ndikiri inbe ki ində me'ne dɔ'ti kin kaa, a tai ji'ə'ti inbe bay.»

Kon Jeju ki ngannkon'a'gi
(Mat 12.46-50; Mrk 3.31-35)

¹⁹ Kon Jeju ki ngannkon'a'gi rei kadi n'oyi'ə, nan lo kadi tei rɔ'a'ti goto tado bulə de'gi ki in ngayn.

²⁰ Ə eli'ə taa eyina: «Kon'i ki ngannkon'i'gi rai taga non, gei koyi nu.»

²¹ Ningə Jeju təl el'de ene: «Kon'm ki ngannkon'm'gi ə in de'gi ki oyi ta lə Luwə, ningə təli rɔ'de go'ti, ə rai kulə.»

Jeju ndangi nəl adi ra lokati
(Mat 8.18, 23-27; Mrk 4.35-41)

²² Ndo kare, Jeju ala me to'ti in ki njendo'gi lə'ne, ningə el'de ene: «Adi ji gangi babo j'awi dowə'ti ki kare.» Ningə awi.

²³ Loki isi ɔsi to isi gangi ba kin ningə, Jeju to bi kanum. Ə nəl kibo ngayn ɔsi dɔ ba'ti, ra adi mann rɔsi to, in ta koy'ti.

²⁴ Lo kin'ti, njendo'gi rei ki rɔ Jeju'ti, ndəli'ə ki non ta'de'ti eyina: «Njendo de'gi, Njendo de'gi, j'isi j'oyi!» Loki Jeju ndəl, ndangi nəl'gi ki pungum mann'gi adi təli toi keke, lo to jijiji.

²⁵ Ningə el njendo'gi ene: «Kunme lə'se to ra be tɔ bay ə?» Nga ningə bol ra'de, nya kin əti'de bol ngayn adi dəji nan ta dann'de'ti eyina: «De inbe kam in nan ə nəl ki mann kaa el'de ta par ə təli rɔ'de go'ə'ti be wa?»

Jeju tuwə ndil'gi ki majel dɔ dingəm'ti kare be
(Mat 8.28-34; Mrk 5.1-20)

²⁶ Jeju ingi ki njendo'gi lə'ne rei tei dɔnangi'ti ki Gerasa, ki ra ta be'ti ki Galile.

²⁷ Loki Jeju in me to'ti ur ki nanga ningə, dingəm kare ki me be'ti ki Gerasa, in non re ki rɔ Jeju'ti. In dingəm ki ndil'gi ki majel rai'ə. Asi dɔkagilo ngayn, dingəm kin ulə ku rɔ'ne'ti el num, isi be me kəy'ti el num. Lo kis'ə in dɔbadi'gi'ti par.

²⁸ Loki oo Jeju ningə, ɔsi nangi nja'a'ti, ningə elta ki ndu'ne ki boi ene: «Jeju, ki Ngonn lə Luwə ki njekisi dɔ nya'gi'ti pəti, in ri ə ge rɔ'm'ti wa? Nja'i ba, adi'm kon el.»

²⁹ El be tado Jeju adi ndu'ne ndil ki majel kadi te rɔ dingəm'ti kin kɔ. Nja ngayn ndil ki majel kin in ki dingəm kakin ningə ra'a. De'gi dɔi'ə ki kulə gindi ge, uləi kangila gindi nja'a'ti ge, nan gangi kulə gindi'gi kin riw riw ə təti kangila gindi'gi kin nɔsi nɔsi rɔ'ne'ti kɔ, ningə ndil'gi ki majel ɔsi'ə adi aw ki diləlo diləlo.

³⁰ Ə Jeju dəj'ə ene: «Tə'i nan nan?» Anyi ilə Jeju'ti ene: «Tə'm nan bulə njerə'gi.» Tado ndil'gi ki majel ngayn uri me'ə'ti.

³¹ Lo kin'ti, ndil'gi ki majel kakin nonyi də Jeju'ti kadi adi'de n'awi bolobe'ti ki dəboy'o goto.

³² Bulə kəsongi'gi rai lo'ti kin non ra səi nya də mbal'ti, ə ndil'gi ki majel kakin nonyi də Jeju'ti kadi adi'de n'awi me'de'ti. Anyi Jeju adi'de tarow kadi awi me'de'ti.

³³ Ndil'gi ki majel tei me dingəm'ti, awi uri me kəsongi'gi'ti kakin. Ningə nyi, kəsongi'gi bingəi nan kadi mbal'ti taa, tosi me ba'ti, anyinan mann oyi.

³⁴ Loki de'gi ki njengəm kəsongi'gi oyi nya ki ra nya kin ningə, anyinan awi me bebo'ti ki ngann be'gi, ərri poy nya ki ra nya kin de'gi.

³⁵ De'gi tei ai kadi n'oyi nya ki ra nya kin. Be ə, loki rei tei rə Jeju'ti ningə, oyi dingəm ki ndil'gi ki majel tei me'ə'ti kakin, isi nja Jeju'ti. Oyi'ə kadi isi ki ku rə'ne'ti, ki hangal ki maji, adi əti'de bol.

³⁶ Nje ki rai lo nya'ti ki ra nya kin, ərri madi'de'gi poy'o, toji row ki dingəm ki aw ki ndil'gi ki majel kin ingə'n lapiya.

³⁷ Lo kin'ti non be, de'gi ki dənangi Gerasa'ti, bol təl'de, adi dəji Jeju kadi inyə dənangi lə'de ə aw. Ə Jeju al me to'ti, təl gogi.

³⁸ Dingəm ki Jeju tuwə ndil'gi ki majel də'a'ti kə kakin dəji Jeju kadi n'aw si'ə, nan Jeju tuwə.

³⁹ Ene: «In təl aw be, ər poy nya'gi pəti ki Luwə ra sə'i kin adi de'gi oyi.» Be ə, dingəm aw iləmbər nya ki Jeju ra si'ə kin me bebo'ti ba pəti.

Ta lə ngonn lə Jayrusi ki dene ki ta lə dene ki nje monyi mosi

(Mat 9.18-26; Mrk 5.21-43)

⁴⁰ Loki Jeju təl re, bulə de'gi uwəi'ə ki rə'de maji, tado pəti isi nginəi'ə.

⁴¹ Ningə nyi dingəm kare ki tə'a nan Jayrusi, ki in njekundə kəykawnan lə Juwipi'gi in non re. Re osi nja Jeju'ti, non də'a'ti kadi re aw be lə'ne.

⁴² Kadi aw be lə'ne tado ngonn'o ki dene ki in kareba, bal'a in dəgi gidə in joo to ta koy'ti. Loki Jeju isi aw, bulə de'gi mborei'ə ki yo ge ki ne ge, lo kərkon goto.

⁴³ Dann bulə de'gi'ti kin, dene kare ki monyi mosi ad'a kon bal dəgi gidə in joo in non. Dene kin tuji nyakingə lə'ne kə pəti ji njera de'gi monyi'ti, nan de ki kadi ad'a lapiya goto.

⁴⁴ Dene re ndəkba rə Jeju'ti, ki row ki gidə'ti, ɔdi ta ku lə Jeju par ə, tanan'ti non, mosi gangi rə'a'ti.

⁴⁵ Low'ə'ti non Jeju dəji ene: «Nan ə ɔdi'm wa?» Ningə de'gi pəti manji'ə'ti eyina n'ɔdi'ə el. Nga ə Piyər el'ə ene: «Burəbe, in de'gi ki rosi gid'i, ə mborei nu ki yo ge ki ne ge kin ə ɔdi nu.»

⁴⁶ Nan Jeju ene: «De madi ɔdi'm, m'gər kadi tɔgi te rɔ'm'ti.»

⁴⁷ Loki dene oo kadi nya ki n'ra kin Jeju gər ningə, dadi par par, osi nja Jeju'ti. Ningə takum de'gi'ti pəti, ɔr go nya ki ra adi n'ɔd'n Jeju kin. Taa, ɔr'de go kingə ki ingə lapiya tanan'ti non par kin tɔ.

⁴⁸ Ə Jeju el'ə ene: «Ngonn'm, kunme lə'i aj'i. Aw ki lapiya.»

⁴⁹ Loki Jeju ra elta ba bay ningə, de kare in be lə njekundo kəykawnan lə Juwipi'gi re. Re el Jayrusi ene: «Ngonn'i oy, in ndɔji Njendo de'gi el nga.»

⁵⁰ Nan Jeju ki oo dɔ ta kin el Jayrusi ene: «Adi əti bɔl el, un me'i par, ə a aji.»

⁵¹ Loki rei tei me kəy'ti, Jeju inyə tarow adi de ur kəy go ngonn'ti el. Adi Piyər num, Jan num, Jaki num, baw ngonn ingi ki kon ngonn num tɔ par ə uri si'ə kəy go ngonn'ti.

⁵² De'gi pəti nonyi ge ndingəi rɔ'de ge tado ngonn, nan Jeju el'de ene: «Nonyi el, ngonn oy el, to bi to to.»

⁵³ Anyi uwəi Jeju kogi, tado gəri kadi ngonn oy.

⁵⁴ Nan Jeju uwə ji ngonn, ningə bar'a ene: «Ngonn'm ki dene, ində taa.»

⁵⁵ Lo kin'ti, ngonn ki dene tɔsi ndəl, ndil'ə re rɔ'a'ti adi ində taa tanan'ti non. Anyi Jeju dəji'de kadi adi'ə nya sɔ.

⁵⁶ Nya kin ra bɔl njekojo'gi ngayn. Nan Jeju un ndu'ne kadi eli taa de madi el.

9

*Jeju ulə njendo'gi lə'ne ki dɔgi gidə in joo
(Mat 10.1-9, 11-14; Mrk 6.6-13)*

¹ Jeju bar njendo'gi ki dɔgi gidə in joo, adi'de tɔgi konbe dɔ ndil'gi ki majel'ti pəti, taa kadi aji nje monyi'gi tɔ.

² Jeju ulə'de kadi iləi mbər Poyta ki maji ki ɔjido konbe lə Luwə, taa kadi adi lapiya de'gi tɔ.

³ Ningə el'de ene: «Uni nya madi tado dɔ row el num, uni kagi tɔsi el num, uni bɔl el num, uni mapa el num, uni nar el num, taa kadi ai ki ku rɔ'se joo el num tɔ.

⁴ Ə me kəy ki ra ki uri'ti ningə, a si səm'ti non biti kadi awi.

⁵ A re de'gi ki me be'ti pəti uwəi'se ki rə'de'ti el ningə, loki isi tei me be'ti kin ki taga ningə, indəi bu sa'gi ki nja'se'ti*, kadı to to nya ndəji ndu'de.»

⁶ Njendo'gi iləi də'de ai ki dəbe dəbe, iləi mbər Poyta ki maji taa aji njemonyi'gi ki lo lo tə.

Ta ndəji Erodi də Jeju'ti
(Mat 14.1-2; Mrk 6.14-16)

⁷ Erodi ki in nje konbe dənangi'ti ki Galile, oo poy nya'gi ki isi rai nya. Loki oo ningə, ta ndəj'ə də Jeju'ti, tadə de'gi madi eli eyina: «In Jan Batisi ə ində taa dann njekoy'gi'ti.»

⁸ Nje ki nungi eli eyina: «In Eli ki njekelta ki ta Luwə'ti ə te.» Nje ki rangi bay eli eyina: «In de'gi ki njekeltakita Luwə'ti ki kete'gi kin ə ki kare ində taa dann njekoy'gi'ti.»

⁹ Lo kin'ti Erodi el ene: «Jan, in m'inbe ə ndəki madi gangi də'a, nga in nan bay ə m'nji m'oo ta'gi ki be kin də'a'ti wa kaa m'gər el.» Anyi sangi kadı n'oo Jeju.

Jeju adi nyakusə dingəm'gi dər mi səi
(Mat 14.13-21; Mrk 6.30-44)

¹⁰ Loki njekawkulə'gi təli non rei ningə, əri Jeju poy nya'gi ki rai adi'ə oo. Ə Jeju ər'de, aw se'de gədikare kadı bebo'ti ki bari'ə Betisayda.

¹¹ Nan bulə de'gi gəri go'de, adi ai go'de'ti. Jeju uwə'de ki rə'ne'ti, el'de ta ki də Konbe'ti lə Luwə, taa aji nje'gi ki sangi lapiya lə rə'de tə.

¹² Ningə loki kadı aw to ur, njendo'gi ki dəgi gidə in joo, rei rə Jeju'ti eli'ə eyina: «Inyə bulə de'gi kam adi awi ki ngannbe'gi'ti ki lo ndəə'gi'ti sangi lo to ge ki nyakusə ge, tadə lo ki ji rai'ti ne kin, in lo ki de'gi gotoi'ti.»

¹³ Nan Jeju el'de ene: «Inbe'gi adi'de nya səi.» Ə njendo'gi eli eyina: «J'aw ki mapa mi ə kanji joo inbe be tə par, adi re in be el wa ningə kadı j'inbe j'aw ji ndogi mapa tadə lə bulə de'gi kin pəti wa ta.»

¹⁴ Dingəm'gi asi dər mi low'ə'ti non. Nan Jeju el njendo'gi ene: «Adi'de sii nanga, uwəi nan asi də mi də mi be.»

¹⁵ Njendo'gi rai toki Jeju el'n'de, adi adi'de sii nanga pəti.

¹⁶ Ə Jeju un mapa ki mi ki kanji ki joo kakin, ningə un kum'ne ki taa, elta ki Luwə kadı njangi də nyakusə kin. Go'ti, Jeju uwə mapa'gi kakin gangi nan'ti, ə təl'n adi njendo'gi kadı lowəi bulə de'gi.

¹⁷ De'gi pəti səi nya ndanni maji. Ningə, njendo'gi əyi ndəgi mapa ki kanji ki nanyi, kara dəgi gidə in joo bay.

* 9:5 9.5 Ta lə kində bu ki nja'ti kə ə, gonyi Mat 10.14 ki ta ki də'ti ki in ginn'ti nanga.

Piyər gər kadi Jeju in Kirisiti
(*Mat 16.13-21; Mrk 8.27-31*)

¹⁸ Ndo kare Jeju isi elta ki Luwə gədikare, njendo'gi li'ə in si'ə nan'ti, ə Jeju dəji'de ene: «Bulə de'gi isi elita ki do'm'ti toki m'in nan wa?»

¹⁹ Ə iləi'ə'ti eyina: «De'gi madi eli eyina in Jan Batisi, nje ki nungi eyina in njekeltakita Luwə'ti Eli, nje ki rangi bay eyina in njekeltakita Luwə'ti ki kete kin, ə in ki kare dann'de'ti ində taa dann njekoy'gi'ti.»

²⁰ Ningə Jeju el'de ene: «Nga inbe'gi ki do'se, eli eyina m'in nan wa?» Anyi Piyər ilə'ti ene: «In Kirisiti ki in De ki Luwə mbət'ə.»

²¹ Jeju ilə ndu'ne ki tōgi'ne kadi elita kin de madi el.

Jeju elta koy'ne ki kində'ne taa lo koy'ti
(*Mat 16.24-28; Mrk 8.34-9.1*)

²² Jeju ilə do ta'ti kin ene: «Maji kadi Ngonn de ingə kon ngayn, ngatōgi'gi lə Juwipi'gi, ki kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi, ki njendo ndukun'gi a mbəti'ə. De'gi a toli'ə, nan ndo ki kon mutə tum ginn'ə ndo koy'o ningə, a te lo koy'ti.»

²³ Go'ti, Jeju el de'gi pəti ene: «Re de madi ndigi njiyə go'm'ti ningə, kadi oo rə'ne to nya madi el, kadi ndo'gi kare kare pəti inbe un kagidəsi koy lə'ne, ə re un go'm.»

²⁴ Toki rəta'ti, de ki ge kaji rə'ne n'inbe dənangi'ti ne a ilə rə'ne kə. Nan de ki ilə rə'ne kə tado lə'm, a aji rə'ne tə.

²⁵ Kin ə re de ingə nyamaji'gi ki dənangi'ti ne pəti tigə, nan kadi inbe ilə rə'ne kə eke tuji rə'ne ningə, maj'a to ra be wa?

²⁶ Toki rəta'ti, re rə de madi sol'ə tado lə'm, eke tado ta lə'm ningə, m'in Ngonn de kaa, m'a m'ra rəsol do'a'ti tə, ndo'a'ti ki m'a m're'n me tōji'ti lə'm, ki me tōji'ti lə Bai, ki me tōji'ti lə malayka'gi ki ari njay.»

²⁷ Toki rəta'ti adi m'el'se, de'gi madi dann'se'ti ne a oyi el bay ə, a oyi Konbe lə Luwə taa.

Jeju mbəl rə'ne
(*Mat 17.1-8; Mrk 9.2-8*)

²⁸ Ndo jijoo go ta'gi'ti kin ningə, Jeju ər Piyər num, Jan num, taa Jaki num tə, ə al aw se'de do mbal'ti kadi n'elita ki Luwə.

²⁹ Loki Jeju isi elta ki Luwə ningə, takum'ə mbəl, taa ku li'ə təl nda bal bal tə.

³⁰ Ningə low'ə'ti non, dingəm'gi joo a eli si'ə ta. Dingəm'gi kakin in Moji in ki Eli.

³¹ Tei me tōji'ti, a eli si'ə ta ojdə kaw ki a aw Jerujalem'ti kadi oy, təl'n ta kulə lə'ne.

³² Piyər in ki madi'ne'gi, bi təl'de kanum. Ə loki ene n'ndəli ningə, oyi təji lə Jeju ki dingəm'gi ki joo ki rai si'ə.

³³ Loki dingəm'gi kakin inyəi Jeju ə isi awi ningə, Piyər el Jeju ene: «Njendo, kin ə j'isi lo kin'ti ne be par ə maji ngayn. J'a ra *kəyku'gi lo mutə: kare in yan'i, kare in yan Moji, ə ki kare in yan Eli tə.» Piyər gər me ta ki isi el kin el.

³⁴ Ə loki a elta to kel ba bəy ningə, kilndi in re dow də'de bigum. Lo ki kilndi isi dow də'de kin, bəl təl njendo'gi.

³⁵ Lo kin'ti, ndu ta madi te me kilndi'ti ene: «In kam in Ngonn'm, in ə in de ki m'mbət'ə, ə oyi ta li'ə.»

³⁶ Go ndu ta'ti kin, Jeju təl nanyi ki kar'ne ba, de oo de madi ki rangi kad'a'ti el. Njendo'gi ngəmi ta'de, taa de madi kare ki dann'de'ti non, ki ndə'a'ti kin elta də nya'gi'ti ki oyi kin goto.

Jeju aji ngonn ki ndil ki majel ra'a
(Mat 17.14-18; Mrk 9.14-27)

³⁷ Lo ti go'ti, Jeju in ki njendo'gi lə'ne ki mutə in də mbal'ti isi uri ki nanga ningə, bulə de'gi ngayn tiləi kum'ə.

³⁸ Ningə dann bulə de'gi'ti kakin, dingəm kare un ndu'ne ki taa ene: «Njendo de'gi, m'non ki də'i'ti kadi gon ngonn'm kin adi'm, tado in ki kar'ne ba ji'm'ti.

³⁹ Dəkagilo'gi madi ningə, ndil ki majel a uwə, ra'a adi ur kəl, ə yək'ə ki təgi'ne, adi pulum taa uwə jugi jugi. A ad'a kon ratata, to nya ki a inyə el be bəy taa təl inyə.

⁴⁰ Be ə, m'dəji njendo'gi lə'i kadi tuwəi ndil ki majel kin də'a'ti kə, nan asi el.»

⁴¹ Lo kin'ti Jeju un ta el ene: «In de'gi ki dəkagilo'ti ki bone ki in nje me ngan, njera nya ki majel, ke kadi to m'nji sese biti kagilo bann bəy taa kadi uni me'se adi m'in wa? Ke kadi m'a m'osi ginn'se biti kagilo bann bəy taa wa? Re ki ngonn'i rə'm'ti ne.»

⁴² Loki ngonn isi re ndəkba ki rə Jeju'ti ningə, ndil ki majel kakin un'ə, ət'ə nanga, yək'ə ki təgi'ne, nan Jeju ndangi ndil ki majel ki təgi'ne ad'a te rə ngonn'ti, adi ngonn ingə lapiya, ningə təl si'ə adi baw'a.

⁴³ Lo kin'ti, de'gi pəti, ndil'de te anyi ur kəki əjido təgi Luwə ki əti bəl kin.

Jeju təl el bəy kadi n'a n'oy
(Mat 17.22-23; Mrk 9.30-32)

Loki de'gi pəti, nya'gi pəti ki Jeju ra, əti'de bəl, Jeju el njendo'gi lə'ne ene:

⁴⁴ «Oyi ta ki m'aw to m'el'se kin maji: A uləi m'in Ngonn de ji de'gi'ti.»

⁴⁵ Nan njendo'gi gəri me ta kin el. Ta kin to ki ndəmə ba kadi gəri me'ə el. Ningə bəli kadi dəji ta Jeju də'ti tə.

*Jeju un ta læ ngann'gi ki du ndo'n nya njendo'gi læ'ne
(Mat 18.1-5; Mrk 9.33-37)*

⁴⁶ Njendo'gi ulæi ngiræ manjinan ta'ti kadï n'gæri ke nan dann'de'ti æ in kibo wa?

⁴⁷ Jeju gær ta ki me'de'ti, adi un ngonn ki du, ur'æ ad'a ra gædi'ne'ti,

⁴⁸ ningæ el'de ene: «Re de madi uwæ ngonn ki be kin ki rø'ne'ti me tøm'ti ningæ, in m'inbe æ de'æ kin uwæ'm ki rø'ne'ti. Ningæ, de ki uwæ'm ki rø'ne'ti, in njekulæ'm æ uwæ ki rø'ne'ti.» Toki røta'ti, de ki in æ in ki du ngayn dann'se'ti, in de'æ kin æ in kibo dann'se'ti.

*De ki in nje kosi'm ta el in de læ'm
(Mrk 9.38-41)*

⁴⁹ Jan un ta el Jeju ene: «Njendo de'gi, j'oo de madi ki a tuwæ ndil'gi ki majel me tø'i'ti, ningæ jï ndigi kadï j'øg'ø do ra nya kin, tado in njiyæ se'je go'i'ti el.»

⁵⁰ Nan Jeju ilø'ti ene: «Øgi'æ do el, tado de ki øsi'se ta el in de læ'se.»

Ngonn be kare ki Samari'ti mbæti kuwæ Jeju ki rø'ne'ti

⁵¹ Loki døkagilo nanyi ndækba kadï a uni Jeju ai si'æ døræn'ti, Jeju ilø ndu'ne kadï ri ri kaa n'aw Jerujalem'ti.

⁵² Be æ, ulæ njekawkulø'gi non'ne'ti kete. Njekawkita'gi awi, uri me ngonnbe'ti ki *Samari kadï rai go re læ Jeju kete.

⁵³ Nan de'gi ki ngonn be'ti kakin mbeti kuwæ Jeju ki rø'de'ti tado isi aw ki Jerujalem.

⁵⁴ Loki njendo'gi li'æ, Jaki ingi ki Jan oyi ta kin ningæ, eli Jeju eyina: «Buræbe, in ndigi kadï jï dæji por j'ad'a in døræn'ti, øsi do'de'ti, row'de kø wa?»

⁵⁵ Ø Jeju tæl kum'ne rø'de'ti, ndangi'de ene: Ndil ki indø ta me'se'ti kin ke in gæri in ndil ki to tanan bann wa?

⁵⁶ [Tado Ngonn de re kadï to kaji de'gi um kadï tuji de'gi el†.] Ningæ uni row, ai ngonn be'ti ki rangi.

*Kun go Jeju
(Mat 8.19-22)*

⁵⁷ Loki in do row'ti, de madi el Jeju ene: «M'a m'un go'i lo'gi pæti ki a awi'ti.»

⁵⁸ Ø Jeju el'æ ene: «Njan'gi ai ki be to'de, æ yæl'gi ai ki køy læ'de tø, nan m'in Ngonn de m'aw ki lo ki kadï m'ulø do'm'ti el.»

⁵⁹ Go'ti, Jeju el de ki rangi ene: «Un go'm.» Ningæ de kakin el ene: «Buræbe, adi'm tarow adi m'aw m'duw bai bay taa.»

† 9:56 9.56 Barta kin goto me makitu'gi'ti ki kete ki in ta læ Luwæ ki ndangi to kunmindi ki sigi.

⁶⁰ Ə Jeju el'ə ene: «Inyə njekoy'gi adi duwi njekoy'gi lə'de, nan in aw iləmbər Konbe lə Luwə.»

⁶¹ In ki rangi bay el ene: «Burəbe, m'a m'un go'i, nan m'dəj'i kadi adi'm tarow adi m'aw m'elta ki kadi j'inyəin nan ki nje ki me kəy'ti lə'm bay taa.»

⁶² Ə Jeju el'ə ene: «De ki uwə dɔ kəsi mangi, ə təl ilə rəti gogi ningə, de'ə kin Konbe lə Luwə in ki ta tɔ'a el.»

10

Jeju ulə njendo'gi dɔ siri gidə in joo

(Mat 9.37-38, 10.7-16; Mrk 6.8-11; Luk 9.3-5)

¹ Go nya'gi kin, Jeju mbəti njendo'gi ki rangi dɔ siri gidə in joo, ningə ulə'de joo joo ki bebo'gi ki lo'gi ki dangi dangi ki oji kadi re inbe a awi'ti.

² Ningə el'de ene: «Ko ki asi kujə, dilə in ngayn, nan Njekujə'gi in ngayn el. Ə dəji be nje ko kadi ulə ki njekujə ko'gi me ndɔɔ'ti.

³ Ningə ki ngosine kin, osi row'ə ai! M'ulə'se to ngann bati'gi be dann jagum'gi'ti.

⁴ Uni nar el num, uni bɔl el num, uni sa nja'se el num tɔ. Taa rai row'ə ta lapiya ki ra'ti el num tɔ.

⁵ Kin ə ai kadi uri me kəy'ti madi ningə, nya ki dəkete, eli eyina: "Lapiya ki dɔ me kəy'ti kin."

⁶ Ningə kin ə re de ki nje ndigi lapiya isi me kəy'ti kin non ningə, lapiya lə'se a aw ki dɔ'a'ti. A re de goto ningə, lapiya lə'se a təl ki rɔ'se'ti tɔ.

⁷ Sii me kəy'ti ki uwə'se ki rɔ'ne'ti kin non, nyakusɔ ki adi'se ə soi, mann ki adi'se ə anyinan. Tado de ki ra kulə, maji kadi ingə nyakugəgoji lə'ne. Uri kəy joo el.

⁸ Kin ə re uri me be'ti, ə be uwə'se ki rɔ'ne'ti be nje nya ki adi'se ə soi par.

⁹ Re de'gi ki monyi ra'de in me be'ti kin non ə, aji'de. Ə eli de'gi ki me be'ti eyina: "Konbe lə Luwə in ndəkba ki rɔ'se'ti."

¹⁰ A re uri me be'ti, ə de'gi ki me be'ti kin uwəi'se ki rɔ'de'ti el ningə, tei ki taga tambalo'ti, ə eli eyina:

¹¹ "Bu ki me be'ti lə'se ki nanyi ginn sa nja'je'ti kaa, j'ində kɔ gogi j'adi'se. Ningə kadi in gəri toki Konbe lə Luwə in ndəkba."

¹² Ə kadi m'el'se toki rɔta'ti m'adi in gəri toki ndɔ gangi ta'ti ə, ta ki gangi ki dɔ be'ti kin a utə yan Sɔdɔm sanyi*.

¹³ «Kumtondoo in lə'i in bebo ki Korajen! Kumtondoo in lə'i in bebo ki Betisayda! Nyakəji'gi ki rai nya be lə'se kin, re in Tir'ti ki Sidon'ti ə nya'gi kin rai nya me'ti be ə, de'gi

* 10:12 10.12 Lo tum ginn nya'gi 19.24-28

ki me'ti, a inyæi kulæra'de'gi ki majel kɔ mayinu. Re a ulæi ku kuwæ ndo rɔ'de'ti, sii bu'ti.

14 In tado kin wa, ndo gangi ta'ti ə, ta ki gangi ki do'se'ti a utə Tir ki Sidon.

15 Nga ningə in Kapernayim, oo kadi a un do'i taa biti kadi ɔdi dɔran, nan Luwə a təl sə'i biti kaw'se'i koo†.»

16 Jeju təl el njendo'gi læ'ne bay ene: «De oo ta læ'se, in m'in ə de'ə kin oo ta læ'm. Ə de ki ɔsi'se ngərængi ningə, in m'in ə de'ə kin ɔsi'm ngərængi tɔ. Ningə de ki ɔsi'm ngərængi ə, in njekuləm tɔ ə ɔs'ɔ ngərængi.»

Təl njendo'gi ki do siri gidə in joo

17 Njendo'gi ki do siri gidə in joo ki Jeju ulə'de, tæli lo kulə'ti ki rɔnel, ningə eli Jeju eyina: «Burəbe, ndil'gi ki majel kaa, loki ji bar tɔi ningə, ulæi do'de ginn tɔgi'je'ti.»

18 Jeju el'de ene: «M'oo *Satan in dɔran'ti ɔsi ki dɔnangi'ti to təl ndi be.

19 Ningə m'adi'se tɔgi kadi njiyæi do lii'gi'ti, do nii'gi'ti, ki do tɔgi'gi'ti pæti ki njeban awi'n. Nya madi kare ki kadi a tuji'se goto.

20 Nga ningə kadi rai rɔnel tado kulə ki ndil'gi ki majel ulæi do'de ginn tɔgi'se'ti kin el, nan kadi rai rɔnel tado tɔ'se ki in ki ndangi me dɔran'ti taa.»

Rɔnel læ Jeju (Mat 11.25-27)

21 Dɔkagilo'ə'ti non, Ndil Luwə ra adi rɔnel rɔsi me Jeju, adi el ene: «M'ulə tɔji do'i'ti, Bai, in Burəbe ki nje dɔran ki dɔnangi. M'ulə tɔji do'i'ti tado iyə kum nya kin njetər'gi ki nje nyagər'gi, ningə in te kum'ə adi nje ki de'gi gəri do'de el. Bai, in inbe ə in ndigi kadi to to be.

22 Nya'gi pæti, in Bai ə adi'm'de, ningə de ki kadi gər Ngonn goto, Baw'a ki kar'ne ba par ə gər'ə, taa de ki gər Baw kaa goto tɔ, Ngonn'o ki kar'ne ba par ə gər'ə, ə de ki Ngonn inbe te ki do Baw'ne ad'a tɔ par ə a gər'ə.»

23 Go'ti, Jeju təl kum'ne ki do njendo'gi el'de ki kar'de ba ene: «In nje majikur tado nya ki kum'se oo kin!

24 De'gi ki njekeltakita Luwə'ti ngayn ki ngar'gi ngayn ndigi kadi n'oyi nya ki kum'se oo kin, nan lo kadi kum'de oo goto, ndigi kadi mbi'de oo do ta ki mbi'se oo kin, nan lo kadi oyi do'a goto.»

Kujita do de'ti ki Samari ki nje memaji, ki in Juwipi el (Mat 22.34-40; Mrk 12.28-31)

† 10:15 10.15 Ejay 14.13-15

25 Njendo ndukun kare ində taa, ningə dəji ta kare Jeju to ta kuwə nan ki ta ene: «Njendo de'gi, in ri ə maji kadi m'ra kadi to m'ingə'n kaji ki biti ki non'ti wa?»

26 Ə Jeju el'ə ene: «In ta ri ə ndangi me ndukun'ti wa? Ə go gər'ə lə'i in bann wa?»

27 Ningə njendo ndukun kakin ilə Jeju'ti ene: «A in ndigi Burəbe Luwə lə'i ki ngarme'i ba pəti, ki ndil'i ba pəti, ki tōgi ba pəti, ki ta mər lə'i ba pəti. Ningə a ndigi de mad'i to darə'i inbe be tɔʒ.»

28 Ə Jeju el'ə ene: «Ta ki m'dəj'i, ilə'm'ti maji ki dum. Ə in ra be, ningə a ingə kaji.»

29 Njendo ndukun sangi kadi n'tōji toki n'in de ki dana, adi təl dəji Jeju ene: «Nan ə in de madi'm wa?»

30 Ə Jeju el'ə ene: «Dingəm kare in Jerujalem isi aw Jeriko, ningə osi ji kaya'gi'ti ki nje gangi row, adi taai nya'gi li'ə pəti ji'ə'ti, tindəi'ə adi to ta koy'ti, ningə inyəi'ə ə ɔti awi.

31 Go'ti ningə, njekujənyamosi kadikare in non re te dɔ'a'ti, nan loki oo'ə, gangi sanyi aw lo lə'ne.

32 Go'ti, de ki ginn koji'ti lə Lebi kare in non re tɔ, nan loki oo dingəm kakin ningə, gangi sanyi aw lo lə'ne.

33 Go'ti ningə, de ki Samari'ti kare ki isi aw mbah in non re te dɔ dingəm'ti kakin. Loki oo'ə, oo kumtondoo li'ə ki rɔta'ti.

34 Be ə, re rɔ'a'ti, ur hu ki yiwi kandi nju ta dɔ'ti, dɔ'n do li'ə, ningə un'ə ində dɔ koro'ti lə'ne, aw si'ə lo to mbah'gi'ti, ində kum'ne go'ə'ti.

35 Lo ti go'ti, dingəm ki Samari'ti kakin ɔr nar ki asi ra kulə ndɔ joo adi nje kində kum'ne go kəy to mbah'gi'ti, ningə el'ə dɔ'ti ene: «Ində kum'i go'ə'ti maji, a re nya ki ində'n kum'i go'ə'ti, aldɔ in ki mad'i kin ningə, ndɔ təl'm ə, m'inbe m'a m'ugə'i.»

36 Ningə Jeju dəj'ə ta dɔ'ti ene: «Dann de'gi'ti ki mutə kin, in ki ra ə in madi dingəm ki kaya'gi ki nje gangi row gangi'ə kin wa?»

37 Ningə, njendo ndukun ene: «In in ki oo kumtondoo li'ə kin.» Nga ningə Jeju el'ə ene: «Re in be ningə, in kaa kadi aw, ə in ra be tɔ.»

Jeju aw be lə Marti in ki Mari

38 Jeju in ki njendo'gi lə'ne in dɔ row'ti rei tei ngonn be'ti kare be ningə, dene madi ki tɔ'a nan Marti uwə Jeju rɔ'ne'ti me kəy'ti.

39 Marti aw ki ngonnkon'ne ki dene ki tɔ'a nan Mari non. Ə ngonnkon'a kakin re isi nangi nja Burəbe Jeju'ti, sii oo dɔ ta ki Jeju isi el.

40 Nan Marti ra ta ngann kulə'gi'ti, nja'a ɔdi nangi el, aw yo ge ki ne ge. Ningə te pati, re el Jeju ene: «Burəbe, ra bann ə ngonkon'm ki dene Mari inyə'm adi m'ra ta kulə'gi'ti ki kar'm ba be kaa usi el par wa? El'ə adi re ra sə'm kulə'gi.»

41 Ə Burəbe el Marti ene: «Marti, Marti, me'i osi nanga el, adi aw ki yo ge ki ne ge tado nya'gi ngayn.

42 Nan nya ki soti in kareba. Ningə Mari mbəti nya ki maji utə nya'gi pəti. In nya ki de a taa ji'ə'ti el.»

11

Jeju ndo njendo'gi row kelta ki Luwə

(Mat 6.9-13)

1 Ndo kare Jeju isi elta ki Luwə lo madi'ti. Loki elta ki Luwə ginn'ə gangi ningə, njendo li'ə kare el'ə ene: «Burəbe, ndo'je kelta ki Luwə toki Jan Batisi ndo'n njendo'gi lə'ne kin be to.»

2 Ə Jeju el'de ene: «Loki sii elita ki Luwə ningə, kadi eli eyina:

“Baw'je,

Kadi de ki ra gər to'i toki in Luwə,

Kadi Konbe lə'i re.

3 Adi'je nyakuso'je ki asi ta'je ki ndo'gi ndo'gi.

4 Inyə go majel'gi lə'je kə, tado j'inbe kaa,

J'inyə'n go majel lə de'gi pəti ki rai se'je majel kə to.

Inyə'je adi j'osi me nyanan'ti el.”»

5 Anyi Jeju təl el'de bay ene: «Kin ə, de kare dann'se'ti ge be, aw ki madi'ne non, ə in dann lo'ti aw ində takəy do'a'ti ene: “Madi'm, tunə'm mapa mutə,

6 tado madi'm kare in mbah'ti re te do'm'ti, nan nya ki kadi m'ra'n'ə mbah goto.”

7 Ə re mad'a kakin to ki kəy non ene: “Ndo'ji'm el, takəy in ki kuti nga, ningə j'in ki ngann'm'gi ji to nanga to, um lo kadi m'a m'ində taa m'ad'i mapa goto.”

8 M'el'se kadi in gəri, kin ə re ində taa ad'a mapa kin tado k'in madi nan lə'de el kaa, a ində taa kadi ad'a nya'gi pəti ki ge, tado takəy ki a ində ki nja nan'ti nan'ti kin.

9 Ningə m'in, m'el'se: Dəji ə a adi'se, sangi ə a ingəi, indəi takəy ə a tei adi'se.

10 Tado de ki dəji ə a adi'ə, de ki sangi ə a ingə, de ki ində takəy ə a tei adi'ə to.

11 Baw ngonn ki ra dann'se'ti ə ngonn'o dəj'ə kanji ningə a un lii yo taa ad'a wa?

12 Eke kadi ngonn'o dəj'ə kaw, ə a un nii yo ad'a kaa goto to.

13 Kin ə ingi ki in de'gi ki kuləra'se majel kin mindi ə in gəri kadi nya ki maji ngann'se'gi ningə, ra bann be ə,

Baw'je ki isi dɔran'ti taa kin taa, a adi Ndil Luwə de'gi ki dɔji'ə el wa?»

Jeju in ki ndil'gi ki majel

(Mat 9.32-34, 12.22-30; Mrk 3.22-27)

¹⁴ Ndo kare Jeju tuwə ndil ki majel ki in me dingəm'ti ningə ra'a adi elta el. Loki ndil ki majel te ningə, dingəm ki kete elta el kakin təl elta, adi əti bulə de'gi ɓol ngayn.

¹⁵ Ningə de'gi madi eli eyina: «In ki tɔgi lə Beljəbul ki in ngar lə ndil'gi ki majel, ə isi tuwə'n ndil'gi ki majel.»

¹⁶ Ə nje ki nungi, kadi nanyi'ə'n'ə ningə, dɔji'ə kadi ra nyakɔji madi kare ki in dɔran'ti adi'de n'oyi.

¹⁷ Nan Jeju gər mərta lə'de ɓəti, adi el'de ene: «Kin ə, de'gi ki me konɓe'ti ki kareba, təli dɔnan'ti rɔi nan ə, konɓe'ə kin a tuji, ningə kəy'gi a budi dɔnan'ti mur mur tɔ.

¹⁸ Kin ə re Satan inɓe adi de'gi li'ə təli dɔnan'ti rɔi nan ə, lo kadi konɓe li'ə a aw ki kete goto. M'el be tado eli eyina in ki tɔgi lə Beljəbul ki in ngar lə ndil'gi ki majel ə m'nji m'tuwə'n ndil'gi ki majel.

¹⁹ Kin ə re m'in m'nji m'tuwə ndil'gi ki majel ki tɔgi lə Beljəbul ə, de'gi ki go'se'ti isi tuwəi'de ki tɔgi lə nan nga? Ingi ə a gangi ta lə'se kin.

²⁰ Re in ki tɔgi lə Luwə ə m'nji m'tuwə'n ndil'gi ki majel ningə, tɔji kadi konɓe lə Luwə re te rɔ'se'ti.

²¹ Kin ə de ki tɔg'ɔ in ngayn, ki aw ki nya rɔ'gi, ngəm takəy lə'ne ə, nya kare ki a ɔdi kadi nyakingə li'ə goto.

²² A re de madi ki tɔg'ɔ utə re ur go'ə'ti ə tət'ə rɔ ə, a ɔy nya rɔ'gi li'ə ki uwə kul'de kin pəti, taa a kanyi nyakingə'gi li'ə ki taa ji'ə'ti tɔ.

²³ De ki in sə'm el ningə, in nje ta lə'm, taa de ki kaw sə'm nya ki nan'ti el, in nje sanan nya kɔ tɔ.»

Təl re ndil ki majel lo kis'ə'ti gogi

(Mat 12.43-45)

²⁴ «Loki ndil ki majel te me de'ti ningə, aw ki yo ge ki ne ge dilələ'ti tado sangi lo kisi. Loki ingə lo el ningə, təl el ene: “M'a m'təl kadi m'aw lo kisi'm'ti ki m'te'ti gogi.”

²⁵ Loki təl re ningə, ingə lo ki in ki ra maji, ndolo.

²⁶ Ə təl aw, ɔy ndil'gi ki majel utəi'ə inɓe ɓay siri, rei sii. Lo kin'ti, ji kisi lə de'ə kin a majel utə in ki kete inɓe ɓay.»

Maji ki rɔta'ti

²⁷ Loki Jeju a elta kin ba ningə, dene kare ilə ndu'ne dann bulə de'gi'ti ene: «Majikur in do dene'ti ki nje koj'i ki nje kad'i mba.»

²⁸ Nan Jeju ilə'ti ene: «Majikur in do de'gi'ti ki nje koo ndu Luwə ki nje təl rɔ'de go'ti yo taa.»

De'gi daji nyakoji
(Mat 12.38-42)

²⁹ De'gi uwai nan muki muki gidi Jeju'ti, adi Jeju el'de ene: «De'gi ki dokagilo'ti ki bone kin in de'gi ki maji el. Daji kadi to n'oyi nyakoji madi, nan nyakoji madi ki rangi ki de a ra ore'n do nyakoji la Jonasi, goto nga.

³⁰ Tado, toki Jonasi in nyakoji tado la de'gi ki Ninibi'ti kakin e*, Ngonn de a in nyakoji tado la de'gi ki bone to.

³¹ Ndo gangi ta'ti e, ngar ki dene ki holo a in ki de'gi ki dokagilo'ti ki bone kin kadi a gangi ta do'de'ti. Tado, in sanyi donangi'ti nu e re kadi oo gosita la Salomon†. Nga ninge, ki ngosine kin, de ki utu Salomon sanyi in ne

³² Ndo gangita'ti e, de'gi ki Ninibi'ti a indai taa non de'gi'ti ki dokagilo'ti ki bone kin kadi a gangi ta do'de'ti. Tado, loki Jonasi ilambor Poyta ki maji, de'gi ki Ninibi'ti inyai gorow njiya'de'gi ki majel ko‡. Nga ninge, ki ngosine kin, de ki utu Jonasi sanyi in ne.

Kunji la daro

(Mat 5.15; Mrk 4.21; Luk 8.16)

³³ «De a inda por lambi'ti kadi iyae eke dow ngo do'ti el, nan a inda do nya'ti taa, kadi de'gi uri kay ninge, oyi lo ki kunj'e.

³⁴ Kum de e in lambi la daro'a, re kum'i oo lo maji ninge, daro'i ba peti in me kunji'ti. A kin e re kum'i oo lo maji el ninge, daro'i in me lo ki diw'ti to.

³⁵ E inda manji ro'i adi kunji ki awi'n ro'i'ti tel diw el.

³⁶ Kin e re daro'i peti in me kunji'ti ki kanji kadi ngonn lo ki diw ndeti kad'a ninge, daro'i a unji njay njay toki lambi a unji'n do'i'ti kin be to.»

Jeju gangi ta do Parisi'gi'ti ki njendo ndukun'gi

(Mat 23.4,6-7,13,25-27,29-31,34-36)

³⁷ Loki Jeju elta tige ninge, Parisi kare bar'a kadi aw so nya be lone. Be e, Jeju aw isi si'e ta nyakuso'ti.

³⁸ Lo kin'ti, ta ndoji Parisi kakin ngayn kadi Jeju togi ji'ne kete non nyakuso'ti el.

³⁹ Nan Jeju el'e ene: «In Parisi'gi, ki ne kin isi togi gidi kala mann ki gidi supira kuso nya adi ar, nan nyann bogi ki mendul rosi me'se.

⁴⁰ In de'gi ki mbo, Luwe ra gidi nya, e ra me nya to.

⁴¹ Maji kadi adi ngarme'se ki kay koroki kadikare'ti Luwe, e nya'gi peti a ari njay ki ro'se'ti.

⁴² «Kumtondoo in la'se in Parisi'gi, tado ori nya kare dann ki dogi'ti, me mbi kam'gi'ti ki eti maji, ki me mbi kam'gi ki

* 11:30 11:30 Jonasi 3.3-5 † 11:31 11:31 1 Ngar'gi 10.1-10 ‡ 11:32 11:32 1 Ngar'gi 10.1-10

dangi dangi kadi ndiri tanyi, adi Luwə[§], ningə indəi nja'se do nyara ki dana'ti ki do ndigi'ti lə Luwə. Ki rəta'ti, in kin ə in nya'gi ki maji kadi indəi kum'se go'ti rai, ə inyəi ndəgə'gi ki kə non be el.

⁴³ Kumtondoo in lə'se, in Parisi'gi, tado ndigi lo kisi ki kete non de'gi'ti me kəykawnan'gi'ti lə Juwipi'gi, taa gəi kadi de'gi rai'de lapiya lo kingənan'gi'ti lə bulə de'gi tə.

⁴⁴ Kumtondoo in lə'se ingi, tado toi to doḅadi'gi ki nya ki toji kadi de gər'n'de goto, adi de'gi njiyəi ki do'de'ti non be par kin be.»

⁴⁵ Lo kin'ti, njendo ndukun kare el Jeju ene: «Njendo de'gi, me ta'ti lə'i ki a el kin, in tə ə isi taji'je.»

⁴⁶ Ə Jeju ilə'ti ene: «Kumtondoo in lə'se, in njendo ndukun'gi tə, tado indəi nya ki əy ngayn do de'gi'ti, nan ngonn ji'se ki nden be kaa uni taa uwəi se'de nya ki kəy kin el.

⁴⁷ Kumtondoo in lə'se ingi ki isi indəi ḅadi'gi lə de'gi ki njekeltakita Luwə'ti ki in baw'se'gi inḅe'gi ə toli'de.

⁴⁸ Lo kin'ti, isi toji toki in ndigi ki baw'se'gi do kulə ra'de'ti ki rai, tado ingi toli njekelta ki ta Luwə'ti, ningə ingi in nje kində doḅadi'de'gi tə.

⁴⁹ In tado kin ə, Luwə elta me tər'ti lə'ne ene: "M'a m'ulə ki njekeltakita'm'ti ki njekawkulə'gi m'adi'de, ningə a toli'de ge, a adi'de kon ge."

⁵⁰ In be kadi dəji de'gi ki doḅagilo'ti ki ḅone, mosi njekeltakita ki ta'm'ti ki ḅuki kə lo kulə ngirə doḅnangi'ti nu biti ḅone.

⁵¹ Mosi ki ulə ngirə do Abel'ti nu biti te'n do Jakari'ti, ki toli'ə ngawdann lo'ti ki in ringiri kadikare'ti re Kəy'ti lə Luwə*. In ki rəta'ti kadi de'gi ki doḅagilo'ti ki ḅone a udəi kər nya'gi ki rai nya kin non Luwə'ti.

⁵² Kumtondoo in lə'se, ingi njendo ndukun'gi ki, tarow nyagər in ji'se'ti, ə inḅe'gi uri me'ti el num, taa de'gi ki ndigi kur me lo'ti ki kadi gəri nya kaa, əgi'de num tə.»

⁵³ Loki Jeju te me kəy'ti kakin ningə, njendo ndukun'gi ki Parisi'gi uləi ngirə ra togi do Jeju'ti ge, dəji ta'gi ki dangi dangi ge.

⁵⁴ Sangi row me ta'gi kadi to n'ingəi ta ki go'ti el ta'a'ti ningə n'uwəi'ə'n'ə.

12

*Kelta ar njay toki Jeju in Ngonn de
(Mat 10.26-33, 19-20)*

[§] 11:42 11.42 Lebitiki 27.30; Ndukun ki nja joo 14.22 * 11:51 11.51 Lo tum ginn nya'gi 4.8; 2Poyta'gi 24.20-22

¹ Døkagilo'ə'ti kin, de'gi ki dər banyi banyi ə kawinan dɔ Jeju'ti, adi mbisəi nan ki yo ge ki ne ge. Lo kin'ti, Jeju el njendo'gi lə'ne ene: «Nya ki dəkete, maji kadi indəi kumkədi dɔ rɔ'se'ti ɔji'n dɔ hum lə Parisi'gi, adi in kədikumnan lə'de.

² Tado nyara ki gidi kuwə ki ginn'ə, a te el goto taa nya ki to lo kiyə'ti ki de a gər el goto tɔ.

³ In tado kin ə, ta'gi pəti ki a eli lo ki ndul'ti, de'gi oyi dɔ'a dann kadi nda'ti; ta'gi ki uwəi ta'se mbi nan'ti taa eli, de'gi a rai dɔ kəy'ti to iləi mbər'ə.»

⁴ Ingi ki in madi'm'gi, m'el'se kadi in boli de'gi ki a toli darɔ'se par, ə go'ti asi ra nya ki rangi el, kin el.

⁵ M'a m'toji'se de ki maji kadi in boli'ə. De ki maji kadi in boli'ə in de ki a tol darɔ'se, ningə təl aw ki tɔgi dɔ'ti non kadi ilə'se me por'ti ki biti ki non'ti bay kin. Toki rɔta'ti, in ə maji kadi in boli'ə.

⁶ De'gi isi gati ki yəl'gi mi ə silə joo adi oyi ne, nan ki kare dann'de'ti ki kadi me Luwə oy dɔ'a'ti goto.

⁷ Ki əti bol ngayn inbe bay ki kadi in gəri, bin dɔ'se inbe kin kaa, Luwə tudə'de kare kare gər kər'de, um kadi in boli nya madi el. Ingi kin, Luwə oo tor'se utə tor yəl'gi pəti.

⁸ M'el'se ta ki rɔta'ti kadi in gəri toki, de ki elta takum de'gi'ti wangi toki n'in de ləm, Ngonn de a elta wangi takum malayka'gi'ti lə Luwə toki in de lə'ne.

⁹ Nan de ki manji ta takum de'gi'ti toki n'gər'm el, Ngonn de a manji ta takum malayka'gi lə Luwə toki n'gər'ə el tɔ.

¹⁰ De ki elta ki majel ɔsi'n ta Ngonn de ə, Luwə a inyə go majel'gi li'ə kɔ, nan de ki elta ki mal ɔsi'n ta Ndil Luwə, Luwə a inyə go majel li'ə kɔ el ratata.

¹¹ Loki a uwəi'se kadi awi sese ta kəykawnan'gi'ti lə Juwipi'gi, non nje konbe'gi'ti ki non njekərnon'gi'ti, ononyi'se kadi me'se bol ko kene ke a asi kadi manji ta dɔ'se'ti wa, ke ta ri ə a eli wa.

¹² Tado, low'ə'ti inbe non kin, Ndil Luwə a ndo'se ta ki kadi eli.

Kujita dɔ njenyakingə'ti ki mbo

¹³ De kare dann bulə de'gi'ti el Jeju ene: «Njendo de'gi, el ngonnkon'm adi, nya nduwə ki baw'je inyə adi'je kin, kadi kanyi yan'm adi'm.»

¹⁴ Ə Jeju el'ə ene: «De ki ində'm kadi to m'in njegangi ta dann'se'ti eke kadi to m'in nje kanyi'se nya goto.»

¹⁵ Ningə təl el de'gi pəti ene: «Maji kadi indəi kumkədi dɔ rɔ'se'ti ɔji'n dɔ mal nyakingə ki dɔnangi'ti. Tado re de ingə'n nya to ri, to ri kaa, nyakingə li'ə kin ə a ra adi si'n ki dɔ'ne taa el.»

16 Ningə Jeju təl el'de kujita madi ene: «Dingəm madi kare ki njenyakingə isi non, lo ndoo'gi li'ə, kandi nya te'ti maji ngayn.

17 Ə dəji rə'ne ta ene: "In ri ə kadi to m'ra dana? Loki kadi to m'kaw nya ndoo'ti lə'm goto."

18 Ningə təl el ene: "Maji, nya ki m'a m'ra ə to kin: m'a m'ndu dam'gi lə'm ki kete kin kə, ningə m'a m'ur dam'gi ki boi ngayn kadi to m'kaw nya ko'gi'ti lə'm pəti pəti, nan'ti ki ndəgi nya maji'gi lə'm.

19 Ningə m'a m'el me'm'ti m'ene: «Ngosine m'aw ki nyakingə ki to mbar mbar kadi m'ra'n bal banyi banyi, ə kadi m'uwə kər rə'm, m'njə ge, m'anyi ge, m'oo'n maji rə'm.»

20 Nan Luwə el'ə ene: "In mbo de ki isi elta kin, kondə'ti ne inbe kin ndə'i a asi. Eke nya'gi ki isi kaw ki donan'ti kin, a in yan nan wa?"

21 In kin ə in nya ki a te də de'ti ki nje kaw nyakingə'gi ki nan'ti tado lə rə'ne inbe, um tado lə Luwə el.»

Kində me də Luwə'ti
(Mat 6.25-33)

22 Jeju el njendo'gi lə'ne ene: «In tado kin ə, m'el'se kadi adi me'se ra sururu də nyakuso'se'ti ki kadi isi ki də'se taa el, taa də ku kə'se'ti el num tə.

23 Tado kisikidətaa utə nyakuso, taa darə de utə ku ki kə tə.

24 Gonyi kagan'gi oyi, duwi ko el num, təti el num, taa awi ki lo madi ki kadi ngəmi nya'ti tado ndə ki lo ti'ti el num, dam lə'de kaa goto num tə, nan Luwə isi adi'de nya soi maji. Ningə ingi, oyi kadi Luwə oo nda'se utə yəl'gi el wa?

25 Nan dann'se'ti ə asi kadi a ilə ngonn kadi ki nden be də ndə'ne'ti ki takul me ki ra sururu lə'ne wa?

26 Kin ə nya ki nden be kin kaa asi kadi rai dərə'se el ə, maji kadi adi me'se osi nanga də ndəgi nya'gi'ti.

27 Gonyi puti kam'gi ki rai me mu'ti kin oyi, rai kulə madi el num, oji ku el tə, nan ngar *Salomon ki tə'a bar ngayn me nyakingə'ti kin kaa, ə ku ki ndolo asi nan se'de el*.

28 Ə kin ə, Luwə ulə ku rə ngann mu'gi'ti ki j'oo'de bone, ə lo ti par ə por a on'de kin be ningə, ra bann ə in de'gi taa a ulə ku rə'se'ti el wa? In ton'gi me kunme'ti.

29 Adi mərta aldə'se ojido nyakuso'se eke mann kanyi'se el.

30 Nya'gi kin pəti, in de'gi ki gəri Luwə el ki donangi'ti ne kin ə isi sangi ki non kum'de'ti, nan ingi, Baw'se gər maji kadi awi ki ndoo'ə tə.

* 12:27 12.27 1 Ngar'gi 10

³¹ Nya ki kadi sangi, in Konbe li'ə yo, ningə a adi'se ndəgi nya'gi kin dɔ'ti.

³² Adi ɓol ra'se el, ingi ki toi to ngann nyakul'gi ki isi uni go ɓe'de be kin. Tado Baw'se oo maji ngayn kadi adi'se Konbe.

Kində nyakingə rɔ Luwə'ti

(Mat 6.19-21)

³³ «Indəi nya maji'gi lə'se ndogit'i, ə adi nar'a njendoo'gi. Rai ɓol nar ki a tuji el, indəi nyakingə'gi lə'se ki a tuji el dɔnan'ti dɔnan'ti dɔran'ti, ki in lo ki njeɓogi a te'ti el num, in lo ki yon ki njetuji nya kaa goto'ti num kin.

³⁴ Tado, lo ki nyakingə lə'se in səm'ti ə me'se a in səm'ti to.

Kujita dɔ kisi dɔ nja'ti

(Mat 24.43-51)

³⁵ «Sii dɔ nja'se'ti ki ku ra kulə, adi por lambi'gi lə'se on maji.

³⁶ Ningə kadi toi to de'gi ki isi nginəi ta təl ɓe'de ki aw lo taa nan'ti be. Isi nginəi taa kadi re təl taa, ə ində takəy ningə tei adi'ə.

³⁷ Majikur in dɔ njekuləɓər'gi'ti ki, ɓe'de təl ningə ingə'de sii dɔ nja'de'ti. Toki rɔta'ti, adi m'el'se, ɓe'de a un ku kulə lə'ne ulə rɔ'ne'ti, ə a adi'de sii nangi kadi adi'de nya soi.

³⁸ Kin ə re təl dann lo'ti, eke ta ginn lo'ti, ə ingə de sii dɔ nja'de'ti ə, maji a ur'de.

³⁹ «In gəri maji kadi re ɓe nje kəy gər dɔ kadi ki njeɓogi a re'n'ti ə, a inyə njeɓogi adi mbuti ɓər kəy li'ə el.

⁴⁰ Ə ingi kaa, sii dɔ nja'se'ti to, tado m'in Ngonn de m'a m're dɔ kadi'ti ki in gəri el.»

⁴¹ Lo kin'ti, Piyər dəji Jeju ene: «Burəɓe, kujita ki el kin sɔw dɔ'je eke sɔw dɔ de'gi pəti wa?»

⁴² Ə Burəɓe el'ə ene: «Njengəm nya ki in de ki nje ra nya ki low'ə'ti, ki kum'ə ədi ə in de ki ɓe'ə a ində dɔ me kəy'ti kadi lowə nyakusɔ de'gi ki dɔ kadi ki kadi adi'n'de.

⁴³ Njerakulə kin a in nje majikur, loki ɓe'ə təl ə ingə ta kulə'ti kin, ra ra.

⁴⁴ Toki rɔta'ti adi m'el'se, a ində dɔ nya maji'gi'ti lə'ne pəti.

⁴⁵ A kin ə re nje ra kulə kin el me'ne'ti ene: “Be'm a re kalangi el ɓay”, ə ra ta tində ndəgi nje ra kulə'gi'ti ki dene ki ki dingəm, ra ta kusɔ'ti ki ta kanyi'ti, adi yiwi ra'a ningə,

⁴⁶ Lokin'ti ɓe nje kəy a re ki ndo ki in ində me'ne dɔ'ti el, ki dɔ kadi ki in gər el. Be'ə a ɔ'ɔ kum'ə, kadi oo nya kon ki a ra de'gi ki njera nya ki dana el.

47 Njekuləbər ki gər ndigira lə bə'ne maji, nan ində rə'ne ta ndigira'ti kin ra el, a ndəi'ə ngayn.

48 Nga ningə, njekuləbər ki gər ndigira lə bə'ne el, ə ra nya ki asi ta kində wa, a ingə kində ngayn el. De ki adi'ə ngayn, a dəji'ə ngayn ngayn tə, de ki adi'ə me'de adi adi'ə nya ngayn, a gei nya ngayn ji'ə'ti tə.

Jeju re ki lapiya el, nan re ki gangi nan

49 «M're ki por dənangi'ti; ningə k'in ə, m'ndigi kadi por kakin on nga!

50 maji kadi m'a m'osi me kon'ti to de ki osi me mann batəm'ti be. Ningə in nya ki adi'm kon me ndil'm'ti, biti kadi nya kin ra'n nya.

51 Kadi in məri me'se'ti toki m're ki lapiya dənangi'ti el. M'el'se, m're ki lapiya el jagi, nan m're ki gangi nan yo.

52 Ki ngəsi kin, de'gi mi ki sii me kəy'ti ki kare a gangi nan, de'gi ki mutə a əsi ta nje ki joo, ə de'gi ki joo a əsi ta nje ki mutə.

53 Baw ngonn a əsi ta ngonn'ne ki dingəm, ngonn'o ki dingəm a əsi ta baw'ne; kon ngonn a əsi ta ngonn'ne ki dene, ngonn ki dene a əsi ta kon'ne; kon ngonn ki dingəm a əsi ta məm'ne; ngonn ki dene a əsi ta məm'ne ki dene†.»

Ta də dəkagilo'ti

(Mat 16.2-3)

54 Jeju el bulə de'gi ene: «Loki oyi ndi in lo kuwə‡ kadi'ti ningə, tanan'ti non eli eyina: “ndi a ədi”, ningə ndi ədi tə.

55 A re oyi nəl ki in holo ə sii ulə ningə, eli eyina: “Lo a tingə”, ningə lo tingə kaa tə.

56 In de'gi ki njekedikum de'gi, asi gəri kum nya'gi ki isi rai nya dənangi'ti ne, eke dərən'ti, ningə ra bann be ə nyakəji'gi ki isi rai nya dəkagilo'ti ki bone taa, asi kadi indəi manji nya'gi ki isi rai nya səm'ti el wa!

Kulənoji nan'ti ki nje ta lə'i

(Mat 5.25-26)

57 «Ra bann be ə inbə'gi, nya ki to kadi gangi ta dana də'ti ə, gangi el wa?

58 Kin ə isi awi lo gangi ta'ti ki nje ta lə'i ə, loki in də row'ti bay ə, in sangi row kadi ndu'se osi go nan'ti si'ə, nan to aw sə'i uləi ji njegangita'ti, adi njegangi ta uni uləi ji njerə'gi'ti, adi njerə'gi iləi'nu dangay'ti.

59 Ningə adi m'el'i, a in te lo kin'ti el biti kadi ugə dəboy sisi bay taa a inyəi'nu taa.»

† 12:53 12.53 Mis 7.6 ‡ 12:54 12.54 Jeju el ene kilndi ki lo kurkadi'ti ki nəl ki ki holo tadə in be me bə'ti li'ə nan ji ndangi nje ki bə'ti lə'je ne tə kadi ji gər'n maji.

13

Maji k'inyə panjiyə ki majel kɔ

¹ Dɔkagilo'ə'ti non ə, de'gi madi rei eli Jeju eyina: Pilati adi tɔli de'gi ki Galile'ti dɔkagilo'ti ki isi ujəi mosi kadikare adi Luwə.

² Jeju el'de ene: Məri kadi de'gi ki Galile'ti ki ingəi nya ki to ki əti bol be kin in tado k'in ə in njeramajel'gi ki ngayn utəi ndəgi de'gi ki Galile'ti wa?

³ Jagi nan inbe'gi kaa adi m'el'se, re mbəli panjiyə'se el ə a oyi pəti tigə tɔ.

⁴ Ke oyi kadi de'gi ki dɔgi gidə in jijoo ki ndogi bɔr ki Silowe osi dɔ'de'ti ə tɔl'de kin, majel lə'de utə ndəgi de'gi ki Jerujalem'ti pəti tigə wa?

⁵ Jagi! Inbe'gi kaa adi m'el'se, re mbəli panjiyə'se el ə, a oyi pəti tigə tɔ.

Kujita dɔ kagi mbaykote'ti ki andi el

⁶ Go ta'gi'ti kin, Jeju el kujita kin: «Dingəm kare aw ki kagi mbaykote kare ki man me ndoo kagi nju'ti lə'ne. Ndo kare, re kadi ujə kanda ningə ingə el.

⁷ Be ə, el nje ra kulə me ndoo nju'ti lə'ne ene: "Oo bal asi mutə nga ə m'sangi kadi m'ujə kandi mbay kam m'njo, nan m'ingə el. Maji kadi tugə kɔ, tado ri ə a uti'n kum lo kare wa?"

⁸ Nje ra kulə me ndoo nju'ti kakin el'ə ene: "Be'm, maji kadi inyə adi ra bal kare bay. M'a m'ɔr ginn'ə ə m'ɓuki sin binyə nja'ti.

⁹ Re bal ki a re kam ə andi ə, maji! A re andi el ə, a tugə kɔ mindi."»

Kingə lapiya lə dene madi ndo kɔrkon'ti

¹⁰ Jeju ndo nya de'gi ndo kɔrkon'ti, me kəykawnan'ti lə Juwipi'gi kare.

¹¹ Dene kare ki ndil ki majel budi nja'a asi bal dɔgi gidə in jijoo isi səm'ti non. Ndil kakin dɔ'a ngonn adi lo kadi surə ta goto.

¹² Loki Jeju oo'ə ningə ɓar'a ə el'ə ene: «Dene in ki ta k'inyə ta dɔ rɔ koy njururu'ti lə'i.»

¹³ Jeju ində ji'ne dɔ'a'ti, ningə tanan'ti non par ə, dene ndaji ə in ra ta, ə ulə ngirə kadi ulə toji dɔ Luwə'ti.

¹⁴ Ningə njekundɔ kəykawnan'ti lə Juwipi'gi kakin rɔ'a nəl'ə el tado Jeju adi lapiya de ndo kɔrkon'ti, adi el bulə de'gi ene: Ndo ra kulə in mehen*. Rei adi adi'se lapiya me ndo'gi'ti kin um ndo kɔrkon'ti el!

* 13:14 13.14 Tekitaga 20.9-10; Ndukun ki nja joo 5.13-14

15 Burəbe el'ə ene: In njeKədikum de'gi! de ki ra dann'se'ti ə tuti mangi lə'ne eke koro lə'ne ndo kərkon'ti, lo kuso nya'ti aw si'ə lo kanyi mann'ti el wa?

16 Nga dene kam ki in ngonnkaw Abiraham, ki Satan uwə ginn tōgi'ti lə'ne asi bal dōgi gidə in jijo be kin ə, kadi m'tut'ə m'ilə ta el tado k'in ki in ndo kərkon wa?

17 Dōkagilo'ə'ti ki Jeju isi elta kin ningə, rō njeban'gi li'ə sol'de ngayn. Nan rō bulə de'gi nəl'de ngayn tado nya'gi ki maji maji ki Jeju isi ra.

Kujita dō Konbe'ti lə Luwə

(Mat 13.31-33; Mrk 4.30-32)

18 Go'ti ningə Jeju ene: «Ri ə tanan ki Konbe lə Luwə wa? Ri ə m'a m'un m'oji'n wa?

19 To tanan ki kandi kagi madi ki a bari'ə mutardə ki de madi un duw me ndo'oti lə'ne. Kandi kagi kakin uwə ə tōgi ningə təl kagi, adi yəl'gi uwəi lo kisi baji'ə'gi'ti.»

20 Jeju təl el bay ene: «Ri ə m'a m'un m'oji'n Konbe lə Luwə wa?

21 To tanan ki hum ki dene madi un loy'n nduji ki me keh mutə, ki ra adi nduji ki loy ba pəti in kin be.»

Ta dō row'ti ki mbəngirə

(Mat 7.13-14)

22 Dō row kaw'a Jerujalem'ti, Jeju ndo nya de'gi bebo'gi'ti ki ngann be'gi ki ində dana gangi səm'ti.

23 De madi dōj'ə ene: «Burəbe, de'gi nden ba par ə a aji wa?» Jeju el'de ene:

24 «Uwəi tōgi'se ba kadi uri kəy ki tarow ki mbəngirə, tado adi m'el'se, de'gi ngayn a sangi kadi n'uri nan a asi el.

25 Loki be nje kəy a ində taa ə a uti takəy. Ningə ingi ki nanyi taga, a uləi ngirə kində takəy eyina: “Burəbe te takəy adi'je!”, ningə a el'de ene: “Ingi m'gər lo ki in səm'ti el.”

26 Ningə a eli'ə eyina: “J'uso nya sə'i num, j'anyi sə'i num, ta ndo nya de'gi tambalo'gi'ti me bebo'gi'ti lə'je tō.”

27 Ningə, a el'se ene: “M'gər lo ki in səm'ti el, ori rō'se kō rō'm'ti. Ingi pəti in njeramajel'gi.”

28 Low'ə'ti kin, a nonyi ge, a ngori ngangise ge, loki a oyi Abiraham ge, Isaki ge, Jakobi ge, ki njeKeltakita Luwə'ti pəti me Konbe'ti lə Luwə. Ningə ingi a buki'se kō taga.

29 De'gi a indəi lo kuwə kadi'ti ge, ki lo kurkadi'ti ge, manga ge, holo ge, kadi rei sii ta nyakuso'ti Konbe'ti lə Luwə.

30 Nan, toki rōta'ti, nje ki madi ki in nje ki gogi a təli nje ki kete nje ki madi ki in nje ki kete a təli nje ki gogi.»

Jeju elta ki dō Jerujalem'ti

³¹ Dɔkagilo'ə'ti inbe kin ə, Parisi'gi madi rei rɔ Jeju'ti eli'ə eyina: «Ōti kɔ rangi lo kin'ti, tado Erodi ge toli.»

³² Jeju el'de ene: «Ai eli tal busi kam, toki bone ki lo ti, m'nji m'tuwə ndil'gi ki majel ə m'nji madi de'gi lapiya tɔ. Ningə ndɔ ki nja mutə ə m'a toltə kulə lə'm.»

³³ Nan in gorow'ə'ti kadi m'un tarow lə'm me ndo'ti ki bone, ndɔ ki lo ti'ti ki ndɔ ki nja mutə, tado in nya ki gorow'ə'ti el kadi njekeltakita Luwə'ti, oyi Jerujalem'ti el.

³⁴ «In de'gi ki Jerujalem'ti, in de'gi Jerujalem'ti, in ki nje tol de'gi ki njekeltakita Luwə'ti, in nje tilə de'gi ki Luwə ulə'de adi'se ki mbal toli'de. Nja bann ə m'ge kaw'se toki konkunjə a kaw'n ngann'ne'gi ginn bagi'ne'ti kin be nan ɔdi el.»

³⁵ Ningə ki ne kin, m'in Luwə m'a m'inyə kəykawnan lə Luwə lə'se kɔ. Tado adi m'el'se madi oyi, a oyi m'in el nga, bitɔ ndɔ ki a eli eyina: «Njangi dɔ in dɔ de'ti ki a re me tɔ Burəbe'ti.»»

14

Jeju adi lapiya de ndɔ kɔrkon'ti

¹ Ndo kare, Jeju aw me kəy'ti lə njekundo Parisi'gi kare tado kusɔ nya, ndɔ kɔrkon'ti. Parisi'gi isi ndəi manji Jeju.

² Dingəm kare ki nje monyi rɔ ti ə ra non'a'ti.

³ Jeju dəji njendo ndukun'gi ki Parisi'gi ene: «Ta row to kadi de adi lapiya de ndɔ kɔrkon'ti eke goto?»

⁴ Nan tɔli rai keke, de elta el. Jeju təl rɔ'ne rɔ nje monyi rɔ ti'ti, ad'a lapiya ə el'ə ad'a aw.

⁵ Ningə el'de ene: «Nan dann'se'ti anyi ngonn'o eke mangi li'ə osi bolo be'ti ndɔ kɔrkon'ti ə un'ə tanan'ti non el wa?»

⁶ Ningə lo kadi iləi'ə ta'ti kin goto.

Ta ki ɔjido nje kɔjirɔ'de lo barnan'ti

⁷ Loki Jeju oo kadi de'gi ki bari'de mbəti lo kisi ki kete ningə el'de kujita ene:

⁸ «Loki de madi bar'i lo nyakusɔ tanan'ti, ononyi kadi sangi lo ki kete isi'ti, dɔmaji ə, bari de ki kɔsigon li'ə utə yan'i səm'ti tɔ!»

⁹ Ningə kadi nje bar'se joo pəti kakin re, el'i ene: «Ində taa ə inyə lo kisi kin adi mad'i.» Ningə ki rɔsɔl ki ngayn ə a aw kadi isi'n lo ki gogi'ti.

¹⁰ Nan loki de madi bar'i, maji kadi aw isi lo ki gogi'ti, adi nje bar'i inbe ə re el'i ene: «Madi'm ində taa re isi kete yo.» Be ə a in kɔsikurə lə'i takum mad'i'gi'ti pəti ki bari'de lo nyakusɔ'ti sə'i.

11 Toki rōta'ti, de ki un dō'ne ta, ə a uləi dō'a nanga. Ningə de ki nje səl dō'ne ə, a uni dō'a ta tō.»

Bar njendoo'gi lo nya kusō'ti

12 Go'ti ningə Jeju el de ki nje bar'a ene: «Loki ra nyakusō rōnel ki ngayn be kin, ki kada eke ki losōl'ō, ononyi kadi bar mad'i'gi ki ngannkon'i'gi ki noj'i'gi, eke nje gədi kəy be lə'i ki njenyakingə'gi. Tado ingi kaa a bari'nu ndo madi'ti ə a adi'nu nya ki ndo ki ra adi'de kin gogi tō.

13 Nan loki ra nyakusō rōnel ki ngayn be kin, maji kadi bar njendoo'gi ki nje'gi ki ta rō'de asi nan el ki nje mote'gi, ki njekumtō'gi.

14 Ningə rō'i a nəli tado a ingəi nya kadi ugəi'nu gogi el. Toki rōta'ti, Luwə a ugəi ndo ki a te ki njera nya ki dana lo koy'ti.»

Bar de'gi kibo lo nyakusō'ti

(Mat 22.1-10)

15 Loki oyi ta kin ningə, ki kare dann de'gi'ti ki sii lo nyakusō'ti el Jeju ene: «Rōnel a in ki de ki a sō nya me Konbe'ti lə Luwə!»

16 Jeju təl el'ə ene: «Ndo kare, dingəm madi ra nyakusō kibo bari'n de'gi ngayn.

17 Dəkagilo kusō nya'ti, ningə ulə njekulə lə'ne adi el de'gi ki bar'de kakin ene: “Rei! Nyakusō oy nga.”

18 Nan de'gi pəti ki bari'de kakin, kare kare, uləi ngirə kadi dəji mesəl. In ki dəkete el'ə ene: “M'ndogi lo ndo ngosine bay ə kadi m'aw m'oo. Nja'i ba adi me'i səl dō'm'ti.”

19 In ki rangi ene: “M'ndogi mangi'gi dōgi ngosine bay, m'a m'aw kadi m'nan'de m'oo. Nja'i ba, adi me'i səl dō'm'ti.”

20 In ki rangi ene: “M'taa dene ngosine bay, lo kadi m'a m'aw goto.”

21 Njekulə təl aw rō be'ne'ti, el'ə ta'gi pəti ki eli'ə kin ad'a oo. Lo kin'ti wongi təl be nje kəy kakin adi el njekulə lə'ne ene: “Ində taa kalangi aw tambalo'gi'ti ki go row'gi bar njendoo'gi, ki de'gi ki ta rō'de asi nan el, ki njekumtō'gi, ki de'gi ki nje mote'gi, re se'de.”

22 Nden go'ti ningə njekawkulə re el ene: “Be'm, ji ra nya'gi ki dəji kakin pəti, nan lo kisi nanyi bay.”

23 Be'ə el'ə ene: “Ųti aw taga dō row'gi'ti ki lo ndo'gi'ti, ində tōgi dō de'gi'ti adi'de rei kadi me kəy lə'm rosi.”

24 Toki rōta'ti adi m'el'se, de kare mbunə de'gi'ti ki m'bar'de kete kin ki, a ođi nyakusō lə'm kin ta'ne'ti goto.»

K'inyə nya'gi pəti tado kun go Jeju

(Mat 10.37-38)

25 Bulə de'gi ngayn isi njiyə ki Jeju dɔ row'ti. Təl ilə rəti ningə el'de ene:

26 «Re de madi re rɔ'm'ti ə ge'm utə baw'ne ki kon'ne el, ne'ne ki ngann'a'gi el, ngannkon'ne'gi ki konnann'ne'gi eke darɔ'ne inbe el, a asi k'in njendo lə'm el.»

27 Taa de ki un kagidəsi lə'ne ə njiyə go'm'ti el, a asi k'in njendo lə'm el tɔ.

28 Toki rɔta'ti, nan dann'se'ti ə loki aw to kində ndogi bɔr ki ngal ningə, isi nanga ulə kɔr nyara kulə'gi nan'ti, kadi n'oo ke n'a n'asi kadi n'tolta kulə kin kare inbe el wa?

29 Nan re ində ginn kəy ə tɔlta'a el ə, de'gi pəti ki a oy ginn kəy kin, a kogi dɔ'a'ti.

30 A eli eyina: «Oyi, dingəm ki tumginn kadi ində kəy, nan tɔg'ɔ asi kadi tɔlta'a el kin!»

31 Eke ngar ki ra ə loki isi aw kadi rɔ ki ngar madi'ne ki rangi ningə, isi nanga ə dəji ta rɔ'ne oo ke ki njerɔ'gi lə'ne ki dər dɔgi kare kin n'a n'aw n'ilə'n rɔ madi'ne ki isi re ki njerɔ'gi lə'ne ki in dər dɔ joo kin kare inbe el wa?

32 Re oo kadi tɔgi'ne a asi el ningə, a ulə dəji ta ngar madi'ne, tado sangi row lapiya, loki ndan ngal bay.

33 Ta lə'se kaa to be tɔ. De ki in ndəkba tado k'inyə nyakingə'gi lə'ne el, a asi k'in njendo lə'm el.

Kati ki nəl'ə goto

(Mat 5.13; Mrk 9.50)

34 «In gəri kadi kati in nya ki maji, nan loki nəl'ə goto, eke ri ə de a ra'n adi təl nəl gogi wa?

35 Nya ki kadi de a ra'n goto. A maji tado dɔnangi el num, a maji tado nya ki a adi tɔgi dɔnangi kin el num tɔ. A buki'ə kɔ gidi lo'ti. De ki aw ki mbi'ne kadi oo'n ta, ningə kadi oo ta kin maji.»

15

Ta ki ɔjido ngonn bati ki nanyi

(Mat 18.12-14)

1 Njetalambo'gi ki njeramajel'gi, ɔti ki rɔ Jeju'ti kadi n'oyi dɔ ta li'ə.

2 Parisi'gi ki njendo ndukun'gi barita, eli eyina: «uwə njeramajel'gi rɔ'ne'ti num sɔ nya se'de num!»

3 Ningə, Jeju el'de kujita kin:

4 Nan dann'se'ti ə re aw ki bati'gi bu ə ki kare nanyi ningə, a inyə ndəgə'gi ki dɔjikara gidə in jikara dɔ mu'ti, ə aw sangi in ki nanyi kin, biti kadi ingə bay taa el wa?

5 Loki təl ingə ningə, ki rɔnel un'ə ilə dam'ne'ti.

⁶ Ningə təl aw be. Bar madi'ne'gi ki nje gədi kəy lə'ne, el'de ene: «Rei rai ronel sə'm tado m'ingə bati lə'm ki nanyi!»

⁷ Be tɔ ə adi m'el'se, ronel a in ngayn me dɔran'ti tado njeramajel kare ki inyə gorow njiyə'ne ki majel kɔ, utə nje'gi ki dana ki dɔjikara gidə in jikara ki awi ki ndoo mbəl panjiyə'de el kin.

⁸ Ke, dene ki ra ə aw ki silə asi dɔgi, ə ki kare nanyi, ningə ində por ta ngəl'ti eke utə me kəy sangi'n silə lə'ne, biti kadi ingə ta el wa?

⁹ Loki ingə nga ningə, bar madi'ne'gi, ki nje gədi kəy be lə'ne ə el'de ene: «Rai ronel sə'm tado m'ingə silə lə'm ki nanyi!»

¹⁰ Be tɔ ə, adi m'el'se, ronel in ngayn mbunə malayka'gi'ti lə Luwə tado njeramajel kare ki inyə gorow njiyə'ne ki majel kɔ.

Kujita ki ɔjido ngonn ki nje kaw kaya

¹¹ Jeju təl el bay ene: «Dingəm kare aw ki ngann'gi joo.

¹² In ki du el baw'ne ene: “Bai, adi'm nya nduwə lə'm.” Be ə baw'a lowə nyakingə lə'ne ngann'ne'gi ki joo.

¹³ Ndɔ ngayn el go'ti ningə, in ki du adi ndogi si'ə nya'gi pəti ki ingə, ə aw mbah me be'ti ki sanyi. Me be'ti kakin ə tuji ki nar lə'ne kɔ me kaya'ti ki ra.

¹⁴ Loki tuji ki nar lə'ne kakin pəti tigə ningə, bo bo osi me be'ti kakin. Ningə ulə ngirə kadi nya'gi pəti toi rɔ'a nga.

¹⁵ Aw ra kulə be lə de madi kare me be'ti kin non. Dingəm kakin ad'a kulə ngəm kɔsongi'gi mu.

¹⁶ Bo kusɔ nyakusɔ lə kɔsongi'gi to me'ə'ti, nan de ki ad'a goto.

¹⁷ Be ə ulə ngirə kadi mərta, ningə el rɔ'ne ene: “Nje ra kulə'gi in bann be lə bai ə sɔi nya dum'de dum'de, ə m'in taa m'nji m'oy koy bo be wa!

¹⁸ M'a m'ində taa ə m'aw rɔ bai'ti m'a m'el'ə m'ene: <M'ra majel m'osi'n ta Luwə, ta m'os'i ta tɔ.

¹⁹ Masi kadi bari'm ngonn'i el. Ra'm toki kare mbunə nje ra kulə'gi'ti lə'i be.>”

²⁰ Be ə, ində taa osi row'ə təl kaw rɔ baw'ne'ti. Loki n'anyi sanyi ki kəy bay ningə baw'a oo ə, oo kumtondoo li'ə, ə ta on me'ə ngayn tado li'ə. Anyi ki ngodi tilə kum'ə, uwə rututu ə njuw ta'a.

²¹ Ngonn el baw'ne ene: “Bai m'ra majel m'osi'n ta Luwə num m'os'i inbe ta num tɔ, m'asi ta kadi bari'm ngonn'i el.”

²² Nan baw'a el nje ra kulə'gi ene: “In rei ki ku ki maji utə ndəgə'gi kalangi uləi rɔ ngonn'm'ti. Uləi ningə ngonn ji'ə'ti ə uləi sa nja'a'ti tɔ.

23 Rei ki ngonn mangi kibo mbul mbul tɔli'ə adi j'usoi ji rai ronel.

24 Tado ngonn'm kin oy ə təl isi ki dɔ'ne taa. Nanyi ə in ki kingə!" Ningə uləi ngirə kadi rai ronel.

25 Dɔkagilo'ə'ti kin, ngonnkon'a ki ngatɔgi in mu. Loki isi təl mu ə in ndəkba ki kəy ningə oo ndu nyakində'gi ki ndam'gi.

26 Bar nje ra kulə kare, ə dəj'ə ene ke ri ə ra nya wa.

27 Nje ra kulə kakin el'ə ene: "Ngonnkon'i ə re ə baw'i adi tɔli ngonn mangi kibo mbul mbul tado təl ki lapiya."

28 Ngonn ki ngatɔgi ra wongi adi mbəti kaw kəy. Baw'a te taga kadi səl me'ə ad'a ur kəy.

29 Nan el baw'ne ene: "Oo bal ngayn ə m'nji m'ra kulə mad'i, ndɔ kare ki m'mbəti təl rɔ'm go ta'ti lə'i goto. Nan ndɔ kare ki adi'm ngonn binyə be kaa m'ra'n ronel ki madi'm'gi goto.

30 Nan loki ngonn'i ki tuji nyakingə lə'i dɔ kaya dene'gi'ti kin re ningə, təl ngonn mangi kibo mbul mbul ad'a."

31 Ningə baw'a el'ə ene: "In, ngonn'm, in sə'm ne nan'ti, adi nya'gi pəti ki in yan'm in yan'i.

32 Nan in low'ə'ti kadi ji ra nyakuso ji ra'n ronel, tado ngonnkon'i kam oy ə təl isi ki dɔ'ne taa, nanyi ə in ki kingə!"»

16

Kujita ki ɔjido njengəm nya ki rɔta'ti el

1 Go'ti ningə Jezu el njendo'gi lə'ne ene: «Dingəm kare ki njenyakingə aw ki njekində kum'ne go nya'gi'ti ki me kəy'ti lə'ne non. De'gi rei eli'ə eyina: "Njengəm nya'gi lə'i isi tuji ki nyakingə lə'i tigə."

2 Nje kəy bar nje ra kulə lə'ne el'ə ene: "Ta ri ə m'nji m'oo dɔ'i'ti am wa? ɔji'm go nya'gi ki ɔjido kulə lə'i ki me kəy'ti adi'm m'oo. Tado lo kadi m'a mad'i ində kum'i go nya'gi'ti lə'm ki me kəy'ti goto nga!"

3 Njengəm nya el rɔ'ne ene: "Be'm ge kadi m'ində kum go nyakingə'gi'ti ki me kəy'ti el nga kam, m'a m'ra ri nga am wa? Ndoɔ dɔnangi ə, tɔgi'm asi el. Kaw kəy nya ə rɔ'm a səl'm.

4 M'gər nya ki m'a m'ra kadi de'gi a uwəi m'in ki rɔ'de'ti me kəy'ti lə'de loki be'm adi m'ində kum'm go nya'ti el."

5 Be ə, be nje bəngi ulə bə'r'gi lə'ne kare kare. El nje bəngi ki dəkete ene: "Bəngi lə be'm in bann dɔ'i'ti wa?"

6 Nje bəngi ki dəkete kakin ene: "Ku hu bu kare." Ningə el'ə ene: "Ta makitu bəngi lə'i ə isi nanga kalangi, ndangi me'ti dɔ mi."

⁷ Go'ti ningə el ki nungi ene: "In yan'i in bann wa?" Nje bangi ki nja joo el'ə ene: "Madi'm in saki geme bu kare." Ningə el'ə ene: "Un makitu bangi lə'i ə ndangi me'ti dɔjijoo."

⁸ Be njengəm nya ki ngom ulə toji dɔ'a'ti tado ra nya ki kumkədi. De'gi ki gəri Luwə el rai nya ki kumkədi ngayn me kulə ra'de'ti dann'de'ti utə ngann'gi lə kunjɪ.»

Luwə in ki nar

⁹ Ningə adi m'el'se: «Rai madi nan ki de'gi ki nyakingə ki ngom kin, kadi ndo ki goto ji'se'ti ningə, uwəi'se rɔ'de'ti lo kisi ki biti ki non'ti.»

¹⁰ De ki ra ki asi ta kadi de uwə kul'ə dɔ nya ki nden'ti, a asi kadi de uwə kul'ə dɔ nya ki boi'ti tɔ. De ki njera nya ki dana el me nya ki nden'ti, a ra nya ki dana el me nya ki boi'ti tɔ.

¹¹ In be ə, re de asi ra nya ki low'ə'ti el tado Mamon lə nyara ki dana el, eke nan a adi nyakingə ki rɔta'ti wa?

¹² Re de ra nya ki low'ə'ti el dɔ nya'ti lə de ki rangi, eke nan a adi yan'i ki sɔw dɔ'i inbe?

¹³ Nje ra kulə madi, ki a asi ra kuləbər lə ngar'gi joo goto: re ɔsi ta ki kare ə, a ndigi ki nungi, re kidi ki kare ə, a uwə ki ki nungi tɔ. A asi kadi rai bər lə Luwə num bər lə nar num el.

¹⁴ Parisi'gi ki njendigi ta lə nar, uwəi Jeju kogi loki oyi ta'gi kin pəti.

¹⁵ Ningə Jeju el'de ene: «Rai rɔ'se to de'gi ki njera nya ki dana be takum de'gi'ti. Nan Luwə gər me'se. Tado nya ki de'gi ɔsikurə ngayn takum'de'ti kin in nya kɔw takum Luwə'ti.

Ndukun ki Konbe lə Luwə

¹⁶ «Biti dɔkagilo'ti lə Jan Batisi, in dɔkagilo lə ndukun lə Moji ki de'gi ki njekeltakita Luwə'ti. De'gi iləi mbər Konbe lə Luwə to Poyta ki maji. De ki ra'a, ra ki tɔgi'ne tado kandi me'ti.

¹⁷ On el kadi dɔran in ki dɔnangi a dəri kɔ utə kadi de ɔr ngonn kur ta ki me ndukun'ti lə Luwə kɔ.

¹⁸ Dingəm ki ra ki tuwə ne'ne ə ta in ki rangi, in njekuwə marum. Taa de ki nje taa dene ki ngaw'a tuwə kaa in njekuwə marum tɔ.

Kujita ki ɔjido njenyakingə in ki Lajar

¹⁹ «Dingəm kare ki njenyakingə ki njekulə ku ki ndole kas yɔl ki gat'a in ngayn in non. Ndo'gi kare kare pəti, isi ra rɔnel tado isi maji.

²⁰ Njendoo kare ki tɔ'a nan Lajar ki dobay ta rɔ'a, re to ta kəy'ti li'ə.

²¹ Ndigi kadi n'uso bunə nyakuso'gi ki tosi nanga ta tabilə'ti lə njemaji. Nan busi'gi kaa rei tonni ta dobay li'ə.

²² Ndo kare njendoo kakin oy, adi malayka'gi rei uni'ə awi si'ə kadi Abiraham'ti. Njemaji kaa re oy to, adi duwi'ə.

²³ Njemaji ingə kon me lo ki koo'ti ngayn, un kum'ne taa ningə oo Abiraham sanyi nu ki Lajar kad'a'ti to.

²⁴ Njemaji kakin un ndu'ne ki taa ningə non ene: "Bai Abiraham, oo kumtondoo lə'm! Ulə Lajar adi ulə ta ngonn ji'ne mann'ti, kadi re'n solin ndonn'm tado m'ingə kon ngayn me por'ti kin."

²⁵ Abiraham el'ə ene: "Ngonn'm, adi me'i olo do'ti toki ndoki ingə maji me donangi'ti, ə Lajar ingə nya ki to to. Ngosine, bəri mann non kum'ə'ti, nan in, in me nya ki to'ti.

²⁶ Ningə kibo utə, ngosine bolo be kibo to dann'je'ti sese, adi re ji ge kaa, lo kadi j'a dər səm'ti j'aw rə'se'ti goto. Taa, ingi kaa, a asi kadi dəri rei rə'je'ti el to."

²⁷ Njemaji el ene: "Re in be ningə, nja'i ba, bai, ulə Lajar ad'a aw me kəy'ti lə bai.

²⁸ Tado ndəgi ngannkon'm'gi nanyi non in mi bay, ə kadi aw ndər mbi'de kadi rei, tei lo kon'ti kin el nga."

²⁹ Abiraham el'ə ene: "Ngannkon'i'gi rai ki ndukun ki Moji ndangi ki ta'gi ki njekeltakita Luwə'ti ndangi non. Maji kadi oyi do ndu'de!"

³⁰ Nje maji ene: "In kin asi el bai Abiraham. Nan re, de madi in dann nje koy'gi'ti ne ə aw ingə'de ə a inyəi gorow njiyə'de ki majel kə."

³¹ Nan Abiraham təl el'ə ene: "Re oyi ta lə Moji el num, ta lə njekeltakita Luwə'ti el num ə, kin ə de in dann njekoy'gi'ti ə aw rə'de'ti kaa, a oyi ta li'ə to ta ki rəta'ti el bay!"»

17

Ta do bulə de'gi'ti

(Mat 18.6, 7; Mrk 9.42)

¹ Jeju el njendo'gi lə'ne ene: «Lo kadi de'gi a osi me majel'ti el goto. Kumtondoo in do de'ti ki majel re ki takul'ə.

² A in soti ngayn bay tado li'ə kadi do'i mbal kusi ko mində'ti, ə iləi'ə me ba'ti, utə kadi ra adi ki kare dann ngann'gi'ti ki du kin osi.»

³ Indəi kumkədi do rə'se'ti! Re ngonnkon'i ra majel ə, maji kadi ndang'a do'ti, re inyə kuləra'ne ə, inyə go majel li'ə kə ad'a.

⁴ Re ra majel sə'i nja siri me ndo'ti ki kare kaa, re rə'i'ti nja siri dəji k'inyə go kə ə, inyə go kə ad'a.

*Kunme ki nden to kandi mutardə be
(Mat 17.20)*

⁵ *Njekawkulə'gi eli Burəbe eyina: «Ilə kunme do mad'a'ti lə'je adi'je.»

⁶ Ə Burəbe el'de ene: «Toki rəta'ti, re awi ki kunme ki in ndikiri ba to kandi kagi, ki bari'ə mutardə kin be mindi kaa, asi kadi eli kagi mbaykote kam eyina: Ɔr ki ngirə'i ba ə aw man rə'i me ba'ti» ə a təl rə'ne go ta'ti lə'se.

Kulə lə njekuləbər

⁷ «Re de madi dann'se'ti aw ki nje ra kulə madi ki in nje ndoo eke in njengəm bati'gi. Loki təl mu re ningə, ke a el'ə ene: “Re kalangi isi nanga, so nya wa?”

⁸ Jagi, a el'ə ene: “Ra go nyakuso lə'm ki kad'a. Ningə mbəl ku ki rə'i'ti, ə re adi'm nyakuso. Loki m'njo nya num, manyi nya num ningə, so yan'i num, anyi yan'i num to.”

⁹ A ra oyo njekulə lə'ne tado təl rə'ne go ndu'gi'ti lə be'ne? Jagi a in be el!

¹⁰ Ta lə'se kaa to be to. Loki rai nya'gi pəti ki Luwə un du'ne kadi rai ningə maji kadi eli eyina: “J'in nje ra kulə'gi ki nda'je goto, ji ra kulə ki maji kadi ji ra.”»

Jeju adi lapiya njebanji'gi dōgi

¹¹ Do row kaw'a Jerujalem'ti, Jeju dər mbunə bebo Samari ki Galile'ti.

¹² Loki isi ur me ngonn be'ti to kur bay ə, njebanji'gi dōgi iləi ta'a. Adi ndan'de ngal si'ə jo, ə rai lokati.

¹³ Uləi ngirə kadi nonyi do'a'ti ki ndu'de kibo eyina: «Jeju, njendo, oo kumtondoo lə'je!»

¹⁴ Loki oo'de ningə el'de ene: «Ai oji rə'se njekujənyamosi kadikare'gi*!» Do row kaw de'ti ne bay par ə, ingəi rə'de ar njay.

¹⁵ Ki kare dann'de'ti loki oo kadi ingə lapiya nga ningə, təl do nja'ne'ti, ki kulə tōji do Luwə'ti, ki ndu'ne kibo.

¹⁶ Osi nja Jeju'ti, osi nati non'ne nanga, ra'a oyo. Dingəm kakin in de ki Samari'ti.

¹⁷ Jeju el ene: «Njebanji'gi ki dōgi pəti ki rə'de ar njay, eke nje ki jikara awi ra wa?»

¹⁸ Mbunə'de'ti pəti, de kare ki təl re ulə tōji do Luwə'ti goto, nan de ki in Juwipi el kin ki kar'ne ba par!

¹⁹ Ningə Jeju el de ki Samari'ti kakin ene: «Ində taa aw, tado kunme lə'i aj'i.»

*Ta ki ojidə Konbe lə Luwə
(Mat 24.23-28,37-41)*

* 17:14 17.14 Lebitiki 14.2-3

20 Ndo kare Parisi'gi daji Jeju ta ki ojido dokagilo re Konbe la Luwa. Jeju el'de ene: «Konbe la Luwa a re to nya ki de'gi a oyi'ə ki kum'de jaja el.

21 A in ki k'el k'ene: “Oyi in yo bo”, eke: “In ne bo el.” Toki rōta'ti Konbe la Luwa in dann'se'ti nga.»

22 Go'ti ningə el njendo'gi ene: «Ndo madi a re non ki a ndingəi ngayn kadi oyi ndo kare me ndo'gi'ti la Ngonn De, nan lo kadi a oyi goto.

23 Ningə a eli'se eyina: “Kirisiti in ne”, eke “Kirisiti in nu!” kadi ai! Ononyi'se kadi anyinan ngodi ki low'ə'ti!

24 Ningə, toki ndi təl ə lo ar njay njay in dow dōran'ti ki kare te'n dowə'ti ki nungi kakin ə, ndo re'm m'in Ngonn de kaa a to be to.

25 Nan kete non təl'ə'ti, maji kadi Ngonn De ingə kon ngayn, kadi de'gi ki dokagilo'ti ki bone kin mbəti m'in bay ta.

26 Ningə, ko nya'a ki ra nya dokagilo'ti la Nuwe kin ə, be to'a a ra'n nya ndo re'm'ti m'in Ngonn de to.

27 De'gi soi nya ge, anyinan nya ge, taai nan ge, adi ngann de'gi taai ngaw ge, biti ndo'ti ki Nuwe ur'n me tokibo'ti. Go'ti ningə mann kon kibo re tuji de'gi pəti†.

28 A to to nya ki ra nya dokagilo'ti la Loti be to: De'gi soi nya num, anyinan nya num, ndogi nya'gi num, lawi nya'gi num, manyi kagi'gi num ə rai kəy'gi num to.

29 Nan ndo ki Loti te'n me febo'ti ki Sodom, Luwa adi ndi por ki babur ki in dōran'ti on de'gi təl'de pəti‡.

30 Ndo ki m'in Ngonn de m'a te'n bus kaa, be to'a nya'gi a rai nya to.

31 Me ndo'a'ti kin de ki in do kəy'ti ə, a ur nanga tado kəy nya'gi lə'ne ki me kəy'ti te'n taga el. Be to ə, de ki ra me ndo'o'ti kaa a təl re be el to.

32 Adi me'se olo do nya'ti ki te do ne Loti'ti, ki ilə rəti ə ingə koy kin§.

33 De ki sangi kadi n'aji rō'ne ki non'ti, a ilə rō'ne kə. Nan de ki ilə rō'ne kə tado ləm ə, a ngəm rō'ne ki non'ti to.

34 Adi m'el'se, me kondō'a'ti kin, de'gi joo toi do tirə'ti ki kareba ningə, a uni ki kare, a inyəi ki nungi.

35 Dene'gi joo, a uri nya nan'ti, a uni ki kare ə, a inyəi ki nungi.

36 [Dingəm'gi joo, a rai kulə me ndo'o'ti ki kare ə, a uni ki kare ə a inyəi ki nungi.]»

37 Ningə, njendo'gi daji'ə eyina: «Burəbe, lo ki ra'ti ə, nya'gi kin a rai nya'ti wa?» El'de ene: «Lo ki ninn to'ti ə, mal'gi a kawinan səm'ti.»

† 17:27 17.27 Lo tum ginn nya'gi 6.9-7.24 ‡ 17:29 17.29 Lotum 18.20-19.25

§ 17:32 17.32 Lo tum ginn nya'gi 19.26

18

Kujita ki ojido njegangi ta ki dene ki njengawkoy

¹ Jeju el kujita njendo'gi læ'ne kadi ndo'n'de, kadi elita ki Luwə ta ta, um kadi wongi ra'de go'ti el.

² El ene: «Njegangi ta kare isi bebo'ti madi non. Njegangi ta kakin bol Luwə el num, ta ilə koji do de'ti el num to.

³ Me bebo'ti kakin ə, dene kare ki njengawkoy si'ti non to. Dene kakin re ki dokagilo'gi pəti el'ə ene: "Gangi ta læ'm ki to mbunə'm'ti ki nje ta læ'm kin adi'm."

⁴ Njegangi ta kakin mbəti Dokagilo ngayn. Nan təl elta rə'ne ene: "Re m'bol Luwə el num, ta m'ilə koji do'de madi'ti kare el kaa,

⁵ dene ki njengawkoy kam njuwə'm ngayn. Maji kadi m'gangi ta li'ə mad'a, kadi təl re gogi ndo ki rangi'ti, to do'm bay el nga."»

⁶ Burəbe el do'ti ene: «Maji kadi oyi do ta ki njegangi ta ki gorow'ə'ti el kin maji.

⁷ Ke oyi kadi Luwə a gangi ta ki dana adi nje ki mbəti'de, ki sii nonyi do'a'ti kada ge kondə ge kin el wa? A isi gərərə ba do ra se'de'ti wa?

⁸ Adi m'el'se, a gangi ta læ'de kalangi ba. Nan ndo ki Ngonn De a re, ke a ingə kunme donangi'ti bay wa?»

Parisi ki njetalambo

⁹ Jeju el kujita ki do nje'gi ki oyi rə'de to de'gi ki dana ə kidi ndəgi de'gi.

¹⁰ Ene: «Dingəm'gi joo, rai Kəy'ti læ Luwə tado kelta ki Luwə; ki kare in Parisi, ki nungi in njetalambo to.

¹¹ Parisi in ra ta ə elta ki ojido rə'ne me'ne'ti ene: "Luwə læ'm, m'ra'i oyo tado m'in to to ndəgi de'gi ki nje bogi'gi eke njera nya'gi ki dana el, ki njekuwə marum, taa to njetalambo kam el.

¹² Me ndo'ti ki siri, m'əgi rə'm nyakuso nja joo. Madi Luwə ki kare me ki do'gi'ti, me nyakingə'gi'ti læ'm pəti tigə."

¹³ Nan njetalambo əsi rə'ne ngərəngi nu, kun kaa ge kun kum'ne ki dōran'ti el. Ningə ində kadi'ne ray ray ə, el ene: "Luwə læ'm oo kumtondoo læ'm tado m'in njeramajel!"

¹⁴ Adi m'el'se, in njetalambo ə təl aw be læ'ne ningə Luwə tudə de'ti ki dana, um Parisi el. Tado de ki un do'ne ta, ə a uləi do'a nanga; nan de ki sol do'ne ə, a uni do'a ta to.»

Jeju ində ji'ne do ngann'gi'ti ki du

(Mat 19.13-15; Mrk 10.13-16)

¹⁵ Ngann'gi ki kasi inbe kin kaa de'gi rei se'de rə Jeju'ti kadi njangido'de. Nan loki njendo'gi oyi nya kin ningə, ndangi'de.

¹⁶ Nan Jeju adi rei ki ngann'gi ki du rō'a'ti ningə el ene: «Inyēi ngann'gi ki du adi rei rō'm'ti, ononyi'se kadi ɔgi'de tarow, tado Konbe lə Luwə in nya de'gi ki toi to ngann'gi ki du be.

¹⁷ Toki rōta'ti adi m'el'se, de ki taa Konbe lə Luwə to ngonn ki du be el ə, a ur me'ti el ratata.»

Basa ki njenyakingə

(Mat 19.16-30; Mrk 10.17-31)

¹⁸ Kibo lə Juwipi'gi kare, dəji Jeju ene: «Njendo ki nje hal ki maji, in ri ə m'a m'ra ə m'a m'ingə'n kaji ki to biti ki non'ti wa?»

¹⁹ Jeju el'ə ene: «Tado ri ə bari'm de ki maji wa? De kare ki maji goto, nan Luwə ki kar'ne ba par ə in de ki maji.

²⁰ In gər mbærkikində'gi lə Luwə ki ene: "A uwə marum el, a təl de el, a bogi el, a mannaji ki ngom dɔ mad'i'ti el, a ɔsikurə baw'i ki kon'i*."»

²¹ Ningə dingəm təl el Jeju ene: «Nya'gi kin pəti m'təl rō'm go'ti dɔkagilo kulə ngirə basa'm'ti nu biti bone.»

²² Go ta'gi'ti kin Jeju el'ə ene: «Nya kare be ə nanyi kadi in ra bay: Aw adi ndogi sə'i nyakingə'gi lə'i pəti tigə, ə lowə nar'a njendoo'gi, ə a aw ki nyakingə'gi ngayn me dɔran'ti, ə un go'm!»

²³ Nan loki dingəm oo ta kin, kum'ə diw kururu, tado in de ki nyakingə li'ə in ngayn.

²⁴ Loki Jeju oo'ə, un kum'ne oo'n'ə ningə el ene: «In nya ki ngan ngayn ki rɔ njenyakingə'gi kadi uri me Konbe lə Luwə.

²⁵ In nya ki ngan ngayn inbe kadi jambal ur bolo konn kur nya'ti, nan a ngan ngayn utə in kin bay kadi njenyakingə ur Konbe lə Luwə.»

²⁶ Nje ki si oyi dɔ ta lə Jeju eli eyina: «Nga kin ə in be ningə, nan ə asi kadi ingə kaji wa?»

²⁷ Jeju ilə'de'ti ene: «Nya ki de asi ra el, Luwə asi kadi ra.»

²⁸ Piyər el'ə ene: «Nga j'in, ki j'inyə nyakingə'gi lə'je pəti ə j'un go'i.»

²⁹ Jeju el'de ene: «Toki rōta'ti adi m'el'se, re tado Konbe lə Luwə, de madi, inyə kəy lə'ne, ne'ne, ki ngannkon'ne'gi, ki baw'ne kon'ne, ki ngann'ne'gi,

³⁰ ə, a ingə dɔ'ti ngayn utə ki kete bay, dɔkagilo'ti ki bone, taa dɔkagilo'ti ki a re, a ingə kaji ki a to biti ki non'ti.»

Jeju elta ki dɔ koy'ne'ti ki kində'ne lo koy'ti

(Mat 20.17-19; Mrk 10.32-34)

* 18:20 18.20 Tekitaga 20.12-16; Ndukun ki nja joo 5.16-20

³¹ Jeju ɓar njendo'gi lə'ne ki dɔgi gidə in joo ki rɔ'ne'ti, ningə el'de ene: «Oyi, j'isi j'awi ki Jerujalem'ti, nya'gi pəti ki de'gi ki njekeltakita Luwə'ti, ndangi ɔjidɔ'm m'in Ngonn de, a tɔlita'de.

³² Tado, a uləi m'in ji de'gi'ti ki in Juwipi'gi el, kadi to kogi dɔ'm'ti ge, a taji m'in ge, taa a tuwi mann ta'de dɔ'm'ti num to.

³³ Go'ti, loki indəi'ə ki ndəy ningə, a tɔli'ə. Ndo mutə tum ginn'ə ndo koy'o'ti a te lo koy'ti.»

³⁴ Nan nya kare ki njendo'gi gəri me ta'ti kin goto. In ta ki to lo kiyəro'ti rɔ'de'ti. Gəri me ta ki Jeju ge kel'de el.

Jeju adi njekumto oo lo Jeriko'ti

(Mat 20.29-34; Mrk 10.46-52)

³⁵ Loki Jeju in ndəkba ki ɓebo Jeriko ningə, njekumto madi isi ngangɔ row'ti non, isi koy nya.

³⁶ Loki njekumto oo kah bulə de'gi ki isi indəi dəri bur bur ningə, dəji ta ke ri ə ra nya wa.

³⁷ Eli'ə eyina: «Jeju ki Najareti ə isi ində dər.»

³⁸ Njekumto ulə ngirə kadi un ndu'ne ki ta, ə non ki togi'ne, ene: «Jeju ki Ngonnkaw Dabidi†, oo kumtondoo lə'm!»

³⁹ De'gi ki nje njiyə kete non de'gi'ti ndangi'ə kadi uti ta'ne, nan kadibe ɓay ə njekumto un ndu'ne ki taa dɔ mad'a'ti ene: «Ngonnkaw Dabidi, oo kumtondoo lə'm!»

⁴⁰ Jeju ra lokati ə un ndu'ne kadi rei si'ə rɔ'ne'ti. Loki re rɔ'a'ti ndəkba ningə, Jeju dəj'ə ene:

⁴¹ «In ri ə ge kadi m'ra mad'i wa?» Njekumto el'ə ene: «Burəɓe, m'ge kadi kum oo lo!»

⁴² Jeju el'ə ene: «Oo lo! Kunme lə'i aj'i nga.»

⁴³ Par ə, low'ə'ti non kum'ə oo lo adi un go Jeju ki kulə toji dɔ Luwə'ti ta'ne'ti. Loki bulə de'gi oyi nya kin ningə, uləi ngirə kɔsikurə Luwə.

19

Jeju ingi ki Jaka

¹ Loki Jeju ur me ɓe'ti ki Jeriko ə isi ində dər ningə,

² dingəm ki njenyakingə kare ki tɔ'a nan Jaka, ki in ki boi lə njetalambo'gi isi non.

³ Dingəm kin sangi kadi n'oo ke Jeju in nan dana wa, nan lo kadi oo Jeju goto, tado bulə de'gi, taa in de ki goji tɔ.

⁴ Be ə, anyi ngodi kete, aw ala dɔ kagi mɓaykote'ti, kadi n'oo Jeju ki a dər ki row ki low'ə'ti kin.

† 18:38 18.38 Gonyi Mrk 10.47 ki ta ki dɔ'ti ginn makitu'ti nanga.

⁵ Loki Jeju re te low'ə'ti kakin ningə, un kum'ne ki taa, el Jaka ene: «Jaka, ur nanga ne kalangi, tado m'in m'a m'nji me kəy'ti lə'i bone.»

⁶ Lo kin'ti, Jaka ur nanga kalangi, uwə Jeju rə'ne'ti ki ronel.

⁷ De'gi pəti ki oyi nya kin, barita do Jeju'ti eli eyina: «Aw isi be lə njeramajel.»

⁸ Nan Jaka ra taa, el Burəbe ene: «Burəbe, m'a m'adi nusi nyakingə lə'm njendoo'gi. A kin ə re m'taa nya lə'de ki aldo maji ə, m'a m'təl m'ugə bang'a gogi nja so.»

⁹ Lo kin'ti Jeju ene: «Bone Njekaji de'gi ur me kəy'ti lə'i, tado in kaa in ngonon kaw Abiraham to.»

¹⁰ Tado ki rəta'ti, Ngonon de re kadi sangi de'gi ki nanyinan, aji'de.»

Kujita do bər'gi'ti ki mutə

(Mat 25.14-30)

¹¹ Loki de'gi uri mbi'de sii oyi ta ki Jeju isi el'de ba bay ningə, Jeju un kujita kare ta'ne'ti kadi el'de. Jeju in ndəkba ki Jerujalem adi de'gi oyi kadi konbe lə Luwə a ədi rə'ne low'ə'ti non.

¹² El'de ene: «Dingəm kare ki oji'ə me maji'ti isi aw be madi'ti ki sanyi kadi indəi jəgi konbe do'a'ti bay taa to təl.

¹³ Be ə, kete bay taa kadi aw, bar njekulə'gi lə'ne dəgi, adi de ki ra dann'de'ti mbal ɔr kare, ningə el'de ene: “Tai, təl jise biti kadi m'təl m're m'ingə'n'se.”

¹⁴ Nan de'gi ki me be'ti li'ə mbəti go'ə'ti, in ginn'ə'ti kan, ə uləi de'gi go'ə'ti eli eyina: “Ji ndigi el kadi de kin re isi ngar do'je'ti.”

¹⁵ Be kaa, indəi jəgi ngar do'a'ti. Be ə, loki təl re be ningə, bar nje ra kulə'gi lə'ne ki adi'de nar kakin kadi n'oo ke in ri ə rai wa.

¹⁶ De ki dokete re, ningə el ene: “Be'm, nar ɔr ki kare ki adi'm kaa, nyi m'ingə dəgi do'ti kin.”

¹⁷ Ə ngar el ene: “Maji ngayn, in njekulə ki maji. Ningə toki ra'n nya ki low'ə'ti me kində kum go nya'ti ki nden be, m'indəi nje konbe do bebo'gi'ti ki dəgi.”

¹⁸ De ki nja joo re, ningə el ene: “Be'm, nar ɔr ki kare ki adi'm kaa, nyi m'ingə mi do'ti kin.”

¹⁹ Ə ngar el'ə ko ta inbe kakin ene: “In isi to nje konbe do bebo'gi'ti mi.”

²⁰ In ki rangi re ningə el ene: “Be'm, oo nar ɔr lə'i ki kare ki adi kaa nyi to kin, m'aw m'ngəm ta ku'ti dangi m'ad'a to.

²¹ Tado m'bol'i, in de ki ngan ngayn: nya ki ində el kaa un num, nya ki duw el kaa ujə num.”

22 Lo kin'ti ngar el'ə ene: "In njekulə ki majel. Ningə m'a m'gangi ta dō'i'ti ki ta ki te ta'i'ti inbe. In gər maji kadi m'in de ki ngan ngayn: nya ki m'ində el kaa m'un num, nya ki m'duw el kaa m'ujə num.

23 Nga ra bann be ə re a ində nar lə'm lo ngəm nar'ti el wa? Re ində lo ngəm nar'ti ə, m'təl m're kin ə m'a m'ingə mann'a dō'ti."

24 Go'ti ngar el de'gi ki rai low'ə'ti non ene: "Tai nar ɔr ki kare ki ji'ə'ti kin adi in ki awi'n dōgi kin."

25 Ə de'gi eli ngar eyina: "In kam aw ki nar ɔr dōgi nga."

26 Nan ngar el'de ene: "M'el'se toki, de ki aw ki nya, a adi'ə dō'ti, nan de ki awi'n el, in ki nden inbe ki awi'n kin kaa a tai ji'ə'ti bay.

27 Ningə njeban'gi lə'm, ki mbeti kadi m'in ngar dō'de'ti, rei se'de, tōli'de takum'ti ne."»

Jeju ur Jerujalem'ti ki kəsikurə

(Mat 21.1-11; Mrk 11.1-10; Jan 12.12-16)

28 Go ta'gi'ti kin, Jeju gangi kete non bulə de'gi, un row ki kaw ki Jerujalem.

29 Loki Jeju re te ndəkba ki be ki Betipaje in ki be ki Betani, ki kaw ki kadi mbal'gi'ti ki bari'de mbal kagi Buni'gi kin ningə, ulə njendo'gi joo.

30 El'de ene: «Awi me ngonn be'ti ki ra non'se'ti kam. Loki a uri ki me be'ti, a ingəi ngonn koro ki dō'i'ə adi ra. In ngonn koro ki de ala gidə'ti nja kare el bay. Tuti'ə, in rei si'ə adi m'in.

31 Ə re de madi dəji'se ene: "Tado ri ə isi tuti ngonn koro kin wa?" Ə a eli'ə eyina: Tado "Burəbe ə ge'ə."»

32 Nje ki Jeju ulə'de kakin awi ningə nyi, ingəi nya'gi inbe toki Jeju el'n'de.

33 Be ə, tuti ngonn koro kakin ningə, be nje koro'gi dəji'de eyina: «Tado ri ə tuti ngonn koro kin wa?»

34 Ningə njendo'gi iləi'de'ti eyina: «Burəbe ə ge'de.»

35 Loki rei ki ngonn koro kakin adi Jeju ningə, lowi ku'gi lə'de gidə'ti ə adi Jeju ala isi dō'ti.

36 Kəti inbe ki isi ɔti aw kete kete kin ningə, de'gi mbalayi ku'gi lə'de dō row njiyə'ti.

37 Loki Jeju isi re ndəkba ki Jerujalem'ti ki row ki in ki dō mbal kagi Buni'gi'ti kin ningə, bulə njendo'gi li'ə pəti, rō'de nəl'de ngayn adi uni ndu'de ki taa, piti Luwə tado nyakəji'gi pəti ki ra adi oyi ki kum'de.

38 Piti Luwə eyina:

«Kadi Luwə njangi dō ngar ki re me tō Burəbe'ti!

Kadi lapiya re ki dō dōran'ti, ə tōji in ki dō Luwə'ti ki nje kisi dōran'ti tō.»

39 Parisi'gi madi ki in dann bulə de'gi'ti eli Jeju eyina: «Burəbe, ndangi njendo'gi lə'i adi uti ta'de.»

40 Ə Jeju el'de ene: «M'el'se m'adi oyi, re ingi uti ta'de kaa, gaji mbal'gi a singəi səkitə.»

Jeju non tado bebo Jerujalem

41 Loki Jeju ində də be ki Jerujalem ndəkba ə un kum'ne oo'n'ə ningə mann non re kum'ə'ti.

42 Mann non re kum'ə'ti adi el ene: «Kin ə re dəkagilo'gi ki, bone kin, in kaa in gər row lapiya kin ə re a in soti sə'i, nan kum'i te də'ti el.

43 Ndo'gi ki ngan a rei non kadi njeban'gi lə'i a uləi nan gugi də'i, a iləi nan ki ta tə row'gi pəti, a uti nu nguy lo kadi a tə goto.

44 A budi'nu nanga mur mur ki de'gi lə'i. Mbal madi ki kadi de a inyə adi isi də mad'a'ti goto. Tado kum'i te də dəkagilo'ti ki Luwə re'n kadi ra'n sə'i kin el.»

Jeju me Kəy'ti lə Luwə

(*Mat 21.12-13; Mrk 11.15-19; Jan 2.13-16*)

45 Go'ti, Jeju aw ur nati Kəy'ti lə Luwə, ilə rə'ne tuwə njelaw nya'gi səm'ti kə.

46 Ningə el'de ene: «Ndangi me makitu'ti lə Luwə eyina: “Kəy lə'm a in kəy kelta ki Luwə, nan ingi, təli'ə lokiyəro'ti lə njebogi'gi yo.”»

47 Ndo'gi pəti, Jeju ndo de'gi nya me Kəy'ti lə Luwə. Lo kin'ti, kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi ki njendo ndukun'gi, ki njekundo de'gi me be, sangi row kadi n'toli Jeju,

48 nan gəri row'ə el, tado bulə de'gi indəi mbi'de maji ngayn go ta'ti li'ə.

20

Təgi lə Jeju

(*Mat 21.23-27; Mrk 11.27-33*)

1 Ndo kare, Jeju sii ndo de'gi nya me Kəy'ti lə Luwə, ilə'n mbər Poyta ki maji ningə, kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi ki njendo ndukun'gi ki ngatəgi'gi, tei non rei.

2 Loki rei ningə dəji'ə eyina: «El'je adi j'oo, in ki təgi ki in ra ə isi ra'n nya'gi kin be wa? Ə nan tə a adi ndu'ne ə isi ra'n wa?»

3 Ə Jeju təl el'de ene: «M'in kaa m'a m'dəji'se ta kare kadi eli m'in.

4 In nan ə ulə Jan kadi ra de'gi batəm wa? In Luwə eke in de'gi?»

⁵ Nan tæli mærita dann'de'ti eyina: «Re j'eli'ə j'ene: "In Luwə ə ulə" a dəji'je ene ke ra bann ə j'un me'je j'ad'a el wa?»

⁶ A kin ə re j'eli j'ene: "In de'gi ə uləi Jan" ə, bulə de'gi ba pæti a tiləi'je ki mbal tæli'je, tadə gæri maji ngayn kadi Jan in njekeltakita Luwə'ti.»

⁷ Be ə tæli eli Jeju toki n'gæri de ki ulə el.

⁸ Ə Jeju ilə de'ti ene: «Re in be ə, m'in kaa m'a m'el'se tɔgi ki m'nji m'ra'n nya'gi kin el tɔ.»

Kujita dɔ nje ra kulə ndɔɔ nju'ti
(Mat 21.33-46; Mrk 12.1-12)

⁹ Go'ti, Jeju ilə rɔ'ne elta bulə de'gi me kujita'ti kin ene: «Dingəm kare uwə ndɔɔ nju ningə; dɔ'i tanan'ti ki de'gi ki nje ra kulə nju kadi to rai kulə adi'ə, ə kagilo'ə'ti ə kanyi nan nya'a ningə, ɔti aw mbah ki go'ə ngal.

¹⁰ Loki kagilo kujə kandi nju asi ningə, ulə bær lə'ne kare kadi aw taa kandi nya ndɔɔ nju kakin, ki in yan'ne ji njerakulə'ti adi ne. Nan loki bær aw ningə, nje ra kulə'gi, tindəi'ə ngayn, ə tuwəi'ə adi tæl ki ji'ne kare aw.

¹¹ Njendɔɔ tæl ulə bær ki rangi bay. Nan in kaa, tindəi'ə ge taji'ə ge, ə tuwəi'ə adi tæl ki ji'ne kare aw.

¹² Be kaa dingəm kakin tæl ulə bær ki nja mutə bay. Ningə in ki nja mutə kin, in kaa nje ra kulə'gi kakin tindəi'ə, adi'ə dɔ, ə tuwəi'ə adi'ə aw.

¹³ Lo kin'ti, bə njendɔɔ dəji ta rɔ'ne ene: "In ri ə kadi m'ra wa. M'a m'ulə ki ngonn'm ki dingəm ki njendigi lə'm ngayn kin. Dɔmaji, a bɔli gid'ə."

¹⁴ Nan nje ra kulə nju loki kum'de osi dɔ ngonn'on'ti ningə, elinan ta kin dann'de'ti eyina: "Darɔ'a inbe kam ə a in nje nya nduwə. Ji tæli'ə j'adi ndɔɔ nju kin tæl nya lə'je!"

¹⁵ Be ə, ndɔri ngonn kakin uwəi'ə awi si'ə gidi ndɔɔ'ti taga, tæli'ə. Lo kin'ti Jeju dəji'de ene: Eke dingəm ki bə nje ndɔɔ kin a ra se'de bann wa?

¹⁶ A re kadi tɔko nje ra kulə nju kin kɔ, ə ində nje ki rangi ta ndɔɔ nju'ti.» Loki de'gi oyi ta ki Jeju el kin ningə, eli eyina: «Jagi, nya kin a ra nya be el.»

¹⁷ Nan Jeju gon'de ba ningə el'de ene: «Ta ki makitu lə Luwə el ene

"Mbal ki njera kəy'gi mbəti'ə,

In ə tæl mbal ki in tɔgi kəy*, " kin me'ə in ri ə?

¹⁸ De ki ra ki osi dɔ mbal'ti kin ə, a təti njəki njəki. A re mbal kin ə osi dɔ'a'ti ningə, de'ə kin a rəkitei'ə rəkite rəkite».

Ta dɔ lambo'ti lə ngar Sejar
(Mat 22.15-22; Mrk 12.13-17)

* 20:17 20.17 Pa'gi 118.22

19 Njendo ndukun'gi ki kibo'gi læ njekujənyamosi kadikare'gi sangi row kadi n'uwəi Jeju low'ə'ti ne, tado gəri maji kadi kujita ki Jeju el kin oji do'de, nan boli bulə de'gi.

20 Be ə, indəi kum'de go Jeju'ti, ningə uləi de'gi madi ki rai ro'de to de'gi ki dana be ro'a'ti. Uləi de ro'a'ti kadi to me ta'ti ki a te ta'a'ti kin ningə, n'uwəi'ə'n'ə n'uləi'ə ji nje konbe'ti ki aw togi do'a'ti.

21 Ə de'gi kakin dəji Jeju eyina: «Njendo de'gi, ji gər kadi in njekelta ki rəta'ti taa in njendo nya ki rəta'ti to. Kər kum'de dana goto ro'i'ti, isi ndo de'gi row ki rəta'ti ki nəl Luwə.

22 Ə el'je adi j'oo: In gorow'ə'ti eke in gorow'ə'ti el kadi j'ugə lambo nje konbe kibo Sejar wa?»

23 Nan Jeju gər kadi ədi kum'ə kare, adi el'de ene:

24 «Təji m'in silə kare adi m'in m'oo, ke do nan ə si'ti, ə to nan to ə ndangi'ti wa?» Ningə eli eyina: «In ngar Sejar.»

25 Nga a Jeju el'de ene: «Nya læ Sejar ə adi Sejar, nya læ Luwə ə adi Luwə to.»

26 Lo kin'ti, lo kadi uwəi Jeju ki ta ki ta'a'ti non bulə de'gi'ti goto. Ta ki ilə'de'ti əti'de bol to kəti yo, adi rai ta'de mbo.

Sadusi'gi ki kində lo koy'ti

(Mat 22.23-33; Mrk 12.18-27)

27 *Sadusi'gi ki madi rei ro Jeju'ti. Sadusi'gi in de'gi ki nje k'el k'ene njekoy'gi a indəi taa lo koy'ti el. Rei ro'a'ti dəji'ə eyina:

28 «Njendo, Moji ndangi ta kin me makitu'ti adi'je ene: "Re de madi, ngonkon'a taa dene, ə ngonkon'a kakin oji ngon ki dene kakin el bay ə oy ningə, kadi taa dene nduwə kin oji'n ngann'gi kadi tei tor ngonkon'a'ti."†

29 Ningə ki ojido ta kin, ngannkon nan'gi in siri. Ki dəkete ta dene, oji'n ngon el bay ə oy.

30 Ki nja joo re ta dene nduwə kakin, ningə kah'a'ti inbe kakin.

31 Ki nja mutə re in kah'a'ti inbe kakin bay. Adi ngannkon nan'gi ki siri kin, taai dene ki kare kin pəti, ningə oyi adi lo koji ngon si'ə goto.

32 Ta toltə'a'ti, darə dene inbe re oy to.

33 Nga ke ndə ki njekoy'gi a indəi taa lo koy'ti, nan dann'de'ti ə dene kakin a in ne'ə wa? Tado in siri pəti taai'ə ne'de'ti.»

34 Jeju el'de ene: «Donangi'ti ne ə dingəm'gi ki dene'gi isi taai nan.

† 20:28 20.28 Lotum 38.8; Ndukun 25.5-10.

35 Nan de'gi ki Luwə oo'de kadi asi kadi a indəi taa lo koy'ti, kadi sii me fəkon'ti ki sigi, a taai nan dene'ti ki dingəm el nga.

36 Taa a oyi el tɔ, tado a toi to malayka'gi be. In ngann Luwə tado Luwə adi'de indəi taa lo koy'ti.

37 Ningə ta k'el k'ene njekoy'gi a indəi taa lo koy'ti, Moji inbe elta ar njay do'ti kadi njekoy'gi a indəi taa lo koy'ti. Loki elta oji'n do por ki on me ngan'ti, Moji bar Luwə ene: "Luwə lə Abiraham, Luwə lə Isaki, ki Luwə lə Jakobi‡."

38 Ningə Jeju ilə do'ti toki Luwə in Luwə lə de'gi ki nje kisi kumngayira, um in Luwə lə njekoy'gi el. Tado takum Luwə'ti de'gi pəti sii ki do'de taa.»

39 Lo kin'ti, njendo ndukun'gi ki nan'gi eli Jeju eyina: «Njendo de'gi, elta maji ngayn.»

40 Tado sangi kadi n'dəji'ə ta ki rangi el nga.

Kirisiti ki Dabidi

(Mat 22.41-45; Mrk 12.35-37)

41 Jeju dəji'de ta ene: «Ra bann be ə de'gi eli par eyina Kirisiti ki in De ki Luwə mbət'ə, in ngonnkaw Dabidi wa?

42 Tado Dabidi inbe ki do'ne el me makitu Pa'gi'ti ene:

«Burəbe Luwə el Burəbe lə'm ene:

<Re isi dojikol'm'ti ne,

43 biti kadi m'təl njeban'gi lə'i nyakində nja'i'ti ginn tog'i'ti§.»

44 «Ə re Dabidi bar Kirisiti De ki Luwə mbət'ə Burəbe ə, ra bann taa Kirisiti ki in De ki Luwə mbət'ə a in ngonnkaw Dabidi ba par wa?»

Jeju gangi ta do njendo de'gi ndukun'ti lə Luwə

(Mat 23.37-39; Mrk 12.38-40)

45 Jeju el njendo'gi lə'ne takum bulə de'gi'ti ki isi oyi do nyando li'ə ene:

46 «Indəi kumkədi do ro'se'ti ki ro njendo ndukun'gi'ti. In de'gi ki ndigi njiyə ki ku ngal, taa ndigi kadi de'gi rai'de lapiya ki bukinan'ti lo kingənan'gi'ti lə bulə de'gi tɔ. Me kəykawnan'gi'ti lə Juwipi'gi, eke lo nyakuso'ti, a ndigi lo kisi kibo, kete non de'gi'ti.

47 Taai nyamaji'gi lə njengawkoy'gi pəti pəti ji'de'ti, ningə ədi kum de'gi ki kelta ki Luwə ki ginn'ə gangi el, kadi de'gi oyi'de toki n'in de'gi ki maji. Go kulə ra'de'gi'ti ki be kin, Luwə a gangi'n ta ki ngan ngayn do'de'ti utə ndəgi de'gi.»

21

Kadikare lə njengawkoy ki njendoo

(Mrk 12.41-44)

¹ Jeju un kum'ne isi oo'n njenyakingə'gi ki isi iləi kadikare lə'de me nya kadikare'ti.

² Ningə oo njengawkoy ki njendoo kare re ki ngann silə joo ilə tɔ.

³ Ə Jeju el ene: «M'el'se toki rɔta'ti, njengawkoy ki njendoo kam ilə kadikare utə ndəgi de'gi pəti.

⁴ Tado ndəgi de'gi pəti kam, adi bunə nar'gi lə'de, nan njengawkoy kin, me ndoo'ti li'ə, nya ki nanyi ji'ə'ti kadi ra'n ki rɔ'ne ə un ba pəti adi.»

Jeju elta dɔ kəykawnan'ti lə Juwipi'gi ki a tuji

(Mat 24.1-2; Mrk 13.1-2)

⁵ Go'ti, de'gi madi isi elita dɔ Kəy'ti lə Luwə eli eyina in nya ki əti bol ki dum, tado mbal'gi ki ndolo ki rai, ki nya'gi ki de'gi adi Luwə. Nan Jeju el ene:

⁶ «Nya'gi pəti ki oyi'de kin, ndo madi a re non ki mbal kare ki a nanyi kadi isi dɔ mad'a'ti goto; a budi'de mur mur nanga.»

Nyakoji'gi ki a toji dɔkagilo kon ki a re

(Mat 24.3-8; Mrk 13.3-8)

⁷ Lo kin'ti, de'gi kakin dəji Jeju eyina: «Njendo, dɔkagilo ki ra'ti ə nya kin a ra nya wa? Nyakoji ki bann ə a toji kadi de'gi gəri dɔkagilo'ə ki a ra'n nya wa?»

⁸ Jeju ilə'de'ti ene: «Indəi kumkədi dɔ rɔ'se'ti, adi de ədi'se el. Tado de'gi ngayn a rei ki tɔ'm, a eli eyina: "M'in ə m'in Kirisiti", ningə dɔkagilo'ə kaa re nga, nan maji kadi uni go'de el.

⁹ Loki a oyi kah rɔ'gi, de'gi a in ki nan ki rɔ'gi kin, adi bol ra'se el. Tado kadi nya'gi kin a rei kete bay taa, nan a in dɔboy ndo tanan'ti non el bay.»

¹⁰ Ə Jeju el'de bay ene: «Ginn be madi a aw rɔ dɔ ginn be madi'ne'ti, konbe madi a aw rɔ dɔ konbe madi'ne'ti.

¹¹ Dɔnangi a yəki, yəki ki əti bol, taa me lo'gi ki dangi dangi, monyi kosi'gi ki nje tɔko de'gi a osi ge, bo a on ge. Ningə nya'gi ki əti bol ngayn a in ki dɔran'ti rei, ki nyakoji'gi ki əti bol.

Dɔkagilo kindəkumndoo

(Mat 10.17-22; Mrk 13.9-13)

¹² «Nan kete non nya'gi'ti kin pəti, de'gi a indəi ji'de dɔ'se'ti, a adi'se kon. A awi sese lo kəykawnan'gi'ti lə Juwipi'gi, buki'se dangay'ti a awi sese non ngar'gi'ti ki boi, ki non nje konbe'gi'ti tado lə'm.

13 Lo kin'ti, in tarow ki te kadi ingæi ə manyinaji læ'm ki rɔ'de'ti.

14 Ningə nya ki kadi indæi dɔ'se'ti ə to kin. Ononyi'se kadi sangi ta madi indæi dɔ'se'ti kete kadi to eli'de manji ta dɔ'se'ti.

15 Tado m'inbe m'a m'adi'se ta ki gosi ki kadi eli'de. Ningə njekosi'se ta a asi kadi awi ki ta madi ki kadi osi kum yan'se eke kadi manji el.

16 A oyi kadi baw'se'gi ki kon'se'gi, ki ngannkon'se'gi, noji'se'gi ba pæti, ki madi'se'gi a uni dɔ'se kadi adi de'gi. Ningə a gangi ta koy dɔ de'gi ngayn dann'se'ti.

17 De'gi pæti a osi'se ta tado læ'm.

18 Nan bisi dɔ'se kare kaa a osi kɔ el.

19 Ningə in me kuwætɔgiba'ti anyi a ingæi kaji.

Tuji ki a te dɔ bebo Jerujalem'ti

(Mat 24.15-21; Mrk 13.14-19)

20 «Loki a oyi njerɔ'gi ilæi nan gugi dɔ Jerujalem kin ningə, kadi in gæri toki dɔkagilo tuj'ə in ndækba.

21 Be ə, de'gi ki sii Jude'ti, kadi anyinan boi ki dɔ mbal'gi'ti, ə kadi nje ki sii me bebo'ti, tei ki taga rangi, ningə kadi de'gi ki isi mu, kadi uri me bebo'ti el.

22 Tado a in ndo gangi ta ki kadi j'in pæti ki Makitu læ Luwə el ta'a a ra nya.

23 Kumtondoo ki gara goto a in læ dene'gi ki nje səm ki nje kadi mba ngann'gi ili ndo'a'ti non kin. Tado kumtondoo ki ngayn a ra de'gi me be'ti, ki wongi læ Luwə ki a re dɔ de'gi'ti ki me be'ti kin tɔ.

24 De'gi a tɔli'de ki kiyərɔ, a uwæi'de awi se'de bær'ti dɔ be'gi'ti ki dangi dangi. De'gi ki gæri Luwə el a njiyæi dɔ Jerujalem mbisæl'ə mbaraki mbaraki, biti kadi dɔkagilo læ'de ki Luwə oji tolta'ne.

Tæl Ngonn de

(Mat 24.29-31; Mrk 13.24-27)

25 «Dɔkagilo'ə'ti kin, nyakoji'gi a tei kum kadi'ti ge, ki nanyi ge, ki mee'gi ge*. Dɔnangi'ti, mann ba a in, kah a bar ki taa, adi de'gi ki ginn be'gi'ti ki dangi dangi, bol a tɔl'de.

26 Bol a tɔl'de adi dadi par par, sii nginæi ta tuji'gi ki a tei dɔ'de'ti dɔnangi'ti. Tado tɔgi'gi ki dɔran'ti a yøki.

27 Lo kin'ti anyi de'gi a oyi m'in Ngonn de m'a m're me kilndi'ti. M'a m're ki tɔgi pæti, me kunji'ti ki æti bol†.

28 Loki nya'gi kin rai nya ningə, maji kadi rai rɔ'se, ori dɔ'se taa, tado kagilo taa k'ilæ taa læ'se in ndækba.»

* 21:25 21.25 Ejay 13.10; Ejækæl 32.7; Juwæl 3.3-4 † 21:27 21.27 Daniyel 7.13

²⁹ Ningə Jeju un kujita ndo'n'de nya ene: «Gonyi kagi mbaykote ki ndəgi kagi'gi oyi.

³⁰ Loki mbi'ə ulə ngirə kiti kin ningə, gəri kadi nanyi bar in ndəkba nga.

³¹ Be tə ə, loki oyi nya'gi kin rai nya ningə, maji kadi in gəri toki Konbe lə Luwə in ndəkba.

³² Ningə toki rəta'ti, adi m'el'se, de'gi ki sii ki do'de taa ne kin a oyi tigə el bay ə nya'gi kin pəti a rai nya.

³³ Dəran ki dənangi a gotoi ndo madi, nan ta'gi lə'm a toi lo to'de'ti ba biti ki non'ti.

Kisi do nja'ti

³⁴ «Maji kadi sii do nja'se'ti, um adi gon nyakuso ki gon nyakanyi, ki mərta ki do nya ki dənangi'ti ne uwə me'se adi ndo kin uwə'se nanga bus el.

³⁵ Kadi uwə'se nanga toki bandi a osi'n do kanji'gi'ti kin be el. Tado in nya ki a osi do de'gi'ti pəti ki dənangi'ti.

³⁶ Ningə kadi toi bi el, elita ki Luwə ki dəkagilo'gi pəti kadi to ingəi təgi dumi do nya'gi pəti ki a rai nya kin, ə kadi tei rai ki takum Ngonn de'ti.»

³⁷ Re kada kaa, Jeju ndo nya de'gi me Kəy'ti lə Luwə. A re kondə'ti tə ningə, te aw do mbal'ti ki bari'ə do mbal kagi Buni'gi.

³⁸ Loki lo ti njay tə ningə, bulə de'gi rei me Kəy'ti lə Luwə kadi oyi do ta li'ə.

22

Judasi un do Jeju

(Mat 26.1-5, 14-16; Mrk 14.1-2, 10-11)

¹ Nanyi mapa ki hum əd'ə el, ki bari'ə nanyi Paki in ndəkba*.

² Kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi, ki njendo ndukun'gi lə Luwə, sangi row kadi n'uwəi Jeju n'toli'ə, nan boli bulə de'gi.

³ Ə Satan ur me Judasi'ti ki bari'ə Isikariyoti ki in ki kare mbunə njendo'gi'ti lə Jeju ki dəgi gidə in joo.

⁴ Ur me'ə'ti ad'a aw ində ta'ne nan'ti ki kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi ki njekundo njengəm ta *Kəy lə Luwə, do row'ti ki kadi ulə'n Jeju ji'de'ti.

⁵ Lo kin'ti, rə nje ki Judasi aw ingə'de kakin nəl'de ngayn adi uni mindi'de kadi n'adi'ə nar.

⁶ Judasi ndigi do'ti, nga ningə isi sangi row ki to kadi ulə'n Jeju ji'de'ti ə kadi bulə de'gi oyi lowə el.

* 22:1 22.1 Tekitaga 12.1-27

*Jeju adi rai go Paki**(Mat 26.17-19; Mrk 14.12-16)*

⁷ Ndo kuso mapa ki hum od'ɔ el asi, adi in ndo tol ngann bati'gi tado nyakuso Paki.

⁸ Ə Jeju ulə Piyər ingi ki Jan ene: «Ai rai go nyakuso Paki kadi j'usoi.»

⁹ Ingi təli dəji'ə eyina: «Loki ra be ə in ndigi kadi j'aw ji ra nyakuso səm'ti wa?»

¹⁰ Ningə Jeju ilə'de'ti ene: «Ai, loki isi uri ki me bebo'ti ningə, a təri tanan'ti ki dingəm kare ki oti mann me mbu ndar'ti do'ne'ti ningə, uni go'ə, uri me kəy'ti ki ur'ti.

¹¹ Loki uri go'ə'ti ningə, eli be nje kəy kin eyina: “Njendo ene kadi ji dəji ke kəy ki ra ə kadi n'a n'uso nya Paki'ti ki njendo'gi lə'ne wa?”

¹² Lo kin'ti, de kakin a oji'se me kəy ki boi. Me kəy kin to taa, ki nya'gi pəti me'ti. Lo kin ə a rai nyakuso'ti kadi j'usoi.

¹³ Piyər in ki Jan awi ningə, ingəi nya'gi pəti asi nan toki Jeju eli'n'de kakin, adi rai nyakuso Paki indəi do'a dana.»

*Nyakuso lə Burəbe**(Mat 26.26-29; Mrk 14.22-25; 1Ko 11.23-26)*

¹⁴ Loki dokadi asi, Jeju in ki njekawkulə'gi sii ta nyakuso'ti.

¹⁵ Ə Jeju el'de ene: «M'ndigi ngayn kadi m'njo nya Paki kin sese bay taa kadi m'ingə kon.

¹⁶ Ningə m'el'se toki rəta'ti, m'a m'njo sese ki rangi gogi el, biti dokagilo kuso'a'ti me Konbe'ti lə Luwə.»

¹⁷ Go'ti, Jeju un kəpi yiwi kandi nju, ra oyo Luwə do'ti, ningə təl'n adi njekawkulə'gi ə el'de ene: «Tai anyinan dann'se'ti,

¹⁸ Tado toki rəta'ti, m'a m'anyi yiwi kandi nju ki rangi el, biti kadi Konbe lə Luwə re'n.»

¹⁹ Go'ti, Jeju un mapa, ra oyo Luwə do'ti, uwə təti nan'ti, təl'n adi'de ene: «In kin in darə'm, ki in ki kun kadi'se. Tai soj kadi me'se olo'n do'm'ti.»

²⁰ Go nyakuso'ti, Jeju un kəpi yiwi kandi nju, ra toki yan nyakuso kakin be to, ningə el'de ene: «Kəpi kin in kunmindi ki sigi me mosi'm'ti ki a anyi tado lə'se†.

²¹ «Ningə kadi oyi toki de ki a ulə'm ji de'gi'ti, isi ulə ji'ne nan'ti səm me ngo kuso nya'ti ne.

²² Tado Ngonn de a oy toki Luwə oji'n kete, nan kumton-doo in lə de kin ki ulə Ngonn de ji de'gi'ti.»

²³ Lo kin'ti, njekawkulə'gi iləi rə'de isi dəjinan ta dann'de'ti ke nan dann'de'ti ə kadi a ra nya ki be kin wa?

† 22:20 22.20 Tekitaga 24.8; Jeremi 31.31-34

Nan a in ki boi?

(Mat 20.24-28, 19.28; Mrk 10.41-45)

²⁴ Go'ti, njekawkulə'gi uləi ngirə manjinan ta'ti ki tōgi'de eyina ke nan ə a in kibo dann'de'ti wa?

²⁵ Ə Jeju el'de ene: «Ngar'gi ki onyibe dō ginn de'gi'ti ki dangi dangi ki dōnangi'ti ne, rai rō'de kadi n'in burəbe'gi dō de'gi'ti, taa nje ki tōgi konbe in ji'de'ti, indəi tōgi dō de'gi'ti kadi bari'de njeramaji'gi lə'de tō.

²⁶ Nan ingi, maji kadi rai toki ingi isi rai kin be el. De ki in ki tōgi dann'se'ti, maji kadi təl rō'ne de ki dō du'ti, ningə kadi de ki njekundō'se, təl nje ra kulə lə'se tō.

²⁷ Tado de ki nje kisi ta nya kusō'ti num, de ki nje re ki nyakuso num, dann'de'ti ki joo kin, in ki nje kisi ta nyakuso'ti ə in kibo. Ningə m'in, m'nji dann'se'ti to nje re ki nyakuso kadi'se.

²⁸ Ingi ə in de'gi ki uwəi tōgi'se ba sə'm me kon'ti.

²⁹ Ningə toki Luwə ki Bai adi'm Konbe kakin ə, m'in m'adi'n'se tō.

³⁰ A soi ge, anyinan ge sə'm me Konbe'ti lə'm. Ningə a sii dō kumbər gangi ta'gi'ti kadi gangi ta dō ginn kaw Isirayel'ti ki dōgi gidə in joo.»

Jeju el toki Piyər a manji ta gər'ne

(Mat 26.31-35; Mrk 14.27-31; Jan 13.37-38)

³¹ Jeju el Simon ene: «Simon, Simon, Satan dəji tarow kadi n'siyə'se toki de a siyə'n ko me yatiya'ti be.

³² Nan m'in, m'elta ki Luwə tado'i, kadi ilə kunme lə'i kō el. Ningə loki a təl ki rō'm'ti, maji kadi ulə dingəm me ngannkon'i'gi'ti tō.»

³³ Ə Piyər el Jeju ene: «Burəbe, m'nji dō nja'm'ti kadi re in dangay kaa m'a m'aw sə'i nan'ti. A re in koy kaa m'a m'oy sə'i.»

³⁴ Ə Jeju el'ə ene: «Piyər, adi m'el'i, bone inbe kin, kunə kunjə non el bay ə, a manji ta nja mutə toki in gəri'm el.»

Nar; ki bōl, ki sa

³⁵ Jeju el njendo'gi ene: «Loki kete m'ulə'se ki kanji kadi uni nar, eke bōl, eke sa nja'se kin nya madi du'se wa?» Ə iləi Jeju'ti eyina: «Jagi, nya madi du'je el.»

³⁶ Nga ə Jeju el'de ene: «Ningə ki ngōsine kin, de ki aw ki nar ningə kadi un ji'ne'ti, in ki aw ki bōl ə kadi un ji'ne'ti. A kin ə re de madi aw ki nya kati el ə kadi ɔr ku ki rō'ne'ti law kadi ndogi ə inyə nar'a ndogi'n nya kati kare uwə ji'ne'ti.

³⁷ Adi m'el'se, maji kadi nya ki makitu lə Luwə el ta'a ene: “Tudəi'ə dann njeramajel'gi'ti‡,” kin ra nya. Ningə nya ki kadi a re dō'm'ti, a ra nya.»

³⁸ Njendo'gi eli'ə eyina: «Burəbe, nya kati ə in joo kin.» Anyi el'de ene: «In be kin asi.»

Jeju elta ki Luwə dɔ mbal kagi Buni'gi'ti
(*Mat 26.36-41; Mrk 14.32-38*)

³⁹ Go'ti Jeju te, ningə toki isi ra'n kete kete, un tarow isi aw ki dɔ mbal kagi Buni'gi'ti. Njendo'gi li'ə uni go'ə.

⁴⁰ Loki rei tei dɔ mbal'ti, Jeju el njendo'gi ene: «Elita ki Luwə, kadi osi me nyanan'ti el.»

⁴¹ Anyi ɔr rɔ'ne sanyi nden, ningə ɔsi məkəsi'ne nanga, elta ki Luwə ene:

⁴² «Bai, re in ndigi ə, ɔsi kɔpi kon kin ngərəngi kɔ rɔ'm'ti. Nan k'in ə kadi in kigo ndigi'ti lə'm el, nan kadi ndigi'ti lə'i taa.»

⁴³ Lo kin'ti non be, malayka kare in dɔran'ti re ad'a tɔgi.

⁴⁴ Metuji ra Jeju, il'ə nanga el, adi elta ki Luwə ki tɔgi'ne, tut'ə tosi nanga dogro dogro to kɔr mosi be.

⁴⁵ Go kelta'ti ki Luwə, Jeju ində taa, təl re rɔ njendo'gi'ti ningə, ingə'de, isi toi bi ki me kon.

⁴⁶ Ə el'de ene: «In ri ə! isi to'i bi inbe biti wa? Indəi taa, ə elita ki Luwə, kadi osi me nyanan'ti el.»

Kuwə Jeju

(*Mat 26.47-55; Mrk 14.43-49; Jan 18.3-11*)

⁴⁷ Loki Jeju a elta ba bay ningə, kuti de'gi tei non isi rei. Judasi, ki in ki kare dann njendo'gi lə Jeju ki dɔgi gidə in joo ə in non'de'ti. Re ki rɔ Jeju'ti kadi n'uwə ki rɔ'ne'ti.

⁴⁸ Ə Jeju el'ə ene: «In Judasi ki kuwə ki a uwə Ngonn de ki rɔ'i'ti ə a ulə'n'n'ə ji de'gi'ti!»

⁴⁹ Loki nje njiyə ki Jeju oyi nya'gi ki ra ra nya be ningə, dəji Jeju eyina: «Burəbe, maji kadi ji tugə'de ki nya kati eke kadi ji ra bann?»

⁵⁰ Ningə low'ə'ti non, ki kare dann'de'ti ɔr kiyə tugə'n mbi paja lə kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi. Tugə mbi'ə ki dɔjikɔl'ɔ'ti bati gangi.

⁵¹ Nan Jeju el'de ene: «Asi be nga, inyəi'de adi rai.» Ningə ulə ji'ne ɔdi'n mbi paja kakin, adi mbi'ə təl to maji gogi.

⁵² Go'ti, Jeju un ta el kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi, ki njengəm ta Kəy lə Luwə, ki ngatɔgi'gi ki rei ki dɔ'a'ti ene: «To to nya ki m'in njebogi ə, rei ki kiyəɔ'gi ki gɔl'gi kadi uwəi m'in be?»

⁵³ Ndo'gi pəti, m'in sese nan'ti nati Kəy'ti lə Luwə, nan uwəi m'in el, ningə in ndɔ lə'se bone, in ndɔ ki kadi tɔgi'gi ki majel ɔdi rɔ'de me lo ki diw'ti.»

Piyər manji ta gər Jeju

(*Mat 26.57-27.1; Mrk 14.53-15.1; Jan 18.13-27*)

54 Lo kin'ti, uwæi Jeju, awi si'ə, uri si'ə kəy læ kibo læ njekujənyamosi kadikare'gi. Piyər njiyə sanyi nden, ningə un go'de isi aw se'de.

55 De'gi ilæi por tambalo'ti, sii ta'ti, adi Piyər aw si ta'ti se'de.

56 Ningə ngonn ki dene kare ki nje ra kulə me kəy'ti, oo Piyər isi kunjɪ por'ti, ə ində manj'a ba, ningə el ene: «In ki isi kin kaa, kete in si'ə tɔ.»

57 Nan Piyər manji ene: «Dene, m'gər'ə el.»

58 Ə nden go'ti ə de ki rangi oo Piyər, ningə təl el bay ene: «In kaa in dann de'gi'ti li'ə tɔ.» Nan Piyər ilə de'ti kakin ene: «Jagi, m'in se'de el.»

59 Biti asi kadi kare go'ti, ningə de ki rangi təl re do'ti bay ene: «Ki rɔta'ti, dingəm kin kete in si'ə tɔ, tado in de ki Galile'ti.»

60 Ə Piyər ilə'ti ene: «Dingəm, m'gər me ta læ'i ki ge kadi el kin el.» Anyi tanan'ti non inbe ki Piyər isi elta ta'ne'ti ba bay ningə, kunə kunjə non.

61 Low'ə'ti non, Burəbe ilə rəti gon Piyər, ningə me Piyər olo do ta'ti ki ndɔki Burəbe el'ə ene: «Bone inbe kin, kete bay taa kadi kunə kunjə non, a manji ta nja mutə ene gəri'm elS.»

62 Piyər ində lo te taga ki mann non ki tingə kum'ne'ti.

De'gi taji Jeju, tindəi'ə

(Mat 26.67-68; Mrk 14.65)

63 De'gi ki njengəm Jeju, mboi si'ə ge, tindəi'ə ge.

64 Anyi do kum'ə ə eli eyina: «Nan ə Indəi wa, in elta ki ta Luwə'ti ə ndon ndil adi j'oo!»

65 Taa nyataji'gi ki rangi ngayn tei ta'de'ti ki rɔ'a'ti.

Jeju ra non njegangi ta'gi'ti læ Juwipi'gi

(Mat 26.59-66; Mrk 14.55-64; Jan 18.19-24)

66 Loki lo ti ningə, ngatɔgi'gi læ Juwipi'gi, kibo'gi læ njekujənyamosi kadikare'gi ki njendo ndukun'gi, ingəi nan, awi ki Jeju non njegangi ta'gi'ti læ'de in Juwipi'gi,

67 ningə eli'ə eyina: «Re in ə in Kirisiti ki in De ki Luwə mbət'ə ə el'je adi j'oo.» Ə Jeju ilə'de'ti ene: «Re m'el'se kaa a uni me'se adi'm'in el.

68 Taa re m'dəji'se ta kaa a iləi'm'in'ti el tɔ.

69 Ningə ki ji ra'n tanan'ti ne kin, ulə ngirə bone kin, Ngonn de a isi dojikol Luwə'ti ki nje tɔgi nga.»

70 Anyi pəti dəji'ə eyina: «Adi in ngonn læ Luwə wa?» Ə Jeju el'de ene: «Inbe'gi eli ki ta'se toki, m'in Ngonn læ Luwə.»

⁷¹ Lo kin'ti, eli eyina: «In kin ji sangi kadi de madi ki rangi el taa do'a'ti bay wa? J'inbe'gi j'oyi ta ki ta'a'ti inbe ki mbi'je ne nga kin.»

23

Jeju ra non ngar Pilati'ti

(Mat 27.2, 11-14; Mrk 15.1-5; Jan 18.28-38)

¹ Go'ti, indai taa pæti awi ki Jeju non Pilati'ti.

² Ningæ lo kin'ti, ilai ro'de isi indai taa do Jeju'ti eyina: «Dingæm kam j'ingæ isi sulæ de'gi kadi buki'de mu. El'de kadi ugæi lambo ngar Sejar el. Taa ra do'ti non el bay toki n'in Kirisiti ki in De ki Luwæ mbæt'æ, n'in ngar.»

³ Æ Pilati dæji Jeju ene: «In ngar læ Juwipi'gi wa?» Ningæ Jeju ilæ'ti ene: «In ta ki te ta'i'ti.»

⁴ Lo kin'ti, Pilati el de'gi kibo'gi læ njekujenyamosi kadikare'gi ki bulæ de'gi ene: «M'ingæ nya madi ki asi kadi m'gangi'n ta do dingæm'ti kin el.»

⁵ Nan uwæi ta'de ngan eyina: «In nje sulæ de'gi ki nyando læ'ne kadi tanyi rø. Un donangi ki Jude ba pæti, ulæ ngiræ Galile'ti biti te'n rø'je'ti ne kin.»

Jeju a non Erodi'ti

⁶ Loki Pilati oo ta ningæ dæji ene ke dingæm kin in de ki Galile'ti wa?

⁷ Æ loki oo kadi Jeju in ginn konbe'ti læ Erodi ningæ, ulæ si'æ adi Erodi ki dokagilo'æ'ti kin in Jerujalem'ti non tæ.

⁸ Loki Erodi oo Jeju ningæ, rø'a næl'æ ngayn tado mayinu æ isi sangi kadi n'oo Jeju oji'n do ta li'æ ki de'gi isi eli. Erodi indæ me'ne'ti kadi Jeju a ra nyakøji'gi ad'a oo.

⁹ Æ dæj'æ ta'gi ngayn, nan Jeju il'æ'ti el.

¹⁰ Kibo'gi læ njekujenyamosi kadikare'gi ki de'gi ki njendo ndukun'gi in non, isi tilæi ta do Jeju ti ki tugi'de.

¹¹ Erodi in ki njerø'gi læ'ne kidi Jeju, mboi si'æ, ningæ ulæi ku ki maji ngayn rø'a'ti, nan tæl ulæ si'æ rø Pilati'ti gogi.

¹² Ndo'a'ti non, Erodi in ki Pilati ki kete in njeban'gi læ nan, tæli madi nan'gi.

Gangi ta koy do Jeju'ti

(Mat 27.11-26; Mrk 15.1-15; Jan 18.39-19.16)

¹³ Pilati þar kibo'gi læ njekujenyamosi kadikare'gi ki njekundo bulæ de'gi,

¹⁴ el'de ene: «In rei ki dingæm kin adi m'in eyina in nje sulæ de'gi buki'de mu, nan me ta'ti ki m'dæj'æ non'se'ti ne kin, m'ingæ nya ki majel ki sæki'æn'æ, ki asi kadi m'gangi'n ta do'a'ti el.

15 Erodī kaa ingə nya madi el tɔ, tado təl ulə si'ə rɔ'je'ti gogi. Nya ki asi kadi de tɔl'ə'n'ə goto.

16 Be ə, m'a m'adi indəi'ə par ə m'a m'inyə taa.» [

17 Tado dɔ bal'gi pəti, lo ra nanyi Paki'ti, maji kadi Pilati ɔr de kare dangay'ti adi'de.]

18 Nan de'gi pəti uni ndu'de ki taa eyina: «In tɔl'ɔ kɔ ə ɔr Barabasi adi'je.»

19 Barabasi in de ki uwəi'ə dangay'ti tado wongi ki de'gi rai dɔ nje konbɛ'ti, ki tado tɔl ki tɔl de.

20 Ningə toki Pilati ndigi'n kadi n'inyə'n Jeju taa, təl dəji'de ta dɔ'ti bay.

21 Nan ingi, uni ndu'de ki taa eyina: «Bər'ə kagidəsi'ti, bər'ə kagidəsi'ti.»

22 Pilati re se'de dɔ'ti bay ki nja mutə ene: «In ri ki majel ə dingəm kin ra wa? M'ingə nya madi rɔ'a'ti ki asi kadi de tɔl'n'ə el, adi m'a m'adi indəi'ə ki ndəy hawlay par ə m'a m'inyə taa.»

23 Nan ingi rai dɔ ndu'de'ti, uni ndu'de ki taa, elita ki tɔgi'de ngayn utə ki kete kadi bəri'ə kagidəsi'ti to bər inbɛ. Ndu'de ɔr lo hɔm.

24 Be ə Pilati un ndu'ne kadi ra nya ki bulə de'gi ndigi.

25 Adi ɔr Barabasi ki ndigi kadi ɔr'ɔ, adi'de. Barabasi in de ki uwəi'ə dangay'ti tado wongi ki de'gi rai dɔ nje konbɛ'ti, ki tado tɔl ki tɔl'de. Nga ningə ulə Jeju ji njerɔ'gi'ti kadi rai si'ə nya ki me ndigi'ti lə bulə de'gi.

Awi ki Jeju ki lo bər'ə kagidəsi'ti

(Mat 27.32; Mrk 15.21)

26 Loki njerɔ'gi isi awi ki Jeju ningə, ingəi Simon, de ki Sirenn'ti, ki in mu, ningə indəi kagidəsi lə Jeju dɔ'a'ti, adi oti go'ə'ti.

27 Bulə de'gi ngayn uni go Jeju. Dene'gi indəi kadi'de nonyi, ndingəi rɔ'de tado li'ə.

28 Be ə, Jeju yəti kum'ne ki dɔ'de'ti, el'de ene: «Dene'gi ki Jerujalem, nonyi m'in el, nan kadi nonyi rɔ'se inbɛ'gi, ə nonyi ngann'se'gi.

29 Tado ndɔ a re non kadi de'gi a eli eyina: “Majikur in dɔ kuji dene'gi'ti, in dɔ nje'gi'ti ki oji ngonn ndɔ kare el, ki uləi mba ta ngonn'ti el.”

30 Lo kin'ti non be, de'gi a eli mbal'gi eyina: “Tosi dɔ'je'ti!” ə a eli dɔ gadi'gi eyina: “Iyə dɔ'je*!”

31 Kin ə de ra kagi ki mbol be ningə, kagi ki tuti taa yan'a a tɔ bann wa?»

32 Lo kin'ti, rei ki kaya'gi ki nje tɔl nya joo kadi tɔli'de nan'ti ki Jeju.

* 23:30 23.30 Oje 10.8

*De'gi bəri Jeju kagidəsi'ti**(Mat 27.33-44; Mrk 15.22-32; Jan 19.17-24)*

³³ Loki rei tei lo'ti ki bəri'ə «Ka do de» ningə, njerɔ'gi bəri Jeju kagidəsi'ti, low'ə'ti non. Taa bəri kaya'gi ki joo kakin nan'ti ki Jeju do kagidəsi'ti to: bəri ki kare dojikol'ɔ'ti, ə bəri ki nungi dojigəl'ə'ti to.

³⁴ Ningə Jeju el ene: «Bai, adi me'i sol do'de'ti, tado gəri nya ki ra rai kam el.» Non be, njerɔ'gi tugəi kiri mbara do ku'ti li'ə lowəi nan.

³⁵ Bulə de'gi rai ra gonyi'de, ningə njekundo Juwipi'gi uwəi Jeju kogi eyina: «Aji ndəgi de'gi ənn ə, kadi aji rɔ'ne inbe adi j'oo to, toki re in Kirisiti ki in De ki Luwə mbət'ə†.»

³⁶ Njerɔ'gi kakin agi ki rɔ Jeju'ti, mboi si'ə, ningə adi'ə yiwi kandi nju ki masi kad'a anyi‡.

³⁷ Ningə eli'ə eyina: «Re in ngar lə Juwipi'gi ə, aji rɔ'i inbe adi j'oo.»

³⁸ Ningə ndangi ta me nya'ti, bəri taa do Jeju'ti eyina: «In kam in ngar lə Juwipi'gi.»

³⁹ Ningə baw kaya kare ki bəri'ə do kagidəsi'ti taji Jeju ene: «In el ə ene in Kirisiti ki in De ki Luwə mbət'ə wa? Aji rɔ'i inbe, ə aji'je sə'i to.»

⁴⁰ Nan in ki nungi ndangi madi'ne ene: «In ki ra ingə ko kon ki kare inbe kin, in bol Luwə el wa?»

⁴¹ Ki oji do'je, in low'ə'ti, tado in nya ki j'inbe ji duw ə ji təti kanda, nan in, nya madi kare ki majel ki ra goto.»

⁴² Ningə in ki nje kol ki madi'ne kakin təl el Jeju ene: «Jeju, ndo ki a re to ngar ə, adi me'i olo do'm'ti.»

⁴³ Ə Jeju ilə'ti ene: «Toki rɔta'ti, adi m'el'i, bone inbe kin a in sə'm nan'ti me Paradisi'ti lə Luwə.»

*Koy Jeju**(Mat 27.45-56; Mrk 15.33-41; Jan 19.28-30)*

⁴⁴ Kadi kaw ki jam do be'ti be, ə lo diw ndul kururu donangi'ti biti kadi ki mutə ki losol'ɔ.

⁴⁵ Kadi ur dana, de oo'ə el nga ningə ku ki gangi lo ki me Kəy'ti lə Luwə gangi dana joo§.

⁴⁶ Ningə Jeju un ndu'ne ki taa ene: «Bai, m'inyə ndil'm me ji'i'ti.» Ningə go ta'ti kin par ə kon'a te.

⁴⁷ Loki kibo lə kuti njerɔ'gi ki bu oo nya'gi ki rai nya kin be ningə, ulə toji do Luwə'ti ə el ene: «Toki rɔta'ti, de kin in de ki dana.»

⁴⁸ Bulə de'gi ki in lo nya'ti kin, loki oyi nya ki ra kin ningə, təli be'gi lə'de ki kadi'de ki kində, ndingəi rɔ'de.

† 23:35 23.35 Pa'gi 22.8-9 ‡ 23:36 23.36 Pa'gi 69.22 § 23:45 23.45 Tekitaga 26.31-33

49 De'gi pəti ki gəri Jeju ki dene'gi ki in si'ə Galile'ti, rai sanyi indəi kum'de ra oyi nya'gi ki isi rai nya.

Kulə Jeju be ninn'ti

(Mat 27.57-61; Mrk 15.42-47; Jan 19.38-42)

50 Lo kin'ti non be ə, dingəm kare ki tɔ'a nan Jisepi in non re. Jisepi in ki kare dann njegangi ta'gi'ti lə Juwipi'gi, in de ki maji, in de ki dana,

51 adi nya'gi ki ki madi'gi dɔ'i nan'ti ə rai kin, in ndigi se'de dɔ'ti el. Jisepi in de ki Arimate'ti, ki in bebo lə Juwipi'gi. In sii nginə ta Konbe lə Luwə.

52 Jisepi aw rɔ Pilati'ti, dəj'ə ninn Jeju.

53 Be ə, aw risi ninn Jeju dɔ kagidəsi'ti, re'n nanga, dolo ki ku dolo ninn, ningə aw ilə me be ninn'ti ki rai kadi mbal'ti. In be ki de ilə ninn'ti el bay.

54 Ndo'a'ti kin, in ndo ki de'gi isi ɔsi nja nya'gi nan'ti, tado lo ti par ə a in ndo kərkon.

55 Dene'gi ki in ki Jeju Galile'ti nu, rei si'ə, ndolei go Jisepi. Awi gonyi be ninn ki kadi iləi Jeju'ti kakin, ə oyi ke tanan bann ə iləi ninn'ə'ti wa.

56 Go'ti, təli awi be, indəi dɔ hu kagi ki əti mbi, nan'ti, tado kɔy rɔ ninn Jeju'ti. Ningə ndo kərkon, uwəi kər rɔ'de toki mbərikində el'n*.

24

Jeju ində taa lo koy'ti

(Mat 28.1-8; Mrk 16.1-8; Jan 20.1-13)

1 Ndo Dɔmasi ki sin ba, dene'gi awi dɔbadi'ti ki hu kagi ki əti mbin ki indəi dɔ'a dana tado kɔy rɔ ninn Jeju'ti.

2 Loki awi ningə, ingəi mbal ki uti ta be ninn kakin, de nduguru'ə rangi.

3 Loki uri me be ninn'ti ningə, oyi ninn Burəbe Jeju, el.

4 Low'ə'ti non, gəri nya ki kadi rai el, ningə nyi dingəm'gi joo ki uləi ku ki ndole rɔ'de'ti, tei bus ki rɔ'de'ti.

5 Bol tɔl dene'gi kin, adi uləi dɔ'de ki nanga, nan dingəm'gi kakin eli'de eyina: «Ra bann ə isi sangi de ki isi kumngayira dann njekoy'gi'ti wa?»

6 Goto ne, ində taa lo koy'ti. Ningə maji kadi, adi me'se olo dɔ ta'ti ki el'se loki in'n Galile'ti bay kin.»

7 El ene: «Maji kadi de'gi a uləi Ngonn de ji njeramajel'gi'ti kadi bəri'ə kagidəsi'ti, ningə go'ti, a ində taa lo koy'ti ki ndo ki nja mutə tum ginn'ə ndo koy'o'ti.»

8 Lo kin'ti, me'de olo dɔ ta'ti ki Jeju el.

* 23:56 23:56 Tekitaga 20.10; Ndukun ki nja joo 5.14

⁹ Be ə, loki təli dɔbadi'ti, rei ɔri poy nya'gi kin njendo'gi ki dɔgi gidə in kare ki ndɔgə'gi pəti adi'de oyi.

¹⁰ Nje kɔr poy nya kin kadi njekawkulə'gi oyi in Mari ki Magidala num, Jann num, Mari ki kon Jaki num, ki ndəgi dene'gi ki in se'de.

¹¹ Nan njekawkulə'gi oyi ta kin to ta nii adi tai ta lə dene'gi kakin el.

¹² Lo kin'ti non Piyər ə ində ki ngodi, aw ilə kɔti'ne bə ninn'ti ningə, oo ta ku'gi ki doloɪ ninn par ə rai nanga. Nya kin ndɔji Piyər ngayn, loki isi təl ki bə.

*Jeju ingə njendo'gi joo dɔ row'ti ki kaw Emawusi
(Mrk 16.12-13)*

¹³ Ndɔ'a'ti inbe kakin, njendo'gi joo isi awi ngonn bə'ti kare ki bari'ə Emawusi, ki a asi kulə metər dɔgi gidə in kare ki bebo ki Jerujalem.

¹⁴ Njendo'gi ki joo kakin, ra elinan ta dɔ nya'gi'ti ki ra nya kakin.

¹⁵ Ningə loki ra elinan ta, ra manjinan'ti kakin ningə, Jeju te uwə se'de row.

¹⁶ Nan kum'de uti dɔ'a'ti adi gəri'ə el.

¹⁷ Ə Jeju dəji'de ene: «In ri ə ra manjinan ta dɔ row'ti be wa?» Ningə təli rai lokati, kum'de diw kururu.

¹⁸ Ningə ki kare dann'de'ti ki tɔ'a nan Kilewopasi el Jeju ene: «In ki kariba par ə in de ki isi Jerujalem'ti ne ki kanji kadi oo poy nya'gi ki rai nya me ndɔ'gi ki ne kin.»

¹⁹ Ə təl dəji'de ene: «In ri ə ra nya wa?» Ə iləi'ə'ti eyina: «Nya ki ra nya ɔji'n dɔ Jeju ki Najareti'ti, ki in njekeltakita Luwə'ti ki aw ki tɔgi ngayn. Aw ki tɔgi me kuləra'ne'ti num, me ta kel'ne'ti num, non Luwə'ti ki non de'gi me bə'ti.

²⁰ Nan kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi, ki njekundo'gi lə'je, uwəi'ə, uləi'ə ji de'gi'ti kadi gangi ta koy dɔ'a'ti, ə bəri'ə dɔ kagidəsi'ti.

²¹ J'in j'oo kadi in ə in de ki kadi a taa Isirayel'gi ilə'de taa. Ningə me nya'gi'ti kin pəti, bone ə in ndɔ ki nja mutə ki nya'gi kin rai nya.

²² Nan nya kare, dene'gi madi ki me kuti'ti lə'je re eli'je nya ki ndɔji'je ngayn. Tei ki ginn lo ba awi dɔbadi'ti,

²³ nan oyi ninn'ə el, ningə təli rei eli'je toki malayka'gi tei rɔ'de'ti eli'de toki ra ki dɔ'ne taa.

²⁴ Ə mad'i'je'gi madi awi dɔbadi'ti ningə, oyi nya'gi toki inbe ki dene'gi eli. Ningə inbe taa, de oo'ə el.»

²⁵ Lo kin'ti, Jeju el'de ene: «In de'gi ki nyagər lə'se goto, ngan sese kadi uni me'se kalangi ba adi de'gi ki njekeltakita Luwə'ti!

²⁶ Maji kadi Kirisiti De ki Luwə mbət'ə a ingə kon be ta kadi a ingə'n tɔbar lə'ne.»

27 Be ə, ulə ngirə dɔ ndukun'ti lə Moji ki dɔ de'gi'ti njekeltakita Luwə'ti pəti, ɔr'n'de ginn Makitu'gi lə Luwə pəti ki elta ki dɔ Jeju'ti.

28 Loki indəi dɔ be ki isi awi'ti ndəkba ningə, Jeju ra dɔ kum'ne to nya ki a aw ki kete be.

29 Ə gangi'ə eyina: «Kadi ur nga, adi lo diw, ənn ə isi nangi rɔ'je'ti.» Be ə, tɔ aw se'de lo kisi de'ti.

30 Loki isi ta nya kusɔ'ti se'de, un mapa, njangi dɔ'a, ningə uwə təti nan'ti, ningə təl'n adi'de.

31 Lo kin'ti nga a, kum'de te adi gəri'ə toki in Jeju, nan low'ə'ti non, Jeju tənn jipi adi oyi'ə el.

32 Ə təli isi elinan eyina: «Loki isi el'je ta dɔ row'ti, isi ɔr'je ginn nya'gi ki ndangi me Makitu'gi lə Luwə kin, to to nya ki in por ə isi on me'je'ti be el wa.»

33 Ningə low'ə'ti non, indəi taa, təli iləi dɔ'de kaw Jerujalem gogi. Awi ingəi njendo'gi ki dɔgi gidə in kare ki ndəgə'gi ki go'de'ti kawinan sii.

34 Ə pəti eli njendo'gi ki joo kakin eyina: «In ta ki rɔta'ti kadi Burəbe ində lo koy'ti! Te ingə Simon, adi Simon oo'ə ki kum'ne!»

35 Lo kin'ti, njendo'gi ki joo, iləi rɔ'de ɔri'de ginn nya'gi ki ingə'n'de dɔ row'ti ə el'de, ki gər ki gəri Jeju lo təti mapa'ti.

*Jeju ɔji rɔ'ne njendo'gi lə'ne
(Jan 20.19-23)*

36 Loki si elinan ta ba bay ningə, Jeju inbe te bus dann'de'ti, el'de ene: «Lapiya in sese.»

37 Lo kin'ti, bɔl təl'de, ndil'de te. Məri kadi in ndil ə n'oyi'ə wa ənn.

38 Ə Jeju el'de ene: «Ra bann ə ndil'se goto ge, me'se tɔsi ge be wa?»

39 Gonyi ji'm'gi, ki nja'm'gi kin oyi. Ndil aw ki da'ne ge, ki singə'ne ge toki oyi m'in kin el.»

40 Lo kin'ti, tɔji'de ji'ne ge, ki nja'ne ge adi'de oyi.

41 Rɔnel dum dɔ njendo'gi ki lo kadi uni me'de goto bay. In nya ki əti'de bɔl ki dum. Ə Jeju dəji'de ene: «Awi ki ngonn nyakusɔ ne wa?»

42 Ningə adi'ə ngonn dow kanji ki ndaw.

43 Ə Jeju taa, sɔ takum'de'ti.

44 Ningə go'ti, el'de ene: «Ta'gi ki ndəki m'el'se loki m'in sese bay ə to kin: Ndəki m'el'se toki, nya'gi pəti ki ndangi me ndukun'ti lə Moji ge, ki me ta'ti lə njekeltakita Luwə'ti, ki me pa kosi'ti kin, maji kadi a tɔlita'de be.»

45 Lo kin'ti nga ə, Jeju adi'de kur dɔ'de, adi gəri me Makitu lə Luwə.

⁴⁶ Ningə el'de ene: «In ta ki ndangi kete, toki m'in Kirisiti De ki Luwə mbət'ə m'a m'ingə kon, de'gi a toli m'in, ningə go'ti, m'a m'ində taa dann njekoy'gi'ti ki ndo ki nja mutə tum ginn'ə ndo koy'm'ti*.

⁴⁷ De'gi a iləi mbər ki tō'm, ulə ngirə Jerujalem'ti, biti ki rō ginn de'gi'ti pəti, kadi de'gi inyəi gorow njiyə'de'gi ki majel kō, kadi Luwə inyə'n go majel'gi lə'de kō tō.

⁴⁸ Ningə ingi in nje mannaji kin.

⁴⁹ Ki ojidō'm, m'a m'ulə ki nya ki Bai un ndu'ne dō'ti kadi n'a n'adi'se kin. Ningə a sii bebo'ti ne biti kadi tōgi ki in dōran'ti re dō'se'ti bay ta.»

Jeju aw dōran'ti

(Mrk 16.19-20; KNK 1.9-14)

⁵⁰ Go'ti, Jeju aw ki njendo'gi lə'ne ndəkba kadi be'ti ki Betani, ningə oy ji'ne ki taa, njangi dō'de.

⁵¹ Loki njangi dō'de ningə, inyə'de ə ər rō'ne kō rō'de'ti, ningə uni'ə awi si'ə dōran'ti.

⁵² Lo kin'ti non, njendo'gi osi məkəsi'de nanga non'a'ti, ningə təli gogi Jerujalem ki rōnel ngayn.

⁵³ Dōkagilo'gi pəti, in ginn Kəy'ti lə Luwə, uləi toji dō Luwə'ti.

* 24:46 24.46 Ejay 53; Oje 6.2

Poyta ki maji ki Jan ndangi Ta ki do Poyta'ti ki maji ki Jan ndangi

Poyta ki maji ki Jan ndangi toji Jeju toki in Ta læ Luwə ki to biti ki non'ti. Ta kakin «təl de ki isi dann'je'ti» (1.14). Jeju te ki do togi læ'ne, ki tobar læ'ne ki in'n Luwə ki gorow læ nya'gi ki dum ra ki in ra'de ki bari'de nyakoji'gi ningə ndo nya do'ti ar njay to (2-12). Go'ti Jeju elta ki doboy'ti njendo'gi læ'ne (13-17) do kuwə'ti ki de'gi a uwəi'ə, dəji'ə ta, bəri'ə kagidəsi'ti ningə a te lo koy'ti (18-20). Elita nya'gi kin pəti be kadi to uni me'se adi toki Jeju in De ki Luwə mbət'ə, in Ngonn Luwə; ningə re uni me'se adi'ə ə, a ingəi kaji ki takul'ə (20.31).

Makitu Poyta ki maji ki Jan ndangi to dangi ki ndөгə'gi, be ə Jan elta əsi'n kagi do kulə'gi'ti ki Jeju ra'de Jurden ki Galile. Jan un nya'gi ki ji gəri'de maji toki mann, mapa, nje ngəm bati'gi ki nyakul'gi li'ə, nju ki kanda'gi, kadi or ginn rəta'gi kigo ndil'ti.

Kon ta'gi ki me'ti: Kandi me ta'ti 1.1-18. Jan Batisi ki njendo'gi læ Jeju ki dokeke 1.19-51. Kulə'gi ki Jeju ra'de taga takum de'gi'ti 2-12. Ta'gi ki Jeju el njendo'gi læ'ne taa inyə'n'de 13-17. Kon ki koy læ Jeju 18-19. Kində taa lo koy'ti ki te ki Jeju te bus toji rə'ne adi oyi'ə 20-21.

Jeju in ta ki in rə Luwə'ti

¹ Lotumginn nya'gi'ti pəti, de ki in ta in non nga,
De ki in ta in nan'ti ki Luwə,
De ki in ta in Luwə.

² Lotumginn nya'ti, de ki in ta in nan'ti ki Luwə.

³ In ə Luwə un'ə ra'n nya'gi pəti.

Nya ki Luwə ra'a ki kanj'a in goto*.

⁴ De ki in ta kakin ə in nje kadi de'gi sii ki do'de taa.

Ningə kisikidətaa ki in rə'a'ti kin ə in kunji do de'gi'ti ki donangi'ti ne.

⁵ Kunji unji do lo ki diw'ti,

nan lo ki diw uwə kunji kakin ki rə'ne'ti el.

⁶ Luwə ulə de kare ki to'a nan Jan ad'a re.

⁷ Re to nje mannaji kadi mannaji læ kunji,

* 1:3 1.3 Lo tum ginn nya'gi 1.3; Pa'gi 33.6, 9

Kadi de'gi pəti uni me'de adi kunji ki takul'ə.

⁸ Jan in kunji el, nan in nje mannaji lə kunji.

⁹ De ki in ta kin in ə in kunji ki rəta'ti.

Kunji ki rəta'ti ki re dənangi'ti ne,
unji də de'gi'ti pəti.

¹⁰ De ki in ta in dənangi'ti ne.

Ningə in ə Luwə un'ə ində'n de'gi ki dənangi'ti ne,
nan de'gi ki dənangi'ti ne gəri'ə el.

¹¹ De ki in ta kin re dann de'gi'ti li'ə,
nan de'gi li'ə uwəi'ə ki rə'de'ti el.

¹² Nga ningə, nje ki uwəi'ə ki rə'de'ti,
Adi in nje ki uni me'de adi'ə, adi'de təgi kadi təli ngann'gi
lə Luwə.

¹³ Təli ngann'gi lə Luwə, kigo koji'ti ki mosi toki de'gi isi oji
nan kin el num,
Kigo ndigi'ti lə de el num, nan in Luwə inbe ə ra adi təli
ngann'a'gi.

¹⁴ De ki in ta, təl darə de ki rəta'ti,
Uwə lo kisi dann'je'ti.

Memaji, ki nya ki rəta'ti rosi me'ə.

J'in j'oo toji li'ə. In toji ki Ngonn ki kar'ne ba ingə ki rə
Baw'ne'ti.

¹⁵ Jan un ndu'ne ki taa, mannaji li'ə ene:

«In ə in de ki m'elta li'ə kete m'ene:

“De ki a re go'm'ti, in kibo də'm'ti,

Tadə in isi ki də'ne taa kete non'm'ti.”

¹⁶ «J'ingi pəti, j'ingəi nya maji ki in rə'a'ti, kigo memaji'ti
li'ə.

Adi'je majikur ki əsi go nan go nan.

¹⁷ Luwə adi'je ndukun ki gorow lə Moji†,

Nan memaji ki nya ki rəta'ti rei ki gorow lə Jeju Kirisiti.

¹⁸ De ki oo Luwə goto, nan Ngonn ki kar'ne ba,

Ki in Luwə ə isi kadi Baw'ne'ti, ə ra adi ji gər'ə.»

Ta ki Jan Batisi el də rə'ne'ti

(Mat 3.1-12; Mrk 1.2-8; Luk 3.15-17)

¹⁹ Loki *Juwipi'gi ki Jerujalem'ti uləi njekujənyamosi
kadikare'gi ki nje'gi ki ginn koji'ti lə *Lebi ki rə Jan'ti dəji'ə
ene: «In nan wa?»

²⁰ Ningə, Jan el'de taga wangi, um yəti ta el ene: «M'in
Kirisiti ki in *De ki Luwə mbət'ə el.»

²¹ Nje ki uləi'de kakin təli dəji'de eyina: «Nga in nan
dana wa? In njekeltakita Luwə'ti Eli wa?» Ə Jan ilə'de'ti
ene: «Jagi, m'in Eli el.» Təli dəji'ə bay eyina: «In
*Njekeltakita Luwə'ti ki j'isi ji nginə wa?» Jan ene: «Jagi,
m'in Njekeltakita Luwə'ti el.†.»

† 1:17 1.17 Tekitaga 31.18, 34.28 ‡ 1:21 1.21 Mal 3.23; Ndukun ki nja joo 18.15,
18

22 Lo kin'ti non, eli'ə eyina: «Nga in nan dana inbe ə el'je adi j'oo, tado maji kadi j'a ji təl ki ta madi kadi j'aw'n ki ro nje'gi'ti ki uləi'je. Ta ri ə el do ro'i'ti inbe wa?»

23 Non be nga a Jan ilə'de'ti ene:

«M'in ə m'in de ki ndu'ə bar diləlo'ti ene:

“Rai gorow lə Burəbe adi ra njururuš!”

Toki njekeltakita Luwə'ti Ejay el'n.»

24 Nje ki uləi'de kakin in *Parisi'gi.

25 Ə təli dəji Jan Batisi bay eyina: «A kin ə re in Kirisiti ki in De ki Luwə mbət'ə el num, in Eli el num, taa in Njekeltakita Luwə'ti ki j'isi ji nginə kin el num to ə, ra bann ə isi ra de'gi batəm wa?»

26 Ə Jan el'de ene: «M'in m'ra de'gi batəm me mann'ti, nan de madi in mbunə'se'ti non ki in gəri'ə el.

27 In a re go'm'ti, nan kulə sa ki nja'a'ti kaa m'asi kadi m'tuti el.»

28 Nya'gi kin pəti rai nya Betani'ti, dow ba Jurden'ti, ki Jan ra de'gi batəm'ti.

Ta ki Jan Batisi el do Jeju'ti

29 Lo ti do'ti, Jan oo Jeju ki isi re ki ro'a'ti ningə el ene: «Oyi *Ngonn bati lə Luwə ki nje kər majel lə de'gi ki donangi'ti ne kə.

30 In ə in de ki m'elta li'ə kete m'ene: “De ki re go'm'ti, in kibo do'm'ti, tado in isi ki do'ne taa kete non'm'ti.”

31 M'in ki do'm m'gər'ə kete el, nan m're m'ra de'gi batəm me mann'ti kadi m'adi Isirayel'gi gəri'ə'n'ə.»

32 Jan mannaji ene: «M'oo Ndil Luwə in taa, risi to dər dum be re isi do'a'ti.

33 M'in m'gər'ə el, nan Luwə ki ulə'm adi m're m'ra de'gi batəm me mann'ti ə el'm ene: “De ki a oyi Ndil in taa risi re isi do'a'ti kin ə, a ra de'gi batəm me Ndil Luwə'ti.”

34 Ningə m'in, m'oo nya kin ki kum, adi m'mannaj'a toki de kin in Ngonn lə Luwə.»

35 Lo ti go'ti, Jan təl re low'ə'ti kakin bay, in ki njendo'gi lə'ne joo.

36 Be ə, loki Jeju isi dər, adi kum'ə in ki do'a'ti oo'ə'n'ə, ningə el ene: «Oyi Ngonn bati lə Luwə.»

37 Loki njendo'gi lə Jan oyi do ta kin ningə, uni go Jeju.

38 Loki Jeju ilə rəti ningə, oo'de kadi isi uni go'ə, ə dəji'de ene: «In ri ə isi sangi wa?» Ə ingi iləi'ə'ti eyina: «Rabi, lo ki si'ti in ra be wa?» («Rabi» kər me'ə nan: Njendo de'gi)

39 Jeju el'de ene: «Rei, ə oyi.» Be ə, awi, oyi lo ki Jeju si'ti. Ningə sii, toli ta ndo lə'de ro'a'ti non. Dəkadi, in kadi ki so ki losol'ə.

40 Andire ki ngonnkon Simon Piyər in de kare dann de'gi'ti ki joo ki oyi ta ta Jan'ti ə uni go Jeju.

41 De ki dəkete ki Andire ingə, in ngonnkon'a Simon. Ə el'ə ene: «J'ingə Mesi.» («Mesi» kər me'ə nan «Kirisiti, De ki Luwə mbət'ə.»)

42 Ningə, aw ki Simon rə Jeju'ti. Ə Jeju gon'a ba ningə el'ə ene: «In Simon, ki ngonn lə Jonasi. A bari'nu Sepasi», («Sepasi», kər me'ə nan «mbal.»)

Pilipi in ki Nataniyel

43 Lo ti go'ti, Jeju un ndu'ne kadi n'aw dənangi Galile'ti. Də row'ti, ingə Pilipi, ningə el'ə ene: «Un go'm.»

44 Pilipi in de ki Betisayda'ti, ki in bə lə Andire in ki Piyər.

45 Go'ti, Pilipi aw ingə Nataniyel, ningə el'ə ene: «J'ingə de ki *Moji elta li'ə me ndukun'ti, taa de'gi ki njekeltakita Luwə'ti kaa elita li'ə tə kakin. In Jeju ki ngonn lə Jisepi ki Najareti'ti.»

46 Ə Nataniyel el'ə ene: «Ngonn bə ki Najareti kam nya ki maji a te'ti tə wa?» Ə Pilipi el'ə ene: «Re oo.»

47 Loki Jeju oo Nataniyel isi re ki rə'a'ti, elta də'a'ti ene: «Oyi *Isirayel ki rəta'ti, ki de asi kingə nya ki kədikumnan rə'a'ti el.»

48 Lo kin'ti non, Nataniyel dəji Jeju ene: «In ra bann ə gəri'm wa?» Ə Jeju el'ə ene: «Kete taa kadi Pilipi bari'i, loki isi ginn kagi mbaykote'ti kin m'oo'i.»

49 Nga a Nataniyel el Jeju ene: «Njendo de'gi, in Ngonn lə Luwə, in ngar lə Isirayel'gi.»

50 Jeju ilə'ti ene: «Tadə in kel ki m'el'i m'ene m'oo'i ginn kagi mbaykote'ti kin ə un'n me'i, a oo nya'gi ki utə in kin bay.»

51 Taa Jeju təl ilə də ta'ti kin bay ene: «Toki rəta'ti, m'el'se, a oyi dərən a til, ningə malayka'gi lə Luwə a ai ki taa ge, təli ki nanga ge də'm'ti m'in *Ngonn de.»

2

Jeju ra mann adi təl yiwi kandi nju lo taa nan'ti ki Kana

1 Ndə joo go'ti, taa nan to Kana'ti ki Galile. Kon Jeju in low'ə'ti non,

2 ningə bari Jeju in ki njendo'gi lə'ne low'ə'ti tə.

3 Də gangi lo madi ə, yiwi kandi nju goto. Ə kon Jeju el'ə ene: «De'gi anyinan yiwi tigə.»

4 Nan Jeju il'ə'ti ene: «In ri ə in ge rə'm'ti ə dene? Də kadi lə'm asi el bay.»

5 Ningə kon'a el nje lowə nya'gi ene: «Nya ri ki el'se ə rai.»

⁶ Nga ningə gum'gi mehen ki kuwə ki mbal sii non, to gum'gi ki Juwipi'gi isi ɔdi mann ki me'ti ari rɔ'de kigo kuji nyara'gi'ti lə'de kadi to awi ki ta dɔ'de el, takum Luwə'ti. Gum'gi kakin, ki kare me'ə a asi mbul joo ge mutə ge kare.

⁷ Jeju el nje ra kulə'gi ene: «Mbəli mann me gum'ti kin adi rosi» ningə mbəli mann me'ə'ti adi rosi njir.

⁸ Ningə Jeju el'de ene: «Ɔdi nga, ə awi adi njekində kum'ne go nyakuso'gi'ti,» ə ɔdi awi adi'ə.

⁹ Njekində kum'ne go nyakuso'ti ɔdi mann ki təl yiwi kandi nju kakin ta'ne'ti. Gər lo ki yiwi kandi nju kin te'ti el, nan nje ra kulə'gi ki ɔdi yiwi kandi nju kin gəri maji. Nje kində kum'ne go nyakuso'ti ɓar nje taa dene

¹⁰ el'ə ene: «De'gi in nje kadi yiwi kandi nju ki nəl de'gi anyinan kete, adi loki de'gi anyinan adi ra'de ɓay taa təli dɔ in ki nəl el'ti, nga in ra bann ə ingəm yiwi kandi nju ki nəl adi isi biti dɔ kadi ki ne kin wa?»

¹¹ In kin ə in nyakoji lə Jeju ki dɔkete ki ra Kana'ti, dɔnangi Galile'ti. Nga a ra ɔji'n toji lə'ne, ningə njendo'gi li'ə uni me'de.

¹² Go nya'gi'ti kin, Jeju aw Kapernayim'ti, in ki kon'ne ki ngannkon'ne'gi ki njendo'gi lə'ne; nan k'in ə isi Kapernayim'ti ndo ngayn el.

Jeju tuwə njera gati'gi me Kəy'ti lə Luwə

(Mat 21.12-17; Mrk 11.15-17; Luk 19.45-46)

¹³ Ndo ra nanyi Paki lə Juwipi'gi in ndəkba ə Jeju aw Jerujalem'ti*.

¹⁴ Low'ə'ti kin non, ingə njelaw mangi'gi, bati'gi, ki dər dum'gi nati Kəy'ti lə Luwə, taa njembəl nar'gi ki ɓe'ne ki nje ki dɔbe'gi'ti sii non tɔ.

¹⁵ Lo kin'ti, Jeju ra ndəy kulə, tuwə'n'de pəti nati Kəy'ti lə Luwə kɔ, nan'ti ki mangi'gi ki bati'gi, taa njembəl nar'gi kaa, sanan nar'gi lə'de kɔ, tində tabilə'gi lə'de tilə tɔ.

¹⁶ Ningə el njelaw dər'gi ene: «Ɔyi nya'gi kin pəti kɔ lo kin'ti rangi, ningə kadi rai me Kəy lə Bai to lo ndogi nya ki lo law nya lə'se el.»

¹⁷ Lo kin'ti, me njendo'gi olo dɔ ta'ti ki ndangi me makitu'ti eyina: «Ta lə Kəy lə'i uwə me'm kuwə ki a tɔl'm†.»

¹⁸ Nan Juwipi'gi uni ta eli'ə eyina: «Nyakoji ri ə a toji kadi ji gəri'n toki aw ki togi kadi ra'n nya'gi ki ra kin wa?»

¹⁹ Ə Jeju el'de ene: «Tɔi *Kəy lə Luwə kam, ə me ndo'ti ki mutə, m'a m'təl m'ində taa gogi.»

²⁰ Ə Juwipi'gi eli'ə eyina: «Ji ra ɓal dɔɔo gidə in mehen ə ji ra Kəy lə Luwə kam oy, ningə in a təl ində rangi me ndo'ti ki mutə wa?»

* 2:13 2.13 Tekitaga 12.1-27 † 2:17 2.17 Pag 69.10

²¹ Køy ki Jeju elta'a kin in daro'a.

²² Nga ningə, ndəki Jeju ində taa dann njekoy'gi'ti kin, me njendo'gi olo do'ti toki ndəki elta kin, ə uni me'de adi ta lə Luwə ki ndangi num, uni me'de adi ta ki Jeju el kakin num to.

Jeju gər nya'gi pəti ki me de'ti

²³ Loki Jeju in'n Jerujalem, dokagilo ra nanyi Paki'ti, de'gi ngayn uni me'de, loki oyi nyakoji'gi ki ra adi oyi ki kum'de.

²⁴ Nan Jeju ə, ta me'de el, tado gəri'de pəti maji ngayn,

²⁵ taa aw ndoo kadi de mannaji do'de'ti ad'a el to, tado inbe gər nya'gi pəti ki to me'de'ti.

3

Jeju in ki Nikodem

¹ Me kuti'ti lə Parisi'gi, dingəm kare in non, to'a nan Nikodem. In ki kare dann ki boi'gi'ti lə Juwipi'gi.

² Dingəm kin re ro Jeju'ti kondə'ti el'ə ene: «Njendo de'gi, ji gər kadi Luwə uləi kadi in re ndo'je nya, tado de ki asi kadi ra nya'gi ki əti bol toki ra'n kin be ki kanji kadi Luwə in nan'ti si'ə el goto.»

³ Jeju el'ə ene: «Toki rəta'ti, adi m'el'i, de ki asi kadi a oo Konbe lə Luwə ki kanji kadi oji'ə koji ki sigi goto.»

⁴ Lo kin'ti, Nikodem dəji Jeju ene: «De a ra bann be ə a təli oji'ə koji ki sigi, loki tōgi gangi nga kin wa? A asi kadi təl aw me kon'ne'ti gogi bay kadi oji'ə ki nja joo wa?»

⁵ Jeju ilə'ti ene: «Toki rəta'ti, adi m'el'i, de ki asi kadi a ur Konbe'ti lə Luwə ki kanji kadi oji'ə me mann'ti, ki me Ndil Luwə'ti goto.

⁶ Daro de ki koo ki kum, in ki koji me mosi'ti, ningə daro ki ndil, in Ndil Luwə ə oj'o to.

⁷ Ta ki m'el'i m'ene: «Maji kadi oji'se koji ki sigi» kin, adi əti bol el.

⁸ Tado nəl ulə lo'ti ki me'ə ndigi, ningə in oo kah'a ki isi bar, nan in gər lo ki in'ti el num, in gər lo ki isi awi'ti el num to. Be ə, de ki Ndil Luwə oj'o kaa in be to.»

⁹ Lo kin'ti, Nikodem dəji Jeju ene: «Nya kin a ra nya ki gorow ki bann wa?»

¹⁰ Jeju el'ə ene: «In ki in njendo de'gi ndukun ki de'gi gəri do'i Isirayel'ti kaa in gər nya'gi kin el bay wa?»

¹¹ Toki rəta'ti, adi m'el'i, j'elita do nya'ti ki ji gər, taa ji mannaji do nya'ti ki j'oo ki kum'je to, nan in, in ndigi naji ki man lə'je el.

¹² Loki m'el'se ta do nya'gi'ti ki donangi'ti ne ə uni me'se adi m'in el, ə ra bann be ə a uni me'se adi m'in do nya'gi'ti ki dōran'ti ki m'a m'el'se ta'a wa?»

13 De ki aw dɔran'ti goto. Re in de ə, in m'in Ngonn De ki kar'm ba par ə m'ində dɔran'ti m're dɔnangi'ti.

14 Ningə toki Moji ulə'n lii ki rai'ə ki ningəkasi ta kagi'ti diləlo'ti kakin ə*, maji kadi uləi m'in Ngonn De taa kagi'ti tɔ.

15 Tado kadi de ki un me'ne ə, de'ə kin isi ki dɔ'ne taa biti ki non'ti.

16 Tado Luwə ndigi de'gi ki dɔnangi'ti ne ngayn, ə adi'de Ngonn'ne ki koji kareba, kadi de ki ra ki un me'ne ə, kadi de'ə kin tuji kɔ el, nan kadi isi ki dɔ'ne taa biti ki non'ti.

17 Nya ki kadi de gər, Luwə ulə Ngonn'ne dɔnangi'ti kadi gangi'n ta dɔ de'gi'ti ki dɔnangi'ti el, nan ulə si'ə kadi aji'de!

18 De ki un me'ne adi Ngonn lə Luwə, Luwə a gangi ta dɔ'a'ti el, nan de ki un me'ne el, de'ə kin Luwə gangi ta dɔ'a'ti nga. Tado un me'ne adi Ngonn Luwə ki kareba kin el.

19 Gorow ki takigangi re'n ə to kin: Kunji re dɔnangi'ti, nan de'gi ki dɔnangi'ti ndigi lo ki diw yo ə mbeti kunji, tado kulə ra'de'gi in ki majel.

20 De'gi pəti ki in njeramajel, mbeti kunji, awi ki rɔ'a'ti el. Ningə ki rɔta'ti, bɔli kaw rɔ kunji, nan to kunji tɔji nyara'de'gi ki majel ki taga.

21 Nan de'gi ki nje təl rɔ'de go ndu Luwə'ti, rei ki rɔ kunji'ti, kadi kunji tɔji kulə ra'de'gi ki taga wangi. In kulə'gi ki rai'de kigo ndu Luwə'ti.»

Jan Batisi in ki Jeju

22 Go nya'gi'ti kin, Jeju ingi ki njendo'gi lə'ne ɔti awi dɔnangi Jude'ti. Si'ti se'de non ba, ra'n de'gi batəm.

23 Jan kaa ra ra de'gi batəm Enon'ti, ki in ndəkba kadi Salim'ti non tɔ. Tado in lo ki mann in'ti ngayn. Ningə de'gi rei ki rɔ'a'ti adi ra'de batəm.

24 Dəkagilo'ə'ti kin, uwəi Jan dangay'ti el bay.

25 Be ə, njendo'gi lə Jan ki nan'gi, manjinan ta'ti ki Juwipi kare be, dɔ kar rɔ'ti kadi Luwə ɔr'n ta dɔ'de'ti kɔ.

26 Go'ti, awi ingəi Jan eli'ə eyina: «Njendo'je, de ki ndəki awi si'ə dow ba Jurden'ti ki kare, ki ndəki man'n naji li'ə kakin, in kaa ra ra de'gi batəm tɔ, adi de'gi pəti awi ki rɔ'a'ti.»

27 Ə Jan ilə'de'ti ene: «De ki asi kadi ingə nya madi ki rangi ki dɔ'ne dɔ in'ti ki Luwə inbe ad'a kin goto.

28 Inbe'gi kaa asi kadi manyinaji lə'm dɔ ta'ti ki m'el m'ene: "M'in, m'in Kirisiti ki in De ki Luwə mbət'ə el, nan m'in de ki uləi m'in kadi m're kete non'a'ti."

29 Kadi gəri toki, de ki nje taa dene ə in ngaw dene, ningə ki ɔjido basa madi ngaw dene, in, in kadi basa madi'ne'ti

* 3:14 3.14 Kɔr Isirayel'gi 21.9

kadi oo ta li'ə, ə loki basa mad'a elta ə osi mbi'ə'ti ə, rɔ'a nəl'ə ngayn dɔ'ti. Nga ningə, in kin ə in rɔnel lə'm, ningə in rɔnel ki ta'a asi nan berere.

³⁰ Maji kadi tɔbar li'ə aw ki dɔ mad'a'ti dɔ mad'a'ti, ə kadi m'in, m'təl ki gogi gogi.

De ki in dɔran'ti

³¹ «De ki in dɔran'ti in dɔ nya'gi'ti pəti, ningə de ki dɔnangi'ti ne in nya ki dɔnangi'ti, adi elta dɔ nya'gi'ti ki dɔnangi'ti ne par. Nan de ki in dɔran'ti in dɔ nya'gi'ti pəti.

³² Mannaji dɔ nya'gi'ti ki oo ki kum'ne ge ki mbi'ne ge. Nan de ki ndigi mannaji li'ə goto.

³³ De ki ndigi naji ki man li'ə ə, de'ə tɔji kadi Luwə elta ki rɔta'ti.

³⁴ Toki rɔta'ti, de ki Luwə ulə, el ta'gi ki ta Luwə'ti, tado Luwə ros'o ki Ndil'ne.

³⁵ Baw Ngonn ndigi Ngonn, adi inyə nya'gi pəti me ji'ə'ti.

³⁶ De ki un me'ne adi Ngonn, a isi ki dɔ'ne taa biti ki non'ti, nan de ki təl rɔ'ne go ndu'ti lə Ngonn el, kisikidɔtaa li'ə goto, wongi lə Luwə in dɔ'a'ti.»

4

Jeju in ki dene ki Samari'ti

¹ De'gi eli adi Parisi'gi oyi toki Jeju oyi njendo'gi go'ne'ti utə Jan, taa ra'de batəm utə tɔ,

² nga ningə toki rɔta'ti ə, Jeju inbe ra de'gi batəm el, nan in njendo'gi li'ə.

³ Ə loki Jeju oo kadi Parisi'gi oyi ta kin be ə, inyə dɔnangi Jude ə təl aw Galile'ti.

⁴ Nga ningə kadi aw Galile'ti, maji kadi a ində dɔnangi ki Samari'ti gangi.

⁵ In be ə aw te bebo'ti ki bari'ə Sikar dɔnangi Samari'ti ki in sanyi el ki lo ndɔɔ ki ndɔki *Jakobi adi ngonn'ne Jisepi*.

⁶ In low'ə'ti inbe kin ə bolo mann lə Jakobi to'ti. Ə Jeju njiyə ɔr ə, təl isi nanga ta mann'ti kakin. In dɔ kadi'ti ki kaw ki jam dɔ be'ti be.

⁷ Lo kin'ti non, dene ki Samari'ti kare re kadi ɔdi mann ə Jeju el'ə ene: «Adi'm mann m'anyi.»

⁸ *Njendo'gi li'ə ə awi me be'ti kadi ndogi nyakuso.

⁹ Nan dene ki Samari'ti kakin el Jeju ene: «In ta ki bann wa? In Juwipi tɔ, ra bann be ə a dəji'm m'in ki m'in dene ki Samari'ti mann kadi anyi wa?» Dene el be tado Juwipi'gi gei kadi n'in ki Samari'gi n'indəi rɔ'de nan'ti dɔ nya madi'ti kare el.

* 4:5 4.5 Lotum 33.19; Jojuwe 24.32

10 Jeju el'ə ene: «Kin ə re kete in gər kadikare lə Luwə num, de ki nje dəji mann kanyi kin num ə, re in ə re a dəj'ə kadi a adi mann kaji kadi anyi.»

11 Dene el'ə ene: «Burəbe! Aw ki nya kədi mann el tə, taa bolo mann ow tə, nga a ra bann be ə a ingə mann kaji kin wə?»

12 In oo rə'i kadi utə baw'je Jakobi ki adi'je mann kin num taa inbe in ki ngann'ne'gi anyinan ki da'gi lə'ne num kin wə?»

13 Jeju il'ə'ti ene: «De ki anyi mann ki ji ra'n ne kin, kundə a ra'a bay;

14 nan de ki a anyi mann ki m'a m'ad'a kin, kundə a ra'a gogi el nga. Mann ki m'a m'ad'a kin yo ə a təl ta be mann ki mann kaji ki biti ki non'ti a te'ti.»

15 Dene el ene: «Burəbe, adi'm mann ki a elta'a kin kadi kundə ra'm gogi el, taa kadi m'təl m're'n ne be gogi m'odi mann el nga tə.»

16 Ə Jeju el'ə ene: «Aw, bar ngaw'i ə təl re ne.»

17 Ningə dene el Jeju ene: «De oo ngaw'm el.» Ningə Jeju el'ə ene: «Ta lə'i in ta ki rəta'ti kadi el ene de oo ngaw'i el,

18 tado taa dingəm'gi mi, nan in ki isi si'ə ngə sine kin in ngaw'i el. Lo kin'ti in ta ki rəta'ti ə el.»

19 Non be nga ə dene el ene: «Burəbe, m'gər kadi in njekeltakita Luwə'ti.

20 Baw'je'gi əsi məkəsi'de nanga non Luwə'ti do mbal'ti kin, ningə ingi eli eyina lo kəsi məkəsi nanga non Luwə'ti in Jerujalem.»

21 Jeju el'ə ene: «Dene, un me'i adi'm. Dəkagilo re ki kadi a əsi məkəsi'se nanga non Baw'je Luwə'ti do mbal'ti kam el num, Jerujalem'ti el num.

22 In de'gi ki Samari'ti, əsi məkəsi'se nanga non Luwə'ti ki in gəri'ə el, nan j'in, j'əsi məkəsi'je nanga non Luwə'ti ki ji gər'ə, tado kaji in rə'je'ti j'in Juwipi'gi.

23 Nga ningə ndə re, in ndə ki kadi nje kəsikurə ki rəta'ti əsi nanga non Luwə'ti, a əsikurə Baw'je Luwə me Ndil'ti ki me nya ra'ti ki rəta'ti. Ingi kin ə in nje kəsikurə ki rəta'ti ki əsi nanga non Luwə'ti ki Baw'je isi sangi'de.

24 Luwə in Ndil, ningə kadi nje kəsikurə, əsikurə me Ndil'ti ki me nya ra'ti ki rəta'ti.»

25 Ə dene el'ə ene: «M'gər kadi "Mesi", De ki Luwə mbət'ə, ki bari'ə Kirisiti kin a re. Ningə ndə ki a re ə, a ər'je me nya'gi pəti.»

26 Ə Jeju el'ə ene: «In darə'm m'inbe ə m'a m'el'i ta am.»

27 Lo kin'ti non be, njendo'gi lə Jeju tei non rei, ningə ndəji'de ngayn kadi oyi Jeju ra elta ki dene de, nan de ki

kadi el'ə ene: «In ri ə ge ji'ə'ti wa?» eke «tado ri ə el'ə ta wa?» goto.

²⁸ Dene inyə gum mann lə'ne non be, ə anyi aw me bebo'ti el de'gi ene:

²⁹ «Rei oyi de ki el'm nya'gi pəti ki m'ra kin. A in Kirisiti ki in De ki Luwə mbət'ə el biti wa?»

³⁰ Ningə de'gi tei me bebo'ti ki taga awi ki rə Jeju'ti.

³¹ Loki dene ɔti aw kin ə njendo'gi eli Jeju eyina: «Njendo de'gi, sɔ nya!»

³² Nan Jeju el'de ene: «M'in m'aw ki nyakusɔ ki kadi m'njo ki in nyakusɔ ki in gəri el.»

³³ Dɔ ta'ti kin njendo'gi dəji nan ta dann'de'ti eyina: «De madi ad'a nya sɔ wa?»

³⁴ Ə Jeju el'de ene: «Nyakusɔ lə'm in ra go ndigi'ti lə Nje kulə'm, ki tɔlta kulə li'ə.

³⁵ In eli eyina, ki ne kin: “Nanyi sɔ bay ə koo a asi təti,” nan m'in m'a m'el'se m'ene: uni kum'se ki taa gonyi ndɔɔ oyi; koo tuti asi kujə nga!

³⁶ Ki ji ra ne kin, de ki nje təti koo ingə nyakugə goji lə'ne ningə kaw kandi nya ki dɔnan'ti tado kisikidɔtaa ki biti ki non'ti kadi to de ki njeduw nya num nje tət'ə num rai rɔnel nan'ti.

³⁷ Tado kujita ki ene: “De kare duw ə in ki nungi təti” kin in ta ki rɔta'ti.

³⁸ M'ulə'se m'adi awi təti koo me ndɔɔ'ti ki ingi rai kulə el. Nje ki rangi ingəi kon'a, ningə in rei təti kandi kulə lə'de.»

³⁹ De'gi ki dɔnangi Samari'ti pəti ki me bebo'ti kin uni me'de adi Jeju dɔ naji ki man'ti ki dene man dɔ'a'ti ene: «El'm nya'gi pəti ki m'ra.»

⁴⁰ Nga ningə loki rei tei rɔ'a'ti, de'gi ki Samari'ti dəji'ə kadi isi se'de, ə Jeju isi se'de ndɔ joo.

⁴¹ Ki takul ta ki ta'a'ti, de'gi ki uni me'de in ngayn inbe bay;

⁴² ningə eli dene eyina: «In ki tado ta'gi ki el'je inbe kin par ə j'uni'n me'je el, nan j'inbe j'oo ta ki ta'a'ti ki mbi'je, ningə ji gər kadi in Njekaji de'gi toki rɔta'ti.»

Nyakɔji ki nja joo ki me be'ti ki Kana

(Mat 8.5-13; Luk 7.1-10)

⁴³ Ndo joo go'ti, Jeju ɔti non təl aw dɔnangi Galile'ti gogi.

⁴⁴ Ningə inbe mannaji ene: «De ki njekeltakita Luwə'ti ki ingə kɔsikurə me be koji'ne'ti goto.»

⁴⁵ Nan loki re te Galile'ti, de'gi ki dɔnangi Galile'ti uwəi'ə ki rɔ'de'ti maji ngayn, tado inbe'gi kaa rai lo ra nanyi'ti ki Jerujalem tɔ adi oyi nya'gi pəti ki Jeju ra lo ra nanyi'ti ki kum'de.

⁴⁶ Jeju təl re Kana ki Galile'ti ki lo ki ndokɪ ra mann adi təl yiwi kandi nju'ti. Ningə dingəm kare ki in de kibo ki isi ra kulə ki ngar, ə rɔ ngonn'o ki dingəm to'ə Kapernayim'ti non.

⁴⁷ Loki dingəm kakin oo kadi Jeju in Jude'ti re dɔnangi Galile'ti, re ingə, non ki dɔ'a'ti kadi aw Kapernayim'ti aji ngonn'ne ki to ta koy'ti kin.

⁴⁸ Ə Jeju el'ə ene: «Kin ə re oyi nyakɔji'gi ki nya'gi ki əti bol ki kum'se el ə a asi kadi a uni me'se el ratata.»

⁴⁹ De kibo ki nje ra kulə ki ngar kakin el Jeju ene: «Burəbe, toki ngonn'm oy el bay kin in re be lə'm.»

⁵⁰ Nan Jeju el'ə ene: «Aw, ngonn'i aji nga.» Ningə dingəm un me'ne adi taa ki Jeju el dɔ ta'ti kin el, adi osi dɔ row'ti aw.

⁵¹ Ə loki in dɔ row'ti isi təl, bər'gi li'ə ra tiləi kum'ə eli'ə eyina: «Ngonn'i aji!»

⁵² Ningə dəji'de ke kadi ki bann ə rɔ ngonn to'n soti wa? Ningə eli'ə eyina: «In tagine ki kadi ki dɔgi gidə in mutə ə rɔ'a ki tingə ngayn kete kakin təl səl.»

⁵³ Lo kin'ti, baw ngonn oo kadi in dɔ kadi'ti inbe ki Jeju el'ə'n'ə ene: «Ngonn'i aji nga» kin. Low'ə'ti non, dingəm un me'ne adi Jeju, nan'ti ki de'gi ki me kəy'ti li'ə ba pəti.

⁵⁴ In kin ə in nyakɔji ki nja joo ki Jeju ra loki təl'n Jude'ti re Galile'ti.

5

Jeju aji dingəm ki rɔ'a oy njururu

¹ Go nya'gi'ti kin, Juwipi'gi rai nanyi lə'de adi Jeju aw Jerujalem'ti.

² Nga ningə Jerujalem'ti, lo ndogi mann ki bari'ə ki ta Ebirə nan Betisata to non, ndəkba kadi tarow ndogi bər'ti ki de'gi isi awi ki nyakul'gi me bebo'ti. Tabiti'gi in mi ta lo ndogi mann'ti kakin,

³ ningə ginn tabiti'gi'ti kakin njemonyi'gi to'i'ti mbar mbar: njekumtɔ'gi, nje mote'gi ki njerɔkoy njururu'gi. [Toi isi ngingə ta mann ki kadi ɔdi rɔ'ne;]

⁴ tado malayka lə Burəbe kare a ur me mann'ti kadi bur. Nje monyi ki dɔkete ki osi me mann'ti ki bur kakin ə, re monyi li'ə to'n bann bann kaa ingə lapiya.

⁵ Low'ə'ti kin, de ki monyi ra'a bal dɔ mutə gidə in jijoo in'ti non.

⁶ Jeju oo'ə to nanga, ningə loki eli'ə toki to me kon'ti kin be bal ngayn, dəj'ə ene: «Ge kingə lapiya wa?»

⁷ Ə nje monyi el'ə ene: «Burəbe, de ki kadi un'm ilə'm me mann'ti loki mann isi ɔdi rɔ'ne kin goto. Loki m'ene m'aw ə, de ki rangi ur me'ti non'm'ti kete.»

⁸ Ə Jeju el'ə ene: «Ində taa, un tuwə lə'i ə njiyə, aw.»

⁹ Ningə tanan'ti non, dingəm ingə lapiya adi un tuwə lə'ne ə njiyə, aw.

Nga ningə ndo'a'ti kin in ndo kərkon.

¹⁰ Ə Juwipi'gi eli dingəm ki ingə lapiya kakin eyina: «Bone in ndo kərkon, in go'ti el kadi oti tuwə lə'i njiyə'n.»

¹¹ Nan el'de ene: «In de inbe ki adi'm lapiya kin ə el'm ene: “Un tuwə lə'i ə aw.”»

¹² Ə dəji'ə ta eyina: «De'ə inbe ki el'i ene: “Un tuwə lə'i ə aw” kin in nan wa?»

¹³ Nan de ki ingə lapiya kaa gər'ə el, tado Jeju ur kaki dann bulə de'gi'ti ki rai low'ə'ti non kin.

¹⁴ Kagilo nden go'ti, Jeju təl ingə nati Kəy'ti lə Luwə ə el'ə ene: «Oo, ngosine kin ingə lapiya nga. Ningə kadi ra majel el ratata nan to nya madi ki ngan ngayn te do'i'ti bay.»

¹⁵ Lo kin'ti, dingəm aw el Juwipi'gi toki in Jeju ə adi'ne lapiya.

¹⁶ In be ə, Juwipi'gi awi ki ta ki Jeju ki ra nya kin ndo kərkon'ti.

¹⁷ Nan Jeju el'de: «Biti bone kaa Bai isi ta ra ki de'gi'ti, ningə m'in kaa maji kadi m'ra ki de'gi to.»

¹⁸ Tado ta ki Jeju el kin, njekundo Juwipi'gi sangi row ki rangi do mad'a'ti kadi n'toli'ə; tado eli eyina Jeju ra nya buji'n ndo kərkon par el, nan el bay ene Luwə in Baw'ne ki oji'ne, adi ra ro'ne kadi n'in de ki n'asi nan ki Luwə.

Togi konbe ki Ngonn lə Luwə awi'n

¹⁹ Jeju təl un ta el'de ene: «Oyo, toki rəta'ti, adi m'el'se, m'in Ngonn lə Luwə m'ra kadi m'asi ra nya do ro'm el. In nya ki m'oo Bai ra ə m'in m'ra. Nya ki Bai ra ə, m'in Ngonn'o m'ra kah'a'ti inbe kin to.

²⁰ Tado Bai ndigi'm m'in Ngonn'o adi toji'm nya'gi pəti ki inbe ra. A toji'm kulə ra'gi ki əti bol ngayn bay ki kadi a ra'se bol.

²¹ Tado toki kaa ki Bai isi un'n njekoy'gi lo koy'ti adi'de kumngayira kakin ə, m'in Ngonn'o, m'adi kumngayira de ki ra toki m'ge to.

²² Bai gangi ta do de'ti el, nan adi'm togi m'in Ngonn'o kadi m'gangi'n ta do de'gi'ti,

²³ kadi de'gi pəti osikurə'm toki osikurə Bai be to. De ki osikurə'm m'in Ngonn el, osikurə Bai ki njekulə'm el jagi to.

²⁴ Toki rəta'ti, adi m'el'se, de ki oo ta lə'm, taa un me'ne adi njekulə'm num to ə, de'ə kin a ingə kaji ki biti ki non'ti. Ta ki gangi a osi do'a'ti el, nan dər do koy nga adi in me kaji'ti.

25 Toki rɔta'ti, adi m'el'se, ndo a re, ningə ndo'a re nga ki kadi njekoy'gi a oyi do ndu'm m'in Ngonn læ Luwə. Nga ningə de'gi ki a oyi do ndu'm a si kumngayira.

26 Tado toki kaa ki Bai ə in nje kadi de'gi kaji kakin ə, adi'm m'in Ngonn'o togi kadi m'adi de'gi kaji to.

27 Adi'm m'in Ngonn'o togi kadi m'gangi'n ta do de'gi'ti, tado m'in Ngonn de.

28 Ningə kadi adi əti'se bol el, tado ndo re nga ki kadi de'gi pəti ki toi be ninn'ti a oyi do ndu'm.

29 Nje ki rai nya ki maji a tei lo koy'ti tado kaw ki kaji'ti, ə njera nya ki majel a tei lo koy'ti tado kaw ki lo gangi ta'ti to*

30 M'in m'ra kadi m'ra nya madi do ro'm el. M'in m'gangi ta kigo ndu'ti ki m'ingə ro Luwə'ti. Nga ningə, ta ki gangi lə'm in ta ki gangi ki dana tado m'nji m'sangi ndigi lə'm el nan m'nji m'sangi ndigi læ njekulə'm.»

Naji ki man do Jeju'ti

31 Jeju el ene: «Kin ə re in m'inbe ə m'man naji do ro'm'ti ə re de ki a ndigi sə'm do naji ki man'ti lə'm goto.

32 Nan in de ki rangi ə mannaji do'm'ti, ningə m'gər kadi mannaji ki do'm'ti kin in ta ki rɔta'ti.

33 In uləi ki de'gi ro Jan Batisi'ti, ə Jan mannaji ki rɔta'ti do'm'ti.

34 M'in m'aw ndoo kadi de mannaji do'm'ti el, nan m'el be kadi ingəi kaji.

35 Jan Batisi in lambi ki kində por'ti tado koo'n lo, ningə ingi ndigi kadi rai ronel kunj'ə'ti ngonn kagilo kare.

36 Nan nya'gi ki rangi manyinaji do'm'ti utə nya Jan sanyi: kulə'gi ki m'ra'de, adi in kulə'gi ki Bai adi'm kadi m'ra kin manyinaji do'm'ti taa toji kadi Bai ə ulə'm.

37 Bai inbe ki ulə'm, mannaji do'm'ti. Nan k'in ə in oyi ndu'ə ndo kare el num, oyi takum'ə el num.

38 Ngəmi ta li'ə el, tado m'in ki ulə'm kin uni me'se adi'm'in el.

39 Sii sangi ginn ta læ Luwə maji maji tado oyi kadi a ingəi kaji ki biti ki non'ti me'ti; nga ningə in ta læ Luwə inbe kin ə in nje mannaji do'm'ti.

40 Nan in mbəti rei ro'm'ti kadi ingəi kaji ki biti ki non'ti.

41 M'in m'sangi kadi de'gi piti m'in el.

42 Ningə nya kare ki m'oo ro'se'ti, m'gər kadi in ndigi Luwə el.

43 M'in m're ki to Bai, nan mbəti kadi uwəi m'in ki ro'se'ti. Ningə kin ə de ki rangi re ki to'ne inbe ə, a uwəi'ə ki ro'se'ti maji.

* 5:29 5.29 Daniyel 12.2

44 Ingi ki isi sangi kadi ingöi toji ki kadi inbe'gi ulöi dönan'ti ki yo ge ki ne ge yo, um sangi kadi ingöi toji ki in rö Luwə'ti ki in ki kar'ne ba ə in Luwə kin el, ningə a rai bann be ə a uni me'se adi'm'in wa?

45 Kadi oyi toki in m'in ə m'a m'un dö'se m'aw'n rö Bai'ti el, nan in Moji ki indöi me'se dö'a'ti kin ə a ində taa dö'se'ti.

46 Ningə kin ə re uni me'se adi Moji toki röta'ti dö ta'ti ki ndangi ə re a uni me'se adi'm'in to, tado in ta ki dö'm'ti ə Moji ndangi†.

47 Ə re oyi ta ki ndangi kin to ta ki röta'ti el ə ra bann be ə a uni me'se adi'm'in dö ta'ti ki m'el kin wa?»

6

Jeju adi nyakuso de'gi dər mi söi

(Mat 14.13-21; Mrk 6.30-44; Luk 9.10-17)

1 Go nya'gi'ti kin, Jeju öti non, aw gidi ba'ti ki Galile, ki bari'ə ba ki Tiberiyadi.

2 Bulə de'gi ngayn uni go'ə, tado de'gi oyi nyaköji'gi ki öti bol ki Jeju ra dö nje monyi'gi'ti aji'n'de.

3 Tado nya kin ə Jeju al dö mbal'ti taa, ningə isi dö'ti nan'ti ki njendo'gi lə'ne.

4 Dökagilo'ə'ti kin, nanyi lə Juwipi'gi ki bari'ə nanyi Paki in ndəkba.

5 Loki Jeju un kum'ne ningə, oo bulə de'gi ki isi rei ki rö'a'ti. Ə dəji Pilipi ene: «J'a j'ingöi mapa ra ə j'a ji ndogi kadi bulə de'gi kin pəti söi wa?»

6 Jeju dəji ta kin be kadi oo'n ta ki me Pilipi'ti, tado inbe gər nya ki kadi a ra bəti.

7 Ə Pilipi ilə'ti ene: «Kin ə re ji ndogi mapa ki nar kulə ki ndö bu joo mindi kaa asi kadi a ödi ta'de nden nden pəti el.»

8 Lo kin'ti, njendo lə Jeju kare ki tö'a nan Andire, ki in ngonnkon Simon Piyər, el Jeju ene:

9 «Ngonn ki dingəm kare, aw ki mapa mi, ki in mapa ki rai ki ko ki bari'ə öri, taa ngann kanji'gi joo tö. Nan in kin in nya ki kadi de elta'a kadi de'gi'ti ki banyinan be kin el*.»

10 Ə Jeju ene: «Adi de'gi pəti sii nanga.» Low'ə'ti kin, mu in ngayn səm'ti, adi de'gi uwəi lo sii'ti nanga. De'gi kin asi dingəm'gi dər mi.

11 Be ə, Jeju un mapa, ra oyo Luwə dö'ti, ə lowə de'gi pəti ki rai low'ə'ti non kin. Un kanji lowə'de kah'a'ti kakin tö. Adi'de kigo me ge'ti lə'de.

12 Loki söi asi'de nga a, Jeju el njendo'gi lə'ne ene: «Kawi gində'gi ki nanyi kin, kadi de inyə nya madi kö el.»

† 5:46 5.46 Ndukun ki nja joo 18.15

* 6:9 6.9 2 Ngar'gi 4.42-44

13 Be ə, mapa ki mi ki de'gi soi, njendo'gi kawi gində'gi ki nanyi kara dɔgi gidə in joo.

14 Loki de'gi oyi nyakɔji ki əti ɓol ki Jeju ra kin ningə eli eyina: «Ki rɔta'ti, de kin in Njekeltakita Luwə'ti ki maji kadi to re dɔnangi'ti kakin inɓe.»

15 Nga ningə, Jeju gər kadi a rei to uni'ə ai indəi'ə ngar, adi təl ɔr rɔ'ne aw gogi dɔ mbal'ti, ki kar'ne ba.

Jeju njiyə dɔ mann'ti

(*Mat 14.22-27; Mrk 6.45-52*)

16 Loki lo sɔl, njendo'gi lə Jeju awi kadi ba'ti.

17 Awi ali me to'ti, uni ta'de kaw ki Kapernayim'ti, ki in dow ba'ti ki kare. Lo kin'ti, lo ndul dɔ'de'ti, taa Jeju kaa təl re rɔ'de'ti el ɓay tɔ.

18 Nəl ulə ki tɔgi'ne ngayn, adi mann babo in pu pu.

19 Njendo'gi ɔsi to asi kulə metər mi be ningə, oyi Jeju kaa ra njiyə dɔ mann'ti isi re ki rɔ to'ti. Loki oyi Jeju ra njiyə dɔ mann'ti, ɓol ra'de ngayn.

20 Nan Jeju el'de ene: «In m'in, ɓoli el!»

21 Lo kin'ti, ndigi kadi n'uni Jeju me to'ti, nan tanan'ti non par ə, to ɔdi nangi loki isi awi'ti.

Bulə de'gi sangi Jeju

22 Lo ti go'ti, bulə de'gi ki nanyinan gidi ba'ti, oyi kadi tagine to in kareba par ə njendo'gi lə Jeju ali me'ti ai dɔ rɔ'de, um Jeju al me'ti se'de el.

23 Lo kin'ti non, to'gi ki rangi in Tiberiyadi'ti rei, rai lo kati, ndəkba kadi lo'ti ki ndɔki Burəɓe elta ra'n oyo dɔ mapa'ti ə adi bulə de'gi soi kakin.

24 Loki bulə de'gi oyi Jeju el num, njendo'gi li'ə el num ə, ali me to'gi'ti awi ki Kapernayim sangi Jeju'ti.

Jeju in mapa kusɔ koy el

25 Loki ingəi Jeju dow ba'ti ki kare, dɔji'ə eyina: «Njendo de'gi, in re te ne kadi bann'ti wa?»

26 Ə Jeju təl el'de ene: «Rɔta, rɔta adi m'el'se, isi sangi m'in tado mapa ki soi ndanni, um in tado gər ə in gəri me nyakɔji'gi ki m'ra kin el.

27 Maji kadi rai kulə tado nyakusɔ ki a ndu'm kin el, nan tado nyakusɔ ki a to biti ki non'ti. In nyakusɔ ki m'in Ngonn de m'a m'adi'se, tado Luwə ki Baw'je ra ndaja kare rɔ'm'ti tado tɔji'm toki m'in de lə'ne.»

28 Lo kin'ti, bulə de'gi təli dɔji'ə eyina: «In ri ə maji kadi ji ra taa kadi ji ra'n kulə ki Luwə ndigi wa?»

29 Ə Jeju təl el'de ene: «Nya ki Luwə ge rɔ'se'ti, in kadi uni me'se adi de ki ulə.»

³⁰ Be ə eli'ə eyina: «Nyakoji ri ə a ra taa kadi j'oo ə j'un me'je wa? Kulə ri ə a ra wa?»

³¹ Kaw'je'gi soi nyakuso ki in dōran'ti ki bari'ə nan mann. Be ə ndangi me makitu'ti eli eyina: «Adi'de soi mapa ki in dōran'ti taa'.»

³² Lo kin'ti, Jeju təl el'de ene: «Toki rōta'ti, adi m'el'se, in Moji ə adi'se mapa ki in dōran'ti el, nan in Bai Luwə ə adi'se mapa ki rōta'ti ki in dōran'ti taa.

³³ Tado mapa lə Luwə ki adi de'gi, in mapa ki in dōran'ti taa ki nje kadi de'gi ki dōnangi'ti ne sii ki dō'de taa.»

³⁴ Be ə, təli eli'ə eyina: «Burəbe, adi'je mapa kin ki ndo'gi ndo'gi adi j'uso.»

³⁵ Jeju el'de ar njay ene: «M'in mapa ki nje kadi de kumngayira. De ki re rō'm'ti bo a ra'a el biti ki non'ti, de ki un me'ne adi'm kaa, kundə a ra'a el biti ki non'ti.»

³⁶ Ningə m'el'se toki oyi m'in, nan uni me'se adi'm'in el.

³⁷ Nje ki Bai adi'm'de a rei rō'm'ti. Ningə de ki re rō'm'ti, m'a m'tuwə el jagi.

³⁸ Tado m'ində dōran'ti, m're dōnangi'ti tado ra ndigi lə'm el, nan kadi m'ra ndigi lə njekulə'm.

³⁹ Ningə nya ki njekulə'm ki ulə'm ndigi kadi m'ra ə to kin: ndigi kadi to madi de kare dann de'gi'ti ki adi'm'de kin nanyi kə el, nan kadi m'te se'de ji koy'ti dōboy ndo'ti.

⁴⁰ In kin ə in nya ki Bai ndigi: ndigi kadi de'gi pəti ki oyi m'in Ngonn lə Luwə ə uni me'de adi m'in, ingə kaji ki to biti ki non'ti, ə kadi m'te se'de ji koy'ti dōboy ndo'ti.

⁴¹ Juwipi'gi barita dō Jeju'ti tado el ene: «M'in mapa ki in dōran'ti taa.»

⁴² Barita dann'de'ti eli eyina: «Jeju kam, in ngonn lə Jisepi el wa? Ji gər kon'a'gi ki baw'a'gi maji tō, nga ra bann be ə el ene n'in dōran'ti taa ə n're wa?»

⁴³ Jeju təl el'de ene: «Barita ta dann'se'ti el.

⁴⁴ De ki asi kadi re rō'm'ti ki kanji kadi Bai ki ulə'm, or'ō tarow goto. Ningə re Bai te tarow ad'a ə, m'in m'a te si'ə ji koy'ti dōboy ndo'ti.

⁴⁵ Ndangi me makitu'ti lə ki kare dann Njekeltakita Luwə'ti eyina: «Pəti, Luwə a ndo'de nya‡,» ningə de ki ra ki oo ndu Luwə ki Bai ə taa nyando li'ə, de'ə kin re rō'm'ti.

⁴⁶ In kin ə toji kadi de oo Bai Luwə el; in nje k'in rō Luwə'ti ki kar'ne ba ə oo Bai Luwə.

⁴⁷ Rōta, rōta, adi m'el'se, de ki un me'ne taa, ingə kaji ki to biti ki non'ti.

⁴⁸ M'in mapa ki de sō ə a oy el.

⁴⁹ Dilə mbo'ti, kaw'se'gi soi nyakuso ki in dōran'ti ki bari'ə nan mann, kaa oyi.

50 Nan mapa ki in dōran'ti kin, in mapa ki kadi de sō ə, de a oy el.

51 M'in mapa kisikidōtaa ki in dōran'ti taa. Re de sō mapa kin ə, de'ə a oy el biti ki non'ti. Mapa ki m'a m'adi, in darō'm ki kadi de'gi sii kumngayira.»

52 Lo kin'ti, Juwipi'gi manjinan ta ngayn dann'de'ti eyina: «De kin a ra bann ta kadi a adi'je darō'a kadi j'uso wa?»

53 Ə Jeju el'de ene: «Rōta, rōta, adi m'el'se, re sōi darō'm m'in Ngonn de el num, anyinan mosi'm el num ə, a ingəi kajī el.

54 De ki sō darō'm ə anyi mosi'm tō ningə, de'ə kin a ingə kajī ki to biti ki non'ti, ningə m'a m'te si'ə ji koy'ti dōboy ndō'ti.

55 Tado darō'm in nyakuso ki rōta'ti, ə mosi'm in nyakanyi ki rōta'ti tō.

56 De ki sō darō'm num, anyi mosi'm num tō ə, j'in si'ə j'in nan'ti kareba.

57 Bai ki ulə'm isi kumngayira adi m'in m'nji kumngayira ki ta kul'ə. Be ə, de ki sō darō'm a isi kumngayira ki takul'm tō.

58 In kin ə in mapa ki in dōran'ti taa. To to mapa ki kaw'se'gi sōi ə oyi kin el, nan in mapa ki de sō ə, de'ə kin a oy el, a isi ki dō'ne taa ki ndō'gi ndō'gi.»

59 Ta'gi kin tei ta Jeju'ti loki isi ndō'n nya de'gi ginn kəykawnan'ti lə Juwipi'gi, me be'ti ki Kapernayim.

Ta ki nje kadi kajī ki biti ki non'ti

60 De'gi ngayn dann njendo'gi'ti lə Jeju, loki oyi ta kin ta Jeju'ti ningə, eli eyina: «Ta kin in ta ki ngan ngayn, de ki asi kadi a ində mbi'ne go'ti goto.»

61 Jeju gər me'ne'ti kadi njendo'gi li'ə isi barita dō ta'ti li'ə. Be ə el'de ene: «Ta kin tugə'se jigī'ti wa?»

62 A kin ə re oyi m'in Ngonn de m'təl m'aw taa lo kis'i'ti ki m'nji'ti kete kin ə a rai bann wa?»

63 In Ndil ə in nje kadi de isi ki dō'ne taa. De dōrō'ne in nya madi el. Ningə ta'gi ki m'el'se kete kin in Ndil num in kisikidōtaa num.

64 Nan de'gi madi dann'se'ti uni me'de adi'm'in el.» Jeju el be, tado lo kulə ngirə'ti bay, gər de'gi ki a adi'ə me'de el, taa gər de ki njekulə ji njeban'gi'ti tō.

65 Jeju ilə dō'ti bay ene: «In tado kin ə m'el'se m'ene: “De ki Bai ad'a tarow el, asi kadi a re rō'm'ti dōrō'ne el.”»

66 In dō ndō'a'ti non kin, ngayn'gi dann njendo'gi'ti li'ə təli go'ə'ti, mbeti njiyəi si'ə.

67 Ə Jeju tu rō'ne ki rō nje ki dōgi gidə in joo'ti el'de ene: «Nga ingi, a awi el yan'ne wa?»

68 Nan Piyər el Jeju ene: «Burəbe, j'a j'aw rə nan'ti wa? In ə ta kajı in me ji'ti biti ki non'ti.

69 J'in, j'un me'je pəti də'i'ti. Ningə ji gər kadi in Kar njay ki Luwə ulə.»

70 Jeju təl el'de ene: «In m'in ə m'mbəti'se in ki dəgi gidə in joo kin, nan de kare dann'se'ti, ndil Su in me'ə'ti.»

71 Lo kin'ti, Jeju isi elta ki də Judasi'ti ki ngonn lə Simon Isikariyoti'ti. Tado in ə in ki kare dann njendo'gi'ti ki dəgi gidə in joo ki a ulə Jeju ji njeban'gi'ti.

7

Ngannkon Jeju uni me'de adi'ə

1 Go'ti, Jeju nanyi ki lo njiyə'ti dənangi Galile'ti, ge el kadi n'njiyə n'aw ə n'təl dənangi Jude'ti, tado njekundo Juwipi'gi isi sangi kadi n'toli'ə.

2 Nga ningə dəkagilo ra nanyi lə Juwipi'gi ki kadi sii ginn *Kəyku'ti in ndəkba*,

3 ə ngannkon Jeju eli'ə eyina: «In ne ə aw dənangi Jude'ti adi njendo'gi lə'i kaa oyi nya'gi ki isi ra'de kin tə.

4 De ki ndigi kadi de'gi oyi'ne kam a ra nya'gi kuti lo'ti el. Nga ningə, toki isi ra nya'gi ki əti bəl kin, maji kadi ra adi de'gi pəti oyi'nu.»

5 Nan toki rəta'ti, ngannkon'a'gi inbe uni me'de adi'ə el.

6 Ə Jeju el'de ene: «Ndo lə'm re el bay; nan ingi, ndə'gi pəti to maji tado lə'se.

7 De'gi ki dənangi'ti ne kin a awi sese ki ta el, nan m'in ə, me'de majel sə'm tado m'el kulə ra'de'gi ki majel ki taga.

8 Ingi ə awi lo ra nanyi'ti kin. M'in ə, m'a m'aw el, tado ndə lə'm nanyi bay.»

9 Go ta'gi'ti ki el kin, isi Galile'ti ba.

10 Nan loki ngannkon'a'gi awi lo ra nanyi'ti, in kaa əti osi də row'ti tə ki kanji kadi de oo'ə. Aw to lo kaw ki lo kiyə'ti be.

Nyando ki lo ra nanyi kisi ginn Kəy lo'ti

11 Dəkagilo ra nanyi'ti, njekundo Juwipi'gi sangi Jeju ningə dəji eyina: «In lo'ti ki ra be wa?»

12 De'gi manjınan ta'ti ngayn də'a'ti dann bulə de'gi'ti; nje ki nan'gi eli eyina: «In de ki maji,» ə nje ki nungi eli eyina: «Jagi, isi buki bulə de'gi mu'ti,» tə.

13 In be kaa de ki kadi elta li'ə ki taga wangı goto, boli njekundo Juwipi'gi.

14 Ndo'gi ki kadi ra nanyi dər te dana nga ə Jeju aw ginn Kəy'ti lə Luwə, isi ndo nya de'gi.

* 7:2 7.2 Lebitiki 23.34-36; Ndukun ki nja joo 16.13

15 In nya ki ndoƷi Juwipi'gi ngayn adi dɔƷi nan ta eyina: «In kam de ndo'ə nya el tɔ, nga ra bann ə gər nya ətɪ ɓol be wa?»

16 Ə Jeju ilə'de'ti ene: «Nya ki m'nji m'ndo kin ngirə in rɔ'm'ti el, nan ngirə in rɔ Luwə'ti ki njekulə'm.

17 Kin ə re de ndigi kadi n'ra nya ki Luwə ndigi ə, lo kin'ti ə a gər ar njay toki nya ki m'nji m'ndo kin ngirə in rɔ Luwə'ti eke in m'inbe ə m'ində ngirə wa.

18 De ki nje kelta ki tɔ'ne inbe isi sangi tɔɓar lə'ne inbe. Nan de ki sangi tɔɓar lə nje kulə'ne a elta ki rɔta'ti, ningə nya ki gorow'ə'ti el goto rɔ'a'ti tɔ.

19 MoƷi adi'se ndukun adi tai maji, nan de ki təl rɔ'ne go'ti goto. Nga ra bann ə isi sangi kadi tɔli m'in wa?»

20 Ə bulə de'gi eli'ə eyina: «In aw ki ndil ki majel me'i'ti! Nan ə isi sangi kadi n'tɔli wa?»

21 Ə Jeju təl un ta ilə'de'ti ene: «M'ra nya kareba be, ə ingi pətɪ ətɪ'se ɓol!

22 MoƷi adi'se ndu kadi ujəi mətɪ ngann'gi ningə in ndu ki te rɔ MoƷi'ti ne par el, nan in kaw'je'gi ki kete nu ə uni ndu kin ə ingi si ujəi mətɪ ngann'gi ndɔ kərkon'ti†.

23 Kin ə re ujəi mətɪ ngonn ndɔ kərkon'ti kadi to de kidi ndukun lə MoƷi el ə, ra bann ə me'se to'se dɔ'm'ti m'in ki m'aji darɔ de ba pətɪ ndɔ kərkon'ti wa?

24 Inyəi ta gangi ta kigo lo koo'ti lə'se, ə gangi ta ki dana.»

Jeju in Kirisiti ki Luwə mbət'ə

25 De'gi ki Jerujalem'ti eli eyina: «De kam el ə de'gi isi sangi kadi n'tɔli'ə wa?

26 Nga nyi ra elta taga wangi am, ə de el'ə ta madi el! Kibo'gi lə'je gəri ɓətɪ kadi in Kirisiti, De ki Luwə mbət'ə inbe wa ənn?

27 Ki ne kin, ji gər lo ki de kin in'ti maji, nan ndɔ ki Kirisiti De ki Luwə mbət'ə a te bus ə, de kare kaa a gər lo ki in'ti el.»

28 Lo kin'ti, Jeju ki isi ndo de'gi nya ginn Kəy'ti lə Luwə un ndu'ne ki taa ene: «In mərɪta kadi in gəri m'in maji, taa in gəri lo ki m'in'ti tɔ! Ta ri in m'inbe ə m'ulə rɔ'm el, nan Luwə ki njekulə'm in de ki asi kadi de ində me'ne dɔ'a'ti. Ingi, in gəri'ə maji el.

29 M'in m'gər'ə maji tado m'ində rɔ'a'ti, taa in ə ulə'm tɔ.»

30 Lo kin'ti, de'gi isi sangi kadi n'uwəi Jeju, nan de ki kadi ində ji'ne dɔ'a'ti goto, tado ndɔ li'ə asi el ɓay.

† 7:22 7.22 Lebitiki 12.3; Lotum 17.10-13

³¹ Ningə dann bulə de'gi'ti, de'gi ngayn uni me'de adi'ə ə eli eyina: «Dokagilo ki Kirisiti De ki Luwə mbət'ə a re ə, a ra nyakoji'gi ki utə nya dingəm kin wa?»

³² Ə ta ki bulə de'gi isi yəmi ginn mindi de'ti əjido Jeju kin osi mbi Parisi'gi'ti, adi Parisi'gi ki kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi uləi njengəm do lo'gi lə'de kadi awi uwəi Jeju.

³³ Ə Jeju el ene: «M'a m'in sese kagilo nden be bay, ə m'a m'aw ki rə nje kulə'm'ti.

³⁴ A sangi m'in nan a ingəi m'in el, tado loki m'a m'in'ti kin a asi kadi a awi'ti el.»

³⁵ Ə do ta'ti kin Juwipi'gi dəji nan ta eyina: «Lo ki ra be ə a awi'ti ə kadi j'a j'ingəi el wa? A aw go ngannkon'ne'gi'ti ki sananyinan dann Gireki'gi'ti kin kadi aw ndo nya Gireki'gi wa?»

³⁶ Ta ki el ene: «A sangi m'in nan a ingəi m'in el, tado loki m'a m'in'ti kin a asi kadi a awi'ti el,» kin kər me'ə nan ri wa?»

Dəboy ndo ra nanyi

³⁷ Dəboy ndo ra nanyi, ki in ndo kibo ngayn əʒ, Jeju ində ra taa un ndu'ne ki taa el ene: «Kin ə re de madi kundə ra'a ə, kadi re rə'm'ti anyi mann.

³⁸ De ki un me'ne adi'm ə, «mann ba'gi ki nje kadi de'gi si ki do'de taa a uwəi bul bul ngar me'ə'ti,» toki Makitu lə Luwə el'n.»

³⁹ Lo kin'ti, Jeju isi elta lə Ndil Luwə ki kadi de'gi ki uni me'de adi'ə a ingəi, tado dokagilo'ə'ti kin Ndil Luwə re do de'gi'ti el bay, tado Jeju ur me toji'ti lə'ne el bay.

Bulə de'gi gangi nan tado Jeju

⁴⁰ Dann bulə de'gi'ti, de'gi madi ki oyi ta kel Jeju eli eyina: «Toki rəta'ti, de kam in Njekeltakita Luwə'ti ki maji kadi a re kakin ə inbe!»

⁴¹ Nje ki nan'gi eli eyina: «In Kirisiti ki in De ki Luwə mbət'ə.» Nan nje ki nungi bay manji eyina: «Kadi Kirisiti in de ki Galile'ti wa?»

⁴² Makitu lə Luwə el toki Kirisiti ki in De ki Luwə mbət'ə, a in de ki ginn koji'ti lə *Dabidi, ningə a te ki tarow ki Betilehem'ti, ki in ngonn be koji Dabidi§.»

⁴³ In be ə, bulə de'gi gangi nan tado lə Jeju.

⁴⁴ De'gi madi dann'de'ti ndigi kuwə, nan de ki kadi ində ji'ne do'a'ti goto.

Me ngan lə njekundo Juwipi'gi

⁴⁵ Njengəm ta lo lə Juwipi'gi ki awi kadi uwəi Jeju kakin, təli rei rə njekundo njekujənyamosi kadikare'gi'ti in ki

Parisi'gi, ə kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi ki Parisi'gi dəji'de eyina: «Nga ra bann ə rei si'ə el wa?»

⁴⁶ Ə njengəm lo'gi eli eyina: «Ndɔ kare j'oo de elta toki dingəm kin isi el'n el.»

⁴⁷ Ə Parisi'gi dəji'de eyina: «Ingi kaa inyəi rɔ'se adi ədi'se tɔ wa?»

⁴⁸ Oyi'de kare be dann nje ki boi'ti eke dann Parisi'gi'ti un me'ne non wa?

⁴⁹ Bulə de'gi kam in de'gi ki gəri ndukun lə Moji el, in de'gi ki Luwə a tuji'de kɔ!»

⁵⁰ Nikodem ki in ki kare dann Parisi'gi'ti ki kete aw rɔ Jeju'ti un ta el'de ene:

⁵¹ «Kin ə re de oo ta ki ta'de'ti el num, taa oo nya ki ra el num ə, ndukun lə'je a gangi ta dɔ'a'ti el*.»

⁵² Nan iləi'ə'ti eyina: «In kaa in de ki Galile'ti tɔ wa? In sangi ginn'ə maji oo, njekeltakita Luwə'ti ki kadi in de ki Galile'ti goto.»

⁵³ Go'ti, de ki ra kaa ɔti aw be lə'ne.

8

Jeju in ki dene ki nje kuwə marum

¹ [Jeju ɔti non aw dɔ mbal kagi Buni'gi'ti.

² Nan loki lo ti njay par ə təl re nati Kəy'ti lə Luwə. De'gi pəti rei ki rɔ'a'ti, ə isi nanga isi ndɔ'de nya.

³ Lo kin'ti, njendo ndukun'gi ki Parisi'gi rei ki dene ki indəi ji'de dɔ'a'ti lo kuwə marum'ti, adi'ə ra takum de'gi'ti,

⁴ ningə eli Jeju eyina: «Njendo de'gi, dene kam j'indəi ji'je dɔ'a'ti lo kuwə marum'ti.

⁵ Nga ningə, Moji el'je me ndukun'ti* kadi koo dene'gi ki be kin ji tilə'de ki mbal ji tɔl'de kɔ, ə in, ta lə'i in ri wa?»

⁶ Elita kin be to kuləkikiyə kadi uwəi Jeju to indəi taa dɔ'a'ti. Nan Jeju ulə dɔ'ne nanga ə isi ndangi nya ki ngonn ji'ne nanga.

⁷ Ə loki nanyinan ki lo dəj'ə ta'ti, Jeju ɔr dɔ'ne taa el'de ene: «De ki dann'se'ti ne ki ra majel nja kare el ə, kadi ilə ki mbal dɔkete.»

⁸ Jeju elta be ə təl ulə dɔ'ne nanga gogi, isi ndangi nya nanga.

⁹ Ə loki oyi ta kin ə, ɔti kare kare, ulə ngirə dɔ nje ki togi'ti, təl'n dɔ nje ki du'ti. Ta tɔlta'a'ti, Jeju nanyi ki kar'ne ba. Dene kakin ə ra ngawdann lo'ti;

¹⁰ Ə Jeju un dɔ'ne ki taa el'ə ene: «Dene, de'gi kaa rai ra? De kare kaa gangi ta dɔ'i'ti el wa?»

* 7:51 7.51 Ndukun ki nja joo 1.16

* 8:5 8.5 Lbt 20.10; Ndu 22.22-24

¹¹ Ningə dene el'ə ene: «Burəbe, de kare kaa gangi ta do'm'ti el,» ə Jeju el'ə ene: «M'in kaa m'gangi ta do'i'ti el jagi to, nga ningə aw, ə ra majel gogi el†.»]

Jeju in kunji ki donangi'ti

¹² Jeju təl el'de bay ene: «M'in kunji ki donangi'ti, de ki un go'm, a njiyə me lo ki diw'ti el, kunji ki nje kadi de'gi sii ki do'de taa a unji do'a'ti.»

¹³ Lo kin'ti, Parisi'gi eli'ə eyina: «In inbe ə isi mannaji ki do'i'ti ə, mannaji lə'i in ki rəta'ti el.»

¹⁴ Ə Jeju il'de'ti ene: «Re m'inbe m'man naji do ro'm'ti kaa m'gər kadi mannaji lə'm in ta ki rəta'ti, tado m'in m'gər lo ki m'in'ti num, m'gər lo ki m'nji m'aw'ti num, nan ingi, gəri lo ki m'in'ti el num, in gəri lo ki m'nji m'aw'ti el num to.»

¹⁵ Ingi isi gangi ta kigo lo koo'ti lə de, nan m'in m'gangi ta do de'ti el.

¹⁶ A kin ə re m'gangi ta non ə, in ta ki gangi ki gorow'ə'ti, tado m'in ki kar'm ə m'gangi ta el, Bai ki njekulə'm in sə'm nan'ti.

¹⁷ Ningə me ndukun'ti lə'se inbe kaa ndangi eyina: “Kin ə re de'gi joo manyinaji, ə mannaji lə'de aw go nan'ti ə, ta lə'de in ta ki rəta'ti‡.”

¹⁸ M'inbe m'man naji do ro'm'ti, ningə Bai ki ulə'm kaa mannaji lə'ne do'm'ti to.»

¹⁹ Ningə dəji'ə eyina: «Baw'i in lo ki ra'ti dana wa?» Ə Jeju il'de'ti ene: «In gəri m'in el, taa in gəri Bai el to. Kin ə re in gəri m'in ə re a in gəri Bai to.»

²⁰ Ta'gi kin te ta Jeju'ti loki isi ndo'n de'gi nya nati Kəy'ti lə Luwə. Isi lo'ti ki nya'gi ki de'gi isi iləi kadikare'ti adi Luwə'ti. Nga ningə de uwə el, tado ndo li'ə asi el bay.

Jeju elta do kaw'ne ro Baw'ne'ti

²¹ Jeju el'de ta ki rangi bay ene: «M'a m'aw, ningə a sangi m'in, nan a oyi me majel'gi'ti lə'se. Lo ki m'a m'aw'ti kin a asi kadi a awi'ti el.»

²² Lo kin'ti, Juwipi'gi elinan eyina: «A təl ro'ne ə ra bann ə el ene: “Lo ki m'a m'aw'ti kin a asi kadi a awi'ti el wa?”»

²³ Ə Jeju el'de ene: «In, in de'gi ki donangi'ti ne, ə m'in, m'in de ki dōran'ti taa nu to; in de'gi lə donangi, nan m'in, m'in de lə donangi el.»

²⁴ Ningə in tado kin ə m'el'n kete m'ene: “A oyi me majel'gi'ti lə'se.” Kin ə re uni me'se adi m'in toki in m'in “Nje kisi non” el ə, a oyi me majel'gi'ti lə'se.»

† 8:11 8.11 Barta'gi kin goto me makitu'gi'ti ki kete ki in ta lə Luwə ki ndangi to kunmind i ki sigi. ‡ 8:17 8.17 Ndu 19.15, 17.6

²⁵ Ə dəji'ə eyina: «In be kam in nan wa?» Ningə Jeju ilə'de'ti ene: «M'in de ki m'el'se lo kulə ngirə'ti nu inbe kin.

²⁶ Nga ningə, ki oji də'se, m'aw ki ta ngayn kadi m'el ge, m'gangi ge; nan ta ki m'ingə rə nje kulə'm'ti kin par ə m'a m'iləmbər'ə rə de'gi'ti ki dənangi'ti ne. Ningə ta li'ə in ta ki rəta'ti.»

²⁷ Jeju isi el'de ta ki də Baw'ne Luwə'ti nan ingi gəri me ta kin el.

²⁸ Ə Jeju el'de ene: «Ndə ki a bəri m'in Ngonn de taa kagidəsi'ti kin ə, a gəri kadi m'in "Nje kisi non"; taa a gəri kadi m'ra nya madi də rə'm el tə, nan in nya ki Bai ndə'm ə m'nji m'el.

²⁹ Nje kulə'm in sə'm nan'ti; inyə'm ki kar'm el, tado dəkagilo'gi pəti m'ra nya ki nəl'ə.»

³⁰ Loki Jeju elta kin be, de'gi ngayn uni me'de adi'ə.

Ngann kaw Abiraham

³¹ Jeju el Juwipi'gi ki uni me'de adi'ə ene: «Kin ə re rai də nja'se'ti me ta'ti lə'm ə, in njendo'gi lə'm ki rəta'ti.

³² A gəri nya ki rəta'ti, ningə nya ki rəta'ti kin a taa'se ji bər'ti ilə'se taa inbe.»

³³ Ə ingi eli Jeju eyina: «J'in ngann kaw *Abiraham, ningə ji ra bər lə de ndə kare el tə, nga ra bann be ə in el ene nya ki rəta'ti a taa'je ji bər'ti ilə'je taa wa?»

³⁴ Ə Jeju ilə'de'ti ene: «Toki rəta'ti, adi m'el'se: de ki ra ki ra majel, in bər lə majel.

³⁵ Bər a isi ki de'gi ki isi ra bər lə'de kin biti ki non'ti el, nan ngonn koji'de a isi se'de biti ki non'ti.

³⁶ Adi re Ngonn lə Luwə taa'se ji bər'ti ilə'se taa ə, a in de'gi ki taa k'ilə taa ki rəta'ti ji bər'ti.

³⁷ Nga ningə, m'gər kadi in ngann kaw Abiraham; nan isi sangi kadi tōli m'in tado mbəti ta lə'm.

³⁸ M'in m'nji m'el nya ki m'oo rə Bai'ti, nan ingi ə, isi rai nya ki baw'se el'se tə.»

³⁹ Ningə iləi Jeju'ti eyina: «kaw'je in Abiraham.» Ə Jeju el'de ene: «Kin ə re in ngann kaw Abiraham toki rəta'ti ə re a rai kuləra Abiraham.

⁴⁰ M'in m'el'se nya ki rəta'ti ki m'ingə rə Luwə'ti, ningə ki ngəsine kin isi sangi kadi tōli m'in. In kin in kulə ki Abiraham ra el jagi.

⁴¹ In isi rai kuləra baw'se.» Ningə iləi Jeju'ti eyina: «J'in ngann'gi ki koji ginn kaya'ti el; Baw'je in kareba ə in Luwə.»

⁴² Ə Jeju el'de ene: «Kin ə re Luwə in Luwə lə'se ə re a in ndigi m'in, tado m'te rə'a'ti ə m're lo kin'ti. In m'inbe ə m're ki də'm el, nan in in ə ulə'm.

43 Tado ri ə in gəri me ta lə'm el wa? In gəri el tado asi kadi uri mbi'se go ta'ti lə'm el.

44 Su ə in baw'se, ningə in ndigi kadi rai ndigi lə baw'se. In de ki in nje tol de'gi lo kulə ngirə kosi'ti li'ə nu. In ra me nya ra'ti ki rōta'ti nja kare el, tado nya ki rōta'ti goto rō'a'ti. Kin ə re elta ki ngom ə, in kin ə in ta ki osi bo'ə'ti, tado in nje ngom num, in baw nyara ki ngom num.

45 M'in ə, m'in nje kelta ki rōta'ti ə mbeti kun me'se kadi m'in.

46 Nan dann'se'ti ə asi kadi toji toki m'ra majel wa? A kin ə re m'elta ki rōta'ti ə, ra bann ə kadi uni me'se adi'm'in el wa?

47 De ki in yan Luwə, a oo ta lə Luwə, ningə ingi, oyi ta lə'm el, tado in lə Luwə el.»

Jeju in ki Abiraham

48 Lo kin'ti, Juwipi'gi eli Jeju eyina: «In gorow'ə'ti kadi j'eli j'ene: in de ki Samari'ti, taa ndil ki majel isi me'i'ti tō.»

49 Ə Jeju el'de ene: «Jagi, ndil ki majel goto me'm'ti, nan nya kare ki m'oo ə, m'in m'osi kurə Bai, ə in mbəti kəsikurəm tō par.

50 M'in m'nji m'sangi kadi de'gi uləi toji dō'm'ti el. De ki isi sangi kadi de'gi uləi toji dō'm'ti in non, in ə a gangi ta kin taa.

51 Ningə toki rōta'ti, adi m'el'se, de ki təl rō'ne go ta'ti lə'm ə, de'ə kin a oy el ratata.»

52 Lo kin'ti non, Juwipi'gi eli'ə eyina: «Ki ne kin, ji gər maji nga toki ndil ki majel isi me'i'ti. Abiraham oy, taa de'gi ki njekeltakita Luwə'ti kaa oyi tō, ningə in el ene: “De ki təl rō'ne go ta'ti lə'i ə, de'ə kin a oy el ratata.”

53 In utə kaw'je Abiraham ki oy kin wa? Taa njekeltakita Luwə'ti kaa oyi tō! In oo rō'i kadi in nan wa?»

54 Ningə Jeju ilə'de'ti ene: «Kin ə re m'toji rō'm m'inbe ningə, in toji ki nda'a goto. Nga ningə, de ki njekulə toji dō'm'ti in Bai. In ki isi elita li'ə eyina in Luwə lə'se,

55 nan gəri'ə el. M'in m'gər'ə. Kin ə re m'el m'ene m'gər'ə el ə, re m'a m'in nje ngom to ingi be tō. Nan m'in m'gər'ə, taa m'təl rō'm go ta'ti li'ə tō.

56 Kaw'se Abiraham ra rōnel ngayn tado ində me'ne'ti kadi n'a n'oo ndo ki m'a m're'n. Nga ningə oo ndo re'm, adi rō'a nəl'ə ngayn.»

57 Lo kin'ti, Juwipi'gi dəji Jeju eyina: «In ra bal dō mi el bay ə kum'i oo Abiraham wa?»

58 Ə Jeju ilə'de'ti ene: «Toki rōta'ti, adi m'el'se, kete non koji Abiraham'ti, “M'in m'nji non”.»

59 Lo kin'ti non be, kəri mbal kadi n'tiləi Jeju, nan ur dann bulə de'gi, ə te ginn Kəy'ti lə Luwə kə, aw.

9

Jeju aji njekumtɔ kare

¹ Loki Jeju isi ində dər ningə, oo de ki kum'ə tɔ lo koj'o'ti nu isi.

² Njendo'gi li'ə dəji'ə eyina: «Njendo de'gi, dingəm ki kum'ə tɔ lo koj'o'ti nu kin, kum'ə tɔ ɔji'n dɔ majel li'ə inbe eke, ɔji'n dɔ majel lə njekoj'o'gi wa*?»

³ Ə Jeju el'de ene: «In ta lə majel li'ə el num, in ta lə majel lə njekoj'o'gi el num, nan kum'ə tɔ be kadi Luwə ɔji'n togi'ne taga kadi de'gi gəri.

⁴ Dɔkagilo ki kadi to bay, maji kadi ji rai kulə lə de ki njekulə'm, tado lo a ndul ə, lo kadi de a ra kulə goto.

⁵ Toki m'in'n dɔnangi'ti ne bay, m'in kunji ki dɔnangi'ti.»

⁶ Loki Jeju el ta'gi kin be ə, go'ti, tuw mann ta'ne nanga, lɔy'n nangi, ɔr gidi kum nje kumtɔ'ti kakin.

⁷ Ningə, el njekumtɔ ene: «Aw togi kum'i lo ndogi mann'ti ki Silowe†.» «Silowe» kɔr me'ə nan «njekawkulə». Be ə, njekumtɔ aw togi kum'ne low'ə'ti kakin, ə ta təl'ə, kum'ə oo lo maji.

⁸ Nje gədi kəy'gi li'ə, ki nje'gi ki kete isi oyi'ə lo kɔy nya'ti, eli eyina: «M'a, in kam in de ki nje kisi nanga, kɔy nya kakin el wa?»

⁹ Ningə nje ki nan'gi eli eyina: «In darɔ'a inbe.» Ə nje ki nungi eli eyina: «Jagi in in el, nan in de ki nje tanan si'ə.» Ningə inbe ki dɔ'ne el ene: «In darɔ'm m'inbe.»

¹⁰ Nga a dəji'ə ta eyina: «Re inbe ə, ra bann be ə kum'i oo lo wa?»

¹¹ Ə el'de ene: «Dingəm ki tɔ'a nan Jeju ə lɔy nangi ɔr gidi kum'ti, ə el'm ene: «Aw Silowe'ti togi kum'i», ə m'aw m'togi kum'm, par ə kum'm oo lo maji.»

¹² Ningə dəji'ə eyina: «Dingəm kin in ra be wa?» Ə el'de ene: «M'gər el.»

Parisi'gi dəji ta dingəm ki kete kum'ə tɔ kakin

¹³ Lo kin'ti, ɔri dingəm ki kete kum'ə tɔ kakin awi si'ə rɔ Parisi'gi'ti.

¹⁴ Ningə, ndɔ'a'ti ki Jeju lɔy'n nangi ki mann ta'ne ɔr gidi kum'ə'ti adi kum'ə oo lo kakin in ndɔ kɔrkon.

¹⁵ Ə Parisi'gi dəji'ə ta ki yan'de dangi bay ke ra bann ə n'oo'n lo wa? Ə el'de ene: «Jeju ɔr nangi ki lɔy kum'm'ti, ə m'aw m'togi kum'm, ə ngɔsine kum'm oo lo.»

¹⁶ Lo kin'ti, Parisi'gi ki madi eli eyina: «De ki ra nya kin in de ki in rɔ Luwə'ti el, tado ində kum'ne go ndɔ kɔrkon'ti el.» Nan nje ki nungi eli eyina: «Nga ra bann be ə, de ki

* 9:2 9.2 Tekitaga 20.5 † 9:7 9.7 2 Ngar'gi 20.20; Ejay 8.6

njeramajel par a aw ki tɔgi kadi ra'n nyakɔji'gi ki ɛti bol be kin wa?» Be ɛ, ta kin re ki gangi nan dann'de'ti.

17 Ningɛ tɛli dɛji njekumtɔ kakin bay eyina: «Nga inbe ki dɔ'i, ta ri ɛ el dɔ de'ti ki te kum'i adi kum'i oo lo kin wa?» Ɖ njekumtɔ el ene: «In njekeltakita Luwɛ'ti.»

18 Juwipi'gi mbeti kun me'de kadi toki in de ki kete kum'ɛ tɔ, ɛ ngɔsine de te kum'ɛ adi kum'ɛ oo lo. Rai biti uni njekoj'o'gi rei.

19 Ɖ dɛji'de ta eyina: «De kam in ngonn'se inbe toki rɔta'ti wa? A re in ngonn'se inbe ɛ, kum'ɛ tɔ lo koj'o'ti inbe wa? A re kum'ɛ tɔ lo koj'o'ti ɛ, ra bann be ɛ ngɔsine kum'ɛ oo lo wa?»

20 Ɖ njekoj'o'gi eli eyina: «Ji gɛr maji kadi in ngonn'je inbe, taa kum'ɛ tɔ lo koj'o'ti nu tɔ.

21 Nan ki ɔjido kum'ɛ ki ngɔsine oo lo, eke nan ɛ te kum'ɛ adi kum'ɛ oo lo inbe kin ɛ, ji gɛr nya kare me'ti el. Ningɛ inbe tɔgi gangi ɛnn ɛ dɛji'ɛ, ɛ a elta ki dɔ rɔ'ne'ti.»

22 Nje koj'o'gi elita kin be tado bol ki boli Juwipi'gi. Tado Juwipi'gi dɔ'i tanan'ti kadi to de ki re el ene Jeju in Kirisiti De ki Luwɛ mbɛt'ɛ ɛ, sɔw tuwɛ ginn kɛykawnan'ti lɛ Juwipi'gi kɔ.

23 In tado kin ɛ, njekoj'o'gi eli eyina: «Inbe tɔgi gangi ɛnn ɛ, dɛji'ɛ.»

24 Ɖ Parisi'gi bari de ki kete kum'ɛ tɔ kakin adi'ɛ re ki nja joo, ningɛ eli'ɛ eyina: «Elta ki rɔta'ti, ɔsi'n kurɛ Luwɛ. Ji gɛr kadi dingɛm kin in njeramajel.»

25 Lo kin'ti, dingɛm ki kete kum'ɛ tɔ kakin el'de ene: «In njeramaji, kin ɛ in njeramajel inbe kaa m'gɛr nya kare me'ti el, nya kare ki m'gɛr maji ɛnn: kete kum'm tɔ, ningɛ ngɔsine kum'm oo lo.»

26 Ningɛ tɛli eli'ɛ eyina: «In ri ɛ ra sɛ'i wa? Ɖ ra bann tɔ ɛ adi kum'i oo lo wa?»

27 Lo kin'ti el'de ene: «Ta kin m'el'se kete nga, ɛ in mbeti koo ta lɛ'm, ɛ ra bann ɛ in gei kadi m'tɛl m'el'se bay wa? In ndigi kadi tɛli njendo'gi li'ɛ tɔ wa?»

28 Loki el Parisi'gi ta be ɛ, ingi taji'ɛ ɛ eli'ɛ eyina: «In ɛ in njendo li'ɛ, nan j'in, j'in njendo'gi lɛ Moji.

29 Ji gɛr kadi Luwɛ elta ki Moji, nan de lɛ'i kin, ji gɛr lo ki te'ti el.»

30 Ɖ dingɛm kakin el Parisi'gi ene: «In nya ki ɛti bol ngayn kadi de ki rɔta'ti, ingi gɛri lo ki te'ti el tɔ, ɛ de'ɛ kakin taa adi kum'm oo lo.

31 Ji gɛr maji kadi de'gi ki njeramajel, re elita ki Luwɛ ɛ, Luwɛ oo dɔ ta lɛ'de el, nan de ki nje bol Luwɛ, ki nje tɛl rɔ'ne go ndu'ɛ'ti, Luwɛ oo dɔ ta li'ɛ.

³² Ki mayinu inbe kin, ndo kare kadi j'oo nan de madi ə adi kum'de ki to lo koj'o'ti nu oo lo be kin, m'oo el bay.

³³ Kin ə re dingəm kin in ro Luwə'ti el ə, nya madi kare ki asi kadi ra goto.»

³⁴ Lo kin'ti, eli'ə eyina: «In de ki ra me majel'ti lo koj'o'ti nu kam ə, ge kadi in ə ndo'je nya!» Ningə tuwəi'ə adi te taga.

³⁵ Jeju oo kadi tuwəi'ə, ə loki ingə, dəj'ə ene: «In un me'i adi Ngonn de wa?»

³⁶ Ə el Jeju ene: «Burəbe, Ngonn de ə in nan wa el'm adi to m'un me'm m'ad'a wa?»

³⁷ Ningə Jeju el'ə ene: «In oo'ə ki kum'i, in daro'a inbe ə isi elita kin.»

³⁸ Be ə, dingəm kakin el Jeju ene: «Burəbe, m'un me'm m'ad'i.» Ningə əsi məkəsi'ne nanga non'a'ti.

³⁹ Jeju el'ə ene: «M're donangi'ti ne tado gangi ta, m're kadi de'gi ki kum'de to, oyi lo, ə kadi nje ki kum'de oo lo, təli njekumto'gi to.»

⁴⁰ Loki Parisi'gi madi ki rai ki Jeju non, oyi do ta ki Jeju el kin ningə, dəji'ə eyina: «J'in kaa j'in njekumto'gi to wa?»

⁴¹ Ə Jeju ilə'de'ti ene: «Kin ə re in njekumto'gi toki rəta'ti ə, re majel lə'se a goto, nan toki j'isi'n, ə oyi ro'se kadi kum'se oo lo kin ə, majel lə'se to tor'ne'ti ba.»

10

Kujita ki do be nje bati'gi

¹ Jeju el ene: «Toki rəta'ti adi m'el'se. Kin ə re de madi ur go bati'gi'ti ki takəy el, nan in bal ki do bər ki row ki rangi ə, de'ə kin in njebogi, in baw kaya.

² Nan de ki ur kəy go bati'gi'ti ki takəy, in ə njekul bati'gi.

³ Nje ngəm takəy bati'gi te takəy ad'a, ə bati'gi oyi do ndu'ə. Ningə bar bati'gi lə'ne kare kare ki to'de, te se'de taga.

⁴ Loki te ki bati'gi lə'ne pəti taga ningə, əti njiyə non'de'ti, ə bati'gi uni go'ə, tado gəri ndu'ə.

⁵ Bati'gi a uni go de ki rangi el. Re oyi de ki rangi ə, a anyinan sanyi ko kad'a'ti, tado gəri ndu de'gi ki rangi el.»

⁶ Jeju el'de kujita kin, nan gəri nya ki el'de ta do'ti kin el.

⁷ Ə Jeju təl el'de bay ene: «Toki rəta'ti, adi m'el'se, m'in takəy bati'gi.

⁸ De'gi pəti ki rei ro'm'ti, in njebogi'gi, ki baw kaya'gi, adi bati'gi oyi ta lə'de el*.

* 10:8 10.8 Jeremi 23.1-2; Ejəkel 34.2-3

⁹ M'in takəy, re de ur kəy ki row ki rə'm'ti ə, de'ə a ingə kaji. A ur kəy num, a te num, taa a ingə nyakusə'ne num tə.

¹⁰ Njebogi re ə, re tado bogi, re tado təl nya, ə re tado tuji nya tə par. Nan m'in, m're kadi de'gi ingəi kaji. Ningə kadi in kaji ki to mbar mbar.

¹¹ «M'in nje njekul bati'gi ki maji. De ki njekul bati'gi ki maji, adi rə'ne tado bati'gi lə'ne.

¹² Nan de ki in njekul bati'gi tado kingə nar par um in be'de el, loki oo jagum isi re ki də bati'gi'ti, inyə bati'gi ə anyi, adi jagum re uwə'de ge, sanan'de ge.

¹³ Njekul bati'gi tado kingə'n nar kin anyi, tado nya li'ə in nar par ə isi sangi, adi oo lo kadi ində rə'ne kon'ti tado lə bati'gi el.

¹⁴ M'in, m'in njekul bati'gi ki maji. M'gər bati'gi lə'm, ə bati'gi lə'm gəri m'in tə.

¹⁵ Gəri m'in toki Bai gəri'm ə m'in m'gər'n Bai kin be tə. Be ə, m'adi rə'm tado bati'gi lə'm.

¹⁶ M'aw ki bati'gi ki rangi non bay ki in me kəy'ti ne el. Ingi kaa, maji kadi m're se'de me kəy'ti. A oyi ndu'm ə, a təli nyakul'gi ki kareba ginn nje ngəm bati'gi'ti ki kareba.

¹⁷ Bai ndigi'm, tado m'adi rə'm kə kadi to m'təl m'ingə kingə ki rangi.

¹⁸ De ki a ində tōgi də'm'ti kadi m'ilə rə'm kə goto. In m'inbe ə m'adi ki me ndigi lə'm. M'aw ki tōgi kadi m'adi'n num, kadi m'taa'n num. In kin ə in ndu ki m'ingə ki rə Bai'ti.»

¹⁹ Ta lə Jeju kin təl re ki gangi nan ki rangi dann Juwipi'gi'ti bay.

²⁰ Ngayn'gi dann'de'ti eli eyina: «Ndil ki majel isi me'ə'ti, də'a ra dana el, ə ra bann ə isi oyi ta li'ə wa?»

²¹ Ə nje ki nungi eli eyina: «De ki ndil ki majel isi me'ə'ti elta be el. De ki ndil ki majel isi me'ə'ti asi kadi a te kum njekumtə'gi el.»

Juwipi'gi mbeti koo mbi'de'ti toki Jeju in Ngonn Luwə

²² Dəkagilo'ə'ti kin, Juwipi'gi isi rai nanyi tər ndu də Kəy'ti lə Luwə Jerujalem'ti. In də kagilo kul'ti.

²³ Jeju ulə lo aw ge təl ge ginn tabiti'ti lə *Salomon, nati Kəy'ti lə Luwə.

²⁴ Juwipi'gi iləi nan gugi gidə, ningə eli'ə eyina: «Kadi bann'ti ə a el'je ta ki kadi me'je osi nanga wa? Kin ə re in Kirisiti De ki Luwə mbət'ə ə, el'je wangi adi j'oo.»

²⁵ Jeju el'de ene: «Ta kin m'el'se kete nga, nan uni me'se adi ta lə'm el. Nya'gi ki m'nji m'ra'de me tə Bai'ti kin manyinaji də'm'ti.

²⁶ Nan ingi, mbəti kunme'se kadi m'in. Mbəti tado in dann bati'gi'ti lə'm el.

²⁷ Bati'gi lə'm oyi ndu'm, m'gər'de, ningə ingi uni go'm to.

²⁸ M'adi'de kaji ki to biti ki non'ti, um nanyi ko el. Taa de ki kadi ində togi'ne taa'n'de ji'm'ti kaa goto to.

²⁹ Bai ki nje kadi'm'de aw ki togi do de'gi'ti pəti, adi de madi ki asi kadi ində togi taa'n'de ji Bai'ti goto.

³⁰ J'in ki Bai j'in kare.»

³¹ Lo kin'ti, Juwipi'gi təli tiləi'ə ki mbal bay kadi n'toli'ə.

³² Ə Jeju el'de ene: «M'ra nya'gi ki maji maji ngayn takum'se'ti ki togi ki in ro Bai'ti, nga in ki ra ə in gəi kadi tiləi m'in ki mbal toli m'in tado'a wa?»

³³ Ə Juwipi'gi eli'ə eyina: «In tado nya maji ki ra ə ji ge kadi ji tiləi ki mbal ji toli el, nan in tado kelta ki mal. Tado in ki in de kare par ə el ene n'in Luwə†.»

³⁴ Jeju el'de ene: «Ndangi me ndukun'ti lə'se inbe'gi eyina: "M'in Burəbe m'el'se m'ene in luwə'gi".

³⁵ De'gi ki Luwə el'de ta lə'ne ə Luwə bar'de luwə'gi kin. Ningə gəri maji kadi de ra togi buji ta lə Luwə el.

³⁶ M'in, Bai Luwə ində'm ta dangi, ulə'm donangi'ti, ə m'el'n m'ene m'in Ngonn lə Luwə, ningə ingi eli eyina ke m'in nan ə m'el m'ene m'in Ngonn lə Luwə wa ə, m'in nje kelta ki mal do to Luwə'ti, kin in tado ri wa?

³⁷ Kin ə re m'ra kulə lə Bai el ningə to uni me'se adi m'in el!

³⁸ A kin ə re m'nji m'ra kulə lə Bai ningə, re uni me'se adi m'in el kaa, uni me'se adi kulə'gi ki m'ra'de kakin nden taa. Uni me'se kadi gəri ə oyi toki Bai isi me'm'ti, ə m'in m'nji me Bai'ti to.»

³⁹ Lo kin'ti, sangi row nja kare bay kadi n'uwəi Jeju, nan te mbunə'de'ti aw.

⁴⁰ Jeju təl aw gidi ba Jurden'ti, lo'ti ki kete Jan ra de'gi batəm'ti. Jeju aw isi low'ə'ti kin non.

⁴¹ De'gi ngayn rei ro'a'ti, ningə elinan eyina: «Jan ra nya madi kare ki əti bol el, nan nya'gi pəti ki el oji'n do dingəm kin in nya'gi ki rəta'ti.»

⁴² Lo kin'ti non be de'gi ngayn uni me'de adi Jeju.

11

Kində Lajar lo koy'ti

¹ Dingəm kare ki njemonyi in non, to'a nan Lajar. Isi me be'ti ki Betani ki in ngonnbə lə Mari in ki ngonnkone Marti.

² In darɔ Mari inbe kin ə a ur hu ki əti maji nja Burəbe'ti num, bɔr nja'a ki bisi dɔ'ne num. Nga ningə in ngonkon'a Lajar tɔ ə rɔ'a to'ə.

³ Konnann'a'gi ki joo kin uləi de madi ad'a aw el Jeju ene: «Burəbe, njendigi lə'i basa mad'i in monyi.»

⁴ Loki Jeju oo ta kin ningə el ene: «Monyi lə Lajar kin a tɔl'ɔ el, nan in monyi ki re kadi tɔji tɔgi Luwə, taa kadi de'gi uləi tɔji dɔ'm'ti m'in Ngonn lə Luwə tɔ.»

⁵ Jeju ndigi Marti in ki ngonkon'a ki dene Mari, taa ndigi Lajar tɔ.

⁶ Jeju oo maji kadi Lajar in monyi, be kaa isi lo'ti ki si'ti kin ba ndɔ joo bay.

⁷ Go'ti, el njendo'gi lə'ne ene: «Adi ji təli j'awi Jude'ti gogi.»

⁸ Ə Njendo'gi li'ə eli'ə eyina: «Njendo de'gi, ndɔ ngayn el ne bay ə Juwipi'gi sangi kadi n'tiləi'nu ki mbal n'toli'nu kakin ə, ge kadi təl aw Jude'ti bay wa?»

⁹ Jeju ilə'de'ti ene: «Ngann kadi in dɔgi gidə in joo me ndɔ'ti ki kare el wa? Ningə kin ə re de njiyə kada ə a osi el, tado oo lo maji.

¹⁰ A re njiyə kondɔ ə a osi, tado oo lo maji el.»

¹¹ Go ta'ti kin, Jeju ilə ta ki rangi dɔ'ti ene: «Madi'je Lajar to bi, ningə m'a m'aw kadi m'ndəl'ə.»

¹² Ə njendo'gi eli'ə eyina: «Burəbe, re in bi ə to ə a ndəl bay.»

¹³ Jeju elta lə koy Lajar, nan njendo'gi oyi toki in ta lə bi ki kare.

¹⁴ Ə Jeju el'de ar njay ene: «Lajar oy.

¹⁵ Nga ningə ki ɔji dɔ'se, rɔ'm nəl'm ngayn kadi m'goto low'ə'ti, kadi to ingi uni me'se adi'm'in. Ningə ki ne kin, adi j'awi dɔ'a'ti.»

¹⁶ Ə Tomasi ki isi bari'ə «Ndungə» el ndəgi njendo'gi ene: «J'in kaa adi j'awi si'ə to j'oyi si'ə.»

Jeju in nje kadi de'gi təli sii ki dɔ'de taa

¹⁷ Loki Jeju re te Betani'ti, oo kadi duwi Lajar ra ndɔ so nga.

¹⁸ Betani in ndəkba ki Jerujalem, asi kulə metər mutə be par,

¹⁹ adi Juwipi'gi ngayn rei rɔ Marti'ti in ki Mari kadi soli me'de ɔji'n dɔ koy lə ngonkon'de.

²⁰ Loki Marti oo kadi Jeju a re non, in aw tilə kum'ə, ningə Mari taa isi yan'ne nanga me kəy'ti.

²¹ Marti ki aw tilə kum Jeju, el Jeju ene: «Burəbe, kin ə re in se'je ne ə re ngonkon'm a oy el.

22 Nan ki ne inbe kin kaa m'gər kadi nya'gi pəti ki dəji Luwə ə a adi.»

23 Ə Jeju el'ə ene: «Ngonnkon'i a ində lo koy'ti.»

24 Ningə Marti il'ə'ti ene: «In ki rəta'ti, m'gər kadi ndo ki njekoy'gi a indəi taa lo koy'ti dəboy ndo'ti ə, Lajar a ində taa lo koy'ti tə*.»

25 Lo kin'ti, Jeju el'ə ene: «M'in nje kadi de'gi indəi taa lo koy'ti, ki nje kadi de'gi sii ki də'de taa. De ki un me'ne, re oy mindi kaa, a təl isi ki də'ne taa.

26 Nga ningə, de ki isi ki də'ne taa, ə un me'ne ə, de'ə kin a oy el ratata. M'dəj'i ke un me'i də ta'ti kin wa?»

27 Ningə Marti il'ə'ti ene: «Oyo, Burəbe, m'un me'm m'ad'i toki in ə in Kirisiti, De ki Luwə mbət'ə, in ə in Ngonn lə Luwə, in ə in de ki maji kadi a re dənangi'ti.»

Jeju non tadə koy lə Lajar

28 Go ta'ti ki Marti el kin ə, ətə aw bər ngonnkon'ne ki dene Mari, el'ə ta nanga yəgiri be ene: «Njendo de'gi ra non, ə isi dəj'i kadi aw.»

29 Loki Mari oo ta kin taa par ə ində taa kalangi aw ki rə Jeju'ti.

30 Jeju ur me bə'ti el bəy, in lo'ti inbe ki Marti aw ingə'ti kete kakin bəy.

31 Juwipi'gi ki sii me kəy'ti ki Mari, isi səli me'ə, loki oyi'ə ində taa kalangi, te taga, oyi ene isi aw ki dəbadi'ti kadi non wa, adi indəi taa awi go'ə'ti.

32 Loki Mari aw te lo'ti ki Jeju ra'ti, ə oo Jeju ə, osi nanga nja'a'ti, ningə el'ə ene: «Burəbe, kin ə re in se'je ne ə re ngonnkon'm a oy el.»

33 Loki Jeju oo kadi Mari isi non, taa Juwipi'gi ki in go'ə'ti kaa isi nonyi tə ningə, me'ə ur mad'a, taa ndil'ə isi nanga el tə.

34 Ə dəji'de ene: «Iləi'ə ra be wa?» Ningə eli'ə eyina: «Burəbe, re ə oo.»

35 Lo kin'ti, Jeju non.

36 Ə Juwipi'gi eli eyina: «Oyi təji ki təji ndigi ki ndig'ə kin.»

37 Nan nje ki nungi eli eyina: «Te kum njekumtə, nga ra bann ə asi kadi ətə Lajar koy el tə wa?»

Jeju adi Lajar ində lo koy'ti

38 Lo kin'ti, me Jeju təl ur mad'a kur ki rangi bəy, adi ətə aw ki dəbadi'ti. Ningə in bolo mbal ə indəi mbal mad'a uti ta'a.

39 Jeju el'de ene: «Ori mbal kin kə», nan Marti ki konnann nje goto el Jeju ene: «Burəbe, ra ndo sə nga, adi a ətə.»

* 11:24 11.24 Daniyel 12.2

40 Ə Jeju el'ə ene: «M'el'i m'ene ri wa? M'el'i m'ene re un me'i ə a oo tɔji lə Luwə.»

41 Lo kin'ti, ɔri mbal kɔ, ə Jeju un kum'ne ki taa ningə el ene: «Bai, m'ra'i oyo toki oo dɔ ndu'm.

42 M'gər kadi ta'gi ki m'nji m'el'i kin oo dɔ ndu'm dɔrɔ, nan m'elta kin be tado bulə de'gi ki gugi gidi'm kin, kadi uni me'de adi m'in toki in in ə ulə'm.»

43 Go ta'ti kin ə, Jeju un ndu'ne ki taa elta ki tɔgi'ne ene: «Lajar, te taga!»

44 Ningə nje goto Lajar ində lo te taga. Ji'ə'gi ki nja'a'gi in ki ra'gi ki ta ku, taa takum'ə in ki dolo ki ku tɔ. Ə Jeju el'de ene: «Tuti'ə, ə inyəi'ə adi aw.»

*De'gi dɔi tanan'ti kadi n'tɔli Jeju
(Mat 26.1-5; Mrk 14.1-2; Luk 22.1-2)*

45 Juwipi'gi ngayn ki rai rɔ Mari'ti, ə oyi nya ki Jeju ra, uni me'de adi Jeju.

46 Nan nje ki nan'gi awi ingəi Parisi'gi, eli'de nya ki Jeju ra.

47 Lo kin'ti, kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi ki Parisi'gi, ɔsi dɔ nje gangi ta'gi lə Juwipi'gi nan'ti, ningə dəji nan eyina: «In ri dana ə kadi ji rai wa? Dingəm kin ra nyakɔji'gi ngayn!

48 Kin ə re j'inyəi'ə adi ra nya'gi lə'ne kin ki non'ne'ti ə, de'gi pəti a uni me'de adi'ə, ningə de'gi ki Rɔm'ti a rei kadi tuji Kəy lə Luwə, taa a tuji ginn be lə'je tɔ!»

49 Ə Kayipi ki in ki kare dann nje kundo Juwipi'gi'ti, ki bal'a'ti non in kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi, un ta el'de ene: «In gəri nya kare me nya'ti ki isi ra nya kin el!

50 In mərita maji oyi! In soti ngayn tado lə'se kadi ba kal de kare oy tado lə ginn de'gi banyi banyi, ə ginn be ki ta'a ba ingə tuji el.»

51 Nga ningə in ta ki Kayipi inbe ə el ki dɔ'ne el, nan toki bal'a'ti non in kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi, Luwə ində taa ta'a'ti adi iləmbər'ə kete toki maji kadi Jeju a oy tado lə ginn be lə Juwipi'gi.

52 Ningə a oy tado lə ginn be lə Juwipi'gi par el, nan a oy kadi kaw'n ngann'gi lə Luwə ki sananyinan ki lo'gi dangi dangi kin kadi tɔli ginn de'gi ki kareba.

53 In dɔ ndɔ'a'ti non kin, njekundo Juwipi'gi uni ndu'de kadi n'tɔli Jeju.

54 In be ə, Jeju ində ngangı njiyə taga takum Juwipi'gi'ti. Ɔr rɔ'ne aw ndəkba kadi diləlo'ti, me ngonn be'ti ki bari'ə Epirayim. Aw si'ti non ki njendo'gi lə'ne.

⁵⁵ Dɔkagilo ra nanyi lə Juwipi'gi ki bari'ə Paki in ndəkba, adi de'gi ngayn awi Jerujalem'ti kete non'ti kadi to rai nya'gi kigo kuji'ə'ti lə'de in Juwipi'gi kadi ari rɔ'de non Luwə'ti.

⁵⁶ De'gi kakin in ginn Kəy'ti lə Luwə, ningə isi sangi Jeju, ə dəji nan ta dann'de'ti eyina: «Mərta lə'se in ri wa? Kadi a re lo ra nanyi'ti el wa?»

⁵⁷ Nya kare ə, kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi ki Parisi'gi uni ndu kadi re de madi oo lo ki Jeju in'ti ə, kadi el'de adi n'awi n'uwəi'ə.

12

Mari buki hu ki əti maji nja Jeju'ti

(Mat 26.6-13; Mrk 14.3-9; Luk 7.36-50)

¹ Ndo mehen kete non ra nanyi Paki'ti, Jeju aw Betani'ti ki Lajar si'ti. Lajar ki ndəki ad'a ində taa lo koy'ti.

² Lo kin'ti non, rai nyakusɔ ki tɔ Jeju. Marti ə in nje kadi'de nyakusɔ, ningə Lajar in ki kare dann nje kisi ta nyakusɔ ki Jeju.

³ Mari un hu ki rai ki mann kagi ki bari'ə «nar», a rosi ngonn ku be, ur nja Jeju'ti, ningə go'ti, bɔr nja'a ki bisi dɔ'ne. In hu «nar» dɔrɔ'a ki gat'a in ngayn. Banyi'a taa me kəy.

⁴ Lo kin'ti, Judasi Isikariyoti ki in ki kare dann njendo'gi'ti lə Jeju, in ki a un dɔ Jeju, el ene:

⁵ «Tadɔ ri ə in ki law hu kin ndogi, taa'n nar ki lo kulə'ti ki ndɔ bu mutə be kaa in ki ra'n ki njendoo'gi el wa?»

⁶ Judasi elta kin be tadɔ to ə ta lə njendoo'gi to rɔ'a el, nan tadɔ in njebogi. In ə bɔl nar in ji'ə'ti, adi isi bogi nar ki isi buki me'ti nden nden.

⁷ Nan Jeju el ene: «Inyəi Mari keke! Nga ra nya kin be nginə'n ndəki kadi m'a m'aw'n badi'ti.

⁸ Njendoo'gi a in sese ki ndɔ'gi, ndɔ'gi, nan m'in m'a m'in sese ki ndɔ'gi, ndɔ'gi el.»

De'gi dɔi tanan'ti kadi n'tɔli Lajar tɔ

⁹ Bulə de'gi ki Juwipi'gi ngayn oyi kadi Jeju in Betani'ti, adi rei. Ningə rei tadɔ lə Jeju par el, nan rei tadɔ koo Lajar tɔ ki Jeju ad'a ində taa lo koy'ti kakin tɔ.

¹⁰ In be ə, kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi uni ndu'de kadi n'tɔli Lajar tɔ,

¹¹ tadɔ in ta li'ə ə ra adi Juwipi'gi ngayn inyəi'de ə uni me'de adi Jeju.

Jeju ur me be'ti ki Jerujalem ki kɔsikurə

(Mat 21.1-11; Mrk 11.1-11; Luk 19.28-40)

¹² Lo ti go'ti, bulə de'gi ki ngayn ki rei lo ra nanyi'ti Jerujalem, oyi kadi Jeju isi re me bebo'ti kin,

¹³ ə ɔyi baji tann'gi, ə tei taga gidi bebo'ti, awi tiləi kum'ə. Ningə lo kin'ti, uni ndu'de ki taa eli eyina: «Ojana! Njangi dɔ in ki dɔ Luwə'ti! Ningə kadi Luwə njangi dɔ de ki re me tɔ Burəbe'ti, kadi Luwə njangi dɔ ngar lə Isirayel'gi!»

¹⁴ Jeju ingə ngonn koro, ningə ala isi dɔ'a'ti toki ndangi me makitu'ti lə Luwə eyina:

¹⁵ «In bɔl el, bebo *Siyon! gon lo oo, ngar lə'i isi re, isi dɔ ngonn koro'ti*.»

¹⁶ Dɔkete ba, njendo'gi li'ə gəri me nya'gi ki isi rai nya kin el, nan loki de'gi isi uləi toji dɔ Jeju'ti nga a kadi me'de olo dɔ'ti toki makitu lə Luwə elta li'ə kadi nya kin a ra nya dɔ'a'ti be. Ningə in nya'a kaa ə ra nya dɔ'a'ti kin.

¹⁷ De'gi ngayn ki ndɔki in si'ə nan'ti loki ndəl Lajar ad'a te dɔbadi'ti, dann njekoy'gi'ti, manyinaji li'ə.

¹⁸ Ningə in naji ki man lə'de kin ə ra adi bulə de'gi awi tiləi kum'ə, tado oyi kadi ra nyakoji ki əti bɔl ngayn kin.

¹⁹ Lo kin'ti, Parisi'gi elinan dann'de'ti eyina: «Oyi toki taga takum'se'ti ne kadi asi ra nya madi el; de'gi pəti buki nan ki go'ə'ti!»

Gireki'gi sangi kadi n'oyi Jeju

²⁰ Gireki'gi madi in dann de'gi'ti ki rei Jerujalem lo ra nanyi'ti kadi ɔsi məkəsi'de nanga non Luwə'ti.

²¹ Gireki'gi kakin rei ndəkba rɔ Pilipi'ti ki in de ki ngonn be'ti ki Betsayda ki Galile'ti, dəji'ə eyina: «Ji ndigi kadi j'oo Jeju.»

²² Ə Pilipi aw el Andire, nga a indəi rɔ'de nan'ti joo pəti ai eli Jeju.

²³ Jeju ilə'de'ti ene: «Ki ne kin ə, ndɔ asi kadi Luwə toji togi'm m'in Ngonn de ki taga nga.

²⁴ Ningə rɔta, rɔta, adi m'el'se, kandi koo ki kare ki osi nanga kin re oy el ə, a to ki kar'ne ba par, a re oy tɔ ə, a te ki kandi ko'gi ki rangi ngayn.

²⁵ De ki ndigi koo maji rɔ'ne, a il'ə kɔ, nan de ki inyə ta koo maji rɔ'ne dɔnangi'ti ne, a ngəm rɔ'ne tado kaji ki biti ki non'ti.

²⁶ Kin ə re de madi ge ra kuləbər lə'm ə, maji kadi un go'm, nga ningə njekuləbər lə'm kin a in sə'm lo'ti ki m'a m'in'ti. De ki nje ra kuləbər lə'm, Bai Luwə a ɔsionn'o.»

Jeju elta ki dɔ koy'ne'ti

²⁷ Jeju el ene: «Ki ne kin, ndil'm isi nanga el, eke ta ri ə kadi m'el wa? Kadi m'el m'ene: "Bai, aji'm ta dɔ kadi'ti ki

* 12:15 12.15 Jaka 9.9

ngan ki a re dɔ'm'ti kin wa?" Nga in tado dɔ kadi inbe kin ɔ m're'n biti m'te'n ne kin.

²⁸ Bai, toji adi de'gi gəri tɔbar lə'i.» Ningə ndu de ɓar in ki dɔran'ti ene: «M'adi de'gi gəri tɔbar lə'm nga, nan m'a m'adi de gəri ɓay.»

²⁹ Bulə de'gi ki rai low'ə'ti non ɔ oyi ndu ta kin ki mbi'de eli eyina: «In ndi ɔ ndangi nya.» Ningə nje ki nungi eli eyina: «Malayka kare ɔ el'ə ta.»

³⁰ Ɔ Jeju el'de ene: «Ndu ta ki oyi kin te tado lə'm m'in el, nan te tado lə'se ingi.»

³¹ Ki ne kin, in dɔkagilo ki kadi Luwə a gangi'n ta dɔ de'gi'ti ki dɔnangi'ti ne nga, in dɔkagilo ki kadi Luwə a uwə'n ngar ki isi ində tɔgi'ne dɔ de'gi'ti ki dɔnangi'ti ne, il'ə gidi lo'ti kɔ nga.

³² Nga ningə m'in, ndɔ ki de'gi a uni m'in taa ngərangi ki dɔnangi'ti kin ɔ, m'a m'ndɔr de'gi pəti ki rɔ'm'ti.»

³³ Me ta'gi'ti kin, Jeju toji kadi gəri ke gorow ki bann ɔ a oy wa?

³⁴ Ɔ bulə de'gi eli'ə eyina: «J'ingəi me makitu ndukun'gi'ti lə'je toki Kirisiti ki in de ki Luwə mbət'ə, a isi biti ki non'ti um a oy el†, nga ra bann be ɔ in el ene: "Maji kadi a ɓəri Ngonn de taa dɔ kagidəsi'ti wa?" Ɔ Ngonn de'ə inbe kin in nan dana wa?»

³⁵ Ningə Jeju el'de ene: «Kunji in dann'se'ti ne dɔkagilo nden ɓay. Ningə kadi njiyəi ki non'se'ti loki kunji isi unji dɔ'se'ti kin, kadi to lo ki diw ingə'se dɔ row'ti el. Tado de ki njiyə me lo ki diw'ti, gər loki isi awi'ti el.

³⁶ Dɔkagilo ki kunji in sese kin ɔ, uni me'se adi kunji, kadi to təli de'gi ki me kunji'ti.» Loki Jeju el'de ta be ningə, ɔti aw iyə rɔ'ne sanyi takum de'ti.

Juwipi'gi mbeti kunme'de kadi Jeju

³⁷ Jeju ra nyakoji'gi ki ɔti ɓol ɓol takum Juwipi'gi'ti kaa, uni me'de adi'ə el.

³⁸ In kin tɔlta ta ki njekeltakita Luwə'ti Ejay el ene: «Burəbe, nan un me'ne dɔ ta'gi'ti ki osi mbi'de'ti kin wa? In nan'gi ɔ Burəbe toji'de tɔgi'ne wa?»

³⁹ Ningə darɔ Ejay inbe təl ra non ɔr ginn nya ki asi kadi uni me'de el ene:

⁴⁰ «Luwə tɔ kum'de,
Kadi to oyi lo el,
Adi me'de ngan ngororo,
Kadi to gəri nya madi kare el,
Kadi to təli kum'de rɔ Luwə'ti el,
Nan to Luwə aji'deS.»

41 Ejay elta kin be tado kunji Jeju ki oo kete nu ə el'n ta do'a'ti.

42 Nya kare, dann njekundo Juwipi'gi'ti inbe kin, ngayn'gi uni me'de adi Jeju, nan mbeti keli ki taga tado læ Parisi'gi ki kadi a tuwəi'de kə ginn kəykawnan'ti læ Juwipi'gi*.

43 Oyi maji ngayn kadi de'gi yo ə piti'de utə kadi Luwə ta'a piti'de.

Ta ki ta Jeju'ti ə a gangi'n ta

44 Jeju un ndu'ne ki taa ene: «De ki un me'ne ə, in m'in ə un me'ne adi'm el, nan in njekulə'm ə un me'ne ad'a,

45 ningə de ki oo'm ə, oo njekulə'm to.

46 M'in, m'in kunji, ə m're donangi'ti ne kadi de ki un me'ne adi'm ə, de'ə njiyə me lo ki diw'ti el.

47 Kin ə re ta lə'm osi mbi de'ti, ə de'ə ra'n kulə el ə, in m'in ə m'gangi ta do'a'ti el, tado m're donangi'ti ne kadi m'aji de'gi um kadi m'gangi ta do de'ti el.

48 De ki mbəti'm num, taa ta lə'm el num ə, aw ki njegangita do'ne'ti nga. Ningə in nya'gi ki m'ndo de'gi inbe kin ə, a gangi ta do'a'ti doboy ndo'ti.

49 Toki rəta'ti, m'elta ki do ro'm el, nan in Bai ki njekulə'm ə adi'm ndu'gi ki kadi m'el num, m'ndo num.

50 Nga ningə, m'gər kadi mbərkikində ki Luwə adi kin ə, in nje re ki kaji ki biti ki non'ti. Ta'gi ki m'el, m'el'de toki Bai el'm.»

13

Jeju togi nja njendo'gi lə'ne

1 Kete non ra nanyi Paki'ti, Jeju gər kadi ndo re nga kadi to inyə donangi ə aw ro Baw'ne'ti. Jeju ki ndigi nje yan'ne'gi ki donangi'ti mayinu, ndigi'de biti kadi to'ta'a.

2 Jeju in ki njendo'gi lə'ne ta nyakuso lo sol'ə. Ningə dokagilo'ə'ti kin, Su ində mərta kulə Jeju ji njeban'gi'ti me Judasi'ti ki ngonn læ Simon Isikariyoti nga.

3 Jeju inbe ki do'ne gər kadi Baw'ne Luwə ulə nya'gi pəti ji'ne'ti, ningə gər toki n'in ro'a'ti ə n're, adi n'ra n'təl n'aw ro'a'ti gogi.

4 Jeju ində taa ta nya kusə'ti, or ku lə'ne ki ulə do mad'a'ti, ə un ta ku doo'n bədi'ne.

5 Go'ti, mbəl mann me nya'ti, ə ilə ro'ne togi nja njendo'gi lə'ne, ə bər nja'de ki ta ku ki kete doo'n bədi'ne kakin.

6 Loki Jeju re te do Simon Piyər'ti ə, Simon Piyər el'ə ene: «Burəbe, in ə kadi togi nja'm wa?»

7 Ə Jeju el'ə ene: «Nya ki m'nji m'ra kin, tanan'ti ne in gər el, nan a gər me'ə bay.»

* 12:42 12.42 9.22

⁸ Be kaa Piyər el Jeju ene: «Jagi, in a togi nja'm el.» Ə Jeju el'ə ene: «Kin ə re m'togi njay el ə, nya madi ki ore'je nan'ti sə'i goto.»

⁹ Ningə Piyər el ene: «Burəbe, re in be ə, togi nja'm par el, nan kadi togi ji'm'gi ki dɔ'm'gi tɔ.»

¹⁰ Ə Jeju el'ə ene: «De ki ndogi mann, aw ndoo togi nja'ne par, um rɔ'a'gi pəti el, tado ndəgi rɔ'a'gi ar njay. Nga ningə ingi, rɔ'se ar njay, nan in de'gi pəti ə rɔ'de ar, el bay tɔ.»

¹¹ Lo kin'ti, Jeju gər de ki njekulə'ne ji njeban'gi'ti, ə el'n ene: «In ingi pəti ə rɔ'se ar njay el.»

¹² Loki Jeju togi nja'de ginn'ə gangi ningə, un ku lə'ne ulə rɔ'ne'ti, ə təl aw isi ta nyakusɔ'ti gogi, ə el'de ene: «In gəri me nya ki m'ra sese kin wa?»

¹³ Sii bari m'in Njendo de'gi, Burəbe ge, ningə in gorow'ə'ti, tado in m'inbe.

¹⁴ Nga ningə re m'in ki m'in Njendo de'gi, m'in Burəbe ge'ə m'togi nja'se ningə, ingi kaa maji kadi togi nja nan ki yo ge ki ne ge tɔ.

¹⁵ In nya ə m'oji'se, kadi ingi kaa ndaji, rai toki m'ra sese kin be tɔ.

¹⁶ Toki rɔta'ti, adi m'el'se, bər utə bə'ne el, taa ngonn njekawkulə utə njekulə el tɔ.

¹⁷ Toki in gəri nga kin ə, rai kul'ə ə, rɔ'se a nəl'se ngayn.

¹⁸ In ingi pəti ə m'nji m'elta lə'se el; m'gər de'gi ki m'mbəti'de. Nga ningə, maji kadi ta ki makitu lə Luwə el kin ra nya. Makitu el ene: “De ki isi sɔ sə'm nya, tur gaji'ne ɔsi'm*.”

¹⁹ M'el'se ta kin ngɔsine, kadi to ndəki nya'a a ra nya ə, gəri toki m'in “M'in Nje kisi non.”

²⁰ Toki rɔta'ti, adi m'el'se, de ki uwə de ki m'a m'ulə ki rɔ'ne'ti, in m'inbe ə uwə'm ki rɔ'ne'ti, ə de ki uwə'm ki rɔ'ne'ti, uwə njekulə'm ki rɔ'ne'ti tɔ.»

Jeju el toki Judasi a un dɔ'ne

(Mat 26.21-25; Mrk 14.18-21; Luk 22.21-23)

²¹ Go ta'gi'ti kin, ndil Jeju isi nanga el, adi ta te ta'a'ti ki taga ene: «Toki rɔta'ti, adi m'el'se, de kare dann'se'ti ne a ulə'm ji de'gi'ti.»

²² Lo kin'ti, njendo'gi li'ə gonyi kum nan, ningə dəji nan ke nan dana ə isi elta li'ə wa.

²³ Ki kare dann njendo'gi'ti, ki in de ki Jeju ndig'ə, isi kadi Jeju'ti ndəkba.

²⁴ Ə Simon Piyər ra nyakɔji el'n'ə kadi dəji Jeju ke isi elta lə nan dana inbe.

* 13:18 13.18 Pa 41.10

²⁵ Njendo kakin ɔy ki dɔ Jeju'ti see, ningə dəj'ə ene: «Burəbe, de'ə in nan wa?»

²⁶ Ə Jeju ilə'ti ene: «In de ki m'a m'ad'a mapa ki m'gangi, m'ulə me tanyi'ti kin.» Ningə Jeju gangi mapa ulə me tanyi'ti, adi Judasi ngonn lə Simon Isikariyoti.

²⁷ Loki Judasi taa mapa kakin taa par ə, *Satan ur me'ə'ti. Ə Jeju el'ə ene: «Nya ki to me'i'ti kadi ra kakin, ra kalangi!»

²⁸ Dann de'gi'ti ki si si'ə ta nyakuso'ti kin, de ki kadi gər ke tado ri ə el'ə ta kin be wa goto.

²⁹ Toki Judasi in'n nje koti bəl nar kakin, ngayn'gi oyi toki Jeju dəj'ə kadi aw ndogi nya ki kadi n'rai nanyi Paki, eke kadi aw adi nya madi njendoo'gi wa be.

³⁰ Judasi taa mapa ki Jeju ad'a kakin taa par ə te taga. Dɔ kad'a'ti kin, lo ndul nga.

³¹ Loki Judasi te ə, Jeju el ene: «Ki ngosine kin, de'gi uləi toji dɔ'm'ti m'in Ngonn de, ningə m'in Ngonn de m'a m'adi de'gi uləi toji dɔ Luwə'ti tɔ.

³² Kin ə re m'a m'adi de'gi uləi toji dɔ Luwə'ti ə, Luwə inbe ki dɔ'ne a adi de'gi uləi toji dɔ'm'ti m'in Ngonn de tɔ. Nga ningə in nya ki a ra nya ngosine.

³³ Ngann'm'gi, m'in sese ne, nan'ti dɔkagilo ki nden be par. A sangi m'in, ningə toki m'el'n Juwipi'gi, m'el'se bone tɔ toki: «Lo ki m'a m'aw'ti, a asi kadi awi'ti el.»

³⁴ M'adi'se mbərkikində ki sigi ki in ta kadi in ndiginan dann'se'ti ki yo ge ki ne ge. Maji kadi in ndiginan dann'se'ti ki yo ge ki ne ge toki m'in m'ndigi'n'se kin be tɔ.

³⁵ Kin ə re in ndiginan dann'se'ti ki yo ge ki ne ge ə, de'gi pəti a gəri toki in njendo'gi lə'm.»

Jeju el toki Piyər a manji ta gər'ne

(Mat 26.33-35; Mrk 14.29-31; Luk 22.31-34)

³⁶ Simon Piyər dəji Jeju ene: «Burəbe, a aw ra wa?» Ə Jeju el'ə ene: «Lo ki m'a m'aw'ti, a asi kadi un go'm ki ngosine'ti kin el, nan a un go'm bay.»

³⁷ Ningə Piyər ilə Jeju'ti ene: «Burəbe, tado ri ə m'a m'asi kadi m'un go'i ki ngosine'ti kin el wa? M'nji dɔ nja'm'ti kadi m'adi rɔ'm kɔ tado lə'i!»

³⁸ Lo kin'ti, Jeju ilə Piyər'ti ene: «Adi in isi dɔ nja'i'ti kadi adi rɔ'i kɔ tado lə'm inbe ta? Toki rɔta'ti, adi m'el'i, kunə kunjə non el bay ə, a manji ta nja mutə ene in gəri'm el.»

14

Jeju in row ki kaw ki rɔ Luwə'ti

¹ Jeju el njendo'gi lə'ne ene: «Maji kadi me'se bəl el, uni me'se adi Luwə, ə uni me'se adi m'in tɔ.

² Me ðe'ti læ Bai, kæy'gi in ngayn non. Kin ə re in nya ki rōta'ti el ə, re m'a m'el'se, tado m'nji m'aw kadi m'ra go lo tado læ'se.

³ Loki m'aw, ə m'ra go lo ginn'ə gangi ningə, m'a m'təl to m're kadi m'oy'se, m'aw sese rōm'ti, kadi to lo ki m'in'ti, ingi kaa in'ti tō.

⁴ In, gəri row ki kaw lo'ti ki m'nji m'aw'ti.»

⁵ Lo kin'ti, Tomasi el Jeju ene: «Burəðe, ji gər lo ki isi awi'ti el tō, ə ra bann be ə j'a ji gər row ki kaw'ti wa?»

⁶ Ə Jeju el'ə ene: «M'in row, m'in rōta, m'in kisikidōtaa. Row ki rangi ki kadi de asi kaw'n rō Bai Luwə'ti goto.

⁷ Re in gəri m'in ə, a in gəri Bai tō. Nga ningə, toki ji ra'n ne inbe kin, in gəri'ə num, oyi'ə num tō.»

⁸ Ningə Pilipi el Jeju ene: «Burəðe, toji'je Baw'je Luwə adi j'oo'ə par ə, inbe kin asi'je naki.»

⁹ Ə Jeju el'ə ene: «Pilipi, in mayinu ba ə m'in sese ne kin kaa in gəri'm'in el ðay wa? De ki oo'm ə, oo Bai Luwə tō. Nga ra bann be ə el ene: "Toji'je Baw'je Luwə adi j'oo'ə wa?"

¹⁰ Oo to ta ki rōta'ti el kadi m'in m'nji me Bai'ti, ə Bai isi me'm'ti wa? Ta'gi ki m'nji m'el'se kin, in m'inbe ki dō rōm ə m'nji m'el el; in Bai ki isi me'm'ti ə isi ra kulə'gi læ'ne.

¹¹ Uni me'se adi'm'in toki m'in m'nji me Bai'ti, ə Bai isi me'm'ti tō kin. A re uni me'se adi'm'in dō ta'gi'ti ki m'nji m'el el ə, kulə ra'gi læ Luwə ki oyi ki kum'se kin yo ə, uni me'se nden.

¹² Toki rōta'ti, adi m'el'se, de ki un me'ne ə, in kaa a ra nya'gi ki m'nji m'ra'de kin tō. A ra nya'gi ki əti ðol ngayn ðay, tado m'in m'nji m'aw rō Bai'ti.

¹³ Nga ningə, nya'gi pəti ki dəji me tōm'ti ə, m'a m'ra m'adi'se, kadi m'in Ngonn, m'ra m'adi de'gi uləi toji dō Bai Luwə'ti.

¹⁴ Kin ə re dəji nya madi me tōm'ti ə, m'a m'ra m'adi'se.»

Jeju un ndu'ne kadi n'a n'ulə ki Ndil Luwə

¹⁵ Jeju ilə ta ki rangi dō'ti ðay ene: «Kin ə re in ndigi m'in ə, a təli rō'se go mbərkikində'gi'ti læ'm ə uwəi njarara.

¹⁶ Ningə m'in, m'a m'dəji Bai Luwə kadi ulə ki Njera sese ki rangi, ki a isi sese biti ki non'ti.

¹⁷ In ə in Ndil ki njera nya ki rōta'ti, ki de'gi ki dōnangi'ti ne asi kadi taai'ə me de'ti el, tado oyi'ə el, taa gəri'ə el tō, nan ingi, in gəri'ə, tado isi kadi'se'ti ne, taa a isi me'se'ti tō.

¹⁸ M'a m'inyə'se ki kar'se to ngann hal'gi be el, nan m'a m'təl kadi m're rō'se'ti.

¹⁹ Nanyi ngayn el kadi de'gi ki dōnangi'ti ne a oyi m'in el ratata, nan ingi, a oyi m'in, tado m'nji ki dō'm taa, taa ingi kaa a sii ki dō'se taa tō.

²⁰ Ndo'a'ti kin ə, a oyi kadi m'in me Bai'ti, ningə ingi, in me'm'ti, ə m'in, m'in me'se'ti tɔ.

²¹ De ki njendigi'm, in de ki ngəm go mbərkikində'gi lə'm maji num, təl rɔ'ne go'ti num. Bai a ndigi de ki njendigi'm, ningə m'in kaa m'a m'ndig'ə tɔ, taa m'a m'tɔj'ɔ rɔ'm ki taga kadi gəri'm tɔ.»

²² Judi (ki Judasi Isikariyoti el) el Jeju ene: «Burəbe, ra bann be j'in par ə a tɔji'je rɔ'i ki taga kadi ji gəri, um a tɔji rɔ'i ki taga kadi ndəgi de'gi ki dɔnangi'ti ne kin gəri nu el wa?»

²³ Jeju il'ə'ti ene: «De ki ndigi'm ə, a ngəm go ta'gi lə'm. Bai a ndig'ə, ningə j'in ki Bai Luwə joo pəti j'a ji re rɔ'a'ti, j'a j'ində be nan'ti si'ə.

²⁴ De ki ndigi'm el, təl rɔ'ne go ta'gi'ti lə'm el. Ta'gi ki isi te ta'm'ti ə isi oyi kin, in ta'gi ki m'inbe m'el ki dɔ'm el, nan in ta'gi ki in rɔ Bai'ti ki njekulə'm.

²⁵ M'el'se ta'gi kin dɔkagilo ki m'in sese nan'ti ne bay kin.

²⁶ Njera sese, Ndil Luwə ki Bai a ulə'n adi'se me tɔ'm'ti kin, a ndo'se nya'gi pəti, taa a olo me'se dɔ nya'gi'ti pəti ki m'el'se tɔ.

²⁷ M'inyə lapiya m'adi'se, m'adi'se lapiya lə'm. Ningə m'in m'adi'se toki de'gi ki dɔnangi'ti ne adi'se el. Adi me'se osi nanga, in boli el.

²⁸ Oyi te ta'm'ti m'el m'ene: "M'a m'aw, ə m'a m'təl m're rɔ'se'ti". Ningə kin ə re in ndigi m'in ə, a rai rɔnel dɔ kaw'ti ki m'nji m'aw rɔ Bai'ti, tado in, in kibo utə'm.

²⁹ M'el'se ta kin ngosine, kete taa kadi nya'gi rai nya, kadi to loki a rai nya ə, uni me'se adi'ə.

³⁰ M'a m'ingə kagilo kadi m'el'se ta ki ne'ti kin el nga, tado, ngar ki isi ində tɔgi'ne dɔ de'gi'ti ki dɔnangi'ti ne, re. Ningə in aw ki tɔgi madi dɔ'm'ti el,

³¹ nan a ingə tarow kadi ra adi de'gi gəri toki m'ndigi Bai, ə m'ra nya'gi toki Bai dəji'm kadi m'ra. Indəi taa lo kin'ti adi j'awi.»

15

Jeju in kagi nju ki rɔta'ti

¹ Jeju el ene: «M'in, m'in kagi nju ki rɔta'ti, ningə Bai in nje ra kulə me ndoɔ nju'ti tɔ.

² Baji nju ki in rɔ'm'ti, ə andi el ə, Bai a tugə kɔ, nan in ki andi maji ə, a tugə ngann baji'ə'gi ki majel kɔ kadi andi ki kete dɔ mad'a'ti.

³ Ningə in nyando ki m'ndo'se, ra adi in de'gi ki ari njay nga.

⁴ Ə re uwəi rɔ'se rɔ'm'ti ngan ə, m'in m'a m'uwə'se rɔ'm'ti ngan tɔ. Nga ningə, to ki kaa ki baji kagi a asi kadi

andi ki kanji kagi el kakin ə, ingi kaa a asi kadi rai nya madi ki kanji kadi uwəi rə'se rə'm'ti, el tə.

⁵ M'in kagi nju, ə in baji'm'gi tə. De ki uwə rə'ne rə'm'ti ngan, ə m'in m'uwə rə'm'ti tə ə, a ra nya'gi ki maji maji ngayn, tado a asi kadi rai nya madi ki maji ki dorə'se el.

⁶ De ki uwə rə'ne ngan rə'm'ti el, a iləi'ə kə gidi lo'ti tə baji kagi be. Baji kagi'gi ki tuti, a kəri'de kadi buki'de por'o kadi onyi por kə.

⁷ Kin ə re uwəi rə'se rə'm'ti ngan, ə ta lə'm isi me'se tə ə, dəji nya ki in ndigi ə a ingəi.

⁸ Nya ki a rai kadi de'gi uləi təji də Luwə'ti ki taga, in ta kadi rai kulə'gi ki maji, maji, ki dənən'ti, dənən'ti num, kadi təji toki in njendo'gi lə'm ki rəta'ti num tə.

⁹ Toki Bai ndigi'm nga, m'in m'ndigi'se nga be tə. Nga ningə, maji kadi rai də nja'se'ti, me ndigi'ti ki m'ndigi'se.

¹⁰ Kin ə re təli rə'se go mbərkikində'gi'ti lə'm ə, a rai də nja'se'ti, me ndigi'ti ki m'ndigi'se, toki m'təl'n rə'm go mbərkikində'gi'ti lə Bai Luwə, ə m'ra'n də nja'm'ti, me ndigi'ti ki in ndigi'm kin be tə.

¹¹ «M'el'se ta'gi kin be kadi rənel ki me'm'ti in rənel lə'se tə, ningə kadi rənel lə'se in rənel ki asi nan rerere.

¹² Mbərkikində lə'm ə to kin: In ndiginan ki yo ge ki ne ge dann'se'ti, toki m'ndigi'n'se kin be tə.

¹³ Kin ə re de un rə'ne ilə kə tado lə madi'ne'gi ə, nya madi ki rangi ki kadi a ra, təji'n ndiginan ki utə in kin goto nga.

¹⁴ Kin ə re rai nya ki m'dəji'se kadi rai ə, in madi'm'gi.

¹⁵ M'bar'se njekuləbər'gi el ratata, tado njekuləbər gər nya ki be'ə isi ra el. Nga ningə m'in, m'bar'se madi'm'gi, tado m'adi ingi gəri nya'gi pəti ki m'ingə rə Bai Luwə'ti.

¹⁶ In ingi ə mbəti m'in el, nan in m'in ə m'mbəti'se. Ningə, m'adi'se kulə kadi rai, rai kulə'gi ki maji maji, ki a to ratata. Ningə lo kin'ti, Bai a adi'se nya'gi pəti ki dəji'ə me tə'm'ti.

¹⁷ Nya kare ki m'dəji'se, in ta kadi in ndiginan ki yo ge ki ne ge dann'se'ti.»

De'gi ki dənangi'ti ne, me'de majel ki Jeju in ki njendo'gi lə'ne

¹⁸ Jeju el bay ene: «Kin ə re de'gi ki dənangi'ti ne əsi'se ta ə, kadi in gəri toki in m'in ə əsi m'in ta kete non'se'ti.

¹⁹ Nga ningə, kin re in uwəi ki de'gi ki dənangi'ti ne ə, re de'gi ki dənangi'ti ne a ndigi'se; nan ki ne kin, in uwəi se'de el, tado m'mbəti'se, m'te sese kə dann'de'ti. Ningə in tado kin ə, əsi'se ta.

²⁰ Ə adi me'se olo dɔ ta'ti ki m'el'se kete m'ene: "Bər utə bə'ne el" kin. Kin ə re adi m'in kon ə, a adi'se kon tɔ, a re tɔli rɔ'de go ta'ti lə'm ə, a tɔli rɔ'de go ta'ti lə'se tɔ.

²¹ Ki ne kin, a adi'se kon tado lə'm, tado gəri de ki njekulə'm el.

²² Kin ə re m're el, re m'el'de ta el ə, re de a tudə majel'gi lə'de dɔ'de'ti el; nan ki ne kin, lo kadi a eli eyina: "Gər ə ji gər el," kadi de inyə'n go majel'gi lə'de kɔ goto.

²³ De ki me'ə majel sə'm ə, me'ə majel ki Bai Luwə tɔ.

²⁴ Kin ə re m'ra kulə madi ki de madi ki rangi ra nja kare el, dann'de'ti el ə, re de a tudə majel'gi lə'de dɔ'de'ti el; nan ki ne kin, oyi kulə ra'm'gi ki kum'de. Be kaa, me'de majel sə'm num, majel ki Bai num.

²⁵ Ningə, in nya ki ra nya be kadi ta ki ndangi me makitu Ndukun'ti lə Luwə ene: "Me'de majel sə'm kare be par*", kin ra nya.

²⁶ «Njera sese ki m'a m'ulə si'ə ki tɔ Bai Luwə, a re. Ningə in ə in Ndil ki nje kel nya'gi ki rɔta'ti dɔ Luwə'ti, ki a in rɔ Luwə'ti. In ə a mannajɪ dɔ'm'ti.

²⁷ Nga ningə, ingi kaa a manyinajɪ lə'm tɔ, tado in sə'm nan'ti lo kulə ngirə nya'gi'ti nu.»

16

¹ «M'el'se ta'gi kin kete be pəti kadi to inyəi ta kunme lə'se el.

² De'gi a tuwəi'se kɔ ginn kəykawnan'gi'ti lə Juwipi'gi. Ningə ndɔ'gi a rei inbe bay ki kadi nje ki a tɔli'se, a eli me'de'ti eyina in kulə lə Luwə ə nyi n'isi n'rai.

³ A rai be, tado gəri Bai el num, gəri m'in el num.

⁴ Nga ningə, m'el'se ta'gi kin be kete, kadi to ndɔ ki nya'gi a rai nya ə, me'se olo dɔ'ti toki ndɔki m'el'se. M'el'se ta'gi kin lo kulə ngirə'ti nu el, tado m'in sese nan'ti ne.

Kuləra Ndil Luwə

⁵ «Ki ngɔsine kin, m'nji m'aw ki rɔ nje kulə'm'ti, nan de kare dann'se'ti ki kadi dəji'm ene: "Si aw ra wa kaa," goto.

⁶ Me'se ur mad'a tado ta'gi ki m'el'se.

⁷ Nga ningə, in ta ki rɔta'ti ə m'el'se: maji ngayn tado lə'se kadi m'aw, tado re m'aw el ə, de ki Njera sese ki maji kadi a re kin, a re el. A re m'aw tɔ ə, m'a m'ulə si'ə m'adi'se.

⁸ Ə loki a re ə, a ra kadi de'gi ki dɔnangi'ti ne gəri toki ndəmi ɔjido nyara ki majel, ki nyara ki dana, ki takigangi.

⁹ Kadi gəri toki ndəmi ɔjido majel ki ra, tado mbeti kun me'de kadi'm.

¹⁰ Kadi gəri toki ndəmi ɔjido nyara ki dana tado m'nji m'aw rɔ Bai'ti, ningə ingi a oyi m'in gogi el ratata.

¹¹ Kadi gəri toki ndəmi ɔjido takigangi, tado gangi ta do ngar'ti ki isi ində togi'ne do de'gi'ti ki donangi'ti ne nga.

¹² «M'aw ki ta'gi ngayn bay kadi m'el'se, nan ki ngosine kin, a aldo'se.

¹³ Nga ningə, dokagilo ki Ndil ki nje kɔji nya'gi ki rɔta'ti a re ə, a ra kadi in gəri nya'gi pəti ki rɔta'ti. A elta ki tɔ'ne inbe el, nan a el nya'gi pəti ki ingə rɔ Luwə'ti, ningə a ilə'se mbər nya'gi ki a rai nya lo ti'ti tɔ.

¹⁴ In toji tɔbar lə'm ki taga, tado in ta'gi lə'm, ə a ilə'se mbər'ə.

¹⁵ Nya'gi pəti ki in yan Bai, in yan'm tɔ. In tado kin ə, m'el'n m'ene in ta'gi lə'm, ə Ndil a ilə'se mbər'ə.»

Me kon təl rɔnel

¹⁶ Jeju el ene: «Nanyi dokagilo nden ba kadi a oyi m'in el, ningə dokagilo nden go'ti ə, a təli oyi m'in gogi.»

¹⁷ Ə njendo'gi madi elinan dann'de'ti eyina: «Ta ki el'je ene: “Nanyi dokagilo nden ba kadi a oyi m'in el, ningə dokagilo nden go'ti ə, a təli oyi m'in gogi,” kin me'ə nan ri wa? Taa elta ki kare bay ene: “Tado m'nji m'aw rɔ Bai'ti.”

¹⁸ Ə “dokagilo nden” ki elta'a kin me'ə nan ri tɔ wa? Ji gər me ta ki ge kel'je kin el!»

¹⁹ Loki Jeju gər kadi njendo'gi li'ə isi sangi kadi dəji'ə ta ə, el'de ene: «Sii dəji nan ta dann'se'ti ɔjido ta ki m'el'se m'ene: “Nanyi dokagilo nden ba kadi a oyi m'in el, ningə dokagilo nden go'ti ə, a təli oyi m'in gogi,” kin.

²⁰ Nga ningə, toki rɔta'ti, adi m'el'se: A nonyi ge, a ndingəi ndoo ge, nan de'gi ki donangi'ti ne a rai rɔnel. Me kon a ra'se, nan me kon lə'se kin a təl rɔnel.

²¹ Loki dene aw to oji ngonn ə, in me kon'ti, tado dokagilo kon li'ə re, nan loki ngonn te rɔ'a'ti nga ningə, me'ə oy do kon'ti, tado rɔnel de ki oj'o il'ə donangi'ti.

²² Ningə, ingi kaa, ki ngosine kin, in me kon'ti, nan m'a m'təl m'oo'se, kadi rɔnel a rosi me'se, ningə in rɔnel ki de a ɔr me'se'ti gogi el.

²³ Ndo'a'ti kin, a dəji m'in ta do nya madi'ti el nga. Ningə, toki rɔta'ti, adi m'el'se, Bai a adi'se nya'gi pəti ki dəji'ə me tɔ'm'ti.

²⁴ Biti bone kaa, dəji nya madi me tɔ'm'ti el bay. Dəji ə a ingəi, kadi rɔnel lə'se asi nan rerere.

Jeju tətɔ rɔ de'gi ki donangi'ti ne

²⁵ «M'el'se ta'gi kin me kujita'ti, nan ndo'gi a rei non kadi m'a m'el'se ta me kujita'ti el nga, nan m'a m'el'se ta ki do Bai Luwə'ti taga wangi.

²⁶ In dɔ ndɔ'a'ti kin, a dɔji nya Bai me tɔ'm'ti, ningɔ m'a m'el'se el, toki m'nji m'el'ta ki Bai tado lɔ'se,

²⁷ tado Bai Luwə ə inbe ndigi'se. Luwə ndigi'se, tado in ndigi m'in, taa uni me'se adi toki m'ində rɔ'a'ti ə m're tɔ.

²⁸ M'ində rɔ Bai'ti ə m're dɔnangi'ti ne, ningɔ ki ngɔsine kin, m'a m'inyə dɔnangi ə m'təl m'aw rɔ Bai'ti gogi.»

²⁹ Ə njendo'gi li'ə eli eyina: «Oo, ki ne kin, nyi in el'je ta taga wangɔ um me kujita'ti el nga kin.

³⁰ Ningɔ ki ngɔsine kin, ji gər kadi in gər nya'gi pəti, taa ta'gi ki to me de'ti bay, kadi to de dɔji kaa in gər kete. Lo kin'ti, j'uni me'je toki in rɔ Luwə'ti.»

³¹ Ə Jeju ilə'de'ti ene: «Uni me'se adi'm'in nga wa?

³² Oyi, dɔ kadi isi re, ningɔ ki ne kin, re te ne nga ki kadi de'gi a sananyi'se ki lo kare kare. A inyəi m'in ki kar'm, nan m'in ki kar'm el, tado Bai Luwə in sə'm nan'ti ne.

³³ M'el'se ta'gi kin pəti be, kadi lapiya in me'se'ti, me kində rɔ nan'ti sə'm. A ingəi kon dɔnangi'ti ne, nan kadi uwəi tɔgi'se ba, tado m'təti rɔ nje tɔgi'gi ki dɔnangi'ti ne nga.»

17

Jeju elta ki Luwə tado lə'ne inbe num, tado lə njendo'gi lə'ne num

¹ Go ta'ti ki Jeju el kin ə, un kum'ne ki taa dɔran'ti, ningɔ el ene: «Bai, dɔkad'a re nga. Tɔji tɔbar lə'm, m'in Ngonn'i ki taga adi de'gi gəri, kadi to m'in Ngonn'i, m'tɔji tɔbar lə'i ki taga madi de'gi gəri tɔ.

² In, adi'm tɔgi dɔ de'gi'ti pəti, kadi to m'adi nje ki inyə'de ji'm'ti, si ki dɔ'de taa biti ki non'ti.

³ Kisikidɔtaa biti ki non'ti, in ta kadi de gəri, in ki in ki kar'i ba ə in Luwə ki rɔta'ti kin num, kadi gər Jeju Kirisiti ki in de ki ulə kin num.

⁴ M'tɔji tɔbar lə'i m'adi de'gi ki dɔnangi'ti ne pəti gəri, ningɔ kulə ki adi'm kadi m'ra kaa m'təl ta'a maji tɔ.

⁵ Ki ngɔsine kin, Bai, m'dəj'i kadi adi m'ingə kɔsikurə takum'i'ti toki ndɔki adi'm kete non kində dɔran'ti, ki dɔnangi'ti kin.

⁶ «M'a m'adi de'gi ki ɔy'de dann madi'de'gi'ti ki dɔnangi'ti ne, adi'm kin gəri'nu. In de'gi lə'i, ə inyə'de me ji'm'ti, ningɔ təli rɔ'de maji go ta'ti lə'i.

⁷ Ki ngɔsine kin, gəri kadi nya'gi pəti ki adi'm, in rɔ'i'ti.

⁸ Tado m'adi'de ta'gi ki adi'm'de, ningɔ taai. Loki taai ə, gəri kadi m'ində rɔ'i'ti, adi uni me'de toki in in ə ulə'm.

⁹ Ningɔ in tado lə'de ə m'el sə'i ta. M'el sə'i ta tado lə de'gi ki dɔnangi'ti ne el, nan tado lə nje ki inyə'de me ji'm'ti, tado nje ki inyə'de me ji'm'ti kin in de'gi lə'i.

¹⁰ Ningə nya'gi pəti ki in yan'm, in yan'i, ə nya'gi pəti ki in yan'i, in yan'm tɔ. Nga ningə, ingi, toji tɔbar lə'm ki taga adi de'gi oyi.

¹¹ M'in, m'a m'in dɔnangi'ti ne el nga, m'nji m'aw ki rɔ'i'ti, nan in ki dɔnangi'ti ne ɓay. Be ə, Bai Luwə ki nje kar njay, m'dəj'i kadi ində kum'i go'de'ti maji. Ində kum'i go'de'ti ki tɔgi lə'i, ki in tɔgi ki adi'm m'ra'n kulə kin, kadi to in kareba toki j'in sə'i j'in kareba kin be tɔ.

¹² Dɔkagilo ki m'in se'de, m'ində kum go'de'ti maji ki tɔgi lə'i ki adi'm. M'dow bagi'm dɔ'de'ti, adi de kare kaa nanyi kɔ el. De ə, in in ki maji kadi a tuji kadi to ta ki ndangi me makitu'ti lə Luwə tɔl'n ta'ne kakin par*.

¹³ Nga ningə, ki ngɔsine kin, m'nji m'aw ki rɔ'i'ti, ə m'elta kin be toki m'in'n se'de dɔnangi'ti ne ɓay kin, kadi to inbe'gi ingəi rɔnel ki me'm'ti, ki in rɔnel ki asi nan rerere kin.

¹⁴ M'adi'de ta lə'i ningə, de'gi ki dɔnangi'ti ne ɔsi'de ta tado k'in ki in de'gi ki dɔnangi'ti ne el, toki m'in m'in'n de ki dɔnangi'ti ne el kin be tɔ.

¹⁵ Nga ningə, m'dəj'i kadi ɔy'de kɔ dɔnangi'ti ne el, nan kadi ɔsi Su ngərəngi dɔ'de'ti.

¹⁶ In de'gi ki dɔnangi'ti ne el, toki m'in m'in'n de ki dɔnangi'ti ne el kin be tɔ.

¹⁷ Maji kadi un'de ki ta ki rɔta'ti, ində taa dangi to de'gi lə'i. Ta lə'i in ta ki rɔta'ti.

¹⁸ Ningə, m'in kaa, m'ulə'de dɔnangi'ti, toki ulə'm dɔnangi'ti kakin be tɔ.

¹⁹ M'inbe, m'un rɔ'm m'ində ta dangi to de lə'i tado lə'de, kadi to ingi kaa, in ki kində ta dangi me ta ki rɔta'ti to de'gi lə'i tɔ.

Jeju elta ki Luwə tado lə de'gi pəti ki a uni me'de

²⁰ «M'el sə'i ta tado lə nje ki m'ulə'de kin par el, nan tado lə de'gi pəti ki a uni me'de adi'm'in, ki gorow lə ta ki a te ta nje'gi'ti ki m'ulə'de.

²¹ M'dəj'i kadi pəti, təli de'gi ki kare, toki in Bai, ində rɔ'i nan'ti sə'm, ə m'in m'ində rɔ'm nan'ti sə'i kin be. Kadi ingi kaa indəi rɔ'de nan'ti se'je tɔ, kadi to de'gi ki dɔnangi'ti ne uni me'de adi toki in in ə ulə'm.

²² M'in m'adi'de kɔsikurə ki taa, kadi to in de'gi ki kare, toki j'in sə'i j'in'n de'gi ki kare kin be tɔ.

²³ M'in m'ində rɔ'm nan'ti se'de, ningə in, ində rɔ'i nan'ti sə'm tɔ; ə lo kin'ti, a asi kadi in de'gi ki kareba ki rɔta'ti, kadi de'gi ki dɔnangi'ti ne gəri toki in in ə ulə'm num, in ndigi'de toki in ndigi'm be num tɔ.

* 17:12 17.12 Pag 41.10

²⁴ Oyo, Bai, nje ki adi'm'de kin, m'ndigi ngayn kadi in sə'm nan'ti, lo'ti ki m'a m'in'ti, kadi oyi kəsikurə ki m'aw'n, kəsikurə ki in taa. M'el m'ene taa kəsikurə, tado in ndigi'm kete non kində dōran'ti ki dōnangi.

²⁵ Bai ki njera nya ki dana, de'gi ki dōnangi'ti ne gəri nu el, nan m'in m'gər'i, taa nje ki adi'm'de kaa gəri toki in in ə ulə'm tɔ.

²⁶ M'a m'adi gəri'nu, ningə m'a m'adi gəri'nu ki kete bay, kadi to ko ndigi ki in ndigi'm kin to me'de'ti num, kadi m'inbe m'in nan'ti se'de num tɔ.»

18

Kuwə Jeju

(*Mat 26.47-56; Mrk 14.43-50; Luk 22.47-53*)

¹ Go ta'ti ki Jeju el ki Luwə kin ningə, ɔti ki njendo'gi lə'ne, ali dɔ lo, awi dow ngonn mann'ti madi ki bari'ə Sedron. Low'ə'ti kin, lo ndɔɔ ki de man kagi'gi'ti to non, ə uri me'ti.

² Judasi ki njekundɔ Jeju, gər lo kin maji, tado in lo ki Jeju in ki njendo'gi lə'ne isi rei'ti taa taa.

³ In be ə, Judasi un dɔ kuti njerɔ'gi lə nje konbe ki Rom, aw se'de low'ə'ti kakin. Taa kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi ki Parisi'gi, uləi njengəm takəy lə Luwə adi in se'de non tɔ. De'gi kigo Judasi'ti kin oti kiyərɔ'gi ki lambi'gi ki por ngəl'gi.

⁴ Lo kin'ti, Jeju ki gər nya pəti ki a re dɔ'a'ti, ɔti ki rɔ'de'ti, dəji'de ene: «Sii sangi nan wa?»

⁵ Ningə ingi iləi'ə'ti eyina: «J'isi ji sangi Jeju ki Najareti'ti.» Ə Jeju el'de ene: «In m'inbe ə m'ra am.» Judasi inbe ki njekulə Jeju kakin ji'de'ti kaa ra se'de non tɔ.

⁶ Loki Jeju el'de ene: «In m'inbe ə m'ra am» kin ə, gadi gogi, ningə tei tosi.

⁷ Jeju təl dəji'de bay ene: «Sii sangi nan wa?» Ningə ingi iləi'ə'ti eyina: «J'isi ji sangi Jeju ki Najareti'ti.»

⁸ Ə Jeju el'de ene: «M'el'se m'ene, in m'inbe ə m'ra am. Ə re in m'in ə isi sangi m'in ə, inyəi ndəgi de'gi kam adi awi.»

⁹ To be kadi ta ki te ta Jeju'ti ki rɔ Baw'a Luwə'ti ene: «Nje ki adi'm'de, de kare kaa nanyi kɔ el» kin, tɔlta'ne.

¹⁰ Simon Piyər ɔr kiyərɔ ki ulə saw'a'ti rɔ'ne'ti, tugə'n mbi paja lə kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi. Tugə mbi'ə ki dɔjikɔl'ɔ'ti bati gangi. Tɔ paja kakin nan Malkusi.

¹¹ Ə Jeju el Piyər ene: «Ulə kiyə lə'i saw'a'ti gogi! Oo kadi m'a m'anyi kɔpi kon ki Bai adi'm kin el wa?»

Jeju ra non Hann'ti

(*Mat 26.57-58; Mrk 14.53-54; Luk 22.54*)

12 Kutɪ njerɔ'gi lə nje konbe ki Rɔm, nan'ti ki njekundo'de num, ki njengəm ta Kəy lə Luwə ki Juwipi'gi uləi'de kakin num, uwəi Jeju doi'ə.

13 Dɔ kete, awi si'ə be lə Hann* ki in məm Kayipi. Kayipi ə in kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi bal'a'ti kin.

14 Nga ningə in darɔ Kayipi inbe kin ə in nje kel Juwipi kene: «In soti ngayn tado lə'se kadi ba kal de kare oy tado lə ginn bulə de'gi†.»

Piyər manji ta

(*Mat 26.69-70; Mrk 14.66-68; Luk 22.55-57*)

15 Simon Piyər in ki njendo kare ki dann njendo'gi'ti lə Jeju, uni go Jeju. Njendo kare ki in ki Piyər kakin gər ki kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi, adi ur nati kəy'ti lə kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi, nan'ti ki Jeju ki uri si'ə kəy.

16 Piyər ə isi yan'ne taga, ndəkba takəy'ti. Lo kin'ti, njendo ki kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi gər'ə kakin, te taga, elta ki dene ki njengəm takəy, ə go'ti, dene inyə Piyər ad'a ur kəy.

17 Dene ki njengəm takəy kakin el Piyər ene: «In kaa in dann njendo'gi'ti lə dingəm kin tɔ el wa?» Ə Piyər ilə'ti ene: «Jagi, m'in se'de el.»

18 Kul on, adi nje ra kulə'gi ki njengəm ta lo'gi, iləi por ra nduwi. Piyər kaa ra se'de ta por'ti kakin non, a nduw se'de tɔ.

Hann dəji ta Jeju

19 *Kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi dəji ta Jeju dɔ njendo'gi'ti li'ə ki dɔ nyando'ti li'ə ki isi ndo de'gi.

20 Ə Jeju ilə'ti ene: «M'elta de'gi taga wangi, taa ki ndɔ'gi, ndɔ'gi, m'nji m'ndo nya de'gi ginn kəykawnan'gi'ti lə Juwipi'gi num, ginn Kəy'ti lə Luwə num, ki in lo'gi ki dɔ Juwipi'gi pəti isi ɔsi nan'ti. Nya madi ki m'el lo kiyə'ti goto.

21 Nga ra bann ə dəji'm ta bay wa? Dəji ta nje ki isi oyi m'in lo kelta'ti kin oyi, gəri ta ki m'nji m'el'de maji ngayn.»

22 Dɔ ta'ti kin, njengəm ta lo kare ki ra se'de non, ində kɔti Jeju, ə el'ə ene: «Adi in be ə kadi tur'n ta adi kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi'ti wa?»

23 Ə Jeju ilə'ti ene: «Kin ə re ta ki m'el kin, majel ə, oji maj'a el adi'm m'oo, a re m'el maji tɔ ə, ra bann be ə ində'm wa?»

24 Lo kin'ti, Hann adi awi ki Jeju ki dɔ ki doi'ə kin be be lə Kayipi, ki in kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi.

* **18:13 18.13** Hann kaa ndɔki in kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi tɔ ki bal ki 6 te 15'ti go Kirisiti'ti. Go'ti gogi kaa, Juwipi'gi buki'ə'ti to kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi inbe kakin bala'ti. Lo takigangi'ti lə Juwipi'gi ə, in ə de'gi oyi ta li'ə ngayn. † **18:14 18.14** Jan 11.49

Piyər təl manji bay toki n'gər Jeju el

(Mat 26.71-75; Mrk 14.69-72; Luk 22.58-62)

²⁵ Piyər isi ta por'ti non, isi nduw por, ə eli'ə eyina: «Man, in kaa in dann njendo'gi'ti li'ə tɔ el wa?» Nan Piyər manji ene: «Jagi, m'in se'de el.»

²⁶ Kɪ kare dann njerakulə'gi'ti lə kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi ki in noji dingəm ki Piyər tugə mbi'ə gangi, el Piyər ene: «De ki m'oo'ə si'ə, lo ndɔɔ'ti ki me kagi'gi'ti kin, in in el ə in nan?»

²⁷ Nan Piyər manji inbe bay. Ningə tanan'ti non, kunə kunjə non.

Jeju ra non Pilati'ti

(Mat 27.1-2, 11-14; Mrk 15.1-5; Luk 23.1-5)

²⁸ Loki in ki Jeju be lə Kayipi ə, awi si'ə kəy'ti ki boi lə nje konbe ki Rɔm'ti. In sin ba bay. Ningə njekundo Juwipi'gi mbeti kur me kəy ki boi'ti, kadi to n'təli ki njen, takum Luwə'ti, kadi to n'usɔi nya lo ra nanyi Paki'ti.

²⁹ In tado kin ə, *Pilati te ingə'de taga, ningə dəji'de ene: «In ri ə səki dingəm kam wa?»

³⁰ Ningə, ingi iləi'ə'ti eyina: «Kin ə re in de ki njera nya ki majel el ə, re j'a ji re si'ə, j'ulə ji'i'ti el.»

³¹ Ə Pilati el'de ene: «Inbe'gi, taai'ə, awi gangi ta do'a'ti kigo ndukun'gi'ti lə'se, in Juwipi'gi.» Nan eli Pilati eyina: «J'in, de adi'je tarow ki kadi ji gangi'n ta koy do de'ti el.»

³² In be ə, ta ki Jeju inbe el kadi toji'n napar koy ki n'a n'oy kin tolta'ne.

³³ Pilati təl ur me kəy'ti ki boi, bar Jeju, ningə dəj'ə ene: «In ngar lə Juwipi'gi wa?»

³⁴ Ə Jeju ilə'ti ene: «Inbe ki doɪ ə elta kin be eke de'gi ki rangi ə eli'nu ta kin ojidɔ'm wa?»

³⁵ Ningə Pilati el Jeju ene: «M'in ki oo'm kin m'in Juwipi wa? In de'gi ki ginn be'ti lə'i inbe num, kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi num, ə rei uləi'nu ji'm'ti! Nga ningə m'dəj'i ke in ri inbe ə in ra wa?»

³⁶ Ə Jeju el'ə ene: «M'in ngar ki dɔnangi'ti ne el, re m'in ngar ki dɔnangi'ti ne ə, re de'gi ki go'm'ti, a rɔ'i do'm'ti kadi de ulə'm ji njekundo Juwipi'gi'ti el; nan k'in ə m'in ngar ki dɔnangi'ti ne el.»

³⁷ Ningə Pilati dəj'ə ene: «Adi in ngar ta?» Ningə Jeju el'ə ene: «In ta ki in ə te tai ene m'in ngar. M'in, oji m'in, ningə m're dɔnangi'ti ne kadi m'man naji do nya ki rɔta'ti. Nga ningə, de ki in me nya ki rɔta'ti, təl rɔ'ne go ta'ti lə'm.»

³⁸ Lo kin'ti, Pilati dəj'ə ene: «In ri ə in nya ki rɔta'ti wa?»

Gangi ta koy do Jeju'ti

(Mat 27.15-31; Mrk 15.6-20; Luk 23.13-25)

Go ta'ti ki Pilati dæji kin ə, təl te taga rɔ Juwipi'gi'ti el'de ene: «M'ingə ta madi kare ki kadi m'gangi'n ta dɔ de'ti kin el.

³⁹ Nga ningə, kigo jibəl ra'a'ti ki isi rai kete, kete, ə dɔkagilo ra nanyi Paki ə, m'inyə dangay kare taa m'adi'se kin, in ndigi dɔ'ti kadi m'inyə ngar lə Juwipi'gi taa madi'se wa?»

⁴⁰ Nan ingi, uni ndu'de ki taa eli eyina: «Jagi, in el, in Barabasi ə ji ndigi kadi inyə taa.» Barabasi ki elita li'ə kin, in baw kaya.

19

¹ Pilati adi ndu'ne njerɔ'gi kadi awi ki Jeju, ningə kadi indəi'ə ki ndəy hawlay.

² Njerɔ'gi oji jɔgi konn, uləi dɔ'a'ti, ningə uləi ku ngal ki kər njir njir rɔ'a'ti tɔ.

³ Ɔti rei rɔ'a'ti, ningə eli'ə eyina: «Lapiya, ngar lə Juwipi'gi!» Ningə buki ji'de kɔt'ɔ'ti, indəi'ə.

⁴ Nja kare ɓay, Pilati te rɔ bulə de'gi'ti el'de ene: «Maji, m'a m're si'ə taga rɔ'se'ti ne, kadi in gəri toki m'ingə ta madi kare ki kadi m'gangi'n ta dɔ'a'ti el.»

⁵ Lo kin'ti non be, Jeju te taga ki jɔgi kon dɔ'ne'ti num, ki ku ngal ki kər njir njir rɔ'ne'ti num. Ningə Pilati el'de ene: «Dingəm kaa nyi ra am!»

⁶ Nan loki, kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi ki njengəm ta lo'gi lə Juwipi'gi, oyi'ə ə, uləi bilə eli eyina: «In ɓər'ə kagidəsi'ti! in ɓər'ə kagidəsi'ti!» Ə Pilati el'de ene: «Inbe'gi, in taai'ə, awi in ɓəri'ə kagidəsi'ti, tado m'in, m'ingə ta madi ki asi kadi m'gangi'n ta koy dɔ'a'ti el.»

⁷ Ningə Juwipi'gi eli Pilati eyina: «J'aw ki ndukun kare non, ə kigo ndukun'ti kakin, in de ki sɔw dɔ koy, tado el ene n'in Ngonn lə Luwə*.»

⁸ Loki Pilati oo ta kin ə, ad'a ɓol ki dɔ mad'a'ti ɓay,

⁹ ə təl ur me kəy'ti ki boi, ningə dæji Jeju ene: «In, in ra wa?»

¹⁰ Nan Jeju ilə ta'ti el. Ə Pilati el Jeju ene: «M'in ə m'dəj'i ta ə ilə'm'ti el wa? In gər kadi m'aw ki tɔgi kadi m'ge ə m'inyə'i taa num, m'ge ə m'ɓər'i kagidəsi'ti num, eke in gər el wa?»

¹¹ Jeju ilə'ti ene: «Kin ə re in tɔgi ki Luwə inbe ə adi dɔran'ti nu kin el ə, aw ki tɔgi madi kare dɔ'm'ti el. Ningə in tado kin ə, de ki njekulə'm ji'i'ti, majel li'ə in ngayn utə yan'i.»

¹² Dɔ ta'ti inbe kin ə, Pilati sangi kadi n'inyə Jeju, nan Juwipi'gi uri kɔl, ə eli'ə eyina: «Kin ə re inyə taa ə, in madi

* 19:7 19.7 Lebitiki 24.16

Sejar ki in ngar kibo kin el. De ki ene n'in ngar ə, de'ə kin in nje ta læ Sejar.»

¹³ Loki Pilati oo ta kin ə, adi awi ki Jeju taga, ningə inbe isi dɔ kumbər ngar'ti, lo'ti ki bari'ə Gaji mbal'gi ki kində nanga, ki ta Ebirə ene «Gabata».

¹⁴ In ndɔ ki kadi lo ti par ə in kulə ngirə ra nanyi Paki, ningə in kadi ki jam dɔ be'ti be. Ə Pilati el Juwipi'gi ene: «Oyi ngar læ'se.»

¹⁵ Nan uni ndu'de ki taa eli eyina: «Kadi oy kɔ! Kadi oy kɔ! Bər'ə kagidəsi'ti!» Ə Pilati el'de ene: «Kadi to m'bər ngar læ'se kagidəsi'ti wa?» Ningə kibo'gi læ njekujənyamosi kadikare'gi eli eyina: «De oo ngar læ'je ki rangi el, ngar læ'je in Sejar par.»

¹⁶ Lo kin'ti, Pilati ulə Jeju ji'de'ti kadi bəri'ə kagidəsi'ti. Njero'gi uwəi Jeju awi si'ə.

De'gi bəri Jeju kagidəsi'ti

(Mat 27.32-44; Mrk 15.21-32; Luk 23.26-43)

Njero'gi uwəi Jeju awi si'ə.

¹⁷ Inbe oti kagidəsi læ'ne, te'n gidi bebo'ti ki taga, kadi awi'n lo'ti ki to to «Ka dɔ de», ki ta Ebirə ene «Golgota.»

¹⁸ In low'ə'ti kin ə njero'gi bəri Jeju'ti, kagidəsi'ti. Bəri de'gi joo kagidəsi'ti si'ə, ki kare dɔjikol'ɔ'ti, ə ki kare dɔjigəl'ə'ti tɔ, ningə inbe ra dana.

¹⁹ Pilati adi rai ngonn bar, ndangi nya me'ti, indəi taa dɔ kagidəsi ki Jeju ra'ti. Nya ki ndangi me'ti nan: «Jeju ki Najareti'ti, ngar læ Juwipi'gi.»

²⁰ Loki bəri Jeju'ti, kagidəsi'ti kakin in ndəkba ki bebo, adi Juwipi'gi ngayn tudəi nya ki ndangi kin. Ndangi ki ta Ebirə num, ki ta Laten num, taa ki ta Gireki num tɔ.

²¹ Ə kibo'gi læ njekujənyamosi kadikare'gi eli Pilati eyina: «Nya kin, maji kadi re a ndangi “ngar læ Juwipi'gi” be el, nan re a ndangi “dingəm kam el ene n'in ngar læ Juwipi'gi” taa in gorow'ə'ti.»

²² Nan Pilati el'de ene: «Nya ki m'ndangi ningə, ndang'a kaa m'ndangi kin.»

²³ Loki njero'gi bəri Jeju kagidəsi'ti ginn'ə gangi ningə, oyi ku'gi li'ə, kanyi ginn sɔ, sɔw dɔ'de kare kare. Ningə nanyi ku ngal ki de ur el, nan oji tanan'ti be par, ində taa re nanga.

²⁴ Ə njero'gi elinan eyina: «Adi ji tili ku ngal kin el, nan adi ji tugəi kiri mbara dɔ'ti j'oyi ke nan ə a in yan'a wa.» Ningə in nya ki a to be kadi ta ki ndangi me makitu'ti læ Luwə eyina:

«Kanyinan ku'gi li'ə,

Ningə tugəi kiri mbara dɔ ku ngal'ti li'ə tɔ» kin tɔlta'ne†.
Ningə in nya'a kaa nyi njerɔ'gi rai kin.

²⁵ Kon Jeju in ki ngonkon'ne ki dene num, Mari ki ne Kilewopasi num, taa Mari ki Magidala num rai non, ndəkba kadi kagidəsi'ti ki bəri Jeju'ti.

²⁶ Loki Jeju oo kon'ne, ə oo njendo ki Jeju ndig'ə, ra gəd'ə'ti ə, el kon'ne ene: «Dene, oo ngonni' ə ra am.»

²⁷ Ningə go'ti, el njendo kakin ene: «Oo kon'i ə ra am.»
Ningə, ndɔ'a'ti non, njendo kakin aw ki kon Jeju rɔ'ne'ti.

Koy Jeju

(Mat 27.45-56; Mrk 15.33-41; Luk 23.44-49)

²⁸ Go nya'gi'ti kin, Jeju gər kadi ginn nya'gi pəti gangi nga ə, elta kin kadi tɔlta ta ki ndangi me makitu'ti lə Luwə ene: «Kundə ra'm‡.»

²⁹ Ngoo ki yiwi kandi nju ki masi rosi isi non, ə njerɔ'gi nduyi nya ki to hem hem me yiwi nju'ti ki masi kakin, uləi ta kagi'ti ki bari'ə ijopi, ə uləi ta Jeju'ti.

³⁰ Ə loki Jeju njuw yiwi kandi nju ki masi kakin ningə, el ene: «Ginn nya'gi pəti gangi nga», ə ulə dɔ'ne nanga, ningə kon li'ə te.

Njerɔ kare ɔsi kadi Jeju

³¹ In ndɔ ki kadi lo ti dɔ'ti ə, in ndɔ kərkon. In ndɔ kərkon ki to ta dangi, ə, kadi to ninn'gi rai dɔ kagidəsi'ti ba ndɔ kərkon'ti el§, Juwipi'gi awi dəji Pilati kadi adi budi nja'de, ə ɔri'de kɔ dɔ kagidəsi'ti.

³² Lo kin'ti, njerɔ'gi awi budi nja de ki dəkete num, in ki nja joo num, ki bəri'de dɔ kagidəsi'ti nan'ti ki Jeju.

³³ Loki rei tei dɔ Jeju'ti ə, oyi kadi in oy nga, adi budi nja'a el.

³⁴ Ningə njerɔ kare ə ɔsi kad'a ki ningə, ə tanan'ti non, mosi ki mann tei ta do ningə'ti kakin.

³⁵ De ki ɔr go nya'gi kin, oo ki kum'ne, ningə mannaji li'ə in ki rɔta'ti, taa inbe gər kadi in ta ki rɔta'ti ə n'el tɔ, kadi to ingi kaa uni me'se tɔ*.

³⁶ Toki rɔta'ti, nya'gi kin rai nya be kadi to ta ki ndangi me makitu'ti lə Luwə eyina: «Singə kare kaa de a təti el†», kin tɔlta'ne.

³⁷ Taa ndangi ta ki rangi bay me makitu'ti lə Luwə eyina «A gonyi lo ki rɔ de'ti ki ɔsi kad'a ki ningə‡.»

Uləi Jeju be ninn'ti

(Mat 27.57-61; Mrk 15.42-47; Luk 23.50-56)

† 19:24 19.24 Pag 22.19 ‡ 19:28 19.28 Pa'gi 69.22 § 19:31 19.31 Ndukun ki nja joo 21.22-23 * 19:35 19.35 Jan 20.31 † 19:36 19.36 Tekitaga 12.46; Pa'gi 34.21 ‡ 19:37 19.37 Jkr 12.10

³⁸ Go nya'gi'ti kin, Jisepi ki in de ki Arimate'ti, aw dæji tarow Pilati kadi n'or ninn Jeju. Jisepi in njendo læ Jeju ki ra rɔ'ne lo kiyə'ti, tado bol Juwipi'gi. Pilati ad'a tarow, adi Jisepi aw or ninn Jeju.

³⁹ Nikodem ki ndɔki aw ingə Jeju kondɔ kakin kaa, aw ki nduji kagi'gi ki ɔti maji joo tado kɔy rɔ ninn'ti. Nduji kagi'gi ki bari'de mir in ki alowəsi, poləi'de nan'ti asi kiləw dɔmutə be.

⁴⁰ De'gi ki joo kin, uni ninn Jeju, doloɪ ki ta ku len. Lo dole'ti, buki nduji kagi ki ɔti maji səm'ti nden, nden, taa doloɪ, kigo kuji ra'a'ti læ Juwipi'gi ki isi rai ki ninn'gi læ'de bay taa uləi be'ti.

⁴¹ Lo ki bəri Jeju'ti, kagidəsi'ti kakin, lo to non me kagi'gi'ti, ningə me lo'ti kakin, be ki to sigi, ki de ilə ninn'ti el bay to'ti non kadi mbal'ti.

⁴² Nga ningə, toki kaa ki lo ti ə a in ndɔ kɔrkon læ Juwipi'gi, uləi Jeju me be'ti kakin, tado in ndəkba kad'a'ti.

20

Jeju ində taa lo koy'ti

(Mat 28.1-10; Mrk 16.1-8; Luk 24.1-12)

¹ Ndɔ Dɔmasi ki ginn lo, loki lo to piti piti ba bay, Mari ki Magidala isi aw dɔbadi'ti ningə, oo mbal ki uti ta be ninn kakin, de uwə ɔr.

² Ə Mari anyi ngodi, aw ingə Piyər in ki njendo kare ki Jeju ndig'ə, el'de ene: «Uwəi Burəbe ɔri'ə badi'ti, ningə ji gər lo ki iləi'ə'ti el.»

³ Piyər in ki njendo ki kare kakin tei, isi awi ki dɔbadi'ti.

⁴ Anyinan ngodi joo pəti, nan njendo ki kare kakin anyi ngodi utə Piyər, adi aw te dɔbadi'ti kete non'a'ti.

⁵ Loki aw te, ilə kɔti'ne, gon lo ningə, oo ta ku'gi ki doloɪ ninn ə rai, nan ur me be ninn'ti el.

⁶ Piyər ki in go'ə'ti, in yan'ne non re ə, ur me be'ti, oo ta ku'gi ki doloɪ ninn ə rai,

⁷ taa oo ta ku ki uləi jam dɔ Jeju'ti tɔ ə to. Ta ku'ə kin to nan'ti ki ingi ki doloɪ ninn kin el, nan de bɪr adi to yan'ne dangi.

⁸ Go'ti, njendo ki kare ki re kete kakin, ur me be'ti tɔ, adi oo nya'gi ki kum'ne num, un me'ne kadi in nya ki rɔta'ti num tɔ.

⁹ Nga ningə, biti te low'ə'ti kin kaa, tujə'de'ti kadi Jeju a ində taa dann nje koy'gi'ti el bay, toki Makitu læ Luwə el'n ta'a kete kin*.

¹⁰ In be ə, njendo'gi ki joo, təli iləi dɔ'de awi be.

* 20:9 20.9 Pa'gi 16.10

Jeju tɔʒi rɔ'ne Mari ki Magidala
(Mrk 16.9-11)

¹¹ Loki njendo'gi awi, Mari ra taga, kadi badi'ti ndəkba, ra non. Loki ra non, ilə kɔti'ne gon'n lo be ninn'ti ə,

¹² oo malayka'gi joo ki ɔyi ku ki nda, ə ki lo'ti ki kete iləi ninn Jeju'ti. Ki kare isi tor'o'ti, kaw ki do'a'ti, ə in ki nungi isi kaw ki nja'a'ti tɔ.

¹³ *Malayka'gi dɔʒi'ə eyina: «Dene, ra bann ə ra non wa?» Ə Mari ilə'de'ti ene: «Ɔri Burəbe ləm, ningə m'gər lo ki iləi'ə'ti el.»

¹⁴ Loki elta be ningə, ilə rəti ə, oo Jeju, nan gər kadi in Jeju el.

¹⁵ Ə Jeju dɔʒ'ə ene: «Dene, ra bann ə ra non wa? Si sangi nan wa?» Ningə Mari oo ene in nje ra kulə me ndɔɔ'ti ki to non kakin wa, adi el'ə ene: «Be'm, re in in ə ɔr'ɔ ə, ɔʒi'm lo ki ilə'ti, adi m'aw m'un'ə.»

¹⁶ Jeju bar'a: «Mari!» Ə Mari yəti rɔ'ne ki rɔ'a'ti, un ndu'ne ki taa, el'ə ene: «Rabuni!» ki ta Ebirə, ki kər me'ə nan «Njendo de'gi!»

¹⁷ Lo kin'ti, Jeju el'ə ene: «Ɔdi rɔ'm el, tado m'aw dɔran'ti rɔ Bai'ti el bay. Nga ningə, ki ngɔsine kin ə, aw rɔ ngannkon'm'gi'ti, el'de toki m'aw rɔ Bai'ti ki in Baw'se tɔ kin, m'aw rɔ Luwə'ti ləm ki in Luwə lə'se tɔ kin.»

¹⁸ Ə Mari ki Magidala aw ingə njendo'gi el'de ene: «M'oo Burəbe ki kum'm!» Ningə el'de ta'gi ki Jeju el'ə kakin adi'de oyi.

Jeju tɔʒi rɔ'ne njendo'gi
(Mat 28.16-20; Mrk 16.14-18; Luk 24.36-49)

¹⁹ Ndo Dɔmasi'ti inbe non losɔl'ɔ, njendo'gi kawinan me kəy'ti madi, ningə uti takəy mbuki do'de'ti, tado boli njekundo Juwipi'gi. Ə Jeju re, ra taa dann'de'ti, el'de ene: «M'dɔʒi kadi lapiya in sese!»

²⁰ Ningə lo kin'ti, tɔʒi'de tor do ki ji'ne'ti ge, kadi'ne'ti ge adi'de oyi. Rɔ njendo'gi nəl'de ngayn, loki oyi Burəbe.

²¹ Jeju təl el'de bay ene: «M'dɔʒi kadi lapiya in sese! Nga ningə, toki Bai uləm, m'in kaa m'ulə'se tɔ.»

²² Ningə go ta'gi'ti kin, Jeju to kon lə'ne do njendo'gi'ti, ə el'de ene: «Tai Ndil Luwə me'se'ti.

²³ De'gi ki a inyəi go majel'gi lə'de kɔ, Luwə a inyə go majel'gi lə'de kɔ tɔ, ə nje ki a mbeti k'inyə go majel'gi lə'de kɔ, Luwə a tudə majel'gi lə'de do'de'ti ba tɔ.»

Jeju in ki Tomasi

²⁴ Loki Jeju re rɔ njendo'gi'ti kin, Tomasi ki bari'ə Ndungə, ki in ki kare dann njendo'gi'ti in se'de low'ə'ti el.

²⁵ Ɖ ndɔgi njendo'gi eli'ə eyina: «J'oo Burəbe ki kum'je.» Nan Tomasi el'de ene: «Kin ə m'oo tor do poynti ki bəri ji'ə kin el num, m'ulə ngonn ji'm tor poynti'ti kin el num, taa m'ulə ji'm m'odi'n tor do ningə ki ɔsi kad'a kin el num ə, m'a m'un me'm el jagi.»

²⁶ Nɔɔ joo go'ti, njendo'gi tɔli ingəi nan me kəy'ti bay, ningə in kin Tomasi in se'de nga. Uti takəy mbuki dɔ'de'ti, ə Jeju re, ra taa dann'de'ti, el'de ene: «M'dəji kadi lapiya in sese!»

²⁷ Ningə el Tomasi ene: «Tomasi, ulə ngonn ji'i lo kin'ti, ə gon ji'm'gi kin oo, taa ulə ji'i ɔdi'n tor do ningə ki kadi'm'ti kin oo tɔ. Ononyi kadi tadi, maji kadi un me'i.»

²⁸ Lo kin'ti non, Tomasi el Jeju ene: «Burəbe lə'm! Luwə lə'm!»

²⁹ Ɖ Jeju el'ə ene: «In koo ki oo'm ki kum'i ne kin ə adi un me'i. Ningə adi m'el'i m'adi in gər toki nje rɔnel'gi ə in de'gi ki uni me'de ki kanji koo nya ki kum'de†.»

Ginn ndangi makitu kin

³⁰ Jeju ra nyakoji'gi ki rangi ngayn inbe bay takum njendo'gi'ti lə'ne, ki in ki ndangi me makitu'ti kin el.

³¹ Nan ingi kin, in ki ndangi'de be kadi uni me'se toki Jeju in Kirisiti ki in De ki Luwə mbət'ə, in Ngonn lə Luwə. Ningə loki uni me'se ə a ingə kaji ki biti ki non'ti ki ta kul'ə.

21

Jeju tɔji rɔ'ne njendo'gi siri ta ba'ti ki Tiberiyadi (Luk 5.1-11)

¹ Go'ti gogi, Jeju təl te ingə njendo'gi bay ta ba'ti ki Tiberiyadi. Row ki te ngə'n'de ə to kin:

² Nɔɔ madi, Simon Piyər num, Tomasi ki bari'ə Ndungə num, Nataniyel num ki in de'gi ki Kana'ti ki Galile tɔ, ngann'gi lə Jebede ki joo tɔ, njendo'gi lə Jeju ki rangi in joo tɔ sii nan'ti.

³ Ɖ Simon Piyər el'de ene: «M'a m'aw ba kadi m'ndon kanji'gi.» Ningə ndəgə'gi eli'ə eyina: «J'in kaa j'a j'aw sə'i tɔ.» Ningə tei, ali me to'ti awi, nan kondɔ'a'ti kin, ngonn kanji kare kaa uwəi el.

⁴ Loki lo ti, Jeju re ra ta ba'ti non, nan njendo'gi gəri toki in Jeju el.

⁵ Ɖ Jeju el'de ene: «Ngann'gi, uwəi kanji nden el wa?» Ningə iləi'ə'ti eyina: «Jagi, ngonn kanji kare kaa j'uwə el.»

⁶ Ningə, Jeju el'de ene: «Iləi bandi dow tokibo'ti, ki dɔjikəl'se'ti kin, ə a uwəi kanji'gi.» Ɖ loki iləi bandi ə, bandi ɔy kanji kɔy ki asi kadi ndɔri tei taga el.

† 20:29 20.29 1Pi 1.8

⁷ Lo kin'ti, njendo ki Jeju ndig'ə el Piyər ene: «In Burəbe.» Ə loki ta ki el ene: «In Burəbe», kin osi mbi Piyər'ti taa par ə, Piyər ulə ku lə'ne rə'ne'ti, tado kete ra ki rə'ne kare, ningə osi me mann'ti.

⁸ Lo ki rai'ti kin, in sanyi el ki ngangı ba, awi asi kulə buy kare be par, adi ndəgi njendo'gi awi ki to nden nden ki ngangı ba'ti, ndəri bandi ki kanji rosi kakin go'de'ti.

⁹ Loki uri nanga ningə, oyi por ki de ulə kanji'ti, taa mapa kaa to non tə.

¹⁰ Jeju el'de ene: «Rei ki kanji'gi ki uwəi'de kakin ne adi j'oo.»

¹¹ Ə Simon Piyər al me to'ti, ndər bandi ki kanji rosi kakin nanga. In kanji'gi ki boi boi inbe ə in bu ki də mi gidə in mutə (153). Kər'de inbe ki əti bol kin ə, bandi gangı el.

¹² Jeju el'de ene: «Rei səi nya.» Nga ningə, de kare dann njendo'gi'ti ki kadi dəji Jeju ene: «In nan wa?» goto, tado gəri maji kadi in Burəbe.

¹³ Jeju ətı rə'de'ti, un mapa adi'de, ningə adi'de kanji tə.

¹⁴ Loki Jeju ində taa dann njekoy'gi'ti kin, in te ki nja mutə nga a te ki rə njendo'gi'ti lə'ne kin.

Jeju in ki Piyər

¹⁵ Go nya kuso'ti, Jeju dəji Simon Piyər ene: «Simon ki ngonn Jonasi, in ndigi'm utə nje'gi sii kin wa?» Ə Simon ilə'ti ene: «Oyo, Burəbe, in gər kadi m'ndigi.» Ningə Jeju el'ə ene: «Ul ngann bati'gi'ti lə'm.»

¹⁶ Jeju təl dəji Simon bay ki nja joo ene: «Simon ki ngonn Jonasi, in ndigi'm wa?» Ə Simon il'ə'ti ene: «Oyo, Burəbe, in gər kadi m'ndigi'i.» Ningə Jeju el'ə ene: «Ul bati'gi'ti lə'm.»

¹⁷ Jeju təl dəji Simon bay ki nja mutə ene: «Simon ki ngonn Jonasi, in ndigi'm wa?» Ningə lo kin'ti, me Piyər tuji də təl'ti ki Jeju təl dəj'ə bay ki nja mutə ene: «In ndigi'm wa?» kin, adi ilə'ti ene: «Burəbe, in gər nya'gi pəti, in gər kadi m'ndigi'i.» Ningə Jeju el'ə ene: «Ul bati'gi'ti lə'm.»

¹⁸ Nga ningə, toki rəta'ti, adi m'el'i: dəkagilo basa'i'ti, inbe də ndar bəd'i'ti, ə aw loki me'i ndigi, nan dəkagilo ki a bugə ə, a oy ji'i taa kadi de ki rangı ə a də ndar bəd'i'ti, ə aw sə'i lo'ti ki me'i ndigi el.»

¹⁹ Ta'gi kin Jeju el be kadi təji'n gorow koy ki Piyər a oy kadi ulə'n təji də Luwə'ti. Go'ti, Jeju el'ə ene: «Un go'm.»

Njendo ki Jeju ndig'ə

²⁰ Piyər ilə rəti gogi ningə, oo njendo ki Jeju ndig'ə, in ki ndəki, lo nyakuso'ti, ndunə rə'ne ki də Jeju'ti, dəj'ə ene: «Burəbe, nan ə a uləi ji de'gi'ti wa?» kakin.

²¹ Loki Piyər oo'ə ə, dəji Jeju ene: «Burəbe, ə in kam, in ri ə a ra'a wa?»

²² Ə Jeju el Piyər ene: «Kin ə re m'ndig'i kadi isi ki dɔ'ne taa biti kadi to m'təl m're m'ingə'n'ə kaa, in kin ta lə'i goto'ti. In, ta lə'i in ta kadi un go'm par.»

²³ Ta kin sanan dann ngannkon'gi'ti toki njendo kam a oy el. Nan ki rɔta'ti, kadi Jeju el Piyər ene: «A oy el» kin, el'ə be el. Ta ki el'ə ə, el'ə ene: «Kin ə re m'ndig'i kadi isi ki dɔ'ne taa biti kadi to m'təl m're m'ingə'n'ə kaa, in kin ta lə'i goto'ti.»

²⁴ In darɔ njendo'ə inbe kin ə mannaji dɔ nya'gi'ti kin, ndangi'de me makitu'ti kin. Nga ningə ji gər kadi mannaji li'ə in ta ki rɔta'ti.

²⁵ Jeju ra nya'gi ki rangi ngayn inbe bay. Re de ene n'ində ta'ne inbe nəm n'ndangi'n'de pəti me makitu'gi'ti ə, m'mər kadi dɔnangi inbe kin pəti kaa, makitu'gi kin a uwə.

Kulə'gi læ njekawkulə'gi Ta ki dɔ kulə'gi læ njekawkulə'gi

Makitu kin elta toji'n ke toki nan bann ə Burəbe awi'n dɔran'ti, adi'n togi njendo'gi læ'ne ki gorow læ Ndil Luwə kadi to tɔli rɔ'de go mbərkikində'ti li'ə ki dɔboy'ti (1.8). Be ə, njekawkulə'gi manyinaji Jerujalem'ti ɔjido kində ki Jeju ində taa lo koy'ti aw dɔran'ti. Kibo'gi læ Juwipi'gi adi kon njekawkulə'gi. Kadi nan kon kin ra adi njendo'gi tei iləi mbər Poyta ki maji dɔnangi Jude'ti pəti ki Samari biti par ki manga, tei Antiyosi'ti. Dann nya'gi'ti ki rai nya kin, in Piyər, Jaki, Jan, ki Jaki ki ngon kon Jeju ə Ndil un'de ra'n kulə ngayn nan ki utə nje'gi kin, in Pol. J'oo kulə'gi ki Pol ra'de ki gorow kaw mbah'gi tado kiləmbər Poyta ki maji ki low'ə'ti non ə, ində'n ginn Njekawnan'gi ki dɔnangi Aji'ti ki Du, dɔnangi Giresi'ti ki kaw lo kurkadi'ti. Makitu kin tɔlta'ne ki poyta læ Pol ki uwəi'ə dangay'ti Rɔm'ti, nan toji toki de a ra togi kuwə Ta læ Ndil Luwə dangay'ti el.

Kon ta'gi ki me'ti: Kində kaw dɔran'ti biti te'n bɔki Ndil dɔ njendo'gi'ti 1-2. Mannaji ki kadi nan kon Jerujalem'ti 3-7. Poyta ki maji te Samari'ti 8. Kunme læ Pol 9. Njekunme'gi ki in Juwipi'gi el ki dɔkete dann Njekawnan'gi'ti 10-11. Tɔl Jaki, te Piyər dangay'ti 12. Kaw mbah kiləmbər Poyta ki maji ki dɔkete læ Pol 13-14. Kawnan kibo læ njekawkulə'gi læ Jeju Jerujalem'ti 15. Kaw mbah kiləmbər Poyta ki maji ki nja joo læ Pol 16-18. Kaw mbah kiləmbər Poyta ki maji ki nja mutə læ Pol 19-21. Uwəi Pol dangay'ti 22-26. Pol in Rɔm'ti 27-28.

Kaw Jeju dɔran'ti

¹ Tewopil, me makitu'ti læ'm ki dɔkete*, m'ndangi ta'gi ki ɔjido nya'gi ki Jeju ulə ngirə ra ge, ndo de'gi ge.

² Nya'gi ki ra biti te'n me ndo'ti ki Luwə un'ə'n'ə aw si'ə dɔran'ti. Ningə kete bəy ta kadi aw dɔran'ti, Jeju mbəti njekawkulə'gi læ'ne, adi'de mbərkikində'gi læ'ne ki gorow læ Ndil Luwə.

³ Go koy'o'ti, Jeju ɔji rɔ'ne njekawkulə'gi læ'ne. ɔji'de ki row'gi ki dangi dangi kadi gəri toki n'ra ki dɔ'ne taa. Ndo dɔsɔ go'ti ningə, te bus ki rɔ'de'ti el'de ta dɔ Konbe'ti læ Luwə.

⁴ Ndo kare ki isi sɔ nya se'de, Jeju el'de kadi tei gidi bebo Jerujalem'ti el. Nan kadi nginəi biti kadi Baw'ne adi'de

* 1:1 1.1 Luk 1.1-4

kadikare ki un ndu'ne do'ti kadi n'a n'adi kin bay taa†. Ningə el'de ene: «In kadikare ki m'inbe m'el'se ta'a kete nga.

⁵ Jan ra de'gi batəm me mann'ti, nan ingi, me ndo'gi'ti ki ngayn el ne ə, a rai'se batəm me Ndil Luwə'ti.»

⁶ *Njekawkulə'gi læ Jeju ki kawinan ro'a'ti dəji'ə eyina: «Burəbe, in dəkagilo'ti ki ngəsine inbe kin ə a taa konbe adi *Isirayel wa?»

⁷ Ə el'de ene: «In ta lə'se kadi in gəri do kad'a eke do gangi lo'gi ki Bai oji kigo lo togi'ti lə'ne el.»

⁸ Nan a ingəi togi loki Ndil Luwə a re do'se'ti. A təli nje mannaji lə'm me bebo Jerujalem'ti num, donangi Jude'ti ba pəti num, Samari'ti num, ratata doboy donangi'ti.

⁹ Loki Jeju el'de ta'gi kin ginn'ə gangi ningə, oyi'ə isi aw ki taa me nəl'ti. Ningə kilndi re uti kum'de adi oyi'ə el.

¹⁰ Kum'de nanyi ki taa dōran'ti, lo koo go Jeju lo kaw'a'ti, ningə, dingəm'gi joo ki uləi ku'gi ki nda bal bal tei bus ki ro'de'ti, ningə eli'de eyina:

¹¹ «De'gi ki Galile'ti, tado ri ə rai ra gonyi lo ki taa dōran'ti be wa? Daro Jeju inbe ki uni'ə ta dann'se'ti awi si'ə dōran'ti kin ə, a təl re toki oyi go'ə lo kaw'a dōran'ti kin be to.»

Kuti læ njekawkulə'gi

¹² Be ə njekawkulə'gi læ Jeju təli do mbal kagi Buni'ti awi Jerujalem'ti gogi. Mbal kagi Buni kin in ndəkba ki bebo Jerujalem.

¹³ Loki rei tei Jerujalem'ti ningə, ali awi me kəy'ti kare ki in do mad'a'ti taa, loki rai to lo kisi'de kete kete. Adi in Piyər num, Jan num, Jaki in ki Andire num, Pilipi in ki Tomasi num, Batilemi in ki Matiye num, Jaki ki ngonn læ Alpe num, Simon ki nje ro tado ta kingədo læ be lə'ne num taa Judi ki ngonn læ Jaki num to.

¹⁴ Ingi pəti, ki me'de ki kareba, kawinan nəm nəm kadi elita ki Luwə ta ta, nan'ti ki dene'gi madi. Mari ki kon Jeju in dann'de'ti num taa ngannkon Jeju num to.

Matiyasi or tor Judasi

¹⁵ Me ndo'gi'ti kin, njekunme'gi kawinan asi bu ki do joo. Ningə Piyər ində taa dann ngannkon'ne'gi'ti el ene:

¹⁶ «Ngannkon'm'gi, maji kadi nya ki Ndil Luwə elta'a me Makitu'ti læ Luwə toltane. Tado Ndil Luwə, elta kete ki ta *Dabidi, oji'n do Judasi ki or non de'gi ki rei uwəi Jeju.

¹⁷ Judasi in ki kare dann'je'ti, ningə aw ki kulə lə'ne ki sow do'ne kadi ra dann'je'ti to.

¹⁸ Ki nar ki adi'ə tado kugə'n goji kulə ki majel ki ra kin ə, Judasi aw ndogi'n lo ndoo. Me ndoo'ti ki ndogi kakin ə,

ində taa osi, də'a sur ki nanga, me'ə ndu rusi adi ti'ə ala mban dənangi'ti.

¹⁹ De'gi pəti ki dənangi Jerujalem'ti oyi ta kin. Be ə bari lo ndoɔ kakin ki ta be lə'de eyina: "Akeldama", kər me ta kin nan: "Lo ndoɔ mosi".

²⁰ Ndangi me makitu Pa'gi'ti eyina:

"Kadi kəy li'ə in ki k'inyə kə num,

Kadi de kare ka isi me'ti el num‡,"

Taa ndangi bay eyina:

"Kadi de ki rangi or tor'o."

²¹ «Be ə, maji kadi ji mbəti de kare mbunə de'gi'ti inbe ki njiyəi se'je nan'ti ki ndo'gi pəti ki Burəbe Jeju awi'n se'je num təl'n se'je num inbe kin.

²² Ulə ngirə də batəm'ti lə Jan, ratata te'n də ndo'ti ki Luwə un'n Jeju ta dann'je'ti awi'n si'ə dōran'ti. Kadi de kare dann'de'ti, in nje mannaji, nan'ti se'je toki Jeju ində lo koy'ti.»

²³ Lo kin'ti, rei ki de'gi joo oji'de, ki dəkete in Jisepi ki bari'ə nan Barsabasi, ki indəi tə'a ki rangi nan Jusitusi, ningə ki nja joo in Matiyasi.

²⁴ Ningə eli Burəbe eyina: «Burəbe, in gər ngarme de'gi pəti tigə, ə oji'je ke mbunə de'gi'ti ki joo kin, in ki ra ə mbət'ə wa?

²⁵ Mbət'ə kadi un ta kulə lə njekawkulə ki Judasi inyə ta'a ə aw lo'ti lə'ne ki sōw də'a kadi awi'ti kin.»

²⁶ Rai buki buki, ningə buki buki osi də Matiyasi'ti. Adi Matiyasi ore kadi njekawkulə'gi ki dōgi gidə in kare.

2

Re lə Ndil Luwə

¹ Loki ndo nanyi Pantəkoti asi ningə*, njekunme'gi pəti kawinan lo kareba.

² Tanan'ti non, kah nya madi in dōran'ti, ə to to nəl bo ki ulə ki tōgi'ne kin be. Kah nya kakin taa lo me kəy'ti ki sii'ti.

³ Oyi nya'gi ki toi to por ə ndonn'o'gi tei bilim bilim be, tei, kanyinan də'de'ti kare kare.

⁴ Ndil Luwə rosi me'de pəti, adi uləi ngirə kel ndonnta'gi ki rangi, kigo kində'ti ki Ndil Luwə ndə'n ta de'ti ki ra kadi el.

⁵ Ningə me ndo'a'gi'ti kin, *Juwipi'gi ki nje bol Luwə, in ki də be'gi ki dangi dangi ki dənangi'ti ne pəti, rei sii Jerujalem'ti.

⁶ Loki oyi kah nya kin ningə, anyinan ngodi rei mbonyinan banyinan banyinan, ndil'de te saw, tadə nan nan

‡ 1:20 1.20 Pa'gi 69.26, 109.8 * 2:1 2.1 Lebitiki 23.15-21; Ndukun ki nja joo 16.9-11

dann'de'ti, oo dɔ ndu njekunme'gi ki sii elita ki ndonnta be læ'ne.

⁷ Nya kin əti'de ɓol ngayn adi ndil'de anyi ur kaki, oyi kadi in nya ki rɔta'ti el, adi eli eyina: «De'gi ki isi elita kin pəti in de'gi ki in Galile'ti,

⁸ Nga bann be nan nan dann'je'ti, oo ta ki te ta'de'ti ki ndonnta be læ'ne wa?

⁹ J'in de'gi ki Partit'i, ki Medit'i, ki Elamit'i, ki nje k'in dɔnangi Mejopotamit'i num, ki Jude'ti num, Kapadosit'i num, taa Pon'ti ki in ngonnbə ki dɔnangi Ajit'i num,

¹⁰ Pirijit'i num, Pampilit'i num, Ejipit'i, ki dɔnangi Libit'i ki in ndəkba ki Sirenn, eke nje k'in dɔnangi Rɔm'ti.

¹¹ J'in pəti j'in Juwipi koj'gi ge ki Juwipi təl'gi ge. J'in Kiret'i'ti ki Arabi'ti. Be ka, j'oo dɔ ndu'de ki elita ki ndonnta be læ'je, ɔjidɔ nya'gi ki əti ɓol ki Luwə ra.»

¹² Ingi pəti ndil'de anyi ur kaki adi gəri ta inbə ki kadi eli el, ningə elinan mbunə'de'ti eyina: «Kɔr me nya ki ra nya kin nan ri ə?»

¹³ Nan nje ki nan'gi kogi dɔ nje kel ndonnta'gi'ti ki dangi dangi ki ki ra eli, eyina: «In yiwi kandi nju ə anyinan ngayn ə ra'de.»

Piyər elta bulə de'gi

¹⁴ Piyər indəi rai taa ki ndəgi njekawkulə'gi ki dɔgi gidə in kare, ningə un ndu'ne ki taa elta bulə de'gi ene: «Uri mbi'se maji oyi dɔ ta læ'm in Juwipi'gi ki de'gi pəti ki isi Jerujalem'ti ne. Maji kadi gəri nya ki isi ra nya kin tɔ.

¹⁵ De'gi madi dann'se'ti oyi kadi in yiwi kandi nju ə ra de'gi kam. Nan jagi! Ji ra ki sin non kadi nda'ti ɓay!

¹⁶ Nan ngɔsine nya ki ndəki njekeltakita Luwə'ti Juwəl elta'a ka ə ra nya kin:

¹⁷ "Nya'gi ki Luwə elta'a kadi a rai nya me ndɔ'gi'ti ki dɔboy'ti kaa ə toi kin:

M'a m'ulə ki Ndil'm dɔ de'gi'ti pəti.

Ngann'se'gi ki dingəm ki nje ki dene a təli njekelta ki ta Luwə'ti,

Basa'gi læ'se a oyi nya'gi me ndil'ti,

Bugə'gi læ'se, a oyi nya'gi ki to lo kiyərɔ'ti me ni'ti.

¹⁸ Oyo me ndɔ'gi'ti kin,

M'a m'ulə ki Ndil'm dɔ ngann njekulə'gi'ti læ'm ki dingəm ki nje ki dene.

A in nje kelta ki ta'm'ti.

¹⁹ M'a m'ra nya'gi ki de asi ra el me dɔran'ti taa nu,

Ningə dɔnangi'ti ne, m'a m'ra nyakoji'gi ki əti ɓol,

Adi in: mosi num, por num, sa ki su luy num tɔ,

²⁰ Kete ɓay ta kadi ndɔ ki bo ngayn, ki rosi ki piti læ Burəbe kin a re,

Loki kada a təl lo ki ndul, ningə nanyi a təl mosi.

²¹ Ningə me ndo'ti kin, de'gi pəti ki bari to Burəbe a ingəi kajit'."

²² «In Isirayel'gi, uri mbi'se maji oyi ta ki m'a m'el'se. In gəri pəti kadi Jeju ki Najareti, dingəm kin ki Luwə o'j'ə ki taga kadi n'ndig'ə, ə Luwə ra nya'gi ki de asi ra el ki nyakoji'gi ki əti bol ki takul'ə dann'se'ti ne.

²³ Dingəm kin, uləi'ə ji'se'ti kigo kun ndu'ti ki Luwə un, num kigo kojitarati li'ə ki to kete. Ningə ingi adi de'gi ki gəri Luwə ki rəta'ti el, təli'ə ki row bər ki bəri'ə do kagidəsi'ti.

²⁴ Nan Luwə gangi kulə koy rə'a'ti kə ad'a ində taa lo koy'ti, tado koy aw ki təgi kadi uwə ginn təgi'ne'ti be ninn'ti el.

²⁵ Dabidi elta o'ji'n do'a ene:
"M'oo Burəbe ki dəkagilo'gi pəti non'm'ti,
Tado in dojikol'm'ti kadi m'te m'osi el.

²⁶ In tado kin ə rənel rosi me'm adi m'osi'n pa to.
Be ə, be ninn'ti kaa, darə'm a ərkon ki kindəmedəti,

²⁷ In Burəbe, a tusi'm inyə'm kə koo el,
A inyə njekuləbər lə'i ki Ar njay ad'a ndum lo ki koo'ti el to.

²⁸ In ə o'ji'm row kadi m'təl m'nji'n ki do'm taa,
Ningə a adi'm rənel me k'in nan'ti sə'm'."

²⁹ Piyər təl el bay ene: «Ngannkon'm'gi, adi m'el'se ta ki rəta'ti: kaw'je Dabidi oy toki rəta'ti adi duwi'ə. Dəbad'a to dann'je'ti ne biti bone.

³⁰ In njekeltakita Luwə'ti, ə gər kadi Luwə un ndu'ne ad'a ki kiwrə kadi n'a n'adi de kare ki ginn kaw'ti li'ə a onbe tor'o'ti§.

³¹ Dabidi gər nya ki a ra nya lo ti'ti, adi elta kin lo koy'ti læ Kirisiti ki in *De ki Luwə mbət'ə kin kete. In ta li'ə ə Dabidi ene Luwə a inyə lo ki koo'ti el, taa a inyə darə'a adi ndum be ninn'ti el to.

³² Jeju ki m'nji m'el'ta li'ə kin, Luwə ad'a ində taa dann njekoy'gi'ti, j'in pəti ji gəri maji.

³³ Go'ti ningə, Luwə un'ə aw si'ə dərən'ti adi isi dojikol'ə'ti. Ningə ngəsine Luwə ki Baw ad'a Ndil'ne toki un'n ndu'ne. Ndil kin ə, Jeju buki do'je'ti, toki oyi ngəsine ki kum'se ge, ki mbi'se ge kin.

³⁴ Toki rəta'ti, Dabidi aw dərən'ti el, nan el ene: "Burəbe el Burəbe lə'm ene: <Re isi dojikol'm'ti,

³⁵ biti kadi m'təl njeban'gi lə'i nyakində nja'i'ti ginn təg'i'ti*.>"

† 2:21 2.21 Juwəl 3.1-5 ‡ 2:28 2.28 Pa'gi 16.8-11 § 2:30 2.30 Pa'gi 132.11;

2Samiyel 7.12-13 * 2:35 2.35 Pa'gi 110.1

36 In be ə, rɔ̄ Jeju inbe ki bəri'ə dɔ̄ kagidəsi'ti kin ə, Luwə ad'a in Burəbe num, Kirisiti ki in De ki Luwə mbət'ə num tɔ̄. In kin ə in nya ki maji kadi de'gi pəti ki Isirayel'ti gəri maji.»

Nje ki uni me'de adi Kirisiti dɔ̄kete

37 Loki de'gi oyi ta kin ningə, me'de olo wuti wuti adi dəji Piyər ki ndəgi njekawkulə'gi eyina: «Ngannkon'je'gi, in ri ə kadi ji ra wa?»

38 Piyər təl el'de ene: «Inyəi gorow njiyə'se ki majel kɔ̄, ningə kadi de ki ra dann'se'ti adi rai'ə batəm me tɔ̄ Jeju Kirisiti'ti, kadi majel'gi lə'se in ki k'inyə go kɔ̄. Ningə a ingəi Ndil Luwə.

39 Toki rɔ̄ta'ti, kunndu læ Luwə in tado lə'se num, tado læ ngann'se'gi num, tado de'gi ki sii sanyi num. Sow dɔ̄ de'gi pəti ki Burəbe Luwə lə'je a bər'de.»

40 Piyər el'de ta'gi ki rangi ngayn go'ti bay kadi man'n naji, ningə ulə dingəm me'de'ti ə el'de ene: «Gangi nan ki ginn de'gi ki majel ki bone kin, kadi Luwə aji'n'se.»

41 De'gi pəti ki taai ta læ Piyər, rai'de batəm. Ndo'a'ti kakin, de'gi asi dər mutə rei orei kadi njekunme'gi ki kete.

42 Ulə ngirə dɔ̄kagilo'ə'ti kin, rei nəm nəm tado k'oo dɔ̄ nyando læ njekawkulə'gi num, lo ra madi nan'ti num, lo təti mapə'ti num, taa lo kelta'ti ki Luwə num tɔ̄.

43 Njekawkulə'gi rai nya'gi ki de asi ra el ki nyakoji'gi ki əti bol ngayn adi de'gi pəti sii ki bol me'de'ti.

44 Nje kunme'gi indəi rɔ̄'de nan'ti kareba ə kawɪ nyak-ingə'gi lə'de dɔ̄nan'ti kareba tɔ̄.

45 Ndogi se'de nyakingə'gi ki nya maji'gi lə'de ə lowəi nan nar'a kigo ge'ti læ de ki ra.

46 Ndo kare kare pəti, ki me ki kareba, ingəi nan Kəy'ti læ Luwə. Lowəi nan mapə me kəy'gi'ti lə'de, sɔ̄i nya'gi lə'de ki rɔ̄nel num, ki me ki sɔ̄l lɔ̄m lɔ̄m num tɔ̄.

47 Osi pa'gi uləi toji dɔ̄ Luwə'ti, ningə de'gi pəti ndigi ta lə'de tɔ̄. Ndo kare kare pəti, Burəbe adi kor de'gi ki aji'de, re dɔ̄ mad'a'ti par par.

3

Piyər adi lapiya de ki nja'a oy

1 Ndo kare Piyər ingi ki Jan isi awi Kəy'ti læ Luwə tado kelta ki Luwə dɔ̄ kadi'ti ki mutə ki losɔ̄l'ɔ̄.

2 Dɔ̄kagilo'ə'ti kin ə de'gi ai ki de ki nja'a oy lo koj'o'ti nu, indəi'ə ta Kəy'ti læ Luwə. De kakin, ndo kare kare pəti, a indəi'ə ta Kəy'ti læ Luwə ki bəri'ə nan: «Ta Kəy ki Ndolo». Indəi'ə kadi kɔy nya de'gi ki isi uri me nati Kəy'ti læ Luwə.

³ Loki oo Piyər ki Jan ki isi uri ki me Kəy'ti ningə, kəy'de nya.

⁴ Piyər ki Jan uri kum'de ki də'a'ti, ningə Piyər el'ə ene: «Gon'je nel!»

⁵ Nje nja koy gon'de, oji me'ne'ti kadi n'a ningə nya madi ji'de'ti.

⁶ Nan Piyər el'ə ene: «M'aw ki nar el num, ki ɔr el num kadi m'ad'i. Nan nya ki m'aw'n ji'm'ti in tɔgi Jeju Kirisiti. Be ə kadi me tɔ Jeju Kirisiti ki Najareti'ti, ində taa ə njiyə!»

⁷ Piyər uwə ji kəl'ɔ, ə un'ə ki taa. Tanan'ti non par ə nja'a'gi ki gul nja'a'gi tɔli toi maji kare.

⁸ In bal ra taa ə ulə ngirə njiyə. Aw se'de nati Kəy'ti læ Luwə. Tur jagira ki ronel num ulə tɔji dɔ Luwə'ti num tɔ.

⁹ De'gi pəti oyi'ə lo njiyə'ti num, lo kulə tɔji dɔ Luwə'ti num tɔ.

¹⁰ De'gi gəri'ə maji kadi in nje mote ki kete in nje kisi ta Kəy'ti læ Luwə ki bari'ə nan: «Ta Kəy ki Ndolo», isi kəy nya inbe ka am. Loki de'gi oyi nya ki te də'a'ti kin ningə, ndil'de anyi ur kaki adi bol ra'de ngayn.

Piyər elta bulə de'gi

¹¹ Nje nja koy kakin inyə go Piyər ki Jan el. Nya kin ra adi ndil de'gi pəti anyi ur kaki. Be ə, de'gi pəti anyinan ngodi kawinan ki də'de'ti də'de'ti takəy'ti ki bari'ə nan: «Tabiti læ Salomon».

¹² Loki Piyər oo nya kin ningə, el bulə de'gi ene: «Ngann Isirayel'gi, bann ə nya ki ra nya kin əti'se bol kədi be wa? Bann ə uri kum'se ki də'je'ti to nya ki in j'inbe ki tɔgi'je, eke in ki takul kaw ki j'aw ki bol Luwə me'je'ti ə j'adi'n dingəm kam njiyə'n be wa?»

¹³ Jagi, in Luwə læ *Abiraham, læ *Isaki, læ *Jakobi, Luwə læ kaw'je'gi in ə ulə tɔji dɔ bər'ti læ'ne Jeju, ki uləi'ə ji Pilati'ti, *Pilati un ndu'ne kadi n'ilə taa, nan ingi mbəti.

¹⁴ Oyo, ingi manji ta gər nje kar njay ki njera nya ki dana. Ningə dəji kadi ji ra maji sese ə j'ilə de ki nje tɔl de'gi taa tor'o'ti.

¹⁵ In be ə, adi tɔli in ki in nje kadi de'gi sii ki də'de taa. Nan Luwə ad'a ində taa dann njekoy'gi'ti, j'in pəti ji gər maji.

¹⁶ In tado kun ki j'un me'je j'adi Jeju kin ə, tɔgi ki to me tɔ'a'ti, adi tɔgi dingəm ki oyi'ə, taa gəri'ə kin, kadi ində ra'n taa. Oyo, kunme ki tɔg'ɔ to ki takul Jeju, adi dingəm kin lapiya ki rɔta'ti, in nya ki ra nya takum'se'ti pəti adi oyi.

¹⁷ Ngosine ngannkon'm'gi, m'gər maji ngayn kadi nya ki rai kin, in kigo gər'ə'ti el, ingi ki njekornon'se'gi pəti.

18 Nan, in ki row kin ə, Luwə təl'n ta nya ki iləmbər'ə kete ki takul njekeltakita'a'ti pəti ene: Kirisiti ki in De ki Luwə mbət'ə, ki n'un ndu'ne kadi n'a n'ulə, a ingə kon.

19 Ngəsine, inyəi gorow njiyə'se'gi ki majel kə, ə təli rei rə Luwə'ti kadi inyə'n go majel'gi lə'se kə.

20 Ningə Burəbe a adi'se dəkagilo kərkon, a ulə ki in ki ində də'a nan'ti kete to Kirisiti, ki in De ki Luwə mbət'ə, adi in Jeju, adi'se.

21 Nan ngəsine kin, maji kadi Jeju isi dərən'ti, biti kadi Luwə təl nya'gi pəti ki dənangi'ti ki sigi gogi, toki ilə'n mbər'ə me bal'gi'ti ki dər, ki takul de'gi ki njekeltakita'a'ti ki ari njay ki mayinu.

22 Be ə, *Moji ene: "Burəbe Luwə lə'se a adi njekeltakita'a'ti, ki to to m'in be, a in dann ngannkon'se'gi'ti, tado lə'se, a oyi də ta'gi pəti ki a el'se.

23 De ki mbəti təl rə'ne go ta'ti ki njekeltakita Luwə'ti kin a el ningə, Luwə a tuj'ə kə dann de'gi'ti lə'ne ki koy*."

24 De'gi ki njekeltakita Luwə'ti pəti, ulə ngirə də Samiyel'ti nu ki nje re go'ə'ti, elita də dəkagilo'ti ki ji isi me'ti bone kin kete.

25 Ingi, ə in de'gi ki ta ki Luwə el ki ta de'gi ki njekeltakita'a'ti kin səw də'se, taa kunmində ki Luwə un adi kaw'je'gi loki un ndu'ne adi Abiraham kin səw də'se tə. Luwə un mindi'ne ene: "Ginn koji'gi ki dənangi'ti pəti a in ki njangi də ki takul ginn kaw lə'it*."

26 In ki tado lə'se kete, ə Luwə te'n ki njekulə lə'ne, ulə adi'se kadi njangi də'se, ki takul ra ki ra adi nan nan inyə gorow njiyə'gi lə'ne ki majel kə.»

4

Piyər ingi ki Jan rai non njegangita'gi'ti læ Juwipi'gi

¹ Loki Piyər ingi ki Jan isi elita bulə de'gi to kel ba bay ə, njekujənyamosi kadikare'gi ki madi num, kibo ki də Kəy'ti læ Luwə num ta ki de'gi madi ki mbunə kuti'ti læ *Sadusi'gi, tei ki rə'de'ti bus.

² Wongi ra njekərnon Juwipi'gi ngayn tado oyi Piyər ingi ki Jan isi ndoi nya bulə de'gi, ningə eli'de eyina: «Toki Jeju ində'n taa lo koy'ti inbe kin ə, njekoy'gi kaa a indəi taa lo koy'ti tə.»

³ Uwəi'de iləi'de kəy dangay'ti ratata lo ti, tado losəl nga, adi lo kadi gangi ta də'de'ti goto.

⁴ Ningə mbunə nje'gi'ti ki oyi ta lə'de, ngayn'gi dann'de'ti uni me'de. Be ə, ra adi kər dingəm'gi re də mad'a'ti adi asi dər mi kare.

* 3:23 3.23 Ndukun ki nja joo 18.15, 18, 19 † 3:25 3.25 Lotum 22.18

⁵ Lo ti dɔ'ti ningə, njekɔrnon Juwipi'gi num, ngatɔgi'gi num ta njendo ndukun'gi num, kawinan me bebo'ti ki Jerujalem.

⁶ Lo kawnan'ti kin, Hann ki in kibo læ njekujənyamosi kadikare'gi in'ti non, taa Kayipi num, Jan num, Alegi-jandir ki ndəgi de'gi pəti ki me kəy'ti læ njekujənyamosi kadikare'ti kibo kakin num kaa in non tɔ.

⁷ Adi rei ki Piyər ki Jan non'de'ti ki non Njekawnan'gi'ti, ə dəji'de ta eyina: «Ki tɔgi ki in ra eke me tɔ nan'ti ə rai nya kin wa?»

⁸ Ningə Piyər, Ndil Luwə rosi me'ə, adi el'de ene: «In njekɔrnon'gi ki ngatɔgi'gi,

⁹ dəji'je ta bone ɔjido nya ki maji ki ji ra ki de ki nja'a oy ki kuji nya ki ji ra ə ingə'n lapiya.

¹⁰ Maji kadi ingi pəti gəri ar njay taa de'gi pəti ki Isirayel'ti kaa, kadi gəri maji tɔ: In me tɔ Jeju Kirisiti ki Najaretit'i ə ji ra'n nya kin. In ki takul Jeju inbe ki bəri'ə dɔ kagidəsi'ti ə Luwə ad'a ində taa dann njekoy'gi'ti inbe kin ə, dingəm kin ra'n ta non'se'ti, ki lapiya nga kin.

¹¹ In mbal ki njera kəy'gi mbəti'ə, nan in ə təl mbal ki maj'a utə mad'a'gi pəti, in mbal ki nje kadi tɔgi kəy*.

¹² Kaji in me tɔ'a'ti ki kar'ne ba. Tɔ ki rangi ki Luwə adi de dɔnangi'ti ne mbunə de'gi'ti kadi j'ingəi kaji goto.»

¹³ Ndɔji njegangi ta'gi ki kibo læ Juwipi'gi ngayn loki oyi Piyər ingi ki Jan elita ki kanji bol, tado gəri'de kadi in de'gi ki kare ki kanji nyando. Nan k'in ə gəri kadi in de'gi ki in nan'ti ki Jeju mayinu.

¹⁴ Nan loki oyi dingəm ki adi'ə lapiya kakin ra taa gədi'de'ti ningə gəri lo ta ki kadi eli'de el.

¹⁵ Be ə uni ndu'de adi Piyər ingi ki Jan, taa dingəm kakin num kadi tei taga, ningə manjinan ta mbunə'de'ti eyina:

¹⁶ «Ri ə j'a rai ki de'gi kam wa? Tado rai nyakɔji ki əti bol ki to ndalo'ti ar njay adi de'gi ki Jerujalem oyi poy'o. Lo kadi ji manji goto.

¹⁷ Nan k'in ə kadi poyta kin aw ki kete kete mbunə de'gi'ti el nga. Adi j'uləi ji'je kum'de'ti kadi kaw ki kete non kam, eli'de madi ta me tɔ Jeju'ti el nga.»

¹⁸ Go ta'gi'ti kin, ai ki Piyər ingi ki Jan kəy gogi ə ɔgi'de ki tɔgi'de kadi elita eke ndoi nya me tɔ Jeju'ti el nga.

¹⁹ Nan Piyər ingi ki Jan eli'de eyina: «Eli'je adi j'oo, ke in gorow'ə'ti, takum Luwə'ti, kadi ji təl rɔ'je go ta'ti lə'se yo ə j'inyə ta læ Luwə wa?

²⁰ Ki ɔjido'je, j'in j'asi manji ta dɔ nya'ti ki j'oo ki kum'je num, ki mbi'je num kin el.»

* 4:11 4.11 Pa'gi 118.22

21 Loki uləi ji'de kum'de'ti ki nja joo bay ningə, inyəi'de adi ai. Toki rota'ti, ingəi nya madi ro'de'ti ki asi kuwə'n'de dangay'ti el, tado de'gi pəti piti Luwə tado nya ki ra nya kin.

22 Bal dingəm ki ingə lapiya ki takul nyakoji ki əti bol kin, utə dso.

Nje kunme'gi elita ki Luwə

23 Go k'inyə de'ti, Piyər ingi ki Jan ai ingəi madi'de'gi ki njekunme'gi, ori'de poy nya'gi pəti ki kibo'gi læ njekujənyamosi kadikare'gi ki ngatogi'gi eli'de.

24 Loki madi'de'gi oyi ta lə'de ginn'ə gangi nga ningə, pəti ki me ki kare, elita ki Luwə eyina: «Burəbe, in ə ra dōran ki dōnangi, taa ra babo ki nya'gi pəti ki me'ti to†.

25 In ə adi Ndil Luwə elta ki ta kaw'je Dabidi ki bər lə'i ene: Ginn be'gi ki dangi dangi tonyi rə ki ndangi kare be. Taa kojitara'gi lə'de to ro'de'ti kare!

26 Ngar'gi ki dōnangi'ti ne indəi dō ro'de dana tado kaw rə, nje konbe'gi indəi ro'de nan'ti, əsi ta Kirisiti ki in De ki Luwə mbət'ə to Ngar.

27 Toki rota'ti, in me bebo'ti kin ə, *Erodi ingi ki Ponsi Pilati, nan'ti ki ginn de'gi ki dangi dangi ki ngann Isirayel'gi indəi ro'de nan'ti əsi ta njekulə lə'i ki ar njay, ki in Jeju ki mbət'ə to Kirisiti‡.

28 Nya'gi lə'de ki rai kin, in təl ə tolita kojitara'gi lə'i pəti ki oji kete, ki togi, me ndigi'ti lə'i.

29 Ngosine Burəbe, oo ji'de ki isi uləi kum'je'ti kadi indəi'je bol'ti kin! Adi bər'gi lə'i togi kadi iləi mbər ta lə'i ki me ki tinyi kati.

30 Ningə, kadi oji togi me to njekulə'ti lə'i ki ar njay Jeju, kadi njemonyi'gi ingəi lapiya num, taa kadi nyakoji'gi ki nya'gi ki de asi ra el rai nya num to.

31 Loki tai kon ta kelta'ti ki Luwə ningə, dōnangi yəki yikiti yikiti ginn nja'de'ti, lo ki ki kawinan'ti. Ningə Ndil Luwə rosi me'de pəti adi iləi mbər ta lə Luwə ki rə ki tinyi kati.»

Nje kunme'gi indəi ro'de nan'ti

32 Nje kunme'gi pəti indəi ro'de nan'ti ki ngarme ki kare ki mərta ki kare. De kare ki ində gu'ne ki nyakingə lə'ne ki sōw dō'ne goto, nya'gi pəti in dōnan'ti kareba.

33 Ki togi ki əti bol ngayn ə njekawkulə'gi manyinaji kin lo koy'ti læ Burəbe Jeju. Ningə, kare kare pəti, Luwə njangido'de njangi dō ki əti bol ngayn.

34 Be ə de kare dann'de'ti ki nya to ro'a goto. Tado nje'gi ki awi ki lo ndo'gi ki kəy'gi, uni ndogi ə rei ki nar'a,

³⁵ adi njekawkulə'gi. Ningə njekawkulə'gi lowəi nar kakin dann'de'ti pəti, nan nan ingə kigo nya ge'gi'ti li'ə.

³⁶ De madi kare ki tɔ'a nan Jisepi, ki in ginn koji'ti læ *Lebi, ki dɔnangi Sipir'ti, ki njekawkulə'gi indəi tɔ'a nan Barnabasi, kɔr me'ə nan: «De ki njekulə dingəm me de'gi'ti,»

³⁷ in kaa, aw ki lo ndɔɔ, ə un lo ndɔɔ lə'ne kakin ndogi, ə re ki nar'a adi njekawkulə'gi.

5

Ta ki ngom læ Ananiyasi in ki Sapira

¹ Dingəm madi kare ki tɔ'a nan Ananiyasi in ki dene lə'ne Sapira, ndogi lo lə'de tɔ.

² Ananiyasi ingi ki dene lə'ne Sapira indəi ndu'de nan'ti, iyəi nusi nar, ə awi ki ndəgə adi njekawkulə'gi.

³ Piyər el'ə ene: «Ananiyasi, ra bann ə inyə *Satan adi ur me'i'ti əti ɓol be wa? Or nusi nar lo ndɔɔ lə'i ngəm, ə elta ki ngom Ndil Luwə!

⁴ Ri ə ɔgi kadi ngəm nyakingə lə'i wa? A re ndogi'n ə binəm kaa, ri ə ɔgi kadi nar ki ingə kin, ra'n nya ki me'i ge wa? Nya ki mər me'i'ti kin in nya ki majel. In de'gi ə el'de ta ki ngom el, nan in Luwə ə el'ə ta ki ngom.»

⁵ Loki Ananiyasi oo ta kin par ə, osi nanga, oy. De'gi pəti ki oyi poyta kin, ɓol ra'de ngayn.

⁶ Basa'gi rei ragi ninn'ə, ə uni'ə, ai duwi'ə.

⁷ Asi ngirə kadi mutə go'ti, dene li'ə re ur kəy ki kanji kadi gər nya ki ra nya.

⁸ Piyər dəj'ə ene: «El'm ta adi m'oo, ke kɔr nar ki ndogi sese lo ndɔɔ lə'se inbe ənn be?» Ə dene el'ə ene: «Oyo, kɔr nar ki j'ingə in be inbə.»

⁹ Lo kin'ti, Piyər el'ə ene: «Nga ra bann ə indəi ndu'se nan'ti kadi soki Ndil Burəbe wa?» Oo kah nja de'gi ki awi ki ngaw'i duwi'ə ə ɓar takəy'ti kin, in kaa a ai sə'i tɔ.

¹⁰ Tanan'ti non par ə Sapira osi nja Piyər'ti nanga, oy. Loki basa'gi ki nje kaw duw ngaw'a uri kəy ningə, ingəi ninn'ə adi uni'ə awi si'ə duwi'ə kadi ngaw'a'ti.

¹¹ Nya ki ra nya kin, ra adi *Njekawnan'gi pəti, ɓol ra'de ngayn, taa de'gi pəti ki oyi poyta kin kaa, ɓol ra'de ngayn tɔ.

Njekawkulə'gi rai nya'gi ki əti ɓol ɓol

¹² Njekawkulə'gi rai nya'gi ki əti ɓol ki nya'gi ki de asi ra el ngayn dann de'gi'ti. Nje kunme'gi pəti, kawinan lo kareba, ginn tabiti'ti læ *Salomon, ta Kəy'ti læ Luwə.

¹³ De'gi ki rangi ki uni me'de adi Luwə el ɓay ɓoli kadi rei rɔ'de'ti. Be kaa, piti njekunme'gi ngayn.

14 Dingəm'gi ki dene'gi ngayn ngayn uni me'de adi Burəbe, adi kər'de ore dɔ njekunme'gi ki dɔ'ti dɔ'ti.

15 De'gi ai biti ɔyi njemonyi'gi ki taga kadi row'ti, tiləi'de dɔ tirə'gi'ti eke dɔ kagi'ti ki oti'de, kadi re Piyər dər ningə, ndil'ə ur dɔ in ki ra'ti wa kare dann'de'ti.

16 De'gi ngayn indəi be'gi'ti ki gidi bebo Jerujalem'ti, rei bur bur ki njemonyi'gi ki de'gi ki ndil'gi ki majel yəti dɔ'de. Ningə pəti ingəi lapiya.

Uwəi njekawkulə'gi dangay'ti

17 Go nya'gi'ti kin, kibo læ njekujənyamosi kadikare'gi ki de'gi ki go'ə'ti ki in me kuti'ti læ Sadusi'gi, jangi ra'de ngayn dɔ njekawkulə'gi'ti. Adi uni ndu'de kadi n'a rai nya madi.

18 Be ə, uwəi njekawkulə'gi iləi'de kəy dangay'ti.

19 Nan dann lo'ti, malayka læ Burəbe re te takəy dangay, loki adi tei taga ningə, el'de ene:

20 «Awi me Kəy'ti læ Luwə, iləi mbər ta ki nje kadi de təl isi ki dɔ'ne taa kin adi de'gi pəti oyi!»

21 Njekawkulə'gi təlɪ rɔ'de go'ti, adi lo ti ki sin ba par ə, awi Kəy'ti læ Luwə, uləi ngirə kadi ndoi nya de'gi. Kibo læ njekujənyamosi kadikare'gi'ti ki de'gi ki go'ə'ti, bari ngatəgi'gi ki njegangi ta, ki ngatəgi'gi læ ngann Isirayel'gi pəti. Ningə uləi kəy dangay'ti kadi rei ki njekawkulə'gi tɔ.

22 Nan loki njekulə'gi awi ningə, ngəi'de kəy dangay'ti el, adi təlɪ rei ɔri'de poy'o eyina:

23 «J'ingə takəy dangay in ki kuti mbuki maji num, njengəm takəy'gi ka rai takəy'ti non num tɔ, nan loki j'ur me kəy'ti ningə, j'ingə de madi el.»

24 Loki kibo ki dɔ njengəm ta Kəy'ti læ Luwə ingi ki kibo'gi læ njekujənyamosi kadikare'gi oyi ta kin ningə, ndil'de anyi ur kaki, adi dəji nan ta dɔ nya'ti ki a ra nya go nya'ti kin.

25 Ningə de madi re el'de ene: «Dingəm'gi ki adi uwəi'de dangay'ti kakin, nyi rai Kəy'ti læ Luwə non, ra ndoi nya de'gi.»

26 Kibo ki dɔ Kəy'ti læ Luwə aw ki de'gi lə'ne uwə'n njekawkulə'gi re se'de, nan k'in ə ində təgi dɔ'de'ti el tado bəli kadi bulə de'gi ki kawinan dɔ nyando'ti læ njekawkulə'gi a tiləi'de ki mbal təlɪ'de.

27 Loki rei se'de ningə, awi se'de kəy gangita'ti kibo. Ə kibo læ njekujənyamosi kadikare'gi el'de ene:

28 «J'ɔgi'se ki təgi'je kadi ndoi nya bulə de'gi ki tɔ dingəm kin. Ə in təlɪ rɔ'se go ta'ti lə'je el, asi dɔnangi Jerujalem naki ki nyando lə'se, ningə gəi kadi mos'o in dɔ'je'ti bay.»

29 Nan Piyər ingi ki ndəgi njekawkulə'gi eli'de eyina: «Təl rɔ go ta'ti læ Luwə in soti utə təl rɔ go ta'ti læ de'gi.

³⁰ Luwə læ kaw'je'gi adi Jeju ki töl'i'ə ki row bər'ə do kagidəsi'ti kin, te lo koy'ti.

³¹ In ə Luwə un'ə, ində ad'a isi taa, dojikəl'ne'ti to Ngar ki utə ngar'gi pəti taa to Njekaji de'gi tɔ. Luwə ində kadi ki, tarow li'ə, Isirayel'gi inyəi gorow njiyə'de'gi ki majel kɔ, adi n'inyən go majel'gi læ'de kɔ tɔ.

³² J'in nje mannaji do nya'gi'ti ki rai nya kin, nan'ti ki Ndil Luwə ki Luwə adi nje'gi ki təli rɔ'de go ta'ti li'ə.»

³³ Loki njegangi ta'gi oyi ta kin ningə, wongi ra'de ngayn do njekawkulə'gi'ti, adi ndigi töl'i'de.

³⁴ Nan in ki kare ki mbunə'de'ti ki tɔ'a nan Gamaliyel ɔsi nangi ində taa. In Parisi ki njendo de'gi ndukun, in de ki de'gi pəti gei ta li'ə ngayn. Loki ində taa dann'de'ti ningə, dəji kadi adi njekawkulə'gi ujəi rɔ'de dow kare jɔ.

³⁵ Ningə go'ti, el'de ene: «Isirayel'gi, indəi manji nya ki gei kadi rai ki de'gi kam maji taa.

³⁶ Dɔkagilo ngayn el ne bay ə, de madi ki tɔ'a nan Teda toji rɔ'ne kadi n'in de ki tuwəl. Ɔr de'gi asi bu sɔ go'ne'ti. Nan de'gi rei töl'i'ə adi de'gi ki go'ə'ti kakin sananyinan. De oo ta li'ə el bone.

³⁷ Go'ə'ti ningə, Judasi ki Galile'ti, te dɔkagilo ndangito de'gi me makitu'ti, buki de'gi ngayn go'ne'ti ra'n wongi. Nan inbe kaa de'gi töl'i'ə tɔ, adi de'gi ki go'ə'ti sananyinan tɔ.

³⁸ Ngəsine, ta lə'm ə to kin: Ononyi'se kadi rai nya madi ki de'gi kam, inyəi'de adi awi lo læ'de. Nya ki kadi in gəri ə to kin, re kɔjitarə'gi læ'de ki kulə ra'de'gi in rɔ de'gi'ti ə, ginn nya'gi kin a gangi to yan ndəgə'gi be tɔ.

³⁹ Nan re nya'gi kin in rɔ Luwə'ti ə, lo kadi ingi a ɔgi'de do goto. Ononyi'se kadi ai rɔ do Luwə.»

Lo kin'ti, njegangi ta'gi ndigi go'ə'ti.

⁴⁰ Be ə, təli bari njekawkulə'gi kəy gogi, ə, adi tindəi'de, ə ɔgi'de ki tɔgi kadi elita me tɔ Jeju, ningə inyəi'de adi awi.

⁴¹ Njekawkulə'gi tei lo gangi ta'ti ki rɔnel tado k'oo ki Luwə oo'de adi asi gaki kadi ingəi kon tado læ Jeju.

⁴² Ningə ki ndo kare kare pəti, me Kəy'ti læ Luwə eke me kəy'gi'ti madi, njekawkulə'gi nanyi ki lo ndo nya de'gi'ti num, ki lo kiləmbər Poyta'ti ki maji, toki Jeju in Kirisiti ki in De ki Luwə mbət'ə.

6

Kində nje k'oo go nyamaji'gi læ njekawnan'gi

¹ Dɔkagilo'ə'ti kin, kər njendo'gi in ki do mad'a'ti ki kete kete. Be ə Juwipi'gi ki nje kelta Gireki barita do Juwipi'gi'ti ki nje kelta Ebirə. Nje kel ta Gireki barita tado

njengawkoy'gi læ'de ingəi nyakuso ki de'gi isi lowəi ki ndo kare kare pəti kin, to ndəgə'gi el.

² Be ə, njekawkulə'gi ki dɔgi gidə in joo kawı njendo'gi ki nan'ti, eli'de eyina: «A in nya ki go'ti el kadi j'inyə ta kelta læ Luwə, ə ji təl ji nanyi ta nya lowə'ti.

³ Tado in kin ə, ngannkon'gi, maji kadi mbəti de'gi siri dann'se'ti, ki de'gi manyinaji læ'de maji num, Ndil Luwə rosi me'de num, taa ai ki kumkədi num tɔ, kadi j'uləi kulə kin ji'de'ti.

⁴ Be kadi j'uni'n rɔ'je j'ində ta dangi tado kelta ki Luwə ki ndo nya de'gi.»

⁵ Ta kɔji'gi kin nəl njendo'gi pəti. Be ə, mbəti Etiyenn ki in de ki rosi ki kunme num, ki Ndil Luwə num tɔ. Ta mbəti Pilipi num, Pirokɔr num, Nikanɔr num, Timon num, Parmenasi num, taa Nikola ki in de ki Antiyosi'ti, ki təl Juwipi num tɔ.

⁶ Rei se'de ɔji'de njekawkulə'gi, adi elita ki Luwə tado læ'de num, indəi ji'de dɔ'de'ti, njangidɔ'de num tɔ.

⁷ Ta læ Luwə aw ki kete par par. Kɔr njendo'gi in dɔ mad'a'ti ngayn me bebo'ti ki Jerujalem. Taa njekujənyamosi kadikare'gi inbe ngayn kaa uni me'de adi Jeju tɔ.

Awi ki Etiyenn lo gangi ta'ti

⁸ Etiyenn in de ki rosi ki memaji num, ki tɔgi læ Luwə num, taa ra nya'gi ki dum ra ki nyakɔji'gi ki əti bol bol dann de'gi'ti num tɔ.

⁹ Ningə de'gi madi uləi ngirə kadi manjinan ta'ti ki Etiyenn. De'gi kin in nje ki me kəykawnan'ti læ Juwipi'gi. In nje'gi ki bari rɔ'de: «De'gi ki taa k'inyə taa.» Adi in Juwipi'gi ki in Sirenn'ti num, Alegijandiri'ti num, ki nje ki in Silisi'ti num taa ki dɔnangi Aji'ti num tɔ,

¹⁰ nan tɔgi ta kel'de osi go yan Etiyenn'ti el, tado Etiyenn elta ki kumkədi ki Ndil Luwə ad'a.

¹¹ Lo kin'ti, awi ndogi de'gi ki nar ki ji'de'ti kadi eli eyina: «J'inbe j'oo ki mbi'je kadi Etiyenn elta ki mal dɔ ndukun'ti læ Moji num, dɔ Luwə num tɔ.»

¹² Be ə, suləi bulə de'gi num, ngatɔgi'gi num, taa njendo ndukun'gi num adi rei uwəi Etiyenn dɔ ji'ə'ti, awi si'ə lo gangi ta'ti kibo.

¹³ Indəi nje mannaji'gi ki ngom adi təti ta dɔ'a'ti, eli eyina: «Dingəm kam ta kon ta kelta ki mal dɔ Kəy'ti læ Luwə ki in lo ki ar njay kin el num, taa dɔ ndukun'ti læ Moji el num tɔ.»

14 Toki rōta'ti, j'inbe j'oo ndu'ə ki el'n kadi Jeju ki Najareti'ti a tuji kəy kin, ə a yəti nya kagi be'gi ki Moji adi'je.

15 De'gi pəti ki sii lo gangi ta'ti kibo, turi kum'de pəti ki dō Etiyenn'ti, ningə oyi kadi takum'ə to to yan malayka be.

7

Etiyenn elta non njegangita'gi'ti

1 *Kibo læ njekujənyamosi kadikare'gi dəji ta Etiyenn ene: «Ta'gi ki de'gi eli dō'i'ti kin, in ki rōta'ti inbe wa?»

2 Etiyenn ilə'ti ene: «In baw'm'gi ki ngannkon'm'gi, uri mbi'se oyi dō ta ki m'a m'el'se kam maji. Me ndō'gi'ti ki kete, Luwə ki nje piti oji rō'ne adi kaw'je Abiraham, dōkagilo'ti ki si'n me be'ti ki Mejopotami'ti bay, kete bay ta kadi aw uwə lo kisi dōnangi Aram'ti,

3 Luwə el'ə ene: “Ində taa inyə be lə'i ki nje koji'gi ə aw me be'ti ki m'a m'oj'i*.”

4 In be ə, Abiraham inyən me be ki Kalde ə re uwə lo kisi Aram'ti. Ningə go koy baw'a'ti, Luwə ad'a ində re me be'ti ki isi'ti ngə sine kin†.

5 Nya nduwə ki Luwə adi Abiraham me be'ti kin goto. Ngonn nusi lo ki ndikiri be kaa ad'a el. Nan un ndu'ne ad'a kadi n'a n'ad'a be kam ba pəti. Taa n'a n'adi ngann kaw'a'gi tor'o'ti tō. Dōkagilo'ti ki Luwə isi elta Abiraham kin, Abiraham oji ngonn el bay‡.

6 Ta ki Luwə el'ə ə to kin: “Ngannkawi'gi a sii to mbah'gi dōnangi'ti ki rangi num, de'gi a rai'de bər'ti num, taa de'gi a adi'de kon asi bal bu sō num tō.”

7 Go ta'gi'ti kin Luwə el ene: “Ginn de'gi ki rai'de bər'ti kin, m'inbe m'a m'gangi ta dō'de'ti. Go'ti ningə, a tei me be mbah'ti ki ra'de bər'ti kin kō, ə a teli rei me be'ti ki indəi'ti ə awi bər'ti kin kadi rei gosi m'in§.”

8 Ningə Luwə ad'a nya kunmindī ki in kujə mōti. Be ə, loki Abiraham oji Isaki ningə ndō jijo go'ti, par ə ujə mōt'ō. Isaki ra be tō tado ngonn'o Jakobi. Jakobi kaa ra be tō tado ngann'a'gi ki in ginn Isirayel'gi ki dōgi gidə in joo*.

9 «Ningə ni ki me ngann'gi'ti læ Jakobi ra adi ndogi ngonnkon'de Jisepi adi awi si'ə to bər me be'ti ki Ejipiti'ti. Nan Luwə in si'ə nan'ti†.

10 Be ə, or'ō me kon'gi'ti pəti. Ningə memaji læ Luwə ki in si'ə, ad'a kumkədi takum Parawon'ti ki in ngar ki Ejipiti'ti.

* 7:3 7.3 Lotum 12.1 † 7:4 7.4 Lotum 11.32, 12.5 ‡ 7:5 7.5 Lotum 12.7, 13.15, 17.8 § 7:7 7.7 Tekitaga 3.12 * 7:8 7.8 Lotum 17.10-14, 21.4 † 7:9 7.9 Lotum 37.11, 28, 39.2, 21

Adi Parawon un'ə ində to nje konbe dɔnangi ki Ejipiti'ti, do me kəy'ti læ'ne pəti tɔ‡.

¹¹ Dɔkagilo'ə'ti kin ə, bo ki bo osi dɔnangi Ejipiti'ti ba pəti, taa dɔnangi Kana'ti tɔ. In dɔkagilo kumtondoo ki əti bol ngayn. Lo kadi baw'je'gi ingəi nya ndikiri soi goto§.

¹² Loki Jakobi oo kadi nyakuso to me be'ti ki Ejipiti'ti ningə, ulə ngann'ne'gi ki in kaw'je'gi adi awi ki dɔkete.

¹³ Loki təl ulə'de ki nja joo ningə, Jisepi ra adi ngannkon'a'gi gəri'ə. Lo kin'ti, Parawon kaa, gər'n ginn koji læ Jisepi tɔ*.

¹⁴ Go'ti ningə, Jisepi ulə go baw'ne Jakobi'ti ad'a re ki ginn koji li'ə ba pəti, asi de'gi dəsiri gidə in mi†.

¹⁵ Jakobi aw Ejipiti'ti ningə oy ki kete non. Kaw'je'gi kaa oyi non num tɔ‡.

¹⁶ Təli ki singə'de rei dɔnangi Kana'ti, me bebo'ti ki tɔ'a nan Sisem. Duwi'de be ninn'ti ki Abiraham ndogi ki nar ji ngann læ Hamər me be'ti ki Sisem§.

¹⁷ «Dɔkagilo təl kon kunndu ki Luwə un adi Abiraham in ndəkba. Ningə kər ngann Isirayel'gi banyi ki dɔ mad'a'ti dɔ mad'a'ti dɔnangi Ejipiti'ti,

¹⁸ biti dɔkagilo'ti ki ngar ki rangi ki gər Jisepi el on'n be dɔnangi Ejipiti'ti*.

¹⁹ Ngar kakin uwə de'gi læ'je ra'n kulə ki aldɔ maji num, adi'de kon num, ta indəi tɔgi dɔ'de'ti adi inyəi ngann'de'gi ki kasi kɔ, biti kadi oyi†.

²⁰ Dɔkagilo'ti kin ə, oji Moji ki memaji læ Luwə in dɔ'a'ti adi oti'ə me kəy'ti læ baw'a asi nanyi mutə‡.

²¹ Ningə loki dum dɔ'de adi iləi'ə kɔ, ngonn læ Parawon ki dene te dɔ'a'ti, ə un'ə ot'o to ngonn'ne inbe be§.

²² Be ə Moji ingə'n nyando ki ɔjido kumkədi pəti ki dɔnangi Ejipiti'ti. Adi aw ki tɔgi me ta kel'ne'ti num, me kulə ra'ne'ti num tɔ.

²³ «Loki bal'a in dɔso ningə, mərta re dɔ'a'ti kadi n'aw n'oo ngannkon'ne'gi ki in ngann Isirayel'gi.

²⁴ Dɔkagilo'ti ki in'n ki ngannkon'ne'gi ə, oo de kare ki Ejipiti isi tində ki kare dann'de'ti. Be ə, re rɔ dɔ ngonnkon'ne'ti adi ində de ki Ejipiti'ti kakin təl'ɔ.

²⁵ Moji mər kadi ngannkon'a'gi a gəri toki Luwə ə ulə'n'ə kadi n'ta dɔ'de. Nan ngannkon'a'gi gəri el.

‡ 7:10 7.10 Lotum 41.39-41 § 7:11 7.11 Lotum 41.54-57 * 7:13 7.13 Lotum 45.1-4, 16 † 7:14 7.14 Lotum 45.9-10, 17-18 ‡ 7:15 7.15 Lotum 46.1-7 § 7:16 7.16 Lotum 23.3-16; Jojuwe 24.32 * 7:18 7.18 Tekitaga 1.7-8 † 7:19 7.19 Tekitaga 1.10-11,22 ‡ 7:20 7.20 Tekitaga 2.2 § 7:21 7.21 Tekitaga 2.3, 5, 10

26 Ndo ki go'ti, oo ngannkon'nan'gi joo ki in Isirayel'gi ra rɔ'i nan. Re ra dann'de'ti kadi ulə'de noji nan'ti. El'de ene: "In ngannkon nan'gi tɔ, ə bann ə ra tindəi nan be wa?"

27 Ningə in ki nje tində ngonkon'ne kakin ɔs'ɔ ngərəngi, ə el'ə ene: "Nan ə indəi dɔ'je'ti to kibo lə'je, eke njegangi ta dann'je'ti wa?"

28 In ge tɔl'm toki tagine tɔl'n de ki Ejipiti'ti kakin be ɓay wa?"

29 Loki Moji oo dɔ ta kin ningə, ɓol ra'a, adi aw uwə lo kisi to mbah dɔnangi Madiyan'ti. Dɔnangi Madiyan'ti ə Moji ta dene oji'n ngann'gi joo*.

30 «Bal dɔsɔ go'ti ningə, malayka te bus rɔ'a'ti dilələ'ti, ndəkba ki dɔ mbal Sinay, dann ndonn por'ti me ngan'ti ki isi on por.

31 Loki Moji oo nya kin ningə, ndil'ə anyi ur kaki. Moji ge kadi n'oo nya kin maji adi ɔti re ndəkba si'ə. Low'ə'ti non ə oo'n dɔ ndu Burəbe ene:

32 "M'in Luwə læ kaw'i'gi, Luwə læ Abiraham, Luwə læ Isaki, Luwə læ Jakobi." Moji ɓol dadi par par adi lo kadi un kum'ne ki taa goto.

33 Ə Burəbe el'ə ene: "Or sa nja'i'ti tado lo ki ra'ti kam in lo ki ar njay.

34 M'oo kumtondoo læ de'gi læ'm me ɓe'ti ki Ejipiti'ti. M'oo dɔ tumə ki sii tuməi um um, ə m'ur nanga m're kadi m'taa'de m'ilə'de taa. Ningə ki ngɔsine kin re adi m'uləi Ejipiti gogi†."

35 «Oyi maji! In Moji ki ngannkon'a'gi ɔsi'ə ngərəngi, ə eli'ə eyina: "Nan indəi dɔ'je'ti to kibo lə'je eke njegangi ta dann'je'ti wa", inbe kin ə, Luwə ulə to ngar num, taa nje taa'de ilə'de taa num, ki takul tɔgi læ malayka ki te si'ə bus me ngan'ti, kin num tɔ.

36 In ə te se'de ki takul nyara'gi ki de asi ra el num, ki takul nyakoji'gi num, me ɓe'ti ki Ejipiti'ti. Taa dɔkagilo ki isi indəi babo kasi gangi num ta dɔkagilo'ti ki rai ɓal dɔsɔ dilələ'ti kin num tɔ‡.

37 Taa in darɔ Moji ki kare inbe kin ɓay ə, el ngann Isirayel'gi ene: "Luwə a te ki njekeltakita'ne'ti kare dann'se'ti inbe'gi, ki a to to m'in beŒ."

38 Loki ngann Isirayel'gi kawinan dilələ'ti kaa, in Moji inbe kin ə taa ta ta malayka'ti dɔ mbal Sinay'ti, el kaw'je'gi. In ə taa ta kaji kin rɔ Luwə'ti, kadi adi'je*.

* 7:29 7.29 23-29; Tekitaga 2.11-15, 21-22, 18.3-4 † 7:34 7.34 30-34; Tekitaga 3.1-10 ‡ 7:36 7.36 35-36; Tekitaga 2.14, 7.3, 14.21 § 7:37 7.37 Ndukun ki nja joo 18.15-18 * 7:38 7.38 Tekitaga 19.1-20.17; Ndukun ki nja joo 5.1-33

39 Nan kaw'je'gi mbeti kadi tæli rɔ'de go ta'gi'ti li'ə. Ningə ki bo utə, ɔsi'ə ngərəngi. Me'de in dɔ təl kaw dɔnangi Ejipiti'ti gogi.

40 Dɔkagilo'ti ki Moji nanyi dɔ mbal Sinay'ti bay, rei rɔ Aron'ti eli'ə eyina: "In ra kagi yo'gi ki kadi ɔri non'je, tado ji gər nya ki ra Moji ki nje te se'je me be'ti ki Ejipiti'ti kin el."

41 Be ə me ndɔ'gi'ti kin, rai ngonn yo madi ki to to ngonn baw mangi be, ə iləi kadikare adi'ə. Ningə rai rɔnel ngayn ɔsikurə nya ki inbe'gi rai ki ji'de kin†.

42 Nan Luwə təl gidi'ne adi'de, inyə'de kɔ adi sii ta ra yo'ti, ki kɔsikurə nya'gi ki dɔran'ti to nanyi'gi ki kadi'gi ki mee'gi to kagi yo'gi lə'de, toki ndangi me makitu'ti læ njekeltakita Luwə'ti: "In de'gi ki Isirayel, bal dɔsɔ ki rai dilələ'ti kin ke da'gi ki tɔli'de ki ndəgi kadikare'gi adi, in m'in ə adi m'in wa?"

43 Jagi, oti kəy yo læ kagi yo lə'se Moloki yo, ki mee kagi yo lə'se Repan, yo'gi ki inbe'gi rai'de ki ji'se kadi ɔsi məkəsi'se non'de'ti. Tado in nya ra'se'gi kin ə, m'a m'adi njeban'gi lə'se a uwəi'se, awi sese sanyi to mbah'gi gidi Babilon'ti bay‡.

44 «Me dilələ'ti, kaw'je'gi rai *kəyku kingə nan ki Luwə. Moji ra kəyku kakin toki Luwə un'n ndu'ne ad'a. In ra kigo kɔji'ti ki ɔj'ɔ ad'a oo.

45 Ingəi kəyku kakin uni ginn kɔji'gi lə'de ki rangi, ki in kaw'je'gi ki rei go'de'ti. Kəyku kin in ji'de'ti, loki Jojuwe ɔnon'de adi rei tai dɔnangi læ ginn de'gi ki dangi dangi ki Luwə tuwə'de non'de'ti. Kəyku kakin, to biti dɔkagilo'ti læ Dabidi§.

46 Memaji læ Luwə ɔsi Dabidi adi dəji tarow kadi n'ra Kəy n'adi Luwə læ Jakobi*.

47 Nan in Salomon yo ə ra kəy adi Luwə†.

48 «Nan Luwə ki in nje kisi dɔ nya'gi'ti pəti, a isi me kəy'ti ki de ra ki ji'ne el. Toki njekeltakita'a'ti ene:

49 "Dɔran in kumbər ngar lə'm, ningə dɔnangi in nyakində nja'm." Burəbe el bay ene: "Kəy ki bann ə, a rai adi m'in wa? Lo ki ra a in lo kuwə rɔ lə'm wa?"

50 Ke in m'in el ə, nan to bay ə, ra nya'gi kin pəti wa‡?"

51 «In de'gi ki nje tanrɔ'gi, tei me'se el num, boyi mbi'se num dɔ ta'ti læ Luwə to de'gi ki nje gər Luwə el be. Toi to baw'se'gi inbe be. Nya kin ə ra adi, sii ta rɔ ki Ndil Luwə'ti, ki dɔkagilo'gi pəti.

† 7:41 7.41 39-41; Kɔr Isirayel'gi 14.3; Tekitaga 32.1-6 ‡ 7:43 7.43 42-43; Amosi 5.25-27 § 7:45 7.45 44-45; Tekitaga 25.9, 40; Jojuwe 3.14-17 * 7:46 7.46 2 Samiyel 7.1-16; 1Poyta'gi 17.1-14 † 7:47 7.47 1 Ngar'gi 6.1-38; 2Poyta'gi 3.1-17 ‡ 7:50 7.50 49-50; Ejay 66.1-2

⁵² *Njekeltakita Luwə'ti ki ra ə baw'se'gi adi'ə kon el wa? Ingi ə toli njekiləmbər kete, ki ɔjido re læ in ki kareba, ki in ki dana. Ningə ngəsiɲe, loki Kirisiti re, ingi uni do'a, ə toli'ə to.

⁵³ Oyo, ingəi ndukun læ Luwə ki takul malayka'gi, nan lo kadi təli ro'se go'ti goto.»

Tiləi Etiyenn ki mbal toli'ə

⁵⁴ Loki njeğangi ta'gi kibo læ Juwipi'gi oyi do ta ki Etiyenn el ningə, wongi ra'de ngayn adi ngori ngang'i'de mur mur do'a'ti.

⁵⁵ Nan Etiyenn ki rosi ki Ndil Luwə, un kum'ne ta ki dɔran'ti ningə oo piti læ Luwə num, taa oo Jeju ki ra taa dojikol Luwə'ti num to.

⁵⁶ El ene: «Oyi, m'oo dɔran til, ningə m'oo Ngonn De ra taa dojikol Luwə'ti.»

⁵⁷ Loki oyi do ta kin ningə, uri kol ki ndu'de ki bo ə uti mbi'de do ta'ti li'ə, ə buki nan do'a'ti.

⁵⁸ Ndori'ə ai si'ə taga gidi bebo'ti, tiləi'ə ki gaji mbal toli'ə. De'gi kakin inyəi ku'gi læ'de ro ngonn ki basa'ti ki to'a nan Sol.

⁵⁹ Dokagilo'ti ki isi tiləi'ə ki gaji mbal, Etiyenn elta ki Luwə ene: «Burəbe Jeju, taa ndil'm ki ro'i'ti.»

⁶⁰ Go'ti ningə ɔsi məkəsi'ne nanga, ə elta ki ndu'ne kibo ene: «Inyə go majel kin ko adi'de!» Go ta'gi'ti kin, ningə Etiyenn oy.

8

Kindəkumndoo ki ra Njekawnan'gi

¹ Sol in mbunə de'gi'ti ki ndigi kadi toli Etiyenn. Me ndo'a'ti kin kindəkumndoo kibo ngayn te do Njekawnan'gi'ti ki Jerujalem. Adi njeğunme'gi pəti sananyinan kigo lo'gi. Awi ki Jude'gi'ti ki Samari'gi'ti. Njekawkulə'gi inbe par ə nanyinan Jerujalem'ti.

² De'gi ki nje bol Luwə duwi Etiyenn, nonyi'ə ki kuwəndoo ki ngayn.

³ Nan Sol, ɔr Njekawnan'gi njan. Aw ki takəy takəy uwə dingəm'gi ki dene'gi buki'de dangay'ti.

⁴ Nje ki sananyinan kakin awi ki lo lo iləi mbər Poyta ki maji.

Pilipi me be'ti ki Samari

⁵ In be ə, Pilipi ki aw me bebo'ti ki *Samari, ilə de'gi mbər Poyta ki maji læ Kirisiti ki in De ki Luwə mbət'ə.

⁶ Bulə de'gi ba pəti, loki oyi ta'gi ki Pilipi el ge ki nyakoji'gi ki ra adi oyi ki kum'de ningə, uri mbi'de ki do ta'ti li'ə.

⁷ Tado ndil'gi ki majel tei me njemonyi'gi'ti ngayn ki non ki boi ta'de'ti. Taa, de'gi ki rə'de oy ki nje mote'gi ngayn ingəi lapiya tə.

⁸ Rənel ki bo ngayn to me bebo'ti kin.

⁹ Kete taa kadi Pilipi re, dingəm madi ki to'a nan Simon isi me bebo'ti kin non. In njera mboli, adi ər ndil de'gi ki me be'ti ki Samari ngayn. Nga ra rə'ne kadi n'in de madi ki əti bol ngayn.

¹⁰ Adi de'gi pəti: in do ngann'gi'ti ki du, biti ki do de'gi'ti ki togi'ti, hangal'de in ki do'a'ti. Eli eyina dingəm kam aw ki togi læ Luwə ki in togi ki əti bol ngayn.

¹¹ Hangal de'gi in ki do'a'ti, tado in mayinu ə isi ər ndil'de ki mboli ki ra lə'ne.

¹² Nan loki de'gi uni me'de Pilipi ki ilə'de mbər Poyta ki maji ki ɔjido Konbe læ Luwə num, ki Jeju Kirisiti num to ningə, dingəm'gi ki dene'gi adi Pilipi ra'de batəm.

¹³ Simon inbe ki do'ne kaa un me'ne tə. Loki Pilipi ra'a batəm ningə, inyə go Pilipi el. Loki oo nyakɔji'gi ki nya'gi ki əti bol ngayn kakin ningə, inbe təl re ət'ə bol ngayn bay.

Piyər ingi ki Jan me be'ti ki Samari

¹⁴ Loki njekawkulə'gi ki sii Jerujalem'ti oyi kadi de'gi ki Samari'ti taai ta læ Luwə ningə, uləi Piyər ingi ki Jan rə'de'ti.

¹⁵ Loki rei tei Samari'ti ningə, elita ki Luwə kadi njekunme'gi ingəi Ndil Luwə.

¹⁶ Tado Ndil re do de madi'ti kare dann'de'ti el bay. In batəm par ə rai'de me tə Burəbe Jeju'ti.

¹⁷ In be ə, Piyər ingi ki Jan indəi ji'de do'de'ti kadi ingəi Ndil Luwə.

¹⁸ Loki Simon oo kadi in ki gorow læ ji ki kində do'ti læ njekawkulə'gi ə Ndil Luwə re'n do nje kunme'gi'ti ningə, adi Piyər ingi ki Jan nar,

¹⁹ ə el'de ene: «M'in kaa adi'm'in togi kin tə kadi to de ki m'a m'ində ji'm do'a'ti ə, ingə Ndil Luwə tə.»

²⁰ Ə Piyər el'ə ene: «Kadi nar lə'i kin tuji nan'ti ki darə'i. Tado ində me'i'ti kadi a ndogi kadikare læ Luwə ki nar.

²¹ Nya ki bar to'i, eke nya ki səw do'i goto me nya'ti ki ji ra'n kam, tado me'i in dana non Luwə'ti el.

²² Maji kadi tər ndu'i do majel'ti lə'i, ə elta ki Burəbe adi re to bann ə, inyə go kɔjitara'gi ki me'i'ti kin kə.

²³ Tado m'oo kadi me'i ati kangi, taa nya ki gorow'ə'ti el doloi dolo tə.»

²⁴ Nga a, Simon el Piyər ingi ki Jan ene: «Kadi inbe'gi elita ki Burəbe tado lə'm, kadi nya madi kare me nya'gi'ti ki elita'a kin te do'm'ti el.»

²⁵ Loki Piyər ingi ki Jan manyinaji, ə ndoi ta læ Burəbe to ningə, təli ki Jerujalem'ti gogi. İläi mbər Poyta ki maji me ngann be'gi'ti ki Samari ngayn ki gorow gorow.

Ta læ Pilipi ingi ki kuji dingəm ki in de ki boi ki Etiyopi'ti

²⁶ Ndo kare malayka læ Burəbe el Pilipi ene: «İndə taa aw ki holo be, do row'ti ki in Jerujalem aw ki Gaja'ti, ki in row ki diləlo'ti kin.»

²⁷ Pilipi ində taa kalangi aw ningə, ingə dingəm kare ki donangi Etiyopi, ki in ki boi, ki njengəm nya maji'gi læ ngar ki dene ki Etiyopi'ti, ki to'a nan Kandası. Dingəm kin aw Jerujalem'ti osi do'ne nanga non Luwə'ti ə isı təl ki be gogi.

²⁸ İsi me pusi'ti lə'ne, isı tudə makitu læ njekeltakita Luwə'ti Ejay.

²⁹ Lo kin'ti, Ndil Luwə el Pilipi ene: «Oti aw ndəkba ki rə pusi'ti kin.»

³⁰ Pilipi anyi ngodi aw ningə, oo ndu dingəm ki Etiyopi'ti kakin isı tudə makitu læ njekeltakita Luwə'ti Ejay. Pilipi dəj'ə ene: «In gər me ta ki isı tudə kin maji inbe wa?»

³¹ Dingəm kakin el'ə ene: «Re nje kər me'ə kadi'm goto ə m'a m'gər me'ə bann wa?» Ningə dəji Pilipi ad'a ala taa go'ə'ti, isı gəd'ə'ti me pusi'ti.

³² Ta ki isı tudə ə to kin:

«Ori'ə to bati ki de isı aw si'ə kadi təl'ə be;
To ngonn bati ki ra ta'ne mbo non nje kujə bin'ne'ti be.
In be ə, te'n ta'ne el.

³³ Uləi rəsəl do'a'ti, gangi ta li'ə ki gorow ki dana el.
Nan a or ginn koji li'ə wa?

Tado indəi ngangı ndo kisikidotaa li'ə* .»

³⁴ Ningə, kuji dingəm un ta el Pilipi ene: «M'dəj'i kadi el'm adi m'oo, nan ə njekeltakita Luwə'ti isı elta li'ə be wa? Si elta ki do rə'ne'ti inbe eke isı elta do de madi'ti ki rangi wa?»

³⁵ Lo kin'ti nga a, Pilipi ingə row adi un ta ta'ne'ti, ningə ki row læ makitu læ njekeltakita Luwə'ti Ejay kin, ilə'n mbər Poyta ki maji læ Jeju.

³⁶ Loki njiyəi isı awi ningə, tei ta mann'ti, ə kuji dingəm kakin el ene: «Mann ə ra'm, nga ri ə oği kadi m'ra batəm wa?»

³⁷ [Pilipi el'ə ene: «Re un me'i adi Luwə toki rəta'ti ə, nya ki oği ra batəm goto.» Kuji dingəm ene: «M'un me'm toki Jeju Kirisiti in Ngonn Luwə.»]

³⁸ Lo kin'ti, adi pusi ra lokati, ningə ingi ki Pilipi joo pəti, uri me mann'ti adi Pilipi ra'a batəm.

* 8:33 8.33 32-33; Ejay 53.7-8

³⁹ Loki tei me mann'ti ki taga ningə, Ndil Burəbe un Pilipi aw si'ə adi kuji dingəm oo'ə el. Nan in ulə row lə'ne ki ronel aw.

⁴⁰ Pilipi aw te me be'ti ki Ajoti, iləmbər Poyta ki maji me bebo'gi'ti pəti ki te'ti, biti te'n Sejure'ti.

9

Sol un me'ne adi Burəbe Jeju
(KNK 22.6-16, 26.12-18)

¹ Dəkagilo'ə'ti kin, mərta ki dō kadi kon njendo'gi'ti lə Burəbe ki dō təl de'ti to dō Sol'ti bay. Be ə, aw rō kibo'ti lə njekujənyamosi kadikare'gi,

² dəj'ə makitu kadi n'aw'n kəykawnan'gi'ti lə Juwipi'gi ki me be'ti ki Damasi, kadi re n'ingə dingəm'gi ki dene'gi ki nje ndolo go nyando ki sigi kin ə n'uwə'de n're se'de Jerujalem'ti.

³ Loki Pol in dō row'ti, ində dō be ki Damasi ndəkba ningə, kunji madi te bus, in ki dōran'ti, unji gugi dō'a.

⁴ Te osi nanga ningə, oo dō ndu ta madi el'ə ene: «Sol, Sol, tado ri ə isi adi'm kon be wa?»

⁵ Sol dəj'ə ene: «In nan Burəbe?» Ningə, Burəbe el'ə ene: «In m'in Jeju ki isi adi'm kon.»

⁶ Ində taa aw me bebo'ti ə, a eli'nu nya ki kadi a ra.

⁷ Nje ki isi ai ki Pol təli rai lokati. Bol təl'de adi lo kadi elita goto. Oyi dō ndu ta, nan oyi de madi el.

⁸ Sol ində taa, te kum'ne maji, nan oo lo el, adi mad'a'gi uwəi ji'ə, ndōri'ə to ndōr, ə awi si'ə Damasi.

⁹ Si low'ə'ti non ndō mutə ki kanji kadi oo lo. Sō nya el num, anyi mann el num tō.

¹⁰ Ningə njendo lə Jeju kare isi Damasi'ti non, tō'a nan Ananiyasi. Burəbe bar'a me nya koo me ndil'ti ene: «Ananiyasi», ningə Ananiyasi ndigi ene: «M'in ne Burəbe.»

¹¹ Burəbe təl un taa el'ə ene: «Aw un row ki bari'ə row ki kəl'ti, ə dəji me kəy'ti lə Judasi, de ki tō'a nan Sol ki Tarsi'ti, isi non isi elta ki Luwə.

¹² Oo de madi ki tō'a nan Ananiyasi me nya koo me ndil'ti, ur kəy go'ə'ti ningə, ində ji'ne dō'a'ti kad'a oo lo gogi.»

¹³ Ə Ananiyasi el ene: «Burəbe, m'oo ta lə de kin ta de'gi'ti ngayn, ojidō kon'gi pəti ki adi de'gi lə'i ki me be'ti ki Jerujalem.

¹⁴ Ningə, ki ne kin, re ki tōgi ki ingə rō kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi, kadi uwə de'gi ki isi eli sə'i ta, dōdō'de.»

¹⁵ Nan Burəbe el'ə ene: «Aw, tado dingəm kin in nyara kulə ki m'mbət'ə kadi elta lə'm non ginn de'gi'ti ki dōnangi'ti, ki non ngar'gi'ti, ki non Isirayel'gi'ti.

16 M'inbe m'a m'oj'ɔ kon'gi pəti ki a te dɔ'a'ti tado lə'm.»

17 Ananiyasi aw, ur kəy ində ji'ne dɔ'a'ti, ningə el'ə ene: «Ngonnkon'm Sol, in Burəbe ə ulə'm, in Jeju ka ki te ingəi dɔ row'ti ki isi re'n kakin ə ulə'm kadi m'ad'i oo lo. Ningə kadi Ndil Luwə rosi tɔ.»

18 Tanan'ti non, nya'gi ki toi to ngoy kanji'gi be tei kum Sol'ti tosi, adi təl oo lo gogi, ningə ində taa adi rai'ə batəm.

19 Go'ti, sɔ nya ə, təl ingə tɔgi'ne gogi. Sol təl isi ki njendo'gi læ Jeju ki me be'ti ki Damasi ndɔ'gi jɔ bay.

Sol ndo ta læ Luwə Damasi'ti

20 Tanan'ti non, Sol aw iləmbər me kəykawnan'gi'ti læ Juwipi'gi ene: «Jeju in Ngonn læ Luwə.»

21 De'gi pəti ki oyi dɔ ta kin ta Sol'ti, ndɔji'de ngayn adi eli eyina: «In kam el ə in nje kadi kon de'gi ki Jerujalem'ti ki nje bari tɔ kin wa? Re ra un girə kadi uwə'de, dɔɔ'de aw se'de rɔ kibo'gi læ njekujənyamosi kadikare'gi el biti wa?»

22 Nan Sol uwə rɔ'ne ngan adi kum'ə in kete me kunme'ti li'ə. Juwipi'gi ki Damasi'ti gəri lo ta ki kadi eli'ə el, loki tɔji'de kadi Jeju in Kirisiti De ki Luwə mbət'ə.

23 Nga ndɔ'gi go'ti ngayn el ə, Juwipi'gi ojinan ta kadi n'toli'ə

24 Nan ta kɔji læ'de te mbi Sol'ti. Ngəmi tarow kada ge kondɔ ge kadi n'toli'ə.

25 Be ə, me kondɔ'ti madi, njendo'gi læ Sol, uni'ə me kara'ti, tuyi'ə adi osi gidi ndogi bər'ti.

Sol me be'ti ki Jerujalem

26 Go'ti, Sol aw te me be'ti ki Jerujalem ə, sangi kadi n'ində rɔ'ne nan'ti ki njendo'gi, nan pəti boli'ə, tado de ki un me'ne ad'a kadi in njendo ki rɔta'ti goto.

27 Be ə, Barnabasi un'ə me ji'ne'ti, aw si'ə rɔ njekawkulə'gi'ti, ɔr'de go kingə ki Jeju ingə Sol dɔ row'ti, ki k'oo ki oo Jeju el'ə ta, ki ta ki el ki taga wangɔ Damasi'ti me tɔ Jeju'ti.

28 Dɔkagilo'ə'ti gangi low'ə'ti non, Sol aw se'de ge, təl se'de ge nan'ti me be'ti ki Jerujalem. Elta ki kunme me tɔ Burəbe'ti.

29 Elta ki Juwipi'gi ki nje kelta Gireki, manjinan se'de ta'ti. Nan sangi row kadi n'toli'ə.

30 Loki ngannkon'gi oyi ta'a ningə, ɔri'ə awi si'ə Sejure'ti. Ningə adi'ə aw me be'ti ki Tarsi.

31 Njekawnan'gi pəti ki dɔnangi Jude'ti, ki dɔnangi Galile'ti, ki dɔnangi Samari'ti, sii ki lapiya. Ingəi tɔgi, njiyəi me bɔl Burəbe'ti, taa kər'de in ki dɔ mad'a'ti dɔ mad'a'ti ki takul tɔgi læ Ndil Luwə tɔ.

³² Toki Piyər a njiyə'n ki lo'gi pəti oo'n de'gi læ Luwə, ndo kare aw te rə nje'gi'ti ki me be'ti ki Lida.

³³ Lo kin'ti, ingə dingəm kare ki tə'a nan Ene, ki to do tirə monyi'ti ra bal jijoo. Tado rə'a oy.

³⁴ Piyər el'ə ene: «Ene, Jeju Kirisiti adi lapiya, ində taa, kaw nya toi.» Ningə Ene ində taa tanan'ti non.

³⁵ De'gi pəti ki me be'ti ki Lida ki Saron oyi'ə, ə uni me'de adi Burəbe.

Piyər ndəl Dorkasi lo koy'ti

³⁶ Dene madi in dann njendo'gi'ti ki me bebo'ti ki Jope non, tə'a nan Tabita. Tə kin ki ta Gireki nan Dorkasi. In dene ki nje ra kulə'gi ki maji maji ngayn, taa in njera ki njendoo'gi ki nya ki me ji'ne'ti tə.

³⁷ Monyi ra'a dəkagilo'ə'ti kin adi oy. Loki ndogi'ə mann ningə, ai iləi'ə me kəy'ti ki kare taa.

³⁸ Be ki Lida in ndəkba ki Jope. Be ə, loki njendo'gi oyi kadi Piyər in me be'ti ki Lida non ningə, uləi dingəm'gi joo rə'a'ti kadi re kalangi ingə'de.

³⁹ Piyər ində taa aw se'de. Loki re te rə'de'ti ningə, ɔri'ə awi si'ə me kəy'ti ki taa. Njengawkoy'gi pəti iləi nan gugi do'a ki non, ningə toji ku'gi ki dangi dangi ki koji tanan'ti ki Dorkasi oji dəkagilo'ti ki si'n se'de ki do'ne taa bay.

⁴⁰ Piyər adi de'gi pəti tei taga, ə ɔsi məkəsi'ne nanga elta ki Luwə, ningə yəti rə'ne ki rə ninn'ti el ene: «Tabita ində taa.» Loki te kum'ne oo Piyər ningə, ndu rə'ne, ində isi taa.

⁴¹ Piyər ulə ji'ne un'ə'n'ə ki taa, ə, bar de'gi læ Luwə ki njengawkoy'gi, ɔji'de Tabita ki do'a taa.

⁴² Poy nya kin sanan ki donangi ki Jope ba pəti, adi de'gi ngayn uni me'de adi Burəbe.

⁴³ Piyər ra ndo asi tati me be'ti ki Jope, me kəy'ti læ nje kər gidi ngirə ki tə'a nan Simon.

10

Korney ki in de ki Rəm'ti oo nya me ndil

¹ Dingəm madi isi me be'ti ki Sejare non, tə'a nan Korney. In ki boi do kuti njerə'gi'ti ki bu kare, ki bari'ə «kuti ki Itali'ti.»

² In de ki njera nya kigo ndu Luwə'ti, taa, nan'ti ki de'gi pəti ki me kəy'ti li'ə, in nje kəsi məkəsi'de nanga non Luwə'ti tə. Nga ra maji ki njendoo'gi ngayn, taa elta ki Luwə taa taa tə.

³ Ndo kare, ki kadi ki mutə ki losəl'ɔ, oo malayka læ Luwə me nya koo me ndil'ti ur me kəy'ti li'ə, ningə bar'a ene: «Korney.»

⁴ Kørney ur ki kum'ne do'a'ti ki bol, ningə el'ə ene: «In ri ə Burəbe?» Nga a malayka el'ə ene: «Kelta ki Luwə lə'i ki maji ki isi ra ki njendoo'gi kin te rə Luwə'ti, ə Luwə ra maji ɔji'n do'i.

⁵ Ningə ki ngə sine kin, ulə dingəm'gi me be'ti ki Jope adi bari Simon ki bari'ə nan Piyər ad'a re.

⁶ Isi me kəy'ti læ Simon ki nje kər gidi ngirə ki kəy li'ə in kadi bati.

⁷ Loki malayka ki el'ə ta kin ɔti ningə, Kørney ulə ngann nje kulə'gi lə'ne joo ki nje rə lə'ne kare ki nje bol Luwə mbunə nje ki in nan'ti si'ə ki dokagilo'gi pəti adi'de rei.

⁸ Rei adi ɔr'de go nya'gi pəti ki ra nya adi'de oyi ningə, ulə'de adi ai Jope'ti.»

Piyər oo nya me ndil'ti me be'ti ki Jope

⁹ Lo ti go'ti, loki in do row'ti isi awi, indəi do bebo ndəkba ningə, Piyər ala do kəy'ti ki taa ki kadi ki dann be'ti tado kelta ki Luwə.

¹⁰ Bo ra'a adi ge kuso nya. Ningə loki isi rai nyakuso kadi so ə, oo nya me ndil'ti.

¹¹ Oo dərən ra tagira, ningə oo nya madi ki to to ta ku ki tati ki de uwə silə'gi ki so be ə in ki taa isi re ki nanga.

¹² Me nya'ti kin non, da'gi ki dangi dangi in səm'ti: da'gi ki nja'de in so ge ki nje kagi nanga ge ki yəl'gi.

¹³ Ningə, ndu ta madi te el'ə ene: «Piyər, ində taa təl so.»

¹⁴ Nan Piyər ene: «Jagi Burəbe, m'in m'njo nya ki majel ɔd'ɔ, eke nya ki to njen nja kare el'».

¹⁵ Ndu ta təl re el Piyər kel ki nja joo bay ene: «Nya ki Luwə təl'ə ki kar njay'ti, kadi in oo'ə to in nya ki to njen el.»

¹⁶ Nya kin ra nya be nja mutə, ningə tanan'ti non təli ndəri'ə ki dərən'ti gogi.

¹⁷ Piyər gər me nya ki oo me ndil'ti kin el, adi isi dəji rə'ne ta do'ti, ningə nyi dingəm'gi ki Kørney ulə'de ki ra sangi kəy læ Simon rei rai ta kəy'ti.

¹⁸ Ningə dəji ta ki ndu'de ki boi eyina: «In me kəy kin ə Simon ki bari'ə nan Piyər isi səm'ti wa?»

¹⁹ Piyər isi mərta do nya'ti ki oo me ndil'ti kin ba bay ningə, Ndil Luwə el'ə ene: «Oo dingəm'gi mutə ra sangi'nu.

²⁰ Ində taa, ur nanga, ə aw se'de ki kanji kadi me'i təsi, tado in m'in ə m'ulə'de.»

²¹ Piyər re rə dingəm'gi'ti kakin el'de ene: «In m'in ə m'in de ki isi sangi'ə, eke in ri ə isi sangi m'in to wa?»

²² Eli'ə eyina: «In Kørney ki in ki boi do kuti njero'gi'ti ki bu, ki in de ki dana, taa in nje bol Luwə to kin ə ulə'je. In

* 10:14 10.14 Lebitiki 11.1-47; Ejəkel 4.14

de ki Juwipi'gi pəti elita li'ə maji. Malayka ki ar njay re te ki dɔ ta rɔ'a'ti el'ə kadi ulə go'i'ti kadi re me kəy'ti li'ə kadi oo dɔ ta ki ta'i'ti.»

²³ Piyər aw se'de ra'de mbah, adi'de lo toi'ti. Loki lo ti go'ti ningə, ində taa aw se'de. Ngannkon'gi madi ki me be'ti ki Jope dani'ə.

²⁴ Lo ti ki rangi ningə tei Sejure'ti. Korney ɓar noji'ne'gi ki madi'ne'gi isi nginə'n'de kete.

²⁵ Loki Piyər ur me kəy'ti ningə, Korney ində taa tilə kum'ə, ə osi nanga nja'a'ti, ulə dɔ'ne nanga.

²⁶ Nan Piyər el'ə ene: «Ində taa, tado m'in ka m'in de tɔ.» Ningə ɔsi kəy'ɔ un'n'ə ki taa.

²⁷ Wali nan taa uri ki kəy ningə, Piyər oo bulə de'gi ngayn kawinan sii.

²⁸ Lo kin'ti Piyər el'de ene: «Ingi, in gəri maji toki ndukun lə'je ɔgi kadi de ki in Juwipi ində rɔ'ne nan'ti ki de ki in Juwipi el, eke kadi ur me kəy'ti li'ə. Nan Luwə el'm kadi m'oo de madi to nya ki majel, eke nya ki to njen el.

²⁹ Tado kin ə, m'mbəti'n ɓar lə'se el, m're ki kanji kelta madi ki rangi. Ningə toki ɓari'm'in, m'dəji'se m'oo ke in ri ə uləi go'm'ti wa?»

³⁰ Korney ene: «Asi ndo sɔ ɓone, ki dɔ kadi ki toki mad'a inbe kin be, adi in kadi ki mutə ki losɔl'ɔ, ə m'nji m'elta ki Luwə me kəy'ti lə'm, ningə dingəm madi ki ulə ku ki nda bal bal te ra non'm'ti, el'm ene:

³¹ “Korney, Luwə oo dɔ ta ki isi el si'ə, taa ɔjido maji'ti ki isi ra ki njendoo'gi kin tɔ.

³² Ə kadi ulə de madi Jope'ti, ɓar Simon ki ɓari'ə nan Piyər adi re. Si me kəy'ti lə Simon ki nje ra kulə ngirə, ki isi kadi ba'ti ndəkba.”

³³ Be ə, tanan'ti non par, m'ulə de rɔ'i'ti, ə nyi ra maji adi in re tɔ kin. Ningə ki ngosine kin, j'in pəti j'isi non Luwə'ti ne kadi j'oo dɔ ta'gi pəti ki Burəbe ində ta'i'ti kadi el'je.»

Piyər elta læ Luwə me kəy'ti læ Korney

³⁴ Lo kin'ti, Piyər un ta ta'ne'ti el ene: «To ki rɔta'ti, m'gər kadi kər kum'de dana goto rɔ Luwə'ti.

³⁵ De ki ra ra, dann ginn de'gi'ti ki dangi dangi, ki in nje ɓol ndil'ə, ki njera nya ki dana ə, uwə ki rɔ'ne'ti.

³⁶ Ulə ki ta lə'ne ki rɔ ngann Isirayel'gi'ti, ilə'n'de mbər Poyta ki maji ki ɔjido lapiya ki takul Jeju Kirisiti ki in Burəbe lə de'gi pəti.

³⁷ Toki in gəri, in nya ki ulə ngirə'ne Galile'ti, go batəm'ti ki Jan iləmbər'ə ə ra nya dɔnangi Jude'ti ba pəti.

38 In gəri kadi Luwə adi Jeju ki Najareti'ti Ndil Luwə ki tōgi kin maji. Jeju aw ki lo lo, ra maji ki de'gi, taa aji de'gi pəti ki sii ginn tōgi'ti læ Su tō. Tado Luwə in si'ə nan'ti.

39 J'in nje mannaji dō nya'gi'ti pəti ki ra dōnangi'ti læ Juwipi'gi ki Jerujalem'ti. Bəri'ə dō kagidəsi'ti, tōli'ə.

40 Nan Luwə ad'a ində taa lo koy'ti ndō ki nja mutə læ ndō koy'o. Ad'a tarow adi tōji rō'ne taga,

41 ki rō de'gi pəti el, nan ki rō nje mannaji'gi'ti ki Luwə mbəti'de kete. Adi in j'in ki j'usoi si'ə ge, j'anyi si'ə ge go te'ə dann njekoy'gi'ti†.

42 Jeju un ndu'ne adi'je kadi j'ilə mbər ki rō ginn de'gi'ti, ə kadi ji tōji toki in n'in anyi Luwə ində'ne to njegangi ta dō nje kisikidō'de ta'a'ti ki njekoy'gi.

43 De'gi ki njekeltakita Luwə'ti pəti manyinaji dō'a'ti eli eyina: "De ki ra ki un me'ne ad'a ə, Luwə a inyə go majel'gi li'ə kō me tō'a'ti‡."»

44 Loki Piyər isi el ta'gi kin ba bay ningə, Ndil Luwə ur ki dō de'gi'ti ki isi oyi dō ta li'ə.

45 Nya kin əti bōl nje kunme'de kadi Luwə ki in Juwipi'gi ki dani Piyər, loki oyi kadi Luwə buki Ndil'ne dō ginn de'gi'ti ki in Juwipi'gi el tō.

46 Tado oyi ndu'de isi elita ki ta bə'gi ki dangi dangi uləi tōji dō Luwə'ti.

47 Ningə Piyər el ene: «Toki ingəi Ndil Luwə to j'in be tō kin, nya ki ogi'de dō ra batəm goto.»

48 Be ə Piyər un ndu'ne adi rai'de batəm me tō Jeju Kirisiti'ti, ə go'ti, dəji Piyər kadi isi se'de nan'ti ndō'gi nden bay taa kadi to təl.

11

Jerujalem'ti, Piyər oji nya'gi ki rai nya

1 Njekawkulə'gi ki ngannkon'gi ki sii Jude'ti oyi kadi de'gi ki in Juwipi'gi el ka oyi ta læ Luwə tō.

2 Loki Piyər aw Jerujalem'ti, njekunme'de kadi Luwə, ki in nje kujə mōti'de'gi gaki'ə ngayn,

3 eyina: «Aw rō de'gi'ti ki ujəi mōti'de el, aw sō se'de nya!»

4 Lo kin'ti, Piyər ilə rō'ne or'de go nya'gi ki rai nya ki go'ə go'ə adi'de oyi.

5 Piyər el ene: «M'in me bebo'ti ki Jope, ningə loki m'nji m'elta ki Luwə, m'oo nya me ndil'ti. In nya madi ki to to ta ku ki tati ki de uwə silə'gi ki sō be ə in dōran'ti, risi biti re non'm'ti.

† 10:41 10.41 Luk 24.30, 42 ‡ 10:43 10.43 Ejay 53.5-6; Jeremi 31.34

⁶ M'ur kum ki dɔ ta ku'ti kakin m'nji m'gon, ningə m'oo da'gi ki nja'de in sɔ, ki nje kagi nanga, ki da'gi ki mu'ti ki yəl'gi ki nje nal kadi dɔran'ti.

⁷ Ningə m'oo ndu ta madi el'm ene: "Piyər, ində taa, tol ə sɔ."

⁸ Ə m'el m'ene: "Jagi Burəbe, nya ki to njen ɔdi ta'm nja kare el."

⁹ Nja joo, ndu ta təl te dɔran'ti bay ene: "Nya ki Luwə təl'ə ki kar njay'ti ə, kadi oo'ə to nya ki to njen el."

¹⁰ Nya kin ra nya be asi nja mutə, ningə təli tuyi'ə dɔran'ti.

¹¹ Ningə tanan'ti non, dingəm'gi mutə ki uləi'de me be'ti ki Sejare'ti, ki rɔ'm'ti rei rai takəy'ti ki m'nji'ti.

¹² Ndil Luwə el'm kadi m'aw se'de um m'mbəti el. In be ə ngannkon'm'gi ki mehen kam dani'm'in, ə j'uri'n me kəy'ti læ Korney.

¹³ Korney ɔji'je gorow ki n'oo'n malayka ki te ki rɔ'ne'ti, me kəy'ti læ'ne, el ene: "Ulə de madi me be'ti ki Jope kadi el Simon ki bari'ə Piyər kadi re.

¹⁴ A eli nya'gi ki a rai sə'i kadi ingə'n kaji nan'ti ki nje ki me kəy'ti læ'i."

¹⁵ Loki m'a m'elta ba bay ningə, Ndil Luwə risi re dɔ'de'ti toki ndəki re'n dɔ'je'ti lo kulə ngirə'ti kakin be.

¹⁶ Nga ra adi me'm olo dɔ ta'ti læ Burəbe ki ene: "Jan ra batəm me mann'ti, nan ingi, a rai'se batəm me Ndil Luwə'ti*."

¹⁷ Eke, toki Luwə adi'n'de kadikare ki kare inbe toki adi'n'je, j'in ki j'uni me'je j'adi Burəbe Jeju Kirisiti kin, kadi m'in m'tanrɔ Luwə wa?»

¹⁸ Loki oyi dɔ ta kin ningə, hangal'de osi nanga adi uləi toji dɔ Luwə'ti eyina: «Ginn de'gi ki dɔnangi'ti kaa Luwə adi'de kaji ki gorow k'inyə go majel kɔ.»

Kində ginn Njekawnan'gi me be'ti ki Antiyosi

¹⁹ Kindəkumndoo ki te dɔ Etiyenn'ti ra adi njendo'gi sananyinan†, ai biti tei me be'ti ki Penesi, ki Sipir, ki Antiyosi. Loki ai, elita læ Luwə Juwipi'gi par um de ki rangi el.

²⁰ De'gi madi'gi dann'de'ti non, ki in njekunme'gi ki in ginn koji'ti ki Sipir, ki Sirenn ki awi Antiyosi'ti, eli Poyta ki maji læ Burəbe Jeju ginn de'gi ki in Juwipi'gi el ki bari'de Gireki'gi tɔ.

²¹ Tɔgi Burəbe in se'de nan'ti adi de'gi ngayn təli ki rɔ Burəbe'ti uni me'de adi'ə.

²² Poy nya'gi ki ra nya kin te rɔ Njekawnan'gi'ti ki sii Jerujalem, adi uləi Barnabasi adi'ə aw Antiyosi'ti.

* 11:16 11.16 1.5 † 11:19 11.19 8.1-4

²³ Loki aw te rə'de'ti, ə oo memaji læ Luwə ki ra kulə ningə, rə'a nəl'ə ngayn adi ulə dingəm me'de'ti pəti kadi rai də nja'de me kində rə nan'ti ki Burəbe.

²⁴ Barnabasi in de ki dana, Ndil Luwə ros'o, taa aw ki kunme tə, adi bulə de'gi ngayn rei ki rə Burəbe'ti.

²⁵ Barnabasi aw me be'ti ki Tarsi kadi n'sangi Sol.

²⁶ Loki ingə ningə, aw si'ə Antiyosi'ti, rai bal kare səm'ti. Kawinan ki Njekawnan'gi, ndoi ta læ Luwə bulə de'gi ngayn. In me be'ti ki Antiyosi'ti ə nyi de'gi uləi ngirə bar njendo'gi de'gi læ Kirisiti'ti.

²⁷ Dəkagilo'ə'ti non, de'gi ki njekeltakita Luwə'ti in Jerujalem'ti ai biti ki Antiyosi'ti.

²⁸ In ki kare dann'de'ti, tə'a nan Agabusi‡, ində taa ningə elta ki takul Ndil Luwə toki bo ki bo ngayn a on dənangi'ti ki ta'a ba. Ningə nya kakin ra nya dəkagilo'ti læ nje konbe kibo ki bari'ə nan Kilodi tə.

²⁹ *Njendo'gi uni ndu'de kadi n'uləi ki nya ki ji'de'ti, nan nan kigo tog'ə'ti kadi n'osi ginn ngannkon'de'gi ki sii Jude'ti.

³⁰ Adi nya maji'gi læ'de kakin Barnabasi in ki Sol adi awi adi ngatəgi'gi.

12

Kindəkumndoo ki ra Njekawnan'gi ki Jerujalem

¹ Dəkagilo'ə'ti inbe kin ə ngar Erodi ulə ngirə kadi kon Njekawnan'gi ki nan'gi.

² Təl Jaki ki ngonkon Jan ki kiyəro.

³ Nan Loki oo kadi nəl Juwipi'gi ngayn, ningə təl adi uwəi Piyər bay. In dəkagilo ra nanyi mapa ki hum əd'ə el*.

⁴ Loki uwə ilə dangay'ti ningə, adi nje rə'gi sə sə nja sə ngəmi'ə. Nga ra be kadi to n'te si'ə taga non bulə de'gi'ti go pəti Paki'ti.

⁵ Piyər to dangay'ti, nan Njekawnan'gi inyəi ta kelta ki Luwə el tado li'ə.

⁶ Me kondə'a'ti ki kadi re lo ti ə, Erodi te si'ə non bulə de'gi'ti kakin ningə, Piyər to bi mbunə njero'gi, dəi'ə ki kulə gindi joo. Ningə njengəm lo'gi, rai ta kəy'ti, ra ngəmi takəy dangay tə.

⁷ Lo kin'ti, malayka læ Burəbe kare te pati, adi kunjə taa lo me kəy dangay'ti, lo ki Piyər to'ti. Malayka ində Piyər kad'a'ti ndəl'n'ə ene: «Ində taa kalangi!» Ningə kulə gindi'gi ki ji'ə'ti tei tosi.

⁸ Malayka el'ə ene: «Dɔɔ ndar ki bəd'i'ti, ə tulə sa nja'i'ti.» Ningə Piyər ra toki el'n'ə. Malayka el'ə bay ene: «Ulə ku lə'i rɔ'i'ti ə un go'm.»

⁹ Piyər te go'ə'ti, nan gər toki in malayka ə re te si'ə toki rɔta'ti, el. Oo toki in nya ki oo me ndil'ti.

¹⁰ Loki indəi njengəm lo ki dəkete, ki ki nja joo dəri ningə, rei tei ta tarow gindi'ti ki aw ki bebo'ti, tarow inbe te dɔɔ'ne par non'de'ti, adi tei taga awi dɔ row'ti. Loki tei dɔ row'ti ningə, tanan'ti non, malayka inyə ə aw.

¹¹ Loki hangal'a re rɔ'a'ti ningə el ene: «M'oo toki rɔta'ti kadi in Burəbe ə ulə malayka lə'ne adi re te sə'm ji Erodi'ti, ki ta nya'gi'ti ki majel pəti ki bulə Juwipi'gi oji kadi rai sə'm.»

¹² Loki oji ta be ningə, ilə dɔ'ne aw be læ Mari ki kon Jan ki bari'ə nan Marki. De'gi ngayn kawinan me kəy'ti non isi elita ki Luwə.

¹³ Loki ində takəy ningə, ngonn njekulə ki dene ki tɔ'a nan Rodi ɔti re kadi n'oo.

¹⁴ Gər ndu Piyər adi tarow kaa te el bai par ə, rɔ'a nəl'ə ngayn adi təl ki ngodi aw el'de ene Piyər ra takəy'ti non.

¹⁵ Eli'ə eyina: «In nje woy.» Nan ra dɔ ndu'ne'ti toki in ta ki rɔta'ti. Nga a təli eli eyina: «In malayka li'ə.»

¹⁶ Low'ə'ti kin, Piyər ra ta kində takəy'ti par par. Ə loki rei tei takəy ningə, in Piyər inbe, adi gəri lo ta ki kadi eli el.

¹⁷ El'de ta ki ji'ne kadi elita el, ningə ɔr'de go te ki Burəbe te sə'ne dangay'ti adi gəri. Go'ti, el'de ene: «Awi eli Jaki ki ndəgi ngannkon'je'gi adi oyi.» Ningə te aw lo ki rangi'ti.

¹⁸ Loki lo ti ningə, dɔ njerɔ'gi isi dana el. Dəji nan ke ri dana ə Piyər təl wa?

¹⁹ Ngar Erodi sang'a ngayn nan ingə el. Go'ti, dəji ta njerɔ'gi, ə un ndu'ne kadi tɔli'de kɔ. Piyər inyə dɔnangi Jude ə in aw Sejarə'ti, aw isi səm'ti nu.

Koy læ ngar Erodi

²⁰ Erodi aw ki ta ki de'gi ki Tir'ti, ki Sidon. Ə de'gi ki Tir ki Sidon indəi ndu'de nan'ti rei ingəi'ə. Loki ndogi me Bilasitusi ki nje k'oo go ta læ ngar Erodi taai ningə, dəji kadi lapiya to dann'de'ti. Kadi lapiya to tado nya maji'gi ki dɔnangi'ti lə'de ngirə in me be'ti læ ngar Erodi.

²¹ Loki te me ndɔ'ti ki oji ningə, Erodi ulə ku konbe lə'ne rɔ'ne'ti, isi dɔ kumbər ngar'ti lə'ne, el bulə de'gi ta kongi kongi.

²² Bulə de'gi uləi tɔji dɔ'a'ti eyina: «In ndu luwə madi um in ndu de el.»

²³ Low'ə'ti non malayka læ Burəbe ində ɔj'ɔ tado adi kɔsikurə Luwə el. Go'ti kode'gi indəi'ə nyəngi nyəngi adi oy.

²⁴ Nan ta læ Luwə taa lo aw ki kete kete, adi kər njendo'gi re ki dɔ mad'a'ti.

²⁵ Loki Barnabasi in ki Sol tɔli konn kulə lə'de ki awi kadi rai ningə, inyəi bebo ki Jerujalem ə awi. Uni Jan ki bari'ə Marki nan'ti se'de ə tɔli awi me be'ti ki Antiyosi gogi.

13

Njekawnan'gi indəi Barnabasi in ki Sol ta dangi tado kulə læ Burəbe

¹ De'gi ki njekeltakita Luwə'ti ki njendo de'gi nya læ Luwə sii dann Njekawnan'gi'ti ki Antiyosi'ti non. Adi in: Barnabasi ki Simeyon ki bari'ə Nijer, ki Lisiyusi ki be li'ə in Sirenn'ti, ki Manaye ki oti'de nan'ti ki Erodi ki isi dɔ dɔnangi'ti ki Galile*, ki Sol tɔ.

² Ndo kare be ɔsi məkəsi'de nanga non Luwə'ti ə elita si'ə ki kɔgi rɔ nyakusɔ tɔ. Ningə Ndil Luwə el'de ene: «Kadi ɔri Barnabasi ingi ki Sol indəi'de ta dangi tado kulə ki m'bari'de kadi rai.»

³ Nga a, loki ɔgi rɔ'de nyakusɔ ə elita ki Luwə ningə, indəi ji'de dɔ'de'ti ə inyəi'de adi awi,

⁴ toki Ndil Luwə el'n'de. In be ə, Barnabasi in ki Sol awi me be'ti ki Seləsi. Ningə rai non gangi awi Sipir'ti.

⁵ Loki tei Salaminn'ti, elita læ Luwə me kəykawnan'gi'ti læ Juwipi'gi. Jan in kadi'de'ti to njera se'de tɔ.

⁶ Loki indəi dɔ dor'gi ki be'ti ki Sipir'ti gangi ningə, ai tei me be'ti ki Paposi. Low'ə'ti non, ingəi Juwipi kare be ki tɔ'a nan Bar-Jezu ki in njera mboli, ki bar rɔ'ne njekeltakita Luwə'ti.

⁷ Isi nan'ti ki de ki boi ki tɔ'a nan Serjiyusi Polusi ki in nje nyager. Serjiyusi Polusi ə Barnabasi in ki Sol ɔji'de adi gəri toki n'aw ki bo k'oo ta læ Luwə ta'de'ti.

⁸ Nan Elimasi ki kər ginn tɔ'a nan nje mboli tan'de rɔ. Ge kadi de ki boi kin un me'ne adi Kirisiti el.

⁹ Be ə, Sol ki bari'ə Pol, Ndil Luwə ros'o adi ur kum'ne ki dɔ'a'ti,

¹⁰ el'ə ene: «In ngonn læ Su, to de ki nje bal de'gi, in rosi ki mendul. In nje kɔsi ta nya ra'gi ki dana pəti. A inyə taa mbir row'gi ki dana læ Burəbe el wa?»

¹¹ Ki ngosine kin, Burəbe a indəi ɔji, kum'i a oo lo el, ningə a oo kum kadi el biti dɔkagilo madi. Ningə tanan'ti non par ə kum'ə ndul kururu adi oo lo el, ra mam lo. Sangi de ki kadi ɔr'ɔ tarow.

¹² Loki de ki boi oo nya ki ra nya kin ningə, un me'ne ad'a, tado nyando ki dɔ Burəbe'ti ki adi'ə, əti bol ngayn.

Pol elta Lə Luwə me be'ti ki Antiyosi ki Pisidi

* 13:1 13.1 Erodi Antipasi; Luk 3.1

13 Pol in ki madi'ne'gi ali me to'ti me be'ti ki Paposi, awi me be'ti ki Perji ki Pampili'ti, ningə Jan Marki† inyə'de ə təl aw Jerujalem'ti gogi.

14 Loki ɔti me be'ti ki Perji ningə, awi tei me be'ti ki Antiyosi ki Pisidi'ti, ai me kəykawnan'ti læ Juwipi'gi ki ndo kərkon, sii nanga.

15 Loki nje tudə makitu'gi, tudəi makitu ndukun ki makitu læ njekeltakita Luwə'ti ningə, ki boi ki do njengəm kəykawnan'ti læ Juwipi'gi uləi eli'de eyina: «Ngannkon'je'gi, kin ə awi ki ta kadi eli uləi dingəm me de'gi, ə kadi eli.»

16 Ə Pol ində taa, yəki ji'ne ta'de'ti kadi sii keke, ningə el'de ene: «In Isirayel'gi ki de'gi ki nje bol Luwə, kadi oyi do ta lə'm.

17 Luwə lə'je, j'in bulə Isirayel'gi, mbəti baw'je'gi, ningə ra se'de adi oji nan ki kete kete, loki sii me be'ti ki Ejipiti. Ɔr'de te se'de ki taga ki takul tɔg'ɔ ki ngayn.

18 Asi bal doɔo ki adi'de nya soi diləlo'ti‡.

19 Loki tɔko ginn de'gi siri ki donangi'ti ki Kana non'de'ti ningə, təl ki donangi kakin adi'de to nya nduwəŦ.

20 Nya'gi pəti ki rai nya kin, a ra bal asi bu so ki do mi. Go'ti ningə, adi'de njegangi ta'gi biti te'n do njekeltakita Luwə'ti Samiyel.

21 Ningə, dəji ngar adi Luwə adi'de Sol ki ngonn læ Kisi, ki in ginn kaw'ti læ Benjamin, adi onbe do'de'ti bal doɔo.

22 Loki ɔr'ɔ kə ningə, ində Dabidi ngar'ti tor'o'ti. Dabidi ki Luwə mannaji li'ə ene: "M'ingə Dabidi ki in ngonn læ Jese, ki in de kigo me ndigi'ti lə'm. A təl kon nya'gi pəti ki me'm ndigi*."

23 In ginn kaw'ti li'ə ə, Luwə adi Jeju ki Njekaji Isirayel te'ti, kigo ndukun'ti li'ə.

24 Kete non re Jeju'ti, Jan iləmbər kadi de'gi təri ndu'de, ningə kadi rai batəm. Iləmbər kin ki ro bulə Isirayel'gi'ti ba pəti.

25 Loki Jan aw kadi tolta kulə lə'ne ningə, el ene: "M'in de ki isi mərita do'a'ti kin el. Nan in a re go'm'ti non ki kulə sa ki nja'a'ti ka m'in m'asi tuti el†."

26 «Ngannkon'm'gi ki ginn kaw'ti læ Abiraham, ki nje bol Luwə ki dann'se'ti, in j'ingi ə Luwə ulə ki ta kaji kin ro'je'ti.

27 De'gi ki nje kisi Jerujalem'ti ingi kibo'gi lə'de gəri de ki in Jeju kin el, taa gəri me ta'gi læ de'gi ki njekeltakita ki ta

† 13:13 13.13 Jan Marki; 12.12,25, 13.5 ‡ 13:18 13.18 17-18; Tekitaga 1.7, 12.51;

Kor Isirayel'gi 14.34; Ndukun ki nja joo 1.31 Ŧ 13:19 13.19 Ndukun ki nja joo

7.1; Jojuwe 14.1 * 13:22 13.22 21-22; 1 Samiyel 8.5, 19, 10.21, 13.14, 16.12

† 13:25 13.25 Jan 1.20,27; Mat 3.11; Mrk 1.7; Luk 3.16

Luwə'ti, ki isi tudəi ki ndo kərkon'gi pəti kin el tɔ. Be ə loki gangi ta do Jeju'ti, tɔlita ta'gi ki njekeltakita Luwə'ti ndangi.

²⁸ Ingəi nya madi kare ki asi kadi tɔli'ə el, nan dəji Pilati kadi tɔl'ɔ par.

²⁹ Loki tɔli kon nya'gi pəti ki ndangi me makitu'ti ɔjido'a ningə, adi risi'ə do kagidəsi'ti nanga, il'ə me be ninn'ti‡.

³⁰ Nan Luwə ad'a ində taa dann njekoy'gi'ti.

³¹ Asi ndo ngayn ki te ki rɔ de'gi'ti ki in si'ə donangi Galile'ti nu, ə rei si'ə biti Jerujalem'ti, ingi kin ə in nje mannaji li'ə ki non bulə de'gi'ti§.

³² J'in kaa j'isi j'ilə'se mbər Poyta ki maji kin tɔ. Poyta ki maji ki in ta kun mindi ki Luwə un ndu'ne do'ti adi baw'je'gi.

³³ Luwə tɔlta kun mindi kin ki rɔta'ti j'in ngann de'gi ki gorow te ki adi Jeju te lo koy'ti toki ndangi me makitu Pa'gi'ti eyina:

"In Ngonn'm,

ki m'oj'i bone*."

³⁴ «Luwə ad'a ində taa lo koy'ti um ad'a ndum me be ninn'ti el, toki el'n ene:

"M'a m'adi'se nya,

Ki m'un mindi'm do'ti m'adi Dabidi,

Ki in nya ki asi kadi awi ki kunme do'ti‡."

³⁵ «In tado kin ə, el'n me makitu'ti lo madi'ti bay ene: "A inyə njekulə lə'i ki ar njay kadi ndum be ninn'ti el‡."

³⁶ Nan Dabidi, loki ra kulə dokagilo'ti lə'ne kigo kɔjitarat'i lə Luwə ningə, oy adi duwi'ə gədi kaw'a'gi'ti, ningə ndum me be ninn'ti.

³⁷ Nan in ki Luwə ad'a ində taa lo koy'ti ndum me be ninn'ti el.

³⁸ «Kadi gəri maji ngannkon'm'gi, toki in ki takul'ə ə isi iləi'se mbər ki ɔjido k'inyə go majel kɔ, ki tɔl de ki dana takum Luwə'ti ki asi kadi ingəi me ndukun'ti lə Moji el.

³⁹ In ki takul'ə tɔ ə, re de ki un me'ne ningə, Luwə tɔl'ə de ki dana takum'ne'ti.

⁴⁰ Tado in kin ə, kadi oyi go rɔ'se maji nan to ta ki de'gi ki njekeltakita Luwə'ti eli kin ta'a tɔl do'se'ti:

⁴¹ De'gi ki njekeltakita Luwə'ti eli eyina:

"In nje kɔji rɔ'se,

Kadi oyi go rɔ'se maji,

A oyi nya ki a əti'se bɔl biti kadi a gotoi kɔ.

Tado dokagilo'ti lə'se, m'a m'ra nya madi.

‡ 13:29 13.29 28-29; Mat 27.22-23, 57-61; Mrk 15.13-14,42-47; Luk 23.21-23, 50-56; Jan 19.15, 38, 42 § 13:31 13.31 1.3 * 13:33 13.33 Pa'gi 2.7 † 13:34 13.34 Ejay 55.3 ‡ 13:35 13.35 Pa'gi 16.10

Nya ki re de ɔr'se poy'o ka, a uni me'se do'ti elš.”»

⁴² Loki Pol in ki Barnabasi isi tei taga ningə, dəji'de kadi ndo kɔrkon ki gogi ə kadi təli rei ndoi'de ta kin bay.

⁴³ Loki bulə Njekawnan'gi sananyinan ningə, Juwipi'gi ki de'gi ki təli Juwipi'gi ki nje ɓol Luwə, dani Pol ki Barnabasi, a wali nan ta se'de. Ningə Pol ki Barnabasi uləi dingəm me'de'ti kadi uwəi ro'de ba me memaji'ti læ Luwə kin.

Pol ki Barnabasi yəti ro'de ki ro ginn de'gi'ti ki in Juwipi'gi

⁴⁴ Ndo kɔrkon'ti ki gogi ningə, bulə de'gi ngayn ki me bebo'ti kawinan ki nan'ti kadi n'oyi do ta læ Burəbe.

⁴⁵ Loki Juwipi'gi oyi bulə de'gi ningə, ni ra'de adi taji Pol, ə eli ta'gi ki majel ndori ta li'ə.

⁴⁶ Pol ki Barnabasi eli'de ki me ki tinyi kati eyina: «In ingi ə kadi j'ilə'se mbər ta læ Luwə kin kete, nan toki mbəti ə oyi toki ingi asi ta kaji ki biti ki non'ti el, j'a ji təl ji yəti ro'je ki ro ginn de'gi'ti ki in Juwipi'gi el'ti.

⁴⁷ Tado Burəbe lə'je un ndu'ne adi'je ene:

“M'indəi kadi in kunji tado ginn de'gi ki donangi'ti,

Ki kadi aw ki ta kaji biti ki doɓoy donangi'ti*.”»

⁴⁸ Loki ginn de'gi ki in Juwipi'gi el oyi do ta kin ningə, rai ronel ngayn do'ti, adi uləi toji do ta'ti læ Burəbe, adi de'gi pəti ki Luwə mbəti'de tado kaji ki biti ki non'ti, uni me'de.

⁴⁹ Ta læ Burəbe sanan ki donangi ki Antiyosi'ti ki ta'a ba.

⁵⁰ Nan Juwipi'gi suləi dene'gi ki in dene'gi ki njetɔbar ki me be'ti, ki nje kɔsikurə Luwə, ki de'gi ki boi ki me be'ti adi indəi kum Pol ki Barnabasi ndoo, ningə tuwəi'de me be'ti lə'de kɔ.

⁵¹ Pol ki Barnabasi indəi bu ki nja'de'ti ki do be'ti lə'de ningə, ɔti ai me be'ti ki Ikoniom†.

⁵² Ki ro njendo'gi'ti læ Jeju ə, ro'de nəl'de ngayn, taa Ndil Luwə kaa rosi me'de to.

14

Pol ki Barnabasi me be'ti ki Ikoniom

¹ Loki Pol ki Barnabasi awi Ikoniom'ti, awi me kəykawnan'ti læ Juwipi'gi ki Ikoniom'ti to. Awi eli de'gi ta læ Luwə ki ra adi de'gi ngayn ki in Juwipi'gi ki nje ki in Gireki'gi uni me'de adi Luwə.

² Nan Juwipi'gi madi ki nje me ngan, indəi taa ki majel me de'gi'ti ki in Juwipi'gi el, suləi'de do ngannkon'gi'ti.

³ Be kaa, Pol ki Barnabasi sii Ikoniom'ti ndo banyi banyi. Eli ta læ Luwə ki me ki tinyi kati, indəi togi'de do Burəbe'ti

ki mannaji dɔ memaji'ti li'ə ki isi iləi mbər'ə, adi'de togi adi rai nyakoji'gi ki nya'gi ki əti bol.

⁴ Lo kin'ti, de'gi ki me bebo'ti gangi nan lo joo, nje ki madi'gi in go Juwipi'gi'ti, nje ki nungi in go njekawkulə'gi'ti to.

⁵ Nje ki in Juwipi'gi el, ki nje ki in Juwipi'gi ki kibo'gi læ'de indəi dɔ rɔ'de dana kadi n'adi kon Pol in ki Barnabasi, kadi n'tiləi'de ki mbal n'toli'de.

⁶ Nan Pol ki Barnabasi oyi ta kin, adi anyinan awi iyəi rɔ'de bebo'gi'ti ki Likawoni, ki Lisitir, ki Dərbi, ki ngann lo'gi ki gidi'ti.

⁷ Lo'gi'ti kin kaa, iləi mbər Poyta ki maji səm'ti to.

Pol ki Barnabasi me be'ti ki Lisitir

⁸ Me be'ti ki Lisitir, dingəm kare ki nja'a oy ta ginn'ə'ti isi non. Nja'a oy lo koj'o'ti nu, adi njiyə nja kare el.

⁹ Ə ndɔ kare, ur mbi'ne isi oo'n ta ki Pol ra el. Ningə, Pol uwə kum'ne ki dɔ'a'ti oo'ə'n ba, ningə oo kadi aw ki kunme ki kadi ingə'n kaji.

¹⁰ Lo kin'ti, Pol el'ə ta ki togi'ne ene: «In, ra taa dɔ nja'i'ti!» Ningə Dingəm uwə nangi ra ta, ra njiyə.

¹¹ Lo ki bulə de'gi oyi nya ki Pol ra kin ningə, uni ndu'de ki taa, elita ki ta Likawoni eyina: «Oyi, luwə'gi təli rɔ'de de'gi'ti, rei uri nanga dann'je'ti.»

¹² Be ə, bari Barnabasi «Jəsi», ə bari Pol «Ermesi» to, tado Pol ə in njekelta.

¹³ Njekujənyamosi kadikare læ Jəsi, ki isi ta lo'ti taga gidi bebo'ti, re ki baw mangi'gi ki dɔi nya'gi ki ndolo rɔ'de'ti. Re se'de, ningə, ndu'de in nan'ti ki bulə de'gi, kadi n'iləi mosi n'adi Pol ki Barnabasi.

¹⁴ Nan loki, njekawkulə'gi, Pol in ki Barnabasi oyi poyta kin, gangi ku rɔ'de'ti, ə anyinan ki rɔ bulə de'gi'ti, uni ndu'de ki taa, eli'de eyina:

¹⁵ «Madi'je'gi, ra bann ə ra rai nya be wa? J'in kaa j'in de'gi to ingi be to, ningə, re j'ilə'se mbər Poyta ki maji ningə, in kadi inyəi kagi yo'gi ki nda'de goto ki isi rai'de, ə kadi təli rɔ'se go Luwə'ti ki nje kisi kumngayira, Luwə ki njera dɔran ki dɔnangi ki nya'gi pəti ki me'ti*.

¹⁶ Dɔkagilo'gi'ti ki dər kete, Luwə inyə de'gi pəti adi uni row ki me'de ndigi.

¹⁷ Be kin kaa inyə ta toji memaji læ'ne el: Ulə ki mann ndi dɔran'ti adi'se ge, adi'se dɔkagilo ki maji adi ingəi kandi nya ge, adi'se nyakusɔ ki to mbar ge, adi rɔnel rosi me'se ge.»

¹⁸ Ta'gi ki eli kin kaa, ngan se'de ngayn kadi ɔgi bulə de'gi kilə mosi nanga kadi'de.

* 14:15 14.15 Tekitaga 20.11; Pa'gi 146.6

19 Lo kin'ti, Juwipi'gi ki in Antiyosi ki Pisidi'ti, ki Ikoniyom, rei, suləi bulə de'gi kakin, buki'de go'de'ti, adi tiləi Pol ki mbal kadi n'toli'ə, ə ndəri'ə, awi si'ə, iləi'ə gidi be'ti, oyi eyina oy.

20 Nan loki njendo'gi kawinan ki do'a'ti, ində taa, təl aw me bebo'ti gogi. Ningə lo ti go'ti, in ki Barnabasi awi ki Dərbi'ti.

Pol ki Barnabasi təli gogi ki Antiyosi'ti ki Siri

21 Loki Pol ki Barnabasi iləi mbər Poyta ki maji Dərbi'ti, de'gi ngayn təli njendo'gi læ Kirisiti. Ningə ingi, təli uni do nja'de, tei Lisitir ki Ikoniyom, ki Antiyosi ki Pisidi'ti.

22 Uləi dingəm me njendo'gi'ti, adi'de ta kəji kadi uwəi togi'de ba me kunme'ti lə'de. Ningə, rai do'ti non eli'de eyina: «In ki kon ki ngayn ə j'a j'oo'n Konbe læ Luwə.»

23 Pol ki Barnabasi indəi ngatogi'gi do Njekawnan'gi'ti pəti ki tei dann'de'ti. Ogi ro'de nyakuso, elita ki Luwə, ə go'ti, inyəi'de ji Burəbe'ti ki uni me'de adi'ə.

24 In non, indəi me be ki Pisidi gangi, awi tei Pampili'ti†.

25 Iləi mbər poyta læ Luwə me be'ti ki Perji, ə awi tei ta ba'ti ki Atali.

26 Lo kin'ti non, uni tokibo kaw Antiyosi'ti. Antiyosi ki in be ki ndəki njekərnnon Njekawnan'gi ki me'ti, inyəi'de ji Luwə'ti. Inyəi'de ji Luwə'ti kadi memaji li'ə in do'de'ti tado kulə ki in lo ra'a'ti kin.

27 Loki tei Antiyosi'ti, kawi Njekawnan'gi, eli'de nya'gi pəti ki Luwə un'de ra'n. Oji'de te ki Luwə te tarow kunme adi de'gi ki in Juwipi'gi el.

28 Sii ki njendo'gi dokagilo ngayn Antiyosi'ti.

15

Kingə nan ki Jerujalem do ta kujə mət'i'ti

1 De'gi ki nan'gi in Jude'ti rei Antiyosi'ti ndoi ngannkon'je'gi nya eyina: «Kin ə re adi ujəi mət'i ki kigo ndu'ti læ Moji el ə, a ingəi kaji el*.»

2 Nyando kin re ki ta kasi nan el, ki gaki nan kibo ngayn mbunə njendo'ə'ti ki Pol ki Barnabasi. Lo kin'ti non be, uni ta'de kadi Pol ki Barnabasi, nan'ti ki ngannkon'gi madi, awi Jerujalem'ti ingəi njekawkulə'gi ki ngatogi'gi læ Njekawnan'gi tado ta kin.

3 Njekawnan'gi ki Antiyosi adi'de nya ki kadi ra se'de do row'ti. Uni row, tei Penesi'ti in ki Samari, eli de'gi kigo'ə go'ə, gorow ki de'gi ki in Juwipi'gi el təli uni me'de adi Kirisiti. Ta kin adi ronel ngannkon'gi pəti.

⁴ Loki rei tei Jerujalem'ti, Njekawnan'gi ki njekawkulə'gi, ki ngatəgi'gi læ Njekawnan'gi uwəi'de ki rə'de'ti. Pol ki Barnabasi eli poy nya ki Luwə ra se'de adi'de oyi.

⁵ Nan de'gi ki nan'gi, ki uni me'de dann Parisi'gi'ti uni ta eli eyina: «Maji kadi de'gi ki in Juwipi'gi el, adi'de ujəi mətə'de ə ngəmi go ndukun'gi læ Moji bay tə taa.»

⁶ Lo kin'ti, njekawkulə'gi ki ngatəgi'gi læ Njekawnan'gi kawinan kadi indəi manji ta kin.

⁷ Loki manjinan ta adi ndan'de ngal, ə Piyər osi nangi ində taa el'de ene: «Ngannkon'm'gi, toki in gəri, in mayinu ə Luwə mbəti'm dann'se'ti kadi m'ilə mbər Poyta'ti ki maji rə de'gi'ti ki in Juwipi'gi el, kadi oyi ə uni me'de.

⁸ Luwə ki gər me de'gi, mannaji lə'de maji ki gorow Ndil Luwə ki adi'de toki adi'n'je be tə†.

⁹ Ingi ə j'in tə, Luwə ər kum'de dana el, tado in ki takul kunme lə de ə Luwə adi ngarme de ari'n njay.

¹⁰ Ningə ki ngəsi sine kin, tado ri ə isi sangi ta Luwə ki jugi ki iləi mindi njekunme'gi'ti wa? Nya ki j'inbe eke baw'je'gi ka j'awi ki təgi kadi j'oti el.

¹¹ Nya ki j'uni me'je də'ti ə to kin: In ki takul memaji læ Burəbe Jeju ə nyi j'ingəi kaji, j'in ki j'in Juwipi'gi, kah'a'ti lə'de in Juwipi'gi el kakin tə.»

¹² Ningə, de'gi pəti uti ta'de, uri mbi'de kadi oyi də ta læ Barnabasi ingi ki Pol ki ra eli'de əjido poy nyakəji'gi ki nya'gi ki əti bol'gi ki Luwə ra'de ki takul Pol ingi ki Barnabasi dann de'gi'ti ki in Juwipi'gi el.

¹³ Loki iləi ta nanga ningə, Jaki un ta el ene: «Ngannkon'm'gi, uri mbi'se oyi ta lə'm ngəsi sine‡.

¹⁴ Simon ində taa el'je ne, adi j'oyi row ki lo tunginn'ə'ti inbe nu, Luwə ində'n kum'ne go'ti maji, kadi ər de'gi ki nan'gi dann de'gi'ti ki in Juwipi'gi el, ində'de dangi to de'gi lə'ne.

¹⁵ Ta'gi læ de'gi ki njekeltakita Luwə'ti osi go nan'ti lo kareba ki ta kin. Tado ndangi me makitu'ti læ Luwə eyina:

¹⁶ “Go nya'gi'ti kin, m'a m're kadi m'ra kəy læ Dabidi ki budi kin rangi.

M'a m'ra in ki sigi gogi, m'a m'ra tor'o'ti gogi tə,
M'a m'ində taa gogi.

¹⁷ Tado kadi ndəgi de'gi sangi Burəbe,
Adi in ginn de'gi pəti ki uni tə'm də'de'ti.

Burəbe elta kin be.

¹⁸ Burəbe ki nje te ki ginn nya ki ində də'a nan'ti mayinu
adi de'gi gəri§.”

† 15:8 15.8 7-8, 10.44, 11.15 ‡ 15:13 15.13 12.17 § 15:18 15.18 16-18; Amosi 9.11-12

19 «In tado kin ə, m'in m'oo maji ngayn kadi j'iləi kagi non de'gi'ti ki in Juwipi'gi el el, ki uni me'de adi Luwə.

20 Adi ji ndangi makitu par j'adi'de kadi njenyi ki rɔ'de lo kusɔ da ki de ilə kadikare'ti adi yo'gi el, kadi sangi nan lo kaya'ti el, kadi soi da ki de mbir m'ində el, kadi soi mosi da el tɔ*.

21 Nga ningə, ulə ngirə mayinu biti bone, de'gi ki njendo madi'de'gi ndukun læ Moji in me bebo'gi'ti kare kare, num ndɔ kare kare ki in ndɔ kɔrkon læ Juwipi'gi, de'gi a tudəi ndukun kin me kəykawnan'gi'ti læ Juwipi'gi tɔ.»

Makitu tado kulə'n kadi njekawnan'gi ki Antiyosi

22 Be ə, ngatɔgi'gi læ Njekawnan'gi, ki njekawkulə'gi ki Njekawnan'gi, ndigi kadi n'mbəti de'gi ki nan'gi dann'de'ti kadi ɔri tor'de dani Pol ingi ki Barnabasi awi se'de Antiyosi'ti. Mbəti Judasi ki bari'ə nan Barsabasi in ki Silasi. In joo pəti, ngannkon'de'gi tai me'de maji.

23 Ta ki ndangi Makitu'ti adi'de ə to kin:

«J'in njekawkulə'gi ki ngatɔgi'gi læ Njekawnan'gi, ji ndangi makitu kin j'adi'se in ngannkon'je'gi ki sii bebo Antiyosi'ti ki donangi'gi ki Siri'ti ki Silisi ki in ginn koji læ Juwipi'gi el, ji ra'se lapiya.

24 J'oo poy de'gi madi in dann'je'ti ne awi rɔ'se'ti tuji me'se, təli sese gogi ki ta'gi lə'de, ningə in ingi ə j'ulə'de el.

25 Be ə, j'oyi maji kadi j'ində ta'gi nan'ti kareba ji mbəti de'gi j'ulə'de ki rɔ'se'ti, nan'ti ki Barnabasi ki Pol ki in njendigi'gi lə'je.

26 In ki iləi rɔ'de kɔ tado tɔ Burəbe lə'je Jeju Kirisiti.

27 In kin ə, j'ulə'n Judasi ki Silasi. De'gi ki joo kin a eli'se nya'gi kin ki ta'de.

28 Tado in Ndil Luwə num, j'inbe num, j'uni ndu'je kadi de ində nya ki rangi gidi nya'ti ki in nya ki nda'a to'ti kin, dɔ'se'ti ki tɔgi el nga.

29 Ningə nya ki kadi rai ə to kin: kadi soi da ki de ilə kadikare'ti adi yo'gi el, soi mosi da el, soi da ki de mbir m'ində el, sangi nan lo kaya'ti el. Pəti toi be ningə, a rai nya ki maji. Tai lapiya lə'je j'in ngannkon'se'gi.»

30 Inyəi nje ki mbəti'de adi awi Antiyosi'ti. Loki awi tei Antiyosi'ti, kawi njekunme'gi ki nan'ti, ə uləi makitu kakin ji'de'ti.

31 Loki tudəi makitu kakin ningə, rɔ'de nəl'de ngayn tado ingəi ta'gi ki adi'de tɔgi me'ti.

* 15:20 15.20 Tekitaga 34.15-16; Lebitiki 17.10-16; Lebitiki 18.6-23

32 Toki Judasi ki Silasi inbe'gi in njekeltakita Luwə'ti, uni dəkagilo ngayn uləi dingəm me ngannkon'gi'ti, mbisəi nja'de me kunme'ti.

33 Sii se'de dəkagilo nden ə, ngannkon'gi uwəi ji'de, indəi'de ta row'ti kadi awi ki lapiya, təli ki rə njekulə'de'gi'ti gogi.

34 [Nan Silasi oo maji ngayn kadi n'isi Antiyosi'ti].

35 Pol ki Barnabasi sii Antiyosi'ti, nan'ti ki ndəgi de'gi ki rangi, ndoi de'gi, iləi'de mbər Poyta ki maji læ Burəbe.

Pol ki Barnabasi inyəi nan

36 Nden go'ti, Pol el Barnabasi ene: «Adi ji təli j'uni do nja'je me bebo'gi'ti pəti ki j'elita læ Burəbe səm'ti kin, ə ji gon ngannkon'je'gi j'oo ke təli toi bann wa?»

37 Lo kin'ti, Barnabasi ndigi kadi Jan Marki aw se'de.

38 Nan Pol oo kadi in low'ə'ti el kadi Jan Marki ki ndəki inyə'de Pampili'ti, um aw se'de lo kaw kulə'ti el kin, kadi aw se'de bone bay†.

39 Mindi kasinan el ki bo ngayn to dann'de'ti adi inyəi nan non be. Barnabasi un Jan Marki, ə uni tokibo aw ki Sipir'ti.

40 Nga Pol ə un Silasi ə awi. Ngannkon'je'gi inyəi'de ji Burəbe'ti.

41 Pol njiyəi dənangi Siri'ti ki dənangi Silisi'ti uləi dingəm me Njekawnan'gi'ti ki lo lo.

16

Pol ingə Timote

1 Pol re te Dərbi'ti, go'ti aw Lisitir'ti. Lo kin'ti ə, ingə njendo kare ki tə'a nan Timote. Kon'a in njekunme ki in Juwipi, ə baw'a in Gireki tə*.

2 Ngannkon'je'gi ki Lisitir ki Ikoniom elita li'ə maji ngayn.

3 Adi Pol ndigi kuwə ji'ne'ti kaw si'ə. Be ə, aw si'ə uə mot'ə, tado Juwipi'gi ki rai be lo'gi'ti kin, gəri'ə bəti kadi baw'a in Gireki.

4 Bebo'gi pəti ki tei'ti, əji ngannkon'de'gi ndukun'gi ki njekawkulə'gi ki ngatəgi'gi læ Njekawnan'gi ki Jerujalem'ti uni. Ningə eli'de kadi rai go ndu'gi'ti kakin.

5 Njekawnan'gi ingəi təgi me kunme'ti lə'de, ningə kər'de in do mad'a'ti ki ndə'gi ndə'gi.

Pol aw Maseduwann'ti

6 Ndil Luwə əgi'de kiləmbər Poyta ki maji ngann be'gi'ti ki Aji. Adi əti non, indəi dənangi Piriji ki dənangi Galasi dəri.

⁷ Loki rei tei ndəkba ki Misi, sangi row kadi n'awi Bitini'ti, nan Ndil Jeju ɔgi'de row.

⁸ Be ə, indəi dɔnangi ki Misi gangi, awi tei ta ba'ti ki Tirowasi.

⁹ Low'ə'ti kin ə, kondɔ ə, Pol oo de kare ki Maseduwann'ti me ndil'ti re ra dɔ'a'ti. De kakin el Pol ene: «Nja'i ba, re Maseduwann'ti ra se'je.»

¹⁰ Go nya k'oo me ndil'ti læ Pol, tanan'ti non, ji sangi row kadi j'aw Maseduwann'ti, tado ji gər maji toki Luwə inbe ə bar'je kadi j'aw j'iləmbər Poyta ki maji səm'ti.

¹¹ J'al to Tirowasi'ti non, ə j'osi ji te dɔ dor Samotirasi'ti. Lo ti go'ti ningə, ji te Neyapolisi'ti.

¹² J'in low'ə'ti non, j'aw Pilipi'ti, ki in bebo ki dɔkete ki dɔnangi'ti ki Maseduwann, ki in ginn konbe'ti ki Rəm. J'isi non, ji ra ndɔ'gi asi tati.

¹³ Ningə ndɔ kərkon'ti læ Juwipi'gi, ji te gidi bebo'ti taga, kadi j'aw kadi mbo'ti. J'aw'ti tado ji mərta kadi j'a j'ingə lo kelta ki Luwə səm'ti. Loki j'aw ningə, j'isi nanga rɔ dene'gi'ti ki kawinan low'ə'ti, j'el'de ta.

¹⁴ Dann dene'gi'ti kakin, in ki kare isi non, tɔ'a nan Lidi. In dene ki bebo'ti ki Tiyatir. In nje law ta ku ki kər njir njir. Ningə in de ki nje bɔl Luwə tɔ. Si oo ta, ə Burəbe te ngarme'ə, adi ində mbi'ne maji go ta'gi'ti ki Pol isi el.

¹⁵ Nga a adi ra'a batəm nan'ti ki nje ki me kəy'ti li'ə. Ningə bar'je kadi j'aw be lə'ne ene: «Kin ə re oyi m'in kadi m'in njekunme kadi Burəbe ə, rei sii be lə'm.» Ra dɔ ta'ti kin ngan, kadi ji ndigi go'ne'ti.

Uwəi Pol in ki Silasi dangay'ti Pilipi'ti

¹⁶ Ndɔ kare ji isi j'aw ki lo kelta'ti ki Luwə ə, dene ki nje ra kuləbər me kəy'ti kare re ingə'je. Dene kin aw ki ndil ndonte, adi loki ində gara ə, ingə'n nya ngayn adi be'ne'gi.

¹⁷ Un go'je ki Pol ə, elta ki ndu'ne ki boi ene: «De'gi ki rai kam in njekuləbər'gi læ Luwə ki nje kisi dɔ nya'gi'ti pəti. Rei ra iləi'se mbər row kaji.»

¹⁸ Dene ra nya kin be ndɔ'ne banyi banyi go'je'ti. Be ə, ta toltə'a'ti, wongi ra Pol dɔ'a'ti, adi təl ta'ne el ndil ki isi me dene'ti kakin ene: «Me tɔ Jeju Kirisiti'ti, m'un ndu'm kadi te kɔ me'ə'ti.» Ningə tanan'ti non, ndil te kɔ me dene'ti.

¹⁹ Loki be'ə'gi oyi kadi nyakingə nya lə'de ki indəi me'de dɔ'ti, ka ginn'ə gangi ə, uwəi Pol ki Silasi awi se'de tambalo'ti, non nje konbe'gi'ti.

²⁰ Awi se'de non njegangi ta'gi'ti eli'de eyina: «De'gi ki oyi'de kam in Juwipi'gi, ə rei ki ndu ki majel me bebo'ti lə'je.

21 Rei ki nya jibəlbə'gi ki j'in de'gi ki Rəm'ti, sow do'je el, kadi to ji taa, ji ra'n kulə.»

22 Bulə de'gi indəi, buki nan do Pol'ti ki Silasi. Ningə, njegangi ta'gi, adi nginyəi ku rə'de'ti, tindəi'de ki gəl.

23 Loki indəi'de maji ə, awi buki'de dangay'ti, ningə adi ndu njengəm dangay'gi kadi ngəmi'de maji.

24 Loki njengəm dangay'gi ingə ndu kin be ə, aw se'de kəy dangay'ti ki duni nu, taa ulə kangila nja'de'ti.

25 Kondə dann lo'ti, Pol ki Silasi elita ki Luwə, osi pa uləi toji do Luwə'ti, ə ndəgi dangay'gi oyi ndu'de.

26 Ningə, ki kum ki kində jipi, dənangi yəki ki togi'ne ngayn. Yəki yəki ki ra adi ngirə kəy dangay kaa in baki baki. Ningə tanan'ti non, takəy'gi tei num, kulə gindi'gi ki do'i dangay'gi pəti kaa tuti num tə.

27 Lo kin'ti non, njengəm dangay'gi ində do bi'ti. Loki ində taa do bi'ti ə oo takəy'gi rai tagira, oo ene dangay'gi anyinan wa, adi ər kiyəro lə'ne kadi to n'təl'n rə'ne kə.

28 Ə Pol un ndu'ne ki taa ngayn el'ə ene: «Tujji rə'i el, nan j'isi ne pəti.»

29 Lo kin'ti, njengəm dangay'gi dəji por, ə nagi rə'ne ur kəy, osi non Pol'ti ki Silasi ki rə dadi.

30 Go'ti, adi'de tei taga, ningə dəji'de ene: «Be'm'gi, in ri ə kadi m'ra ə m'a m'ingə'n kaji wa?»

31 Ə eli'ə eyina: «Un me'i adi Burəbe Jeju, ə a ingə kaji in ki nje ki me kəy'ti lə'i.»

32 Lo kin'ti, iləi'ə mbər ta læ Burəbe, nan'ti ki nje ki me kəy'ti li'ə.

33 Dann kondə'ti inbe kin non, njengəm dangay'gi aw ki Pol in ki Silasi, togi do'gi lə'de, ə kalangi ba go'ti, adi rai'ə batəm nan'ti ki de'gi ki me kəy'ti li'ə.

34 Go'ti, təl aw se'de me kəy'ti lə'ne, adi'de nyakusə səi, rai rənel me kəy'ti tadə kun ki uni me'de adi Luwə.

35 Loki lo ti ningə, njegangi ta'gi uləi paja'gi lə'de ki rə njengəm dangay'gi'ti eyina: «Inyə de'gi kin adi awi.»

36 Ə njengəm dangay'gi re el Pol ta kin ene: «Njegangi ta'gi eyina kadi m'inyə'se madi awi, ene tei awi lo lə'se ki lapiya.»

37 Nan Pol el paja'gi ene: «J'in de'gi ki Rəm'ti tə†, ə adi de'gi indəi'je takum bulə de'gi'ti, ki kanji gangi ta do'je'ti. Ə go'ti, buki'je dangay'ti be par tə. Ningə ngəsine, inyəi'je taa kidi kuwə be par wa? A in be el! Adi inbe'gi rei ki rə'de inyəi'je taa!»

³⁸ Ə paja'gi təli ki ta kin awi rə njegangita'gi'ti, adi bol ra njegangi ta'gi ngayn. Bol ra'de, loki oyi kadi Pol in de'gi ki Rom'ti.

³⁹ Be ə, indəi, rei rə'de'ti, dəji'de mesəl, ə inyəi'de kadi awi, ə dəji'de kadi tei me bebo'ti kin kə nga.

⁴⁰ Loki Pol in ki Silasi tei dangay'ti ə, awi be lə Lidi. Awi oyi ngannkon'gi ki njekunme'gi, uləi dingəm me'de'ti ə awi.

17

Pol ki Silasi me be'ti ki Tesaloniki

¹ Pol in ki Silasi indəi Ampipolisi ki Apoloni gangi, ə awi tei Tesaloniki'ti. Ningə Tesaloniki'ti, Juwipi'gi awi ki lo kəykawnan lə'de non.

² Be ə, Pol awi'ti, toki isi ra'n ki lo'gi pəti. Asi ndə kərkon mutə go nan'ti, Pol manjinan ta ki Juwipi'gi də ta'gi'ti ki me Makitu'ti lə Luwə.

³ Ɔr'de ginn ta'gi, təji'de adi gəri toki, makitu lə Luwə el kadi Kirisiti ki in De ki Luwə mbət'ə a oy, ə go'ti, a ində taa dann njekoy'gi'ti. Ningə, Pol el'de toki in darə Jeju inbe ki n'isi n'el'de mbər ta li'ə kin ə in Kirisiti.

⁴ Juwipi'gi ki nan'gi, ta kin ra kulə rə'de'ti, adi indəi rə'de nan'ti ki Pol ki Silasi. Bulə Gireki'gi ki nje kəsikurə Luwə ki dene'gi ngayn ki in dene ki nje təbar'gi kaa indəi rə'de nan'ti se'de tə.

⁵ Ə lo kin'ti, jangi ra Juwipi'gi, adi kawi de'gi ki ra uləi lo ki gorow kare, adi əsi də de'gi nan'ti, rai ndu ki me be. Awi tei me kəy'ti lə Jason, sangi Pol ki Silasi kadi n'uwəi'de, n'awi se'de taga, non bulə de'gi'ti.

⁶ Nan loki ingəi'de el, uwəi Jason ki ngannkon'gi ki madi'gi, awi se'de non njegangi ta'gi'ti. Ningə elita ki ndu'de ki boi eyina: «De'gi ki tuji dənangi ki ta'a ba kaa, rei tei ne.

⁷ Rei ə, Jason uwə'de rə'ne'ti be lə'ne. De'gi kin pəti, nya ra'de in nyara ki əsi ta ndukun'gi lə Nje konbe ki bo Sejar. In eli toki ngar madi ki rangi in non tə'a nan Jeju.»

⁸ Ta kin adi wongi bulə de'gi ki njegangi ta'gi,

⁹ adi uwəi Jason ki ndəgi njekunme'gi adi ugəi nar bay taa inyəi'de taa.

Pol ki Silasi me be'ti ki Bere

¹⁰ Loki lo ene n'gonyi par ə, ngannkon'gi adi Pol ki Silasi awi Bere'ti. Lo ki rei tei Bere'ti ə, awi kəykawnan'ti lə Juwipi'gi.

¹¹ Juwipi'gi ki Bere'ti, awi ki mərta ki maji ngayn utə nje ki Tesaloniki'ti. Taai ta lə Luwə ki ndigi ra ki maji ngayn. Ndəri ginn ta lə Luwə ki ndə'gi pəti, kadi n'oyi ke ta'gi ki Pol eli'de kin in ta ki rəta'ti inbe.

12 Be ə, ngayn'gi dann'de'ti uni me'de, taa dann Gireki'gi'ti, dene'gi ki nje tɔbar, ki dingəm'gi ngayn uni me'de tɔ.

13 Nan loki Juwipi'gi ki Tesaloniki'ti, oyi kadi Pol isi iləmbər ta læ Luwə Bere'ti non ningə, təli awi go'de'ti bay, awi suləi bulə de'gi adi rai ndu.

14 Lo kin'ti ngannkon'gi, sangi row kalangi ba adi Pol aw ki kadi babo'ti. Nga ningə, Silasi ki Timote ə nanyinan Bere'ti.

15 Nje ki dani Pol, dani'ə biti, awi tei si'ə Atenn'ti. Nga a, loki isi təli, Pol adi'de ndu'ne kadi Silasi ki Timote rei kalangi ingəi'ne.

Pol me be'ti ki Atenn

16 Loki Pol isi nginə Silasi ki Timote, Atenn'ti hangal'a tuji tado yo'gi ki de'gi isi rai'de, rosi me bebo kin.

17 Pol manjinan ta'ti ki Juwipi'gi, ki de'gi ki nje kəsikurə Luwə, me kəykawnan'ti læ Juwipi'gi, taa ki ndo'gi pəti, tambalo'ti, ki de'gi ki ingə'de.

18 Nje nyagər'gi ki bari'de Epikir'gi ki Sətoyisi'gi kaa manjinan ta'ti se'de tɔ. Ə nje ki madi'gi eli eyina: «Nje ta'gi kam ta ri ə ra eli indəi ndu be wa?» Ningə nje ki nungi eli eyina: «To to nya ki in nje kelta ki do luwə'gi'ti ki mbah ə am.» Eli be tado oyi kadi Pol isi iləmbər Poyta ki maji læ Jeju num, isi iləmbər kində taa lo koy'ti num.

19 Be ə, uwəi Pol, awi si'ə rɔ njegangi ta'gi'ti, ə eli'ə eyina: «To kadi el'je ta do nyando'ti ki sigi ki isi ndo kin adi ji gər wa?»

20 Tado in isi el'je ta'gi ki mbi'je oo nja kare el, ə kadi ɔr ginn'ə maji adi j'oo.»

21 Ningə nya kare ki maji kadi in gər, de'gi ki Atenn'ti pəti, ki mbah'gi ki sii dann'de'ti, dəkagilo lə'de ki ngayn in tado k'el'n ta'gi ki sigi ə k'oo'n ta'gi ki mbah.

22 Lo kin'ti, Pol ində ra taa, dann njegangi ta'gi'ti, ə un ta el ene: «In de'gi ki Atenn'ti, m'oo kadi in de'gi ki, bar yo lə'se əti bol ki dum. Bari yo me nya'gi'ti pəti.

23 Tado, loki m'njiyə me be'ti, m'oo nya'gi ki isi ɔsi məkəsi'se nanga non'de'ti. M'oo lo bar yo madi inbe bay ki indəi nya do'ti eyina in lo læ "luwə ki in gəri'ə el," ningə in ki isi ɔsi məkəsi'se nanga non'a'ti ki kanji gər'ə kakin ə m'nji m'ilə'se mbər ta li'ə.

24 In Luwə ki njera dɔran ki dɔnangi ki nya'gi pəti ki me'ti, in ki in Be nje dɔran ki dɔnangi. In nje kisi me kəy'ti ki de ra ki ji'ne el.

25 Taa aw ki ndoo kadi de ra kulə madi ad'a el tɔ, tado in ə in nje kadi de isi kumngayira num, nje kadi de kon ki nya'gi pəti num tɔ*.

26 Ki de ki kareba be ə ində'n de'gi pəti adi taai dɔnangi. Ində dɔkagilo adi'de num, ində gangi lo kisi'de num tɔ.

27 Luwə ində nya'gi kin be kadi de'gi sangi'ə'n'ə. Dɔ maji ə a ingəi'ə me mam lo'ti lə'de. Ki rɔta'ti, Luwə in sanyi el ki de ki ra dann'je'ti.

28 Tado kisikidɔtaa lə'je in me ji'ə'ti. In ə in nje kadi j'ɔdi rɔ'je, ki nje kadi ji isi kumngayira. In tado kin ə njegosita'gi lə'se ki madi'gi eli eyina: "J'in kaa j'in ngann'a'gi tɔ."

29 Ə re j'in ngann'gi læ Luwə ə, maji kadi j'oo Luwə kadi in de ki to to yo ɔr'gi, ki yo nar'gi ki de'gi lenyi'de, eke yo mbal'gi ki de'gi tɔli'de ki gosi ki dɔ'de'ti kin be el.

30 Luwə inyə go nya ki de'gi rai kete ki go lo gər'ə'ti el, dɔkagilo'ti ki gəri el bay kin kɔ, nan ki ngosine kin, Luwə iləmbər kadi de'gi pəti, ki lo'gi pəti, inyəi gorow njiyə'de ki majel kɔ.

31 Tado ɔr ndɔ kare ində non kadi to a gangi'n ta dɔ de'gi ki dɔnangi'ti ne pəti ki row ki dana. A gangi ta kin ki row lə de kare ki mbət'ə tado kulə kin, in toj'ɔ ki taga adi de'gi pəti gəri'ə ki row kində taa dann njekoy'gi'ti.»

32 Loki Pol elta kində taa lo koy'ti, ə osi mbi'de'ti ningə, nje ki madi'gi uwəi'ə kogi, ə nje ki nungi eli eyina: «J'a j'oo ta lə'i kin ndɔ ki rangi'ti.»

33 In be ə, Pol te'n dann'de'ti, aw.

34 Nan be kaa, ki madi'gi dann'de'ti nanyinan go Pol'ti, uni me'de adi Jeju Kirisiti. Dann'de'ti kin, Denisi ki in ki kare dann njegangita'gi'ti in se'de non, taa dene ki bari'ə nan Damarisi ki ndəgi de'gi ki rangi kaa in se'de non tɔ.

18

Pol me be'ti ki Korenti

1 Loki Pol in Atenn'ti ningə, aw Korenti'ti.

2 Lo kin'ti non, ingə Juwipi kare ki tɔ'a nan Akilasi, ki ginn'ə in Pon'ti, in Itali'ti ki ne'ne Pirisil rei ngosine bay. Rei tado nje konbe kibo ki Rɔm'ti ki tɔ'a nan Kilodi un ndu'ne kadi Juwipi'gi pəti tei Rɔm'ti kɔ. Pol aw ingə Akilasi'gi non,

3 ningə toki kulə ki kadi rai ingəi nya in kulə ki kareba, adi in kulə koji ku ra kəy, Pol isi se'de, adi rai kulə kin nan'ti.

4 Ndɔ kɔrkon'gi pəti, Pol un ta, el me kəykawnan'ti læ Juwipi'gi. El ki kujə ki sangi kadi Juwipi'gi ki Gireki taai to ta ki rɔta'ti.

5 Nan loki Silasi ki Timote in Maseduwann'ti rei ingəi'ə*,

* 17:25 17.25 24-25, 7.48; 1Ngar'gi 8.27; Ejay 42.5

* 18:5 18.5 17.15

Pol un dəkagilo læ'ne pəti tado k'elta læ Luwə. Təji Juwipi'gi kadi gəri toki Jeju in Kirisiti ki in De ki Luwə mbət'ə.

⁶ Nan Juwipi'gi tanyi'ə rə, taji'ə, adi Pol jəngi bu ku læ'ne ta de'ti, ə el'de ene: «Ta mosi'se in do'se'ti! M'ar njay. Ningə ki ngəsine kin, de'gi ki in Juwipi'gi el ə m'a m'aw ki rə'de'ti nga.»

⁷ Be ə, Pol in non, aw be læ Titusi Jusitusi, ki in de kare ki nje kəsikurə Luwə, ki kəy li'ə ndunə nan ki kəykawnan læ Juwipi'gi.

⁸ Kirisipusi, ki in njekundo kəykawnan læ Juwipi'gi in ki de'gi ki me kəy'ti læ'ne ba pəti, uni me'de adi Burəbe. Taa de'gi ki Korenti ngayn, ki oyi ta læ Pol kaa uni me'de tə, adi rai'de batəm.

⁹ Ndo kare kondə, Burəbe el Pol ta me nii'ti ene: «Bol el, elta ki nonyi'ti, um uti ta'i el.

¹⁰ Tado m'in sə'i nan'ti, de madi kare ki a ulə ji'ne kadi ɔdi toki majel goto. De'gi ki in de'gi læ'm in ngayn me febo'ti kin ne.»

¹¹ Be ə Pol isi'n Korenti'ti bal kare ki nanyi mehen, ndo'n de'gi ta læ Luwə.

Pol ra non Galiyon'ti

¹² Dəkagilo'ti ki Galiyon in'n nje konbe ki Akay'ti, Juwipi'gi doi ta nan'ti do Pol'ti, adi awi si'ə non njegangi ta'gi'ti,

¹³ eyina: «De kam isi aw ki de'gi kadi ɔsi do'de nanga non Luwə'ti, kigo ndukun'ti el.»

¹⁴ Pol ra kadi to n'el ta ningə, Galiyon un ta ta'ne'ti kete el Juwipi'gi ene: «Kin ə re in ta læ nya təl, eke ta læ majel madi ki ngan ngayn ə to be ə, re m'a m'oo ta læ'se, in Juwipi'gi.

¹⁵ Nan toki in ta ki manjnan'ti ki ɔjido ta'gi, ki təgi ki ndukun'gi læ'se ki səw do'se kin ə, rai dann'se'ti non. M'in m'a m'gangi ta ki be kin el.»

¹⁶ Ningə tuwə'de lo gangi ta'ti kə.

¹⁷ Ə low'ə'ti non, de'gi pəti uwəi Sositenn ki in njekundo kəykawnan læ Juwipi'gi, tindəi'ə lo gangi ta'ti non, nan usi Galiyon nya kare do'de'ti el.

Pol təl aw Antiyosi'ti

¹⁸ Pol təl isi Korenti'ti non dəkagilo asi ta'ti bay. Ningə go'ti, inyə ngannkon'gi, ə un tokibo kaw ki Siri'ti, nan'ti ki Pirisil ki Akilasi. Pol adi ngisəi do'a Sankire'ti, tado un mindi'ne adi Luwə†.

¹⁹ Awi tei Epeji, Pol inyə Pirisil ki Akilasi ə aw kəykawnan'ti læ Juwipi'gi, manjnan ta'ti se'de.

²⁰ Juwipi'gi kin dəji Pol kadi isi se'de ndo'gi nden bay, nan Pol ndigi el.

²¹ Ningə loki ɔti isi aw el'de ene: «Ndo ki rangi, ə Luwə ndigi ə, m'a m'təl to m're rɔ'se'ti bay,» ningə inyə'de Epeji'ti ə in me tokibo'ti ə aw.

²² Ningə un to Epeji'ti, aw Sejare'ti. Lo ki te Sejare'ti, aw uwə ji Njekawnan'gi, ə un row aw Antiyosi'ti.

²³ Pol ra ndo'gi non nden, ə təl ilə do'ne gogi. Aw te Galasi'ti ki Piriji'ti, adi togi njendo'gi pəti.

Apolosi me be'ti ki Epeji ki me be'ti ki Korenti

²⁴ Juwipi kare ki to'a nan Apolosi, ki in de ki ginn'ə in Alegijandiri'ti re Epeji'ti. In de ki bal ta to ta'a'ti, taa gər ta lə Luwə maji to.

²⁵ Ndoi'ə row ta lə Burəbe, adi iləmbər ta lə Jeju ki ronel ki ngayn, ndo de'gi nya ki do Jeju'ti ki gorow'ə'ti. Nan k'in ə, gər batəm lə Jan par.

²⁶ Ilə rɔ'ne, elta lə Luwə kəykawnan'ti lə Juwipi'gi ki me ki tyni kati. Nan loki Pirisil ki Akilasi oyi'ə lo kelta'ti, bari'ə rɔ'de'ti, oji'ə gorow lə Luwə ar njay, adi'ə gər.

²⁷ Go'ti, ndigi kaw Akay'ti, ə ngannkon'je'gi ndigi do'ti si'ə, adi rai makitu adi njendo'gi ki Akay'ti kadi uwəi'ə rɔ'de maji. Loki aw te Akay'ti, kigo memaji'ti lə Luwə, ra ki nje ki uni me'de adi Luwə ngayn.

²⁸ Tado dum do Juwipi'gi ki togi ta lə'ne, taga wangi takum de'gi'ti. Toji, ki ta lə Luwə ji'ne'ti, toki Jeju in Kirisiti ki in De ki Luwə mbət'ə.

19

Pol in me be'ti ki Epeji

¹ Dəkagilo'ti ki Apolosi in'n Korenti'ti, Pol ində dɔnangi ki mbal'gi in'ti ki dɔnangi Aji'ti gangi, ə re te Epeji'ti. Ingə njendo'gi lə Jeju ki nan'gi'ti non. Adi dəji'de ene:

² «Loki uni me'se adi Jeju kin, ingəi Ndil Luwə wa?» Ə təli iləi'ə'ti eyina: «Jagi, k'oo ka j'oo kete kadi Ndil Luwə in non el.»

³ Pol təl dəji'de bay ene: «Batəm ki bann ə ingəi wa?» Eli eyina: «J'ingə batəm lə Jan Batisi.»

⁴ Be ə, Pol el'de ene: «Oyo, Jan ra batəm Isirayel'gi kadi tōri ndu'de do majel'gi'ti lə'de. Ə təl el'de bay kadi to uni me'de adi de ki a re go'ne'ti non, adi de'ə kin in Jeju*.»

⁵ Loki oyi ta'gi kin ningə, adi rai'de batəm me to Burəbe Jeju'ti.

* 19:4 19.4 Mat 3.11; Mrk 1.4,7-8

⁶ Be ə, Pol ində ji'ne dɔ'de'ti, ə Ndil Luwə risi dɔ'de'ti. Ningə tunginn kadi elita ki ndonnta'gi ki dangi dangi num, ta elita ki ta Luwə'ti num tɔ.

⁷ Dingəm'gi pəti ki rai lo nya'gi'ti kin asi dɔgi gidə in joo.

⁸ Go'ti, asi nanyi mutə go nan'ti, Pol te ə aw kəykawnan'ti læ Juwipi'gi, el'de ta ki me ki tinyi kati kibo. Iləmbər konbe læ Luwə, sangi uwə'de ki ta, kadi oyi to ta ki rɔta'ti kadi tai ta kin tɔ.

⁹ Nan Juwipi'gi ki nan'gi dann'de'ti me'de ngan, adi mbeti kadi uni me'de. Elita kidi nyando læ Pol ki ɔji gorow ta læ Burəbe kin takum bulə de'gi'ti. Be ə, Pol inyə'de ə ɔti aw ki njendo'gi me kəy ndo nya'ti læ de ki tɔ'a nan Tiranusi. Ningə ki ndɔ'gi kare kare pəti, ndo'de nya.

¹⁰ Nyando kin, Pol ra kul'ə asi bal joo. Be ə, ra adi Juwipi ki de'gi ki in Juwipi'gi el ki isi dɔnangi Aji'ti, oyi ta læ Burəbe.

¹¹ Luwə ra nyakoji'gi ki əti bol ki takul Pol.

¹² Adi, de'gi oyi ta ku'gi ki kare ki ta ku ki ji'ə ɔdi, awi ɔdi njemonyi'gi adi ingəi lapiya num, ndil'gi ki majel kaa anyinan kɔ num tɔ.

¹³ Juwipi'gi ki nan'gi ki nje njiyə kigo be'gi, kadi n'tuwəi ndil'gi ki majel, ingi kaa gei kadi n'bari tɔ Burəbe Jeju dɔ de'gi'ti ki in ginn tɔgi'ti læ ndil'gi ki majel tɔ. Adi eli eyina: «Me tɔ Jeju'ti ki Pol isi iləmbər ta li'ə, m'dəji'se kadi tei kɔ.»

¹⁴ De'gi ki njera nya be kakin, in siri. In ngann'gi læ Juwipi kare ki tɔ'a nan Seba ki in kibo læ njekujənyamosi kadikare'gi.

¹⁵ Ndil ki majel təl ilə'de'ti ene: «M'gər Jeju, taa m'gər de ki in Pol tɔ, nan ingi, in nan'gi wa?»

¹⁶ Lo kin'ti, de ki ndil ki majel sii me'ə'ti kakin ində ur dɔ'de'ti uwə'de tɔsɔsɔ. Ningə ində'de kində ki de oo go madi'ne el, adi tei me kəy'ti ki kanyi ki rɔ'de kare, ki ku ki gangi rɔ'de'ti bati bati ki mosi.

¹⁷ De'gi pəti ki bebo Epeji'ti, ki Juwipi'gi nan'ti ki de'gi ki in Juwipi'gi el, gəri go nya ki ra nya kin maji. Ingi pəti bol ra'de, adi ɔsikurə Burəbe Jeju.

¹⁸ De'gi ngayn ki in njekunme'gi rei tɔrindu'de, ə eli kulə ra'de'gi ki majel ki taga non de'gi'ti.

¹⁹ Nje ki nan'gi ngayn dann njera mboli'gi'ti, rei ki makitu ra mboli'gi læ'de, kawi ki dɔnan'ti ə uləi por takum de'gi'ti. Ndogi se'de makitu'gi læ'de kin asi silə dər dɔ mi†.

²⁰ In be ə, ki takul tɔgi læ Burəbe, ta læ Luwə sanan ki lo'gi'ti ki kete kete ki tɔgi'ne tɔ.

²¹ Go nya'gi'ti kin, Ndil Luwə ɔsi Pol adi un ndu'ne kadi n'aw bebo Jerujalem'ti. Dɔ row kaw'a'ti, ində dɔnangi

Maseduwann ki Akay gangi. Ningə Pol el ene: «Re m'aw m'te bebo Jerujalem'ti ə, maji kadi m'aw m'oo dɔnangi Rɔm tɔ.»

²² Pol ulə ki njera si'ə kulə'gi joo, Timote ingi ki Erasi adi'de awi dɔnangi Maseduwann'ti. Ningə inbe, isi dɔnangi Aji'ti ba njaba bay.

Nya ki ra nya Epeji'ti

²³ Dɔkagilo'ə'ti kin, ta kasi nan el kibo ngayn in dɔ row ta'ti læ Burəbe me be'ti ki Epeji.

²⁴ De kare ki tɔ'a nan Demetriyusi, in kɔdi ki njera ningə kasi'gi. In njera ngann kəy yo ki dene ki a bari'ə nan Artemisi. Kulə kin ra adi in soti ki njekulə'gi li'ə ngayn.

²⁵ Be ə, Demetriyusi kaw kɔdi'gi ki de'gi pəti ki isi ki dɔ'de taa ki takul kulə kin nan'ti, ə el'de ene: «Madi'm'gi, in gəri kadi in ki takul kulə kin ə, j'isi j'ingəi nya maji.

²⁶ Ingi oyi ki kum'se taa ki mbi'se tɔ, kadi in Epeji'ti ne par el, nan dɔnangi Aji'ti ba pəti, ə dingəm ki tɔ'a nan Pol kam təl dɔ bulə de'gi basi. In el'de ene: “Kagi yo'gi ki de'gi rai ki ji'de in Luwə el.”

²⁷ In kulə'gi ki j'isi rai kin par ə de'gi a oyi to nya ki kare el, nan kəy læ luwə ki dene kibo ki in Artemisi kin kaa, de'gi a oyi'ə nya madi'ti el tɔ. Lo kadi de'gi a eli eyina: “Artemisi in yo ki dene ki bo,” goto. Artemisi ki de'gi ki dɔnangi Aji'ti ki ndəgi dɔnangi ba pəti ɔsikurə kin.»

²⁸ Loki kɔdi'gi oyi ta'gi kin ningə, wongi ra'de ngayn, adi tunginn kadi elita ki ndu'de ki boi eyina: «Artemisi læ Epeji'ti, in kibo.»

²⁹ Kalangi ba go'ti ningə, lo singə səkitə ki ta tat'a ba me bebo'ti. De'gi ndəri Gayusi in ki Arisitarki, de'gi ki Maseduwann'ti, ki in madi mbah læ Pol kum'de'ti, ə ngodi tɔl'de ki tambalo'ti.

³⁰ Pol ndigi kadi n'tɔji rɔ'ne bulə de'gi, nan njendo'gi ɔgi'ə.

³¹ Ningə basa madi Pol madi ki in de kibo ki dɔnangi Aji'ti, uləi kulə rɔ'a'ti, eli'ə kadi aw tambalo'ti el.

³² Tambalo'ti, nya ki to ar njay dɔ de'gi'ti goto: Ta'gi ki isi te ta de'gi'ti in ta'gi ki dangi dangi. Ningə de'gi ngayn dann madi'de'gi'ti gəri ginn nya ki kawinan el.

³³ De'gi ki nan'gi dann bulə de'gi'ti ɔri ginn nya ki ra nya kin adi Alegijandir ki Juwipi'gi indəi'ə to njekundo'de kin ad'a oo. Alegijandir ulə ji'ne taa, dəji'n de'gi kadi rai keke, tadɔ ge k'elta, ɔrta dɔ'de'ti.

³⁴ Loki gəri'ə kadi in Juwipi ningə, ingi pəti uləi bilə ki ndu'de kibo asi ngirə kadi joo ge be eyina: «Artemisi læ Epeji'ti, in kibo.»

³⁵ Ta tɔlta'a'ti ningə, njendo ndukun ki me bebo'ti, re ra adi lo to jijiji, bay taa el'de ene: «In de'gi ki Epeji'ti, nan ə gər kadi be ki Epeji'ti, in njengəm kəy læ Artemisi ki in yo ki dene ki in kibo kin el ə, eke nan ə gər kadi in nje ngəm mbal ki in banakum'ə ki in dɔran'ti osi el wa?»

³⁶ In kin in nya ki dum manji. Maji kadi uwəi hangal'se indəi nanga, ə in mərta ta rai nya.

³⁷ Ingi ə ɔri de'gi kam rei se'de ne, nga, nya madi ki majel ki rai ɔsi takəy kin goto, taa elita ki mal dɔ luwə'ti lə'je ki dene Artemisi el tɔ.

³⁸ Re Demetriyusi in ki de'gi ki nje ra kulə'gi lə'ne, rai ta ki de madi ningə, ndɔ gangi ta'gi to'i non, ə maji kadi awi oyi njegangi ta'gi.

³⁹ Re nya madi ki rangi to non kadi dəji ə, ndɔ ki kadi nje kində manji ta'gi kin ki gorow'ə'ti to non.

⁴⁰ Nya'gi ki rai nya bone kin, asi kadi de'gi iləi ta dɔ'je'ti to nje k'aldɔ ndu'gi, tado ta madi ki j'a j'eli ə j'a j'ɔri ta dɔ'je'ti, ki ɔji go kawnan læ de'gi ki bone kin goto. Be ə, go ta'gi'ti ki njendo ndukun el, tuwə de'gi adi sananyinan.

20

Pol aw dɔnangi Maseduwann'ti

¹ Loki wongi læ de'gi yokiro ningə, Pol ulə bar njendo'gi, ulə dingəm me'de'ti bay ta ra'de lapiya ə ɔti aw Maseduwann'ti.

² Pol ingə dɔkagilo'gi ngayn ulə'n dingəm me njekunme'gi'ti loki isi ində dɔnangi kakin gangi. Ningə gangi ki kete non aw Giresi'ti.

³ Pol isi'ti non nanyi mutə. Dɔkagilo'ti ki kadi un tokibo kaw ki dɔnangi Siri'ti ningə, gər kadi Juwipi'gi uləi ta'de nanga kadi n'rai si'ə nya ki majel. Be ə, təl un row ki Maseduwann'ti.

⁴ Mbunə de'gi'ti ki dani'ə a ingə Sopater ki ngonn læ Pirusi ki Bere'ti num, Arisitarki in ki Segondusi ki in de'gi ki Tesaloniki'ti num, Gayusi ki Dərbi'ti num, Timote num, taa Tisiki num in ki Tiropim ki in de'gi ki dɔnangi Aji'ti num tɔ.

⁵ De'gi kin ɔti kete non'je'ti, awi nginəi'je Tirowasi'ti.

⁶ J'in ə, go ndɔ'gi'ti læ mapa ki ra ki hum ɔd'ɔ el, ə j'al me to'ti me be'ti ki Pilipi j'isi j'aw. J'aw, ji ra ndɔ mi row'ə, ə j'aw j'ingə madi'je'gi Tirowasi'ti, ji ra ndɔ siri.

Pol me be'ti ki Tirowasi

⁷ Ndɔ Domasi, ji kawnan tado kuso mapa, Pol a aw lo ti'ti, adi elta ki njendo'gi. Be ə, elta ratata dann lo dɔ'a'ti.

⁸ Ji kawnan me kəy'ti ki in dɔ mad'a'ti taa. Ningə me kəy'ti kakin, lambi'gi ngayn in səm'ti non.

⁹ Loki Pol isi elta adi ngal, Basa kare ki tɔ'a nan Etikusi isi penetir'ti, to bi kanum, adi bi un'ə, in kəy'ti ki nja mutə dɔ mad'a'ti, te osi. Loki de'gi eyina n'uni'ə ə, basa oy.

¹⁰ Pol ur nanga, dow rɔ'ne dɔ'a'ti ə un'ə ji'ne'ti ə el'de ene: «Adi me'se gangi mann el nan to kum bay!»

¹¹ Go'ti, Pol təl ala taa gogi, gangi mapa sɔ. Un ta ki ta'ne'ti gogi biti taginnlo'ti, ə ɔti aw.

¹² Nga ningə, de'gi ɔri basa awi si'ə be kumngayira, adi de'gi pəti me'de osi nanga.

Pol in Tirowasi'ti aw Mile

¹³ J'in j'aw kete ki to me be'ti ki Asosi. Me be'ti kin ə, j'a j'uni Pol nan'ti se'je. Tado kigo kojitara'ti li'ə, ge kadi n'un row ki nja'ne.

¹⁴ Loki re ingə'je Asosi'ti, j'uni'ə me tokibo'ti nan'ti se'je ə j'awi Mitilene'ti.

¹⁵ Lo ti go'ti ningə, j'ɔti non me tokibo'ti ka bay, ji re ji te ta lo'ti ki Kiyō. Ndo ki go'ti ningə, ji te Samosi. Ndo ki nja sɔ bay ta ji te Mile'ti.

¹⁶ Pol ndigi kadi n'ra lo kati Epeji'ti el nan pa nya ta dɔkagilo dər dɔ'ne'ti dɔnangi Aji'ti. Ge kadi n'aw kalangi kadi re to'n bann inbe kaa, ndo Pantəkoti osi dɔ'ne'ti Jerujalem.

Pol elta ngatɔgi'gi me be'ti ki Mile

¹⁷ Loki Pol in me be'ti ki Mile ə, ulə ɓar ngatɔgi'gi læ Njekawnan'gi ki Epeji'ti.

¹⁸ Loki rei tei rɔ'a'ti ningə, el'de ene: «In gəri row panjiyə'm dɔkagilo'gi pəti ki m'in'n sese nan'ti, tumginn'ə dɔ ndo ki dɔkete'ti ki m're'n dɔnangi Aji'ti.

¹⁹ M'ra kuləbər læ Burəbe ki dɔ ki sɔl ləm ləm, me mann non'ti ki me nya nan'gi'ti ki m'ingə ki row'gi ki dangi dangi ki gorow kulə ta nanga ki in rɔ Juwipi'gi'ti ki madi.

²⁰ Gəri ɓəti, m'iyə'se dɔ nya madi kare el. M'ilə'se mbər Poyta ki maji ta m'ndo'se nya'gi pəti ki a ra sese maji tɔ, taga dann bulə de'gi'ti num, me kəy'gi'ti num tɔ.

²¹ M'iləmbər m'ɓar'n Juwipi'gi num, Gireki'gi num kadi təlɪ rɔ'de go Luwə'ti ə inyəi gorow njiyə'de'gi ki majel kin kɔ, taa kadi uni me'de adi Burəbe læ'je Jeju Kirisiti tɔ.

²² Ki ngəsine kin, Ndil Luwə ində dɔ'm'ti, adi m'nji m'aw Jerujalem'ti ki kanji kadi m'gər nya ki a ra'm nu.

²³ Nya ki m'gər, me ɓebo'gi'ti kare kare ki m'te'ti Ndil Luwə el'm ta adi m'gər toki dangay'gi ki kon'gi isi nginəi m'in non.

²⁴ Ki ɔjido'm, kisikidɔtaa læ'm in nya madi takum'ti el. Nya ge læ'm in kadi m'aw ratata m'tolta ngodi læ'm, ə kadi

m'ra kuləbər ki m'ingə ji Burəbe Jeju'ti kin maji. Adi in kulə kiləmbər Poyta ki maji ki ɔjido memaji læ Luwə.

²⁵ Ningə ngəsiine, m'gər kadi ingi pəti ki m'njiyə dann'se'ti ə m'ilə'se mbər Poyta ki maji ki ɔjido konbe læ Luwə kin, de kare kaa a oo'm el ratata nga.

²⁶ In be ə, m'elta lə'm taga ar njay bəne, ta mosi'se pəti goto do'm'ti.

²⁷ Tado ɔjitarə'gi læ Luwə pəti, m'iləmbər do'ti madi oyi. Nya ki m'iyə do'a ro'se'ti goto.

²⁸ Indəi kumkədi do ro'se'ti inbe'gi, taa do nyakul'gi'ti ki in Njekawnan ki Ndil Luwə adi'se kadi ngəmi'de kin to. Maji kadi indəi kum'se go Njekawnan'gi'ti læ Luwə ki ndogi'de ki mosi'ne, to njekul nyakul'gi ki maji.

²⁹ M'gər kadi loki m'a m'goto dann'se'ti, de'gi madi ki a toi to jagum'gi ki nje mendul, a rei uri dann'se'ti ə a rai Njekawnan'gi majel.

³⁰ Ningə mbunə'se'ti inbe'gi kaa, de'gi madi a təli nje rugi ta ki rəta'ti kadi təli nje kawnan madi'gi njendo'gi'ti lə'de.

³¹ Maji kadi sii do nja'se'ti, adi me'se olo do'ti, toki me bal'ti ki mutə ki m'ra dann'se'ti, kondə'ti ki kada, kare kare pəti, m'inyə ta kulə dingəm me'se'ti el, ki mann non ki kum'ti.

³² Ningə ngəsiine, m'ulə'se ji Luwə'ti, taa m'ndəji'se ki ta li'ə kigo memaji'ti li'ə to. Ta kin aw ki togi kadi adi togi me kunme'ti, taa Luwə a adi'se nya maji'gi pəti ki isi ngəm tado læ de'gi pəti ki ində'de ta dangi.

³³ Lo ki m'in dann'se'ti, m'ra kumnda nar, eke ɔr eke ku læ de madi dann'se'ti el.

³⁴ Inbe'gi gəri bəti, kadi ki ɔjido kisikidətaa lə'm, eke yan madikulə'm'gi, m'ra kulə ki ji'm m'inbe.

³⁵ M'ɔji'se ki lo'gi pəti, eke ki dəkagilo'gi pəti kadi rai kulə be kadi indəi kum'se go nje yai'gi'ti. Ningə maji kadi me'se olo do ta'ti ki Burəbe Jeju inbe el ki ta'ne ene: "Majikur in ngayn do de'ti ki adi utə de ki isi taa."»

³⁶ Go ta'gi'ti ki Pol el kin ningə, ɔsi məkəsi'ne nanga, ə elta ki Luwə nan'ti se'de pəti.

³⁷ Ningə go'ti, ingi pəti, buki nan ki non'ti, ə ɔsi mindi Pol'ti uwəi'ə, ə orei'ə ki ro'de'ti.

³⁸ Ta li'ə ki el'de ene: «A oyi kum gogi el,» kin ɔr togi'de ngayn. Ningə dani'ə biti awi si'ə ta to'ti.

21

Kaw Pol ki Jerujalem'ti

¹ Go k'inyə nan'ti ki ngatəgi'gi læ Njekawnan'gi ki Epeji'ti, j'al me to'ti, ə j'aw njururu do dor'ti ki to'a nan Bulə de'gi.

Lo ti go'ti ningə, ji te me bebo'ti ki Rodi. J'ot̄i Rodi'ti ə j'aw bebo'ti ki Patara.

² J'ingə tokibo isi aw Penesi'ti adi j'al me'ti j'aw si'ə.

³ Loki j'oo do dor Sipir ki kum'je be ningə, j'inyə ki holo be ə j'or̄ taa ki donangi Siri'ti. J'awi j'ur nanga Tir. Lo kin'ti non ki a ori nya'gi ki me to'ti nanga.

⁴ J'ingə njendo'gi me be'ti kakin non, adi j'isi se'de asi ndo siri. Njendo'gi kakin, Ndil Luwə əsi'de adi eli Pol kadi aw Jerujalem'ti el.

⁵ Nan loki dokagilo læ'je asi ningə, j'ində taa, j'un tarow læ'je. Njendo'gi pəti, ki ne'de'gi ki ngann'de'gi dani'je biti tei se'je gidi bebo'ti. Low'ə'ti non, j'osi məkəsi'je nanga ta ba'ti, j'el̄ta ki Luwə.

⁶ Go'ti, loki j'el nan ta'gi ki doboy'ti ki kadi j'inyə'n nan, ə j'ala me to'ti ə ingi təli ki be'gi læ'de to.

⁷ J'ində nganḡi kaw mbah læ'je ki tokibo, loki j'in Tir'ti ji re ji te Tolemayisi'ti. Me bebo'ti kin non, j'uwə ji ngannkon'je'gi, ə j'isi se'de ndo kare.

⁸ Lo ti do'ti ningə, ji re ji te Sejare'ti. J'aw me kəy'ti læ Pilipi ki in nje kiləmbər Poyta ki maji, ki in mbunə de'gi'ti ki siri ki nje kində kum'de go nya maji'gi'ti læ Njekawnan'gi ki Jerujalem'ti*. J'isi rə'a'ti non.

⁹ Me kəy'ti li'ə, ngann dene'gi so ki gəri dingəm el bay, ki in njekelta ki ta Luwə'ti sii səm'ti non.

¹⁰ J'isi me kəy'ti læ Pilipi kakin ji ra ndo ngayn nga a kadi njekeltakita Luwə'ti ki to'a nan Agabusi in Jude'ti re ingə'je non†.

¹¹ Njekeltakita Luwə'ti kakin un ndar do bədi læ Pol do'n ji'ne'gi ki nja'ne'gi, ningə el ene: «Ndil Luwə ene, me bebo'ti ki Jerujalem, Juwipi'gi a doi'ə to ndar do bədi kin be. Ningə a iləi'ə ji de'gi'ti ki in Juwipi'gi el.»

¹² Loki j'oo ta kin ningə j'in ki ngannkon'je'gi ki Sejare'ti j'uwə nja Pol, ji dəj'ə kadi aw Jerujalem'ti el.

¹³ Nan Pol ilə'je'ti ene: «Ononyi'se kadi nonyi adi me'm gangi mann. M'in Pol m'in ndəkba kadi de'gi doi m'in par el, nan re əjido koy kaa, m'in ndəkba kadi m'oy tado to Burəbe Jēju Jerujalem'ti.»

¹⁴ Loki j'oo kadi Pol təl rə'ne go ta'gi'ti ki j'el'ə el, j'in kaa ji təl ji ta kon to, ə ji təl ji dəji kadi Luwə ra ndigi læ'ne par.

¹⁵ Go ndo'gi'ti ki ji ra donangi Sejare'ti, ji ra go rə'je ə j'ot̄i j'aw Jerujalem'ti.

¹⁶ Njendo'gi ki madi ki Sejare'ti awi se'je nan'ti Jerujalem'ti. Loki ji te Jerujalem'ti ningə dani'je me kəy'ti ki

* 21:8 21.8 6.5, 8.5 † 21:10 21.10 11.28

de madi ki tɔ'a nan Minason, adi j'isi'ti. In de ki Sipir'ti. In ki kare mbunə njendo'gi'ti ki dokete.

¹⁷ Loki ji re ji te Jerujalem'ti, ngannkon'gi uwəi'je rɔ'de'ti ki rɔnel ki əti bol.

¹⁸ Lo ti dɔ'ti, Pol aw se'je me kəy'ti læ Jaki. Lo kin'ti ə, j'ingə ngatɔgi'gi læ njekawnan'gi pəti, səm'ti non.

¹⁹ Go kuwə ji'ti ki Pol uwə ji'de ningə, ɔr'de poy nya'gi ki Luwə ra tado ginn de'gi ki in Juwipi'gi el, ki takul kulə li'ə kin, bere bere adi'de oyi.

²⁰ Go nya'gi'ti ki Pol ɔr'de poy'o kin ningə, uləi tɔji dɔ Luwə'ti, ə eli Pol eyina: «Ngonnkon'je, ində kum'i oo, Juwipi'gi dər banyi banyi ə uni me'de adi Jeju, nan pəti uwəi go ndukun læ Moji ngan.

²¹ Ningə ki ngəsine kin oyi ta dɔ'i'ti toki isi ndo Juwipi'gi pəti ki sii to mbah'gi dɔnangi'gi'ti ki rangi kadi inyəi go ndukun'gi læ Moji kɔ num, el'de kadi uəi mɔti ngann de'gi el num, taa nya jibəlbə'gi læ Juwipi'gi ka kadi uni go'ə el num tɔ.

²² Adi ji mər dɔ nya'ti kadi ji ra, tado a oyi poy'i kadi in re ka par am!

²³ Be ə, maji kadi ra nya'gi ki j'a j'eli kam. J'aw ki de'gi sɔ mbunə'je'ti ne ki uni mindi'de kadi n'indəi rɔ'de ta dangi tado læ Luwə.

²⁴ Maji kadi ɔr de'gi kin go'i'ti, ə ra se'de nyajibəlbə kar rɔ dɔ majel'ti, ə ugə dɔ'de kadi ngisəi dɔ'de‡. Ningə de'gi pəti a gəri kadi poy ta'gi pəti ki oyi ɔjido'i in ta'gi ki ngom. Tado inbə ki dɔ'i, təl rɔ'i go ndukun'gi'ti læ Moji.

²⁵ Ki ɔjido de'gi ki in Juwipi'gi el ki uni me'de, ndukun'gi ki ji ndangi j'ulə'n j'adi'de, in kadi sɔi da ki iləi kadikare'ti bari'n yo el num, kadi sɔi mosi el num, da ki de mbir m'ində el, ə kadi sangi nan kigo lo kaya'ti kaa, kadi goto dann'de'ti tɔ§.»

²⁶ In be ə, lo ti go'ti ningə, Pol aw ki de'gi ki sɔ kakin, ar rɔ'ne se'de, ningə go'ti ur nati Kəy'ti læ Luwə, ɔji ndɔ ki ginn kar rɔ lə'de a gangi'n, ə kadi de ki ra dann'je'ti a re'n ki kadikare, kadi adi Luwə.

De'gi uwəi Pol

²⁷ Loki nanyi ndəkba kadi ginn ndɔ ki siri gangi, Juwipi'gi madi ki in dɔnangi Aji'ti, oyi Pol Kəy'ti læ Luwə kakin. Suləi bulə de'gi dɔ'a'ti ə osi si'ə uwəi'ə,

²⁸ ningə elita ki ndu'de ki bo eyina: «In de'gi ki Isirayel, rei ɔsi ginn'je! De kam ə, in njendo de'gi ki lo'gi pəti kadi ɔsi ta de'gi lə'je num, ndukun'gi lə'je num taa kəykanan kin num tɔ. Ningə ki rangi bay, re ur ki de'gi ki uəi mɔti'de

el nati Kəy'ti læ Luwə kadi təl'n lo ki ar njay kin, lo ki to njen'ti.»

²⁹ Elita kin be, tado kete oyi Tiropim, de ki bebo Epeji'ti si'ə me bebo Jerujalem'ti, adi məri me'de'ti toki Pol re ur si'ə Kəy'ti læ Luwə.

³⁰ De'gi rai njir donan'ti me bebo'ti ki Jerujalem'ti ba pəti. Ningə de'gi tei ki lo njon njon isi rei bur bur. Rei uwəi Pol tei si'ə Kəy'ti læ Luwə ki taga. Ningə tanan'ti non uwəi takəy'gi uti.

³¹ De'gi sangi kadi n'toli Pol. Ningə kete bay taa kadi toli'ə, poyta osi mbi ki boi'ti ki do njero'gi'ti ki Rəm'ti kadi bebo Jerujalem ba pəti ra ki nja'ne taa.

³² Tanan'ti non par ə, indəi taa buki njero'gi kibo'gi ki do kuti njero'gi'ti ki bu, ə anyi ngodi ki rə bulə de'gi'ti. Loki bulə de'gi kakin oyi kibo ki do njero'gi'ti ki njero'gi ningə, tai kon ta kində Pol'ti.

³³ Loki re te rə bulə de'gi'ti, kibo ki do njero'gi'ti kakin ətə ndəkba ki rə Pol'ti, un ndu'ne adi uwəi'ə, ə adi dəi'ə ki kulə gindi joo. Ningə təl dəji ta ene: «Nan in dingəm kam wa? Ə ri ə ra wa?»

³⁴ Ningə ta ki yəti to dangi dangi dann bulə de'gi'ti, ta lə'de un go nan el. Adi lo kadi kibo ki do njero'gi'ti kakin oo ta ki rəta'ti goto. Be ə un ndu'ne kadi ai ki Pol me ndogi bər'ti ki ngal, lo kisi njero'gi'ti

³⁵ Loki Pol re te rigi lo njiyə'gi'ti kin ningə, lowə goto adi njero'gi uni'ə, tado bulə de'gi bətirəi'ə ki wongi ngayn.

³⁶ Bulə de'gi ki sii njiyəi go'ə'ti muki muki eli ki ndu'de ki boi eyina: «Kadi toli'ə!»

Pol elta ngannkon'ne Juwipi'gi

³⁷ Kete bay taa kadi njero'gi awi si'ə me ndogi bər'ti ki ngal ki lo kisi'de'ti, Pol dəji ta kibo ki do njero'gi'ti ene: «A adi'm tarow kadi m'a m'elta kare wa?» Kibo ki do njero'gi'ti kakin dəj'ə ene: «In gər kelta Gireki bəti wa?»

³⁸ M'gər el adi m'oji m'ene in de ki Ejipiti ki ndəki me ndə'gi'ti ki gogi ne kin, sulə de'gi adi rai wongi, ə ər'de asi de'gi dər so ki nyakati'gi ji'de'ti, ə ur'n mu kin.»

³⁹ Ə Pol ene: «Jagi, m'in Juwipi ki bebo'ti ki Tarsi ki donangi Silisi'ti, m'in de ki me bebo'ti ki tə'a bar, ə nja'i ba inyə'm taa adi m'el de'gi ta.»

⁴⁰ Be ə, kibo ki do njero'gi'ti ad'a tarow. Pol ində ra taa do rigi lo njiyə'ti, buki ji'ne dəji'n bulə de'gi kadi uri mbi'de. Loki lo to jijiji ningə, el'de ta ki ta Ebirə.

22

1 Pol el ene: «Ngannkon'm'gi ki bai'gi, uri mbi'se maji kadi oyi ta ki m'aw to m'el'se ngosine kadi m'manji'n ta do ro'm'ti kin.»

2 Loki oyi kadi Pol el'de ta ki ta Ebirə ningə, təli adi lo to jijji inbe bay kadi n'oyi ta li'ə.

3 Be ə Pol el'de ene: «M'in Juwipi ki oji'm'in Tarsi'ti, ki donangi Silisi'ti. Nan oti'm'in Jerujalem'ti ne. Gamaliyel* ə in njendo'm ndukun læ kaw'je'gi kadi m'gər maji maji. Kete m'tingə bil tado læ Luwə toki rai ngosine kin be to.

4 M'adi kon de'gi ki nje kun go nyando ki m'nji m'ndo kin kadi ki asi ta koy'de. M'uwə'de: dene'gi ki dingəm'gi, m'to'de m'tilə'de dangay'ti.

5 Kibo læ njekujənyamosi kadikare'gi ki ngatəgi'gi pəti asi kadi a manyinaji læm do ta'ti kin. Inbe'gi ə m'taa makitu ji'de'ti kadi m'aw m'uwə'n ngannkon'gi ki Damasi'ti ki nje kun go nyando kin. M'uwə'de kadi m're se'de Jerujalem'ti ne m'bukid'de dangay'ti†.

6 Loki m'in do row'ti, m're ndəkba ki Damasi'ti, ningə ki kadi ki in ndəkba ki jam do be ə, tanan'ti non par ə, kunji kibo ngayn in dōran'ti re unji gugid do'm.

7 M'osi ki takum nanga, ningə m'oo ndu ta madi el'm ene: "Sol, Sol, tado ri ə isi adim kon be wa?"

8 Ə m'ilə'ti m'ene: "In nan ə Burəbe?" Ningə təl el'm ene: "In m'in Jeju ki Najaretit'ki isi ad'a kon."

9 Nje ki in səm oyi kunji kakin maji, nan oyi ndu'de ki isi el'm ta el.

10 Lo kin'ti, m'dəj'ə m'ene: "Burəbe, in ri ə kadi m'ra wa?" Nga a Burəbe el'm ene: "Ində taa aw Damasi'ti non, ə a eli'nu nya'gi pəti ki kadi ra."

11 Kunji ki əti bol ngayn kakin ra adi kum oo lo el, adi de'gi ki in səm ndōri m'in to ndōr ə ai səm Damasi'ti.

12 Ningə Damasi'ti, dingəm kare ki bari'ə nan Ananiyasi isi non. In de ki njera go ndukun'ti, adi Juwipi'gi pəti ki Damasi'ti ndigi ta li'ə ngayn.

13 In ə aw ro'm'ti el'm ene: "Ngonnkon'm Sol, kadi kum'i oo lo." Ningə tanan'ti non par ə kum oo lo adi m'oo'ə.

14 Ningə el'm ene: "Luwə læ kaw'je'gi mbəti kete nu kadi in gər ndigi li'ə, ə kadi oo Nje ki ra dana, taa kadi oo ta ki ta'a'ti to.

15 Tado a in nje mannaji li'ə do nya'gi'ti ki oo ki kum'i num, oo ki mbi num, ki ro de'gi'ti pəti.

16 Ningə ki ngosine kin, nya ki nanyi kadi de ra goto nga. Ə ində taa, bar to Luwə, ə ra'a batəm, adi majel'gi lə'i in ki togi ko.»

* 22:3 22.3 5.34 † 22:5 22.5 4-5, 8.3, 9.1-2

Pol elta do kulə'ti ki ingə

17 «Loki m'təl m're Jerujalem'ti, m'nji m'elta ki Luwə me Kəy'ti læ Luwə ningə, m'oo nya me ndil'ti.

18 M'oo Burəbe el'm ene: «In taa kalangi kadi te ko Jerujalem'ti, tado a taai naji læ'i ki a man do'm'ti el.»

19 Lo kin'ti, m'el'ə m'ene: «Burəbe, de'gi kin gəri maji kadi in m'in ə kete m'in nje kaw ki lo kəykawnan'ti læ Juwipi'gi, m'uwə nje ki uni me'de adi'nu, m'tində de'gi m'tilə'de dangay'gi'ti.

20 Taa loki ndoki isi toli nje mannaji læ'i Etiyenn kin ka, m'in low'ə'ti non to. Adi ndu'm in nan'ti ki nje tol'ə'gi, m'inbe m'nji ta ku'gi'ti læ'de m'ngəm‡.»

21 Nan Burəbe el'm ene: «Aw, tado m'a m'uləi sanyi ro de'gi'ti ki in Juwipi'gi el.»»

Pol el toki n'in de ki Rəm'ti

22 Loki uri mbi'de oyi ta læ Pol biti tei do ta'ti kin ə, uni ndu'de ki taa eli eyina: «De ki be kin in de ki kadi goto ko donangi'ti. In de ki kadi isi ki do'ne taa el.»

23 Uri kəl ningə, təri ku'gi læ'de tiləi ko, ə kəri bu sananyi ki taa.

24 Lo kin'ti, njekundə njerə'gi un ndu'ne kadi awi ki Pol me ndogi bər'ti ki ngal kadi dəji'ə ta ki ndəy kadi el nya ki ra nya ə adi de'gi isi ungi bilə do'a'ti kin.

25 Nan, loki doi Pol kadi indəi'ə ə, Pol el kibo læ njerə'gi kare ki ra non ene: «Adi ai ki togi kadi indəi de ki Rəm'ti ki ta kaa de gangi do'a'ti el wa§?»

26 Loki kibo læ njerə'gi oo ta kin ningə, aw el kibo ki do'de'ti ene: «Ra nya ki aw to ra kin el, de kam in de ki Rəm'ti.»

27 Lo kin'ti, kibo ki do njerə'gi'ti re ro Pol'ti dəj'ə ene: «El'm adi m'oo, in de ki Rəm'ti wa?» Ə Pol el'ə ene: «Oyo, m'in de ki Rəm'ti.»

28 Ə kibo ki do njerə'gi'ti el Pol ene: «M'in m'adi nar ngayn bay taa kadi m'təl'n de ki Rəm'ti.» Nan Pol el'ə ene: «Yan'm m'in, oji m'in to koji.»

29 Par ə, tanan'ti non, de'gi ki kete kadi indəi Pol, dəji'ə'n'ə ta kakin təri ro'de gogi. Kibo ki do njerə'gi'ti inbe kaa bol ra'a to, loki oo kadi Pol in de ki Rəm'ti, ə n'adi doi'ə ki kulə gindi.

Pol ra non njeangita'gi'ti læ Juwipi'gi

30 Kibo ki do njerə'gi'ti sangi kadi n'gər nya inbe ki Juwipi'gi səki Pol kin ar njay. Be ə, lo ti do'ti ningə, adi tuti Pol, ə adi ndu'ne kadi kibo'gi læ njejukənyamosi kadikare'gi ki njeangiti ta'gi læ Juwipi'gi kawinan, ə aw ki Pol non'de'ti.

23

1 Pol gon njegangi ta'gi læ Juwipi'gi ba, ə el'de ene: «Ngannkon'm'gi, me'm uwə'm ki ta nden el, dɔ ki ra'm'ti ki m'ra non Luwə'ti biti bone.»

2 Ningə kibo læ njekujənyamosi kadikare'gi ki bari'ə nan Ananiyasi adi ndu'ne de'gi ki rai kadi Pol'ti kadi indəi ta'a.

3 Ə Pol el'ə ene: «In in ə Luwə a indəi, in bər ki kɔy pon gidi'ti kadi nda kare. Si ne kadi gangi ta dɔ'm'ti kigo ndukun'ti, ningə təl aldɔ ndukun, adi ndu'i kadi indəi m'in bay.»

4 Nje ki rai kadi Pol'ti ndəkba eli'ə eyina: «Taji kibo læ njekujənyamosi kadikare'gi læ Luwə wa?»

5 Pol el'de ene: «Ngannkon'm'gi, m'gər kadi in kibo læ njekujənyamosi kadikare'gi læ Luwə el. Tado ndangi me makitu'ti læ Luwə eyina: "A elta ki majel dɔ ngar'ti læ de'gi læ'i el*."»

6 Loki Pol gər kadi de'gi ki kawinan kin, nje ki nan'gi in Sadusi'gi, ə nje ki nungi in *Parisi'gi ningə, un ndu'ne ki taa dann njegangita'gi'ti ene: «Ngannkon'm'gi, m'in Parisi, nje koji'm in Parisi‡. Ningə in tado kində ki m'ində me'm dɔ kində taa lo koy'ti læ njekoy'gi kin ə rei sə'm lo gangi ta'ti.»

7 Loki Pol elta kin ə, ta ki manjinan'ti in dann Parisi'gi'ti ki Sadusi'gi, adi de'gi gangi nan.

8 Tado Sadusi'gi eli eyina de'gi a indəi taa lo koy'ti el, taa malayka'gi, ki ndil'gi kaa gotoi tɔ. Nan Parisi'gi eli toki nya'gi kin toi non‡.

9 Lo singə səkitə, ə njendangi ndukun'gi ki me kuti'ti læ Parisi'gi indəi taa elita ki togi'de eli eyina: «J'in j'oo nya madi kare ki majel rɔ dingəm'ti kin el. Dɔmaji ə in ndil eke malayka inbe ə el'ə ta.»

10 Loki takasinan el aw ki kete kete, kibo læ njerɔ'gi bol kadi de'gi kin in uwəi Pol. Be ə, un ndu'ne adi njerɔ'gi kadi rei ɔri Pol awi si'ə me ndogi bər'ti ki ngal gogi.

11 Kondɔ go'ti ə, Burəbe te bus rɔ Pol'ti el'ə ene: «Uwə togi ba. Toki mannaji læ'm Jerujalem'ti, maji kadi mannaji kin Rɔm'ti tɔ.»

De'gi dɔi ta nan'ti kadi n'toli Pol

12 Loki lo ti, Juwipi'gi uni mindi'de kadi n'usɔi nya el num, n'anyi nan mann el num, biti kadi n'toli Pol binəm taa.

13 Nje ki dɔi ta nan'ti kin ali dɔ dɔsɔ kare.

14 Ningə ai eli kibo'gi læ njekujənyamosi kadikare'gi, ki ngatogi'gi eyina: «J'un mindi'je ki ngan ngayn kadi j'uso nya el num, j'anyi mann el num, biti kadi ji tɔl Pol binəm taa.»

* 23:5 23.5 Tekitaga 22.27 † 23:6 23.6 26.5; Plp 3.5 ‡ 23:8 23.8 Mat 22.23; Mrk 12.18; Luk 20.27

15 Ningə ki ngəšine kin, ingi kadi ndu'se in nan'ti ki njegangi ta'gi, ə kadi awi ingəi kibo læ njerə'gi, eli'ə toki gəi kadi re ki Pol non'se'ti kadi indəi manji ta li'ə maji maji oyi. Nga a, loki Pol a re ə, te rə'se'ti el bay ə j'in j'a ji təl'ə.

16 Ngonn læ konnann Pol kare oo ta kin, adi aw go Pol'ti me ndogi bər'ti ki ngal el'ə.

17 Be ə, Pol bar njekundo kuti njerə'gi ki bu kare el'ə ene: «Aw ki ngonn kin rə kibo'ti læ njerə'gi. Aw ki ta kare non kadi el'ə.»

18 Njekundo njerə'gi ki bu aw ki ngonn kakin rə kibo'ti ə el'ə ene: «Dangay ki bari'ə Pol ə bari'm, ene m're ki ngonn kin rə'i'ti, toki aw ki ta kare non kadi el'i.»

19 Kibo læ njerə'gi, uwə ngonn kakin ji'ne'ti, ər'ə aw si'ə dow kare, ə dəj'ə ene: «Ta ri ə awi'n kadi el'm wa?»

20 Ngonn kakin el'ə ene: «Juwipi'gi doi ta nan'ti kadi n'dəji nu kadi in te ki Pol lo ti'ti, non njegangita'gi'ti læ'de, toki gei kadi n'indəi manji ta li'ə maji maji n'oyi.

21 Nan maji kadi oo ta læ'de el. Tado de'gi ki tei do so kare a toi row'ə kadi uwəi'ə. Uni ndu'de ki ngan ngayn be kadi n'usoi nya el num, n'anyi nan mann el num, biti kadi n'təli'ə ə binəm taa. Ki ngəšine kin, sii do nja'de'ti, isi nginəi ndu par.»

22 Kibo læ njerə'gi, ilə ndu'ne adi ngonn ki basa kakin kadi elta kin kete adi de ki rangi oo el, ə inyə adi aw.

23 Go'ti, kibo læ njerə'gi, bar njekundo njerə'gi ki bu in joo el'de ene: «Əsi nja njerə'gi bu joo nan'ti, nje kal sində'gi do siri, ə nje ki nungi'gi bu joo tə. Ningə sii do nja'se'ti kadi ki dojoo gidə in kare ə, uni tarow ki kaw ki Sejure'ti.

24 Indəi do sində'gi nan'ti uni Pol tə. Ə kadi awi tei si'ə rə nje konbe'ti Pelisi, ki kanji kadi nya madi ra'a.»

25 Kibo læ njerə'gi ndangi makitu kin be adi nje konbe ene:

26 «M'in Kilodi Lisiyasi ə m'ndangi makitu kin m'ad'i kibo læ'm, nje konbe Pelisi. Nya ki dəkete, m'uwə ji'!

27 Ningə dingəm kin, Juwipi'gi uwəi'ə kadi re a təli'ə, ə loki m'oo kadi in de ki Rəm'ti, m'aw ki njerə'gi m'taa'ən ji'de'ti.

28 M'sangi kadi m'gər nya inbe ki ra ə Juwipi'gi səki'ə'n'ə, adi m'aw si'ə non njegangi ta'gi'ti læ'de in Juwipi'gi.

29 Lo kin'ti ə, m'oo kadi səki'ə əjidə ndukun'gi læ'de, nan nya madi kare ki majel ki ra ki asi kadi de təl'ə'n'ə eke uwə'n dangay'ti goto.

30 Eli m'in kadi Juwipi'gi isi sangi row kadi n'təli'ə, be ə, m'un'ə kalangi m'ulə si'ə m'ad'i. Ningə m'un ndu'm kadi awi səki'ə rə'i'ti nu.»

31 Njerə'gi rai toki kibo læ'de əji'n'de, adi awi ki Pol kondə'ti ratata tei si'ə Antipatirisi'ti.

³² Lo ti dɔ'ti, njerɔ'gi ki nje nja təli gogi lo kisi'de'ti, ə inyəi nje sində'gi adi awi ki Pol.

³³ Loki tei Sejure'ti, nje sində'gi uni makitu læ nje konbe, ə ɔji'ə Pol tɔ.

³⁴ Nje konbe tudə makitu kakin, ə dəji Pol ke in de ki dɔnangi'ti ki ra wa? Ningə oo kadi Pol in de ki Silisi'ti.

³⁵ Ə el Pol ene: «M'a m'oo ta ki ta'i'ti, ndɔ ki nje səki'gi inbe a rei.» Ningə adi ndu'ne kadi ngəmi Pol me kəy ngar'ti læ Erodi.

24

Juwipi'gi indəi taa dɔ Pol'ti

¹ Ndɔ mi go'ti, kibo læ njekujənyamosi kadikare'gi ki bari'ə nan Ananiyasi re Sejure'ti. De'gi ki dani'ə rei si'ə in ngatɔgi'gi taa njenaji dɔ de'gi'ti ki bari'ə nan Tertulusi tɔ. Ananiyasi ki de'gi ki go'ə'ti kin awi səki Pol rɔ nje konbe'ti ki dɔnangi Sejure'ti*.

² Loki bari Pol ə, Tertulusi ulə ngirə kində ta dɔ'a'ti non nje konbe'ti ene:

³ «In kibo, Pelisi, ki takul'i, ki takul gosi konbe læ'i, ki takul nya'gi ki tur ginn'de ki tado maji læ de'gi me be ə, j'isi'n ki lapiya. In kin in maji ki ji gər ki lo'gi pəti me nya'gi'ti pəti, ə j'isi rai oyo.

⁴ Ningə, kadi j'indəi kɔr'ti ngayn el, ji dəji kadi ur mbi, kigo me maji'ti læ'i kadi oo'n dɔ ta ki j'a j'eli ta'gi kare ke joo.

⁵ J'oo kadi dingəm kam in nje tuji be. Re ki ganginan dann Juwipi'gi'ti ki lo'gi pəti dɔnangi'ti ne. In njekundo kuti læ de'gi ki Najaret'i'ti†.

⁶ Aw biti kadi n'təl ki *Kəy læ Luwə lo ki to njen'ti, ə j'uwə.

[
⁷ Ji ndigi kadi ji gangi ta dɔ'a'ti kigo ndukun'ti læ'je, nan njekundo njerɔ'gi ki bari'ə nan Lisiyasi, re ində tɔgi ta'ə'n'ə ji'je'ti.

⁸ Ningə un ndu'ne kadi nje kində ta dɔ'a'ti rei nonyi'ti.] Kin ə el'je ta ə, inbe a oo kadi ta'gi ki j'el dɔ'a'ti kin in ta ki rɔta'ti.»

⁹ Juwipi'gi indəi rɔ'de nan'ti ki Tertulusi eyina, ta'gi ki el dɔ Pol'ti in ta ki rɔta'ti.

Pol un ta ta'ne'ti non Pelisi'ti ki nje konbe

¹⁰ Nje konbe ra nya madi adi'n tarow Pol kadi elta. Be ə, Pol un ta ta'ne'ti ene: «M'gər kadi asi bal ngayn ə isi gangi ta me be'ti læ'je ne. Ningə, in kigo taa ki m'taa me'i ə m'a m'manji'n ta dɔ'm'ti non'i'ti.

* 24:1 24.1 23.24 † 24:5 24.5 Mat 2.23

11 Asi kadi inbe in sangi ginn'ə ə a gər maji. Kaw ki m'aw Jerujalem'ti m'osi dō'm nanga non Luwə'ti kin, m'aldō ndo ki dōgi gidə in joo el bay.

12 Ningə, loki m'aw kin, in me Kəy'ti læ Luwə, eke me kəykawnan'ti læ Juwipi'gi, eke lo madi'ti ki rangi me bebo'ti non, de ki oo'je, j'isi ji manji nan ta ki de madi, eke oo'm m'nji m'sulə de'gi goto.

13 Taa de'gi inbe ki rai ne kam, asi kadi oji nya madi kare dō ta'ti ki indəi dō'm'ti kin, kadi in ta ki rōta'ti, el tō.

14 Ningə, m'gər non'i'ti ne toki, m'nji m'ra kuləbər læ Luwə læ bai'gi. M'ra kulə kin ki gorow ki ingi ki indəi taa dō'm'ti kin, oyi kadi in gorow ki low'ə'ti el. M'in m'oo kadi kunme dō nya'gi pəti ki ndukun læ Moji elta'a, ki nya'gi pəti ki de'gi ki njekeltakita Luwə'ti elita'a in nya'gi ki rōta'ti.

15 M'ində me'm dō nya'ti kin rō Luwə'ti. Ningə ingi kaa, indəi me'de dō'ti tō. Pəti, j'ində me'je'ti kadi de'gi ki njera nya ki dana ki njera nya ki dana el, a indəi taa lo koy'ti.

16 In tado kin ə, m'ində tōgi dō rō'm'ti kadi me'm uwə'm ki ta non Luwə'ti el num, non de'gi'ti el num tō.

17 Go bal'gi'ti ki banyi banyi ki m'goto, m're ki nar kadi m'ra'n ki de'gi lə'm, taa ki kadikare kadi m'adi Luwə tō.

18 Lo kin'ti, in Juwipi'gi ki Aji'ti, ə ingəi m'in m'a m'ra kuji nya ra'gi ki tado kar rō njay me Kəy'ti læ Luwə. Lo ki ingəi m'in kin, de'gi uwəi nan gidi'm'ti el num, taa de ra nya ki biriri el num tō‡.

19 Nga ningə, in Juwipi'gi ki Aji'ti kakin ə re a rei non'i'ti ne kadi to indəi taa dō'm'ti, loki re ai sə'm ki ta madi.

20 A re in be el tō ningə, nje kində ta dō'm'ti ki rai nya kakin, elita nya ki m'tol ə oyi ta'a, loki m'ra'n non nje gangi ta'ti læ Juwipi'gi kakin adi j'oo.

21 Ta kare ki m'un ndu'm taa non'de'ti m'ene: "In ki kadi ki m'un me'm kadi njekoy'gi a indəi taa lo koy'ti ə m'ra'n non'se'ti lo gangi ta'ti ne§", kin inbe ə in ta ki kareba ki kadi rai dō'ti inbe taa.»

22 Pelisi ki gər row læ Kirisiti maji*, or ndo kete, ningə el'de ene: «Ndo ki Lisiyasi ki njekundo njerō'gi re ə to m'ində manji ta lə'se kin bay».

23 Ningə adi ndu'ne adi kibo læ njerō'gi ki bu, kare ki njengəm Pol kadi ngəm'ə dangay'ti. Nan k'in ə kadi inyə Pol adi ilə rō'ne, taa kadi inyə tarow adi de li'ə ki ra ki ge kadi n'ra si'ə kaa, kadi ra si'ə tō.

Pol ra non Pelisi'ti in ki ne Dirusil

²⁴ Asi ndo'gi go'ti, Pelisi təl rei ki ne'ne Dirusil ki in Juwipi. Loki rei, ulə adi rei ki Pol adi el'ə ta ki do kunme'ti, me to Jeju Kirisiti'ti.

²⁵ Nan loki Pol elta te'n do nyara ki dana'ti, ki kuwə ro ginn togi'ti, ki ta ki gangi ki a re ningə, bol ra Pelisi adi el Pol ene: «Asi nga, ə aw to ndo ki m'ingə dokagilo ki rangi ə m'a m'bar'i bay.»

²⁶ Ningə oji me'ne'ti toki Pol a adi'ne nar wa be, adi taa taa, bar Pol adi re wal si'ə ta.

²⁷ Bal joo dər do Pol'ti, ningə Pərsiyusi Pəsitusi or tor Pelisi. Pelisi ndigi kadi n'ra nya ki nəl Juwipi'gi adi inyə Pol dangay'ti ba.

25

Pol ndigi kadi n'aw non nje konbe'ti kibo ki Rəm

¹ Ndo mutə go k'un kulə konbe do donangi'ti ki kadi a onbe do'ti, Pəsitusi in Sejare'ti aw Jerujalem.

² Lo kin'ti, kibo'gi læ njekujənyamosi kadikare'gi ki kibo'gi læ Juwipi'gi, rei səki do Pol ro'a'ti.

³ Me səki'ti, dəji Pəsitusi ki non kum'de'ti kadi ra se'de ə ulə ki Pol Jerujalem. Nan ki rəta'ti ə, indəi do ta nan'ti kadi to gangi Pol do row'ti toli'ə.

⁴ Non be, Pəsitusi el'de ene: «Pol in dangay'ti Sejare, taa m'inbe ki do'm kaa ndo ngayn el ə m'a m'təl kadi m'aw Sejare'ti.

⁵ Nan, re dingəm kin ra nya ki go'ti el non ə, maji kadi kibo'gi læ'se awi sə'm nan'ti səki'ə.»

⁶ Pəsitusi ra ndo ki asi jijoo, a re ngayn ə do'gi be par, ə təl aw Sejare'ti gogi. Loki təl re ə, lo ti ki rangi go'ti ningə, aw lo gangi ta'ti, un ndu'ne adi rei ki Pol non'a'ti.

⁷ Loki Pol re, Juwipi'gi ki in Jerujalem'ti iləi nan gugi do'a, indəi ta'gi ki ngan ngan ngayn do'a'ti. Nan asi kadi oji nya'gi ki rəta'ti ki ar njay be do'ti el.

⁸ Be ə, Pol manji ta do'ne'ti ene: «M'ra nya madi ki majel ki ndukun læ Juwipi'gi el num, ki Kəy læ Luwə el num, taa m'osi'n ta Sejar el num to.»

⁹ Pəsitusi ki ndigi ra nya ki nəl Juwipi'gi, el Pol ene: «In ndigi kadi aw Jerujalem'ti kadi gangi ta do'i'ti do ta'ti kin takum'ti wa?»

¹⁰ Ə Pol ene: «Jagi, in non lo gangi ta'ti læ nje konbe ki bo Sejar ə m'ra'ti, ə in lo ki a gangi ta do'm'ti səm'ti. Toki inbe gəri'n maji, nya madi kare ki low'ə'ti el ki m'ra ki Juwipi'gi goto.

¹¹ Kin ə re m'ra nya ki dana el eke m'təl nya ki asi koy'm, ə m'a mbəti koy el. Nan re ta'gi ki indəi do'm'ti in ta'gi

ki rɔta'ti el ə, de ki a ingə tarow kadi uləm' m' ji'de'ti goto. M'dəji kadi m'oo Sejar.»

¹² Lo kin'ti, Pəsitusi elinan ta ki njekəji ta'gi lə'ne, ə go'ti el Pol ene: «Dəji kadi oo Sejar ə, a aw non Sejar'ti».

Pol ra non Agiripa'ti ki Berenisi

¹³ Asi ndə'gi go'ti, ngar Agiripa in ki konann'ne Berenisi rei Sejar'e'ti tado kuwə ji Pəsitusi.

¹⁴ Rai ndə'gi asi ta'ti rɔ'a'ti non, adi Pəsitusi ində taa læ Pol non ngar Agiripa'ti el'ə ene: «Pelisi inyə dingəm madi dangay'ti non.

¹⁵ Adi loki m'aw Jerujalem'ti, kibo'gi læ njekujənyamosi kadikare'gi, ki ngatəgi'gi læ Juwipi'gi rei səki'ə rɔ'm'ti, ə dəji'm'in kadi m'gangi ta koy dɔ'a'ti.

¹⁶ Ə m'el'de toki row ra'a læ de'gi ki Rəm'ti in be el. De ki Rəm'ti a ulə'de ji nje sək'ə'gi'ti ki kanji kadi de'ə ingə tarow manji'n ta dɔ'ne'ti non nje sək'ə'gi'ti el.

¹⁷ Be ə, rei ne, ningə, m'ndigi kadi ndə'gi dər kare el, adi lo ti ki rangi go'ti par ə m'aw lo gangi ta'ti m'adi rei ki dingəm kakin.

¹⁸ M'mər me'm'ti kadi nya madi ki ngan ki ra to non, nan loki nje sək'ə'gi rei ningə, de oo lo nya madi ki ngan ki ra kadi indəi ta dɔ'a'ti be el.

¹⁹ In ta ki manji par ə manji nan'ti se'de əjido row ra Luwə lə'de ingi be num, əji dɔ de madi ki tɔ'a nan Jeju ki oy ə Pol ene isi kumngayira.

²⁰ Ta lə'de kin, m'gər lo kujə ki kadi m'ra'ti el, adi m'dəji Pol inbe m'ene ke ndigi kadi aw Jerujalem'ti kadi in ki gangi ta kin dɔ'a'ti wa.

²¹ Nan Pol ndigi kadi nje konbe kibo ki Rəm'ti taa oo ta lə'ne. Be ə, m'un ndu'm kadi ngəmi'ə dangay'ti, biti kadi to m'ulə si'ə madi nje konbe kibo ki Rəm'ti, Sejar.»

²² Agiripa el Pəsitusi ene: «M'ndigi ngayn kadi m'oo ta læ dingəm kin tɔ.» Ə Pəsitusi el'ə ene: «Lo ti ə a oo ta ki ta'a'ti.»

²³ Lo ti ki rangi, Agiripa in ki Berenisi rei ki de'gi ngayn go'de'ti, uri lo gangi ta'ti. Kibo læ njero'gi ki kibo'gi ki me bebo'ti in se'de. Nga a, Pəsitusi un ndu'ne adi rei ki Pol.

²⁴ Loki Pol re, Pəsitusi un ta el ene: «In ngar Agiripa ki de'gi pəti ki sii ne, oyi de kin. In ə bulə Juwipi'gi ngayn rei səki'ə rɔ'm'ti, ne ge ki Jerujalem'ti ge. Loki səki'ə, uni ndu'de ki taa eyina in de ki maji kadi aji el.

²⁵ Ki rɔ'm'ti, m'in m'oo nya madi ki ngan ki ra ki asi koy el. Ningə, toki inbe dəji kadi n'oo nje konbe kibo ki Rəm'ti, m'un ndu'm kadi m'ad'a aw.

²⁶ M'gər ta inbe ki kadi to m'ndangi me makitu'ti m'adi nje konbe kibo ki Rəm'ti əjido ta li'ə kin el. In be ə, m'adi

re non'se'ti ne, kibo utə, m'adi re non'i'ti in ngar Agiripa kadi to go ta'ti ki a el'je ə, m'ingə nya ki kadi to m'ndangi.

²⁷ Tado m'oo kadi in nya ki gorow'ə'ti el kadi m'ulə ki dangay Rəm'ti, kanji kelta ki de'gi indəi də'a'ti.»

26

Pol ojita də rə'ne'ti non Agiripa'ti

¹ Agiripa el Pol ene: «Tarow in lə'i kadi manji'n ta də rə'i'ti.» Lo kin'ti, Pol un ji'ne ki taa, ningə ta ki el də rə'ne'ti ə to kin:

² «Ngar Agiripa, rə'm nəl'm ngayn kadi m'ingə tarow bone, m'el'n ta də rə'm'ti oji'n də ta'gi pəti ki Juwipi'gi indəi də'm'ti.

³ M'el be tado in gər nyajibəlbə'gi læ Juwipi'gi ki ta ki manji'gi lə'de pəti kin maji. Ningə, m'dəj'i kadi ilə me'i nanga pon, kadi oo'n ta ki m'a m'el'i kin maji.

⁴ Juwipi'gi pəti gəri nya ra'm'gi, tunginn'ə basa'm'ti nu. Gəri maji tado m'təgi dann de'gi'ti lə'm, Jerujalem'ti.

⁵ Gəri m'in mayinu. Ningə re ndigi ə, asi kadi a manyinaj'a. Manyinaji toki m'təl rə'm gorow ra'a'ti læ Parisi'gi, ki in kuti ki ngan ngayn dann kuti'gi'ti ki njera ta læ Luwə lə'je*.

⁶ Ningə ki ngəsi ne kin, rei sə'm lo gangi ta'ti, tado m'ində me'm maji də nya'ti ki Luwə un ndu'ne adi kaw'je'gi kadi n'ra n'adi'de.

⁷ Ginn koji lə'je ki dəgi gidə in joo, indəi me'de'ti kadi kunndu kin a təltə'ne. Be ə, rai kulə læ Luwə ki təgi'de kondə'ti ki kada. Ningə in tado kindəmedəti kin ə Juwipi'gi indəi taa də'm'ti, ngar!

⁸ Ra bann be ə in Juwipi'gi oyi kadi in ta ki rəta'ti el kadi Luwə a təsi njekoy'gi ndəl lo koy'ti wa?

⁹ «M'inbe ki də'm, kete m'oo kadi in go'ti ngayn, kadi m'ro ki təgi'm, ki row ki dangi dangi kadi de bar tə Jeju ki Najareti'ti kin el.

¹⁰ Ningə in kin ə in kuləra'm ki m'ra Jerujalem'ti. Be ə, ki təgi ki m'ingə ki rə kibo'gi læ njekujənyamosi kadikare'gi, m'buki'n njekunme'gi ngayn dangay'ti. Nga ningə loki gangi ta koy də'de'ti ə, m'ndigi də'ti.

¹¹ Taa taa, m'aw ki lo kəykawnan'gi'ti læ Juwipi'gi pəti, m'adi'de kon. Ningə m'ində təgi də'de'ti kadi manji ta gər Kirisiti. Me'm tingə'm ngayn də'de'ti, adi m'aw biti go'de'ti, ki də be'gi ki rangi, m'adi'de kon†.

* 26:5 26.5 23.6; Plp 3.5 † 26:11 26.11 9-11, 8.3, 9.1-2, 22.4-5

12 In go'ə'ti kin ə, m'ində'n m'nji m'aw Damasi'ti kadi m'uwə'de. Kibo'gi læ njekujənyamosi kadikare'gi adi'm'in togi'gi, adi'm'in ndu'de'gi, kadi m'ra'n kulə kin.

13 Ngar, loki m'in dɔ row'ti, ki kadi ki jam dɔ be'ti, m'oo kunji madi ki unji utə kadi in dɔran'ti re gugɔ dɔ'm ki nje ki go'm'ti.

14 Ji te j'osi nanga, ningə, m'oo ndu'de madi el'm ta ki ndonn ta Ebirə ene: "Sol, Sol, tado ri ə isi adi'm kon be wa?" Tado ri ə uwə rɔ'i ngan to mangi ki uwə rɔ'ne ngan ta kində'ti læ be'ne be wa? In nya ki pasira kare!

15 Lo kin'ti m'dəj'ə m'ene: "In nan Burəbe?" Ningə, Burəbe el'm ene: "In m'in Jeju ki isi adi'm kon."

16 Ningə ində ra taa dɔ nja'i'ti. Nya ki m'te m'ingə'i ə to kin: M'mbəti kadi təl njekuləbər lə'm, ningə kadi mannaji dɔ koo'ti ki oo'm kin ge, dɔ koo'ti ki a oo'm bay kin ge.

17 M'a m'taa'i m'iləi taa ji Juwipi'gi'ti ki ji ndəgi de'gi'ti ki m'a m'uləi ki rɔ'de'ti.

18 Tado kadi te kum'de, ɔr'de lo ki ndul'ti, te se'de lo kunji'ti. Kadi ɔr'de konbe'ti læ Satan, re se'de Konbe'ti læ Luwə, kadi Luwə inyə go majel'gi læ'de kɔ, kadi ingəi lo mbunə de'gi'ti ki Luwə ində taa dangi me kunme kadi Jeju'ti.

19 Lo kin'ti, Ngar Agiripa, m'tanrɔ nya k'oo me ndil'ti ki in dɔran'ti kin el.

20 M'iləmbər kunme kadi Kirisiti, ki mbər k'inyə go nya ra'gi ki majel kɔ. M'iləmbər kin ki rɔ de'gi'ti ki Damasi, ki rɔ de'gi'ti ki Jerujalem, ki rɔ de'gi'ti ki dɔnangi Jude'ti ba pəti, ki ki rɔ de'gi'ti ki in Juwipi'gi el. Ningə m'dəji'de kadi kulə ra'de toji toki rɔta'ti, inyəi gorow njiyə'de ki majel kɔ ə təli ki rɔ Luwə'ti.

21 In tado kin ə, Juwipi'gi uwəi m'in nati Kəy'ti læ Luwə kadi n'toli'm'in.

22 Nan Luwə dow bagi'ne dɔ'm'ti biti bəne, adi m'ra ki dɔ'm taa, m'nji mannaji ki dɔ'm'ti non de'gi'ti ki boi ki non de'gi'ti ki du. M'iləmbər nya ki rangi el, nan in mbər nya ki de'gi ki njekeltakita Luwə'ti ki Moji ge elita'a.

23 Eli toki Kirisiti ki in De ki Luwə mbət'ə a ingə kon, a in de ki dɔkete ki a ində taa dann njekoy'gi'ti tɔ. Ningə a ində taa kadi iləmbər kunji kaji ki rɔ Juwipi'gi'ti ki ki rɔ de'gi'ti ki in Juwipi'gi el.»

24 Pol ra mannaji ki dɔ'ne'ti ba bay ningə, Pəsitusi un ndu'ne ki taa el'ə ene: «Pol, dɔ'i majel! Nyagər lə'i ki ngayn tuji dɔ'i wa.»

25 Nan Pol təl el'ə ene: «Kibo Pəsitusi, dɔ'm majel el, ta'gi ki m'el, in ta ki rɔta'ti, ki kum'ə to.

26 Ngar Agiripa gər ginn nya'gi kin maji, adi asi kadi m'tinyi rə'm kati m'el'ə ta. M'gər kadi nya ki dum'ə goto, tado in nya'gi ki rai nya lo kiyə'ti el.

27 Ngar Agiripa, un me'i do ta'gi'ti ki de'gi ki njekeltakita Luwə'ti elita'a kin eke un el wa? M'gər kadi m'un me'm m'adi do ta'gi'ti kin.»

28 Ningə Ngar Agiripa el Pol ene: «Nanyi ngayn el par ə a yəti hangal'm kadi m'təl njekun go Kirisiti ə ra am!»

29 Pol ilə'ti ene: «Re in ki ngə sine'ti, eke ki biti bay ta kaa, m'dəji Luwə kadi ra be. Ningə kadi in ki kar'i par el, nan kadi in ki de'gi pəti ki isi oyi ndu'm ne kin, təli toi to m'in be tə. K'in ə kadi rai me dangay'ti kin el.»

30 Lo kin'ti, Ngar Agiripa ge ki nje konbe ki dənangi'ti ki non kin ge, Berenisi ge, ki ndəgi de'gi pəti ki in se'de, ər rə'de gogi.

31 Loki isi ər rə'de gogi, eli nan dann'de'ti eyina: «Dingəm kin ra nya madi kare ki asi kadi de təl'ə'n'ə eke uwə'n'ə dangay'ti el.»

32 Ə ngar Agiripa el Pəsitusi ene: «Dingəm kin, in dəji ki dəji kadi n'aw non Sejar'ti kin el ə asi kadi inyə taa.»

27

Kaw Pol Rəm'ti

1 Loki uni ndu'de kadi j'aw ki tokibo Itali'ti, inyəi Pol ki ndəgi dangay'gi ki rangi ji njekundo kuti njerə'gi ki bu, me kuti'ti læ Ogusiti, ki bari'ə nan Juliyusi kadi ngəm'de.

2 J'in me to'ti ki Adirami'ti, ki a un row ki aw ngangə lo ki Aji'ti ki du. Loki j'əti j'isi j'aw, Arisitarki ki Tesaloniki ki dənangi Maseduwann'ti in se'je nan'ti.

3 Lo ti go'ti, ji re ji te Sidon. Lo kin'ti non, Juliyusi ki ində kum'ne go Pol'ti maji ngayn, inyə tarow ad'a kadi aw rə madi'ne'gi'ti kadi rai si'ə.

4 Go'ti, j'in j'ilə də'je, j'un kadi dor ki bari'ə nan Sipir. Ji təl be, tado nəl əsi'je ki gogi gogi.

5 J'awi j'ində babo ndəkba kadi Silisi'ti in ki Pampili gangi. J'awi ji te Mira, dənangi'ti ki Lisi.

6 Lo kin'ti, njekundo kuti njerə'gi ki bu, ingə tokibo ki Alegijandiri'ti, ki isi aw Itali'ti, ə adi j'in me'ti.

7 Ji ra ndə ngayn də ba'ti. Tokibo anyi ngodi nden nden ba be, ningə j'ingə kon ngayn bay taa ji te bebo'ti ki Nidi. Nəl əgi'je kaw ki kete, adi ji te ki row ki ginn dor'ti ki Kireti, kaw ki kadi Salmone'ti.

8 Lo kəti kete in lo təl nan. J'əti nden nden j'ində kadi lo biti taa ji re ji te lo'ti madi ki bari'ə nan ta ba ki Maji, ndəkba kadi bebo'ti ki bari'ə nan Lase.

⁹ Kagilo dər ngayn dɔ'je'ti. Dəkagilo kɔgi rɔ nyakusɔ ki nanyi kul'ti kaa dər tɔ*, adi kaw ki kete læ tokibo kaa təl re ngan ki asi koy bəy tɔ.

¹⁰ In tado kin ə, Pol ndəji'de ene: «Kaman'gi, m'oo kadi kin ə re ji ndigi kadi j'uni ta mbah lə'je ki kete ə, in mbah ki nya'gi a tuji'ti. Ningə in to ki nya'gi ki me'ti par ə a tuji el, darɔ'je'gi inbe ka a tuji tɔ.»

¹¹ Nan kibo læ kuti njerɔ'gi ki bu oo ta læ Pol el, nan oo ta læ njekuwə ngandi to in ki be nje to yo.

¹² Ta ba kin maji kadi de isi səm'ti dəkagilo kul'ti el, adi de'gi ngayn ndigi kadi n'awi to re to bann wa ningə n'tei Penisi, ki ra dɔ dor'ti ki Kireti. Ta ba kin tu rɔ'ne ki lo kurkadi'ti, in holo biti ki manga. In ə kadi n'isi'ti kadi to kagilo kul gangi dɔ'de'ti.

¹³ Lo kin'ti, ngonn nəl madi ulə, in ki holo be re, adi oyi kadi ndigi ra lə'de a tɔlta'ne maji. Be ə, indəi taa tuti tokibo, ə iləi dɔ'de ki kadi dor'ti ki Kireti ndəkba isi awi.

¹⁴ Nan nden ba go'ti par ə, nəl kibo madi ki bari'ə nan Erakilon in ki dɔ dor'ti, re osi dɔ'de'ti.

¹⁵ Nəl un to dɔ'ne'ti. Lo kuwə tokibo nanga ta'a'ti goto, j'inyə rɔ'je ki ji'ə'ti adi aw se'je ki non par.

¹⁶ J'awi ji te holo læ dor'ti, ki bari'ə nan Koda. Lo kakin taa nəl dɔ'je'ti, adi j'ingə tarow j'ində'n ji'je dɔ ngonn tokibo'ti.

¹⁷ Loki nje ra kulə me tokibo'ti uni'ə indəi'ə me tokibo'ti ə, doloɪ tokibo kakin ki kulə bɪndi bɪndi. Ji bɔl kadi j'aw j'osi dɔ'je nangira'ti ki Sirti, adi uni gindi ngɔ ki dɔi tokibo'ti iləi'ə dɔ mann'ti, go tokibo'ti. In be ə, nəl aw se'je ki non.

¹⁸ Nəl rɔ se'je ki tɔgi'ne ngayn, adi lo ti dɔ'ti, dum dɔ'de ə, buki nya'gi madi ki me to'ti kɔ.

¹⁹ Ndɔ ki nja mutə go'ti, oyi nya ki rɔ to'ti ki ji'de buki'de kɔ.

²⁰ Ndɔ ngayn, j'asi kadi j'oo kadi el num, j'asi kadi j'oo mee'gi el num. Nəl nanyi ki lo kulə'ti ki tɔgi'ne, adi de ki ində me'ne dɔ te'ti goto.

²¹ J'usɔ nya el kagilo ngayn, ə Pol in ra taa dann de'gi'ti, el'de ene: «Kaman'gi, kin ə re oyi ta lə'm ə j'isi Kireti'ti ba ə, nya'gi a tuji ge, a nanyi kɔ ge be el.

²² Ningə ki ngɔsine kin, m'ulə dingəm me'se'ti kadi uwəi tɔgi'se ba, tado de ki a tuji dann'se'ti goto. Nya ki a tuji, in tokibo ki ginn'je'ti.

²³ Luwə lə'm ki m'nji m'ra kulə li'ə kin, malayka li'ə kare te bus ki rɔ'm'ti kondɔ'ti ne el'm ene:

²⁴ "Pol, in bɔl nya madi el. In bɔl el tado, maji kadi a ra non Sejar'ti. Ningə Luwə a aji de'gi pəti ki in me tokibo'ti adi."

* 27:9 27.9 Lebitiki 16.29-34

25 In be ə ngannkon'm'gi, m'dəji'se kadi iləi me'se nanga. M'un me'm m'adi Luwə lə'm kadi a te se'je toki el'n.

26 Nan j'a ji tōli ta'je majel dō dor'ti.»

27 J'in me kondō'ti ki nja dōgi gidə in sō, nəl un'je aw se'je ki dō babo'ti ki bari'ə Adiriyatiki. Loki ji te dann lo'ti, nje ra kulə me to'ti oyi kadi j'in ndəkba ki dōnangi.

28 Loki iləi nya ki kadi de gər'n kow mann ningə, ɔdi nangi asi tati ji'de dō joo. Loki awi ki kete sanyi nden ningə, iləi bay ə, ɔdi nangi asi lo tati ji de dōgi gidə in mi.

29 Boli kadi j'aw j'osi rō'je mbal madi'ti, adi buki gindi ki dōi tokibo sō kō, ə isi nginəi d'ele kadi lo ti kalangi.

30 Nje ra kulə me tokibo'gi'ti sangi row k'inyə tokibo kadi nanyinan, adi uni ngonn to indəi dō ba'ti ningə, uni girə eyina n'ra n'awi kadi n'dōi go kulə gindi ki dōi non to'ti.

31 Nan Pol el njekundō kuti njerō'gi ki bu num, njerō'gi inbe num ene: «Kin ə de'gi kin sii se'je me tokibo'ti ba el ə, de kare kaa a te dann'je'ti el.»

32 Be ə, njerō'gi gangi kulə ngonn to'ti kakin ə inyəi'ə adi aw.

33 Kete bay taa kadi lo ti, Pol ulə dingəm me de'gi'ti pəti ene: «Oyi, ndō dōgi gidə in sō bone ki isi ngəmi, ki kanji kadi sōi nya.

34 Ningə ki ngəsiine kin, m'dəji'se kadi uni nya sōi, tadō in kin ə a ra sese kadi to tei kajit'i. M'el'se toki ngonn bisi dō'de kare dann'se'ti a osi kō el.»

35 Loki Pol el'de ta ba ningə, un mapa ra oyo Luwə dō'ti takum de'gi'ti pəti ə sō.

36 Lo kin'ti non nga a, de'gi pəti uwəi rō'de ngan sōi nya.

37 De'gi pəti in bu joo ki dō siri gidə in mehen me tokibo'ti.

38 Loki sōi nya ndanni maji ə, buki ndəgi geme kō kadi to ɔlō kel.

39 Loki lo ti, njekuwə ngandi to'gi gəri lo el. Nan nya ki oyi in ngangı ba ki aw tōlta'ne dō nangira'ti par. Ə uni ndu'de kadi n'rai nden nden to re to bann ə n'awi ki to səm'ti.

40 Ningə tuti gindi'gi ki dōi tokibo'ti, buki ba, ə rai dō'ti non tuti kulə ki dōi nya ləl tokibo'gi tō. Go'ti, oyi ku ki nje kuwə nəl taa. ɔyi taa kadi to nəl sur tokibo aw si'ə, ki dō'de nangira'ti kakin.

41 Loki isi awi ə, ɔsi tokibo adi duw nangira'ti ki tōgi mann ki in yo ge ne ge re ɔsi nan adi ra. Non tokibo duw nangira'ti toti toti adi lo kadi ɔti kete goto. Ningə go'ə ki gogi, mann re ki tōgi'ne ində tuji'n tō.

42 Njerō'gi uni ndu'de asi nan kadi to n'tōli dangay'gi nan to ki madi'gi dann'de'ti indəi ur me mann'ti anyinan awi.

43 Nan njekundo kuti njero'gi ki bu ndigi kaji Pol, adi o'gi'de do kadi rai kojitara læ'de. Adi ndu'ne kadi de'gi ki gæri kala mann tosi me mann'ti kete, awi ki do nangira'ti.

44 Ningə kadi ndəgə'gi sii do kagi'gi'ti, do nusi tokibo'gi'ti, uni go'de. In be ə, de'gi pəti awi tei do nangira'ti ki kanji kadi nya madi ra'de.

28

Pol me be'ti ki Malti

1 Go te ki ji te ta koy'ti nga a j'oo kadi to dor ki j'in'ti kakin nan Malti.

2 De'gi ki sii do dor'ti kakin uwəi'je ki rə'de'ti ki ronel ki de oo gara nja kare el. Rai por ki bo ngayn adi ji ra ta'ti pəti, tado ndi ədi adi kul on ngayn.

3 Pol sangi ngəngirə kadi n'buki por'o ə, por ra adi lii pir te'ti dolo ji'ə'ti.

4 Loki de'gi ki me be'ti oy lii nan ji Pol'ti ningə, eli nan dann'de'ti eyina: «Ki rəta'ti, dingəm kin in nje təl de'gi. Be ə, te ta mann'ti aji kaa, ta ki gangi læ Luwə ndigi kadi ra ki do'ne taa el.»

5 Nan Pol siyə lii ilə me por'ti, ə ngonn rə'a ki nden kaa to'ə el.

6 De'gi pəti nginəi kadi rə Pol ti eke osi wati oy wa be. Nan loki nginəi pi nya madi ra'a el, eli eyina: «De kam in luwə.»

7 Lo læ kibo ki do dor'ti kakin, ki to'a nan Pibilusi, to kadi lo'ti non ndəkba. Ə Pibilusi uwəi'je ki rə'ne'ti maji ngayn, adi'je kəy ji to'ti ndo mutə.

8 Ningə baw Pibilusi to monyi nanga: rə'a tingə ge, ndəngi mosi ge. Ə Pol ində taa aw ində ji'ne do'a'ti adi ingə lapiya.

9 Go'ti, ndəgi njemonyi'gi ki me be'ti rei ingəi Pol adi adi'de lapiya to.

10 De'gi osi kurə'je non be. Nga ningə, loki kagilo asi kadi j'awi nga a, adi'je nya'gi ki j'aw ndoo'de kadi rai se'je do row mbah'ti.

Kaw Pol Rəm'ti

11 Ji ra nanyi mutə non be bay taa kadi j'ilə do'je ki tokibo ki in Alegijandiri'ti ki bari'ə nan Kasitor num, Polusi num. Tokibo kin, kagilo kul dər do'a'ti me be'ti kin.

12 Loki j'aw ji te Sirakusi, j'isi'ti non ndo mutə.

13 Lo kin'ti non, j'in j'un kadi ba, j'aw ji te Rejiyo. Lo ti go'ti, nəl ki in holo tunginn kulə, ə ji ra ndo joo ə ji te Pujol.

14 Me be'ti kin ə j'ingə ngannkon'je'gi ki dəji'je adi ji ra ndo siri se'de bay taa j'aw. In be ə j'aw'n ki nja'je kadi ji te'n Rəm'ti.

15 Ngannkon'je'gi ki Ròm'ti ki oyi poy'je, rei tiləi kum'je biti lo suki'ti ki Apiyusi ki lo kəy kusə nya'gi ki mutə. Loki Pol oo'de, ra oyo Luwə, ə təl ingə təgi.

16 Go te'je Ròm'ti, adi tarow Pol kadi isi lo lə'ne ki njerə kare ki kadi ində kum'ne go'ə'ti.

Pol mannaji læ Jeju Kirisiti Ròm'ti

17 Ndə mutə go'ti, Pol bar kibo'gi læ Juwipi'gi kadi rei ingəi'ə. Loki kawinan, Pol el'de ene: «Ngannkon'm'gi, m'ra nya madi m'osi'n ta de'gi lə'je el num, m'osi'n ta nya jibəlbe læ kaw'je'gi el num tə. Nan Juwipi'gi uwəi m'in Jerujalem'ti iləi m'in dangay'ti ji de'gi ki Ròm'ti.

18 Go ta'ti ki de'gi ki Ròm'ti dəji m'in, ingəi nya madi ki asi kadi de gangi'n ta koy də'm'ti el, adi ndigi kadi inyəi m'in.

19 Nan Juwipi'gi ədi el. Lo kin'ti, təgi isi də'm'ti kadi m'dəji ki ra non Sejar'ti, ki kanji kadi m'ində'n ta də de'gi'ti lə'm*.

20 In tado kin ə, m'dəji kadi m'ingə'se, m'el'se ta. Tado in nya kindəmedəti læ Isirayel ə m'to'n dangay'ti kin.»

21 Lo kin'ti, Juwipi'gi eli'ə eyina: «J'ingə makitu madi ki in Jude'ti ki elta ki də'i'ti el, taa ngannkon'gi madi ki kadi rei eli'je ta'gi ki də'i'ti eke bari toi majel ka goto tə.

22 Nan ji ndigi kadi el'je ta lə'i ki əjido kuti ki in me'ti kin adi j'oo. Tado ji gər kadi ki lo'gi pəti, de'gi ədi ta lə kuti kin el.»

23 Be ə, əji nan ndə ə rei ngayn ingəi Pol lo kis'ə'ti. Pol ilə'de mbər konbe læ Luwə. Ra də ndukun'ti læ Moji ki de'gi ki njekeltakita Luwə'ti, manyinaji læ Jeju. Taa sangi kadi n'bukidə go'ne'ti əjido tə Jeju tə. Eli nan ta sin biti lo sol'de.

24 De'gi madi oyi kadi ta ki el'de in ta ki rəta'ti, nan nje ki nungi mbeti kunme'de tə.

25 Lo ki indəi sananyinan ki ndu kasi nan el, Pol el'de ene: «Ta ki Ndil Luwə el baw'se'gi ki ta njekeltakita Luwə'ti Ejay in ta ki rəta'ti.

26 Ndil el'ə ene:

“Aw ingə de'gi kam ə el'de ene:

A oyi ta ki mbi'se, nan a in gəri me'ə el;

A gonyi lo ki kum'se, nan a oyi lo el.

27 Tado ngar me'de ngirə ngororo.

Boyi mbi'de'gi, ndəmi kum'de'gi,

Tado kadi kum'de oo lo el num, mbi'de oo ta el num.

Tado kadi n'gəri nya kare el, nan to n'in n'təli rə'de go'm'ti adi m'aji'de†.»

* 28:19 28.19 25.11 † 28:27 28.27 26-27 Ejay 6.9-10

²⁸ Pol təl ilə'ti bay ene: «Kadi in gəri toki, ta kaji læ Luwə kin, ulə'n adi de'gi ki in Juwipi'gi el. Ningə ingi a uri mbi'de kadi oyi.»

²⁹ [Loki Pol elta kin ningə, Juwipi'gi indəi taa, ai ki ta ki manji nan dann'de'ti.]

³⁰ Pol ra bal joo asi nan me kəy'ti ki uwə nanyi'ti. Ningə de'gi pəti ki rei rə'a'ti, uwə'de ki rə'ne'ti.

³¹ Pol iləmbər Konbe læ Luwə num, ndo de'gi ta ki do Burəbe Jeju Kirisiti'ti ki me ki kare ki kanji kadi nya madi əg'ə do num.

Makitu ki Pol ndangi adi Rōman'gi Ta ki dō makitu'ti ki Pol ndangi adi Rōman'gi

Pol ndangi makitu kin adi njekunme'gi ki Rōm'ti. Rōm in bebo ki nje konbe kibo onbe dō'ti nan'ti ki ndəgə'gi dōnangi'ti li'ə. Pol ndangi makitu kin adi'de kadi el'de ta ojidō Poyta ki maji num, dō kōji'ti ki oji kadi n'aw n'oo'de num tō.

Makitu kin rowninn'ə in joo: rowninn'ə ki kare in nyando (1-11), ningə rowninn'ə ki nungi in rakulə nyando kakin tō (12-15). Me rowninn'ə ki dōkete, Pol tōji toki de'gi pəti, Juwipi'gi eke Juwipi'gi el kaa, pəti in njeramajel'gi, rai tōgi kaji rō'de ki gorow təl rō go ndukun'ti el. Luwə adi'de kaji kare kitakul memaji li'ə ki təl'n de'gi ki njekunme'de kad'a de'gi ki dana kitakul Kirisiti (3.24-25). Be ə kandi nyando kin a adi kisikidōtaa ki sigi ki Ndil adi'n'je lapiya ki tətirō. Juwipi'gi ki kete mbeti Kirisiti rai tōgi kingə kisikidōtaa ki sigi kin ki gorow kunme'de kadi Kirisiti toki de'gi ki in Juwipi'gi el rai kin be tō (9-11). Me rowninn makitu'ti ki nja joo, Pol oji ta dō panjiyət'i lə njekunme'gi dann'de'ti inbe'gi num, par ki rō nje konbe'gi'ti ki de'gi pəti. Ta kibo ngayn in ndigi Luwə ki ndigi madibe lə'i.

Makitu kin tōlta'ne ki kuwə ji nan ki Pol inbe uwə'n ji de'gi ngayn Rōm'ti nu, piti'n Luwə nu (16).

Kon ta'gi ki me'ti: Kandi me ta'ti 1.1-17. Maji kadi de sangi kaji 1.18-3.20. Re de un me'ne adi Jeju Kirisiti ə ingə kaji 3.21-4.25. Kisikidōtaa ki sigi in me Kirisiti 5-8. Ndigi lə Luwə ki kadi Isirayel ra 9-11. Ta kōji'gi ki ojidō kisikidōtaa lə njekunme 12-15. Kōjitara kaw mbah ki kuwə ji nan 16.

Kuwə ji nan

¹ M'in Pol ki njekuləbər lə Jeju Kirisiti ə m'ndangi ta kin m'adi'se. M'in ki Luwə bari'm to njekawkulə, ində'm ta dangi kadi m'iləmbər Poyta ki maji li'ə.

² Poyta ki maji ki Luwə un ndu'ne ki de'gi ki njekeltakita'a'ti kete, adi eli ta'a me Makitu'ti li'ə ki ar njay*.

³ In Poyta ki maji ki ojidō Ngonn'o ki oji'ə ginn kaw'ti lə ngar Dabidi†.

* 1:2 1.2 Ejay 52.7, 61.1 † 1:3 1.3 Mat 1.1

4 Adi in Burəbe lə'je Jeju Kirisiti ki Luwə un dɔ'a taa adi in Ngonn'o, ki tɔgi lə Ndil Luwə, loki ində'n taa dann njekoy'gi'ti.

5 In ki takul Jeju Kirisiti ə, Luwə ra'n sə'm maji adi m'təl'n njekawkulə li'ə kadi de'gi pəti ki dɔnangi'ti ne, uni me'de, təli rɔ'de go ta'ti li'ə kadi tɔ'a ɓar.

6 Ingi kaa in mbunə de'gi'ti kin tɔ. In de'gi ki Luwə ɓar'se kadi in de'gi lə Jeju Kirisiti.

7 Ingi pəti ki sii Rɔm'ti, ki Luwə ndigi'se ə ɓar'se to de'gi lə'ne, kadi maji ki kisimaji lə Luwə ki Baw'je in ki Burəbe lə'je Jeju Kirisiti in sese nan'ti.

Pol ndigi ngayn kadi n'aw n'oo njekunme'gi ki Rɔm'ti

8 Nya ki dɔkete, m'ra oyo Luwə lə'm me tɔ Jeju Kirisiti'ti tado lə'se pəti. Tado de'gi elita ki dɔ kunme'ti lə'se ki dɔ dɔnangi ba pəti.

9 Luwə ki m'nji m'ra kulə li'ə ki me ki kare, ki gorow kiləmbər Poyta ki maji lə Ngonn'o, asi kadi a mannaji lə'm toki m'nji m'elta lə'se ki dɔkagilo'gi pəti.

10 Ningə m'nji m'dəj'ə ki ndɔ'gi pəti, kadi re in ndigi li'ə ə, kadi adi'm tarow adi m'aw'n rɔ'se'ti.

11 M'ndigi ngayn kadi m'aw m'oo'se, m'adi'se kadikare lə Ndil Luwə ki kadi ra sese adi nganyi me kunme'ti lə'se.

12 Taa, kisi'je nan'ti, kadi kunme ki kare ki j'awi kin, a ra adi j'uləi dingəm me nan'ti yo ki ne.

13 Ngannkon'm'gi ki dene ki ki dingəm, m'ndigi kadi in gəri toki, m'sangi row ngayn kadi m'aw rɔ'se'ti, nan bitɪ ɓone kaa m'ingə row el. M'ndigi kadi m'aw, adi m'ingə kandi kulə rɔ'se'ti toki m'ingə'n rɔ ndəgi de'gi'ti ki dɔnangi'ti ne kin be tɔ‡.

14 Maji kadi m'ində kum go de'gi'ti pəti, njekumte'gi ki njekumte'gi el, nje nyagər'gi ki nje nyagər'gi el.

15 In tado kin ə, m'ndigi ngayn kadi m'aw m'ilə'se mbər Poyta ki maji, ingi ki sii Rɔm'ti tɔ.

16 Tado m'in Pol, rɔ'm səl'm el kadi m'iləmbər Poyta ki maji. Poyta ki maji kin in tɔgi lə Luwə ki kadi aji de ki ra ki un me'ne adi Jeju Kirisiti. Kaji ki ulə ngirə'ne dɔ Juwipi'gi'ti kete, taa re te'n dɔ de'gi'ti ki in *Juwipi'gi el.

17 Ki rɔta'ti, Poyta ki maji tɔji row ki Luwə ɔr'n ta dɔ de'gi'ti ki uni me'de adi'ə. In ki gorow kində me dɔ me maji'ti lə Luwə toki makitu lə Luwə el'n ene: «De ki Luwə tudə de'ti lə'ne ki gorow kunme li'ə, a isi ki dɔ'ne taaŠ.»

Majel lə de'gi ki in Juwipi'gi el

18 Luwə isi dōran'ti taa nu, tōji wongi lə'ne dō de'gi'ti ki njeramajel, njera nya ki low'ə'ti el. Kulə ra'de'gi ki dana el uti dō nya ki rōta'ti.

19 Kuləra Luwə tōji taga wangi kadi de gər. Luwə inbe tōji de'gi kulə ra'ne ki taga.

20 Toki rōta'ti, lo kulə ngirə kində nya'gi'ti nu, nya'gi ki to rō Luwə'ti, ki de oo'de ki kum'ne el, ki tōgi ki to biti ki non'ti, ki k'in ə Luwə, nya'gi kin toi ki taga me kulə ra'a'ti kadi de gər ki nyagər ki awi'n dō'ne'ti. Adi nya ki kadi me Luwə a sōl'n dō de'ti goto.

21 De'gi gəri Luwə maji, nan mbeti kadi osikurə num, mbeti təl ki oyo kad'a num, toki maji kadi rai. Mərta lə'de ur'de mu yo, nyagər lə'de goto, adi uləi rō'de me lo ki ndul'ti.

22 Oyi rō'de to nje gosi'gi, nan təli mbo'gi.

23 Kadi osi məkəsi'de nanga non Luwə'ti ki nje koy el ningə, osi məkəsi'de nanga non nya'gi'ti ki de'gi rai'de to banakum de'gi'ti ki ndō madi ə a gotoi, təl'i'de yel'gi'ti, təl'i'de da'gi'ti ki nja'de in sō, ki nje ki nje kagi nanga.

24 In tado kin ə, Luwə inyə'n de me nyara'gi'ti ki majel ki me'de ndigi, njenyi ki rō'de, adi uləi rōsōl dō darō'de'ti inbe'gi.

25 Uni nya ki rōta'ti lə Luwə mbəli nya ki ngom. Ningə gosi ə rai kulə adi nya'gi ki Luwə ində'de kin yo, ə inyəi Luwə ki nje kində nya'gi ki kōsikurə in li'ə biti ki non'ti kin. *Amen.

26 In tado kin ə, Luwə inyə'n'de me nyənn darō'ti ki to rōsōl. Ne'de'gi, inyəi ta sa nan lə dene ki dingəm ki gorow'ə'ti, ə təl'i nanyinan ta sanginan'ti ki gorow'ə'ti el.

27 Dingəm'gi kaa inyəi taa sangi ne'de'gi, ə nanyinan ta sanginan'ti dann'de inbe'gi. Rai nya ki kōw ki nan, adi ingəi nyakugə go kulə ra'de ki ur se'de mu.

28 Loki mbeti kadi n'gəri row lə Luwə, Luwə inyə'de adi uni row kigo nya gəri'ti lə'de ki rugi, ki asi kadi or'de tarow el. Lo kin'ti, sii ta nya ra'ti ki kadi de ra el.

29 Nya ra ki dana el rosi me'de, in njeramajel'gi, in njera kumnda nya lə de'gi, in nje mendul, jangi rosi me'de, in nje təl de'gi, in nje kōl, nje kədi de'gi, nya ra'de in ki gorow'ə'ti el, in nje tət'i ta dō de'gi'ti,

30 inbe'gi isi elita ki majel dōnan'ti, in njeban'gi lə Luwə, nje ta ki to, nje kun dō'de taa, nje kōji rō'de, mərta lə'de pət'i in dō majel'ti ki ra, in nje tanrō nje kōji'de'gi,

31 nyagər lə'de goto, in de'gi ki oyi tor mindi'de el, in de'gi ki usi'de dō de'ti el, taa oyi kumtondoo lə de el tō.

32 Gəri ta ki gangi lə Luwə maji, kadi de'gi ki njera nya ki be kin, in de'gi ki asi ta koy, nan toi ta ra'a'ti par par. Ningə

in ra'a par ə rai el, nan de'gi ki rangi ki isi rai kaa, ndigi se'de dō'ti tō.

2

Ta ki gangi læ Luwə

¹ In ki isi gangi ta dō mad'i'gi'ti, re in'n nan nan kaa, de a inyə go kō adi el, tado isi gangi ta dō de'gi'ti ki njera nya'gi ki majel, nan kulə rai to to kulə ra'de be tō. Adi ta ki isi gangi kin, isi gangi ta dō rō'i'ti inbe.

² Ji gər maji, kadi Luwə isi gangi ta, ki gorow ki rōta'ti, dō de'gi'ti ki njera nya'gi ki majel ki be kin.

³ Nga in ki isi gangi ta dō de'gi'ti ki njera nya'gi ki majel, ningə isi ra nya'gi ki isi rai kakin tō kin, kadi oo ene, in a goto me ta ki gangi'ti læ Luwə, el.

⁴ In, isi kidi ra maji læ Luwə ki əti bol, ki koreme li'ə, ki kisidoti li'ə num, ki kadi in gər toki, ra maji li'ə kin isi osi kadi inyə gorow njiyəi ki majel kō el.

⁵ Isi ta ra me ngan'ti, mbəti k'inyə row nyara ki majel kō. Lo kin'ti, isi kaw wongi ki ngan dō'i'ti, isi nginə'n ndo ki, Luwə ki njegangita ki dana, a re'n kadi oji'n wongi lə'ne dō de'gi'ti ki njera nya ki majel.

⁶ Luwə ki nje kugə de ki ra bəngi kuləra'a*.

⁷ De'gi ki uwəi tōgi'de ba me nya ra'ti ki maji, isi sangi tobar, ki kōsikurə, ki isi sangi kadi n'oyi el, Luwə a adi'de kisikidōtaa ki biti ki non'ti.

⁸ Nan nje ki nje kur mu, nje tanrō ta ki rōta'ti, ə təli rō'de go nya ra'ti ki dana el, Luwə a mbəti'de, a adi wongi li'ə kibo osi dō'de'ti.

⁹ A adi me kon ki əti bol a ra de'gi pəti ki njeramajel. A ulə ngirə dō Juwipi'gi'ti bay taa re'n dō de'gi'ti ki in Juwipi'gi el'ti.

¹⁰ Ningə de'gi ki njera maji, Luwə a adi'de tobar, ki kōsikurə, ki kisimaji, a ulə ngirə dō Juwipi'gi'ti bay taa re'n dō de'gi'ti ki in Juwipi'gi el.

¹¹ Tado kər kum nan goto rō Luwə'ti.

¹² De'gi ki in Juwipi'gi el ki rai majel ki kanji gər ndukun læ *Mojj, a tuji kigo lo gər'ə'ti el inbe kin tō, nan Juwipi'gi ki gəri ndukun læ Mojj bəti ə rai majel, ndukun a gangi ta dō'de'ti tō.

¹³ Ningə, in nje ki isi oyi ndukun mbi'de'ti be par ə Luwə isi or ta dō'de el, nan in nje ki isi oyi, ə təli rō'de go'ti ə, Luwə təl'de de'gi ki dana takum'ne'ti.

¹⁴ De'gi ki in Juwipi'gi el, ki gəri ndukun læ Mojj el, nan isi rai nya ki ndukun dəji, ki kanji gər kin, inbe'gi in ndukun ki njegangita dō rō'de'ti.

* 2:6 2.6 5; Soponi 1.14-18, 2.2-3

15 Me lo'ti kin, toji kadi nya ki ndukun dōji kadi de ra kin, in ki ndangi ngarme'de'ti. Ningə, me'de ki uwə'de ki ta kaa mannaji dō ta'ti kin, taa gangi ki isi gangi ta dō rō'de'gi'ti, isi ori ta dō rō'de'gi'ti kin kaa mannaj'a tō.

16 Ningə toki mbər Poyta ki maji ki m'nji m'ilə, el'n, in kin ə in nya ki a ra nya ndo'ti ki Luwə a un Jeju Kirisiti kadi a gangi'n ta dō nya'ti pəti ki de'gi iyəi me'de'ti.

Juwipi'gi ki ndukun lə Moji

17 Ningə in ki isi bar rō'i Juwipi, ki ra dō ndukun'ti ngan, rō'i isi n'eli dō Luwə'ti lə'i;

18 ki in gər nya ki in ndigi li'ə maji, ndukun ndoi nya kadi mbəti nya ki maji dann ki majel'ti.

19 In oo rō'i maji ngayn kadi asi kər njekumto'gi tarow, oo rō'i kadi in kunji lə de'gi ki rai loki ndul'ti,

20 in nje ndonya nje nyagər el'gi, nje ndonya ngann'gi ki du. In isi ra nya'gi kin be, tado oo kadi me ndukun'ti, ingə nyagər, ki ta ki rōta'ti nga.

21 In isi ndo nya de'gi, nan asi kadi ndo rō'i inbe el, isi iləmbər kadi de'gi bogi el, ə inbe isi bogi.

22 Isi el de'gi kadi uwəi marum el, nan inbe isi uwə marum, isi elta lə yo'gi ki ra majel, ə isi kər nya me kəy'ti lə'de.

23 Isi ra rōnel dō ndukun'ti, nan isi aldo'a, adi mbəti kəsikurə Luwə.

24 Lo kin'ti, toki ndangi me makitu'ti lə Luwə, de'gi ki in Juwipi'gi el isi elita ki mal dō Luwə'ti tado kulə ra'se in ki in Juwipi'gi†.

25 Ningə kadi in gəri maji toki kujə mōti in nya ki nda'a to, loki de isi təl rō'ne go ndukun'ti, nan loki in təl rō'i go ndukun'ti el ə, in ki de ki ujə mōti'ne el, asi nan.

26 Kin ə de ki ujə mōti'ne el, təl rō'ne go ndukun'ti ə, Luwə a oo'ə to de ki ujə mōti'ne.

27 De'ə ki, ujə mōti'ne kigo daro'ti el, nan təl rō'ne go ndukun'ti kin, a gangi ta dō'i'ti. A gangi ta dō'i'ti, in ki aw ki ndukun ki ndangi me ji'ti, taa ujə mōti'ne tō, nan in təl rō'i go ndukun'ti el kin.

28 Toki rōta'ti, k'in Juwipi, in ba gidi'ti taga ne el, taa kujə mōti in me ndaja ki rō'ti kin el tō,

29 nan k'in Juwipi ki rōta'ti in me'ti kəy. Ningə kujə mōti, in kujə mōti ki ngarme'ti. In kujə mōti ki in rō Ndil Luwə'ti, um me ndukun'ti ki ndangi el. De ki ujə mōti'ne, in de ki ingə toji ki rō Luwə'ti um rō de'gi'ti el.

† 2:24 2.24 Ejay 52.5

3

De ki dana goto

¹ K'in Juwipi, maj'a to'ti, kujə mōti, nda'a to'ti.

² Maj'a in ngayn me nya'gi'ti pēti, tado, in Juwipi'gi ə Luwə ulə ta lə'ne ji'de'ti kete.

³ Ə re ki madi'gi in nje ra nya ki low'ə'ti el ə, ra nya ki low'ə'ti el lə'de a ra kadi Luwə yəti ndu'ne el.

⁴ Luwə a yəti ndu'ne el jagi! Ningə maji kadi de'gi gəri toki Luwə in nje kelta ki rōta'ti, ə de'gi pēti in nje kelta ki ngom, toki ndangi me makitu'ti eyina:

«Maji kadi de'gi gəri ki ra dana lə'i me ta keli'ti, A re awi kadi gangi ta dō'i'ti ə,

Kadi ta uwəi el, kadi in te me'ti to nje tēti rō*.»

⁵ Kin ə re nya ki dana el ki j'isi ra, ra adi de gər toki Luwə in de ki dana ə, de oo ta ki kadi j'eli el. Ke Luwə in de ki dana el loki ra se'je wongi loki ji ra majel wa? M'elta kin be kigo k'oo'ə'ti lə de.

⁶ Ningə kadi in gəri toki, Luwə in de ki dana el, el jagi. Kin ə Luwə in de ki dana el ə, a asi kadi gangi ta dō de'gi'ti ki dōnangi el.

⁷ Ningə kin ə, me ta ngom'ti ki isi te ta'm'ti, ra adi ta ki rōta'ti lə Luwə te ki taga, kadi Luwə ingə'n tōji ningə, ginn'ə in ri ə kadi de a gangi ta dō'm'ti to njeramajel bay wa?

⁸ J'a j'eli ki kete par j'ene: «Ji rai majel j'adi nya ki maji te me'ti.» Toki de'gi madi indəi taa dō'm'ti eyina: m'in ə m'ene ji ra majel kadi nya ki maji te me'ti kakin be. Degə'gi ki elita kin asi ta kadi de gangi ta koy dō'de'ti.

⁹ Ningə in nya ki kadi de el'n ene: j'in ki j'in Juwipi'gi, j'utəi ndəgi de'gi, el. J'utəi'de el, ningə j'elita dō'ti nga j'ene: Juwipi'gi ki de'gi ki in Juwipi'gi el, pēti, in ginn tōgi'ti lə majel.

¹⁰ Toki makitu lə Luwə el'n ene:

«De kare be ki kadi in de ki dana goto.

¹¹ De kare be ki kadi gər nya goto,

De kare be ki kadi sangi Luwə goto.

Pēti inyəi row ki maji, ndəmi row.

¹² De kare ki njera maji goto†,

Ki kare be kaa goto.

¹³ Row mindi'de to to be ninn ki ta'a to tagira,

Ndonn'de in ndonn kelta ki ngom,

Ndar ta'de rosi ki kəngi lii‡,

¹⁴ Isi manni de'gi mann ki to kelta'a el,

* 3:4 3.4 Pa'gi 51.6 † 3:12 3.12 Ròm 10-12; Pa'gi 14.1-3, 53.2-4 ‡ 3:13 3.13 Pa'gi 5.10

Ta'de ati kangɪ dɔ de'gi'ti[§].

¹⁵ Nja'de in nja kanyi kalangi ki lo tɔl de'ti,

¹⁶ loki dəri'ti ningə, dɔ nja'de in nya ki tuji ki me kon.

¹⁷ In de'gi ki gəri row lapiya el*.

¹⁸ Bol Luwə ki nden goto me'de'ti†.»

¹⁹ Ji gər kadi nya'gi pəti ki ndukun el, el de'gi ki in ginn ndukun'ti, kadi ta de madi te elta dɔ rɔ'a'ti el, ə kadi de'gi pəti gəri go majel'gi lə'de non Luwə'ti.

²⁰ In tado kin ə, de ki Luwə a təl'ə de ki dana takum'ne'ti ki gorow təl rɔ go ndukun'ti goto‡. Tado ndukun to kadi oji de'gi adi gəri nya ki bari'ə majel.

Luwə təl de'gi, de'gi'ti ki dana ki takul kunme kadi Jeju Kirisiti

²¹ Ki ngosine kin, Luwə tɔji'je gorow ki təl'n de'gi, de'gi'ti ki dana[§] ki kanji ndukun. Ningə in, ndukun lə Moji ki ki de'gi ki njekeltakita Luwə'ti manyinaj'a.

²² Luwə təl de'gi, de'gi'ti ki dana ki gorow kunme kadi Jeju Kirisiti. Tarow kin to tado lə de'gi pəti ki uni me'de adi Jeju Kirisiti, tado de'gi pəti asi nan:

²³ de'gi pəti in njeramajel'gi, adi tɔbar lə Luwə nal'de.

²⁴ Nan Luwə təl'de de'gi'ti ki dana takum'ne'ti kare. In kigo memaji'ti li'ə, me tɔ Jeju Kirisiti'ti ki taa'de ilə'de taa ginn tɔgi'ti lə majel.

²⁵ In Jeju Kirisiti ə, Luwə un'ə to nya kugə dɔ majel, me mos'o'ti ki anyi, ki gorow kunme. Luwə ra be kadi tɔji'n nyara ki dana lə'ne, tado majel'gi ki de'gi rai'de kete, tudə go'ə el,

²⁶ dɔkagilo kisidoti li'ə. Luwə tɔji nyara ki dana lə'ne dɔkagilo'ti ki bone, kadi in nje ki ra dana, taa kadi tudə'n de'gi ki uni me'de adi Jeju təl'de de'gi ki dana takum'ne'ti.

²⁷ Nya kare ki kadi de ində'n gu'ne goto, tado nya ki Luwə ra dɔ'ti, in təl rɔ go ndukun'ti el, nan in kunme kadi Jeju Kirisiti.

²⁸ Ji gər maji kadi Luwə təl'de de'ti ki dana takum'ne'ti ki gorow kunme kadi Jeju Kirisiti, um in ki gorow təl rɔ go ndukun'ti el.

²⁹ Luwə in Luwə lə Juwipi'gi par el. Ki rɔta'ti, in Luwə lə'de par el, nan in Luwə lə ndəgi de'gi pəti tɔ.

³⁰ Tado Luwə in kareba. In ə təl Juwipi'gi de'gi'ti ki dana takum'ne'ti ki gorow kunme num de'gi ki in Juwipi'gi el ka təl'de de'gi'ti ki dana takum'ne'ti ki gorow kunme tɔ.

³¹ Loki j'uni me'je j'adi Kirisiti kin, tɔji kadi nda ndukun goto wa? Lo kin'ti, ji tɔji kadi nda'a in ngayn to kin yo.

§ 3:14 3.14 Pa'gi 10.7 * 3:17 3.17 Rōm 15-17; Ejay 59.7-8 † 3:18 3.18 Pa'gi 36.2 ‡ 3:20 3.20 Pa'gi 143.2 § 3:21 3.21 Rōm 1.17

4

Luwə tudə Abiraham de'ti lə'ne

¹ Kadi j'elita lə kaw'je *Abiraham ningə, nya madi ki ingə kigo tɔg'ɔ'ti inbe goto.

² Kin ə Luwə tudə Abiraham de'ti ki dana takum'ne'ti ki takul kulə ra'a'gi ə, asi kadi Abiraham a ində'n gu'ne inbe, nan a ində gu'ne non Luwə'ti el.

³ Tado, ta ki makitu lə Luwə el ə to kin: «Abiraham un me'ne adi Luwə, ə Luwə tudə kunme li'ə ə oo'n'ə de'ti ki dana takum'ne'ti*.»

⁴ Ningə nya kare, de ki ra kulə ingə'n nyakugə goji, nya ki ingə kin, ingə kare el, nan in nya ki ingə tor kulə'ti ki ra.

⁵ Kin ə de ra kulə madi el, nan un me'ne adi Luwə ki in nje təl de ki njeramajel, de'ti ki dana takum'ne'ti ə, Luwə a təl'ə de'ti ki dana, kigo tudə kunme li'ə ki ində do me maji'ti lə Luwə.

⁶ In be ə, *Dabidi un'n ndu'ne ki taa el'n ta lə maji ki ingə ki ɔ Luwə'ti. Adi in de ki Luwə tudə de'ti lə'ne ki kanji gon kulə ra'a'gi.

⁷ Dabidi ene: «De'gi ki Luwə inyə nyara'de'gi ki go'ti el, kə, Luwə bər majel'gi lə'de kə, in nje majikur'gi.

⁸ De ki Luwə tudə majel li'ə do'a'ti el in nje majikur†.»

⁹ Maji kin in tado lə njekujəmɔti par el, nan in tado lə njekujəmɔti'gi el tɔ. Tado j'eli j'ene: Luwə təl Abiraham de'ti ki dana takum'ne'ti, tudə'n kunme li'ə oo'n'ə de'ti ki dana.

¹⁰ Eke nya kin ra nya dəkagilo'ti ki ra wa? Ke in kete non kujə mɔti Abiraham'ti eke in go'ti wa? Nya kin ra nya kete non'ti, um in go'ti gogi el.

¹¹⁻¹² Ningə nyakɔji ki do kujə mɔti'ti re go'ti gogi to ndaj'a, ki kadi tɔji toki Luwə təl Abiraham de'ti ki dana takum'ne'ti, ki takul kun ki un me'ne adi Luwə, dəkagilo'ti ki ujə'n mɔti'ne el bay. Lo kin'ti, de'gi ki ujəi mɔti'de el kaa Luwə təl'de de'gi'ti ki dana takum'ne'ti num, de'gi ki ujəi mɔti'de kaa təl'de de'gi'ti ki dana takum'ne'ti num tɔ. Ningə Abiraham təl baw de'gi pəti ki ujəi mɔti'de el, ki uni me'de, taa təl baw de'gi ki ujəi mɔti'de tɔ. Adi in nje'gi ki uwəi kul kujə mɔti par el, nan uni do nja baw'je Abiraham ki un, ə un me'ne adi Luwə kete non kujə mɔti'ne'ti kin‡.

Luwə un ndu'ne tado lə de'gi pəti ki uni me'de

¹³ Luwə un ndu'ne adi Abiraham ki de'gi ki ginn koji'ti li'ə toki dɔnangi in nya nduwə lə'de. Ningə in tado təl ki

* 4:3 4.3 Lotum 15.6 † 4:8 4.8 Pa'gi 32.1-2 ‡ 4:11-12 4.11-12 Lotum 17.9-14

Abiraham təl rō'ne go ndukun'ti el, nan in tado təl ki Luwə təl'ə de'ti ki dana takum'ne'ti ki gorow kunme kadi Luwəſ.

14 Kin ə re nya nduwə kin in tado lə de'gi ki nje təl rō'de go ndukun'ti par ningə, kar kunme goto, taa kunndu ki un adi Luwə kaa təl nya ki kum'ə goto tɔ.

15 Tado ndukun ə in nje re ki wongi lə Luwə. Tado lo ki ndukun goto'ti, k'aldɔ ndukun kaa goto'ti tɔ.

16 Lo kin'ti, nya nduwə ki Luwə un ndu'ne kadi n'a n'adi'de kin, de a ingə ki gorow kunme kadi Luwə. Be kadi in nya kadikare ki Luwə adi, ki nda'a to'ti tado lə de'gi pəti ki uni me'de to Abiraham be, um tado lə de'gi ki nje təl rō'de go ndukun'ti par el. Abiraham ki in baw de'gi pəti.

17 Makitu lə Luwə elta dɔ Abiraham'ti ene: «M'ra'i to baw de'gi ngayn ki dɔnangi'ti ne*.» Abiraham in baw'je takum Luwə'ti ki un me'ne ad'a. Luwə ki nje kadi njekoy'gi indəi taa lo koy'ti, ki nje kadi nya'gi ki kete gotoi, toi.

18 Abiraham un me'ne adi Luwə, adi təl baw de'gi ngayn ki dɔnangi'ti ne toki makitu lə Luwə el'n ene: «Ginn de'gi lə'i a banyinan to mee'gi ki dɔran'ti be†.» Lo kin'ti, nya ki kadi de ində me'ne dɔ'ti goto, nan Abiraham aw ki kindəmedɔti.

19 Abiraham aw ki bal ki asi ndəkba ki bu kare, ningə gər kadi n'tɔgi, tɔgi'ne goto, taa ne'ə Sara kaa in kujɪ tɔ, nan gon lo kin el, un me'ne kadi kun mindi lə Luwə ki un kin a ra nya‡.

20 Abiraham ilə kunme lə'ne kɔ el, taa me'ə tɔsi dɔ kunndu ki Luwə un ad'a el tɔ. Ingə tɔgi to kingə me kunme'ti lə'ne, ulə'n tɔji dɔ Luwə'ti.

21 Ningə gər dɔ'ne'ti maji ngayn kadi nya ki Luwə un ndu'ne kadi n'ra kin, aw ki tɔgi kadi a ra'n.

22 In tado kin ə, Luwə tudə'n Abiraham de'ti ki dana.

23 Ningə loki makitu ene: «Luwə tudə Abiraham de'ti ki dana», kin, in tado lə Abiraham ki kar'ne par el.

24 Nan in ta ki sɔw dɔ'je tɔ. J'in ki kadi Luwə a tudə'n'je de'gi'ti ki dana, ki takul kunme lə'je. J'un me'je j'adi Luwə ki ində ki Burəbe lə'je Jeju dann njekoy'gi'ti.

25 Jeju ki Luwə un'ə adi koy tado majel'gi lə'jeſ, ningə un'ə dann njekoy'gi'ti te si'ə kadi tudə'n'je de'gi'ti ki dana takum'ne'ti.

5

Kulə noji nan'ti ki Luwə

ſ 4:13 4.13 Lotum 12.2-3, 17.4-6, 22.15-18 * 4:17 4.17 Lotum 17.5 † 4:18

4.18 Lotum 15.5 ‡ 4:19 4.19 Lotum 17.1, 15-22 ſ 4:25 4.25 Ejay 53.4-6

¹ Loki Luwə təl'je de'gi ki dana takum'ne'ti ki gorow kunme, dann'je si'ə in ki lapiya ki takul Burəbe lə'je Jeju Kirisiti.

² In ki takul Jeju Kirisiti, ki gorow kunme ə, j'ingə'n majikur lə Luwə. Majikur ki ji ra me'ti, j'isi ji ra ronel, tado j'ində me'je do'ti kadi j'a j'in ginn tɔbar'ti lə Luwə.

³ In ki utə, me kon'ti kaa ji ra ronel, tado ji gər kadi kon a re ki koreme,

⁴ ningə de ki nje koreme'ne, a ra do nja'ne'ti me nya'gi'ti ki to, ə de ki nje ki ra do nja'ne'ti, in de ki aw ki nya kindəmedotɔ,

⁵ ningə nya ki ində me'ne do'ti kin, a in nya ki ngom el. Tado Luwə buki ndiginan ki ində ngarme'je'ti ki gorow lə Ndil Luwə ki kar njay ki adi'je.

⁶ Kirisiti re oy tado lə njeramajel'gi, loki j'asi kadi ji ra nya madi ki dorɔ'je el. Ningə oy ki dokagilo ki Luwə inbe oji.

⁷ De ki dana inbe mindi kaa, ngan ngayn kadi de a adi rɔ'ne koy'ti tado li'ə. Re dum inbe ningə, de ki njera nya ki maji, ə de mad'a ki rangi, a uwə rɔ'ne ba kadi oy tado li'ə.

⁸ Lo kin'ti, Luwə tɔji'je ndigi ki ndigi'je ki taga adi j'oo. Luwə adi Kirisiti re oy tado lə'je, dokagilo'ti ki ji nanyi'n me majel'ti ki ra bay.

⁹ Ningə, toki ngosine, kadi rɔ koy'ti lə Kirisiti, təl'je de'gi'ti ki dana takum Luwə'ti takul mos'o kin ningə, kibo ngayn bay, Kirisiti a aji'je ta wongi'ti lə Luwə ki a re.

¹⁰ Kete ki j'in njeban'gi lə Luwə bay mindi ə, inbe ulə'je noji nan'ti sə'ne ki gorow koy Ngonn'o. Ningə ki ngosine kin ulə'je noji nan'ti ki rɔ'ne taa, inbe a aji'je me kisikidɔtaa'ti lə Ngonn'o el wa.

¹¹ Ningə, in in kin par el, rɔ'je nəl'je ngayn takum Luwə'ti, tado lə Burəbe lə'je Jeju Kirisiti ki un'ə ulə'n'je noji nan'ti ki rɔ'ne.

Adam in ki Kirisiti

¹² In ki gorow lə de ki kare be ki in Adam, ə majel re'n do dɔnangi'ti, ningə majel re'n ki koy, koy ɔdi de'gi pəti, tado de ki ra majel el goto, de'gi pəti rai majel*.

¹³ Ningə, kete taa kadi Luwə te ki do ndukun adi Moji, majel ki ra to me dɔnangi'ti ne nga, nan toki in dokagilo ki ndukun goto bay, Luwə tudə majel'gi ki de'gi isi rai el.

¹⁴ Nya kare, koy onbe do de'gi'ti pəti, ulə ngirə do Adam'ti biti te'n do Moji'ti. Nje ki alido ndu Luwə el, toki Adam aldo ndu Luwə kin be kaa, koy onbe do'de'ti. Adam in banakum de ki maji kadi a re.

* 5:12 5.12 Lotum 2.17, 3.6, 17-19

¹⁵ Nga ningə, nya ki kadi de a ɔji'n majel lə Adam in ki kadikare memaji lə Luwə kin nan'ti goto. In ki rɔta'ti kadi de'gi ngayn oyi koy majel lə de ki kare ki in Adam kin, nan memaji lə Luwə in kibo ngayn. Ningə nya ki Luwə adi bulə de'gi ngayn kare, ki gorow lə de kare be par, ki in Jeju Kirisiti kin, nda'a in ngayn.

¹⁶ Kadikare lə Luwə ki adi kin, kand'a to ta dangi ki kandi majel lə de ki kareba kin. Majel lə de ki kare kin, ndu ki osi dɔ'ti in ta ki gangi, nan kadikare ki re go nyara go'ti el ki ngayn, kand'a in ta ki kɔr dɔ'ti.

¹⁷ Kin ə re, ki tarow lə de ki kare be par, ki tarow majel li'ə, koy onbe dɔ de'gi'ti pəti ningə, ki tarow lə Jeju Kirisiti ki kare inbe kin, j'a j'ingə'n nya ki maji ngayn ki rɔ Luwə'ti bay. De'gi pəti ki Luwə adi'de majikur ki to mbar, ki kadikare kortadɔti, a onyibe ki takul Kirisiti.

¹⁸ Nga ningə, toki ki gorow majel lə de ki kareba ki in Adam, ta ki gangi osi'n dɔ de'gi'ti pəti kakin ə, ki gorow nyara ki dana lə de ki kareba, ki in Jeju Kirisiti, de'gi pəti asi kadi Luwə təl'n'de de'gi'ti ki dana, kadi sii ki dɔ'de taa bitɔ ki non'ti.

¹⁹ Toki, ki gorow təl rɔ go ta'ti el lə de ki kareba, de'gi pəti osi me majel'ti kakin ə, ki gorow təl rɔ go ta'ti lə de ki kareba, Luwə a ɔr'n ta dɔ bulə de'gi'ti ngayn tɔ.

²⁰ Loki ndukun te ningə, majel oji'n nan ki dɔ'ti, nan loki majel ojinan ningə, memaji lə Luwə to mbar mbar inbe bay.

²¹ Toki majel onbe ki koy kakin ə, memaji lə Luwə onbe ki kaji kadi de'gi sii ki dɔ'de taa bitɔ ki non'ti, ki takul Burəbe lə'je Jeju Kirisiti tɔ.

6

Koy dɔ majel'ti, ə kisi kumngayira me Kirisiti'ti

¹ Ta ri ə kadi j'eli nan me lo kin'ti wa? Ke kadi to ji nanyinan ki lo ra majel'ti kadi to memaji lə Luwə to'n mbar mbar ki dɔ'je'ti wa?

² Jagi, in be el. Tado j'in de'gi ki j'oyi, ji gangi nan ki majel, nga ra bann be ə kadi to ji tɔli j'isi me majel'ti bay wa?

³ In gəri maji kadi j'in pəti ki ji rai batəm me tɔ Jeju Kirisiti'ti, batəm kin tɔji kadi j'in de'gi ki j'oyi nan'ti ki Kirisiti.

⁴ Ki gorow lə batəm kin, duwi'je nan'ti si'ə, me koy'o'ti. Nga ningə, toki Kirisiti ində taa dann njekoy'gi'ti ki tɔgi ki ətɔ bol ngayn lə Baw'je Luwə kakin ə, j'in kaa j'isi ki dɔ'je taa kisi ki sigi tɔ.

⁵ Ningə, kin ə re, j'ində rɔ'je nan'ti ki Kirisiti toki rɔta'ti me koy'o'ti ə, j'a j'ində taa lo koy'ti, toki ndə'n lo koy'ti kin be tɔ.

⁶ Kadi ji gər maji toki, hal de ki to kete kin, in ki bər'ə kagidəsi'ti ki Kirisiti nga, kadi rɔ'je ki to majel kin in ki tuji kɔ, kadi j'in'n ginn tɔgi'ti lə majel el nga.

⁷ Tado de ki oy, majel onbe dɔ'a'ti el nga.

⁸ Kin ə re j'oyi nan'ti ki Kirisiti ə, j'uni me'je kadi j'a j'isi ki dɔ'je taa nan'ti si'ə.

⁹ Ji gər kadi Kirisiti ki ində taa dann njekoy'gi'ti kin, təl oy gogi el; koy aw ki tɔgi dɔ'a'ti el nga.

¹⁰ Kirisiti ki oy, oy koy majel, ningə in koy ki nja kare par, tado majel'gi pəti. Ningə ki ngɔsine kin, isi ki dɔ'ne taa tado lə Luwə.

¹¹ Be tɔ ə, ingi kaa, maji kadi oyi rɔ'se to de'gi ki oyi dɔ majel, ningə sii ki dɔ'se taa tado lə Luwə, me tɔ Jeju Kirisiti'ti.

¹² Maji kadi adi majel onbe dɔ rɔ'se'ti el. Kadi in təli rɔ'se go ndigi'ti lə darɔ el.

¹³ Adi ngonn rɔ'se madi kare ra nya ki majel el, kadi təl nyara kulə ki gorow'ə'ti el, el. Nan kadi uni rɔ'se ba pəti tado kulə lə Luwə, to de'gi ki indəi taa dann njekoy'gi'ti. Kadi darɔ'se ba pəti in tado kulə lə Luwə, kadi təl nyara kulə ki dana.

¹⁴ Lo kin'ti, majel a onbe dɔ'se'ti el, tado in ginn tɔgi'ti lə ndukun el, nan memaji lə Luwə ə in dɔ'se'ti.

Gangi nan ki majel tado təl'n rɔ go ndu Luwə'ti

¹⁵ Ta ri ə kadi j'eli dɔ lo kin'ti wa? Ke j'a ji ra majel tado k'in ki j'in ginn tɔgi'ti lə ndukun el, nan j'in ginn tɔgi'ti lə memaji lə Luwə yo wa? Jagi, in be el.

¹⁶ In gər bəti kadi kin ə re un rɔ'i kadi in ra kulə adi de madi ningə, in təl bər lə de'ə kin. Adi re uni rɔ'se'ti kadi rai majel ningə, in bər lə majel kadi aw sese koy'ti, a re in təli rɔ'se go ndu Luwə'ti tɔ ningə, təl rɔ go'ti kin a aw sese me nya ra'ti ki dana tɔ.

¹⁷ Ji ra oyo Luwə tado kete in bər'gi lə majel, nan ki ngɔsine kin, in təli rɔ'se ki me ki kare gorow nyando'ti ki maji ki ingəi.

¹⁸ Luwə taa'se ji majel'ti ilə'se taa, adi in təli, in ginn tɔgi'ti lə nyara ki dana nga.

¹⁹ M'elta be to ta k'el de'gi, tado re in be el ə, kasi el lə'se a ra kadi in gəri me ta kin el. Toki kete uni ngann rɔ'se'gi ba pəti to bər'gi indəi ta nya'ti ki to njen, ki nyara ki majel, ki ki lo kaya'ti ki a aw ki de kadi tanrɔ Luwə kakin ə, maji kadi, ki ngɔsine kin, uni ngann rɔ'se'gi to bər'gi indəi ta nya ra'ti ki dana, ki a aw sese kadi ari njay.

²⁰ Dɔkagilo'ti ki in bɔr lə majel kin, usi'se dɔ nya ra'ti ki dana el.

²¹ Nga ningə, in ri ə kadi a ingəi me nya'ti kin bəy wa? Nya kin in nya ki me'se olo dɔ'ti ə adi'se rɔsɔl, tado ta tɔlta'a in koy.

²² Ningə ki ngəsine kin, toki Luwə taa'n'se ilə'se taa, adi in tɔli bɔr'gi li'ə, kulə ra'se a aw sese me kar njay'ti, kadi ta tɔlta'a ə ingəi kaji ki biti ki non'ti.

²³ Tado nyakugə bəngi majel in koy, ningə nya kadi ki Luwə adi'je kare in kaji ki biti ki non'ti, me tɔ Jeju Kirisiti ki Burəbe lə'je.

7

Njekunme kadi Kirisiti in de ki in ginn tɔgi'ti lə ndukun el

¹ Ngannkon'm'gi ki konnann'm'gi, in gəri maji kadi ta ki m'nji m'el'se kin, m'el'se to de'gi ki gəri ndukun maji. Ningə ndukun aw ki tɔgi dɔ de'ti loki de isi'n ki dɔ'ne taa bəy kin par.

² In be ə, dene ki taa ngaw, ndukun dɔɔ'a nan'ti ki ngaw'a, loki ngaw'a isi'n ki dɔ'ne taa bəy kin par. A kin ə re ngaw'a oy ningə, ndukun ki dɔɔ'a nan'ti ki ngaw'a kin in dɔ'a'ti el nga.

³ Re ngaw'a isi ki dɔ'ne taa bəy ə təl taa dingəm ki rangi ningə, de'gi a oyi'ə to njekuwə marum. A re ngaw'a oy ningə, ndukun in dɔ'a'ti el nga, adi re taa dingəm ki rangi kaa, de a oo'ə to njekuwə marum el.

⁴ Nya kin to be ki rɔ'se'ti tɔ. In ngannkon'm'gi ki oyi nan'ti ki Kirisiti, me darɔ'ti, in gangi nan ki ndukun, adi in lə de ki rangi nga. De'ə kin in Kirisiti ki nje kində taa dann njekoy'gi'ti, kadi kulə ra'a'gi in nya Luwə.

⁵ Toki rɔta'ti, dɔkagilo'ti ki kete j'isi ji ra'n ndigi lə darɔ'je, nyənn nya ra'gi ki majel, ki ndukun ndu'de ki taa, ɔdi rɔ'ne rɔ'je'ti, adi ji ra nya ki aw se'je ki koy'ti.

⁶ Nan ki ngəsine kin, ji goto ginn ndukun'ti, tado j'oy, ji gangi nan ki nya ki kete uwə'je dangay'ti. Adi ji ra kulə ginn tɔgi'ti ki sigi, ki in tɔgi lə Ndil Luwə, um ji ra kulə ginn tɔgi'ti ki kete ki in tɔgi lə ndukun ki ndangi kin el nga.

⁷ Ta kin kɔr me'ə nan ri wa? Tɔji kadi ndukun in majel wa? Jagi, ndukun in majel el, nan k'in ə, in ndukun ə in nje kɔji'm majel kadi m'gər'ə. Kin ə re ndukun el'm ene: «A in ra kumnda el,» el ə, re m'a m'gər nya ki bari'ə kumnda el*.

⁸ Lo kin'ti, majel ingə row ki ndukun te ad'a kin kadi ində'n kumnda'gi ki dangi dangi me'm'ti. Tado kin ə re mbərkikində goto ə, majel a təl nya ki koy tɔ.

* 7:7 7.7 Tekitaga 20.17; Ndukun ki nja joo 5.21

⁹ Kete loki ndukun goto bay, m'nji kumngayira. Nan loki mbærkikində re, majel nga a təl nje kisi kumngayira.

¹⁰ Ningə m'in, m'oy, adi mbærkikində ki kadi aw sə'm ki kaji'ti kakin, ki ɔjido'm, təl aw sə'm koy'ti yo.

¹¹ Tado majel, ingə row ki mbærkikində te ad'a kakin, adi ədi'm ki gorow lə mbærkikində, aw sə'm adi koy.

¹² Lo kin'ti, ndukun ar njay, mbærkikində ar njay, in nya ki dana, in nya ki maji tɔ.

De in ginn tɔgi'ti lə majel

¹³ *Ndukun ki in nya ki maji, a təl kadi in row kingə koy lə'm el jagi. Ningə in majel ə in nje re ki koy do'm'ti, ki gorow lə nya ki maji, kadi toji'n rɔ'ne ki taga, taa kadi toji'n tɔgi'ne ki rɔ'je'ti ki in majel tɔ, ki gorow lə mbærkikində.

¹⁴ Ji gər kadi ndukun in nya lə Ndil, nan m'in, m'in de ki me darɔ'ti, ki majel ndogi'm.

¹⁵ Toki rɔta'ti, m'gər kum nya'gi ki m'nji m'ra'de el. Nya ki m'ndigi ra kin ə, m'ra el, ningə nya ki nəl'm el kin taa m'ra tɔ.

¹⁶ Kin ə re in nya inbe ki m'ndigi ra el kin taa m'ra ningə, m'ndigi do'ti ki ndukun kadi in nya ki maji.

¹⁷ Lo kin'ti, in m'inbe m'nji ra nya el, nan in majel ki isi me rɔ'm'ti.

¹⁸ Tado m'gər kadi darɔ'm'ti ki in darɔ ki ton kin, nyara ki maji a isi səm'ti el.

¹⁹ Tado m'ra nya ki maji ki m'ndigi ra kin el, ə nya ki majel ki m'ndigi ra el kin yo taa m'ra.

²⁰ Kin ə, in nya ki m'ndigi ra el yo ə m'ra ningə, in m'in ə m'nji ra el, nan in majel ki isi me darɔ'm'ti ə isi ra.

²¹ M'gər nya ki isi ra nya be ki kagilo'gi pəti nga: loki m'in, m'ndigi kadi m'ra maji nan, majel yo ə to adi m'ra.

²² Me'm'ti kəy kərɔki ningə, m'ingə rɔnel me ndukun'ti lə Luwə.

²³ Nan m'gər me rɔ'm'ti kadi tɔgi madi ki rangi isi non, isi rɔ ki ndigi ra ki in rɔ'm'ti. Tɔgi kin ra adi m'təl bər lə majel ki isi rɔ'm'ti.

²⁴⁻²⁵ Ki nyagər lə'm, m'nji m'ulə do'm ginn tɔgi ndukun'ti lə Luwə, nan me darɔ'ti ki ton, m'nji m'ulə do'm ginn tɔgi'ti lə majel ki ndə tɔgi'ne do'm'ti. M'in de ki nje kumtondoo, de ki kadi a taa'm ilə'm taa ji darɔ'ti ki in nya lə koy kin goto. Tɔji in ki do Luwə'ti ki aji'm ki gorow lə Burəbe lə'je Jeju Kirisiti!

8

Kisikidɔtaa ki tɔgi lə Ndil Luwə

¹ Ki ngosine kin, de'gi ki indäi rö'de nan'ti me tō Jeju Kirisiti, ta ki gangi goto dö'de'ti nga.

² Tado tōgi læ Ndil Luwə ki nje kadi de isi'n ki dö'ne taa me kində rö nan'ti me tō Jeju Kirisiti, taa'je ilə'je taa ji tōgi'ti læ majel ki tōgi læ koy.

³ In nya ki ndukun læ Moji asi kadi ra el, tado daro de ki ton ra adi tōg'ō goto. Nan Luwə ra nya kin ki gorow læ Ngonn'ō inbe, ad'a kadi or majel. Re ki daro ki tanan ki yan de ki njeramajel, gangi'n ta dö majel'ti ki aw ki tōgi dö daro de'ti.

⁴ Luwə ra be kadi ndigi ra ki dana læ ndukun læ Moji toltə'ne dö'je'ti, j'in j'isi njiyə kigo ndigi'ti læ'je el, nan j'isi njiyə kigo ndigi'ti læ Ndil Luwə yo kin.

⁵ Toki röta'ti, de'gi ki sii ginn tōgi'ti læ daro'de, isi rai ndigi læ daro de, nan de'gi ki sii ginn tōgi læ Ndil Luwə, isi rai ndigi læ Ndil Luwə tō.

⁶ Ra ndigi læ daro, a aw ki de be læ koy, nan ra ndigi læ Ndil Luwə, a aw ki de ad'a ingə kaji, a ad'a ingə lapiya.

⁷ Ra ndigi læ daro, in təl de njeban'ti læ Luwə. De ki njera ndigi læ daro, in de ki ulə dö'ne ginn ndukun'ti læ Luwə el, tado asi kadi a ra el.

⁸ De'gi ki sii ginn tōgi'ti læ daro'de, asi kadi a rai nya ki nəl Luwə el.

⁹ Nga ningə ingi, sii ginn tōgi'ti læ daro'se el, nan sii ginn tōgi'ti læ Ndil Luwə. Tado Ndil Luwə isi me'se'ti. Re de aw ki Ndil Kirisiti me'ne'ti el ə, in de læ Kirisiti el.

¹⁰ Re Kirisiti isi me'se'ti ə, daro'se kin a oy inbe, tado læ majel, nan Ndil Luwə adi'se kisikidōtaa, tado in de'gi ki Luwə təl'se de'gi ki dana takum'ne'ti.

¹¹ A re Ndil Luwə ki nje te ki Jeju dann njekoy'gi'ti isi me'se'ti ə, Luwə ki nje te ki Jeju Kirisiti dann njekoy'gi'ti a adi daro'se ki koy təl isi kumngayira ki takul Ndil'ə ki isi me'se'ti.

¹² Lo kin'ti, ngannkon'm'gi ki dene ki ki dingəm, j'awi ki bāngi dö'je'ti, ningə in bāngi læ daro kadi to ji ra'n ndigi læ daro el.

¹³ Tado re sii ta ra nya'ti kigo ndigi'ti læ daro'se ə a oyi. A re uni Ndil Luwə, tōli kulə ra'gi ki majel læ daro'se ningə, a sii ki dö'se taa tō.

¹⁴ Tado de'gi pəti ki Ndil Luwə isi or'de tarow in ngann'gi læ Luwə.

¹⁵ Tado Ndil ki ingəi'ə, in kadi ra'se bər'ti el, taa kadi təl ində bōl me'se'ti bay el tō. Nan in njera'se ngann koti'ti. In ki tarow li'ə kin ə j'isi ji bari'n nya ki ndu'je ki taa boi j'ene: «Aba, Baw'je*.»

* 8:15 8.15 Mrk 14.36

16 Ndil inbe kin ə in nje tɔji ndil'je kadi gər toki j'in ngann'gi læ Luwə.

17 Ə re j'in ngann'gi læ Luwə ningə, j'in kaa j'a j'ingəi nya maji'gi ki Luwə un ndu'ne dɔ'ti kadi n'a n'adi de'gi læ ne kin tɔ. J'a j'ingəi nya maji'gi kin nan'ti ki Kirisiti, tado j'ingəi kon nan'ti si'ə, kadi j'in nan'ti si'ə me tɔji'ti li'ə.

Tɔji ki a re

18 M'gər maji kadi kon ki dɔkagilo'ti ki bone kin asi nan ki tɔji ki Luwə a te ki dɔ'a kadi ji gər kin el.

19 Nyakində'gi pəti sii dfele, isi nginəi dɔkagilo ki Luwə a tɔji'n tɔji læ ngann'gi læ'ne.

20 Tado nyakində'gi osi ginn tɔgi'ti læ tɔgi'gi ki nda'de goto. In ki me ndigi læ'de inbe el, nan in Luwə inbe ə ndigi be kadi in ginn tɔgi'gi'ti kin.

21 Ningə isi indəi me'de dɔ'ti kadi ndo kare ə, a tei ginn tɔgi'ti ki nje tuji'de ki uwə'de bər'ti kin. A tei ginn'ti kɔ kadi ingəi dɔ'de nan'ti ki ngann'gi læ Luwə, taa kadi in me tɔbar'ti læ ngann'gi læ Luwə tɔ.

22 Ki ngəsine kin, ji gər kadi nyakində'gi kin pəti isi tuməi um um to dene ki ndo ra'a be.

23 Ningə in nyakində'gi par dɔrɔ'de el, j'in ki j'ingəi Ndil Luwə to nya ki dɔkete dann kadikare'gi'ti læ Luwə ka, ji tuməi um um tɔ, j'isi ji nginə kadi Luwə təl'je ngann'ne'gi'ti, kadi taa darɔ'je ilə taa.

24 Tado Luwə aji'je, nan in ki j'isi ji nginə ta'a to nginə bay. Nga ningə, re de oo nya ki isi nginə ta'a ki kum'ne ningə, in nya ki isi nginə ta'a el nga. De ki kadi oo nya ki kum'ne, ə təl isi nginə taa to nginə bay goto.

25 A re ji nginə ta nya ki j'oo ki kum'je el ningə, ji nginə ta'a ki koreme.

26 In be tɔ ə, Ndil Luwə isi re ra'n se'je, me tɔgi goto'ti læ'je. Tado ji gər kelta ki Luwə toki maji kadi j'el'n el, nan Ndil Luwə inbe isi el si'ə ta tor'je'ti ki ndu ki de asi gər me'ə el.

27 Ningə Luwə ki gər ngarme'je, gər nya ki Ndil ndigi kadi el'ə, tado Ndil isi elta ki Luwə, tado maji læ de'gi læ Luwə, toki Luwə inbe ndigi'n.

28 Ji gər kadi nya'gi pəti rai nya tado maji læ de'gi ki ndigi Luwə, adi in de'gi ki inbe bər'de kigo kɔji'ti læ'ne.

29 Tado nje ki Luwə gər'de kete, ə un ndu'ne dɔ'de'ti kadi toi to Ngonn'o Kirisiti be, kadi Kirisiti in ngonn ngatɔgi læ bulə ngannkon'gi.

30 Adi in nje ki Luwə mbəti'de kete, Luwə bər'de tɔ, nje ki Luwə bər'de, Luwə təl'de de'gi ki dana takum'ne'ti tɔ,

ningə nje ki Luwə təl'de de'gi ki dana takum'ne'ti, adi'de toji to.

Ingi ki Luwə ndigi'de, in ndigi kibo ngayn

³¹ Ta ki kadi j'eli do lo'ti kin goto. Re Luwə in se'je ə, de ki kadi a osi'je ta goto.

³² Luwə ki un kon do Ngonn'ne'ti inbe ko el, nan un'ə ilə ko tado lə'je pəti, a adi'je nya'gi pəti kare nan'ti ki Ngonn'o.

³³ De ki kadi a ində ta do de'gi'ti ki Luwə mbəti'de goto, tado in Luwə inbe ə təl'de de'gi ki dana takum'ne'ti.

³⁴ De ki kadi a gangi ta do'de'ti goto, tado Kirisiti in nje koy. Kibo ngayn, in ə ində taa dann njekoy'gi'ti, isi dojikol Luwə'ti, isi elta ki Luwə tado lə'je.

³⁵ De ki asi kadi a gangi'je nan'ti ki ndigi ki Kirisiti ndigi'je kin goto. In kumtondoo, eke me kon asi el, kindəkumndoo, eke bo, eke ndoo, eke tuji, eke koy, asi el.

³⁶ Makitu lə Luwə el ene:

«Tado lə'i,

koy in kadi'je'ti ndəkba ki sin ge, kada ge ki losol'ə ge.

De'gi oyi'je to da'gi ki de isi aw se'de lo tol'de'ti be'»

³⁷ Nan me nya'gi'ti kin pəti, j'a ji təti ro ki togi ki ngayn ki nje ndigi'je adi'je.

³⁸ Tado m'gər maji, toki rəta'ti, kadi in koy el num, in kisikidətaa el num, in malayka'gi el num, in togi lə ndil'gi ki majel el num, in nya ki bone el num, nya ki lo ti'ti el num, in togi'gi ki me donangi'ti el num,

³⁹ in togi'gi ki taa el num, in ki nanga el num, in nyakində madi el num, nya madi kare ki asi kadi a gangi'je nan'ti ki ndigi ki Luwə ndigi'je me to Jeju Kirisiti ki Burəbe lə'je kin goto.

9

Luwə mbəti ngann Isirayel'gi to de'gi lə'ne

¹ Me kində ro nan'ti me to Kirisiti, ta ki m'aw to m'el kin in ta ki rəta'ti um in ta ngom el. Nga ningə, me'm ki kəy inbe kaa, ki togi lə Ndil Luwə, mannaji do ta'ti kin kadi in ta ki rəta'ti.

² Me kon kibo ngayn ra'm, ningə me'm to'm ki do ndo'gi tado

³ lə ngannkon'm'gi ki ginn koji'ti lə'm. M'ndigi kadi darə'm inbe, Luwə man'm, kadi m'gangi nan ki Kirisiti tado maji lə'de.

⁴ Adi in ngann Isirayel'gi ki Luwə təl'de ngann'ne'gi'ti, toji'de tobar lə'ne adi gəri, un mindi'ne adi'de, adi'de ndukun, adi isi kawinan non'a'ti, ilə ndu'ne adi'de*,

⁵ taa in ginn koji'ti læ burəbaw'gi ki Luwə bar'de kete. Ingi ə Kirisiti *De ki Luwə mbət'ə te ginn koji'ti læ'de tɔ. Kirisiti ki in dɔ nya'gi'ti pəti. Maji kadi tɔji in dɔ Luwə'ti ki dɔkagilo'gi ki dɔkagilo'gi†. Amen.

⁶ In kin tɔji kadi ndu Luwə təl nya ki nda'a goto el. Toki rɔta'ti, de'gi ki ginn koji'ti læ *Isirayel in ngann Isirayel'gi dɔrɔ el,

⁷ taa de'gi ki ginn koji'ti læ Abiraham in ngann me'ə'gi pəti el, tado Luwə el Abiraham ene: «In ki ginn koji læ *Isaki ə in a ingə'n de'gi ki ginn koji'ti læ'i‡.»

⁸ Nya kin tɔji kadi ngann Abiraham pəti ə in ngann Luwə el, nan in ngann'gi ki oji'de kigo kun ndu'ti læ Luwə ki un adi Abiraham ə in ngann'a'gi ki rɔta'ti.

⁹ Tado Luwə un ndu'ne be ene: «Dɔkagilo'ə inbe kin be ə, m'a m're, ningə Sara a ingə ngonn kare§.»

¹⁰ Lo kin'ti, ginn'ə gangi el bay, Rebeka kaa in non bay tɔ. In ki Isaki ki kare inbe kakin tɔ ə oji'n ndungə'gi ki joo.

¹¹ Nga ningə, kete non koji ngann'gi'ti kin, loki rai nya ki maji ki nya ki majel el bay ə, Luwə mbəti ki kare kigo me ndigi'ti læ'ne kadi ndigi ra li'ə tɔl'n ta'ne.

¹² Luwə mbəti ngonn kare kigo ndigi'ti læ de madi el, nan in kigo ndigi'ti li'ə in Luwə ki bar'de, ə el'n Rebeka ene: «Ngonn ki ngatɔgi a ra bər læ in ki du*.»

¹³ Ta kin te toki makitu læ Luwə el'n ene: «M'ndigi *Jakobi, ə m'mbəti Esuwa†.»

¹⁴ Ta ki kadi j'eli dɔ lo kin'ti goto, Luwə in njera nya ki dana, nyara ki dana el goto rɔ'a'ti jagi.

¹⁵ Tado el Moji ene: «M'a m'ra maji ki de ki kadi m'ra si'ə maji, ə m'a m'oo kumtondoo læ de ki kadi m'oo kumtondoo li'ə tɔ‡.»

¹⁶ In kin in kigo ndigi'ti læ de madi el, taa in kigo kulə'ti ki ra ngayn el tɔ, nan in kigo ndigi'ti læ Luwə ki nje k'oo kumtondoo.

¹⁷ In be tɔ ə, Luwə el'n ta ngar Parawon me Makitu'ti læ'ne ene: «In m'inbe ə m'indəi lo kin'ti kadi m'oji'n tɔgi'm ki rɔ'i'ti, ə kadi tɔ'm bari'n ta de'gi'ti pəti ki dɔnangi'ti ne tɔ§.»

¹⁸ Lo kin'ti, kadi ji gər toki Luwə oo kumtondoo læ de kigo me ge'ti li'ə, ə adi me de ngan kigo me ndigi'ti li'ə tɔ.

Wongi ki k'oo kumtondoo læ Luwə

† 9:5 9.5 KNK 2.29 ‡ 9:7 9.7 Lotum 21.12 § 9:9 9.9 Lotum 18.10 * 9:12
9.12 Lotum 25.23 † 9:13 9.13 Mal 1.2-3 ‡ 9:15 9.15 Tekitaga 33.19 § 9:17
9.17 Tekitaga 9.16

19 De madi a el'm ene re Luwə ra nya ki me ndigi ningə, ke ra bann ə isi aw ki ta ki de'gi bay wa? Tado de ki kadi tanrə ndigi li'ə goto.

20 Nan in de kare par in nan ə kadi manji ta Luwə'ti wa? Ngoo asi kadi a el be'ne ene: «Tado ri ə ra'm adi m'to be el wa?»

21 Nje kuwə ngoo, asi kadi, ki hanji ki kare inbe kin, uwə'n ngoo ki gat'a in ngayn, ə ki hanji ki kare inbe kin, uwə'n in ki gat'a in ngayn el to.

22 Lo kin'ti, Luwə ndigi ngayn kadi oji wongi lə'ne, ə adi de'gi gəri tög'ɔ to, nan ore me'ne ə təl ore bay dɔ de'gi'ti ki asi tuji, kadi buki wongi lə'ne dɔ'de'ti, tuji'n'de kɔ.

23 Nan, Luwə ndigi ngayn to kadi n'toji tobar lə'ne ki rɔ de'gi'ti ki asi k'oo kumtondoo, ki ra go'de kete kadi sii sə'ne me tobar'ti lə'ne.

24 Nga ningə, de'gi kin in j'ingi ki Luwə bar'je. Bar'je dann Juwipi'gi'ti par el, nan bar'je dann ndəgi de'gi'ti ki in Juwipi'gi el to.

25 Ningə in ta ki Luwə inbe el me makitu'ti lə Oje ene:

«De'gi ki kete in de'gi lə'm el,
M'bar'de de'gi lə'm bone,
Ə de'gi ki kete in njendigi'gi lə'm el,
M'bar'de njendigi'gi lə'm bone*.

26 Nga ningə, lo'ti inbe ki de'gi eli'de'ti eyina:

“In de'gi lə Luwə el kin”,
A bari'de ngann'gi lə Luwə ki nje kisi kumngayira†.»

27 Ejay iləmbər ki yan'ne to, oji'n dɔ ngann Isirayel'gi ene: «Kin ə re ngann Isirayel'gi banyinan to nangira ki ta ba'ti be kaa, in nje ki madi'gi par ə a ingəi kaji.

28 Tado Burəbe el ene ta lə'ne n'a n'təl ta'a kadi osi taga panyi num, kalangi ba num to dɔnangi'ti ne‡.»

29 Ningə in toki ta ki Ejay inbe kaa el kete ene:

«Kin ə re Burəbe lə njero'gi,
Inyə de'gi madi to ginn koji lə'je el nga a,
Re j'a ji to to Sɔdɔm be,
Re j'a to tanan ki Gɔmər be§.»

Isirayel in ki kaji ki re ki gorow kində me dɔ ramaji'ti lə Kirisiti

30 Ta ki kadi j'eli dɔ ta'ti kin ə to kin: de'gi ki gəri Luwə el, ki sangi row kadi n'in de'gi ki dana el, nan Luwə ɔr ta dɔ'de'ti adi təli de'gi ki dana. Təli de'gi ki dana ki gorow kunme kadi Kirisiti.

* 9:25 9.25 Oje 2.25 † 9:26 9.26 Oje 2.1 ‡ 9:28 9.28 27-28; Ejay 10.22-23

§ 9:29 9.29 Ejay 1.9

³¹ Nga ningə, ngann Isirayel'gi ki sangi kadi n'in de'gi ki dana ki gorow læ ndukun taa, tei lo ndukun'ti kakin el.

³² Tei low'ə'ti el tado oyi kadi in nya ki n'a n'ingəi ki row kulə ki ra yo um ki row kunme dɔ ramaji'ti læ Kirisiti el. Lo kin'ti, awi tugəi nja'de mbal'ti, awi to kosi.

³³ Toki makitu læ Luwə el'n ene:

«Oyi, me bebo'ti ki Siyon,

M'ində mbal ki nje tugə de non,

In mbal ki nje tugə de k'ilə,

Nan de ki un me'ne adi, nan rɔ'a a sol'ɔ el*.»

10

Juwipi'gi ki de'gi ki in Juwipi'gi el, Be'de in kareba

¹ Ngannkon'gi, nya ki uwə me'm ngayn ki m'nji m'dəji Luwə tado læ Juwipi'gi, in kadi ingəi kaji.

² Tado m'asi kadi m'mannaji læ'de, toki tingəi bil tado læ Luwə, nan k'in ə in tingə ki nyagər goto me'ti.

³ Toki rɔta'ti, gəri row ki Luwə isi ɔr'n ta dɔ de'gi'ti el, adi isi sangi row kin ki dɔ'de inbe'gi. Lo kin'ti, ingi, gotoi dɔ row'ti ki Luwə isi ɔr'n ta dɔ de'gi'ti.

⁴ Tado Kirisiti ə in ta tɔlta ndukun, kadi de ki ra un me'ne ningə, Luwə ɔr ta dɔ de'ə'ti.

Kaji to tado de ki ra ki un me'ne adi Burəbe

⁵ Moji inbe elta ɔji'n dɔ kɔr ta dɔ'ti ki gorow læ ndukun ene: «De ki təl rɔ'ne go ndukun ningə, de'ə a aji ki row læ ndukun kakin*.»

⁶ Ningə ta ki ɔjido kɔr ta dɔ'ti ki row kunme ə to kin: «Ononyi kadi el me'i'ti ene: nan ə a aw dɔran'ti wa?» Tado Kirisiti in dɔran'ti ə re.

⁷ Taa, nan ə a aw koo wa kaa, el be el tɔ, tado Kirisiti ində taa lo koy'ti dann njekoy'gi'ti.

⁸ Makitu læ Luwə el ene: «Ta læ Luwə in kad'i'ti ndəkba, to ta'i'ti kadi el, in ngarme'i'ti. In ta kunme kin ə j'isi j'ilə mbər'ə†.»

⁹ Toki rɔta'ti, re ta te ta'i'ti toki Jeju in Burəbe, ə re un me'i toki Luwə un'ə taa dann njekoy'gi'ti ningə, a ingə kaji.

¹⁰ Tado kunme ki in ngarme'de'ti ə Luwə a ɔr ta dɔ de'ti, ningə ta ki te ta de'ti ə a aji'de tɔ.

¹¹ Tado makitu læ Luwə el ene: «De ki ra ki un me'ne ad'a ə, rɔ'a a sol'ɔ el‡.»

¹² Lo kin'ti, dangi dangi goto dann Juwipi'gi'ti ki de'gi ki in Juwipi'gi el. Pəti Burəbe ki kare inbe kin ə in Burəbe læ'de. In ki nje kadi nya maji de'gi pəti ki bari tɔ'a.

* 9:33 9.33 Ejay 8.14-15 * 10:5 10.5 Lebitiki 18.5 † 10:8 10.8 6-8; Ndukun ki nja joo 9.4, 30.12-14 ‡ 10:11 10.11 Ejay 28.16

13 Tado makitu læ Luwə el ene: «De ki ra ki ɓar tɔ Burəbe a ingə kaji§.»

14 Nga ningə, kin ə de'gi uni me'de adi'ə el ə, lo kadi a ɓari tɔ'a goto, a kin ə de el'de ta li'ə el ə, lo kadi a uni me'de adi'ə goto, a kin ə de ki nje kiləmbər ta li'ə goto ə, lo kadi a oyi ta li'ə goto tɔ.

15 A kin ə de'gi ki njekawkulə'gi gotoi ə, lo kadi de a iləmbər ta li'ə goto tɔ. Makitu læ Luwə elta dɔ'ti be ene: «In nya ki rɔnel ngayn kadi de oo nja nje kiləmbər Poyta ki maji*.»

16 Nan de'gi madi mbeti təli rɔ'de go Poyta'ti ki maji. Nga ningə, Ejay dəji ta dɔ lo kin'ti ene: «Burəbe, de ki un me'ne dɔ mbər'ti ki j'ilə kin goto†.»

17 Ji gər toki de a un me'ne ki gorow læ Poyta ki maji ki oo, nga ningə, Poyta ki maji kin, in mbər ta læ Kirisiti.

18 Ə kadi m'dəji m'oo ke Juwipi'gi oyi ta kin el biti wa? Oyi ta kin maji. Tado makitu læ Luwə elta dɔ'ti ene:

«Ndu nje kiləmbər Poyta ki maji aw ki dɔ ɓe'gi pəti, taa, de'gi ki sii dɔboy lo'gi'ti ki dɔnangi'ti ne pəti kaa, ta ki ta'de'ti osi mbi'de'ti tɔ‡.»

19 Ə kadi m'dəji m'oo ke ngann Isirayel'gi gəri me ta ki ɓar kin el wa? Moji elta ki ta Luwə'ti dɔ lo kin'ti ene:

«M'a m'adi jangi ra'se dɔ de'gi'ti ki de gər ginn'de el, M'a m'adi wongi ra'se ngayn dɔ de'gi'ti ki in de'gi ki nyagər læ'de goto§.»

20 Ejay aw biti elta ki ta Luwə'ti ene:

«De'gi ki sangi kaa sangi'm'in el, ingəi m'in, M'te ki dɔ'm taga m'adi de'gi ki dəji'm'in nya madi el.»

21 Nan ki ɔjido ngann Isirayel'gi, Moji ilə dɔ'ti ene:

«Ndo'gi pəti, m'ulə ji'm m'adi de'gi ki nje təl rɔ'de go ta'ti el,

De'gi ki nje tanrɔ*.»

11

Luwə mbəti ngann Isirayel'gi el

1 M'dəji kadi m'oo ke Luwə mbəti de'gi lə'ne ki in ngann Isirayel'gi kin wa? Jagi, Luwə mbəti ngann Isirayel'gi el. Tado m'in ki dɔ'm, m'in ngonn Isirayel, m'in ginn koji'ti læ Abiraham, me koji'ti læ Benjamen.

2 Luwə mbəti de'gi lə'ne el, in de'gi ki mbəti'de kete mayinu. Ingi, ta ki njekeltakita Luwə'ti Eli, el me makitu'ti

§ 10:13 10.13 Juwəl 3.5

* 10:15 10.15 Ejay 52.7 † 10:16 10.16 Ejay 53.1

‡ 10:18 10.18 Pa'gi 19.5

§ 10:19 10.19 Ndukun ki nja joo 32.21 * 10:21

10.21 Ejay 65.1-2

lɔ Luwɛ, sɛki'n dɔ ngann Isirayel'gi rɔ Luwɛ'ti kin, in gəri maji.

³ Eli el ene: «Burɔbe, tɔli njekeltakita'i'gi'ti pɛti tigɔ, lo'gi ki de'gi isi ilɔi kadikare'ti adi'nu kin, budi'de nanga mur mur, in m'in ki kar'm par ɔ m'nanyi, ningɔ isi sangi kadi n'tɔli'm'in tɔ.»

⁴ Nan ta ki Luwɛ ilɔ'ti ɔ to kin: «M'ngɛm de'gi dɛr siri m'indɔ ta dangi, to de'gi lɔ'm, ki ɔsi mɛkɛsi de nanga non yo Bal'ti el*.»

⁵ Be tɔ ɔ, dɔkagilo'ti ki bɔne, ngonn kuti ngann Isirayel'gi madi nanyinan, kadi sii to de'gi ki Luwɛ mbɛti'de kigo memaji'ti lɔ'ne.

⁶ Luwɛ mbɛti'de kigo me maji'ti lɔ'ne, um in kigo kulɔ ra'de'ti el. Re be el ningɔ, memaji lɔ Luwɛ kin a in memaji ki rɔta'ti el.

⁷ Me ta kin ene ri wa? M'ene nya ki ngann Isirayel'gi sangi, ingɔi nya'a el, ningɔ in de'gi ki Luwɛ inbe mbɛti'de ɔ ingɔi. Ningɔ ndɔgɔ'gi, tɔli nje me ngan.

⁸ Nje me ngan toki makitu lɔ Luwɛ el'n ene:

«Luwɛ adi hangal'de oy njum,
Adi kum'de oo lo el,
Ningɔ adi mbi'de boy ndɛngirɔ tɔ.
Nya kin ra nya bitɔ bɔne†.»

⁹ Nga ningɔ Dabidi kaa elta dɔ lo kin'ti tɔ ene:

«Kadi nyakusɔ rɔnel lɔ'de tɔl kulɛkikiyɔ kuwɛ'de,
Kadi tɔl jigi tugɔ'de ki kadi osi,
Kadi in row kindɔkɔji lɔ bulɔ de'gi, kadi in nyakugɔ goji'de
ki majel ɔjido kulɔ ra'de.

¹⁰ Kadi kum'de diw adi oyi lo el,
Adi rugi gidi'de bo ki dɔkagilo'gi pɛti‡.»

¹¹ M'dɔji kadi m'oo ke jigi ki tugɔ Juwipi'gi ilɔ'de adi osi kin kadi a indɔi taa el bitɔ wa? Jagi, a indɔi taa, nan ki gorow lɔ nya ra ki go'ti el ki rai, ɔ ndɔgi de'gi ingɔi kaji. Ingɔi kaji kadi jangi ra'n de'gi ki Isirayel.

¹² Nga ningɔ, kin ɔ re nya ra ki go'ti el lɔ Juwipi'gi ki rai, tɔl maji lɔ de'gi pɛti ki dɔnangi'ti ne, kin ɔ ton lɔ'de tɔl maji lɔ de'gi ki in Juwipi'gi el ningɔ, tɔji kadi re indɔi rɔ'de ta kaji'ti ki rɔ tinyi'de ningɔ, maji lɔ'de a to mbar mbar gogi bay.

Kaji lɔ de'gi ki in Juwipi'gi el

¹³ Ingɔi ki in Juwipi'gi el, toki m'in'n njekawkulɔ ki rɔ de'gi'ti ki in Juwipi'gi el, m'el'se kadi in gəri toki m'piti kulɔ ki to ji'm'ti.

* 11:4 11.4 3-4; 1 Ngar'gi 19.10, 18 † 11:8 11.8 Ndukun ki nja joo 29.3; Ejay 6.10 ‡ 11:10 11.10 9-10; Pa'gi 69.23-24

14 Kulə kin to kadi ke a ɔsi de'gi ki ginn koji'ti lə'm adi jangi ra'de, be kadi toki madi'gi ingəi kaji.

15 Kin ə kɔr ki Luwə ɔr Juwipi'gi gogi, in row kulə noji nan'ti lə Luwə in ki de'gi ki dɔnangi'ti ne ningə, təl'de ki rɔ Luwə'ti gogi a in nya ki maj'a in ngayn. A in kində taa lo koy'ti kaw lo kisikidɔtaa'ti.

16 Ningə kin ə re dow mapa ki rai ki ko ki dɔkete in yan Luwə ningə, ndəgi mapa ba pəti in li'ə tɔ, a kin ə ngirə kagi in yan Luwə ningə, baji'ə'gi in yan Luwə tɔ.

17 Ningə Isirayel to to kagi buni ki be be: Luwə gangi baji'ə'gi madi kɔ, ə uni in ki in ginn koji lə Isirayel el, ki in kagi buni ki mu, re tinyəi'nu tor'de'ti dann ndəgə'gi'ti, adi ra dɔ ngirə buni'ti ki be, isi njuw bote'ə tɔ.

18 Ningə in, in nya ki kadi in kidi'n baji kagi'gi ki gangi'de kɔ kin el. Kin ə re inyə kadi kidi'de ə, kadi me'i olo dɔ'ti toki, in in ə ra dɔ ngirə'de'ti um in ngirə'de ə rai dɔ'i'ti el.

19 Dɔmaji ə, a el ene: «Gangi baji'ə'gi ə tinyəi'm'in tor'de'ti.»

20 Ningə in ki rɔta'ti kadi gangi'de tado ingi, oyi tor ra maji lə Kirisiti el, ningə in, tinyəi'nu tor'de'ti tado un me'i adi Kirisiti. Nan re in be kaa, kadi ində gu'i el, adi bol rai to ra yo.

21 Tado kin ə, kagi ki be inbe mindi ka Luwə gangi baji'ə'gi ningə, kadi oo rɔ'i maji nan in taa a inyəi el jagi.

22 Kadi in gər toki Luwə in njera maji ə kadi in gər toki in de ki ngan ngayn tɔ: Luwə in de ki ngan ki rɔ de'gi'ti ki ɔsi, ə in de ki njera maji ki rɔ'i'ti in tɔ. Nan k'in ə, kadi ra dɔ nja'i'ti me ramaji'ti li'ə kin. A re in be el ə, a gangi iləi kɔ to baji kagi ki be kin be tɔ.

23 Nga ningə, ki ɔjido ngann Isirayel'gi, kin ə inyəi ta me ngan lə'de ə, Luwə a təl kadi tinyəi'de tor'de'ti gogi tado aw ki tɔgi kadi tinyəi'n'de gogi.

24 Kin ə in ki in baji kagi buni ki mu mindi, ə Luwə gangi re tinyəi ta kagi buni'ti ki be ki in lo lə'i el kin ə, ngann Isirayel'gi ki in baji kagi buni ki be kin ningə, Luwə a təl tinyəi'de maji gogi lo tor'de'ti el wa.

Ta ki dɔ kaji'ti lə ngann Isirayel'gi

25 Ngannkon'gi, m'ndigi kadi in gəri ginn ta lə Luwə ki to lo kiyə'ti kin, um kadi sii day el. Be el ə a oyi rɔ'se'ti to nje gosi ki ngayn. Ningə kadi in gəri toki dow Isirayel'gi madi, me'de a ngan biti kadi de'gi ki gəri Luwə el pəti, tei kaji'ti.

26 Lo kin'ti nga a nyi Isirayel'gi pəti a ingəi kaji toki makitu lə Luwə el'n ene:

«Nje taa dɔ de'gi a in Siyon'ti ə a re,
a ɔr k'aldo ta lə de'gi ki ginn koji'ti lə Jakobi kɔ.

27 In kin ə in kunmindi ki a dɔɔ'je nan'ti se'de,
loki m'a m'or majel lə'de kɔS.»

28 Kin ə ji gon mbəti ki Juwipi'gi mbəti Poyta ki maji kin ningə, j'a j'ene in njeban'gi lə Luwə. Ningə in kin ə in kaji lə'se. Nan re ji gon mbəti ki Luwə mbəti'de kin tɔ ningə, j'a j'ene Luwə ndigi'de bay tado lə kaw'de'gi tɔ.

29 Tado Luwə adi de nya ə təl taa ji'ə'ti el, taa bar de ə təl tuwə el tɔ.

30 Kete mayinu, ali ta ta Luwə'ti, nan ngɔsine, Luwə oo kumtondoo lə'se, tado kal ki Juwipi'gi ali dɔ ta.

31 Be tɔ ə, ingi kaa alidɔ ta bone, kadi Luwə oo'n kumtondoo lə'se. Lo kin'ti nga ningə, ingi kaa Luwə a oo kumtondoo lə'de tɔ.

32 Tado Luwə adi tarow de'gi pəti ali dɔ ta, kadi oji'n'de memaji lə'ne.

Tɔji ki dɔ Luwə'ti

33 Ki rɔta'ti, nyakingə lə Luwə aldɔ lo, gosi, ki nyagər li'ə əti bɔl ki dum! De ki kadi gər me ta ki gangi li'ə goto, de ki kadi gər kɔji ra li'ə goto.

34 In ə Makitu lə Luwə el'n ene:
«De ki gər ta ki me Burəbe'ti goto,

De ki kadi oj'ɔ ta goto*.»

35 «Taa de ki kadi un nya adi Luwə kete,
Kadi to go'ti ə Luwə ugə bang'a ka goto tɔ†.»

36 Tado in Luwə ə ində nya'gi pəti, nya'gi pəti toi ki takul'ə, tado li'ə. Kadi tɔbar in lə Luwə ki dɔkagilo'gi ki dɔkagilo'gi! Amen!

12

Njiyə ki nəl Kirisiti

1 Ngannkon'm'gi, toki Luwə oji'n'je memaji lə'ne ki taga adi ji gəri, m'ulə dingəm me'se'ti kadi uni darɔ'se inbe to kadikare ki kumngayira, indəi taa dangi to nya ki nəl Luwə, adi Luwə. In kin ə in gosi Luwə kigo ndil'ti ki kadi osikurə.

2 Ningə kadi uni gorow nyara ki de'gi isi rai dɔkagilo'ti ki bone kin el, nan kadi inyəi rɔ'se'ti adi nyagər ki sigi ki Luwə adi'se kin, mbəl'se. Lo kin'ti, a gəri kum nya ki in nya ki Luwə ndigi: adi in nya ki maji, nya ki nəl'ə, nya ki gorow'ə'ti.

3 Ki takul kadikare ki Luwə adi'm, m'el de ki ra dann'se'ti kadi uni ta rɔ'se ki aldɔ maji el, nan kadi oyi ta rɔ'se ki gorow'ə'ti, de ki ra, kigo tɔgi kunme'ti li'ə ki Luwə ad'a.

⁴ Darɔ'je in kareba, nan ngann rɔ'je'gi in dangi dangi. Ningɔ nan nan aw ki kulə lə'ne ki sɔw dɔ'ne.

⁵ Be tɔ ə ji banyi, nan j'in kareba me kində rɔ nan'ti me tɔ Kirisiti. J'in ki dɔ'je dɔ'je, nan j'in ngann rɔ'gi lə nan.

⁶ Ningɔ, Luwə adi'je kadikare'gi ki dangi dangi kigo memaji'ti li'ə ki adi'n'je. Kin ə re in kadikare kelta ki ta'a'ti ə adi ə, kadi ra'n kulə kigo kunme'ti.

⁷ Kin ə re de madi aw ki kadikare ra kulə dann de'gi ə, kadi ra kulə; kin ə de madi aw ki kadikare ndo nya de'gi ə, kadi ndo'de nya.

⁸ Kin ə de madi aw ki kadikare kulə dingəm me de'gi'ti ə, kadi ulə dingəm me'de'ti; kin ə de madi aw ki kadikare kadi nya de'gi ə, kadi adi ki menda, kin ə de madi aw ki kadikare kɔrnɔn de'gi ə, kadi ɔr ɔrnɔn'de ki rɔ ki tinyi kati; kin ə de madi aw ki kadikare k'oo kumtɔndoo lə de'gi ə, kadi oo kumtɔndoo lə'de ki rɔnel.

⁹ Maji kadi ndiginan ki dann'se'ti in ndiginan ki rɔta'ti. Ningɔ kadi ɔsi nya ki majel ngərəngi, ə kadi uwəi go nyara ki maji ngan tɔ.

¹⁰ Maji kadi in ndiginan dann'se'ti ndiginan lə ngannkon nan'gi. Ningɔ kadi de ki ra sangi kadi n'in taa n'ɓuki madi'ne'gi'ti.

¹¹ Kadi in de'gi ki njerakulə, daw goto rɔ'se'ti, ə rai kulə lə Burəbe ki rɔ ki tingəbil.

¹² Ningɔ kadi rai rɔnel dɔ nya'ti ki isi nginəi ta'a, kadi orei me'se dɔ kon'ti, ə uwəi tɔgi'se ba me kelta'ti ki Luwə tɔ.

¹³ Kadi kanyi ki ngannkon'se'gi me nya'gi'ti ki to rɔ'de, ə kadi uwəi mbah'gi ki rɔ'se'ti maj'a.

¹⁴ Njangi dɔ de'gi ki nje kadi'se kon; njangi dɔ'de um manni'de el.

¹⁵ Rai rɔnel ki de'gi ki isi rai rɔnel, ə nonyi ki de'gi ki isi nonyi tɔ.

¹⁶ Maji kadi hal'se ɔsi go nan'ti. Sangi row nyara ki tɔbar el, nan kadi sangi row nyara ki dɔ'a du. Ningɔ kadi oyi rɔ'se to nje gosi ki ngayn el tɔ.

¹⁷ Re de ra'se'i majel ə, ugə'ə ɓangi majel ki ra sə'i kin ki majel el nga. Indəi dɔ rɔ'se'ti kadi rai maji takum de'gi'ti pəti.

¹⁸ Kin ə re tarow lapiya in rɔ'se'ti, ə to kadi sangi ə, sangi adi lapiya to dann'se'ti ki de'gi pəti.

¹⁹ Njendigi'm'gi, kadi inɓe'gi ugəi ɓangi majel ki de ra sese el, nan inyəi wongi lə Luwə adi ɔdi de'ə. Tado Luwə el me makitu'ti lə'ne ene:

«M'in ə m'in nje kugə ɓangi majel ki de ra ki madi'ne.

De ki ra nya ki majel ki madi'ne,

M'in ə m'a m'ɔj'ɔ kum'ə tor'ti*.»

²⁰ Luwə ilə dɔ'ti ɓay tɔ ene:

«Re ɓo ra nje ban lə'i ə, ad'a nya sɔ,

Re kundə ra'a ə, ad'a mann anyi.

Re in ra be ningə,

A to to yal por ə ɔy ɓuki dɔ'a'ti be†.»

²¹ Adi majel dum dɔ'i el, nan kadi dum dɔ majel ki maji ki ra.

13

Təl rɔ go ndu'ti lə nje konɓe'gi

¹ Kadi de ki ra kaa təl rɔ'ne go ndu'ti lə nje konɓe'gi ki sii dɔ ɓe'ti. Tado konɓe ki to bann bann kaa in Luwə ə in nje kadi de, ningə nje ki sii dɔ ɓe'ti, in Luwə ə ində'de.

² In tado kin ə, de ki ində gu'ne ki nje konɓe, isi ɔsi ta ndu Luwə. Nje ki isi indəi gu'de ki nje konɓe'gi'ti, si ndɔri ta ki gangi lə Luwə rei ki dɔ'de'ti.

³ Ningə, de'gi ki njera nya ki maji ə, isi ɓoli nje konɓe'gi el, nan in de'gi ki njera nya ki majel ə isi ɓoli'de. Ə re ge kadi in ɓol nje konɓe el ningə, ra nya ki maji par ə a piti.

⁴ Tado nje konɓe in de ki isi ra kulə adi Luwə kadi kulə ra'se in kuləra ki maji. A kin ə re isi ra nya ki majel ningə, in ɓol nje konɓe, tado in kare ə aw ki nya kati el. Loki nje konɓe gangi ta dɔ de'ti ningə, isi ra kulə lə Luwə, ində ɔj'ɔ ə ɔji wongi lə'ne dɔ de'ti ki njera nya ki majel ad'a gər.

⁵ In tado kin ə, maji ngayn kadi de ulə dɔ'ne ginn tɔgi'ti lə nje konɓe'gi. Ningə kadi ulə dɔ'ne ginn tɔgi'ti tado ɓol wongi lə Luwə par kareba el, nan tado kadi me de uwə ki ta el.

⁶ In ginn'ə kin tɔ ə isi ugəi lambo, tado de'gi ki isi taai lambo ji'se'ti, in de'gi ki Luwə adi'de kulə kin kadi rai.

⁷ Lo kin'ti, maji kadi adi de ki ra nya ki maji kadi adi'ə: Adi lambo de ki maji kadi adi'ə, adi nyagangi'gi ki dɔ'se'ti de ki maji kadi adi'ə, in ɓoli de ki maji kadi in ɓoli'ə, ə ɔsikurə de ki maji kadi ɔsikurə tɔ.

Ndiginan ki yo ge ki ne ge

⁸ Adi ɓangi nya lə'de madi to dɔ'se'ti el. ɓangi ki kadi to dɔ'se'ti ningə, kadi in ɓangi ndiginan ki kadi in ndiginan dann'se'ti ki yo ge ki ne ge par ta. Tado de ki nje ndigi madi'ne, in de ki ra go ndukun'ti lə Luwə ilə taga bal.

⁹ M'el be, tado ndukun'gi lə Luwə el ene: «A uwə marum el, a tɔl de el, a ɓogi el, a ndingə nya lə mad'i el». Ningə ndukun'gi kin, ki ndəgi ndukun'gi ki rangi pəti, a ingə'de

* 12:19 12.19 Ndukun ki nja joo 32.35 † 12:20 12.20 Tərta'gi 25.21-22

me ndukun'ti ki kare ki ene: «A ndigi de mad'i to daro'i inbe be» kin*.

¹⁰ De ki nje ndigi de, a ra nya madi kare ki majel ki de madi'ne el. Tado de ki nje ndigi madi'ne, in de ki ra go ndukun'ti la Luwə'ti la taga bal.

Kisi do nja'ti tado təl Kirisiti

¹¹ In gəri dokagilo ki j'isi'ti ne kin maji, kadi in dokagilo ki kadi ndəli do bi'ti nga. Tado dokagilo ki kete ki j'uni me'je do ra maji'ti la Luwə kin, kaji in sanyi se'je bay, nan ki ngosine kin, kaji in ro'je'ti ndəkba nga.

¹² Lo ki konndo'ti nanyi ngayn el nga, lo ki ti in ndəkba, ə maji kadi j'osi nya ra'gi ki me lo ki diw'ti ngərəngi, ə adi j'oti nya ro'gi ki kadi ji roi kada.

¹³ Adi panjiyə'se in kigo row'ti ki maji, to de'gi ki nje njiyə kada wangi. Kadi in de'gi ki nje kusə nya kədi el num, gon kanyi yiwi el num, kadi in nje kaya ki ra el num, nje k'oo maji ro'de el num, nje kol ki njera jangi el num.

¹⁴ Maji kadi oti Burəbe Jeju Kirisiti ro'se'ti to nya ro lə'se. Ningə kadi adi ndigi ra lə daro uwə me'se el, nan to in rai majel ki in ndigi rai el.

14

Kadi de gangi ta do ngonnkon'ne'ti el

¹ De ki in ton me kunme'ti, maji kadi uwəi'ə ki ro'se'ti hum kadi in gangi ta do nya'ti ki to me'ə'ti el.

² Dəmajj ə de madi, aw ki kunme ki so'n nya'gi pəti kare, um kadi me'ə uwə ki ta el, ningə in ki nungi, ki kunme li'ə in ki ton, on mbi kam par to.

³ Lo kin'ti, maji kadi de ki nje kusə nya'gi pəti, kidi de ki nje kusə nya'gi madi el kin el, ningə de ki nje kusə nya'gi madi el, maji kadi kidi de ki nje kusə nya'gi pəti el to, tado in kaa Luwə uwə ki ro'ne'ti to.

⁴ In nan ə kadi gangi ta do nje ra kulə'ti la de ki rangi wa? Re uwə ro'ne ba ta kulə'ti eke osi nanga kaa, in kin in ta la be'ə. Ningə a uwə ro'ne ba taa, tado Burəbe aw ki tōgi kadi ad'a uwə'n ro'ne ba.

⁵ De madi a el ene ndo'gi madi utə nan, ə de ki nungi a ene ndo'gi asi nan pəti to. Nan maji kadi de ki ra kaa aw ki me ki kare do ndu'ti li'ə ki ra do'ti.

⁶ De ki oo kadi ndo madi utə ndəgi ndo'gi madi kin, el tado kosi'n kurə Burəbe, ə de ki so nya'gi pəti, so kadi osi'n kurə Burəbe to, tado ra oyo Luwə do'ti. Taa de ki so nya'gi pəti el kaa, ra tado kəsigon Burəbe, tado ra oyo Luwə do'ti to.

* 13:9 13.9 Tekitaga 20.13-17; Ndukun ki nja joo 5.17-21; Lebitiki 19.18

⁷ Toki rɔta'ti, de ki dann'je'ti ki kadi isi ki do'ne taa kisi lɔ'ne inbe goto, taa de ki dann'je'ti ki kadi oy koy lɔ'ne inbe ka goto tɔ.

⁸ Re j'isi ki do'je taa ə in tado lə Burəbe, a re j'oyi ə j'oyi tado lə Burəbe tɔ. Adi kin ə re in kisikidɔtaa, eke in koy kaa, j'in nya lə Burəbe.

⁹ Tado Kirisiti oy, ində taa lo koy'ti kadi in be njekoy'gi ki nje kisi kumngayira'gi.

¹⁰ Nga in, ra bann ə isi gangi ta do ngonkon'i'ti wa? Ra bann ə isi kidi ngonkon'i wa? Kare kare pəti, j'a ji tei j'awi takum Luwə'ti kadi a gangi ta do'je'ti.

¹¹ Tado ndangi me Makitu'ti eyina:

«M'in Burəbe, toki m'nji'n ki do'm taa, m'el'se toki:

De'gi pəti a osi məkəsi'de nanga non'm'ti,

de'gi pəti a uləi toji do Luwə'ti* .»

¹² Lo kin'ti, de ki ra a tudə kər kuləra'ne ki sow do'ne inbe non Luwə'ti.

¹³ Adi ji tai kon ta gangi ta donan'ti. Ningə kadi sangi row kadi iləi jigə non ngonkon'se'ti el. Iləi jigə adi tugə ilə, eke aw si'ə adi osi me nya ki majel'ti el.

¹⁴ M'gər, ar njay ki takul Burəbe Jeju, toki nya ki to njen goto. A re de madi oo kadi nya madi in ki to njen ningə, to njen tado lə de'ə inbe kin.

¹⁵ Re tuji me ngonkon'i tado lə nya ki isi sɔ ningə, isi njiyə ki gorow ndiginan'ti el jagi. Gon rɔ'i maji, kadi ta lə nyakusɔ par ə adi de ki Kirisiti oy tado li'ə kin awi'n tuji'ti el.

¹⁶ Kadi nya ki in nya ki maji ki rɔ'se'ti, təl nya ki kadi ndəgi de'gi elita ki majel do'ti el.

¹⁷ Tado Konbe lə Luwə in ta lə nyakusɔ ki nya kanyi el, nan in ta lə nyara ki dana, ta lə lapiya ki ronel ki Ndil Luwə ki ar njay adi'je.

¹⁸ De ki isi ra kulə lə Kirisiti kigo row'ə kin, in de ki njera nya ki nəl Luwə num, de'gi ndigi ta li'ə num tɔ.

¹⁹ Adi ji sangi row ki kadi re ki lapiya num, row ki kadi ji togi nan'ti me kunme'ti num.

²⁰ Maji kadi tuji kulə lə Luwə tado lə nyakusɔ el. In ki rɔta'ti kadi nyakusɔ'gi pəti de a sɔ, nan in gorow'ə'ti el kadi de sɔ nya ki kadi təl jigə tugə ngonkon'a ilə me nya ki majel'ti.

²¹ Maj'a ki ngayn, in kadi de sɔ da el num, anyi yiwi kandi nju el num, kadi ra nya madi kare ki kadi tugə ngonkon'a lə adi osi el.

* 14:11 14.11 Ejay 45.23

22 Kunme lə'i ki ra dɔ'ti kin, in ngəm'ə to yan'i non Luwə'ti. Majikur in dɔ de'ti ki me'ə uwə ki ta dɔ row'ti li'ə el.

23 Nan de ki me'ə uwə ki ta dɔ nya'ti ki isi sɔ, ta ki gangi in dɔ'a'ti, tado in de ki kuləra'a in kigo kunme'ti el. Nga ningə, ji gər kadi nya'gi pəti ki de ra'de kigo kunme'ti el, in majel.

15

Kadi de sangi row nya ki kadi adi rɔnel madi'ne

1 J'in ki j'awi ki tɔgi me Ndil'ti, maji kadi ji gəti nje'gi ki in ton, ki kanji sangi row nya ki nəl me'je.

2 Maji kadi de ki ra dann'je'ti sangi kadi ra nya ki nəl ngonkon'ne. Ra nya ki nəl'ə ki tado maji li'ə kadi tɔgi'n me ndil'ti.

3 Kirisiti ki dɔ'ne, sangi nya ki nəl rɔ'ne el, nan toki Makitu lə Luwə el'n: «Nya taji'gi ki maji kadi aw ki dɔ'i'ti, təl ki dɔ'a'ti yo*.»

4 Nga ningə, nya'gi pəti ki ndangi me Makitu'ti dɔkagilo'ti ki kete kin, ndangi kadi to təl nyando tado lə'je. Makitu ndo'je kadi koreme ki kuwətɔgiba lə'je re ki kindəmedɔti.

5 Maji kadi Luwə ki nje re ki koreme ki kuwətɔgiba ra adi ta'se asinan maji toki Jeju Kirisiti ndigi'n.

6 Lo kin'ti, a uləi tɔji dɔ Luwə'ti ki in Baw Burəbe lə'je Jeju Kirisiti ki me ki kare ki ndu ki kare.

Poyta ki maji tado lə de'gi pəti

7 Uwəi nan rɔ nan'ti yo ge ne ge toki Kirisiti uwə'n'se rɔ'ne'ti kin be, kadi Luwə ingə'n tɔbar.

8 Toki rɔta'ti, m'el'se, Kirisiti təl nje ra kulə lə Juwipi'gi kadi tɔl'n ta ndukun ki Luwə un adi kaw'de'gi.

9 Taa re kadi de'gi ki in Juwipi'gi el, uləi tɔji dɔ Luwə'ti tado memaji li'ə, toki Makitu lə Luwə el ene:

«M'a m'pit'i dann ginn be'gi'ti ki dangi dangi,
Taa m'a m'osi pa m'ulə'n tɔji dɔ'i'ti tɔ†.»

10 Ningə təl el bay ene:

«In ginn be'gi ki dangi dangi, rai rɔnel ki de'gi lə Burəbe‡.»

11 Bay tɔ:

«Uləi tɔji dɔ Burəbe'ti, in ginn be'gi pəti,
Osi pa, piti'ə'n'ə, in ginn de'gi pəti§!»

12 *Njekeltakita Luwə'ti Ejay el tɔ ene:

«De ki ginn koji'ti lə Jese kare a re,
In ə a ində taa kadi a onbe dɔ ginn be'gi'ti ki dangi dangi,

* 15:3 15.3 Pa'gi 69.10 † 15:9 15.9 Pa'gi 18.50; 2 Samiyel 22.50 ‡ 15:10 15.10

§ 15:11 15.11 Pa'gi 117.1

Ningə in tō ə ginn be'gi kin a indəi me'de dō'a'ti*.»

¹³ Kadi Luwə ki in nje re ki nya kindəmedōti, adi ronel, ki lapiya li'ə tan'se binyə'ti, me kunme'ti. Ningə kadi tōgi Ndil Luwə adi kindəmedōti lə'se aw ki kete kete tō.

Kulə lə Pol

¹⁴ Ngannkon'm'gi ki oji dō'se, m'in ki dō'm, m'gər maji, kadi mərta ki maji rosi me'se, nyagər ki dum'se goto, taa asi gaki kadi adinan ta kōji yo ge ki ne ge tō.

¹⁵ Be kaa, ki madi'gi, m'ndangi makitu ki tōg'ō to'ti m'adi'se kadi m'olo'n me'se. Ningə m'ra be ojidō maji ki Luwə ra sə'm.

¹⁶ Luwə ra adi m'un rō'm m'ilə kō tado kulə lə Jeju Kirisiti ki rō de'gi'ti ki in Juwipi'gi el. Ində'm ta dangi kadi m'iləmbər Poyta ki maji li'ə, kadi de'gi ki in Juwipi'gi el təli kadikare ki nəl Luwə, kadikare ki Ndil Luwə in dō'ti.

¹⁷ Asi kadi m'ində gu'm me tō Jeju Kirisiti'ti oji'n dō kulə lə Luwə.

¹⁸ Nga ningə, re m'elta ningə, m'elta dō nya'ti kareba par, adi in kun ki Kirisiti un'm ra'n kulə adi de'gi ki in Juwipi'gi el təli rō'de go ndu'ə'ti kin. Kirisiti ra kulə ki ta ki ta'm'ti num, ki kuləra'm num,

¹⁹ taa ki tōgi nyakōji'gi ki nya'gi ki əti bōl, ki tōgi lə Ndil Luwə. Be ə, in Jerujalem'ti biti te Iliri'ti, m'iləmbər Poyta ki maji lə Kirisiti ki lo'gi pəti.

²⁰ Ningə m'ndigi ngayn kadi m'iləmbər Poyta ki maji lo ki tō Kirisiti bər'ti el bəy par, kadi m'ində ngirə kulə lə'm dō kulə'ti ki de madi ində ngirə kete el.

²¹ Loki m'ra be kin ningə, m'ra toki Makitu lə Luwə el'n ene:

«De'gi ki de ilə'de mbər ta li'ə el a oyi'ə,
ə de'gi ki ta li'ə osi mbi'de'ti el, a gəri me ta kin tō†.»

Kōji ra lə Pol

²² In kin ə in nya ki ogi'm tarow ki dōkagilo'gi pəti kadi m'aw rō'se'ti.

²³ Nan ki ngosine kin, m'aw ki lo madi ki kadi m'ra kulə'ti go lo'gi'ti kin el nga. In be ə, asi bəl ngayn bōne, m'ndingə kadi m'aw rō'se'ti.

²⁴ M'a m'aw dōkagilo'ti ki m'a m'aw'n Esipanyi'ti. Tado, m'ində me'm'ti kadi kaw'm ə, m'a m'te dō'se'ti kadi m'oo'se, ningə kadi rai sə'm adi m'aw m'te'ti. Nan k'in ə, m'a m'oo'se kadi nyənn'ə ər dō'm'ti nden bəy taa m'a m'gangi m'aw.

²⁵ Ningə ki ndəkba ne kin, m'nji m'aw Jerujalem'ti tado ra ki de'gi lə Luwə ki sii nu.

* 15:12 15.12 Ejay 11.10 † 15:21 15.21 Ejay 52.15

²⁶ Tado de'gi læ Luwə ki sii dönangi Maseduwann'ti ki dönangi Akay'ti uni ndu'de kawi nya kadi n'rai ki njendoo'gi ki dann de'gi'ti læ Luwə ki sii Jerujalem'ti.

²⁷ Uni ndu'de rai nya kin, ningə in nya ki maji kadi rai se'de be inbe. Tado kete, de'gi ki in Juwipi'gi el ingəi nya maji kigo Ndil'ti rə'de'ti in ki in Juwipi'gi, ningə ngəsine maji kadi de'gi ki in Juwipi'gi el, rai ki Juwipi'gi ki nya ki in nya maji læ darə ki to ji'de'ti to.

²⁸ Be ə, re m'ra kulə kin ginn'ə gangi, adi m'ulə kandi nyakaw kin ji de'gi'ti læ Luwə ki Jerujalem ningə, m'a m'aw Esipanyi'ti ki row ki do'se'ti.

²⁹ M'gər kadi kaw'm ki m'a m'aw ki rə'se'ti, m'a m'aw ki njangi do læ Kirisiti ki to mbar mbar.

³⁰ Ngannkon'gi, m'ulə dingəm me'se'ti ki takul Burəbe læ'je Jeju Kirisiti, ki takul ndiginan læ Ndil Luwə, kadi indəi rə'se'ti nan'ti sə'm, rəi ki kelta ki Luwə tado læ'm.

³¹ Elita ki Luwə kadi taa'm ji nje me ngan'gi'ti ki Jude, taa kadi to kadikare ki m'a m'aw'n Jerujalem kin kaa, de'gi læ Luwə tai ki rənel to.

³² Lo kin'ti, m'a m'aw m'te rə'se'ti ki rənel, ningə re Luwə ndigi ningə, m'a m'uwə'n kər rə'm rə'se'ti nden to.

³³ Kadi Luwə ki nje kadi lapiya in nan'ti sese pəti. Amen!

16

Kuwə ji nan

¹ M'ulə konnann'je Pebe ki in nje kogo nyamaji'gi læ njekawnan'gi dann njekawnan'gi'ti ki me be'ti ki Sankire kin ji'se'ti*.

² M'dəji'se kadi uwəi'ə ki rə'se'ti me to Burəbe'ti, uwəi'ə rə'se'ti kuwə ki asi ta to de læ Luwə. Adi rə'se, rai si'ə me nya'gi'ti pəti ki aw ki ndoo'ə, tado in dene ki ra ki de'gi ngayn, taa m'inbe ki do'm kaa ra sə'm to.

³ Uwəi ji Pisisika in ki Akilasi adi m'in, in madikulə'm'gi me to Jeju Kirisiti†.

⁴ Ingi ə uni rə'de, iləi kə, aj'i m'in. Ningə in m'in ki kar'm ə m'ra'de oyo el, nan in *Njekawnan'gi pəti, ki in Juwipi'gi el ə rai'de oyo.

⁵ Uwəi ji Njekawnan'gi ki sii me kəy'ti læ'de adi'm'in to. Uwəi ji njendigi læ'm Epayineti adi'm'in, in ə in de ki dəkete ki un me'ne adi Kirisiti dönangi Aji'ti.

⁶ Uwəi ji Mari ki in de ki ra kulə ngayn tado læ'se kin adi'm'in.

⁷ Uwəi ji noj'i'm'gi Andironikusi in ki Juniyasi ki in madi dangay'gi læ'm kin adi'm'in. In njekawkulə'gi ki de'gi gəri

* 16:1 16.1 KNK 18.18 † 16:3 16.3 KNK 18.2

go'de maji ngayn dann madi'de'gi'ti, taa dōyinan nan'ti me to Kirisiti non'm'ti inbe bay.

⁸ Uwəi ji nje ndigi lə'm me to Burəbe'ti Ampiliyatusi adi'm'in.

⁹ Uwəi ji madikulə'je me to Kirisiti, Urben in ki njendigi lə'm ki ngayn Setasi adi'm'in.

¹⁰ Uwəi ji Apelesi ki in de ki toji kadi ki adi dōyinan me to Kirisiti ki taga kin adi'm'in. Uwəi ji de'gi ki me kəy'ti lə Arisitobul adi'm'in to.

¹¹ Uwəi ji noji'm Erodiyon adi'm'in, taa uwəi ji de'gi ki me kəy'ti lə Narsisi ki uni me'de adi Burəbe adi'm'in to.

¹² Uwəi ji Tirpen in ki Tirpoji ki in dene'gi ki rai kulə lə Luwə ngayn kin adi'm'in, taa uwəi ji njendigi'm Persidi ki in dene ki ra kulə lə Luwə ngayn to kin adi'm'in.

¹³ Uwəi ji Rupusi‡ ki in de ki Luwə mbət'ə kin adi'm'in, taa uwəi ji kon'a ki in kon'm to kin adi'm'in.

¹⁴ Uwəi ji Asenkirti num, Pilegon num, Ermesi num, Patirobasi num, Ermasi num, ki ndəgi ngannkon'je'gi ki in se'de kin adi'm'in.

¹⁵ Uwəi ji Pilologi in ki Juli adi'm'in, uwəi ji Nere in ki konnann'a adi'm'in, taa uwəi ji Olimpasi ki de'gi lə Luwə pəti ki in si'ə adi'm'in to.

¹⁶ Uwəi ji nan kare kare ki kuwə nan rō nan'ti ki toji kadi in ngannkon'nan'gi ki me Kirisiti'ti. Njekawnan'gi lə Kirisiti pəti uwəi ji'se.

Ta ki dōboy'ti

¹⁷ Ngannkon'gi, m'ulə dingəm me'se'ti kadi indəi kumkədi dō rō'se'ti oji'n dō de'gi ki nje re ki gangi nan dann'se'ti, ki nje buki de'gi mu kadi tanyi rō nyando ki ingəi. Maji kadi ɔri rō'se rō'de'ti kō.

¹⁸ Tado ko de'gi ki be kin, isi rai kulə lə Burəbe lə'je Kirisiti el, nan isi rai kulə tado kanda'de yo. Ki kujita'gi ki ta'de'ti, ki to nan pe pe, ə isi ədi de'gi ki kum'de tujə dō nya ki majel'ti el.

¹⁹ Ki oji dō'se, de'gi pəti gəri təl rō go ta'ti lə'se. Lo kin'ti, m'ra ronel oji'n dō'se. Nga ningə m'ndigi kadi kum'se tujə dō nya ki maji'ti, ə kadi kum'se ar njay kadi ɔri rō'se kō me nya ki majel'ti.

²⁰ Ningə Luwə ki nje re ki lapiya a rəkitə dō *Satan ginn nja'se'ti ngosine. Maji kadi memaji lə Burəbe lə'je Jeju Kirisiti in nan'ti sese.

²¹ Madikulə'm Timote§ uwə ji'se, taa noji'm'gi Lusiyusi num, Jason in ki Sosipater num uwəi ji'se.

²² Ningə m'in Tertiyusi ki nje ndangi makitu læ Pol kin, m'uwə ji'se me kində rɔ nan'ti læ Burəbe.

²³ Gayusi* ki m'nji be li'ə uwə ji'se, ki Njekawnan ki sii me kəy'ti li'ə. Erasi† ki m'nji be li'ə uwə ji'se. Erasi ki in njengəm nar ki me bebo'ti ki ne uwə ji'se, taa ngonnkon'je Kartusi kaa uwə ji'se tɔ. [

²⁴ Kadi memaji læ Burəbe læ'je Jeju Kirisiti in nan'ti sese pəti.]

Kulə tɔji ki dɔ Burəbe'ti

²⁵ Tɔji ki dɔ Luwə'ti ki asi kadi adi'se tɔgi ki gorow læ Poyta ki maji læ Jeju Kirisiti ki m'ilə'se mbər'ə. Ki row læ Poyta ki maji kin, Luwə te ki dɔ nya ki to lo kiyə'ti lo kulə ngirə'ti mayinu,

²⁶ nan ngosine ginn'ə te taga wangi kin. Ginn'ə te ki taga wangi ki rɔ de'gi'ti ki in Juwipi'gi el, ki takul makitu ki de'gi ki njekeltakita Luwə'ti ndangi. Ndangi kigo ndu'ti læ Luwə ki njekisi biti ki non'ti kadi de'gi ki in Juwipi'gi el adi indəi me'de dɔ ra maji'ti læ Luwə, ə kadi təli rɔ'de go ndu'ə'ti kigo kunme'ti.

²⁷ Tɔji ki dɔ Luwə'ti ki in ki kar'ne ba ə in nje gosi, ki dɔkagilo ki dɔkagilo me tɔ Jeju Kirisiti'ti. Amen! Ta goto nga!

* 16:23 16.23 KNK 19.29; 1Ko 1.14 † 16:23 16.23 2Ti 4.20

Makitu ki dōkete ki Pol ndangi adi Korenti'gi Ta dō makitu'ti ki dōkete ki Pol ndangi adi korenti'gi

Makitu kin, Pol ndangi adi Korenti'gi to njekul de'gi lə Luwə ə ndigi kul njekawnan ki inbe ində ginn'de bebo Korenti'ti be. Kagilo'ə'ti kin, Korenti in burədo ngann be'gi ki Rəm on dō'de dōnangi Akay'ti. Korenti in bebo ki gati ki ra ki me'ti to mbar mbar. Nyamaji ki ojido nyajibəlbə'gi to'i'ti ngayn tō. Ra yo'gi ki dangi dangi num, ra kaya kaa bar tō'de ki dum tō. Me nya'gi'ti ki majel kin ə, njekawnan ki indəi ginn'de ngosine bay kin a sangi row kadi panjiyə'de to ki go Poyta ki maji'ti ki ingəi. Ginn'ə kin ə ndangi makitu uləi adi Pol kadi toji'de gorow taa nan, ki ta ki dō kuso da ki de'gi bari yo, ta ki dō kadikare'gi ki dangi dangi ki Ndil Luwə kanyi njekawnan'gi kadi rai kulə dōnan'ti dann'de'ti. Njekawkulə Pol təl lə'de'ti ojido nya'gi kakin ningə təl ra dō'ti non el'de ta dō ganginan ki dann njekawnan'ti, hal kaya ki ra, səkinan lə njekunme'gi dann'de'ti non njegangita ki dōnangi'ti ne, kon mudə nam lə Burəbe, ki kində taa lo koy'ti. Me nya'gi'ti kin pəti Pol toji hal ki panjiyə ki ndigi to'ti ki kadi njekunme'de kadi Kirisiti awi'n (13).

Kon ta'gi ki me'ti: Kandi me ta'ti 1.1-9. Ganginan'gi ki dann njekawnan'ti 1.10-4.21. Panjiyə ki majel lə njekunme'gi dann njekawnan'ti 5-6. Ta dō taa nan'ti 7. Taa k'inyə taa lə njekunme ngang'a to non 8-10. Kadi burnan goto lo kawnan'ti, ningə ndiginan 11-14. Te lo koy'ti 15. Mbon nyamaji'gi ki nan'ti tado nje ki Jerujalem, kojitara kaw mbah ki kuwə ji nan 16.

Kuwə ji nan

¹ Par ki rō'm'ti m'in Pol ki Luwə bari'm kigo me ndigi'ti li'ə kadi m'in njekawkulə lə Jeju Kirisiti. Nan'ti ki ngonkon'je Sositenn*,

² j'uwə ji njekawnan'gi ki sii Korenti'ti†, j'uwə ji nje ki Luwə or'de me majel'ti ko ki gorow kində rō nan'ti me to Jeju Kirisiti, j'uwə ji nje ki Luwə bar'de to de'gi ki kar njay lə'ne, j'uwə ji de'gi pəti ki, me lo'gi'ti ki dangi dangi, isi bari to Burəbe lə'je Jeju Kirisiti, Burəbe lə'de ki Burəbe lə'je.

* 1:1 1.1 KNK 18.17 † 1:2 1.2 KNK 18.1

³ Kadi memaji ki kisimaji læ Baw'je Luwə ingi ki Burəbe Jeju Kirisiti in nan'ti sese.

Ramaji Lə Luwə me Kirisiti'ti

⁴ M'ra oyo Luwə læ'm ki ndo'gi ndo'gi tado læ'se. M'ra'a oyo ojido memaji li'ə ki to do'se'ti me kində rə nan'ti me to Jeju Kirisiti.

⁵ Tado me kində rə nan'ti ki Kirisiti kin ə maji uri'n'se me kujita'ti ki me nya gər'ti.

⁶ Naji ki man ki do Kirisiti'ti in ki man ki togi dann'se'ti,

⁷ adi kadikare madi kare ki du'se goto. Isi nginəi ndo ki Burəbe læ'je Jeju Kirisiti a te'n bus.

⁸ Kirisiti inbe ki do'ne a adi'se togi kadi uwəi rə'se ba biti do'boy ndo'ti. A adi uwəi rə'de ba kadi ndo təl Burəbe Jeju Kirisiti ə in ki ta do'se'ti el.

⁹ Tado Luwə ki nje bar'se, ulə'se nan'ti ki Ngonn'o Jeju Kirisiti ki Burəbe læ'je, in Luwə ki nje ra nya ki low'ə'ti.

¹⁰ Ngannkon'm'gi, m'ndəji'se me to Burəbe'ti læ'je Jeju Kirisiti kadi adi ndu'se in nan'ti. Adi gangi nan goto dann'se'ti. Maji kadi adi ta mər'se'gi ki hangal'se'gi in nan'ti kareba.

¹¹ Tado ri ə m'el'ta kin be wa ngannkon'm'gi? M'el be tado de'gi ki Kolowe'ti eli m'in ta gakinan læ'se adi'm'in m'oo.

¹² Ningə nya ki m'ge kadi m'el'se, m'oo toki dann'se'ti de madi ene: «M'in de læ Pol», ki nungi ene: «M'in de læ Apolosi», ki rangi ene: «M'in de læ Piyər», ə in ki rangi bay ene: «M'in læ Kirisiti».

¹³ Eke Kirisiti gangi rə'ne'gi dana wa? Ke in Pol ə bəri'ə do kagidəsi'ti tado læ'se wa? Ke rai'se batəm me to Pol'ti wa?

¹⁴ M'ra oyo Luwə toki ra adi m'ra batəm de madi kare dann'se'ti el. De'gi ki m'ra'de batəm in Kirisipusi§ ingi ki Gayusi par.

¹⁵ De madi kare ki a ene rai'ne batəm me to'm'ti goto.

¹⁶ De'gi ki m'ra'de batəm bay to ə in nje ki me kəy'ti læ Stepanasi. Ki rangi to non ningə, m'oo el nga.

¹⁷ In tado kiləmbər Poyta ki maji ə Kirisiti ulə'm, um in tado ra batəm el. Kiləmbər Poyta ki maji kin in ki gosita ki ta'ti el. Re in ki gosita ki ta'ti ningə, koy Kirisiti do kagidəsi'ti a təl nya ki nda'a goto.

Kirisiti in togi ki tər læ Luwə

¹⁸ Mbər koy Kirisiti do kagidəsi'ti in ta mbo ki rə de'gi'ti ki isi awi tuji'ti. Nan ki rə'je'ti j'in ki j'ingəi kaji ningə in togi læ Luwə.

19 Makitu læ Luwə ene: «M'a m'tuji tər læ nje tər'gi, ningə nje nya gəri'gi, m'a m'row ta nyagər læ'de kadi təl nya ki kare*.»

20 Nje tər in ra be? Njendo ndukun in ra be? Nje manji ta in ra be dəkagilo'ti kin? Tər læ de ki dɔnangi'ti ə Luwə təl'ə nya ki mbo'ti.

21 In be tado tər ki dɔnangi'ti ne asi kadi aw ki de'gi adi gəri tər læ Luwə el. In be ə Luwə ndigi ngayn kadi n'aji de'gi ki uni me'de adi'ə. De'gi ki adi'ə me'de ki gorow kiləmbər Poyta ki maji ki de oo ə to to ta mbo yo.

22 *Juwipi'gi dəji kadi n'oyi nyakəji, Gireki sangi tər to.

23 Ki sɔw dɔ'je ningə, j'iləmbər Kirisiti ki bəri'ə dɔ kagidəsi'ti. Mbər kin təl jigi tugə Juwipi'gi, ə in ta mbo ki rɔ de'gi'ti ki in Juwipi'gi el to.

24 Nan ki rɔ de'gi'ti ki in Juwipi'gi el ki Luwə bar'de ningə, mbər læ Kirisiti kin ə in tɔgi ki tər læ Luwə tado læ'de.

25 Tado ta mbo læ Luwə kin in tər ki utə tər læ de'gi, ə tɔgi goto læ Luwə kin in tɔgi ki utə tɔgi læ de'gi to.

26 Ngannkon'gi, indəi kum'se maji oyi. Dann'se'ti ki Luwə bar'se kin, nje tər'gi kigo darɔ'ti in ngayn el, nje tɔgi'gi in ngayn el, nje tɔbar'gi in ngayn el to.

27 Ningə kadi in gəri toki Luwə mbəti nya'gi ki nje tɔgi el ki dɔnangi'ti ne kadi ulə'n rɔsɔl dɔ nya'gi'ti ki nje tɔgi.

28 Luwə mbəti nya'gi ki kum'ə goto, nya ki de'gi kidi'de dɔnangi'ti, nya'gi ki in nya madi el, tado row'n ta nya'gi ki de'gi oy nda'de.

29 Be kadi de madi ində gu'ne non Luwə'ti el.

30 In Luwə ə ulə'se nan'ti me to Jeju Kirisiti. Nan ki bone in tər læ'je ki in rɔ Luwə'ti. In ə, ki gorow li'ə, Luwə ɔri'n ta dɔ'je'ti, adi j'ar njay, taa'je ilə'je taa ji majel'ti.

31 In be toki Makitu læ Luwə el'n ene: «De ki ge kində gu'ne ningə, maji kadi un Burəbe ə ində'n gu'ne†.»

2

Kiləmbər Poyta ki maji læ Pol

1 Ngannkon'gi, loki m'aw dann'se'ti, m'ilə'se mbər poyta ki rɔta'ti læ Luwə, ki to lo kiyə'ti, in ki nyagər ki aldɔ'se eke ki tərta ə m'ilə'n'se mbər kin el.

2 Tado loki m'in dann'se'ti, nya ki rangi ki m'un ndu'm dɔ'ti goto. M'sangi kadi gəri Kirisiti par kareba. Adi in Kirisiti ki bəri'ə kagidəsi'ti.

3 Loki m'in dann'se'ti, m'in me tɔgi goto'ti. M'el'se ta me dadi'ti ki bol.

* 1:19 1.19 Ejay 29.14 † 1:31 1.31 Jeremi 9.23

⁴ Nya ki m'ndo'se ki mbər Poyta ki maji ki m'ilə'se kin, in ki ta nyagər læ de el. In kigo kɔji tɔgi'ti læ Ndil Luwə.

⁵ Be kadi kunme kadi læ'se ulə ngirə'ne dɔ nya gər'ti læ de el, nan dɔ tɔgi'ti læ Luwə yo ta.

⁶ Ningə, j'in kaa ji ndo njekunme'gi ki tɔgi me ndil'ti ki me tər tɔ. Nan k'in ə in tər læ de'gi ki dɔnangi'ti ne el. Taa in tər læ njetɔgi'gi ki dɔnangi'ti ne ki ndɔ madi ə a tuji kin el tɔ.

⁷ J'iləmbər tər læ Luwə. Tər ki to lo kiyə'ti biti bone. In tər ki Luwə ində dɔ'a dana kete non kində dɔnangi'ti tado tɔbar læ'je.

⁸ Tər ki de kare ki dann nje tɔgi'gi'ti ki dɔnangi'ti ne ki gər goto. Re kum'de te dɔ tər'ti kin ə re a bəri Burəbe ki nje tɔbar kagidəsi'ti el.

⁹ Ningə, toki makitu læ Luwə el'n, in nya ki kum'de oo el, in nya ki mbi de oo el, in nya ki de mər me'ne'ti el tɔ. In nya ki Luwə ində dɔ'a dana tado læ de'gi ki ndigi'ə*.

¹⁰ Nga ningə, Luwə te ki dɔ'a adi'je ki gorow læ Ndil. Tado Ndil oo ginn nya'gi pəti. Ndigi ra'gi læ Luwə ki to lo kiyə'ti kaa Ndil oo.

¹¹ Ki ɔjidɔ de, de madi ki gər nya'gi ki to rɔ madi'ne'ti goto. In ndil ki to rɔ de'ti kin par ə gər nya'gi ki to rɔ'a'ti. In be ə, yan Luwə kaa to be tɔ. Ndil Luwə ki kar'ne ba par ə gər nya'gi ki to rɔ Luwə'ti.

¹² Nga ningə, ndil ki in me'je'ti j'ingi kin in ndil ki dɔnangi'ti ne el, nan in Ndil ki in ta rɔ Luwə'ti nu, kadi ji gər'i'n nya'gi ki Luwə adi'je kigo memaji'ti li'ə.

¹³ Ningə, j'el taa ki row nyagər læ de el, nan ki row læ Ndil Luwə. In be ə, j'isi j'or ginn nya ki rɔta'ti læ Ndil, j'adi de'gi kigo Ndil'ti.

¹⁴ De ki aw ki Ndil Luwə me'ne'ti el, asi kadi ingə nya ki rɔta'ti ki in rɔ Luwə'ti el. Tado in Ndil Luwə par kareba ə adi de gər nya'gi ki rɔta'ti kin.

¹⁵ De ki aw ki Ndil Luwə me'ne'ti asi gangi ta dɔ nya'gi'ti pəti, ningə de ki rangi asi gangi ta dɔ'a'ti el.

¹⁶ Makitu el ene: «Nan ə gər mərta læ Burəbe wa? Ke nan ə asi kɔj'ɔ ta wa†?» De'ə goto, nan j'in, j'awi ki mərta læ Kirisiti.

3

Gangi nan ki to dann nje kawnan'gi'ti ki Korenti

¹ Ngannkon'gi, ki rɔta'ti ə, ta ki m'el'se kete kin m'el'se to de'gi kigo darɔ'ti, to de'gi ki in ngann'gi ki du me kunme me tɔ Kirisiti'ti. M'el'se ta to de'gi kigo ndil'ti el.

* 2:9 2.9 Ejay 64.3, 52.15 † 2:16 2.16 Ejay 40.13

² In tado kin ə, m'adi'n'se nyakuso ki ngan el, m'adi'se mba yo. Tado togi'se asi kadi soi nya ki ngan el. Biti bone kin kaa asi kadi soi nya ki ngan el,

³ tado in de'gi kigo daro'ti bay. Toki ni ki gakinan in dann'se'ti, in de'gi ki go daro'ti el wa? Ningə panjiyə'se to to panjiyə de ngəndul be to el wa?

⁴ Loki de madi ene n'in de lə Pol, ningə ki nungi ene n'in de lə Apolosi kin ke in njiyə kigo daro'ti el eke in ri wa?

⁵ Apolosi ki Pol in nan'gi wa? Apolosi ki Pol in njekuləbər'gi lə Luwə. In njekuləbər'gi ki gorow lə'de ə uni me'se adi Burəbe. De ki ra dann'je'ti ra kulə lə'ne toki Luwə adi'n'ə.

⁶ M'in m'duw ko, Apolosi in njera mann do'ti, ningə Luwə ə in njera kadi uwə.

⁷ Nje man ko ki njera mann do'ti in nya madi el. De ki kadi to'a bar do'ti in Luwə ki njera kadi togi.

⁸ Nje duw'ə ki njera mann do'ti asi nan. Ningə de ki ra dann'de'ti a ingə nyakugə goji ki asi ta kulə li'ə ki ra.

⁹ Tado j'in madikulə'gi lə nan me kulə'ti lə Luwə. Ningə ingi, in ndo lə Luwə, in key kində'gi li'ə.

¹⁰ Kigo memaji'ti lə Luwə ki ulə'n kulə lə'ne ji'm'ti, m'ində ngirə kulə dann'se'ti to nje kində ngirə kulə ki maji. Ningə ki ngosine kin de ki rangi ində ta ji'm. K'in ə, kadi de ki ində ta kulə kin ə, ində kum'ne go kində'ti ki a ində maji.

¹¹ De a ində ngirə kulə kin rangi el nga. Ngirə kulə kaa ə to ne ə in Jeju Kirisiti par.

¹² Nga ningə re de ində ta kulə kin ki nar or, eke nar arjan, eke ki mbal ki ndolo, ində ki kagi, eke bunə mu, eke ki kadi nya kaa, a to ki taga.

¹³ Tado ndo gangi ta'ti ə, nya'gi pəti ginn'de a te, ningə por a nan togi kulə'gi pəti kadi de'gi a oy maj'a ki maj'a el.

¹⁴ Re kulə ki de ində do ngirə'ti kin, ngan ra taa ningə, be'ə a ingə nyakugə goji'ne.

¹⁵ A kin ə, kulə kin por on'a to ningə, be'ə a ingə nyakugə goji'ne el. De kin a ingə kaji, nan in kaji ki a te'n ta por'ti jati jati.

¹⁶ Gəri toki in key kisi Luwə el wa, ningə Ndil Luwə isi me'se'ti el wa?

¹⁷ Re de tuji *Key lə Luwə ningə, Luwə a tuji de'ə kin to. Tado Key lə Luwə ar njay, ningə ingi ə in Key lə Luwə.

¹⁸ Maji kadi de ndam ki ro'ne el. Kin ə re dann'se'ti, de madi oo ro'ne to nje tər kigo tamər'ti ki donangi'ti ne ningə, maji kadi de'ə kin təl ro'ne mbo'ti. Təl ro'ne mbo'ti kadi to ingə'n tər ki ro'ta'ti.

19 Tado tər ki dōnangi'ti ne Luwə oo kadi in dō majel. Be ə makitu lə Luwə ene: «Luwə uwə nje tər'gi ki ta me ta ngom'gi'ti lə'de.»

20 Taa təl el bay tō ene: «Luwə gər mərta lə nje tər'gi, ningə oo kadi in nya madi el.»

21 Maji kadi de madi un de'gi ində'n gu'ne el, tado nya'gi pəti in yan'se.

22 In Pol, eke Apolosi, eke Piyər, eke dōnangi, eke kisikidōtaa, eke koy, eke nya'gi ki bone eke ki lo ti'ti, nya'gi kin pəti in yan'se.

23 Ningə ingi, in nya Kirisiti, ə Kirisiti in yan Luwə tō.

4

Kuləra njekawkulə'gi

1 Ningə, maji kadi oyi'je, m'in eke Apolosi, to njekuləbər'gi lə Kirisiti. Oyi'je to njengəm nya'gi lə Luwə, nya ki rōta'ti ki to lo kiyə'ti.

2 Nga ningə, nya ki be nje nya a ge rō njengəm nya'ti, in nje ra nya ki low'ə'ti par.

3 Ki ojido'm, ta kadi ingi, eke njegangita dō de'gi'ti, gangi ta ki dō'm'ti kin ra'm bol el. Ta m'inbe ki dō'm, m'gangi ta dō rō'm'ti el tō. Tado m'ra nya ki majel el.

4 Ningə, in kin ə a ra kadi m'in de ki Luwə təl'm de ki dana takum'ne'ti el. Burəbe inbe ə a gangi ta dō'm'ti.

5 Nya kin ə, maji kadi in gangi ta dō de'ti kete non dōkagilo'ə'ti el. Nginəi dōkagilo ki Burəbe a re ə, nya'gi ki toi lo kiyə'ti me lo ki diw'ti, a ulə kunji dō'de'ti kadi toi taga wangi takum de'gi'ti. Ningə a te ki ginn ndigira lə de ki ra ki to me'i'ti. Lo kin'ti, Luwə a ulə toji dō de'ti ki ra, kigo kulə ra'a'ti.

6 Ngannkon'gi, m'el'se ta kigo kuj'ə'gi ki dangi dangi ojido Apolosi num, ojido'm m'inbe num, kadi ndoi nya rō'je'ti. M'ra be kadi de ra yan'ne adi aldō ndu ki makitu lə Luwə el kin el. Be kadi uni de indəi kadi'se, ndəri nan el.

7 Ke nan ə in njera kadi in to dangi dann de'gi'ti wa? Ke in Luwə ə in nje kadi nya'gi pəti ki awi'n kin el wa? Nga ə re in Luwə ə adi nya'gi pəti ki awi'n kin ningə, ra bann be ə isi ində'n gu'i to nya ki in inbe ə ingə ki dōrō'i be wa?

8 Ki ngə sine kin, ingəi nya asi'se nga, in njenyakingə'gi. Kin isi onyibe ki kanji kadi j'in sese dō'ti. M'ndigi kadi in bekon ki rōta'ti inbe ə onyibe ə, adi j'on'n sese.

9 Ningə, to toki j'in ki madi'gi ki njekawkulə'gi kin, Luwə ində'je go de'gi'ti gogi be. Ji to to de'gi ki gangi ta koy dō'de'ti be. Tado Luwə inyə'je ji de'gi'ti adi ji təl nya ko'gi takum de'gi'ti pəti. Takum malayka'gi'ti ki takum de'gi'ti.

10 J'in, ji təl mbo'gi tado læ Kirisiti, ningə ingi, in nje kumkar'gi me tō Kirisiti'ti. J'in nje togi el, nan ingi, in nje togi'gi. J'in, de'gi isi kidi'je, ningə ingi, de'gi isi buki'se'ti.

11 Biti bone ka j'isi j'ingə kon. Nyakuso'je goto, mann kanyi'je goto, ku kō'je goto. De'gi isi adi'je kon, j'ilə mbir mbir ki lo.

12 Darō'je j'inbe, ji ra kulə j'or rogi ta j'ingəi nyakuso'je me'ti*. De'gi taji'je kaa, ji njangi dō'de, rai'je kon kaa j'uwə togi'gi ba.

13 Eli ta'gi ki majel dō'je'ti kaa, j'ulə dingəm me nan'ti. Biti bone kaa de'gi oyi'je to sin ki k'osi k'ilə kō. Oyi'je to ton de'gi ki nda'de goto.

14 M'el'se ta to ngann'm'gi ki njendigi lə'm. In tado kulə'n rosol dō'se'ti ə m'ndangi'n ta kin m'adi'se el, nan in kadi m'te'n kum'se maji dō nya'gi'ti.

15 Ningə, re nje kornon'se'gi ki me kunme tō Kirisiti'ti in dər dōgi kaa, baw'se kigo ndil'ti in kareba. Tado m'in ə m'in baw'se ki nje kilə'se mbər Poyta ki maji me tō Jeju Kirisiti'ti.

16 In be ə, m'dəji'se kadi oy go nja'm maji.

17 M'ulə Timote† ki rō'se'ti tado ta kin. Timote ki in ngonn'm ki njendigi lə'm, ngonn'm ki nje ra nya ki low'ə'ti me ta'ti læ Burəbe. Timote a olo me'se dō nyando'ti lə'm me kisikidōtaa me tō Kirisiti'ti. Kujə ki m'nji m'ndo'n Njekawnan'gi ki lo'gi pəti.

18 De'gi madi toji rō'de kadi n'in de'gi ki tuwel, oy toki m'a m'təl to m'te rō'se'ti gogi el nga.

19 Nan re Luwə ndigi ə dōkagilo ngayn el par ə m'a m'te rō'se'ti non. Ningə degə'gi ki nje toji rō'de kadi n'in de'gi ki tuwel kin, m'a m'oo'n ta kel'de par el, nan m'oo'n kulə ki togi'de asi ra tō.

20 Tado Konbe læ Luwə in me ta ki kel'ti el, nan in me togi'ti.

21 In ri ə in ndigi dana wa? In ndigi kadi m'aw rō'se'ti ki gōl ji'm'ti eke kadi m'aw ki ngarme ki rosi ki ndiginan, ki in ngarme ki sōl ləm ləm wa?

5

Kaya ki to dann nje kawnan'gi'ti ki Korenti

1 De'gi eli ki lo lo adi m'oo toki kaya ki maji kelta'a el to dann'se'ti. De'gi ki gəri Luwə el kaa, de ingə ko kaya ki be kin dann'de'ti el. J'oo kadi de kare dann'se'ti isi sangi ne baw'ne*.

* 4:12 4.12 KNK 18.3, 20.34 † 4:17 4.17 KNK 16.1 * 5:1 5.1 Lebitiki 18.8; Ndokun ki nja joo 23.1

² Ə ingi, isi toji rɔ'se. Nya kin, in nya ki kadi adi'se ndingə rɔ. Ningə kadi de ki be kin a tuwəi'ə dann'se'ti kɔ.

³ Ki ojido'm, m'in sanyi sese, nan toki m'in sese nan'ti me ndil'ti, m'gangi ta do de'ə'ti kin me to Jeju Kirisiti'ti. M'gangi ta do'a'ti toki m'in sese nan'ti be.

⁴ Ningə loki a kawinan ə m'in sese nan'ti me ndil'ti, togi Burəbe lə'je Jeju a in nan'ti se'je do ta ki gangi'ti kin.

⁵ De ki be kin, maji kadi inyəi'ə ji Satan'ti, kadi tuji nyənn'gi lə darɔ'a kɔ ningə ndil'ə ingə kaji ndo təl Burəbe Jeju'ti.

⁶ Nya ki kadi toji rɔ'se, m'in m'oo el jagi. Ke in gəri el wa? Hum ki nden be ki de løy'n nduji, a ra adi nduji in.

⁷ Maji kadi ɔri hum ki kɔkɔ dann'se'ti kɔ, kadi in nduji ki løy ki sigi. In nduji ki løy ki sigi tado hum goto dann'se'ti. Hum ki kɔkɔ goto dann'se'ti, tado Kirisiti ngonn batɪ ra nanyi taa k'ilə taa lə'je in ki kujə m'ində.

⁸ Adi ji rai nanyi taa kulə ta kin ki hum ki kɔkɔ el. Adi ji rai ki hum majel el, adi ji rai ki hum mendul el. Nan adi ji rai ki nduji ki løy ki hum goto me'ti, ki in nduji ki ar njay, ki rɔta'ti.

⁹ Me makitu'ti ki m'ndangi kete madi'se kin, m'el'se kadi ndoləi nan ki de'gi ki njera kaya'gi el.

¹⁰ Ningə, m'el be tado lə de'gi pəti ki dɔnangi'ti ne ki njera kaya'gi, eke njekuyi'gi, eke nje bogi'gi, eke nje kɔsi dɔ'de nanga non yo'gi'ti, el. Re in be ningə, a tei kɔ dann'de'ti.

¹¹ Nya ki m'el'se, sɔw do de ki ene n'in ngonkon, ningə isi ta ra kaya'ti, isi ta ra mal nar'ti, isi ta kɔsi dɔ'ne nanga non kagi yo'ti madi, isi ta taji nya'ti, eke gon yiwi eke isi ta bogi'ti. De ki be kin ə kadi indəi rɔ'se nan'ti si'ə el.

¹² In ta lə'm m'in kadi m'gangi ta do de'gi'ti ki in njekunme'gi el el. Ningə, in nje ki in dann njekawnan'gi'ti ə kadi gangi ta do'de'ti.

¹³ Nje ki in njekunme'gi el, in Luwə ə a gangi ta do'de'ti. Tuwəi de ki nje mendul dann'se'ti kɔ†.

6

Ta ki gangi ki dann nje kunme'gi'ti

¹ Loki ta to dann'se'ti, ingi ki uni me'se adi Jeju, in təli uni ta lə'se awi non njegangi ta'gi'ti ki nje kunme'de el yo, nan non de'gi'ti lə Luwə el wa? Ra bann ə bɔli el wa?

² Ke in gəri kadi de'gi ki kar njay lə Luwə ə a gangi ta do de'gi ki dɔnangi'ti ne el wa? Kin ə in gəri kadi in ingi ə a in gangi ta do de'gi'ti ki dɔnangi'ti ne ningə, ra bann be ə asi

† 5:13 5.13 Ndukun ki nja joo 17.7

kadi in gangi ngann ta'gi ki majel be ki toi dann'se'ti kin el wa?

³ Ke in gəri kadi in j'ingi ə j'a ji gangi ta do malayka'gi'ti el wa? Ə kin ə in be ningə, ra bann be ə j'asi kadi ji gangi ngann ta'gi ki toi dann'je'ti bone kin el wa?

⁴ Ginn'ə in ri ə, loki ngann ta'gi ki be kin toi dann'se'ti ningə, uni ai rə de'gi'ti ki usi'de el kadi gangi ta dann njekawnan'gi'ti wa?

⁵ M'el'se ta kin be kadi rə'se səl'se. Ningə, ke de madi kare be ki njekumkar, ki kadi gangi ta dann ngannkon'ne'gi'ti ki njekunme'gi goto biti wa?

⁶ Ə kadi ngannkon nan'gi ki me Kirisiti'ti uni nan rei non de'gi'ti ki gəri Luwə el!

⁷ Ki rəta'ti ə, kaw inbe ki ai ki nan lo gangi ta'ti kin, toji kasi el lə'se ki taga nga. Ke ra bann ə in ndigi kadi sii do'ti ki nje ki rai sese nya ki low'ə'ti el kin el wa? Ke ra bann ə inyəi adi tuji nya lə'se par el wa?

⁸ Ə, ingi yo ta in təli isi rai nya ki low'ə'ti el, isi bogi ngannkon'se'gi ki me Kirisiti'ti.

⁹ In gəri kadi njera nya'gi ki dana el, a oyi Konbe lə Luwə el, eke in gəri el wa? Maji kadi ədi rə'se el, tado njera kaya'gi, ki njera yo'gi, ki njekuwə marum'gi, ki dingəm'gi ki nje sanginan'gi,

¹⁰ ki nje bogi'gi, ki njekuyi'gi, ki gon yiwi'gi, ki nje taji nya'gi, ki nje taa nya lə de'gi do togi'ti ge, de'gi kin pəti a oyi Konbe lə Luwə el.

¹¹ Nya'gi kin ə in kuləra de'gi madi dann'se'ti kete. Nan ngosine, in de'gi ki Luwə togi'se adi ari njay, Luwə ində'se ta dangi tado li'ə, Luwə təl'se de'gi ki dana takum'ne'ti ki to Burəbe lə'je Jeju Kirisiti, taa ki takul Ndil'ə to.

Darə'je in Kəy kisi Ndil Luwə

¹² De'gi madi eli eyina: «Ta row to kadi m'ra nya'gi pəti ki me'm ndigi kare.» In ki rəta'ti, «tarow to kadi m'ra nya'gi pəti ki me'm ndigi kare, nan nya'gi pəti maji sə'm dərə el. Ta row to kadi m'ra nya'gi pəti ki me'm ndigi kare.» Nan m'ndigi kadi nya madi aw ki togi do'm'ti el.

¹³ Nyakusə in tado me'de, ə me'de to tado nyakusə to, nan Luwə a tuji'de joo pəti kə. Nan darə de in tado kaya el. Darə de in tado Burəbe, ningə Burəbe kaa isi tado de to.

¹⁴ Toki Luwə adi Burəbe ində taa lo koy'ti kakin ə, a adi j'in kaa j'a j'ində taa lo koy'ti to. A adi j'ində taa lo koy'ti ki takul tog'ə.

¹⁵ Ke in gəri kadi darə'se'gi in ngann rə Kirisiti el wa? Ke m'a m'un ngann rə Kirisiti kadi m'təl'ə ngann rə kaya dene'ti wa? Jagi m'a m'ra be el.

16 Ke in gəri kadi de ki ulə rə'ne nan'ti ki kaya dene, təli darə ki kareba si'ə el wa? Tado makitu lə Luwə ene: «De'gi ki joo kin a təli darə ki kare*.»

17 Nan, de ki ulə rə'ne nan'ti ki Burəbe, in nan'ti si'ə kareba me ndil'ti tə.

18 In tado kin ə, kadi mbəti sangi dene kaya'ti. Tado, ndəgi majel'gi ki de ra'de, in gidi rə'a'ti taga ne, nan de ki isi sangi dene kaya'ti, isi ra majel əsi'n ta darə'ne inbe.

19 Ke in gəri kadi darə'se'gi in Kəy lə Ndil Luwə el wa? Ndil ki in me'se'ti kin in rə Luwə'ti. Darə'se in yan Luwə, um in yan'se el.

20 Luwə ugə də'se ki gati ki ngayn. Be ə maji kadi uləi təji də Luwə'ti me darə'se'ti.

7

Ta ki də taa nan'ti

1 Ta ki əjido ta'gi madi ki eli'm'in me makitu'ti ki ndangi adi m'in. M'oo maji ngayn kadi dingəm te kadi dene'ti el.

2 Nan kadi de əsi me kaya ki ra'ti el, maji kadi dingəm ki ra kaa aw ki dene lə'ne ki əji də'ne, ə dene ki ra kaa kadi aw ki dingəm lə'ne ki əji də'ne tə.

3 Maji kadi dingəm ki ra kaa adi ne'ne nya ki maji kadi ad'a, ningə kadi dene kaa adi ngaw'ne nya ki maji kadi ad'a tə.

4 Tado dene aw ki təgi də darə'ne'ti el, nan in ngaw'a ə aw ki təgi də'ti. Be tə ə, dingəm kaa aw ki təgi də darə'ne'ti el, nan in ne'ə ə aw ki təgi də'ti.

5 Maji kadi əgi nan rə'se el. Re əgi nan rə'se ningə, kadi in kigo mindi'se ki əsi nan'ti kadi uni rə'se elita ki Luwə. Ningə go'ti ə, in təli ai nan'ti gogi. Be kadi *Satan ingə row nan'se el. Ingə row nan'se ləki əsi kuwə rə'se ngan el.

6 Ta ki m'el'se kin, in ndu ə m'adi'se el, nan in gorow madi ə m'əji'se.

7 M'ndigi ngayn kadi dingəm'gi pəti toi to m'in be, nan k'in ə, nan nan kaa aw ki kadikare lə'ne ki Luwə ad'a. *Kadikare'gi in dangi dangi: de kare aw ki kadikare nya madi, ə in ki nungi aw ki kadikare nya ki rangi tə.

8 M'el buwə'gi ki njengawkoy'gi, toki to maji ngayn kadi isi dərə'de to m'in be.

9 Nan kin ə re, əsi kadi uwəi rə'de ngan el ə, maji kadi taai dene, eke taai dingəm ki rangi. Tado, taa nan in soti kadi de ində təgi də nyənn'ti lə darə.

10 Ki əjido de'gi ki taai nan ə binəm, maji kadi dene te ji ngaw'ne'ti el. Ningə, ndu kin in m'in ə m'un el, nan in Burəbe ə un.

* 6:16 6.16 Lotum 2.24

11 A re dene te ji ngaw'ne'ti ə, a taa dingəm ki rangi el. Re in be el tō ningə, kadi təl aw ji ngaw'ne'ti gogi. Ə kadi dingəm kaa tuwə'n ne'ne el tō*.

12 Ki ɔjido ndəgi de'gi ningə, in m'in ə M'el'de ta, um in Burəbe el. M'el kadi re, ngonkon ki un me'ne adi Kirisiti, aw ki dene ki gər Kirisiti el, ə dene kakin ndigi kadi n'isi si'ə ə, maji kadi tuwə el.

13 Ə re dene ki un me'ne adi Kirisiti, aw ki ngaw'ne ki gər Luwə el, ə ngaw'a kakin ndigi kadi n'isi si'ə kaa, maji kadi mbət'ə el tō.

14 Tado, dingəm ki gər Luwə el a in ki kar njay ki takul ne'ne. Ningə dene ki gər Luwə el kaa, a in ki kar njay ki takul ngaw'a tō. Re in be el ningə, ngann'de'gi a in ki kar njay el. Nan ki rōta'ti, in ki kar njay.

15 A kin ə re, in ki gər Luwə el, ndigi mbəti nan ningə, tarow to tado li'ə. Tado go'ə'ti kin, nya madi ki do ngonkon eke konnann nan'ti ki nje gər Luwə el goto. Luwə bar'se kadi sii ki nan ki lapiya.

16 De gər el, ki gorow kisi nan'ti kin, domaji ə, in dene a aji ngaw'i, eke in dingəm a aji ne'i.

Ki ra do nja'ti me bar'ti lə Luwə

17 Kadi nyara de ki ra in kigo kadikare'ti li'ə. Kadikare ki Burəbe ad'a kigo kisə'ti ki do'a taa, kete taa kadi Luwə bari'n'ə. In kin in ta ki m'ndangi madi *Njekawnan'gi pəti.

18 Kin ə re de madi ujə mōti'ne kete taa kadi Luwə bar'a ningə, kadi təl ra rō'ne to nje kujə mōti el bay be el. A kin ə re de madi ujə mōti'ne el bay, ə Luwə bar'a ningə, kadi təl aw ujə mōti'ne el nga.

19 Madi in gəri toki kujə mōti in nya madi kare el. Taa kujə mōti el kaa in nya madi el tō. Nya ki maji kində kum go'ti, in ngəm go mbərkikində'gi lə Luwə.

20 Maji kadi, nan nan kaa isi me ji kisi'ti lə'ne ki isi'n kete taa kadi Luwə bari'n'ə.

21 Kin ə in bər kete taa kadi Luwə bar'i ə, kadi in mərta do k'in bər'ti kin el. Re tarow to kadi ɔr kuləbər mindi'ti kaa, maji kadi ra me bər'ti inbe kin ra'n kulə ki maji.

22 Tado bər ki Burəbe bar'a, in de ki kuləbər ɔr mində'ti nga, in de lə Burəbe. Be tō ə, de ki in be rō'ne ki Luwə bar'a, təl bər lə Kirisiti.

23 Kadi in gəri toki ugəi do'se ki gati ki ngayn, um kadi in təli bər'gi lə de'gi el.

24 Ngannkon'gi, kadi nan nan kaa, isi ki goji kisə'ti ki si'n kete taa kadi Luwə bari'n'ə.

Ta ki do de'gi'ti ki taai nan el bay, ki njengawkoy'gi

* 7:11 7.11 10-11; Mat 5.32; Mrk 10.11-12; Luki 16.18

25 Ki ɔjido de'gi ki taai nan el ɓay, m'ingə ndu madi ro Burəbe'ti kadi m'adi'de el. Ningə, m'a m'el'de ta kigo k'oo'ə'ti lə'm ki m'oo. M'in ki Luwə oo kumtondoo lə'm, ə təl'm de'ti ki asi kadi uwəi kul'ə.

26 Nya ki m'in m'oo maji ngayn kadi de ra ə to kin: Dɔkagilo ki j'isi'ti nya kin ə dingəm isi ki kar'ne par ə, m'oo kadi in so'ə'ti, tado in dɔkagilo ki ngan ngayn.

27 Be ə, re in taa dene nga a maji kadi isi si'ə par. A kin ə re in taa dene el ɓay ə, isi par um in sangi row taa dene el.

28 Ningə, kin ə in taa dene ə, in majel ə in ra el. Ta re ngonn ki mandɪ taa dingəm kaa, in majel ə ra el to. Nan de'gi ki nje taa nan a ingəi kon ki ndo'gi pəti me kisikidɔtaa'ti lə'de. In be ə, m'ndigi kadi uri me kon'ti kin el.

29 Ngannkon'gi, nya ki kadi m'el'se ə to kin: dɔkagilo ki non'je'ti nanyi ngayn el nga. Ə kadi kaw ki kete non kam, nje taa dene'gi toi to nje taa dene'gi el be.

30 Kadi nje ki isi nonyi nan toi to de'gi ki nonyi nan el be, kadi nje ki isi rai ronel toi to de'gi ki isi rai ronel el be, kadi nje ki ndogi nya'gi toi to de'gi ki ai ki nya madi el be,

31 kadi nje ki sii maji ki nyakingə ki dɔnangi'ti toi to de'gi ki sii maji el be. Tado dɔnangi ki nya maji ki me'ti ba pəti a gotoi.

32 Ningə, m'ndigi kadi adi me'se ra sururu do nya madi'ti el. Tado de ki taa dene el ɓay isi adi me'ə ra sururu do kulə'ti lə Burəbe. Isi sangi kadi n'ra nya ki nəl Burəbe.

33 Nan de ki taa dene, isi adi me'ə ra sururu tado nya'gi ki dɔnangi'ti ne. Isi sangi kadi n'ra nya ki nəl ne'ne yo to. Adi in de ki mərta li'ə to joo.

34 Be to ə, dene ki taa dingəm el, eke ngonn ki mandɪ kaa to be to. Isi adi me'se ra sururu tado kulə lə Burəbe, kadi n'in de'gi ki maji me daro'de'ti num, me ndil'de'ti num. Nan dene ki taa dingəm, isi adi me'ə ra sururu tado nya'gi ki dɔnangi'ti ne. Si sangi kadi n'ra nya ki nəl ngaw'ne yo to.

35 In tado maji lə'se ə m'el'n'se ta kin um in kadi m'ogi'n'se do nya madi el. Ningə, m'ndigi kadi rai in ki gorow'ə'ti ki maji, kadi tinyi ro'se kati me kində ro nan'ti ki Burəbe, um ki me ki joo el.

36 Kin ə re, dingəm in njenduwə lə ngonn ki mandɪ nga, ə oo kadi re n'taa el ə, lo kadi uwə daro'ne ginn togi'ne'ti goto ə, ra si'ə nya ki majel ə, maji kadi taai nan par um in majel el.

37 Nan kin ə re, go nduwə'ti ə, de un ndu'ne kadi n'taa dene el, ə uwə ro'ne ngan sangi dene kin el to, ki kanji togi

ki kində dɔ'ti num, ki go ndigi'ti li'ə inbe num ə, de'ə ra maji.

³⁸ In be ə, re dingəm ki njenduwə lə ngonn ki mandi ə taai nan si'ə par kaa maji. A kin ə re, təl inyə go'ə adi taai nan el ə maji ngayn bay tɔ.

³⁹ Dɔkagilo ki dingəm isi ki dɔ'ne ta bay ə, kadi dene inyə ngaw'ne el. Nan re ngaw'a oy ningə, kulə goto mində'ti. Tarow to kadi taa dingəm ki me ndigi. Nan k'in ə kadi in dingəm ki me Kirisiti'ti taa.

⁴⁰ Ningə, kigo k'oo'ə'ti lə'm, m'oo kadi re njengawkoy kin isi dɔ'ne'ti par ə maji ngayn. M'el be tadɔ, m'in kaa m'gər kadi m'aw ki Ndil Luwə me'm'ti tɔ.

8

Ta dɔ da'ti ki bari yo

¹ Ki ɔjido da ki iləi kadikare'ti bari yo ningə, m'oo kadi j'ingi pəti, j'in nje nyagər toki rɔta'ti. Nan nyagər in nje re ki kɔjirɔ. Ndigi nan anyi in njera ki de kad'a tɔgi me kunme kadi'ti li'ə.

² Re de madi oo rɔ'ne to nje nyagər ningə, de'ə kin gər nya ki rɔta'ti el bay.

³ Nan re de ndigi Luwə ningə, Luwə gər de'ə kin.

⁴ Eke kadi de sɔ da ki iləi kadikare'ti bari yo eke sɔ el wa? Ta ki kadi j'eli ənn: Ji gər kadi yo madi kare goto dɔnangi'ti ne. Taa, Luwə ki rangi goto, Luwə in kar'ne ba par ə isi non.

⁵ De'gi isi bari nya'gi madi dɔran'ti, eke dɔnangi'ti ne yo'gi. Ə re, isi bari'de luwə'gi, ə adi luwə'gi ki burəbe'gi banyi nan kaa*,

⁶ ki rɔ'je'ti j'ingi ə, Luwə in kar'ne ba ə isi non. Luwə ki Baw, ki nje kində nya'gi pəti, ki j'isi ki dɔ'je taa ki takul'ə. Taa Burəbe in kareba tɔ, in Jeju Kirisiti. In ki gorow li'ə ə Luwə ində'n nya'gi pəti. Taa, j'isi ki dɔ'je taa ki gorow li'ə tɔ.

⁷ Nan de'gi ki nan'gi gəri ki be kin el. Ki madi'gi, rai yo'gi ki ndɔ'a ndɔ'a, adi ki bone inbe kin kaa, loki isi sɔi da ki iləi kadikare'ti bari yo ningə, sɔi toki in da lə yo'gi ki rɔta'ti kakin tɔ. Mərta lə'de, tɔg'ɔ goto, adi oy rɔ'de to de'gi ki to njen.

⁸ In nyakusɔ ə in nje kaw se'je rɔ Luwə'ti el. Re j'usɔi el ə, nya kare ki du'je goto; a re j'usɔi ə, nya kare ki j'ingəi dɔ mad'a'ti goto tɔ.

⁹ Re in be kaa, kadi oy go rɔ'se maji. Oy go rɔ'se maji, kadi taa ki Kirisiti taa'se ilə'se taa kin, təl row ki kadi adi nje ki in ton'gi, tosi me majel'ti el.

* 8:5 8.5 10.20-21

10 Toki de ki ton, oyi in ki gær nya maji, isi sɔ nya kəy ra yo'ti. Loki oyi kin, ke a ra kadi mərta læ de aw ki kete kete me kusɔ da'gi'ti ki iləi kadikare'ti bari yo el wa?

11 In be ə, ngonkon ki yai, ki Kirisiti oy tado li'ə kin, a tuji ki gorow nyagær lə'i.

12 Majel ki isi rai osi ta ngannkon'se'gi, isi rai adi do mərta'gi lə'de kin, in majel ki isi rai ndəri Kirisiti tɔ.

13 In be ə, re in ki tado nyakusɔ ə kadi ngonkon osi me majel'ti wa ningə, m'a m'njo da el, kadi m'adi ngonkon osi me majel'ti el.

9

Nya ki maji kadi de ra ki nya ki maji kadi de ingə

1 M'dəji'se m'oo ke m'in de dɔrɔ'm el wa? Ke m'in njekawkulə el wa? Ke m'oo Jeju ki Burəbe lə'je ki kum el wa? Ke ingi, in kandi kulə lə'm me tɔ Burəbe'ti el wa?

2 Re ndəgi de'gi ə oy m'in to njekawkulə el kaa, ki rɔ'se'ti m'in njekawkulə. Tado nya ki tɔji kadi m'in njekawkulə, in kində rɔ nan'ti lə'se ki Kirisiti kin.

3 Ta ki kadi m'ro'n ki nje kində ta do'm'ti ə to kin:

4 Ke maji kadi kulə ki j'isi rai kin, j'ingəi nya low'ə'ti j'usɔi ki j'anyi el wa?

5 Ke maji kadi j'ingəi dene madi to ne'je toki ndəgi njekawkulə'gi ki ngannkon Burəbe ki Piyər isi rai el wa?

6 Ke sɔw do'je j'in ki Barnabasi* par kadi to ji ra kulə taa j'ingəi nya j'usɔi wa?

7 Eli'm'in adi m'oo: ke ndɔ kare oyi njerɔ ki ra kulə rɔ lə'ne ki nyakingə lə'ne inbe in non wa? Eke nan ə ndɔɔ nju ningə sɔ kandi nya ndɔɔ kakin el wa? Eke nan ə ul bati'gi ningə anyi mba'de el wa?

8 Ta kin m'el kigo ta kel de'gi'ti par wa? *Ndukun læ *Mojj kaa elta kin be tɔ ene:

9 «Ndukun læ Mojj ene: De a dɔɔ ndugidu ta mangi'ti el, dɔkagilo'ti ki ra njiyə dɔ ko'ti kadi kanda te†.» In tado læ mangi'gi ki da kin ə Luwə awi'n ki mərta kin wa?

10 Ke in tado lə'je j'inbe kin ə Luwə el'n ta kin el wa? Ki rɔta'ti in tado lə'je ə el'n ta kin. Tado maji kadi de ki nje ndɔɔ, ində me'ne do'ti toki ndɔɔ kin n'a n'ingə nya low'ə'ti. Taa kadi de ki nje kində ko gær toki n'a ningə nya dɔ ji'ne.

11 Toki ji duw nya læ ndil dann'se'ti kin, in go'ti el kadi ji tətɔi kanda ki kadi maji ki darɔ'je rɔ'se'ti wa?

12 Re de'gi madi ingəi nya kin ningə, ra bann be ə j'in kin bay taa kadi j'a j'ingə el wa?

* 9:6 9.6 KNK 9.27, 11.22-25, 30 † 9:9 9.9 Ndukun ki nja joo 25.4; 1Ti 5.18

Re in be kaa, j'ində tōgi kin dɔ'se'ti el. J'ore me'je dɔ nya'gi'ti pəti kadi j'ilə kagi non Poyta'ti ki maji lə Kirisiti kin el.

¹³ In gəri maji kadi de'gi ki nje ra kulə me Kəy'ti lə Luwə, soi nya ki me Kəy'ti lə Luwə. In gəri maji nje ra kulə kadi njekujənyamosi kadikare, soi nya kadikare kin‡.

¹⁴ Be tɔ ə, de'gi ki nje kiləmbər Poyta ki maji, Burəbe un du'ne kadi ingəi nyakusɔ'de me kulə kiləmbər Poyta'ti ki maji kin§.

¹⁵ Nan m'in, m'ində tōgi kin dɔ de'ti el. M'ndangi ta kin kadi m'dəji'n go nya madi el tɔ. Re in koy kaa, m'ndigi koy par. In nya ronel lə'm, de madi ki kadi taa ji'm'ti goto.

¹⁶ Ningə, Poyta ki maji ki m'iləmbər'ə kin in nya ki kadi m'a m'ində'n gu'm el. In kulə ki isi dɔ'm'ti, maji kadi m'ra. Ningə kumtondoo in lə'm, loki m'iləmbər Poyta ki maji kin el.

¹⁷ Re in kulə ki m'ra ki dɔ'm m'inbe ə, maji kadi m'a m'ingə nya kugəgoji'm. Nan toki in kulə ki uləi ji'm'ti kadi m'ra, m'ra toki si'n dɔ'm'ti kadi m'ra'n kakin.

¹⁸ Nya kugəgoji lə'm in ri wa? Nya kugəgoji lə'm in Poyta ki maji ki m'iləmbər'ə. M'iləmbər ki kanji kadi m'ingə nya ki maji kadi m'ingə low'ə'ti.

¹⁹ M'in de dɔrɔ'm, m'in bər el. Nan be kaa, m'ra rɔ'm bər'ti lə de'gi pəti kadi m'ingə'n de'gi ngayn m'adi Kirisiti.

²⁰ Loki m'in dann Juwipi'gi ə, m'təl rɔ'm Juwipi'ti kadi m'ingə'n Juwipi'gi. M'in ginn ndukun'ti lə Moji el, nan loki m'in dann de'gi'ti ki in ginn ndukun'ti lə Moji ə, m'ra rɔ'm to de ki in ginn ndukun'ti se'de kadi m'ingə'n'de,

²¹ Re m'in dann de'gi'ti ki gəri ndukun lə Moji el ə, m'ra rɔ'm to de ki gər ndukun lə Moji el be kadi to m'ingə'n'de. Nan ki rɔta'ti ə, m'in ginn ndukun'ti lə Luwə, tado m'təl rɔ'm go ndukun'ti lə Kirisiti.

²² Re m'in dann nje yai'gi'ti ə, m'ra rɔ'm nje yai'ti kadi m'ingə'n nje yai'gi m'adi Kirisiti. M'təl rɔ'm nya'gi'ti pəti rɔ de'gi'ti pəti kadi to de'gi madi ingəi kaji.

²³ M'ra nya'gi kin pəti tado lə Poyta ki maji. M'ra kadi m'ingə'n nya maji ki el ta'a tɔ.

²⁴ In gəri kadi de'gi ki nje kanyi ngodi, pəti anyinan ngodi dɔ bangi'ti, nan kareba dann'de'ti par ə ingə nyakugəgoji, eke in gəri el? Maji kadi anyinan ngodi ki gorow'ə'ti kadi ingəi nya ngodi lə'se.

²⁵ Nje kanyi ngodi'gi, lo nanrɔ'ti lə'de, de ki ra kaa ində dɔ rɔ'ne'ti kadi to n'ingə'n jəgi kəsikurə. Ningə in jəgi

‡ 9:13 9.13 Lebitiki 6.9, 19; Ndukun ki nja joo 18.1-3 § 9:14 9.14 Mat 10.10; Luk 10.7

kosikurə ki ndo madi ə a tuji, nan j'in, jögi kosikurə lə'je a tuji el biti.

²⁶ In be ə, m'in m'nji m'anyi ngodi, ningə, m'anyi ngodi lə njekumtö'gi ki non be el. Taa m'nji m'ro to, ningə ro ki m'nji m'ro, m'bir ji'm m'ndə'n nəl el to.

²⁷ M'nji m'ində do rō'm'ti, kadi m'ul'ə ginn tōgi'm'ti. M'ulə ginn tōgi'm'ti kadi, mbər Poyta ki maji ki m'nji m'ilə kin, lo ti ə ori'm'in kə el.

10

Nyaköji do Isirayel'ti diləlo'ti

¹ Ngannkon'gi, m'ndigi kadi in gəri toki kaw'je'gi pəti njiyəi ginn kilndi'ti*, ta gangi dann Babo Kasi'ti to†.

² Luwə ra'de batəm me kilndi'ti num, me babo'ti num, tado indəi rō'de nan'ti ki Moji.

³ Pəti, soi nyakuso ki in dōran'ti‡.

⁴ Ta ingi pəti, anyinan mann ki in dōran'ti to. Anyinan mann ki te me mbal'ti ki in dōran'ti, ki isi dann go'de§. Mbal kakin in Kirisiti.

⁵ Be kaa, ngayn'gi dann'de'ti, kulə ra'de nəl Luwə el, adi oyi, ninn'de ra dōnan'ti diləlo'ti.

⁶ Nya'gi kin pəti rai nya be, kadi in nyando lə'je. In nyando lə'je, kadi, bo nya ki majel ra'je toki ra'n'de kete kin el nga*.

⁷ Rai yo toki de'gi madi dann'de'ti rai, el. Makitu lə Luwə el ene: «De'gi sii nanga soi ge anyinan ge, ningə go'ti, indəi taa ndami nan†.»

⁸ Ji buki rō'je me kaya'ti ki ra el, toki de'gi madi dann'je'ti rai. Kaya ki ra kin ə adi de'gi dər do joo gidə in mutə oyi ndo kareba be‡.

⁹ Ononyi'se kadi ji nanyi Kirisiti toki nje ki madi dann kaw'je'gi'ti nanyi'ə'n'ə, ə adi lii'gi tonyi'de toli'de kin, el§.

¹⁰ Ononyi'se kadi ji barita toki, nje ki madi'gi dann'de'ti rai, adi malayka ki nje tuji de'gi, to'n ko'de kin el*.

¹¹ Nya'gi kin te do kaw'je'gi'ti be, kadi təl nyando lə'je. Ningə, ndangi me makitu'ti be, kadi oji'je, j'in ki j'in ndəkba ki dökagilo ki dōboy'ti.

¹² In be ə, de ki oo kadi n'ra do nja'ne'ti maji ningə, kadi ində kumkədi do rō'ne'ti. Ində kumkədi kadi osi me majel'ti el.

* **10:1 10.1** Tekitaga 13.21-22, 14.19-20 † **10:1 10.1** Tekitaga 14.22-29 ‡ **10:3**

10.3 Tekitaga 16.35 § **10:4 10.4** Kor Isirayel'gi 20.8-11 * **10:6 10.6** Kor Isirayel'gi 11.4 † **10:7 10.7** Tekitaga 32.6 ‡ **10:8 10.8** Kor Isirayel'gi 25.1-18

§ **10:9 10.9** Kor Isirayel'gi 21.5-6 * **10:10 10.10** Kor Isirayel'gi 17.6-14

13 Nya nan ki a te do'se'ti ki kadi in nya nan ki isi te do ndögi de'gi'ti pëti el goto. Ningö, Luwö ki nje ra nya ki low'ö'ti, a inyö tarow kadi nya nan ki aldö'se te do'se'ti el. Dökagilo ki nya nan te do'se'ti ningö, a adi'se töggi kadi uwöi rö'se ba me'ti. A ilö row kadi tei me'ti kö.

Kadi njekunme'gi rai madi nan ki yo ki ra el

14 In be ö, njendigi lö'm, maji kadi anyinan sanyi kadi yo'ti ki ra.

15 M'el'se ta to nje tər'gi. Kadi inbe'gi indöi manji ta ki m'el'se kin oyi.

16 Loki j'isi j'anyinan mann nju, ji njangi dö'a taa j'anyinan. Eke in kin, in ra madi nan dö mosi Kirisiti'ti el wa? Eke mapa ki j'isi ji lowöi nan dann'je'ti j'usöi kin in madi nan dö darö Kirisiti'ti el wa?†

17 Be ö, mapa in kareba, ningö re ji banyi kaa, ji teli darö ki kare me mapa'ti ki ji ra madi nan dö'ti.

18 Oy ta lö ngann *Isirayel kigo darö'ti: Nje ki söi da'gi ki kujö mindi'de kadikare'ti kin, ke rai madi nan ki Luwö non ringiri'ti ki adi kadikare'ti kin el wa?‡

19 Ta ki m'ndigi kadi m'el dö lo kin'ti ö to kin: Da ki ilöi kadikare'ti bari yo eke yo inbe ki dö'ne, ke in nya madi wa?

20 In nya madi el. Ningö, toki de'gi adi kadikare kin ndil'gi ki majel§, um adi Luwö el*, m'ndigi kadi rai madi nan ki ndil'gi ki majel el.

21 In go'ti el kadi anyinan me kopi'ti lö Buröbe, ningö in teli anyinan me kopi'ti lö ndil'gi ki majel bay to. Taa in go'ti el kadi söi nan'ti ki Buröbe, ö in teli söi ki ndil'gi ki majel bay to.

22 Ke ji ndigi soki Buröbe kadi jangi ra'a dö'je'ti wa? Eke töggi'je utö yan Buröbe wa?

Me nya'gi'ti pëti, kadi Luwö ingö kösikurö'ti

23 De'gi madi eli eyina: «Tarow to tagira non de'ti kadi de ra nya'gi pëti ki me'ö ge.» In ki röta'ti, nan nya'gi pëti maji ki de döro el. «Tarow to tagira non de'ti kadi de ra nya'gi pëti ki me'ö ge.» Nan nya'gi pëti maji ki njekawnan'gi el.

24 Kadi de madi dann'se'ti sangi maji lö rö'ne par el, nan kadi sangi maji lö ndögö'gi to taa.

25 Nya'gi pëti ki de'gi isi indöi ndogi'ti suki'ti, kadi söi ki kanji kadi me'se uwö'se ki ta.

26 Tado, dönangi ki nya'gi ki me'ti pëti in yan Buröbe†.

† 10:16 10.16 Mat 26.26-28; Mrk 14.22-24; Luk 22.19-20 ‡ 10:18 10.18 Lebitiki

7.6, 15-16 § 10:20 10.20 1Ti 4.1 * 10:20 10.20 Ndukun ki nja joo 32.17

† 10:26 10.26 Pa'gi 24.1

27 Re de ki njekunme el, ßar'se ki nyakuso, ə re ai low'ə'ti ningə, kadi so'i nya'gi pəti ki adi'se um dəji ginn'ə, nan to me'se uwə'se ki ta dɔ'ti.

28 A re de madi el'se ene in da ki iləi kadikare'ti ßari yo ningə, kadi so'i el. So'i el tado lə de ki el'se, taa tado lə me'se ki uwə'se ki ta tɔ.

29 Me kuwə ki ta ki m'el ta'a kin, in ingi el, nan in me kuwə ki ta lə de'ə ki nje kelta kin. Ra bann be ə, me kuwə ki ta lə de ki rangi par a ilə kagi non nya'ti ki tarow to kadi m'ra wa?

30 Re nyakuso to, ə m'ra oyo dɔ'ti taa m'njo ə, ra bann be ə de a el'm ta ki majel dɔ'ti wa?

31 In be ə, re in nyakuso ə so'i, re in nya kanyi ə anyi, eke nya ri ki rai, maji kadi rai adi Luwə ingə kɔsikurə me'ti.

32 Maji kadi nya madi kare me kulə ra'se'ti, təl jigi tugə Juwipi'gi el num, tugə de'gi ki in Juwipi'gi el el num, taa tugə Njekawnan'gi lə Luwə el num tɔ.

33 In tado ki be kin ə, m'inbe ki dɔ'm, m'ində tɔgi dɔ rɔ'm'ti, kadi m'nəl de'gi pəti me nyara'm'gi'ti pəti. M'sangi maji lə'm m'inbe el, nan kadi to de'gi ingəi kaji.

11

1 Ndaji'm'in toki m'in kaa m'ndaji'n Kirisiti be tɔ.

Maji kadi dene dɔɔ dɔ'ne dɔkagilo kawnan'ti

2 M'ulə tɔji dɔ'se'ti, tado taa taa, me'se isi olo dɔ'm'ti. M'ulə tɔji dɔ'se'ti ßay tɔ, tado ngəmi go nya'gi ki m'ndo'se maji toki m'el'n'se.

3 Ningə nya ki m'ndigi kadi in gəri ə to kin: Kirisiti in dɔ dingəm'ti, dingəm in dɔ dene'ti, ningə Luwə in dɔ Kirisiti'ti tɔ.

4 Ə re dingəm ki ra, ki isi elta ki Luwə, eke isi elta ki ta Luwə'ti ki dɔ'ne ki dɔɔ ningə, ulə rɔsɔl dɔ de'ti ki isi dɔ'a'ti.

5 A kin ə re in dene ki ra ki isi elta ki Luwə, eke elta ki ta Luwə'ti ki kanji dɔɔ dɔ'ne ningə, ulə rɔsɔl dɔ ngaw'ne'ti. Tado to toki ngisə dɔ'ne be.

6 Re dene dɔɔ dɔ'ne el ningə, kadi ujə dɔ'ne. A re in nya ki rɔsɔl kadi dene ujə yingə dɔ'ne ningə, maji kadi dɔɔ dɔ'ne.

7 In go'ti el kadi dingəm dɔɔ dɔ'ne, tado in banakum Luwə, taa in nya kɔsikurə li'ə tɔ*. Ningə dene in nya kɔsikurə lə dingəm tɔ.

8 In be, tado in dingəm ə Luwə ɔr dow rɔ'a ra'n dene um in dene ə Luwə ɔr dow rɔ'a ra'n dingəm el.

9 Ningə, Luwə ra dingəm tado lə dene el, nan in dene ə Luwə ra'a tado lə dingəm†.

* 11:7 11.7 Lotum 1.26-27 † 11:9 11.9 8-9; Lotum 2.18-23

10 In tado kin ə, kadi dene dɔɔ dɔ'ne tado malayka'gi. Dɔ ki dɔɔ, toji kadi dene in ginn togi'ti.

11 Ningə, ki takum Burəbe'ti, dene a isi ki kanji dingəm el, taa dingəm a isi ki kanji dene el num tɔ.

12 Tado Luwə ɔr dene rɔ dingəm'ti, ningə dene ə oji dingəm tɔ. Ningə nya'gi pəti in rɔ Luwə'ti.

13 Ningə, inbe'gi in mərita dɔ'ti oyi ke in gorow'ə'ti kadi dene elta ki Luwə ki kanji dɔɔ dɔ'ne wa?

14 Ke ji gəri kadi in nya ki gorow'ə'ti el kadi dingəm aw ki bin dɔ ki ngal el wa?

15 Nan ki rɔ dene'ti ə, bin dɔ ki ngal in nya kəsikurə li'ə, tado Luwə ad'a bin dɔ ki ngal kadi in nya dɔɔ dɔ'a.

16 A kin ə re, de madi manji ta kin ningə, kadi de'ə gər toki j'awi ki jibəl ra'a ki rangi el. J'in be el num, njekawnan'gi lə Luwə el num tɔ.

Nyakusɔ lə Burəbe

17 M'aw to m'ulə ji'm dɔ nya'ti kare ki to kin. Ningə in nya ki m'a m'ulə'n toji dɔ'se'ti el, tado loki kawinan ningə, nya'gi ki to lo ra'ti el yo ə sii ta'ti isi rai, um rai nya ki kadi aw sese ki kete kete el.

18 Nya kare, m'oo kadi loki mbonyinan k'in'se njekawnan ə, gangi nan to dann'se'ti. Ningə, m'gər kadi ta'gi ki m'oo kin, in ki rɔta'ti a to dann'ti non.

19 Maji kadi gangi nan to dann'se'ti inbe tɔ ta. Tado gangi nan kin ə, a ra kadi de'gi gəri, nje'gi ki in de'gi lə Luwə toki rɔta'ti dann'se'ti.

20 Ningə, loki in kawinan, in nyakusɔ lə Burəbe ə isi soi el.

21 In nyakusɔ lə Burəbe el tado, dɔkagilo kusɔ nya'ti ə, nan nan nagi rɔ'ne ki ta nya kusɔ'ti lə'ne ki in be kadi sɔ. Ra adi nje ki nan'gi sii ki ɓo, ə nje ki nungi, yiwi ra'de tɔ.

22 Eke me kəy'gi lə'se ki kadi sii'ti soi ge anyinan ge goto wa? Ke in k'oo ə oyi nda njekawnan'gi lə Luwə el wa? Ke rai be kadi uləi rɔsɔl dɔ nje'gi'ti ki nya lə'de goto wa? Ta ri ə kadi to m'el'se me lo kin'ti wa? Kadi m'ulə toji dɔ'se'ti wa? Jagi, ki ɔjido lo kin ningə, m'a m'ulə toji dɔ'se'ti el.

23 Tado nyando ki m'ingə rɔ Burəbe'ti ə m'ndo'se ə to kin: Me kondɔ'ti ki kadi uləi Burəbe Jeju ji nje tɔl'ɔ'ti, Jeju un mapa, ra oyo Luwə dɔ'ti.

24 Loki ra oyo Luwə dɔ'ti nga ningə, uwə təti nan'ti ə el'de ene: «In kin in darɔ'm ki to tado lə'se. Rai in kin be kadi me'se olə'n dɔ'm'ti.»

25 Go nyakusɔ'ti, Jeju un kɔpi yiwi kandi nju, ra kah'a'ti lə mapa kakin ɓay, ningə el'de ene: «Kɔpi kin in kunmindi lə Luwə ki sigi me mosi'm'ti. Dɔkagilo'gi pəti ki a anyinan ningə, kadi me'se olə'n dɔ'm'ti.»

²⁶ Ningø, døkagilo'gi pøti ki a soi mapa kin, eke a anyinan kōpi kin ø, iløimbør koy Burøbe biti kadi re'n.

²⁷ In tado kin ø, de ki so mapa eke anyi kōpi læ Burøbe ø ndør ginn rø'ne kete el ningø, aw ki ta dø'ne'ti dø daro Burøbe'ti ki dø mos'o'ti.

²⁸ Be ø, maji kadi de ki ra ndør ginn rø'ne kete bay taa so daro Burøbe num anyi mos'o num.

²⁹ Tado de ki so num anyi num ki kanji merta me'ne'ti kadi in daro Burøbe ningø, inbe ø isi ør ta ki gangi re'n dø'ne'ti.

³⁰ Nya kin ø ra adi nje monyi'gi ki nje tōgi goto'gi in ngayn dann'se'ti. Ningø ngayn'gi dann'se'ti oyi tō.

³¹ Re j'inbe ji gangi ta dø rø'je'ti ningø, j'a j'osi me ta ki gangi'ti læ Luwø el.

³² Ningø, ki gorow læ ta ki gangi kin, Luwø indø'n'je oji'je kadi ta uwø'je nan'ti ki njekunme'gi el.

³³ In be ø, ngannkon'm'gi, loki in kawinan kadi soi nya ningø, nginøi nan.

³⁴ Re de madi fo ra'a ø, maji kadi so nya me køy'ti læ'ne. Be kadi kawnan læ'se ør ta ki gangi re'n dø'se'ti el. Ki ojiido ndøgi ta'gi, ndo ki m'te dann'se'ti ø m'a m'indø dø'a nan'ti bay.

12

Kadikare læ Ndil

¹ Ki ngøsine kin ngannkon'm'gi, m'ge kadi in gøri kadikare'gi ki dangi dangi læ Ndil, um kadi sii day dø'ti el.

² Døkagilo'ti ki in gøri Luwø el bay, njiyøi to njekumtō'gi go yo'gi'ti ki mbi boy.

³ In be ø, m'el'se kadi ari njay. De kare ki Ndil Luwø ør non'a ki a ene: «Ndøl in dø Jeju'ti» goto. Taa de madi ki a ene: «Jeju in Burøbe» kanji kadi Ndil Luwø ør non'a kaa goto tō.

⁴ Kadikare'gi in dangi dangi nan Ndil Luwø ki nje kadi'de in kareba.

⁵ Kuløbør'gi to dangi dangi, nan Burøbe in kareba.

⁶ Kulø ra'gi to ta dangi dangi, nan Luwø ki kareba ø indø me njera'a'ti pøti.

⁷ Luwø adi kadikare kigo Ndil'ø'ti de ki ra kadi ra maji ki bulø de'gi pøti.

⁸ In be ø, ki gorow læ Ndil Luwø ki kare inbe kin, Luwø adi de madi kuji kelta ki kumkødi, ø adi ki nungø kuji kelta ki nyagør.

⁹ Ki madi, Luwø ad'a kunme kadi, ningø ki nungø adi kadikare kadi lapiya nje monyi'gi ki gorow læ Ndil ki kare inbe kin.

10 Adi ki madi, kadikare ra nya'gi ki ðti ðol ðol; adi ki nungi, kadikare kelta ki ta Luwə'ti; ki nungi, kadikare kər row ninn Ndil Luwə ki ndil'gi ki ngom nan'ti; adi ki nungi, kadikare kel ndonnta'gi ki dangi dangi; ningə adi ki nungi ðay, kadikare kər ginn ta'gi ki dangi dangi tɔ.

11 Kadikare'gi inbe pəti kin, in ki gorow læ Ndil ki kare inbe kin ə Luwə adi'n de ki ra kigo me ndigi'ti læ'ne.

12 Toki darɔ de in kareba, nan aw ki ngann rɔ'gi ngayn, ngann rɔ'gi ki ngayn kin, re banyi nan to ri kaa, in darɔ ki kare. De'gi pəti ki indəi rɔ'de nan'ti ki Kirisiti kaa toi be tɔ.

13 Tado j'in pəti, Juwipi'gi ki Gireki'gi; ðər'gi ki de'gi ki in de'gi dɔ rɔ'de; j'ingəi batəm me Ndil'ti ki kareba. Taa j'anyinan mann me Ndil'ti ki kare inbe kin tɔ.

14 Darɔ de in ngonn rɔ ki kareba el, nan in ngann rɔ'gi ki dangi dangi.

15 Kin ə re nja ene: «M'in ji el, adi m'in ki kare dann ngann rɔ'gi'ti el», ningə k'el'ə ki be kin par ə ɔr nja kɔ dann ngann rɔ'gi'ti el.

16 Kin ə re mbi ene: «M'in kum el, adi m'in ki kare dann ngann rɔ'gi'ti el», ningə k'el'ə ki be kin par ə ɔr mbi kɔ dann ngann rɔ'gi'ti el.

17 Kin ə re darɔ pəti in kum ə, de a oo ta bann wa? Kin ə re darɔ pəti in mbi ə, de a ðti banyi nya bann wa?

18 Ki rɔta'ti, Luwə ində ngann rɔ'gi kare kare ki kulə ki sow dɔ'de kigo ndigi'ti læ'ne.

19 Kin ə re ngann rɔ'gi pəti in ngonn rɔ ki kareba ningə, de a elta læ darɔ el.

20 Ngann rɔ'je'gi in ngayn nan darɔ'je in kareba.

21 Ningə lo kadi kum el ji ene: «M'ge'i el», goto; taa lo kadi dɔ el nja ene: «M'ge'i el», goto tɔ.

22 Ngann rɔ'je'gi madi ki toi to nya ki tɔgi'de goto be kin, ai ki nda'de ngayn.

23 Ningə, ngann rɔ'je'gi ki j'oyi'de to nya madi el me rɔ'gi'ti kin ə, j'oyi go'de ngayn. Ə nje ki j'oyi'de to nya ki maji kelta'a el kin ə ji ngəmi'de maji tɔ.

24 Ngann rɔ'je'gi ki ingəi kɔsikurə, gəri kɔsikurə el nga. Luwə ində'je ki ngann rɔ'je'gi ki dangi dangi, ningə ngann rɔ'je'gi ki kɔsikurə du'de, Luwə ɔsi kurə'de ngayn.

25 Luwə ra be kadi gangi nan goto me darɔ'ti. Ningə kadi ngann rɔ'je'gi ki dangi dangi indəi kum'de go nan'ti pəti.

26 Adi re ngonn rɔ kare ingə kon ningə, ndəgi rɔ'je'gi pəti ingəi kon si'ə nan'ti. A re ngonn rɔ kare ingə kɔsikurə ningə, ndəgi rɔ'gi pəti ingəi kɔsikurə si'ə nan'ti tɔ.

27 Ngɔsine in darɔ Kirisiti, ningə ingi kare kare pəti, in ngann rɔ darɔ ki sow dɔ'se.

²⁸ In be ə, dann njekawnan'gi'ti, Luwə ində njekawkulə'gi to de'gi ki dəkete dɔ njekawnan'gi'ti; ki nja joo, ində njekeltakita'a'gi'ti; ki nja mutə, ində njendo de'gi nya. Ningə go'ti, Luwə adi kadikare'gi ki dangi dangi, adi in kadikare ra nyakɔji'gi ki ətɪ bol bol, ki kadikare kadi lapiya nje monyi'gi, ki kadikare ra ki nje kawnan'gi, ki kadikare kɔrnon de'gi, ki kadikare kel ndonnta'gi ki dangi dangi.

²⁹ Pəti in njekawkulə'gi el, pəti in de'gi ki njekeltakita Luwə'ti el, pəti in njendo de'gi nya el, pəti in njera nyakɔji'gi ki ətɪ bol bol el.

³⁰ Pəti ai ki kadikare kadi lapiya nje monyi'gi el, pəti ai ki kadikare k'el ndonnta'gi ki dangi dangi el, pəti in nje kɔr ginn ta'gi ki dangi dangi el.

³¹ Indəi tɔgi dɔ rɔ'se'ti kadi ingəi kadikare ki bo utə ndəgə'gi, ningə m'a m'ɔji'se row ki maji ngayn utə ndəgə'gi.

13

Ndigi nan

¹ Kin ə m'el ndonn ta lə de'gi ki dangi dangi, eke ndonn ta lə malayka'gi mindi kaa, re ndiginan goto rɔ'm'ti ə m'to to ningə kasi ki ɓar kənyi kənyi eke gal ki siyə saki saki kam be par.

² Re m'aw ki kadikare k'elta ki ta Luwə'ti, eke kadikare gər ginn nya'gi ki to lo kiyə'ti pəti tigə, eke m'aw ki nyagər'gi pəti, eke m'aw ki kunme kadi ki tɔg'ɔ in ngayn asi kadi m'ɔri'n mbal lo ki ra'a'ti kete kaa, re m'aw ki ndiginan el ə m'in nya madi el.

³ Re m'adi nyakingə'gi lə'm pəti njendoo'gi, re m'ulə darɔ'm por tado kingən tɔɓar kaa, re ndiginan goto rɔ'm'ti ə, nya kare ki m'a m'ingə me'ti goto.

⁴ De ki nje ndigi aw ki koreme, in nje ramaji, in njera ta nya el, in nje tɔji rɔ'ne el, in nje kində gu'ne el tɔ.

⁵ De nje ndigi a ra nya ki rɔsɔl el, a sangi nya tado maji lə rɔ'ne par el, a ra wongi kalangi el, taa a uwə de me'ne'ti el tɔ.

⁶ De nje ndigi a ra rɔnel dɔ nyara ki dana el'ti el, nan a ra rɔnel dɔ nya ki rɔta'ti yo.

⁷ De ki nje ndigi in nje k'inyə go majel kɔ, in njengəm go kunme kadi, aw ki kindəmedɔti, in nje koreme'ne dɔ nya'gi'ti pəti.

⁸ Ndigi nan a tuji el. Keltakita Luwə'ti a goto ndɔ madi, kelta ki ndonnta'gi ki dangi dangi a goto ndɔ madi, gər ginn nya'gi ki dangi dangi a goto ndɔ madi tɔ.

⁹ Ningə nyagər lə'je asi nan berere el, taa ta ki ta Luwə'ti ki j'isi j'eli kaa asinan berere el tɔ.

¹⁰ Loki nje kasi nan pəti a te bus ningə, nya'gi pəti ki asinan el a gotoi.

¹¹ Loki m'in ngonn bay, ta kel'm in ta kel ngonn ki du, mərta lə'm in mərta lə ngonn ki du, eke kojita lə'm in kojita lə ngonn ki du. Nan loki m'təl de ki tɔgi, m'inyə nyara lə ngonn ki du kɔ.

¹² Ki bone kin, j'isi j'oyi nya'gi to nya ki k'oo me kətirongi'ti be, adi j'oyi piti piti ba bay, nan ndɔ madi a re non kadi j'a j'oyi'ə ki kum'je jaja. Dɔkagilo'ti ki bone m'gər nya'gi pəti el bay, nan ndɔ madi a re non kadi m'a m'gər toki Luwə gər'm rɔta'ti be tɔ.

¹³ Ki bone kin nya'gi ki mutə kin toi lo tor'de'ti, adi in: kunme kadi num, kindəmedɔti num, ndiginan num tɔ, nan in ki bo ngayn dann'de'ti in ndiginan.

14

Kadikare'gi ki dangi dangi ki Luwə adi njekunme'gi

¹ Kete non nya'gi'ti pəti, sangi row ndiginan ki rɔ ki tinyi kati. Ningə, kadi sangi row kadikare'gi kigo Ndil'ti tɔ. Kibo utə, in kadikare keltakita Luwə'ti.

² De ki isi elta ki ndonnta'gi ki rangi ki de'gi gəri el, isi elta ki de'gi el, nan isi elta ki Luwə, tado de ki gər dɔ ta li'ə ki isi el goto. In ki takul Ndil Luwə ə isi el'n ta ki to lo kiyə'ti kin.

³ Ningə, de ki isi elta ki ta Luwə'ti, isi elta ki de'gi kadi awi ki kete kete me kunme kadi'ti lə'de. Si ulə dingəm me'de'ti taa isi sɔl me'de tɔ.

⁴ De ki nje kelta'gi ki dangi ki de gər dɔ'a el, isi ra rɔ'ne inbe me kunme'ti lə'ne, nan de ki nje keltakita Luwə'ti isi ra ki njekawnan'gi pəti adi tɔgi me kunme'ti lə'de.

⁵ M'ndigi kadi ingi pəti eli ndonnta'gi ki dangi dangi ki de gər dɔ'a el, nan ndigi lə'm ki ngayn in kadi elitakita Luwə'ti. Tado de ki njekeltakita Luwə'ti, in dɔ de'ti ki nje kel ndonnta'gi ki rangi ki de gər dɔ'a el. A re de madi ɔr me ta lə nje kel ndonnta'gi ki dangi dangi kakin adi njekawnan'gi pəti tɔgi me kunme'ti lə'de inbe taa.

⁶ Ngannkon'gi, kin ə bone m're rɔ'se'ti ə m'elta ki ndonnta'gi ki in gəri el ningə, maj'a in ri tado lə'se wa? Kin ə re ta lə'm ki m'el, te ki dɔ nya ki to lo kiyə'ti adi'se el num, adi'se nyagər el num, ɔji'se nya ki a ra nya lo ti'ti el num, ta adi'se nyando el num tɔ ningə, nya kare ki maji ki m'ra madi'se goto.

⁷ In kah'a'ti læ nyakində'gi toki pa'gi ki tow nal'gi ki kende'gi kakin be tɔ. Kin ə ndu'de ɓar dangi dangi maji el ə, ra bann ə de a gəri'n ndu nal ki ndu kende wa?

⁸ Kin ə nje kɔl tow kɔl adi ar njay el ə a ində dɔ rɔ'ne dana kadi aw rɔ wa?

⁹ Be tɔ ə, in nje kel ndonnta'gi ki dangi dangi ki de gər el kaa toi be tɔ. Kin ə ta ki eli, de gər dɔ'a el ə, ra bann be ə a gər me'ə wa? A gər me'ə el tado isi elita lə'se me nəl'ti kɔ kare.

¹⁰ Kadi in gəri toki ndonnta'gi in ngayn me dɔnangi'ti. Ningə ta'gi ki dangi dangi kin pəti, kɔr me'de to non.

¹¹ Kin ə re m'gər me ta ki de a el'm el ningə, de'ə kin a oo'm to mbah rɔ'ne'ti, ə m'in kaa m'a m'oo'ə to mbah rɔ'm'ti tɔ.

¹² Be tɔ ə, toki isi sangi kadikare'gi kigo Ndil'ti, sangi ki rɔ ki tinyi kati, nan k'in ə kadi in kadikare ki a ra ki njekawnan'gi adi tɔgi ki taa me kunme'ti lə'de.

¹³ Ningə de ki nje kel ndonnta'gi ki dangi dangi ki de gər dɔ'a el kin, maji kadi dəji Luwə kumkədi kɔr ginn'ə kadi de'gi gəri.

¹⁴ Tado re m'elta ki Luwə ki ndonnta'gi ki dangi dangi ki de gər me'ə el ə, me Ndil'ti m'elta ki Luwə, nan nyagər lə'm ra kulə el.

¹⁵ Ningə nya ki kadi m'ra ə to kin: M'a m'elta ki Luwə me ndil'ti, nan m'a m'elta ki nyagər tɔ. M'a m'osi pa me ndil'ti, nan m'a m'osi pa ki nyagər tɔ.

¹⁶ Kin ə m'ra oyo Luwə me ndil'ti par, ki kanji kadi de ki isi mbunə nje kawnan'gi'ti gər dɔ'a el ningə, bann be ə a ra «Amen» dɔ'ti wa?

¹⁷ Re in ra oyo Luwə lə'i maji ngayn kaa, lo kadi ra maji ki de ki isi mbunə njekawnan'gi'ti goto.

¹⁸ Ki takul Luwə ə m'gər'n kel ndonnta'gi ki dangi dangi ki de gər dɔ'a el mutə'se pəti.

¹⁹ Nan non njekawnan'gi'ti ə, m'ndigi k'el kur ta'gi mi ki de'gi gəri dɔ'a kadi m'ndo'n nya njekawnan'gi, maji utə kadi m'elta ngayn ki ndonnta'gi ki de gər dɔ'a el.

²⁰ Ngannkon'm'gi, ononyi'se kadi ta kel'se to to ta kel ngann'gi ki du be. Re ɔjido majel ningə, toi to ngann'gi ki du, nan re ɔjido ta ki k'el ə, maji kadi ta kel'se in ta kel de'gi ki tɔgi gangi.

²¹ Ndangi me makitu Ndukun'ti læ Luwə eyina: «M'a m'elta ginn de'gi kin ki ndonn ta ki mbah, m'a m'ndumə ta mbah'gi kadi m'el'n'de ta. Be kaa, a oyi dɔ ta lə'm el*.»

²² In be ə kadikare k'elta ndonnta'gi ki dangi dangi ki de oo dɔ'a el in nyakɔji tado de'gi ki gəri Luwə el, um in tado

* 14:21 14.21 Ejay 28.11-12

nje ki uni me'de el. Ningə, kadikare k'elta ki ta Luwə'ti in nyakəji tado nje ki uni me'de um in tado de'gi ki gəri Luwə el el.

²³ Kin ə toki Njekawnan'gi pəti kawinan, ningə eli ndonnta'gi ki dangi dangi ki de gər do'a el, ə de'gi madi ki gəri ta lə Luwə maji el bay, eke nje ki uni me'de adi Luwə el, rei lo kawnan'ti kin ə a bari'se mbo'gi el wa?

²⁴ Kin ə re njekunme'gi pəti elitakita Luwə'ti, ə njekunme'gi el, eke de ki gər ta lə Luwə maji el bay ur kəy kaa, ta'gi ki ta Luwə'ti ki de'gi pəti eli kin a uwə ki ta, taa a ra kadi gər toki n'in njeramajel to.

²⁵ Mərta'gi ki me'ə'ti a kujəi ki taga. Ningə a osi nanga non Luwə'ti ene: «Ki rəta'ti, m'gər kadi Luwə in dann'se'ti ne.»

Maji kadi njekunme'gi rai nya'gi ki row'ə row'ə lo kawnan'gi'ti lə'de

²⁶ Ngannkon'm'gi, ri'gi ə maji ra lo kawnan'gi'ti lə'se wa? Loki kawinan, de madi osi pa, de madi ndo nya, de madi ər ginn nya ki to lo kiyə'ti, de madi el ndonnta'gi ki de gər do'a el, ningə de madi ki rangi isi non to nje mbəl ta kakin to. Kadi nya'gi kin pəti ra ki njekawnan'gi adi togi me kunme'ti lə'de.

²⁷ Re de'gi madi gei k'el ndonnta'gi ki de gər do'a el ningə, maji kadi in joo el ə mutə be par taa. Ningə kadi elita osi go nan go nan, ə kadi nje kər ginn ta kakin to to taa.

²⁸ Re de ki kadi ər ginn ta lə'de kin goto dann njekawnan'gi'ti ningə, maji kadi sii ta'de mbo. Elita ki daro de inbe num ki Luwə num me'de'ti par.

²⁹ Ki əjido de'gi ki njekeltakita Luwə'ti, maji kadi de'gi joo eke mutə inbe elita dann'de'ti, ningə ndəgə'gi indəi manji ta lə'de oy.

³⁰ Re Luwə elta ki de madi ki rangi dann nje kawnan'gi'ti ningə, maji kadi njekeltakita Luwə'ti ki kete uti ta'ne do kelta'ti.

³¹ Tado ingi pəti, asi kadi elitakita Luwə'ti osi go nan go nan kadi ndoi nan nya, uləi dingəm me nan'ti.

³² *De'gi ki njekeltakita Luwə'ti awi ki togi do kadikare'ti ki Luwə adi'de.

³³ Tado Luwə in Luwə ki njera nya ki ta'a ala mban el, nan in Luwə ki nje kadi de'gi kisimaji. Toki njekawnan'gi isi rai dann'de'ti lo'gi'ti ki dangi dangi,

³⁴ maji kadi dene'gi sii ki ta'de mbo dann njekawnan'gi'ti. De adi'de tarow kadi elita el. Ningə, kadi uləi do'de ginn togi'ti toki ndukun el'n.

³⁵ Re nya madi ki gəri ginn'ə ar njay el to ningə, kadi dəji ngaw'de'gi me kəy'ti. Tado in nya ki gorow'ə'ti el kadi dene elta dann njekawnan'gi'ti.

³⁶ In ingi par ə ta læ Luwə ulə ngirə'ne rə'se'ti kete wa? Eke ingi par ə re te dann'se'ti wa?

³⁷ Re de madi mər me'ne'ti kadi n'in njekeltakita Luwə'ti, eke n'in nje kaw ki kadikare læ Ndil ningə, maji kadi de'ə gər toki nya'gi ki m'ndangi m'adi'se kin in rə Burəbe'ti.

³⁸ Re de madi mbəti kadi gər nya'gi kin ningə, to taga kadi Luwə gər de'ə kin el tə.

³⁹ Be ə, ngannkon'm'gi, sangi row kadi elita ki ta Luwə'ti, ningə ononyi'se kadi ɔgi dɔ kel ndonnta'gi ki de gər dɔ'a el.

⁴⁰ Nan k'in ə kadi nya'gi pəti rai nya gorow'ə'ti um alai mban el.

15

Ta kində taa læ Jeju Kirisiti lo koy'ti

¹ Ngannkon'm'gi, m'olo me'se dɔ Poyta'ti ki maji ki ndɔ ki m'ilə'se mbər'ə kete kakin. In ta ki taai ə uwəi go'ə sə'm bitɪ bone.

² In Poyta ki maji kin ə adi'se kaji, loki uwəi go'ə sə'm toki ndɔki m'ilə'n'se mbər'ə. Re in be el ningə, kunme lə'se in nya ki pasira kare.

³ Tado nyando ki dəkete ki madi'se in nyando ki m'inbe ə m'taa. Adi in Kirisiti ki oy tado majel'gi lə'je toki makitu læ Luwə el'n*.

⁴ Duwi'ə ra ndɔ mutə ningə te lo koy'ti toki ndangi me Makitu'ti læ Luwə†.

⁵ Te bus ki rə Piyər'ti taa ki rə njendo'gi'ti ki dɔgi gidə in joo tɔ‡.

⁶ Go'ti gogi ningə, te bus ki rə ngannkon'nan'gi'ti ki asi bu mi ki gidə ki kawinan. De'gi ngayn dann de'gi'ti kin sii ki dɔ'de taa bay. Ki madi'gi dann'de'ti ə oyi.

⁷ Go'ti bay, te bus ki rə Jaki'ti taa ki rə njekawkulə'gi'ti pəti tɔ.

⁸ Go'de'ti pəti ningə, te ki rə'm'ti bus, m'in ki m'in ngonn ki kər§.

⁹ M'in ki du dann njekawkulə'gi'ti pəti, tado m'asi kadi de bari'm nje kawkulə el. M'asi el, tado m'in nje kadi kon Njekawnan'gi læ Luwə*.

¹⁰ Nan in ki takul memaji læ Luwə ə m'təl'n de ki be kin bone. Ningə memaji li'ə tado lə'm in nya ki pasira el tɔ. Tado m'ra kulə m'utə ndəgi njekawkulə'gi pəti. K'in ə in

* 15:3 15.3 Ejay 53.5-12 † 15:4 15.4 Pa'gi 16.10; Oje 6.2 ‡ 15:5 15.5 Luk 24.34, 36; Mat 28.16-17; Mrk 16.14; Jan 20.19 § 15:8 15.8 KNK 9.3-6 * 15:9 15.9 KNK 8.3

m'in ki dɔ'm ə m'ra kulə kin el, nan in memaji læ Luwə ə in sə'm.

¹¹ In be ə, re in m'in eke ndəgi njekawkulə'gi kaa, in Poyta ki maji ki kare inbe kin ə j'isi j'ilə'se mbər'ə kadi uni me'se.

Ta kində taa læ nje koy'gi lo koy'ti

¹² J'in j'isi j'iləmbər kində taa læ Kirisiti lo koy'ti, ə de'gi madi dann'se'ti eyina: «Nje koy'gi a indəi taa lo koy'ti el» tɔ kin, in ta ki bann dana?

¹³ Re nje koy'gi a indəi taa lo koy'ti el ningə, Kirisiti kaa ində taa lo koy'ti el tɔ.

¹⁴ Ə re Kirisiti ində taa lo koy'ti el ningə, j'iləmbər pasira kare, taa kunme lə'se ka in nya ki pasira tɔ.

¹⁵ Re in ki rɔta'ti, kadi nje koy'gi a indəi taa lo koy'ti el, ə j'ingi j'eli j'eyina: «Luwə te ki Kirisiti lo koy'ti» ningə, lo kin'ti, ji təl nje manaji ki ngom dɔ Luwə'ti. Tado Luwə te ki Kirisiti lo koy'ti el.

¹⁶ Re nje koy'gi a indəi taa lo koy'ti el ningə, Kirisiti ka ində taa lo koy'ti el tɔ.

¹⁷ Ə re Kirisiti ində taa lo koy'ti el ningə, kunme kadi lə'se in nya ki pasira kare, sii me majel'ti lə'se ba bay.

¹⁸ Ningə nje'gi ki oyi me tɔ Kirisiti'ti kaa ta'de tyni kɔ tɔ.

¹⁹ Re nya kindəmedɔti lə'je ki j'uni me'je dɔ'ti me tɔ Kirisiti in tado nya'gi ki bone par ningə, j'in nje kumtondo kɔ utə ndəgi de'gi pəti.

²⁰ Nan k'in ə, Kirisiti ində taa dann njekoy'gi'ti toki rɔta'ti. In kandi ki dɔkete læ nje'gi ki oyi.

²¹ Ningə, toki in ki gorow læ de ki kare ə koy re'n dɔ de'gi'ti me dɔnangi'ti kakin ə, ki gorow læ de ki kare, nje koy'gi a indəi taa lo koy'ti tɔ.

²² Toki koy ɔri'n go de'gi'ti pəti me tɔ Adam'ti kakin ə, de'gi pəti a təli kadi sii ki dɔ'de taa me tɔ Kirisiti tɔ†.

²³ Kin ə, kində taa lo koy'ti kin a in kigo lowə go lowə. Kirisiti a ində taa kete to kandi ki dɔkete, ningə dɔkagilo təl'ə'ti, nje'gi ki uni me'de adi'ə a indəi taa lo koy'ti tɔ.

²⁴ Go nya'gi'ti kin pəti ningə dɔboy nya'gi a re. Kirisiti a tujj ndil'gi ki majel, ki tɔgi konbe'gi, ki tɔgi ndil'gi ki majel, bay taa a təl ki konbe adi Luwə ki Baw.

²⁵ Tado, maji kadi Kirisiti a onbe biti kadi Luwə ulə njeban'gi li'ə ginn nja'a'ti‡.

²⁶ Ningə, njeban ki dɔboy'ti ki a tuj'ə in koy.

²⁷ Tado makitu læ Luwə ene: «Luwə ulə nya'gi pəti ginn nja'a'ti§.» Ningə k'el k'ene «nya'gi pəti in ginn tɔg'ɔ'ti» kin

† 15:22 15.22 Lotum 3.17-19; Rɔm 5.12-21 ‡ 15:25 15.25 Pa'gi 110.1 § 15:27 15.27 Pa'gi 8.7

oji kadi Luwə in ginn tɔgi'ti lə Kirisiti tɔ el. In Luwə ə ulə nya'gi pəti ginn tɔgi'ti lə Kirisiti.

²⁸ Dɔkagilo ki nya'gi pəti in ginn tɔgi'ti lə Kirisiti ningə, Ngonn inbe ki dɔ'ne a ulə dɔ'ne ginn tɔgi'ti lə Luwə ki njekulə nya'gi pəti ginn tɔg'ɔ'ti, kadi Luwə in nya'gi pəti me nya'gi'ti pəti tɔ.

²⁹ Re in be el ningə, nje'gi ki adi isi rai'de batəm tado njekoy'gi'ti kin a rai be tado kingə ri me'ti wa? A ingəi ri me'ti loki nje koy'gi a indəi taa lo koy'ti el wa?

³⁰ Taa j'inbe kaa, ki tado ri ə ki ndɔ'gi pəti j'uləi rɔ'je ji koy'ti wa?

³¹ Ki rɔta'ti, ngannkon'm'gi, ki ndɔ'gi kare kare pəti m'ra ta koy'ti. Ningə m'ingə rɔnel ki takul'se ki kində rɔ nan'ti lə'je me tɔ Jeju Kirisiti, ki in Burəbe lə'je.

³² Me bebo'ti ki Epeji, m'rɔ ki da'gi ki mu. Ningə re in ki gorow nyara lə darɔ par ə, in ri ə m'a m'ingə me'ti wa? Re nje koy'gi a indəi taa lo koy'ti el ningə, adi «j'usɔi ge j'anyinan ge nan lo ti ə j'a j'oyi*.»

³³ Ədi rɔ'se el, «Ndole nan ki njeramajel ə a təl njeramajel tɔ».

³⁴ Maji kadi in təli mərɪta ki maji, ə inyəi ta ra majel. Tado de'gi madi ngayn dann'se'ti gəri Luwə el. M'elta kin be kadi adi'se rɔsol.

Darɔ ki ində taa lo koy'ti

³⁵ De'gi madi a dəji ta eyina ke ki gorow ki bann ə de'gi a indəi taa lo koy'ti wa? Eke a indəi taa ki darɔ ki bann wa?

³⁶ In mbo de'gi, kandi ko ki diw kin, re oy el ə, a uwə el tɔ.

³⁷ Ningə in darɔ nya inbe ki diw kin ə a uwə el, nan in kanda ki me'ti. Dɔmaji ə in kandi tei, eke kandi nya madi ki rangi.

³⁸ Luwə inbe ad'a darɔ kigo me ndigi'ti lə'ne. Ningə kandi nya ki ra ra kaa, Luwə ad'a kadi rɔ ki sɔw dɔ'a.

³⁹ Darɔ'gi pəti toi dangi dangi um taainan el. Darɔ de'gi to ta dangi, darɔ da'gi to ta dangi, darɔ yəl'gi to ta dangi, taa darɔ kanji'gi to ta dangi tɔ.

⁴⁰ Nyakində'gi ki dɔran'ti, ndolo'de in dangi taa nyakində'gi ki dɔnangi'ti ne ndolo'de in ta dangi tɔ.

⁴¹ Kadi ɔsi ta dangi, nanyi nda ta dangi, taa mee'gi ndonyi'de to ta dangi tɔ. Ningə darɔ mee'gi inbe kin kaa ndonyi'de to dangi dangi bay tɔ.

⁴² Be ə, kində taa lə koy'ti lə nje koy'gi kaa to be tɔ. Darɔ de ki duw in darɔ ki a ndu'm, nan darɔ ki a ində taa lo koy'ti in darɔ ki a ndu'm el.

* 15:32 15.32 Ejay 22.13

⁴³ Duwi'ə to daro ki dangi'ti, nan a te lo koy'ti ki daro ki kosikure; duwi'ə to daro ki tog'o goto, nan a te ki daro ki togi.

⁴⁴ Duwi'ə to daro de, nan a te lo koy'ti ki daro kigo Ndil'ti. Toki daro kigo lo de'ti to kakin ə, daro kigo ndil'ti kaa to non to.

⁴⁵ In be ə, makitu lə Luwə ene: «Adam ki dokete in de ki nje kisi ki do'ne taa†», ningə Adam ki doboy'ti in Ndil ki nje kadi de'gi kaji.

⁴⁶ In Adam kigo Ndil'ti ə re kete el, nan in in kigo daro'ti ə re kete, ningə in kigo Ndil'ti uti go'ə.

⁴⁷ Adam ki dokete in de ki donangi'ti ne, tado in bu donangi ə Luwə uwə. Nan Adam ki nja joo in doran'ti taa ə re.

⁴⁸ Be ə, de ki Luwə ra'a ki bu donangi ta nan ki nyakində'gi ki donangi'ti ne, ə de ki in doran'ti taa, ta nan ki nyakində'gi ki doran'ti taa to.

⁴⁹ Ningə, toki ji tai nan ki de ki rai'ə ki bu donangi kakin ə, j'a tai nan ki in ki in doran'ti taa to.

⁵⁰ Ngannkon'm'gi, m'el'se madi oy toki daro ki mosi asi kadi oo Konbe lə Luwə el, taa daro ki ndum asi kadi te lo'ti ki dum ndum, el to.

⁵¹ M'ge kadi in gəri nya ki to lo kiyə'ti kin: J'in pəti j'a j'oyi el, nan j'in pəti j'a mbəli ro'je.

⁵² Tow ki doboy'ti a bar ningə, to to bəlkum ki kində sipi be par ə de'gi pəti a mbəli. Loki tow a bar ningə, nje koy'gi a indəi taa ki ro ki a dum ndum, ningə j'in, j'a mbəl ro'je.

⁵³ Tado maji kadi ro ki ndum təl ro ki dum ndum, taa ro ki koy kadi təl ro ki dum koy num to.

⁵⁴ Loki ro ki ndum a təl ro ki dum ndum, ə ro ki koy a təl ro ki dum koy ningə, ta ki makitu lə Luwə ene: «Ro təti koy bitit‡» kin tolta'ne.

⁵⁵ «In koy, təti ro lə'i in ra wa?

In koy, kəngi in ra wa\$?»

⁵⁶ Kəngi koy in majel, ningə togi majel in ndukun to.

⁵⁷ Adi ji rai oyo Luwə ki adi ji təti ro ki takul Burəbe lə'je Jeju Kirisiti.

⁵⁸ Lo kin'ti, ngannkon'm'gi ki njendigi lə'm, uwəi togi'se ba, rai do nja'se'ti me kulə'ti lə Burəbe kanji kor ko. Tado kon ki isi ingəi me kulə'ti lə Luwə kin in kare pasira el.

16

Nyakaw tado njekawnan'gi ki Jerujalem

¹ Ki ojido nyakaw tado lə de'gi lə Luwə ki sii Jerujalem'ti*,

† 15:45 15.45 Lotum 2, 7 ‡ 15:54 15.54 Ejay 25.8 § 15:55 15.55 Oje 13.14

* 16:1 16.1 Rom 15.25-26

m'dəji'se kadi rai toki m'oji'n Njekawnan'gi ki donangi Galasi'ti kin be to.

² M'el'se kadi ndo ki dokete la ndo'gi ki siri pəti, kadi de ki ra dann'se'ti, or nya me nya'ti lə'ne ində taa dangi tado kulə kin. Kadi or kigo tog'oti ki Luwə adi'n'ə. Rai be kadi m're bay taa in kawı nya, el.

³ Ningə, dokagilo ki m'a m'te dann'se'ti ə, m'a m'ulə ki de'gi ki inbe'gi mbəti'de, Jerujalem'ti. M'a m'adi'de makitu ji'de'ti kadi awi ki kadikare'gi lə'se.

⁴ A kin ə re to kadi m'inbe m'aw ki rə'm ningə, a awi sə'm nan'ti to.

Koji kaw mbah la Pol

⁵ M'a m'te rə'se'ti non ki tarow ki Maseduwann'ti. Tado, m'a m'ində donangi ki Maseduwann gangi†.

⁶ Domaji ə, m'a m'ra ndo'gi rə'se'ti. Be el ə bar kaa a gangi do'm'ti rə'se'ti, kadi to indəi m'in ta row'ti adi m'aw lo ki maji kadi m'aw'ti.

⁷ Kaw'm kin, m'ge kadi re Luwə ndigi sə'm do'ti ningə, m'ra sese ndo'gi asi tati. Kadi m'oo'se ki nja'm taa par el.

⁸ Ningə, m'a m'nji me bebo'ti ki Epeji biti dokagilo Pantəkoti'ti.

⁹ Nje bangi lə'm in ngayn Epeji'ti, nan tarow to tagira non'm'ti bətəngi kadi m'ra kulə lə'm‡.

¹⁰ Re Timote re te dann'se'ti ningə§, rai'ə adi in ki ronel dann'se'ti, tado in ka isi ra kulə la Burəbe to m'in be to.

¹¹ Kadi de madi kare dann'se'ti kid'ə el. Ningə kadi indəi'ə ta row'ti kadi re te rə'm'ti ki maji. Tado m'nji m'nginə ki ndəgi ngannkon'je'gi.

¹² Ki ojido ngonkon'je Apolosi, m'ulə dingəm me'ə'ti ngayn kadi aw rə'se'ti, ində rə'ne nan'ti ki ngannkon'gi ki isi awi ki rə'se'ti, nan me'ə ndigi kaw ki ngə'sine'ti kin el bay*. Ndo ki ingə row ə a aw bay.

Ta ki koji ki doboy'ti ki kuwə ji nan

¹³ Sii do nja'se, ə rai lo ra'se'ti me kunme'ti lə'se, rai dingəm ə uwəi tog'i'se ba.

¹⁴ Maji kadi rai kulə'gi pəti me ndigi nan'ti.

¹⁵ Ngannkon'm'gi, m'gər kadi in gəri Stepanasi ki de'gi ki me kəy'ti li'ə maji†. In de'gi ki dokete ki uni me'de donangi'ti ki Akay. Ningə, kigo me ndigi'ti lə'de, uni rə'de kadi rai ki de'gi la Luwə. Be ə, m'dəji'se nya kare bay.

¹⁶ Maji kadi, in təli rə'se go ta'ti lə de'gi ki be kin, ə in təli rə'se go ta'ti lə de'gi ki indəi rə'de ta kulə'ti isi rai se'de to.

† 16:5 16.5 KNK 19.21 ‡ 16:9 16.9 8-9; KNK 19.8-10 § 16:10 16.10 4.17

* 16:12 16.12 KNK 18.24 † 16:15 16.15 1.16

17 Rɔ'm nəl'm ngayn dɔ re'ti lə Stepanasi, ki Portunatus, ki Akaykus. Tado, rai nya'gi ngayn adi m'in tor'se'ti.

18 Uwəi hangal'm indəi nanga toki rai sese kakin be to. Maji kadi gəri kɔsikurə de'gi ki be kin.

19 Njekawnan'gi ki dɔnangi Aji'ti uwəi ji'se. Akilasi in ki Pirsil[‡], nan'ti ki njekawnan'gi ki sii me kəy'ti lə'de uwəi ji'se ngayn to.

20 Ngannkon'gi pəti uwəi ji'se. Maji kadi uwəi ji nan mbunə'se'ti ki rɔnel.

21 Ningə, in m'in Pol inbe ə m'ndangi ta kuwə ji kin ki ji'm.

22 Re de madi dann'se'ti ndigi Luwə el ningə, kadi Luwə man'a. Maranata, Burəbe re.

23 Kadi memaji lə Burəbe Jeju in nan'ti sese.

24 M'ndigi'se kare kare pəti me kində rɔ nan'ti me to Jeju Kirisiti.

Makitu ki nja joo ki Pol ndangi adi Korenti'gi Ta ki do makitu'ti ki nja joo ki Pol ndangi adi Korenti'gi

Makitu ki nja joo ki Pol ndangi adi Korenti'gi kin toji toki lo ngan mbunə Pol'ti ki njekawnan. Takasinan el ində mbunə njekawnan'ti ki Pol ojido kojitara kaw mbah lə Pol ki inbe yəti rangi num ta ojido togi ki ingə kadi in njekawkulə. Ki gorow təm go ta, rai adi takasinan el kakin goto mbunə'de'ti nga. Kulənoji ki maji yo ə təl to dann Pol'ti ki njekawnan gogi nga. Be ə Pol ndangi makitu kadi ɔr'n ginn nya ki ra ta adi kulənoji ki dann'de'ti ki njekawnan ngan ki adi yəti'n kojitara kaw mbah lə'ne. Elta ronel lə'ne ki ojido noji ki uləi nan'ti ningə elta ra'n rə ndoo tado nyamaji'gi ki kadi rai ki njekunme'gi ki donangi Jude'ti ki sii me ndoo'ti. Go'ti elta orta do'ne'ti toki n'in njekawkulə. Togi ki kadi n'ra'n kulə to njekawkulə kin n'ingə ki rə Burəbe'ti (10.8).

Kon ta'gi ki me'ti: Kandi me ta'ti 1.1-11. Kulənoji ki to mbunə Pol'ti ki njekawnan 1.12-7.16. Mbon nyamaji'gi kinan'ti tado njekunme'gi ki sii Jude 8-9. Pol un ta el ɔr'n ta do'ne'ti toki n'in njekawkulə 10-13.

Kuwə ji nan

¹ M'in Pol ki njekawkulə lə Jeju Kirisiti kigo ndigi'ti lə Luwə, nan'ti ki ngonkon Timote, j'uwə ji'se in *Njekawnan'gi lə Luwə ki sii Korenti'ti, taa j'uwə ji de'gi lə Luwə ki sii donangi'ti ki Akay'ti ki ta'a ba pəti to*.

² Kadi memaji ki kisimaji lə Baw'je Luwə in ki Burəbe Jeju Kirisiti in nan'ti sese.

Pol ra oyo Luwə

³ J'ulə toji do Luwə'ti ki Baw Burəbe lə'je Jeju Kirisiti. Baw'je ki memaji li'ə to mbar mbar, ki in Luwə ki nje solme me nya'gi'ti pəti.

⁴ In ə in nje sol me'je do kon'gi'ti ki dangi dangi, kadi j'in kaa ji sol me de'gi ki kon'gi ki dangi dangi tei do'de'ti to. Kadi ji sol me'de ki me sol ki j'ingə rə'a'ti.

⁵ Be to ə, toki j'ingə'n kon lə Kirisiti ngayn, Kirisiti sol me'je ngayn to.

* 1:1 1.1 KNK 18.1

⁶ Re j'isi j'ingə kon ə, in kadi me'se səl'n, taa in tado kaji lə'se tɔ. Re me'se səl ə, in kadi adi'se me səl tɔ. Nga ningə, me səl kin a ra kadi to uwəi tɔgi'se ba me kon'ti toki j'isi j'ingə kon kin be tɔ.

⁷ Lo kin'ti, j'ində me'je dɔ'se'ti njiriri, tado ji gər kadi loki isi indəi rɔ'se nan'ti se'je dɔ kon'ti, isi indəi rɔ'se nan'ti se'je dɔ me səl'ti ki j'isi j'ingə tɔ.

⁸ Ngannkon'm'gi, ji ndigi kadi in gəri go kon ki te dɔ'je'ti dɔnangi Aj'i'ti kin. De'gi adi'je kon kadi ki dum kelta'a, in kon ki aldɔ singə'je. De ki ində me'ne dɔ'ti kadi n'a n'isi ki dɔ'ne taa goto.

⁹ J'in j'ində me'je'ti kadi j'in de'gi ki gangi ta koy dɔ'je'ti nga. Ningə in be kadi j'uwə'n kul rɔ'je'gi inbe el, nan kadi j'uwə'n kul Luwə ki nje kadi njekoy'gi indəi taa lo koy'ti.

¹⁰ In in ə taa'je ta ko koy'ti kin, ningə a nanyi ki lo taa'je kilə taa'ti bay. In ə j'ində me'je dɔ'a'ti, kadi a taa'je ta ko koy'ti kin bay.

¹¹ Ningə, inbe'gi kaa isi indəi rɔ'se ta'ti tɔ, me kelta'ti ki Luwə tado lə'je. Luwə a ra se'je maji ki row nya ki de'gi ngayn dəji tado lə'je. Lo kin'ti, maji kin a təl nya ra oyo lə de'gi ngayn tado lə'je tɔ.

Pol yəti ndu'ne ojido kaw mbah lə'ne

¹² Nya ki adi'je rɔnel, me'je uwə'je ki ta el, ji gər kadi njiyə'je dann de'gi'ti ki gəri Luwə el, in ki hal ki səl lɔm lɔm, ki nya ra ki rɔta'ti ki in rɔ Luwə'ti. Ningə in njiyə ki ji njiyə ki gosi lə de el, nan ki ra maji lə Luwə. Kibo ngayn, in ki panjiyə kin ə ji njiyə'n ki rɔ'se'ti.

¹³ Ta ki ji ndangi j'adi'se kin, in ta madi ki rangi el, nan in nya ki tudəi ə in gəri me'ə inbe kin par. Nga ningə, m'gər kadi a gəri me'ə ar njay bay.

¹⁴ Toki in gəri nden nga kin, a in gəri ar njay, ndɔ təl Burəbe Jeju'ti ki j'a j'in nya rɔnel lə'se toki a in nya rɔnel lə'je kin be tɔ.

¹⁵ Ki me ki tinyi kati kin ə, m'ndigi kadi in gəi ə m'te dɔ'se'ti kete, kadi m'adi'se ingəi ra maji ki nja joo.

¹⁶ Nga ningə kadi m'ində dɔ'se'ti taa, m'aw dɔnangi Maseduwann'ti, ə m'ində Maseduwann'ti ə†, m'təl m're dɔ'se'ti gogi bay kadi to rai sə'm me nya ge'gi'ti lə'm kadi m'aw Jude'ti.

¹⁷ Ndu'm ki m'un kin, m'un ki non be par el, taa ndigi ra'gi lə'm in kigo mərta'ti lə de kadi to m'el m'ene «oyo» ə m'təl m'ene «jagi» el.

¹⁸ Luwə in nje ra nya ki low'ə'ti asi kadi mannaji lə'm: ta'gi ki j'eli sese in «oyo» num «jagi» num el.

19 Tado Jeju Kirisiti, Ngonn læ Luwə ki j'in ki Silasi ge ki Timote ge[‡] j'ilə'se mbər ta li'ə kin in «oyo» num «jagi» num el. In de ki ta ki a ingə rə'a'ti in «oyo» par.

20 Ningə kun ndu'gi læ Luwə pəti, Kirisiti ə in nje tɔji de k'ene «oyo» in ki rəta'ti, taa in ki gorow li'ə tɔ ə j'isi j'eli'ti j'ene «Amen», tado kulə'n tɔji dɔ Luwə'ti tɔ.

21 Ningə in Luwə ə in nje kadi'je num, ingi num, tɔgi me kində rɔ nan'ti me tɔ Kirisiti'ti. In ə mbəti'je ində'je ta dangi tado lə'ne.

22 In in tɔ ə ində ndaja lə'ne rə'je'ti to nya lə'ne, taa ində Ndil'ne me'je'ti to nya ki adi'je dɔkete dann nya maji'gi'ti ki ində taa dangi tado lə'je, kadi a adi'je.

23 M'in m'dəji Luwə kadi gangi ta ndo'm, re m'ngom: ningə in kadi m'tuji me'se el, ə m'təl m're'n Korenti'ti gogi el.

24 Ningə ji sangi row kadi j'ində tɔgi dɔ'se'ti kadi uni me'se el jagi, tado isi uwəi tɔgi'se ba me kunme'ti ne nga. Nya ki j'isi ji sangi, in kində rɔ nan'ti sese dɔ kulə'ti kadi ingəi ronel.

2

1 Ki ɔjido'm, m'oo maji ngayn kadi m'təl m'aw rə'se'ti gogi el, nan to m'tuji me'se.

2 Tado re m'tuji me'se ə, de ki a adi'm ronel goto. De ki a adi'm ronel ə, in ingi ka ki m'a m'tuji me'se kakin par.

3 Ningə, in ginn'ə kin ə, m'ndangi'n makitu'ti to ndangi m'adi'se* kadi to m'aw ki rə'm el. M'aw ki rə'm el nan to de'gi ki kadi adi'm'in ronel, təli tuji me'm to tuji yo. M'gər maji ngayn, ki ɔji dɔ'se, kadi ronel lə'm in ronel lə'se pəti.

4 In ki me kon ki ngayn, ki me ki ur mad'a, ki mann non ki tɔ kum ə m'ndangi'n makitu m'adi'se. Ningə in kadi m'tuji'n me'se el, nan kadi in gəri ndigi ki m'ndigi'se.

Me Pol səl dɔ de'ti ki nje tuji me'ə

5 Re de madi in nje ginn me ki tuji nga ə, in m'in ə tuji me'm el nga, nan in ingi pəti ə tuji me'se. Ki kadi j'eli j'adi aldo maji el ə, tuji me de'gi madi dann'se'ti nga.

6 Ningə ko de ki be kin, ta bulə de'gi ki kawinan ki dɔ'a'ti inbe kin ka as'a naki.

7 In be ə, ki ngosine kin, kadi adi me'se səl dɔ'a'ti, ə uləi dingəm me'ə'ti, nan to metuji ki aldo maji in uti dɔ'a.

8 Lo kin'ti, m'dəji'se kadi ɔji'ə ndigi ki in ndigi'ə adi gər.

9 Nga ningə, ginn ndangi ki m'ndangi makitu m'adi'se in kadi m'nan me'se m'oo ke təli rə'se go ta'ti me nya'gi'ti pəti wa.

¹⁰ Loki me'se sol do de'ti ki ra nya ki majel, m'in kaa me'm sol do'a'ti to. Nga ningə, re me'm sol, loki nya madi to kadi me'm sol do'ti ə, in tado lə'se ə me'm sol'n takum Kirisiti'ti.

¹¹ Tado kadi *Satan ingə tarow do'je'ti el, tado ji gəri ndigi ra'gi li'ə bəti.

Me Pol ra sururu

¹² Loki m'aw m'te Tirowasi'ti kadi m'iləmbər Poyta ki maji lə Kirisiti, m'oo kadi Burəbe te tarow ta'ti panyi adi'm,

¹³ nan me'm ra sururu, tado m'ingə ngonkon'm Titi el. In be ə, m'inyə njekunme'gi, ə m'un tarow kaw Maseduwann'ti†.

Təti rə me kində rə nan'ti ki Kirisiti

¹⁴ J'uləi toji do Luwə ki əy'je ki dokagilo'gi pəti adi j'in me rə'ti ki Kirisiti təti kin. Luwə un'je ilə'n mbər lə Kirisiti ki lo'gi pəti adi de'gi gəri'ə to nəm kagi ki bany'a əti maji ki sanan ki lo lo be.

¹⁵ Lo kin'ti, ji to to nəm kagi ki bany'a əti maji, ki Kirisiti un adi Luwə be. J'əti maji, tado de'gi ki isi sangi kaji num, tado de'gi ki isi ai tuji'ti num to.

¹⁶ Ki rə de'gi madi'ti, in banyi koy ki isi aw se'de koy'ti, nan ki rə nje ki nungi'ti, in banyi kaji ki isi aw se'de kaji'ti to. Eke nan ə asi kadi ra kulə kin wa?

¹⁷ J'in ji to to ndəgi de'gi ngayn ki isi uni ta lə Luwə to nyara gati kin el. J'eli ta ki rota'ti, ki in rə Luwə'ti, takum Luwə'ti me kində rə nan'ti me to Kirisiti'ti.

3

Bərkulə'gi ki me kunmindit'i ki sigi

¹ Kadi m'dəji m'oo ke j'isi ji sangi kadi ji toji rə'je inbe kaa bay wa? Ke kadi ji rai toki de'gi madi isi rai, isi taai makitu lo ki rangi'ti kadi mannaji do'de'ti ki rə'se'ti, ingi ki taai makitu ji'se'ti awi ki lo rangi'ti kin be wa?

² Makitu ki kadi mannaji do'je'ti ə, in darə'se inbe'gi. In makitu ki ndangi ngarme'je'ti, ki de'gi pəti gəri num isi tudəi num.

³ To ki taga kadi in makitu ki Kirisiti ndangi, adi'je ji'je'ti, ulə'n'je. Kirisiti ndangi ki mann ndangi nya makitu'ti el, nan ndangi ki Ndil Luwə ki nje kisi kumngayira; in makitu ki ndangi do mbal'ti el, nan ndangi ngarme de'ti*.

⁴ In kin ə in me tinyi kati ki j'aw'n takum Luwə'ti ki takul Kirisiti.

⁵ Ningə j'a j'el j'ene in ki togi'je'gi inbe ə ji ra'n nya madi el, nan in ki togi ki in rə Luwə'ti.

† 2:13 2.13 12-13; KNK 20.1
11.19, 36.26

* 3:3 3.3 Tekitaga 24.12; Jeremi 31.33; Ejəkel

⁶ In Luwə inbe tɔ ə adi'je tɔgi, adi ji təl'n nje ra kuləbər'gi me kunmindi'ti ki sigi. In kunmindi ki in ginn Ndukun'ti el, nan in ginn Ndil Luwə'ti. Tado *Ndukun ki ndangi in nje re ki koy, nan Ndil Luwə in nje re ki kaji.

⁷ Kete ndukun in ki ndangi ki gaji ta'gi kare kare go nan'ti dɔ bar mbal'ti, ə kunji tɔbar lə Luwə unji dɔ'ti kin. *Mojɪ ki nje re ki ndukun kakin, takum'ə on por wor wor, ki lo kadi ngann Isirayel'gi gonyi takum'ə goto†. Ningə takum'ə ki on por kin, unji dɔkagilo nden be par ə ginn'ə gangi. Ə re ra kulə ki Ndukun ki nje re ki koy adi kunji be ningə,

⁸ ra kulə ki Ndil Luwə a əti bol ki dum bay.

⁹ Re kulə lə Ndukun ki a aw ki de'gi me ta ki gangi'ti adi kunji ningə, kulə ki kadi Luwə təl'n de'gi de'gi'ti ki dana takum'ne'ti a adi kunji ki əti bol ngayn bay.

¹⁰ J'asi kadi j'eli j'ene, tɔbar ki dɔkete, kunj'ə goto non tɔbar'ti ki bone kin, ki in kunji ki utə in ki kete sanyi.

¹¹ Kin ə nya ki lo ti ə a ində dər ə ingə tɔbar ningə, nya ki a to biti ki non'ti tɔbar li'ə a əti bol ki dum.

¹² Nya ki j'isi nginə ta'a kin ə ra adi j'awi ki me ki tinyi kati.

¹³ J'in ji ra toki Mojɪ ra'n kin el. Mojɪ ki ilə ku takum'ne'ti kadi ngann Isirayel'gi oyi ta tɔlta kunji ki lo ti ə a goto kin el‡.

¹⁴ Nyagər lə ngann Isirayel'gi goto, dɔ'de boi boi. Ningə biti bone kin ka, loki isi tudəi Kunmindi ki kɔkɔ ə, ku kin to ba inbe bay. To ba, de un kum'de'ti el, tado in ki kində rɔ nan'ti ki Kirisiti ə ku kin a goto'n kɔ takum'de'ti.

¹⁵ Biti bone kin ka, loki isi tudəi makitu'gi ki Mojɪ ndangi kin ə, ku madi uti kum'de dɔ nyagər'ti inbe bay.

¹⁶ Nan toki ndangi me makitu'ti lə Luwə eyina: Loki Mojɪ tur rɔ'ne ki rɔ Burəbe'ti par ə un ku kɔ takum'ne'ti§.

¹⁷ Tado Burəbe in Ndil, ningə loki Ndil Burəbe in səm'ti, low'ə'ti kin ə taa k'inyə taa in səm'ti tɔ.

¹⁸ Ningə j'in pəti, ku in ki goto kum'je'ti kɔ, adi ji tɔji tɔbar lə Burəbe rɔ'je'ti toki kɔtirongi a tɔji'n ndil de be. Lo kin'ti, ji mbəl ji to to Burəbe inbe be. Burəbe ki in Ndil adi tɔbar li'ə unji dɔ'je'ti unji kunji ki əti bol ki dɔ mad'a'ti, dɔ mad'a'ti.

4

Kirisiti in nan'ti ki njekawkulə'gi

¹ Toki in kulə ki Luwə ə adi'je kigo memaji'ti li'ə, tɔgi'je goto ta'ti el.

† 3:7 3.7 Tekitaga 34.29 ‡ 3:13 3.13 Tekitaga 34.33 § 3:16 3.16 Tekitaga 34.34

² J'in ji mbəti nyara ki lo kiyə'ti, ki nya ki to rəsəl ki de'gi isi rai. Panjiyə'je in ki lo kədikum nan'ti el, taa ji mbir ta læ Luwə dow kare el tɔ. Loki ji tɔji nya ki rɔta'ti ki taga ə, ji sangi kadi ji taa me de'gi takum Luwə'ti to taa yo.

³ Nga ningə, re Poyta ki maji ki j'isi j'iləmbər'ə kin, to lo kiyə'ti ə, to lo kiyə'ti tado de'gi ki isi awi tuji'ti,

⁴ tado nje ki uni me'de el. Ingi ki ngar nje kində tɔgi'ne do dɔnangi'ti ne, uti kum nyagər lə'de nga adi lo kadi oyi kunji Poyta ki maji læ nje tɔji tobar læ Kirisiti kin goto. Kirisiti ki in banakum Luwə inbe.

⁵ Toki rɔta'ti, j'isi j'iləmbər rɔ'je j'inbe el, nan in Jeju Kirisiti ki Burəbe ə j'isi j'iləmbər'ə. Nga ningə j'inbe j'in bər lə'se tado læ Jeju.

⁶ Tado Luwə ki nje k'el k'ene: «Kadi kunji unji dann lo ki diw'ti*» kin ə adi kunjə unji ngann me'je'ti, kadi ji gəri'n tobar li'ə ki unji takum Kirisiti'ti kin.

⁷ Ningə nya maji læ Ndil kin, j'oti darɔ'je'ti ki yai ki to to ngoo ki kuwə ki hanji be kin. In be kadi to ar njay toki tɔgi ki əti bɔl kin in rɔ Luwə'ti um in rɔ'je'gi'ti el.

⁸ Kon'gi ki dangi dangi kawinan ki dɔ'je'ti, nan budi singə'gi el; me'je gangi mann, nan j'ore me'je ngan inbe kin.

⁹ De'gi indəi kum'je ndoo, nan Luwə inyə'je kɔ el; tɔti'je nanga, nan tɔli'je el.

¹⁰ Darɔ'je isi oti koy læ Kirisiti ki lo'gi dɔkagilo'gi pəti, kadi de'gi oyi toki Kirisiti isi ki dɔ'ne taa darɔ'je'ti.

¹¹ Tado j'in ki j'isi ki dɔ'je taa, j'isi ta koy'ti ki dɔkagilo'gi pəti tado læ Kirisiti. In be kadi de'gi oyi toki Kirisiti isi ki dɔ'ne taa darɔ'je'ti ki ndo madi ə a oy kin.

¹² Lo kin'ti, j'in j'a j'ində taa lo koy'ti kadi to j'isi'n kumngayira ba tɔ.

¹³ Toki in ndil kunme ki kareba ə isi ra kulə me'je'ti, makitu læ Luwə el ene: «In tado kun ki m'un me'm m'adi Luwə ə m'elta li'ə†.» Ningə j'in kaa in tado kun ki j'uni me'je j'adi Luwə ə j'elita li'ə tɔ.

¹⁴ Tado ji gər kadi, Luwə ki te ki Burəbe Jeju lo koy'ti kin, a te se'je lo koy'ti ki Kirisiti tɔ. A te se'je kadi ində'je num, ingi num kadi'ne'ti.

¹⁵ Nya'gi pəti ki te dɔ'je'ti in tado maji læ'se. Ningə, lo kin'ti, ra maji læ Luwə a to mbar mbar kadi aw ki do de'gi'ti ki kete kete. Aw ki kete kete kadi to de'gi ki nje kelta ki Luwə, rai'ə oyo ge, piti'ə ge, toi mbar mbar ki dɔ'ti.

* 4:6 4.6 Lotum 1.3 † 4:13 4.13 Pa'gi 116.10

16 In tado kin ə, j'ingə'n tɔgi par par. Re darɔ'je ki k'oo ki kum ne kin ə tɔg'ɔ isi təl ki gogi kaa, ndil'je isi ingə tɔgi ki rangi ki ndɔ'gi ndɔ'gi.

17 Tado kon'gi ki j'isi j'ingəi'de bone kin, in kon ki dɔkagilo li'ə in nden be par, taa ɔlɔ kəl kare tɔ, loki j'un j'ində kadi tɔji ki əti bol, ki biti ki non'ti ki a re go nje'gi'ti kin.

18 Nya ki j'isi j'anyi ngod'o, in nya ki de oo ki kum'ne kin el, nan in nya ki de oo ki kum'ne el yo. Nya ki de oo ki kum'ne, ndɔ'a in ngayn el, nan nya ki de oo ki kum'ne el, a to biti ki non'ti.

5

Darɔ ki sigi

1 Ji gər maji kadi re darɔ'je ki j'in me'ti dɔnangi'ti ne, ki to to *kəyku be kin tuji ə, j'awi ki darɔ ki sigi ki in kəy ki Luwə ra adi'je me dɔran'ti non, ki in kəy ki de ra ki ji'ne el. In kəy ki a to biti ki non'ti.

2 Tado kisi ki j'isi me darɔ'ti ki in kəyku kin, j'isi tuməi um um, tado ji ge ngayn kadi j'uləi darɔ'je ki dɔran'ti rɔ'je'ti ki to to kəy ki biti ki non'ti dɔ mad'a'ti.

3 Be ə loki re darɔ'je ki dɔnangi'ti goto ə de a oo'je ki rɔ'je kare el.

4 Tado kisi'je me darɔ'ti, ki in kəyku kin, ji tumə um um, nya aldɔ singə'je. Ningə ji ndigi kadi j'ori rɔ'je kɔ me darɔ'ti kin el, nan ji ndigi kadi j'uləi darɔ ki dɔran'ti dɔ'ti, kadi darɔ ki kumngayira tu dɔ darɔ ki koy.

5 Ningə in Luwə inbe ə ində kadi nya'gi kin a rai nya be dɔ'je'ti. In in ə ində Ndil'ne me'je'ti to nya ki adi'je dɔkete dann nya maji'gi'ti ki ində taa dangi tado lə'je, kadi a adi'je.

6 Lo kin'ti, j'uwəi tɔgi'je ba ki dɔkagilo'gi pəti. Ningə ji gər kadi loki j'in me darɔ'ti ki dɔnangi'ti ne kin bay ə, j'in gidi kəy'ti lə'je, sanyi ki Burəbe.

7 Toki rɔta'ti, in ki takul kunme ə j'isi j'aw'n, um in kum'je ə oo lo ə j'isi j'aw'n el.

8 J'uwə tɔgi'je ba ə j'isi j'aw'n, ningə ji ndigi ngayn kadi j'inyə darɔ kin, ə j'aw j'ində be kadi Burəbe'ti.

9 Nga ningə, re j'isi'n me darɔ'ti kin, eke ji tus'ə j'inyə, nya ki uwə me'je, in ta kadi ji nəl Burəbe.

10 Tado maji kadi j'a ji te kare kare kadi ji ra non Kirisiti'ti, lo gangi ta'ti li'ə. De ki ra kaa a ingə nya ki sow dɔ'ne, kigo kulə ra'a'ti ki un darɔ'ne ra'n: ki re in'n kulə ki maji eke kulə ki majel.

11 Ginn nya ki kadi ji bol'n Burəbe, ji gər maji, in ə j'isi sangi row kadi ji buki'n de'gi go'je'ti. Luwə gər'je ar njay,

ningə m'gər kadi ingi kaa, ki kadi elita ki ngom el ə, in gəri m'in ar njay tɔ.

¹² Ji ndigi kadi ji təl j'elita dɔ rɔ'je'ti rangi bay taa kadi in gəri'je, el, nan j'un sese tarow kadi rɔ'se nəl'se dɔ'je'ti. Lo kin'ti, a ingəi ta ki kadi a turi de'gi'ti ki isi indəi gu'de ki nyara ki gidi'de'ti ne kare, um nyara ki ngarme'de'ti el kam.

¹³ Re in rɔta'ti kadi j'in de'gi ki dɔ'je goto ə, in tado lə Luwə ə dɔ'je goto'n, a re j'in nje kumkar'gi tɔ ə, in tado lə'se ə j'in'n nje kum kar'gi tɔ.

¹⁴ Toki rɔta'ti, ndiginan lə Kirisiti onbe dɔ'je'ti, j'in ki ji gər toki de kareba oy tado de'gi pəti, adi de'gi pəti oyi kin.

¹⁵ Oy tado de'gi pəti, kadi de'gi ki sii ki dɔ'de taa, sii tado lə'de inbe'gi el nga, nan tado lə de ki oy ə ində taa lo koy'ti tado lə'de kin.

¹⁶ Nga ningə, j'a j'oo'de kigo k'oo'ə'ti lə'de el biti nga. Re kete j'in, j'oo Kirisiti kigo k'oo'ə'ti lə'de ka, ki ngosine kin, j'a j'oo'ə be el ratata nga.

¹⁷ Re de ində rɔ'ne nan'ti me tɔ Kirisiti'ti ə, in nyakində ki sigi. Nya'gi ki kəkɔ dəri kɔ, nya'gi ki rɔ'a'ti pəti, təli nya ki sigi.

¹⁸ Ningə nya'gi kin pəti in rɔ Luwə'ti, ki nje təl kulə'je noji nan'ti sə'ne, ki row lə Kirisiti. Luwə ki adi'je kulə kulə de'gi noji nan'ti si'ə inbe.

¹⁹ Tado in Luwə ə, ki row lə Kirisiti, ulə'n de'gi ki dɔnangi'ti, noji nan'ti sə'ne, ki kanji tudə majel'gi lə'de ki rai. Nga ningə, ində taa kulə noji nan'ti ta'je'ti kadi j'iləmbər'ə.

²⁰ J'in de'gi ki Luwə ulə'je to nje ra kulə tor Kirisiti'ti. Nga ningə, Luwə un'je bari'n'se ki rɔ'ne'ti. Me tɔ Kirisiti'ti, j'uwə ngonnn mbay nja'se ba, uləi noji nan'ti ki Luwə.

²¹ Kirisiti ki ra majel el, nan Luwə buki majel'gi lə'je ki dɔ'a'ti. Oy ki dɔ'a'ti, kadi ki row li'ə, Luwə təl'n'je de'gi'ti ki dana takum'ne'ti.

6

¹ Toki j'ində rɔ'je nan'ti ki Luwə dɔ kulə'ti, ji dəji'se kadi kidi ra maji lə Luwə ki ingəi kin el.

² Tado Luwə inbe el ene:

«Dɔkagilo'ti ki maji, m'oo dɔ ndu'i,

Ndɔ ki in ndɔ kaji de'gi, m're m'osi kil'i.»

Nga ningə, dɔkagilo ki maji nga ə to kin, ndɔ kaji de'gi nga ə re kin*.

³ Kadi to kulə ki j'isi ra kin ta goto dɔ'ti, ji sangi row kadi ji tugə de madi jigi'ti el.

* 6:2 6.2 Ejay 49.8

4 Nya ki j'isi sangi, ji sangi kadi ji toji me nya'gi'ti pæti, toki røta'ti, j'in njekuløbø'gi læ Luwø. J'uwø tøgije ba ø ji tøl j'uwø bay, me kon'gi'ti, me kumtondoo'ti, me bol'ti,

5 ginn kindø'ti læ de'gi, me dangay'ti, ki me sulø'ti ki de'gi suløi bulø de'gi dø'je'ti. Me kulø'ti ki aldø singø'je, lo to bi goto, me bo'ti, kaa j'uwø tøgije ba†.

6 Ji toji kadi j'in njekuløbø'gi læ Luwø me kar njay'ti, me gær Luwø'ti, me koreme'ti, me ramaji'ti. Ndil Luwø in se'je nan'ti, ji ndigi de'gi ndigi ki røta'ti, ki kædinan goto'ti.

7 Ji toji kadi j'in njekuløbø'gi læ Luwø me kilømbø' ta'ti ki røta'ti, ki j'ilø ki tøgijø læ Luwø. Nya kati løjje, ki dær rø løjje, in nyara ki dana takum Luwø'ti.

8 De'gi øsi kurø'je ge uløi røsol dø'je'ti ge, elita ki majel dø'je'ti ge, elita ki maji ge. J'isi j'elita ki røta'ti kin ka oyi'je to nje ngom'gi,

9 gæri'je bætø, nan oyi'je to de'gi ki gæri'de el be, j'a ji njiyø ki dø'je taa, nan oyi'je to njekoy'gi. Uwøi'je dangay'ti ki kanji tøl'je,

10 tuji me'je ka røjje næl'je par par. J'in njendoo'gi, nan ji tøl de'gi ngayn nje nyakingø'ti, to to nya ki nya løjje goto be, nan ki røta'ti ø, nyakingø'gi pæti in yan'je.

11 In de'gi ki Korenti'ti, j'el kann kumta, ji te me'je ki rø'se'ti.

12 Ji toji'se ndigi ki ji ndigi'se ki taga, nan in ingi ø tei me'se adi'je el.

13 Lo kin'ti, m'el'se ta toki baw ngann'gi a el'n ngann'ne'gi ta kin be. Ningø ji døji'se kadi ingi kaa, tei me'se adi'je toki j'in ji te'n me'je j'adi'se kakin be to.

Gangi nan ki majel

14 Maji kadi uløi dø'se ki non be par ginn jugi'ti ki kareba ki nje ki gæri Luwø el kam el. Nya ki røta'ti ki nya ki majel a indøi røjde nan'ti el; kunji ingi ki lo ki diw asi kadi a indøi røjde nan'ti el.

15 Lo kadi Kirisiti ingi ki Su ta'de asi nan goto; de ki njekunme kadi Luwø ingi ki de ki nje kunme'ne kadi Luwø el, nya ki a uwøi nan dø'ti goto.

16 Nya ki a oro *Køylø Luwø ki kagi yo'gi nan'ti goto. Tado j'in ø, j'in Køylø læ Luwø ki nje kisi kumngayira ba toki Luwø inbe el'n ene:

«M'a m'ra be dann'de'ti, ø m'a m'njiyø se'de nan'ti, m'a m'in Luwø lødde, ø in a in de'gi læ'm tøj.»

17 In tado ki be kin ø, Burøbe el'n ene:

«In gangi nan ki de'gi ki gæri m'in el, odi nya ki to njen el,

ə m'in m'a m'uwə'se ki rə'm'tiŠ.»

¹⁸ Burəbe ki Nje tōgi pəti el bay ene:

«M'a m'in Luwə ki Baw'se, ə in, a in ngann'm'gi ki dingəm
ki ki dene k'el Burəbe ki nje tōgi pəti*.»

7

¹ Nje ndigi'gi lə'm, toki j'ingəi kunndu'gi ki Luwə un adi'je be kin, maji kadi j'inbe'gi, j'ari rə'je njay də nya'ti ki a njenyi ki darə'je ki ndil'je. Ningə adi j'indəi rə'je ta dangi me bol Luwə'ti.

Rənel lə Pol

² Indəi'je ngarme'se'ti! De madi ki ji ra si'ə nya ki low'ə'ti el goto, de ki ji tə ko nya li'ə goto, taa de ki j'ədi'ə ji taa nya li'ə kaa goto tə.

³ Ningə m'elta kin be kadi m'gangi'n ta də'se'ti el, tado m'el kete nga toki j'ində'se ngarme'je'ti kadi re in koy ə koy, kaji ə kaji.

⁴ M'tinyi me'm kati ngayn ki rə'se'ti, m'ində gu'm ngayn tado lə'se. M'ingə mesəl ngayn, rə'm nəl'm ki dum, me kon'gi'ti ki j'ingəi'de.

⁵ Loki ji re ji te dənangi Maseduwann'ti nu kin, lo kərkon goto, j'ingəi kon'gi ki dangi dangi: rə gugi gidi'je, bol rosi me'je.

⁶ Nan Luwə ki njekulə dingəm me de'gi'ti ki nje səl də'de, adi'je tōgi ki row re lə Titi.

⁷ Nga ningə, in re lə Titi par ə adi'je tōgi el, nan in tōgi ki adi'ə kin tə ə adi'je tōgi. Titi el'je toki in ndigi ngayn kadi oyi m'in, taa mann non re kum'se'ti num, ta on me'se num tado lə'm. Lo kin'ti, m'ingə rənel ngayn də mad'a'ti bay.

⁸ Re makitu ki m'ndangi m'adi'se kete kin tuji me'se kaa, m'ndingə rə'm də'ti el. Re m'ndingə rə'm də'ti ə, in tado k'oo ki m'oo kadi tuji me'se dəkagilo madi'ti*.

⁹ Ningə ki ngəsi'ne kin, rə'm nəl'm tado me'se ki tuji kin el, nan tado k'in ki metuji lə'se aw sese adi inyəi gorow njiyə'se ki majel kə. Me'se ki tuji kin ə in nya ki Luwə ndigi, adi j'in j'el toki nya madi ki majel kare ki ji ra sese goto.

¹⁰ Tado metuji ki nəl Luwə, re ki k'inyə gorow njiyə ki majel kə, kadi te ki de kaji'ti, ki kanji kadi de ndingə rə'ne də me'ti ki tuji kin. Nan metuji ki de inyə'n row nya ra'ne ki majel kə el, a re ki koy.

¹¹ Ki ngəsi'ne kin, inbe'gi oyi kandi metuji ki nəl Luwə kin ki kum'se: Ra adi toi bi də rə'se'ti el! Dəji me səl ki rə

Š 6:17 6.17 Ejay 52.11; Ejəkel 20.34 * 6:18 6.18 2 Samiyel 7.14; Ejay 43.6

* 7:8 7.8 2.3

tinyi'se num, ndingəi rɔ'se ngayn num, ɓol tɔl'se num, in ndigi ngayn kadi oyi m'in num, ta on me'se tado lə'm num, taa ta'se in dɔ de'ti ki ra nya ki gorow'ə'ti el kakin num tɔ. Tɔji me nya'gi'ti pəti toki ɔjidɔ ta kin ingi, ari njay.

¹² Nga ningə, m'ndangi makitu kin m'adi'se tado lə de ki ra nya ki low'ə'ti el kin el num, taa tado lə de ki nya ki gorow'ə'ti el kin tuji me'ə el num tɔ. Nan in kadi inbe'gi, oyi tingə ki in tingəi bil tado lə'je kin ki kum'se, takum Luwə'ti.

¹³ In kin ə in nya ki adi'je tɔgi. Ningə j'ingə tɔgi par el, nan j'ingə rɔnel kibo ngayn inbe bay tɔ, loki j'oo nəl ki rɔ Titi nəl'ə tado kuwə ki ingi pəti uwəi hangal'a indəi nanga me hal'se'ti ki tɔji.

¹⁴ Kində ki m'un'se m'ində'n gu'm ki rɔ'a'ti kin, rɔ'm sol'm el. To ki ka ki j'el'se ta ki rɔta'ti ki ndɔ'gi, piti ki ji piti'se non Titi'ti tɔji rɔ'ne ki taga kadi in ta ki rɔta'ti.

¹⁵ Lo kin'ti, rɔ'a nəl'ə ngayn bay dɔ'se'ti, loki me'ə olo dɔ tɔlɔ go ta'ti lə'se pəti, ki kuwə ki uwəi'ə ki rɔ'se'ti ki buki nan'ti ki ɓol.

¹⁶ Rɔm nəl'm ngayn adi m'ində me'm dɔ'se'ti me nya'gi'ti pəti.

8

Kaw nya tado ra'n ki njekunme'gi ki Jerujalem

¹ Ngannkon'm'gi, ji ndigi kadi in gəri maji ki Luwə ra ki Njekawnan'gi ki dɔnangi Maseduwann'ti kin.

² Kon'gi ki dangi dangi te dɔ'de'ti, nan be kaa rɔ'de nəl'de ki aldo maji, adi me ndoo'ti lə'de ki ngayn inbe kin kaa, uni nya maji'gi lə'de ngayn ki me ki kare.

³ M'man naji lə'de dɔ'ti toki uni kigo tɔgi'de'ti, ki madi'gi uni ki aldo tɔgi'de inbe bay. Ningə in ki me ndigi lə'de inbe ə adi.

⁴ Dəji'je ə təl dəji bay, kadi j'adi'de tarow kadi n'ingi kaa n'uləi ji'de me nyakaw'ti tado lə de'gi lə Luwə ki sii Jerujalem'ti kin tɔ*.

⁵ Rai nya ki aldo in ki j'ində me'je dɔ'ti kadi a rai. Uni rɔ'de inbe adi Burəbe kete, ningə go'ti, uni adi'je tɔ, kigo ndigi'ti lə Luwə.

⁶ In tado kin ə, j'ulə'n dingəm me Titi'ti kadi təl aw tolta kulə nyakaw tado ra maji kin, toki ulə'n ngirə dann'se'ti nga kin.

⁷ Nga ningə, toki in nje nya ki to mbar me nya'gi'ti pəti, adi in me kunme'ti lə'se, me kuji kelta'ti lə'se, me nyagər'ti lə'se, me tingə bil'ti ki kanji to bi dɔ rɔ'se'ti, ki me ndigi

* 8:4 8.4 1-4; Rɔm 15.26

nan'ti ki ji toji'se row'ə, maji kadi toji toki kuləra maji'gi lə'se kin in nyakingə lə'se ki to mbar mbar.

⁸ Ningə m'el'se toki in ndu ə m'un madi'se el; re m'el'se ta tingəbil lə madi'se'gi ə, in kadi ingi, oji ndiginan lə'se ki rəta'ti adi de'gi gəri, me nyakaw'ti kin.

⁹ Tado in gəri memaji lə Burəbe lə'je Jeju Kirisiti maji. Kirisiti ki in njenyakingə, nan ra rə'ne njendoo'ti tado lə'se, kadi me ndoo'ti li'ə, ingi, təli nje nya'gi.

¹⁰ In ta kigo k'oo'ə'ti lə'm ki m'oo ə m'el do'ti. Ningə in ta ki sɔw do'se inbe'gi maji, tado ingi, ə in de'gi ki do'kete ki rai kulə kin bal'ti ki dər. In de'gi ki do'kete me ra'a'ti par el, nan in de'gi ki do'kete me kun ndu'ti tado ra'a.

¹¹ Ə ki ngosine kin, maji kadi tɔlita kulə kin, tado kadi, kigo togi'se'ti, kulə ki rai nga num, ndigi ra'a num, sii nan'ti lay.

¹² Tado, loki de adi nya ki me ki kare, Luwə taa nya li'ə ki adi kin kigo to'g'o'ti ki me kəy'ti, um nya ki awi'n el par ə, Luwə a ində me'ne do'ti el.

¹³ Ningə in ta kadi ji ra'se kadi osi me ndoo'ti el. Osi me ndoo'ti kadi in soti ki madi'se'gi el, nan in ta kadi asi nan yo.

¹⁴ Ki ngosine kin, ki nya lə'se ki to mbar kin, asi kadi a rai ki nje ki yan'de to rə'de, ningə ndo ki nya lə'de a to mbar ə nya to rə'se ə, a rai sese tɔ. Lo kin'ti ə a asi nan,

¹⁵ toki makitu lə Luwə el'n ene:
«De ki ɔy ngayn, de oo pa nya li'ə el, ningə de ki ɔy ngayn el, nya ki du'ə goto†.»

Titi ki madi'ne'gi madi awi Korenti'ti

¹⁶ J'uləi toji do Luwə'ti ki ra adi ta lə'se to rə Titi toki to'n rə'm kin be tɔ.

¹⁷ Titi ndigi ta ki j'ində non'a'ti kadi təl aw rə'se'ti. Ningə kete bay taa ka, inbe ki do'ne to rə'a ngayn tado lə'se, adi in ki me ndigi li'ə inbe ə isi awi'n rə'se'ti.

¹⁸ J'ulə ngonkon'je kare j'adi aw si'ə. In ngonkon'je ki Njekawnan'gi ki dangi dangi elita li'ə maji oji'n do kadi rə li'ə tado Poyta ki maji.

¹⁹ Bay tɔ, in de ki Njekawnan'gi ki dangi dangi uləi ji'de do'a'ti kadi aw se'je tado tado kulə nyakaw tado ra maji kin. In kulə ki j'un rə'je tado'a kadi tɔ Burəbe ingə'n kəsikurə, taa kadi ji toji'n ndigi ra maji ki rosi me'je kin tɔ.

²⁰ Ki ojido nar ki de'gi adi'je ngayn kadi j'in ə j'ində kum'je go kulə'ti ki kadi rai, j'ində kumkədi do'ti kadi de'gi oyi'je to de'gi ki rəta'ti el, el.

† 8:15 8.15 Tekitaga 16.18

²¹ Ji sangi kadi ji ra nya ki nəl Luwə par el, nan ji sangi kadi ji ra nya ki nəl de'gi tɔ.

²² Nje kaw ki rɔ'se'ti kin, j'ulə ngonkon'je kare si'ə non bay. In de ki nja ngayn, ji nan'a, adi j'oo tingəbil li'ə. Ningə ki ngosine kin, to rɔ'a ngayn kadi n'in me kulə'ti kin tɔ, tado taa ki taa me'se.

²³ Ningə ki ɔjido Titi, in madi njiyə lə'm, taa in madikulə'm ki rɔ'se'ti tɔ. Ningə, ngannkon'je'gi ki dani'ə, in ngann njekawkulə'gi lə njekawnan'gi ki dangi dangi ki kadi Kirisiti ingə'n kɔsikurə tɔ.

²⁴ Tɔji de'gi kin adi gəri toki in ndigi'de ndigi ki rɔta'ti. Lo kin'ti, njekawnan'gi ki dangi dangi a gəri toki in ndigi de ndigi ki rɔta'ti, taa tɔji ki j'isi j'uləi do'se'ti takum'de'ti kin kaa in ki rɔta'ti tɔ.

9

Luwə ndigi de ki adi nya ki rɔnel

¹ Ki ɔjido nyakaw ki kadi ji ra'n ki de'gi lə Luwə ki sii Jerujalem'ti, maji kadi m'ndangi ta do'ti m'adi'se, m'oo ta ki kadi m'ndangi bay el nga.

² M'gər ndigi ramaji ki rosi me'se kin, adi m'piti'se ki taga takum de'gi'ti ki dɔnangi Maseduwann'ti*. M'el'de m'ene: «Ngannkon'je'gi ki dɔnangi Akay'ti sii do nja'de'ti bal'ti ki dər.» Ningə tingəbil lə'se kin ra adi Njekawnan'gi ngayn ndəli.

³ Lo kin'ti, m'ulə ngannkon'je'gi ki rɔ'se'ti kadi piti ki ji piti'se ɔji'n do lo kin, təl nya ki kare el. Ningə toki m'el'n, m'ndigi ngayn kadi sii do nja'se'ti toki rɔta'ti inbe tɔ.

⁴ Tado kin ə re de'gi ki dɔnangi Maseduwann'ti awi sə'm rɔ'se'ti, ə sii do nja'se'ti el ningə, j'in ki ji taa me'se kin, j'a təl de'gi ki rɔ'de sɔl'de, nga ningə, rɔsɔl kibo ngayn a in do'se'ti inbe'gi.

⁵ In tado kin ə, m'oo maji ngayn kadi m'dəji ngannkon'je'gi madi kin kadi awi kete non'm'ti, rɔ'se'ti, kadi kaw nja kadikare me ndigi ki uni ndu'se do'ti kin. Loki in ki kɔsi nja'a nan'ti pəti ə de oo ə, a in nya kadi ki me ndigi, um in nya ki de ində tɔgi do madi'ne'ti ə adi'n el.

⁶ Ningə kadi in gəri toki:

De ki duw nya nden be,

a tətəi nden be tɔ;

ə de ki duw nya ngayn,

a tətəi ngayn tɔ.

⁷ Kadi de ki ra adi kigo kɔj'ɔ'ti ki ɔji me'ne'ti, um ki ndingə rɔ eke ki tɔgi madi ki kində do'ti el. Tado Luwə ndigi de ki adi ki rɔnel.

* 9:2 9.2 1.16

⁸ Luwə aw ki tɔgi kadi adi maji'gi ki dangi dangi ndogi'se mann'ti. Lo kin'ti, a awi ki nya'gi pəti ki kadi ra sese ki dɔkagilo'gi pəti. A to'se mbar mbar kadi uni rai kulə'gi ki maji.

⁹ Toki makitu lə Luwə el'n ene:
«Kanyi nyakingə lə'ne ki me ndigi adi njendoo'gi,
ramaji li'ə to ki ndo'gi ndo'gi†.»

¹⁰ Luwə ki nje kadi ko nya njeduw nya ki nje kadi nyakuso de sɔ, a adi'se ko nya ki to mbar mbar, taa a ra kadi tɔgi tɔ. Lo kin'ti, ramaji lə'se a te ki do'ne ki taga wangi.

¹¹ Nga ningə a in njenyakingə'gi me nya'gi'ti pəti, kadi rai maji ki me ndigi lə'se ki kete kete. Ningə a ra kadi de'gi ki a uləi ji'se adi j'adi'de kin, a təli ki oyo adi Luwə tɔ.

¹² Kadikare lə'se kin, a ra ki njekunme'gi par el, nan a ra kadi de'gi təli ki oyo ngayn adi Luwə tɔ.

¹³ Loki in oyi maji lə kulə kin ə, a uləi tɔji dɔ Luwə'ti tado təl ki təli rɔ'se go Poyta'ti ki maji lə Kirisiti, manyinaj'a ki taga kin, ki maji ki rai se'de ə kanyi nya maji'gi lə'se adi'de num adi ndəgi de'gi pəti num kin tɔ.

¹⁴ A elita ki Luwə tado lə'se, tɔji ndiginan lə'de ki rɔ'se'ti, oji'n dɔ maji lə Luwə ki ində nangi ripi ripi ki do'se'ti kin.

¹⁵ Tɔji in ki dɔ Luwə'ti tado kadikare li'ə ki de oo ngang'a el kin.

10

Pol rɔ dɔ kulə'ti ki to me ji'ə'ti

¹ De'gi eyina m'in Pol, loki m'oo kum'se ə m'sɔl dɔ'm, a re m'in sanyi tɔ ningə, m'un dɔ'm taa, m'ra madi ngan sese. Nan m'dəji'se ki takul sɔl lɔm lɔm ki memaji lə Kirisiti,

² kadi rai m'in adi m'ra m'adi ngan sese el, dɔkagilo'ti ki m'a m're'n dann'se'ti. Tado m'ində dɔ'm'ti kadi m'a m'ra m'adi ngan ki de'gi madi ki isi eli eyina j'isi ji ra kulə lə de'gi kare kin.

³ In ki rɔta'ti kadi j'in de'gi, nan j'isi rɔ ko rɔ ki de'gi si rɔi nan kin el.

⁴ Nan nyarɔ'gi ki j'isi rɔ'n, in ki in rɔ de'ti el, nan in nyarɔ'gi ki tɔg'ɔ in rɔ Luwə'ti, kadi tuji tɔgi'gi ki ngan ngan. Ji tuji'n mərta'gi lə de'gi ki in mərta'gi ki gorow'ə'ti el,

⁵ ji budi nya'gi pəti ki re ki kundotaa ki ɔgi gər Luwə. J'a ji ra kadi mərta'gi lə de'gi in mərta ki kadi təl re se'de go ndu'ti lə Kirisiti.

⁶ Nga ningə, j'in ndəkba kadi j'ində ba kal de'gi madi ki a təli rɔ'de go ta'ti el j'oji'de, ndɔ'ti ki ingi pəti a təli rɔ'se maji go ta'ti.

† 9:9 9.9 Pa'gi 112.9

⁷ Gonyi nya'gi ki to takum'se'ti ne kin! Re de madi gər ar njay kadi n'in de læ Kirisiti ə, maji kadi ində nya kare kin do'ne'ti to: re in de læ Kirisiti ə, j'in kaa j'in de'gi læ Kirisiti to.

⁸ A re m'ra ronel ki aldo lo nden, oji'n do togi ki Burəbe adi'je kadi j'osi'n ginn'se ki kete, um kadi ji tuji'n'se el kin kaa, ro'm sol'm el.

⁹ M'ndig'i kadi de oo'm m'to to de ki nje kadi'se bol me makitu'gi'ti lə'm ki m'ndangi m'adi'se kin el.

¹⁰ Tado de'gi madi eli eyina: «Pol, re oo makitu'gi ki ndangi ə, in ta'gi ki ngan ngan, togi'de to, nan loki re ki daro'ne ə, de oo togo' el, taa ta k'el'ə ka nda'a goto to.»

¹¹ Ningə kadi de ki elta kin gər do'ne'ti maji toki, kah'a'ti inbe ki oo'n'je me makitu'ti ki j'isi sanyi ji ndangi kakin ə, re ji re ki ro'je ka, kulə ki j'a ji ra a to be to.

¹² Toki rota'ti ə, j'in j'asi nan ki de'gi madi ki inbe'gi oyi ro'de nya madi'ti kin el, eke j'a j'uni ro'je j'oji kadi de'ti el to. Nya kare, kun ki isi uni ndu'de inbe'gi par ə rai kulə, isi gonyi loki ro'de inbe'gi par kin, ra adi nyagər lə'de goto.

¹³ Nga ningə, ki ojido'je, j'a j'oji ro'je ki aldo lowə el, nan j'a j'oji ro'je kigo ngang'i kulə'ti ki Luwə adi'je ə adi j'aw biti ji te'n ro'se'ti kin.

¹⁴ Toki re j'ene j'aw biti ji te ro'se'ti ə, ji toji ro'je ki aldo ngang'i lowə el. Tado j'aw biti ji te ro'se'ti dokete ki Poyta ki maji læ Kirisiti, toki rota'ti.

¹⁵ Lo kin'ti, ji toji ro'je ki aldo ngang'i kulə lə'je el, j'ində gu'je ki kulə læ de'gi ki rangi el. Nan j'ində me'je'ti kadi kunme lə'se a aw ki do mad'a'ti, kadi j'ingəi row ji ra'n kulə'gi ki əti bol ngayn dann'se'ti. J'a ra kigo ngang'a'ti ki Luwə oji'je kadi ji ra.

¹⁶ J'a j'iləmbər Poyta ki maji go donangi'gi'ti ki sanyi gidi'se'ti, ki kanji kadi ji toji ro'je ki kulə læ de'gi ki rangi ki rai ngang'i lo'ti lə'de ki sow do'de.

¹⁷ De ki ge kində gu'ne ningə, maji kadi un Burəbe ə ində'n gu'ne*.

¹⁸ In de ki Burəbe ə oo'ə nya madi'ti ə nda'a to'ti um in de ki inbe oo ro'ne nya madi'ti ə nda'a to'ti el.

11

Pol ingi ki njekawkulə'gi ki nje ngom

¹ Re asi kadi osi ginn'm nden me do majel'ti lə'm ningə, m'ene oyo osi ginn'm be!

² Jangi ra'm tado lə'se, ningə in jangi ki in ro Luwə'ti. M'uwə do'se tado læ dingəm kareba be, ki in Kirisiti, kadi

* 10:17 10:17 Jeremi 9.23; 1Ko 1.31

to m'te sese non'a'ti to ngonn ki mandi ki ar njay, ki gər ngaw el bay.

³ Nan m'bol kadi mërta'gi lə'se, təl mërta'gi ki tuji, kadi indəi ngangı dɔɔ ki dɔi nan nan'ti ki Kirisiti maji ar njay, adi ɔsi'se ngərəngi, toki lii ədi'n Ebi ki ta ngom lə'ne kin be*.

⁴ De madi ki rangi a in non kadi re ilə'se mbər Jeju ki rangi ki in ki j'ilə'se mbər'ə kete, a adi'se ndil ki rangi ki in ki ingəi kete kin, eke a adi'se Poyta ki maji ki rangi ki in ki taai kete kin kaa, a in kadi ɔsi ginn'ə ki tɔgi'se par.

⁵ Nya kare, m'in m'oo nya ki njekawkulə'gi ki oyi rɔ'de toki ngayn kin utəi m'in el.

⁶ Dɔmajı ə m'aw ki kuji kelta ngayn el, nan ki ɔji do nyagər ə, m'in me'ti non. In nya ki j'ɔji'se taga wangi me nya'gi'ti pəti ki row'gi ki dangi dangi.

⁷ Ningə kadi m'dəji'se m'oo ke Poyta ki maji lə Luwə ki m'inbe m'ilə'se mbər'ə ki dɔ ki kulə nanga kadi m'un dɔ'se taa, taa m'ilə'se mbər'ə kare ki kanji kingə nya low'ə'ti kin, in nya ki low'ə'ti el ə m'ra wa?

⁸ M'taa nya ji Njekawnan'gi'ti ki rangi, ki ingi ə rai sə'm ə m'ra'n kulə dann'se'ti.

⁹ Dɔkagilo'ti ki m'ində'n dann'se'ti, ə nya to'n rɔ'm kin, de madi ki m'iyə goto. In ngannkon'je'gi ki in dɔnangi Maseduwann'ti ə rai sə'm me nya'gi'ti ki to rɔ'm. Me nya'gi'ti pəti, m'uwə tɔgi'm ba kadi m'oy de madi el, ningə, m'a m'nanyi ki lo kuwə tɔgi'm ba'ti inbe kin.

¹⁰ M'el wangi toki de madi ki kadi a ɔgi'm kində gu'm ki ta kin dɔnangi Akay'ti goto. Ningə m'el ki row lə ta ki rɔta'ti ki in rɔ Kirisiti'ti ə isi me'm'ti kin.

¹¹ Tado ri ə m'elta kin be wa? M'el be tado in ndigi ə m'ndigi'se el, el. Luwə gər maji kadi m'ndigi'se!

¹² Nya ki m'ra kin, m'a m'nanyi ki lo ra'a'ti ki non'm'ti, kadi m'ɔgi'n de'gi madi kin row. De'gi ki isi sangi row kadi indəi gu'de toki n'asi nan se'je.

¹³ Ko de'gi kin in njekawkulə'gi ki nje ngom'gi, in njerakulə'gi ki rɔta'ti el, ki təli rɔ'de njekawkulə'gi'ti lə Kirisiti.

¹⁴ Ningə in nya ki əti de bol el, tado Satan inbe ki dɔ'ne kaa isi təl rɔ'ne malayka'ti ki aw ki kunji.

¹⁵ In nya ki mbah el, kadi njerakulə'gi lə Su təli rɔ'de to njekuləbər'gi'ti lə Luwə ki rɔta'ti. Nan a təli ta'de kigo kulə ra'de'ti ki majel.

Kon'gi ki ingə Pol

* 11:3 11.3 Lotum 3.1-6, 13

16 M'təl m'el bay, kadi de oo'm to de ki dɔ'a goto el. A re be el ningə, in ndigi kadi m'in de ki dɔ'm goto, kadi m'in kaa m'ində'n gu'm nden tɔ, toki isi rai ki de'gi madi ki isi indəi gu'de, ə in ndigi se'de kin be tɔ.

17 Ta ki m'aw to m'el kin, m'el kigo ndigi'ti lə Burəbe el, nan m'el kigo dɔ majel'ti lə'm. Ningə m'gər kadi in nya ki asi kində tɔgi.

18 Tado de'gi ngayn isi indəi gu'de kigo k'oo'ə'ti lə'de, adi m'in kaa m'a m'ində kuləkikiyə tɔ.

19 Ingi ki in de'gi ki kum'se ar njay, ə ki me ndigi lə'se inbe, təli isi ɔsi ginn de'gi ki dɔ'de majel.

20 Ɔsi ginn'de adi sii rai'se bər'ti, adi isi ɔsi'se, adi isi taai nya ji'se'ti, oyi tor'se el, buki ji'de kum'se'ti indəi'se.

21 M'elta kin ki rɔsol, ningə in nya ki toji kadi j'in de'gi ki tɔgi'je goto. Lo kin'ti, m'elta to de ki dɔ'a majel be: nya ki de'gi madi oyi to nyakində gu'de, m'in kaa m'ində'n gu'm tɔ.

22 Re eyina n'in Ebirə'gi wa? M'in kaa be tɔ. Re eyina n'in ngann Isirayel'gi wa? M'in kaa be tɔ. Re eyina n'in ngann kaw *Abiraham wa? M'in ka be tɔ.

23 Re eyina n'in njekulə'gi lə Kirisiti wa? M'a m'elta to de ki dɔ'a goto be m'ene m'utə'de me'ti sanyi. Tado m'ra kulə m'utə'de num, m'ra dangay m'utə'de num, m'ingə kində m'utə'de num, m'in ta koy'ti ndəkba ki dəkagilo'gi pəti num tɔ.

24 Asi nja mi, *Juwipi'gi indəi m'in ta dɔ mutə gidə in jikara†,

25 asi nja mutə, de'gi ki Rɔm'ti tindəi m'in ki gɔl, de'gi tiləi m'in ki mbal nja kare kadi n'təli m'in, mann uwə'm nja mutə, m'ra kondɔ kare ki kadi kare ginn mann'ti‡.

26 Me kaw mbah'gi'ti lə'm ki ngayn, asi kadi mann mbo a uwə'm, asi kadi kaya'gi ki nje gangi row rai m'in, asi kadi ngannkon'm Juwipi'gi tei ta'm'ti ə rai m'in, asi kadi nje gər Luwə el tei ta'm'ti ə rai m'in, asi kur me bebo'ti, nya ki majel te dɔ'm'ti, asi kadi nyara'm dilələ'ti, asi kadi ba uwə'm, asi kadi ngannkon'm'gi ki in ngannkon'm'gi ki rɔta'ti el rai m'in§.

27 M'ra kulə'gi madi ki m'ər rɔgi me'ti, nya'gi ki ngan ingəm; dəkagilo'gi ngayn bi ɔdi kum el, bo ra'm num, kundə ra'm num, taa taa m'ɔgi rɔ'm nyakusɔ, kul on'm, m'aw ki rɔ'm kare.

28 Ki kanji k'el nya'gi madi, nya ki uwə me'm ki ndɔ'gi, m'mər ta dɔ Njekawnan'gi'ti ki dangi dangi pəti.

29 Kin ə tɔgi de madi goto ə, m'in kaa tɔgi'm goto tɔ, kin ə de madi inyə row lə Kirisiti ə, sɔ'm singə'm'ti mur mur.

† 11:24 11.24 Ndukun ki nja joo 25.3 ‡ 11:25 11.25 KNK 16.22, 14.19 § 11:26 11.26 KNK 9.23, 14.5

³⁰ Kin ə re in ta kində tōgi ə, m'ində gu'm ki tōgi goto lə'm.

³¹ Ningə Luwə ki Baw Burəbe Jeju, Luwə ki kəsikurə in dɔ'a'ti bitɪ ki non'ti, gər kadi m'elta ngom el.

³² Loki m'te Damasi'ti, nje konbe ki ginn ngar Aretasi'ti adi de'gi toi tatərow'gi'ti ki bebo'ti kadi uwəi m'in.

³³ Nan uni m'in me kara'ti, tuwi m'in ki bolo bər adi m'in taa ki ngal ndogi bər ki gugi gidə bebo m'osi nanga. In be ə m'te'n ji'ə'ti*.

12

Nya'gi ki Burəbe adi Pol oo me ndil'ti

¹ M'gər toki kində gu in nya ki nda'a goto yan'ne, be kaa m'a m'elta dɔ nya'gi'ti ki Burəbe adi m'oo me ndil'ti ki nya'gi ki te ki dɔ'a adi m'gər.

² M'gər dingəm kare ki njekunme'ne me tɔ Kirisiti, ki asi bal dōgi gidə in sɔ bone, Luwə un'ə aw si'ə bitɪ me dɔran'ti ki nja mutə. Ningə dingəm kin, Luwə un'ə ki darɔ'a inbe kin be eke in me ndil'ti inbe kaa m'gər el, nan Luwə gər*.

³ M'gər kadi dingəm kin Luwə un'ə, nan un'ə ki darɔ'a inbe kin be eke in me ndil'ti inbe kaa m'gər el, nan Luwə gər bəti.

⁴ Luwə un'ə aw si'ə bitɪ Paradisi'ti lə'ne, adi oo ta'gi ki dum kelta'a. In ta'gi ki adi de madi tarow kadi təl el rangi el†.

⁵ M'a m'ində gu'm ki ɔjido de'ə kin, nan ki ɔjido'm, m'a m'ində gu'm ə, m'ində me tōgi goto'ti lə'm kin par.

⁶ A re kadi m'ində gu'm kaa, de a oo'm to de ki dɔ'a goto el, tado in ta ki rɔta'ti ə m'a m'el. Nan m'mbətɪ kində gu'm, nan panyata de oo'm to de ki ngayn ki aldo nya ki oo'm m'nji m'ra eke oo ta'm'ti.

⁷ Ningə kadi m'ində gu'm ki nya k'oo me ndil'ti ki əti bəl kin el, m'ingə mote madi rɔ'm'ti: malayka lə Satan kare ə ingə kulə to ində'm kadi m'ində gu'm el.

⁸ Asi nja mutə, m'non dɔ Burəbe'ti kadi ɔr kon kin rɔ'm'ti kɔ.

⁹ Nan Burəbe el'm ene: «Memaji lə'm asi naki, tado m'nji m'ɔji tōgi'm me tōgi goto'ti lə'i.» Adi m'a m'ində tōgi'm ki tōgi goto lə'm, kadi tōgi Kirisiti in dɔ'm'ti.

¹⁰ In tado kin ə, tōgi'm goto kaa m'ra rɔnel num, de'gi taji m'in ge, adi m'in me kon ge, indəi kum ndoo ge, adi m'in kon ge tado lə Kirisiti kaa, m'ra rɔnel par, tado loki tōgi'm goto kin ə, in ə m'ingə tōgi'ti.

* 11:33 11.33 32-33; KNK 9.23-25 * 12:2 12.2 KNK 9.30, 11.25; Gal 1.21 † 12:4 12.4 3-4; Luk 23.43

Me Pol osi nanga el tado læ Korenti'gi

¹¹ Ngosine m'tel de ki do'a majel, ningə in ingi ə indəi togi do'm'ti adi m'tel njedo majel. Ingi ə re a manyinaji do'm'ti, tado re m'in nya madi el kaa, nya ki njekawkulə'gi ki nganyi ngayn kam utəi m'in goto.

¹² Nya'gi ki toji kadi m'in njekawkulə rai nya dann'se'ti adi oyi: m'uwə togi'm ba me nya'gi'ti ki ngan, m'ra nyakoji'gi ki nya'gi ki əti bol, ki togi'gi ki əti bol takum'se'ti.

¹³ In ri ə ndəgi Njekawnan'gi ki rangi ingəi utəi'se wa? Nya kare ki m'gər ə, in kəy ki m'in nya ki kəy do'se'ti el kin par. Nga ningə, kadi me'se sol do'm'ti ki ojido nya ki low'ə'ti el kin!

¹⁴ Ki ngosine kin, nja'm in ta row'ti kadi m'aw m'oo'se ki nja mutəʒ. Ningə kaw'm ki m'a m'aw kam, m'a m'in nya ki kəy do'se'ti el, tado in daro'se inbe ə m'nji m'sangi, um m'sangi nyakingə lə'se el. Toki rəta'ti, in baw ngann'gi ə a ngəmi nyakingə tado læ ngann'de'gi, um in ngann'gi ə a ngəmi nyakingə'gi tado læ baw'de'gi el.

¹⁵ Ningə ki ojido'm, m'in ndəkba ngayn kadi m'ra nya kə do'se'ti. Daro'm inbe ba pəti, m'in ndəkba ngayn kadi m'ra kə tado lə'se. M'gər kadi re m'ndigi'se ngayn be kin ə, ingi a in ndigi m'in ngonndigi el.

¹⁶ De'gi madi a eli eyina in ki rəta'ti kadi m'in nya kəy ki do'se'ti el, nan a eli toki m'in njekədikum de'gi, m'te sese ki ta ngom m'taa nya lə'se.

¹⁷ Eke dann de'gi'ti ki m'ulə'de ki rə'se'ti kin, de madi ki m'un girə do'a'ti m'taa'n nya ji'se'ti in non wa?

¹⁸ M'dəji Titi m'ad'a aw dann'se'ti, ningə m'ulə ngonkon'je kare m'adi aw si'ə təʒ. Eke Titi un girə taa'n nya madi ji'se'ti wa? Titi a un girə ta nya ji'se'ti el, tado j'in se'de'gi kin, j'in de'gi ki ndil ki kareba ə isi or'je tarow, taa j'isi j'un gorow ki kareba tə.

¹⁹ Mayinu ba, isi oyi ene j'isi ji sangi kadi j'or ta do'je'ti ki non'se'ti, nan jagi, in non Luwə'ti, me kində rə nan'ti me tə Kirisiti ə j'isi j'el'n ta. Ningə nya'gi kin pəti, njendigi'gi lə'm, in kadi ɔsi ginn'se ki kete me kunme'ti lə'se.

²⁰ Toki rəta'ti, m'bol kadi loki m'aw m'te dann'se'ti ə, m'ingə'se ta nya ra'ti ki nəl'm el. Ə re m'ingə'se ta nya ra'ti ki nəl'm el ə, nya ki m'ra a nəl'se el tə. M'bol kadi m'aw ə, m'tər ta kolnan'ti, ki ta jangi ki ra'ti, ki ta wongi'ti, ki ta nii'ti, ki nya taji'ti, ki ta kel nan ta'ti, ki ta kəji rə'ti, ki ta nyara ki biriri'ti.

²¹ M'bol kadi ki re'm dann'se'ti me ndo'gi'ti ki a re kin, Luwə ulə rəsol do'm'ti takum'se'ti. M'bol kadi m'aw m'ra

ta non'ti tado de'gi madi ngayn ki kete rai majel, nan inyøi gorow njiyø ki to njen kɔ el ə, sii ta nyakow'ti, ki ta sangi nan kaya'ti, ki ta nya ki to lo ra'ti el ba.

13

Ta kɔji'gi ki doboy'ti ki kuwə ji nan

¹ In kaw ki nja mutə* nga ə m'a m'aw dann'se'ti am. Nga ningə, j'a j'oo go ta læ de'gi ki rai majel toki Makitu læ Luwə el'n ene: «Ta'gi pəti a in ki kunndu do'ti ki mannaji læ de'gi joo eke mutə†» kakin.

² Ə m'el de'gi ki ndɔki rai majel kete ki nje'gi ki rangi pəti, toki re m'təl m'aw dann'se'ti gogi ə, de ki m'a m'nji si'ə do majel'ti li'ə goto. Ningə ta kin in ta ki ndɔki m'el kete, kaw'm dann'se'ti ki nja joo kin nga, nan ki bone m'in sanyi sese kin kaa, m'təl m're do'ti bay.

³ M'a m'nji sese do'ti el, tado isi sangi kadi oyi nya ki toji kadi Kirisiti elta ki row ki ro'm'ti. Kirisiti ki, ki ro'se'ti aw ki togi, isi oji togi'ne dann'se'ti.

⁴ In ki rɔta'ti kadi de'gi bəri Kirisiti kagidəsi'ti tado tog'ɔ ki goto, nan isi ki do'ne taa ki togi læ Luwə. Be to ə, j'in kaa, togi'je goto me kində ro nan'ti ki Kirisiti, nan j'a j'isi ki do'je taa, nan'ti si'ə ki togi læ Luwə, takum nan'ti.

⁵ Indəi manji ro'se inbe'gi oyi ke isi njiyøi to njekunme'gi inbe wa? A gəri kadi Kirisiti in dann'se'ti non. A re be el ningə, asi kadi oyi lo inbe ki rai'ti dana me kində manji ro'ti læ'se kin el to ənn.

⁶ M'gər maji kadi a gəri toki j'in ji gər lo ki ji ra səm'ti.

⁷ J'elta ki Luwə kadi rai nya madi kare ki majel el. Ji sangi kadi j'oji toki j'in ə j'ingə me'ti el, nan ji sangi kadi j'oo'se rai nya ki maji. Toki re to to nya ki j'in j'osi'ti be kaa, kadi j'oo'se rai nya ki maji.

⁸ Tado j'aw ki togi madi ki kadi j'osi'n ta ta ki rɔta'ti el. J'aw ki togi ki kadi ji ra'n kulə ki rɔta'ti par.

⁹ Loki togi'je goto nan ingi togi'se in ngayn ə j'ingə ronel. Ningə nya ki j'isi dəji Luwə, in ta kadi togi ki kete.

¹⁰ In tado kin ə, m'in sanyi sese kaa, m'ndangi makitu kin m'adi'se kadi to re ndɔ ki m'te dann'se'ti ə, m'ra madi ngan sese ki togi ki Burəbe adi'm kin el. To'gi ki Luwə adi'm kadi m'osi'n ginn'se kadi awi ki kete yo, um kadi m'tuji'n'se el.

¹¹ Ki ne kin, ngannkon'm'gi, maji kadi sii ki ronel, rai kulə kadi awi ki kete kete, kadi uləi dingəm me nan'ti, adi ndu'se osi go nan'ti, ə sii ki lapiya, ningə Luwə ki nje ndigi de'gi ki nje kadi lapiya a in nan'ti sese.

* 13:1 13.1 12.14 † 13:1 13.1 Ndukun ki nja joo 19.15; Mat 18.16; 1Ti 5.19; Ebr 10.28

¹² Uwøi ji nan kare kare pøti ki kore nan ro'ti. Nje kunme'gi pøti uwøi ji'se.

¹³ Kadì memaji læ Burøbe Jeju Kirisiti, Luwø ki nje ndigi de'gi, ki Ndil Luwø ki njekuwø de'gi nan'ti, in nan'ti sese pøti. Ta goto nga!

Makitu ki Pol ndangi adi Galati'gi Ta do makitu'ti ki Pol ndangi adi Galati'gi

Pol ndangi makitu kin kadi ndəji'n Njekawnan'gi ki donangi Galati'ti ojido kulə'gi lə de'gi madi ki in lo ki rangi'ti ə rei eke nje ki tandi mbunə njekawnan'ti ə isi ndoi nyando'gi ki ngom. Degə'gi kin tanyi rə təgi Pol ki in njekawkulə. Ningə eli toki de'gi ki in Juwipi'gi el, row kareba ki a ingəi kaji in təlro go ndukun lə Moji. Pol ilə'de ta'ti ki təgi; el'de toki k'in ki n'in'n njekawkulə ki n'ra'n ne kam n'ingə njerəngi ki rə Kirisiti'ti taa de a ingə kaji ki row lə kunme kadi Kirisiti (3.7) um ki row təlro go ndukun'ti lə Moji el. Kirisiti ta njekunme'gi ji təlro go ndukun'ti lə Moji ilə'de taa, ningə ngosine maji kadi kandi Ndil Luwə kujə rə'ne taga wagila wagila me kisikidətaa'ti lə'de. Konta'gi ki nan'gi ki toi me makitu Galati'ti sii nan'ti nər ki nje ki me makitu'ti ki Pol ndangi adi njekawnan'gi ki Rəm'ti.

Ta'gi ki me'ti: Kandi me ta'ti 1.1-10. Pol elta or'n ta do'ne'ti təji'n toki n'in njekawkulə inbe 1.11-2.21. Nje ki uni me'de adi Luwə, Luwə təl'de to de'gi ki dana takum'ne'ti 3-4. Taa nan kilə nan taa ki kulə ki to do njekunme'de kadi Kirisiti'ti kadi to rai 5-6.

Kuwə ji nan

¹ M'in Pol ki njekawkulə lə Jeju Kirisiti in ki Luwə ki Baw ki adi Jeju Kirisiti ində taa dann nje koy'gi'ti. M'in njekawkulə kigo ndigi'ti lə de'gi el, taa ki takul de madi el to.

² J'in ki ngannkon'm'gi pəti ki in sə'm nan'ti ne, ji ndangi makitu kin j'adi'se in *Njekawnan'gi ki sii donangi Galasi'ti*.

³ Ji dəji kadi memaji ki kisimaji lə Baw'je Luwə in ki Burəbe lə'je Jeju Kirisiti in sese nan'ti.

⁴ Jeju ki, inbe ilə rə'ne kə ugə'n do'je kadi Luwə inyə'n go majel'gi lə'je kə, kadi to nya'gi ki majel ki donangi'ti ne awi ki təgi do'je'ti el. Jeju Kirisiti ra be tado in go ndigi'ti lə Luwə ki Baw'je.

⁵ Kadi təji in lə Luwə ki dəkagilo'gi ki dəkagilo'gi. *Amen!

Poyta ki maji in kareba

⁶ Luwə ə in nje ɓar'se ki takul memaji lə Kirisiti, nga kin, in tɛli gidi'se kalangi ba adi'ə, ə in tɛli rɔ'se go Poyta'ti ki maji ki rangi yo†. In nya ki ət'i'm ɓol ngayn.

⁷ A oy toki Poyta ki maji ki rangi to non ɓay, nan Poyta ki maji ki rangi goto. In de'gi par ə isi yəti do'se ki nyando'gi lə'de ki rangi, kadi n'yəti ginn Poyta ki maji lə Jeju Kirisiti.

⁸ Kin ə re de madi ki rangi, eke in j'inbe, eke malayka'gi ki dɔran'ti, re ilə'se mbər Poyta ki maji ki to dangi ki in ki j'ilə'se mbər'ə kin ningə, kadi de'ə kin Luwə mann'a.

⁹ Ta kin m'el'se kete nga, nan m'təl m're do'ti ngosine kadi m'el'se ɓay: re de madi re ilə'se mbər Poyta ki maji ki to dangi ki in ki m'ilə'se mbər'ə kin ningə, kadi de'ə kin Luwə mann'a.

¹⁰ Ningə ki ngosine kin, m'nji m'sangi kadi m'ingə maji rɔ Luwə'ti um m'nji m'sangi kingə maji rɔ de'gi'ti el. M'nji m'sangi kadi m'nəl de'gi el. Re m'nji m'sangi kadi m'nəl de'gi ɓay ningə, m'a m'in njekuləbər lə Kirisiti el.

Poyta ki maji ki in rɔ Kirisiti'ti

¹¹ M'el'se madi in gəri ngannkon'm'gi, toki Poyta ki maji ki m'ilə'se mbər'ə kin in rɔ de'ti el.

¹² In Jeju Kirisiti ə te ki do'a adi'm m'gər, um in de madi ə adi'm el num, ndo'm el num tɔ.

¹³ Dɔkagilo'ti ki kete m'in me kun go Luwə'ti lə *Juwipi'gi, m'gər kadi oyi poy kulə ra'm'gi ki m'ra ɓəti. M'ində kum Njekawnan'gi ndoo kində ki aldo maji, taa m'sangi kadi m'tuji'de kɔ tɔ.

¹⁴ Me kun go Luwə'ti lə Juwipi'gi, m'ra yan'm ki kete kete madi utə yan madi'm Juwipi'gi ki ɓal koji'de in nan'ti sə'm. M'ra m'utə'de tado m'tingə bil tado nyajibəlbe lə kaw'm'gi‡.

¹⁵ Nan Luwə ki ɔri'm ində'm ta dangi loki m'in me kon'm'ti ɓay, ɓari'm kigo memaji'ti li'ə.

¹⁶ Loki oo maji ngayn kadi te ki do Ngonn'o adi'm, kadi m'iləmbər Poyta ki maji li'ə ginn de'gi ki in Juwipi'gi el, m'aw m'taa ta koji rɔ de madi'ti el§.

¹⁷ Taa, m'aw Jerujalem'ti m'ingə nje'gi ki in njekawkulə'gi ki kete non'm'ti el tɔ. Kalangi ba, m'ində taa m'aw dɔnangi Arabi'ti, taa m'təl m're Damasi'ti.

¹⁸ Bal mutə go'ti ɓay taa, m'aw Jerujalem'ti kadi m'ingə Piyər m'gər'ə. M'ingə m'nji si'ə ndo dɔgi gidə in mi*.

¹⁹ Ningə lo kin'ti, m'oo njekawkulə ki rangi el. De ki m'oo'ə in Jaki† ki ngonnkon Burəbe lə'je Jeju Kirisiti par.

† **1:6 1.6** 2.3-5, 12-14 ‡ **1:14 1.14** 13-14; KNK 8.3, 22.3-5, 26.9-11 § **1:16 1.16** 15-16; KNK 9.3-6, 22.6-10, 26.13-18 * **1:18 1.18** KNK 9.26-30 † **1:19 1.19** 2.9; KNK 15.13

20 Ki non Luwə'ti, ta ki m'ndangi m'adi'se kin in ta ki rota'ti um m'elta ngom el.

21 Go'ti m'oti m'aw donangi Siri'ti ki donangi Silisi'ti.

22 Ningə dokagilo'ə'ti kin, Njekawnan'gi læ Kirisiti ki donangi Jude'ti oyi daro'm ki kum'de el.

23 Poyta læ'm par ə oyi ki ndu mbər eyina: «De ki kete isi ində kum'je ndoo kaa, ngə sine kin in nga ə a iləmbər Poyta ki maji ki ndəki ndigi kadi n'tuji kə kaa.»

24 Lo kin'ti, uləi toji do Luwə'ti tado læ'm.

2

Kingə nan læ njekawkulə'gi Jerujalem'ti

1 Bal do'gi gidə in so go'ti, m'təl m'aw Jerujalem'ti gogi bay. J'aw nan'ti ki Barnabasi. M'adi Titi aw se'je nan'ti to*.

2 M'təl m'aw Jerujalem'ti gogi tado Luwə te ki do adi'm kadi m'aw gogi. M'aw m'bar ngatogi'gi læ njekawnan'gi ki Jerujalem'ti gədi kare, m'or'de ginn Poyta ki maji ki m'nji m'iləmbər'ə dann de'gi'ti ki in Juwipi'gi el. M'or'de ginn'ə be kadi kulə'gi ki m'ra kete ki in ki nanyi kadi m'ra bay kin in ki ndangi kare el.

3 Ningə, madikulə'm Titi ki in sə'm in Gireki. Nan de ki asi kində togi do'a'ti ad'a ujə moti'ne goto.

4 Ta læ kujə moti, in ta læ de'gi ki rai ro'de to ngannkon'gi be nan in ngannkon'je'gi el†, rei uri dann'je'ti kigo ngəin'ti ndigi kadi Titi ujə moti'ne. Degə'gi kin ndigi kadi n'oyi ke ki gorow ki bann ə ji təl'n de'gi ki taa k'inyə taa wa? Ji təl de'gi ki taa k'inyə taa me kində ro nan'ti ki Kirisiti. Ndigi kadi to j'isi ba to bər'gi ginn ndukun'ti.

5 J'in j'inyə'de kadi dumi do'je el, kadi ta ki rota'ti læ Poyta ki maji kin to'n tado læ'se.

6 Ningə de'gi ki in kibo læ njekawnan'gi, ki adi ta læ'de ə de'gi isi rai kulə in non. K'in ə usi'm do k'in kibo'ti læ'de el. Tado Luwə oo de madi toki in ki ngayn utə mad'a el. Taa de'gi kakin ndəi togi do'm'ti el to.

7 Nya ki gəri ənn: gəri kadi in Luwə ə ulə kulə kiləmbər Poyta ki maji dann de'gi'ti ki in Juwipi'gi el ji'm'ti. Adi'm toki adi'n Piyər in nje kiləmbər Poyta ki maji dann Juwipi'gi'ti kakin be to.

8 Luwə ində Piyər adi in njekawkulə ro Juwipi'gi'ti, ə ində'm adi m'in njekawkulə ro de'gi'ti ki in Juwipi'gi el to.

9 Jaki in ki Piyər ki Jan in de'gi ki de'gi gəri'de kadi in kagi ngawdann ki adi togi njekawnan'gi. Ningə inbe'gi kin ka gəri kadi to ki rota'ti, Luwə ə ulə kulə kin ji'm'ti m'in

* 2:1 2.1 KNK 11.30, 15.2 † 2:4 2.4 1.7

ki Barnabasi, kigo me maji'ti li'ə. In be ə, ji rai madi nan se'de ji toji'n k'in kare lə'je kadi j'in j'aw rə de'gi'ti ki in Juwipi'gi el ə ingi awi rə Juwipi'gi'ti tə.

¹⁰ Nya ki dəji'je, in kində kum go njendoo'gi'ti. Ningə in kin in nya ki m'ində kum go'ti maji m'nji m'ra tə‡.

Pol ndangi Piyər me bebo'ti ki Antiyosi

¹¹ Nan loki Piyər re Antiyosi'ti§, ra nya ki gorow'ə'ti el, adi m'ndang'a takum de'gi'ti.

¹² Nya ki ra nya, kete non kadi de'gi madi ki Jaki ilə'de'ti rei tei, Piyər sə nya nan'ti ki de'gi ki in Juwipi'gi el. Nan loki rei tei, Piyər ər rə'ne gogi, mbəti kuso nya ki de'gi ki sə se'de nya kete kakin. Mbəti kuso se'de, tado bol njekujəməti'de ki oo'de.

¹³ Ra adi nje kawnan'gi ki nan'gi ki in Juwipi'gi, ndangi Piyər me tulə rə nan'ti kin tə. Biti kadi Barnabasi inbe ki də'ne osi me hal kədikumnan'ti lə'de kakin tə.

¹⁴ Loki m'oo kadi nya ra'de un gorow ki rəta'ti lə Poyta ki maji el, m'ndangi Piyər takum'de'gi pəti m'ene: «Re in ki in Juwipi, inyə nyara Juwipi'gi, ə in ra nya lə Juwipi'gi el, ə ra bann ə in ge kində togi də de'gi'ti ki in Juwipi'gi el kadi rai nya lə Juwipi'gi.»

¹⁵ J'in ningə, j'in Juwipi kojibe'gi, um j'in ndəgi de'gi ki njeramajel'gi kam el.

¹⁶ Ji gər kadi Luwə təl'je de'gi ki dana takum'ne'ti ki takul kunme kadi Jeju Kirisiti par, um ki gorow ra go ndukun'ti lə *Moji el. In be ə, j'in kaa, j'un me'je j'adi Jeju Kirisiti kadi Luwə təl'je de'gi ki dana takum'ne'ti. Luwə təl'je de'gi ki dana takum'ne'ti ki gorow kunme kadi Kirisiti um ki gorow təl rə go ndukun'ti lə Moji el. Tado de kare ki Luwə a ərta də'a'ti ki gorow təl rə go ndukun'ti lə Moji goto*.

¹⁷ Ki ngə sine kin, j'in Juwipi'gi, toki ji sangi row kadi Luwə təl'je de'gi ki dana takum'ne'ti ki gorow kunme me tə Kirisiti. Toki ji ra be ə de'gi oyi'je to ki j'in njeramajel'gi tado ji təl rə'je go mbərkikində'ti lə Moji el ə lo kin'ti, Kirisiti in nje ra kulə lə majel wa? Jagi in be el.

¹⁸ Nya kin toji kadi, re m'təl m'aw go ndukun'gi'ti ki m'inyə'de kə kete kin ningə, m'inbe m'nji m'gangi ta də'm'ti to nje k'aldə ndukun.

¹⁹ Ki əjido ndukun ə, m'oy koy ki in ndigi lə ndukun, kadi m'nji ki də'm taa tado lə Luwə. M'in ki bər kagidəsi'ti nan'ti ki Kirisiti.

²⁰ Ningə kisi'm ki də'm taa, in m'in ə m'nji ki də'm taa el, nan in Kirisiti ə isi me darə'm'ti. Kisikidəta lə'm ki me

‡ 2:10 2.10 KNK 11.29-30 § 2:11 2.11 KNK 11.19-26 * 2:16 2.16 Röm 1.17, 3.20,22; Pa'gi 143.2

de'ti, m'nji me kunme kadi Ngonn læ Luwə'ti. Ngonn Luwə ki ndigi'm ə adi rə'ne tado læ'm.

²¹ M'a mbəti memaji læ Luwə el. Tado re in ki gorow təl rə go ndukun'ti læ Moji ə Luwə ɔri'n ta dɔ de'ti ningə, koy læ Kirisiti in nya ki ndangi pasira kareba.

3

Ndukun ki kunme kadi

¹ In nje dɔ ki ra dana el ki Galati'ti! Ɔri ginn koy læ Kirisiti dɔ kagidəsi'ti ar njay adi oyi tɔ, nga de ki bann ə yəti dɔ'se be wa?

² M'el'se nya kare m'adi gəri: In tado Poyta ki maji ki taai, ə uni me'se adi kin, ə Luwə adi'n'se Ndil'ne um in tado ra go ndukun'ti læ Moji el.

³ Ra bann ə dɔ'se ra dana el be wa? Lo kulə ngirə'ti, uwəi kul Ndil Luwə, ningə ki ngəsine kin in gei kadi uwəi kul darɔ nga wa?

⁴ Nga kon ki ingəi kədi be kin in kareba ki ndangi wa? Re in kareba ningə, Luwə ki nje kadi'se Ndil ki kar njay adi'se tado ri wa?

⁵ Luwə adi'se Ndil'ne taa ra nyakoji'gi ki əti ɓol dann'se'ti tɔ. Eke ra be tado təl ki in təli rə'se go ndukun'ti læ Moji wa? Jagi in be el, ra tado kun ki j'un me'je j'adi Poyta ki maji ki j'oo.

Kunme læ Abiraham

⁶ Be ə *Abiraham un me'ne adi Luwə, ə Luwə tudə kunme li'ə ə oo'n'ə de'ti ki dana takum'ne'ti*.

⁷ Maji kadi in gəri maji toki de'gi ki uni me'de adi Luwə ə in ngann'gi læ Abiraham ki rɔta'ti†.

⁸ Makitu læ Luwə el ɓal ngayn kete toki de'gi ki in Juwipi'gi el, Luwə təl'de de'gi ki dana takum'ne'ti ki takul kunme læ'de. Poyta ki maji kin in ki k'el Abiraham toki Luwə a njangi dɔ de'gi pəti ki dɔnangi'ti ne ki takul'ə‡.

⁹ In be ə, nje kunme'de, Luwə a njangi dɔ'de toki njangi'n dɔ Abiraham ki nje kunme'ne be.

¹⁰ De'gi pəti ki oyi kadi Luwə a ɔrta dɔ'de'ti ki takul təl rə go ndukun'ti, ta ki gangi in dɔ'de'ti. Ta ki gangi in dɔ'de'ti, tado makitu læ Luwə ene: de ki ra ki ində kum'ne go ndukun'gi'ti ki in ki ndangi me makitu'ti læ Luwə kin ki dɔkagilo'gi pəti el ningə, ta ki gangi in dɔ'a'ti§.

¹¹ Ji gər maji kadi de ki Luwə təl'ə ki dana takum'ne'ti ki takul təl rə go ndukun'ti goto. Tado makitu læ Luwə ene:

* 3:6 3.6 Lotum 15.6; Röm 4.3 † 3:7 3.7 Röm 4.16 ‡ 3:8 3.8 Lotum 12.3

§ 3:10 3.10 Ndukun ki nja joo 27.26

«De ki un me'ne adi Luwə ə in de ki dana, ningə ki takul kunme li'ə ə a ingə'n kaji tɔ*.»

12 Ki rɔta'ti, ndukun in ki kunme kadi in nya'gi ki dangi dangi. *Ndukun ene: «De ki ra go ndukun'gi'ti ə a ingə kaji kigo təl rɔ go'ti†.»

13 Kirisiti taa'je ilə'je taa ta mann'ti lə ndukun. Kirisiti ɔr ton'gi, mann ki re a osi dɔ'je'ti, Kirisiti un dɔ'ne'ti tor'je'ti. Tado makitu lə Luwə ene: «De ki bəri'ə dɔ kagidəsi'ti in de ki Luwə mann'a‡.»

14 In be kadi njangi dɔ ki Luwə un mindi'ne kadi n'adi Abiraham kin, de'gi ki in Juwipi'gi el kaa ingəi ki takul memaji lə Jeju Kirisiti. Ningə, kadi ki gorow lə kunme kadi, j'ingəi Ndil ki Luwə un ndu'ne kadi n'adi'je.

Ndukun in ki kunmindi

15 Ngannkon'm'gi, m'a m'un nya kare ki j'isi j'oyi ki ndo'gi pəti dɔnangi'ti ne kadi m'ɔji'n'se nya kin: loki de ilə ndu'ne, dɔ'ti, de mad'a ki rangi ki asi kadi tuji kunndu kin, eke kadi ilə ki rangi dɔ'ti goto.

16 Ningə, kunndu ki Luwə un adi Abiraham, ki de ki ginn koji'ti li'ə kaa in be tɔ. Makitu lə Luwə ene: «Luwə un mindi'ne adi'de ki ginn koji'ti lə Abiraham§,» adi in de ki kareba, ki in Jeju Kirisiti, um makitu ene: «Luwə un mindi'ne adi de'gi ki ginn koji'ti lə Abiraham,» to de'gi ki banyinan el.

17 Nya ki m'ge kadi m'el ə to kin: Luwə un mindi'ne adi Abiraham, kadi n'ra dɔ'ti. Ningə asi bal bu sɔ ki dɔ mutə go'ti bay taa, ndukun re. Ndukun ki re go gogi kin ra tɔgi kadi tuji kunndu ki Luwə ulə'n adi Abiraham kete kin el.

18 Re Luwə adi nya de'gi ki gorow təl rɔ go ndukun'ti ningə, tɔji kadi in kigo kunndu'ti ə Luwə adi'n nya de'gi el. Nga j'oo kadi in ki gorow kun mindi ə Luwə adi'n majikur re dɔ Abiraham'ti.

Kulə lə ndukun

19 Re in be ningə, ke kuləra ndukun ki Luwə adi Juwipi'gi in ri wa? Luwə adi ndukun kadi gəri majel ra'de'gi ki isi rai takum Luwə'ti. Biti kadi nginə'n re ngonn ki ginn koji'ti lə Abiraham. Ə re ngonn ki ginn koji'ti lə Abiraham kakin re tɔ ningə, ndukun aw ki tɔgi el nga. Loki Luwə ndigi kadi ndukun, in malayka'gi ə Luwə ulə'n'de ki gorow lə de ki kare ki ra mbunə Luwə'ti ki de'gi*.

* 3:11 3.11 Abakuki 2.4 † 3:12 3.12 Lebitiki 18.5; Rɔm 10.5 ‡ 3:13 3.13

Ndukun ki nja joo 21.23 § 3:16 3.16 Lotum 12.7 * 3:19 3.19 KNK 7.53

20 Nan loki Luwə un ndu'ne kadi n'a n'ulə ki njangi do n'adi Abiraham, in Luwə inbe ə ra ki rə'ne, um in de madi ə ra mbunə'de'ti ki Abiraham el.

21 Eke in kin oji kadi ndukun əsi ta kunndu lə Luwə wa? Jagi əs'ə ta el. Re ndukun madi to non, asi kadi adi de'gi kaji ningə, m'gər kadi re ndukun a ərta do de'gi'ti non Luwə'ti. K'in ə ndukun ki be kin goto.

22 Makitu lə Luwə ene: De'gi pəti ki dənangi'ti in ginn togi'ti lə majel. To be kadi kunndu ki Luwə un adi nje k'un me'de k'ad'a, toltə'ne me kunme kadi Kirisiti'ti.

23 Kete taa kadi dəkagilo kunme kadi Jeju Kirisiti re, j'isi to dangay'gi ginn togi'ti lə ndukun. J'isi ginn'ti biti kadi Luwə te ki do kunme kadi Jeju Kirisiti adi'je.

24 Dəkagilo'ə'ti kin ndukun to to nje kində kum'ne go'je'ti biti kadi Kirisiti re'n. Lo kin'ti nga a Luwə təl'je de'gi ki dana takum'ne'ti ki takul kunme kadi Kirisiti.

25 Go kunme'ti, j'in ginn togi'ti lə ndukun ki kete isi ində kum'ne go'je'ti kakin el nga.

26 Tado ingi pəti, in ngann'gi lə Luwə ki takul kunme me to Jeju Kirisiti.

27 Ingi pəti, rai'se batəm lə Kirisiti, adi toi to Kirisiti inbe be.

28 Ngəsine, dangi dangi goto mbunə de'gi'ti. Juwipi eke Gireki goto; bər eke bər el goto; dene eke dingəm goto. Pəti, in kareba me kində rə nan'ti me to Jeju Kirisiti'ti.

29 Re in de'gi lə Jeju Kirisiti ningə, in ginn koji lə Abiraham to. A ingəi nya'gi pəti ki Luwə un ndu'ne kadi n'adi Abiraham ki de'gi ki ginn koji'ti li'ə to.

4

In bər el nga, nan in ngonn Luwə

1 Nya ki kadi m'adi in gəri ə to kin: ta lə ngonn ki kadi ndə'a ə in ə a ingə nya nduwə lə baw'ne. In ə in be nyakingə'gi pəti, nan loki nanyi ngonn bay, oo rə'ne kadi n'to ta dangi ki bər el.

2 In ginn togi'ti lə njekində kum'de go'ə'ti kigo nya'gi'ti li'ə, biti kadi dəkagilo ki baw'a oji asi bay taa, a adi'ə nya'gi li'ə.

3 J'ingi kaa to be to. Loki ji gəri Jeju Kirisiti el, ji nanyinan ginn bər'ti lə togi ndil'gi ki dangi dangi ki dənangi'ti ne*.

4 Nan loki dəkagilo asi, Luwə ulə Ngonn'o adi re. Ngonn ki dene oj'o ginn ndukun'ti lə Juwipi'gi.

5 Re kadi taa do de'gi ki sii ginn togi'ti lə ndukun ilə'de taa, kadi to təl'de ngann'gi'ti lə Luwə.

* 4:3 4.3 4.9; Kol 2.8, 20

⁶ In ngann'gi læ Luwə ki rōta'ti, be ə Luwə ulə Ndil ngonn'o me'de'ti. Ndil ki isi ɓar nya Aba! Baiʔ.

⁷ In be ə, in ɓər'gi el nga, in ngann'gi læ Luwə. Ə re in ngann'gi læ Luwə ningə, Luwə a adi'se nya nduwə'gi pəti ki ngəm tado læ ngann'ne'gi kigo memaji'ti li'ə.

Pol ɓol kadi Galati tæli awi ginn ndukun'ti gogi

⁸ Kete, loki in gəri Luwə el ɓay, isi rai ɓər læ yo'gi ki dangi dangi, nan ki rōta'ti ə in luwə'gi el.

⁹ Nga ki ngosine kum'se te do Luwə'ti, adi Luwə gər'se to yan'ne'gi nga, ə ra bann be ə in ndigi tæli kaw ginn tōgi ndil'gi ki tōgi'de goto kakin ɓay wa? Tado ri ə in ndigi tæl k'aw ra ɓər læ'de ɓay wa?

¹⁰ Sii ndæi kum'se go ndo'gi madi'ti, go nanyi ko'ti, go doƙagilo'gi'ti, kigo ɓal'gi madi'ti ɓay!

¹¹ M'ɓol kadi kulə ki m'ra dann'se'ti be kin to kare rō'm'ti ki ndangi.

¹² Ngannkon'm'gi, m'uwə ngonn mbay nja'se ba, toi to m'in be, tado m'in ka m'to to ingi be to. In gəri maji, nya madi ki low'ə'ti el kare ki rai sə'm goto.

¹³ Kadi me'se olo do'ti, toki in ki gorow læ monyi ə m'ilə'n'se mbər Poyta ki maji ki m'ilə'se doƙete.

¹⁴ Me rōto'ti læ'm, asi kadi re a kidi'm'in ge, inyæi'm'in ge, nan rai nya kin sə'm el. In uwæi'm'in rō'se'ti to kuwə yo. Nan oyi m'in to malayka læ Luwə eke Jeju Kirisiti inbe ki do'ne be yo.

¹⁵ Doƙagilo'ə'ti kin rō'se nəl'se ngayn, nga ngosine ronel kakin aw ra be. M'gər maji kadi doƙagilo'ə'ti kin re ingæi row kadi ɔri kan kum'se adi m'in ka re a ɔri adi m'in.

¹⁶ Ningə ke ɓone m'tæl njeban læ'se tado k'el ki m'el'se ta ki rōta'ti wa?

¹⁷ De'gi ki isi ədi'se kin, mərta læ'de tado læ'se ki isi rai nya kin in mərta ki majel. Isi ndigi kadi gangi'se nan'ti sə'm kadi n'awi sese go'de'ti yo.

¹⁸ Maji kadi ji tingæi me nyara'gi'ti ki maji ki doƙagilo'gi pəti. Doƙagilo ki m'goto sese kaa maji kadi uwæi nyara ki maji ba um inyæi taa el.

¹⁹ Ngann'm'gi, m'ingə kon ki rangi ɓay tado læ'se to dene ki nje ndo be, biti kadi in tæli de'gi ki tōgi gangi me ta'ti læ Kirisiti.

²⁰ M'ndigi kadi m'in sese nan'ti ki ngosine inbe kin, kadi m'el'se ta ki ndu ki sow kel'n'se ta. Tado me'm ra sururu tado læ'se.

Kunmindi ki joo, Agar in ki Sara

²¹ Ingi ki in ndigi kadi sii ginn tɔgi'ti læ ndukun, eli'm'in nya kin adi m'oo: Oyi ta ki ndukun el kin el wa?

²² Ndangi me makitu'ti læ Luwə eyina: «Abiraham oji ngann'gi ki dingəm joo: ki kare, kon'a in bər ə ki nungi kon'a in bər el tɔ. Dene ki bər tɔ'a nan Agar, ə in ki bər el tɔ'a nan Sara tɔ‡.»

²³ Ngonn læ dene ki bər, oji'ə toki oji ndəgi ngann'gi pəti ki dɔnangi'ti, nan ngonn læ dene ki bər el, koj'o to ta dangi. Luwə un ndu'ne adi kete dɔ koji ngonn'ti kin§.

²⁴ Me ta'gi'ti kin Luwə oji'je nya kare kadi ji gər. Dene'gi ki joo kin oji dɔ kunmindi'gi joo ki Luwə un: Kunmindi ki dɔ mbal Sinay'ti in Agar ki a oji bər'gi.

²⁵ Agar in mbal Sinay ki Arabi'ti, to to bəbo ki Jerujalem ki dɔkagilo'ti ki bəne kin be. To be tado Jerujalem ki de'gi ki me'ti pəti in bər'gi ginn tɔgi'ti læ ndukun.

²⁶ Nan Jerujalem ki taa, in ki taa k'inyə taa. In ə in kon'je tɔ.

²⁷ Tado ndangi eyina: «In kuji de ki dene ki oji ngonn el, in ra rɔnel, in ki gər to ndo ngonn el, ra rɔnel, turi jagira tado dene ki ngaw'a mbət'ə a aw ki ngann'gi ngayn utə in ki isi ki ngaw'ne*.»

²⁸ Nan in ngannkon'm'gi, in ngann'gi ki oji'se kigo kunndu'ti læ Luwə to Isaki be.

²⁹ Nan mayinu ngonn ki oji'ə ki gorow ki de'gi isi oji nan ində kum ngonn ki de'gi oji'ə kigo Ndil Luwə'ti ndoo. To tanan be bəne tɔ.

³⁰ Eke ta ri ə makitu læ Luwə el wa? Makitu læ Luwə el ene: «Tuwə dene ki bər ki ngonn'o kɔ, tado ngonn læ dene ki bər a in to kingə nya nduwə nan'ti ki ngonn læ dene ki bər el‡.»

³¹ Ngannkon'm'gi, ki ɔjido'je, j'in ngann'gi læ dene ki bər el, nan j'in ngann'gi læ dene ki kare ki in de dɔrɔ'ne yo.

5

Kirisiti taa'je inyə'je taa

¹ Kirisiti taa'je ilə'je taa kadi j'in ki taa k'ilə taa ki biti ki non'ti. Rai dɔ nja'se'ti, inyəi rɔ'se kadi de madi təl ilə jugi bər mindi'se'ti el nga.

² Oyi maji, m'in Pol m'el'se ta taga wangi: Re adi ujəi mət'i'se bay ningə, Kirisiti a təl nya ki kare.

³ M'ndɔr mbi'se ki nja joo bay, de ki ra ki adi ujəi mət'ɔ, maji kadi ində ta'ne dəm go ndukun'gi'ti.

‡ 4:22 4.22 Lotum 16.15, 21.2 § 4:23 4.23 Lotum 17.16; Rɔm 9.7-9 * 4:27 4.27 Ejay 54.1 † 4:30 4.30 29-30; Lo tum ginn nya'gi 21.9-10

⁴ In de'gi pəti ki oyi kadi Luwə təl'je de'gi ki dana takum'ne'ti ki gorow læ ndukun læ Juwipi'gi, in ki gangi nan'ti ki Kirisiti. A asi kingə ramaji læ Luwə el biti.

⁵ Ki sōw dō'je, j'ində me'je'ti kadi Luwə a ɔr ta dō'je'ti tado j'uni me'je j'adi Jeju Kirisiti. In kin ə j'isi ji nginə ki tōgi læ Ndil Luwə.

⁶ Re de madi ində rō'ne nan'ti me tō Jeju Kirisiti'ti, ə uję mōti'ne, eke uję mōti'ne el kaa, in nya ki kar'a goto. Nya kibo ngayn in ta læ kunme, me kulə ndigi nan'ti.

⁷ Lo kulə ngirə'ti, rai kulə ki maji awi ki kete kete, nga ki ngosine kin nan ə ɔgi'se ra kulə ki rōta'ti kakin nga wa?

⁸ Luwə ki ɓar'se kadi in de'gi li'ə, ɔji'se kadi rai be el.

⁹ De'gi eli eyina: «Ngonn hum ki nden ra nduji ki lōy adi in.»

¹⁰ Tado ingi ki j'indəi rō'je nan'ti ki Burəɓe Jeju Kirisiti, m'gər maji kadi ingi kaa mərta to m'in be tō. Taa m'gər maji kadi de ki yəti dō'se kin, re de'ə in nan nan kaa Luwə a gangi ta dō'a'ti.

¹¹ Ngannkon'm'gi, ki sōw dō'm, re m'nji m'iləmbər kadi, ri ri kaa, de uję mōti'ne ɓay taa Luwə ɔr ta dō'a'ti ningə, Juwipi'gi a indəi kum'm ndoo el nga. A indəi kum ndoo el, taa re koy læ Kirisiti dō kagidəsi'ti a in nya kōw tado læ'de el tō.

¹² Ki rō nje yəti dō'se'ti, maji kadi re a ujęi yan'de to kujə inbe ba pəti par.

Adi Ndil ki ar njay ɔr non'se

¹³ Ngannkon'm'gi, yan'se ki sōw dō'se ənn: Luwə ɓar'se kadi in ki taa k'ilə taa. K'in ə, kadi taa k'ilə taa kin in row ki kadi rai nya læ darɔ toki me'se ndigi el. Nan kadi rai kuləbər adi nan ki yo ki ne me ndigi nan'ti.

¹⁴ Tado ndukun'gi pəti tōlita'de me ta'ti ki ene: «A in ndigi de mad'i tō darɔ'i inbe be» kin*.

¹⁵ Re rai nya to da'gi ki mu be, donyi nan, adi nan dō'gi ə, gonyi rō'se maji nan a tuji nan.

¹⁶ In be ə, m'el'se m'ene: Inyəi Ndil Luwə ki ar njay adi ɔr non'se ningə a rai nyənn'gi læ darɔ el.

¹⁷ Tado nyənn'gi læ darɔ kakin isi rōi ki Ndil Luwə, ningə Ndil Luwə isi rō ki nyənn'gi læ darɔ tō. Tōgi'gi ki joo kin isi rōi nan dann'de'ti, ningə lo kadi rai nya ki me'se ndigi goto.

¹⁸ Re Ndil Luwə ɔr'se tarow ə, ndukun aw ki tōgi dō'se'ti el.

¹⁹ Nya'gi ki majel læ darɔ toi taga wangi: Adi in nya ki to njen, ki kaya,

* 5:14 5.14 Lebitiki 19.18

²⁰ ra yo'gi, ra mboli, kōsinan ta, kotanan el, jangi, wongi, nii, gangi nan, kōr kum nan,

²¹ kumnda, gon yiwi, kusō nya kēdi ki ndēgi nyara'gi ki tanan be kin. M'el'se toki m'el'n kete, njera nya'gi ki be kin a oy Konbe lə Luwə el.

²² Ningə, kuləra lə Ndil Luwə in: ndiginan, rōnel, kisimaji, kisidoti ki nan, memaji, ramaji ki ra nya in low'ə'ti,

²³ ki sōl lōm lōm, kulə darō ginn tōgi'ti. Ndukun osi ta kulə ra'gi kin el.

²⁴ De'gi pēti ki in yan Kirisiti, tēti rō darō ki ndigi ra'gi li'ə pēti dō kagidəsi'ti.

²⁵ Re in Ndil Luwə ə adi'je kisikidōtaa ningə, maji kadi j'adi Ndil ə or'je tarow.

²⁶ Ononyi'se kadi j'in nje kundo taa. Maji kadi j'adinan wongi el, taa kadi jangi ra'je dōnan'ti el tō.

6

Ki ra ki nan yo ki ne

¹ Ngannkon'm'gi, re oyi de madi isi ra nya ki go'ti el, ingi ki awi ki Ndil Luwə me'se'ti, rai si'ə kadi təl re dō row'ti ki maji. Nan k'in ə kadi oji'ə ki mindi ki sōl lōm taa. M'elta kin de ki ra dann'se'ti kadi oo rō'ne maji nan a osi me nyanan'ti.

² Rai kadi tai nya ki kōy dōnan'ti yo ki ne. Re rai be ningə, a in nje təl rō go ndukun'ti lə Kirisiti.

³ Re de madi oo rō'ne tō n'in de ki tuwəl nan in de ki kare ningə de'ə kin isi ədi rō'ne tō kēdi.

⁴ Kadi nan nan ka ində manji kulə ra'ne oo. Re maji ningə, kadi ra rōnel dō kulə'ti ki inbe ra um kadi un rō'ne ində kadi ndēgi de'gi'ti tado kulə ra'de el.

⁵ Oyo, kadi ji gəri toki nan nan ra ta kulə ra'ne'ti.

⁶ Maji kadi de ki nje taa nyando ki in rō Luwə'ti, kanyi nyakingə'gi lə'ne pēti ki de ki njendo'ə nya.

⁷ Ədi rō'se el, de a mbo ki Luwə el. Nya ki de duw a tēti kand'a.

⁸ Kin ə re de duw nya kigo darō'ti ningə, kand'a ki a tēti in kōy. A kin ə re de duw nya kigo Ndil Luwə'ti tō ningə, kand'a ki a tēti in kaji ki to biti ki non'ti.

⁹ Lo kin'ti, maji kadi j'inyəi ta ramaji el. Loki j'uwəi rō'je lo ra'a'ti ningə, j'a ji tēti kand'a ki maji dōkagilo'ə'ti.

¹⁰ In be ə, loki j'ingə dōkagilo ramaji ningə, maji kadi ji rai maji ki de'gi pēti. Kibo ngayn in nje ki uni me'de adi Jeju Kirisiti.

Ta ki dōboy'ti ki kuwə ji nan

¹¹ Gonyi nya ki m'ndangi m'adi'se kin. M'ndangi boi guri guri ki ji'm m'inbe.

¹² In nje ki ndigi kadi n'nəli de'gi ki dɔnangi'ti ne ə isi indəi tɔgi dɔ'se'ti kadi ujəi mɔti'se. Rai be kadi de'gi adi'de kon tado ta koy lə Kirisiti dɔ kagidəsi'ti el.

¹³ Inbe'gi ki nje kujə mɔti kin, uni go ndukun'gi lə Juwipi'gi ba pəti el. Ndigi kadi ingi yo ə ujəi mɔti'se kadi in nya kɔjirɔ lə'de dɔ'se'ti.

¹⁴ Ki ɔjidɔ'm m'inbe, m'ində gu'm ki kagidəsi lə Burəbe lə'je Jeju Kirisiti, um m'ində gu'm ki nya ki rangi el. Tado ki takul koy lə Jeju Kirisiti dɔ kagidəsi'ti, nya'gi ki dɔnangi'ti ne təli nya ki koy tado lə'm, toki m'inbe m'təl nya ki koy tado lə nya'gi ki dɔnangi'ti ne be tɔ.

¹⁵ Ningə re de ujə mɔti'ne eke ujə mɔti'ne el ka, in nya ki kar'a goto. Nya ki bo ngayn in ta kadi de təl nyakində ki sigi.

¹⁶ Kadi kisimaji ki memaji lə Luwə in dɔ de'gi'ti pəti ki uni gorow ki sigi, ki de'gi pəti ki in de'gi lə Luwə.

¹⁷ K'aw ki kete kin, kadi de tulə'm nan'ti el nga. Tado m'aw ki ndunə dɔ'gi ki ɔji go kon lə Kirisiti darɔ'm'ti.

¹⁸ Ngannkon'm'gi, kadi memaji lə Burəbe lə'je Jeju Kirisiti in nan'ti sese. Amen.

Makitu ki Pol ndangi adi Epeji'gi Ta ki do makitu'ti ki Pol ndangi adi Epeji'gi

Makitu kin to to makitu ki Pol ndangi ulə'n kadi njekawnan'gi ki dangi dangi ki sii donangi Aji'ti ki Du tudəi be. Mbunə njekawnan'gi'ti kin Epeji in'ti non. Me makitu'ti kin Pol ɔsi kagi do ta'ti ki Luwə ɔji me'ne'ti kadi «n'mbon'n nya'gi ki dɔran'ti ki nya'gi ki donangi'ti pəti ginn Burədo'ti ki kareba ki in Kirisiti» (1.10). Me njekawnan'ti lə Kirisiti Juwipi'gi ki Juwipi'gi el indəi ro'de nan'ti to de'gi ki kareba, daro ki kare ki Kirisiti in do. Kində ro nan'ti ki ulə ngirə'ne do bar ki Kirisiti bari'n de'gi kete non nya'gi'ti pəti kadi in lə'ne, ki kaji ki aji'de kitakul memaji lə'ne. Kində ro nan'ti kin in rota ki row lə Ndil Luwə ki isi me njekunme'gi'ti ningə njekuləbər'gi lə Kirisiti rai kində ro nan'ti kin adi togi ki taa. Rowninn makitu ki nja joo toji gorow ki maji kadi kində ro nan'ti to'n dann njekawnan'ti ki njekunme'gi'ti ki ndo'gi ndo'gi. Maji kadi njekunme'gi ndiginan, iləi koji donan'ti yo ki ne ningə rai oyo Luwə me nya'gi'ti pəti.

Ta'gi ki me'ti: Kaji in ki row lə Kirisiti 1-2. Kində ro nan'ti lə njekawnan 3.1-4.16. Kisikidɔtaa ki sigi me Kirisiti in ndigi 4.17-6.24.

Kuwə ji nan

¹ M'in Pol ki njekawkulə lə Jeju Kirisiti kigo ndigi'ti lə Luwə ə m'ndangi makitu kin madi'se in de'gi lə Luwə ki nje ra nya ki low'ə'ti me to Jeju Kirisiti, ki sii me be'ti ki Epeji.

² M'dəji kadi Luwə ki Baw'je in ki Burəbe lə'je Jeju Kirisiti adi memaji ki lapiya in do'se'ti.

Ramaji lə Luwə ki takul Kirisiti

³ Piti ki do Luwə'ti ki Baw Burəbe lə'je Jeju Kirisiti, ki adi'je majikur, adi in majikur ki dangi dangi kigo Ndil'ti ki in dɔran'ti, me to Kirisiti'ti.

⁴ Be ə, loki Luwə ra dɔran ki donangi ki nya'gi ki me'ti el bay, mbəti'je me Kirisiti'ti to ngann koti lə'ne kadi j'ari njay ki kanji ta madi do'je'ti takum'ə'ti. Nya'gi kin toji kadi Luwə ndigi'je.

⁵ Toki Luwə ndigi'n'je kakin ə, ində'n'je kete non dəkagilo'gi'ti, kadi ji təli ngann'a'gi ki takul Jeju Kirisiti, kigo memaji'ti li'ə tado lə'je. Nya kin ə Luwə ge.

⁶ Adi j'osi pa j'uləi toji dō Luwə'ti, tado memaji li'ə ki əti bol. Memaji kin, adi'je kare ki takul Ngonn'o ki ndig'ə ngayn.

⁷ Me Kirisiti'ti, ki takul mosi ki anyi dō kagidəsi'ti, j'in ki taa k'ilə taa, ningə majel'gi lə'je in ki k'inyə go kō tō. Be ə, Luwə oji'n'je memaji lə'ne ki ngayn me nyakingə'ti pəti.

⁸ Oyo, Luwə adi ramaji li'ə ki to mbar mbar nanyi sə'je, nanyi ki əti bol. Be ə, adi'n'je tər ki nyagər ki ngayn.

⁹ Ningə kigo ra maji'ti lə Luwə ki ngayn, adi ji gəri kojitara li'ə ki to lo kiyə'ti. Kojitara kin, rago'ə kete kadi n'a ra ki takul Kirisiti.

¹⁰ Kojitara lə Luwə kin, in kadi kaw nya'gi ki dōran'ti ki nya'gi ki dōnangi'ti ne pəti, ginn togi'ti lə nje konbe ki kareba ki in Kirisiti. Nya kin, a ra nya dəkagilo'ti ki Luwə inbe oji.

¹¹ Luwə adi nya'gi pəti rai nya toki inbe oji'n eke ndigi'n kete. Be ə, mbəti'n'je kete kigo kojitara'ti li'ə, adi ji təli de'gi li'ə kigo kində rō nan'ti lə'je ki Kirisiti. Ningə adi'je nya ki un'n mindi'ne kadi n'adi'je tō.

¹² Luwə ra be kadi j'osi pa j'uləi toji dō kəti bol'ti li'ə, j'ingi ki j'indəi me'je dō Kirisiti'ti ki in Mesi De ki Luwə mbət'ə dəkete.

¹³ In me Kirisiti'ti tō ə, ingi kaa, oyi dō ta ki rōta'ti, ki in Poyta ki maji ki aji'se. Ningə go'ti, uni me'se adi Kirisiti, ə Luwə ində ndunə ki ndaja lə'ne rō'se'ti. Ndunə kakin in Ndil Luwə ki un'n ndu'ne dō'ti kete nu.

¹⁴ Ndil Luwə kin toji kadi j'a j'ingəi ndəgi nya nduwə'gi pəti ki Luwə a adi'je. Nya nduwə'gi kin j'a j'ingəi pəti ndo ki Luwə a taa'je ilə'je taa ji majel'ti ratata. Adi j'osi pa j'uləi toji dō Luwə'ti ki əti bol.

Pol elta ki Luwə tado kunme lə nje ki Epeji'ti

¹⁵ In kin ə, m'in ka loki m'oo poy kunme lə'se ki uni adi Burəbe Jeju, ki poy ndigi lə'se ki isi ndigi de'gi lə Luwə pəti,

¹⁶ ndo ki m'oo'n ta inbe kin nu, ra adi m'inyə ta ra oyo Luwə tado lə'se el me kelta'gi'ti lə'm ki m'nji m'el si'ə. M'nji m'bar tō'se ta ta.

¹⁷ M'dəji kadi Luwə lə Burəbe lə'je Jeju Kirisiti, Baw ki nje toji, adi'se ki takul Ndil Luwə, tər, ki gər ginn nya ki to lo kiyə'ti, kadi in gəri'ə'n'ə ar njay.

¹⁸ M'dəj'ə kadi ra adi hangal'se to ar njay, kadi in gəri nya kindəmedəti ki adi'se dəkagilo'ti ki bari'n'se. Ta kadi in gəri nya nduwə ki a adi'se ki in nya nduwə ki maji ngayn.

In nya nduwə ki ində ta dangi tado lə'se, ki ndəgi de'gi pəti ki in yan'a'gi.

¹⁹ Ningə a gəri tōgi ki əti bol utə tōgi'gi pəti ki Luwə oji tado lə'je j'in ki j'uni me'je j'adi'ə. Ningə tōgi kakin, Luwə oji ki taga me tōgi'ti ki əti bol.

²⁰ Tōgi ki əti bol kin, Luwə tōji taga, dəkagilo'ti ki adi Jeju Kirisiti ində taa dann njekoy'gi'ti, ə ad'a isi dōjikol'o'ti me dōran'ti.

²¹ Low'ə'ti kin, Jeju onbe ki tōgi lə nje konbe'gi pəti ki me dōran'ti, tōgi ki utə, ta tə'a in dō tōgi'ti pəti tō, tōgi lə nje konbe'gi pəti ki me dōran'ti, tado dəkagilo ki ngəsine kin par el, nan biti dəkagilo'ti ki a re.

²² Oyo, Luwə ulə nya'gi pəti ginn tōgi'ti lə Kirisiti. Loki ində dō nya'gi'ti pəti ningə, mbət'ə ad'a in ki boi dō Njekawnan'gi'ti.

²³ *Njekawnan'gi toi to ngann rə'a'gi be. Kasi nan gaki lə Kirisiti rosi Njekawnan'gi ki dəkagilo'gi pəti. Ningə Kirisiti kaa, kasi nan gaki lə Luwə ros'o tō.

2

Kaji in ki takul memaji

¹ Ki ojidə'se, kete in de'gi ki koy tado nyara'gi ki gorow'ə'ti el, tado majel'gi lə'se.

² Majel'gi lə'se kin ra adi mayinu gorow nya ra'se'gi in go hal nyara lə de'gi ki dōnangi'ti, uni go ngar lə tōgi lə ndil'gi ki majel ki me nəl'ti. Ndil ki majel kin ə, isi ra kulə ngəsine me de'gi'ti ki nje kəsi ta Luwə.

³ J'ingi kaa, ndōki mayinu j'in mbunə de'gi'ti kin tō. Adi ji njiyəi kigo ndigi'ti lə nyənn'gi darə, j'isi ta nya ra'ti ki kadi ji tōli kon ndigi ra lə darə, ki mərta'gi lə'je ki majel yo. Be ə kigo jibəl kisi'je ki dō'je taa'ti, ji toi to ndəgi de'gi kin be, adi wongi lə Luwə in dō'je'ti tō.

⁴ Nan Luwə in nje k'oo kumtondoo ki əti bol, adi ndigi'je ngayn.

⁵ Be ə, j'ingi ki ndōki j'in de'gi ki koy ki takul majel'gi lə'je kin, təl'je adi j'in nje kisi ki dō'je taa ki Kirisiti. Oyo in ki takul memaji ə ingəi kaji.

⁶ Ki takul kində rə nan'ti lə'je me tō Jeju Kirisiti'ti, Luwə adi j'ində taa si'ə nan'ti dann nje koy'gi'ti, ə adi j'onyibe nan'ti si'ə me dōran'ti tō.

⁷ Luwə ra be kadi oji'n kadi de'gi pəti gəri tado dəkagilo'gi ki a rei, memaji li'ə ki dōboy'o goto, ki oji ki takul Jeju Kirisiti ki gorow ramaji li'ə tado lə'je.

⁸ In takul memaji ki gorow lə kunme ə, ingəi kaji um in kigo kōji ta ra'ti lə'se el. Nan in Luwə ə adi'se kaji kin kare.

⁹ Kaji kin in ki takul kulə ra'se madi ki maji el. In be el, kadi de madi ində'n kadi'ne el.

¹⁰ Oyo, j'in kuləra ji Luwə. Ində'je kigo kində rə nan'ti lə'je me tə Jeju Kirisiti kadi ji rai kulə'gi ki maji me kisikidə'taati. Ningə kulə'gi kakin, inbe ində də'a nan'ti kete kadi ji rai'de.

K'in kare me Kirisiti'ti

¹¹ Adi me'se olo də'ti, toki ndəki kete, in Juwipi koji'gi el, adi *Juwipi'gi ki nje bar rə'de nje kujə mətə'de, ki in nya ki de'gi rai ki ji'de adi awi ki ndunə rə'de'ti, bar'se nje kujə mətə'de'gi el.

¹² Kadi me'se olo də'ti toki dəkagilo'ə'ti kin, in ki gangi nan'ti ki Kirisiti. In mbunə de'gi'ti lə Luwə ki in Isirayel'gi el. Ingi gotoi me kunmindi'ti ki Luwə un adi de'gi lə'ne kin. Sii dənangi'ti ne, indəi me'se də nya madi'ti el num, də Luwə'ti el num.

¹³ Nan ngə'sine ki takul kində rə nan'ti lə'se me tə Jeju Kirisiti, ingi ki ndəki mayinu in sanyi, in təli de'gi ki ndəkba ki takul mosi Kirisiti.

¹⁴ Tado in Kirisiti inbe ə re ki kisi ki nan ki lapiya mbunə'je'ti. In ə ra adi Juwipi'gi ki de'gi ki in Juwipi'gi el təli de'gi ki kareba. Koy'o də kagidəsi'ti ər ban ki to dann'je'ti kete kə.

¹⁵ Jeju Kirisiti təl ndukun'gi lə *Moji nya'gi ki kare'ti, ki row ra kulə'gi. Ningə, un ginn de'gi ki joo kin təl ində'n ginn de'gi ki kare ki sigi ki gorow kində rə nan'ti si'ə lə'de. Be ə, adi lapiya to'n mbunə'de'ti.

¹⁶ Jeju ndigi kadi ginn de'gi ki joo kin ulə'de noji nan'ti ki Luwə, kadi təli darə ki kareba. Ningə ki takul koy'o də kagidəsi'ti, tuji'n nya ki ra adi in njeban'gi lə nan kin kə.

¹⁷ Re iləmbər Poyta ki maji ki əjido lapiya adi ingi ki in sanyi, taa tado lə nje'gi ki in ndəkba tə.

¹⁸ In ki takul Jeju ə j'in pətə ki j'in, Juwipi'gi eke Juwipi'gi el, j'asi kadi ji rei takum Luwə'ti ki takul Ndil ki kareba inbe kin.

¹⁹ Be ə, ingi ki in Juwipi'gi el, in mbah'gi el, eke nje dər ki nja'de ta el nga. Nan ngə'sine, in ngann nje be ki mbunə de'gi'ti lə Luwə. In ngann'gi ki me Kəy'ti lə Luwə.

²⁰ Ingi toi to mbal'gi ki Luwə ində'n kəy be. Ningə ngirə kəy kakin in ki kində də njekawkulə'gi'ti ki njekeltakita Luwə'ti. Ə Kirisiti inbe ə in mbal ki də kum kəy'ti.

²¹ In me kində rə nan'ti lə'je ki Kirisiti'ti ə mbal ra kəy'gi kare kare uwəi nan maji. Ningə kəy kakin aw ki taa mad'a'ti ki kete kete kadi təl kəy ki ar njay me Burəbe'ti.

22 In me kində rɔ nan'ti ki Jeju Kirisiti ə, ingi ki in Juwipi'gi el ka, indəi rɔ'se nan'ti ki ndəgi de'gi lə Luwə kadi təli kəy ki Luwə sii me'ti ki takul Ndil'ə.

3

Pol nje kiləmbər Poyta ki maji rɔ de'gi'ti ki in Juwipi'gi el

1 In ki tado kin ə, m'in Pol, m'in dangay tado Poyta ki maji lə Jeju Kirisiti, tado lə'se in de'gi ki in Juwipi'gi el.

2 M'gər maji kadi oyi poy kuləbər ki Luwə, kigo me maji'ti li'ə, ulə ji'm'ti tado maji lə'se.

3 Luwə te ki do nya'gi ki to lo kiyə'ti adi'm m'gər. In nya'gi kin ə m'ndangi'de m'ulə'n madi'se.

4 Loki tudəi makitu ki m'ndangi m'ulə'n madi'se kin ningə, inbe'gi a oyi nyagər ki ojido Kirisiti ki to lo kiyə'ti, ki Luwə te ki do'a adi m'gər ar njay kin.

5 Toki rɔta'ti, nya'gi ki Luwə te ki do'a adi njekawkulə'gi, ki de'gi ki njekeltakita'a'ti ki ində'de ta dangi to nje ra kulə lə'ne, ki takul Ndil Luwə kin, te ki do'a be adi kaw'je'gi ki kete el.

6 Ningə nya ki to lo kiyə'ti kakin, ki takul kində rɔ nan'ti lə'de ki Jeju Kirisiti ə, de'gi ki in Juwipi'gi el, a ingəi nya nduwə nan'ti se'je j'in ki j'in Juwipi'gi; in se'je nan'ti me darɔ'ti ki kare, taa kunndu ki kare inbe kin to tado lə'de me tɔ Kirisiti'ti, ki takul Poyta ki maji.

7 M'təl njekuləbər lə Poyta ki maji kin. In kin in kadikare ki Luwə adi'm kigo memaji'ti li'ə ki takul kuləra tɔg'ɔ.

8 M'in ki nda'a'm goto utə njekunme'de kadi Kirisiti pəti tigə. Ningə re in be kaa, Luwə oo maji ngayn kadi m'in ə, ulə kulə kiləmbər Poyta ki maji lə Kirisiti ji'm'ti tado de'gi ki in Juwipi'gi el. In nyakingə kibo ki utə nyagər lə de'gi lə Kirisiti pəti tigə.

9 Ningə m'ingə kadikare ki kadi m'toji'n de'gi pəti ar njay, ke gorow ki bann ə, Luwə a tɔl'n ta nya ki un ndu'ne do'ti, ki to lo kiyə'ti kin wa. Luwə ki njera nya'gi pəti, iyə do nya kin ki de'gi ki dokagilo'ti ki mayinu.

10 Ningə ngəsine ki takul Njekawnan'gi, nje konbe'gi ki nje tɔgi'gi ki me nəl'ti taa, asi kadi gəri nyagər lə Luwə. Nyagər kin, Luwə toji ki row'gi ki dangi dangi.

11 Nya kin tɔlta'ne kigo kojitara'ti lə Luwə ki to ki biti ki non'ti ki takul Burəbe lə'je Jeju Kirisiti. Kojitara kakin, tɔlta'ne ki takul Burəbe lə'je Jeju Kirisiti.

12 Me kində rɔ nan'ti lə'je ki Kirisiti ə, j'ingəi tarow ki gorow lə kunme kadi ji ndoti ki rɔ Luwə'ti ki me ki tinyi kati.

13 In be ə, m'dəji'se kadi adi me'se tuji tado læ kon'gi ki m'nji m'ingə tado læ'se kin el. Nan kadi in ginn ronel læ'se yo taa.

Ndigi ki Kirisiti ndigi'je

14 Tado kin ə, m'nji m'osi məkəsi'm nanga non Baw'je ki dōran'ti,

15 ki takul'ə ki kar'ne ba ə, ginn koji'gi ki dōran'ti eke ki dōnangi'ti ne sii ki do'de taa.

16 M'dəji Luwə kigo nyakingə'ti li'ə ki ngayn kigo Ndil'ti, kadi adi'se in njekunme'gi tōgi kadi nganyi ki takul Ndil'ə me'se'ti.

17 Kadi Kirisiti ra lo kisi læ'ne ngarme'se'ti ki takul kunme. Nya dəji læ'm in kadi ndiginan ra sese adi nganyi, ningə kadi ginn'se uwə nangi ngan me'ti tō.

18 Be ə, a asi kadi in gəri ki ndəgi de'gi læ Luwə pəti, kadi ndigi læ Kirisiti in ndigi ki əti bol, ki de asi kadi a mboji ngal'a ge tat'a ge kow'ə ge ki ngal'a ki ta ge el ratata.

19 Oyo, a asi kadi in gəri ndigi læ Kirisiti ki utə nyagər'gi pəti, ningə kadi Luwə inbe rosi'se ki rosi ki betete læ'ne.

20 Luwə ra nya'gi ki takul tōgi ki isi me'je'ti. Ningə, loki ji dəji'ə nya madi ə, ra utə nya ki ji dəji'ə, eke, in ki j'isi məri to mər bay.

21 Kadi tōji in do'a'ti mbunə Njekawnan'gi'ti ki takul Jeju Kirisiti, tado ginn de'gi'ti pəti, ki dokagilo'gi ki dokagilo'gi.
*Amen!

4

K'in daro ki kare me Kirisiti'ti

1 M'ulə dingəm me'se'ti, m'in ki m'in dangay tado læ Burəbe, kadi gorow kisikidōtaa læ'se asi ta bar ki Luwə bar'se.

2 Kadi awi ki sol do, ki hal ki sol lom lom, ki koreme, ə kadi sii do'ti ki nan me ndigi nan'ti.

3 Uwəi rō'se ngan kadi ngəmi go k'in'se kare me Ndil Luwə'ti, ki gorow kisi nan ki lapiya.

4 Daro in kareba, taa Ndil Luwə kaa, in kareba tō. In be tō ə, Luwə bar'se kadi awi ki nya kindəmedōti kareba tō.

5 Burəbe in kareba, kunme in kareba, ta batəm kaa in kareba tō.

6 Luwə in kareba, ningə in ə, in Baw'je pəti, taa in do nya'gi'ti pəti, ra kulə ki takul de'gi pəti, ningə isi me de'gi'ti pəti tō.

7 Nan, de ki ra ra dann'je'ti, ingə kadikare ra kulə ki sōw do'ne, kigo kadi'ti ki Jeju Kirisiti ndigi kadi'n'je.

8 In be ə, ndangi me makitu'ti læ Luwə eyina:
«Loki in aw me lo'gi'ti ki taa nu, uwə dangay'gi,

Adi aw se'de kum'ne'ti,
Ningə adi kadikare de'gi.»

⁹ Ningə k'el kene: «In aw me lo'gi'ti ki taa», kin, to ar njay kadi kete bay ta kadi aw taa, Kirisiti ur aw ginn donangi'ti, me lo'gi'ti ki bo nu to.

¹⁰ Nje k'aw nanga inbe kin ə, in nje k'aw lo'gi'ti ki taa gidi doran'gi'ti to. Nya kin ra nya be kadi Ndil'ə in me nya'gi'ti pəti. Ta kadi onbe do nya'gi'ti pəti me lo'gi'ti pəti to.

¹¹ In ə adi kadikare de'gi, nje ki nan'gi adi in njekawkulə'gi, nje ki nan'gi kadi in de'gi ki njekeltakita Luwə'ti, nje ki nan'gi kadi in de'gi ki nje kiləmbər Poyta ki maji, nje nan'gi kadi in de'gi ki njekul Njekawnan'gi, ningə kadi nje ki nan'gi in njendo de'gi to.

¹² Ki gorow kin ə, ra adi de'gi lə Luwə a asi kadi rai kulə li'ə, kadi Njekawnan'gi toi to daro Kirisiti ki togi ki kete kete be.

¹³ Ki row kin ə, j'in pəti, j'a tei k'in kare me kunme'ti, ki gər Ngonn lə Luwə'ti. Ningə j'a təli Njekawnan'gi ki togi gangi, ə j'a togi par par biti kadi j'a toi to Kirisiti be.

¹⁴ Be ə, j'a toi to ngann'gi ki nəl nyando'gi ki ngom isi aw se'de ki yo ge ki ne ge be el, to tokibo ki punggi mann ba si ra'a be el nga. Ningə de'gi ki nje kədi de'gi ki ta'gi ki ngom'gi lə'de kin, a rai'je kadi ji ndəm row ki takul nyando'gi lə'de ki ngom kin el to.

¹⁵ Nan kadi ji ndiginan yo ge ki ne ge me k'el nan ta ki rəta'ti, kadi ji togi me nya'gi'ti pəti, biti kadi ji toi to Kirisiti inbe be, in ki in ki boi ki do Njekawnan'gi'ti.

¹⁶ Me Kirisiti'ti ə daro ba pəti in ki rəti nan'ti maji ki takul dokur'gi lə ngirə ki ra. Loki ngonn ro ki ra, ra kulə lə'ne maji ningə, a ra kadi daro ba pəti a togi taa taa ningə gəsirə me ndigi nan'ti.

Kisikidətaa me Kirisiti'ti

¹⁷ In be ə, m'el'se ta kin, ə m'təl m're do'ti bay me to Burəbe'ti. Ononyi'se kadi row njiyə'se to to nya de'gi ki gəri Luwə el kam be, tado kulə ra'de in kigo mərta'gi'ti lə'de ki nda'a goto.

¹⁸ Lo ki ndul onbe do nyagər'ti lə'de. In sanyi kadi kisikidətaa'ti ki sigi ki Luwə adi. Toki rəta'ti, gəri el tado me ngan lə'de.

¹⁹ In de'gi ki nya ki majel ki a rai ə ro'de a sol'de do'ti goto. Dokagilo'gi lə'de pəti in kadi rai nya'gi ki majel. Be ə, nyara'de ki dangi dangi ki to njen kin, degə'gi kin, nanyi ki lo ra'a'ti ki non'de'ti.

²⁰ Nan ingi, in kigo row'gi ki be kin ə, ndoi kadi gəri Kirisiti el.

21 Toki rōta'ti oyi ta ki sōw dō'a nga, ningə, ingi ki in njekunme'gi, ndoi'se nya'gi ki awi nan'ti ki rōta ki de a ingə rō Jeju'ti.

22 Re in be ningə, sōw kadi mbəti nya ra'se'gi ki mayinu kigo lo kōki de'ti, ki ndigi ra'gi li'ə ki majel ki a aw ki de tuji'ti.

23 Maji kadi inyəi adi Ndil Luwə yəti mərta lə'se.

24 Maji kadi təli de'gi ki sigi ki Luwə ində'de kigo mərta'ti lə'ne, kadi kisikidōtaa lə'se in dana ə ar njay ki row lə rōta.

25 Tado kin ə, kadi inyəi ta kel ta ki ngom kō, ə kadi de ki ra, elta ki rōta'ti madi'ne, tado j'in pəti j'in ngann rō ki kare.

26 Re wongi ra'se ə, kadi wongi kin aw sese adi rai majel el. Ononyi'se kadi isi me wongi'ti ba biti kadi kadi ur dō'se'ti.

27 Adi tarow Su kadi dum dō'se el.

28 Kadi de ki in njebogi kete ə inyə ta bogi lə'ne, ningə kadi ra kulə ki ji'ne kadi ingə'n nya ə ra'n ki de ki nya to rō'a

29 Kadi ta ki majel ki a tuji me madi'se'gi te ta'se'ti el. Nan kadi ta ki maji ki a ra ki njekunme'gi ki rangi ə te ta'se'ti. Ta ki be kin ə a ra maji ki de'gi ki nje k'oo dō ta lə'se.

30 Ononyi'se kadi adi me Ndil Luwə tuji. Ndil Luwə kin ə Luwə adi'se kadi toji kadi in yan'a'gi. Ningə Ndil kin adi me'je tyni kati toki ndō madi a re non, ki Luwə a taa'je ilə'je taa ki ratata me majel'ti.

31 Ūri hal'gi ki kati bangi pəti me'se'ti kō. Ngəmi majel madi me'se'ti el, ki wongi, ki kōl nan, ki taji nan. Ningə kadi hal mendul goto me'se'ti to goto.

32 Kadi rai maji ki nan ki yo ki ne. Ningə kadi ta on me'se tado lə nan, ə inyəi go majel ki madi'se'gi rai sese kō toki Luwə inyə'n go majel'gi lə'se kō, me tō Kirisiti be tō.

5

Kisikidōtaa me kunji'ti

1 Ingi ngann'gi ki Luwə ndigi'se ə, maji kadi ndaji'ə.

2 Maji kadi isi ki dō'se taa me ndigi nan'ti, toki Kirisiti ndigi'je ə adi rō'ne Luwə koy'ti tado lə'je, to kadikare eke nya mosi ki əti Luwə maji be.

3 Be ə, ta k'in se de'gi'ti lə Luwə, kadi kaya ki ra ki ndəgi nya'gi ki toi njen kaa gotoi dann'se'ti num tō. Elita nya'gi ki be kin dann'se'ti el to k'el el. Taa kadi kumnda goto dann'se'ti tō.

4 In gorow'ə'ti el kadi ta'gi ki to njen ki ta ki minə madi'gi te ta'se'ti. Nan kadi ta ki a te ta'se'ti, in ta ra oyo Luwə yo taa.

⁵ Maji kadi in gəri nya'gi kin maji: njera kaya'gi num, njera nya'gi ki to njen num, njera kumnda nya'gi ki asi nan ki yo ki ra num kin, a oy Konbe læ Kirisiti eke læ Luwə el.

⁶ Kadi adi de madi ədi'se ki ta'gi ki nda'de goto el. Tado in ki takul nya'gi ki be kin ə, wongi læ Luwə isi re'n do de'gi'ti ki nje təl rə'de go ta'ti li'ə el.

⁷ Be ə, maji kadi indəi rə'se nan'ti se'de do nya madi'ti el.

⁸ Toki rəta'ti, ndəki mayinu sii me lo ki ndul'ti, nan ngəosine, ki takul kində rə nan'ti lə'se ki Burəbe, in de'gi ki lo ki ar njay'ti, ə maji kadi nya ra'se in nyara læ ngann'gi ki lo ki ar njay'ti.

⁹ Tado kandi kuləra ki maji læ de ki in lo ki ar njay'ti in: nya ra'gi ki maji, ki nya ra'gi ki dana, ki nya ra'gi ki rəta'ti.

¹⁰ To ngann'gi ki lo ki ar njay'ti, maji kadi indəi təgi do rə'se'ti kadi ərri mbunə nya ki nəl Burəbe ki nya ki nəl'ə el nan'ti.

¹¹ Kadi nya madi ki ore'se nan'ti ki nya ra'gi ki majel ki lo ndul'ti kin goto. Nan tei ki ginn'de taga to te yo taa.

¹² Tado nya'gi ki ko de'gi kin isi rai lo kiyə'ti, in nya'gi ki to rəsol ngayn kadi de elta'a.

¹³ Ningə ləki de ər ginn nya'gi ki isi rai ə, kulə ra'de'gi ki majel to taga ar njay njay.

¹⁴ Tado nya'gi pəti ki ginn'de te lo kunj'i'ti təli lo kunj'i. In be ə, makitu læ Luwə ene:

«Ndəl do bi'ti, in nje to bi,

Ində taa dann njekoy'gi'ti,

Ə Kirisiti a adi kunj'i lə'ne a unji do'i'ti.»

¹⁵ Kadi indəi kumkədi do rə'se'ti me ji kisikidəta'a'ti lə'se. Kadi nya ra'se in nyara læ de'gi ki nje tər'gi um, nyara læ mbo'gi el.

¹⁶ Dəkagilo ki j'isi'ti kin in dəkagilo ki majel, ə kadi dəkagilo'gi pəti ki Luwə adi'se ə, rai nya'gi ki maji ta ta um adi dər kare el.

¹⁷ Tado kin ə, kadi toi to de'gi ki kur do'de goto be el, nan kadi in gəri nya ki in ndigi læ Burəbe.

¹⁸ Adi yiwi kandi nju ra'se el tado yiwi ki ra a aw ki de kaya ki ra'ti. Nan kadi rosi ki Ndil Luwə ki ar njay yo taa.

¹⁹ Maji kadi elinan ta me pa'gi'ti, osi pa'gi læ Luwə ki ndəgi pa'gi ki Ndil adi'se. Osi pa'gi kin uləi təji do Burəbe'ti ki ngarme'se ba pəti.

²⁰ Dəkagilo'gi pəti, kadi rai oyo Luwə ki Baw me nya'gi'ti pəti, me tə Burəbe'ti lə'je Jeju Kirisiti.

Kulə noji ki to mbunə dene'gi'ti ki dingəm'gi

²¹ Uləi do'se ginn təgi'ti læ nan ki yo ki ne, tado koji ki k'ilə do Kirisiti'ti ki awi.

22 In dene'gi, kadi nan nan ulø dø'ne ginn tōgi'ti læ ngaw'ne toki isi uløi dō'se ginn tōgi'ti læ Burøbe be.

23 Tado ngaw in ki boi dō dene'ti, toki Kirisiti in ki boi dō Njekawnan'gi'ti kin be tō. Kirisiti in Njekaji Njekawnan'gi ki in darō'a'gi.

24 Be ø, toki Njekawnan'gi uløi dō'de ginn tōgi'ti læ Kirisiti kakin ø, dene'gi kaa, kadi uløi dō'de ginn tōgi'ti læ ngaw'de'gi me nya'gi'ti pøti tō.

25 Ningø in ngaw dene'gi, maji kadi in ndigi ne'se'gi toki Kirisiti ndigi'n Njekawnan'gi ø adi rō'ne koy'ti tado læ'de kin be.

26 Adi rō'ne koy'ti kadi tøl Njekawnan'gi de'gi ki ar njay ta k'in'de de'gi'ti læ Luwø, go togi ki togi'de ki mann num ki ta læ'ne num tō.

27 Jeju ge kadi n'te ki Njekawnan'gi takum'ne'ti ki kōsikurø ki øti bol, ki kanji yoro num, ki ngirø rō'de'gi ra ju ju el num, kadi nya madi ki asi nan el goto rō'de'ti num tō. Ge kadi Njekawnan'gi ari njay ki kanji ta madi dō'de'ti.

28 Be tō ø, maji kadi ngaw dene'gi ndigi ne'de'gi toki isi ndigi darō'de in be be. De ki nje ndigi ne'ne, ndigi darō'ne inbe.

29 Toki rōta'ti, de ki øsi rō'ne ta nja kare goto. Nan j'in pøti j'uli'de ki nyakuso, ø j'indøi kum'je go'de'ti to kindø yo taa. In be ø, Kirisiti isi ra'n ki Njekawnan'gi,

30 tado j'in ngann darō'a'gi.

31 Tado kin ø, dingøm a inyø'n baw'ne in ki kon'ne, ningø tinyøi nan ki ne'ne, ø in joo pøti tøli darō ki kare.

32 Nyando kibo to me ta'ti kin, nan m'el'se kadi in ta ki øjido Kirisiti ki Njekawnan'gi.

33 Nya ki maji kadi de ra ø to kin, kadi ngaw dene ki ra ndigi ne'ne to darō'ne inbe be, ø kadi dene tøl rō'ne go ta'ti læ ngaw'ne tō.

6

Ta læ ngann'gi ki baw de'gi

1 Ngann'gi, ingi ki ndøi rō'se nan'ti ki Burøbe, maji kadi tøli rō'se go ta'ti læ nje koji'se'gi, tado in kuløra ki maji.

2 Øsi kurø baw'i ki kon'i, tado in kin in mbærkikindø ki døkete ki Luwø adi ki kunndu dō'ti ki ene:

3 «A isi maji me dōnangi'ti ningø ndø'i a in ngayn tō.»

4 Ningø in baw'gi, kadi ndøji ndu ngann'se'gi indøi'de bol'ti el, nan kadi ngømi'de me nyando'ti ki maji, ki me kindø kōji'ti kigo ta'ti læ Burøbe.

Ta læ bær'gi ki be'de'gi

⁵ In bər'gi, maji kadi tæli rɔ'se go ta'ti læ be'se'gi ki dɔnangi'ti ne ki kɔsikurə ki ngayn, ki bɔl, ki ngarme ki ar njay toki in Kirisiti inbe ə, isi tæli rɔ'se go ta'ti li'ə be.

⁶ Ononyi'se kadi rai kulə læ'se dɔkagilo'ti ki de'gi indəi kum'de go'se'ti par, toki isi rai kulə kadi ingəi maji takum de'gi'ti yo be. Nan maji kadi rai kulə to bər'gi læ Kirisiti ki isi rai ndigi læ Luwə ki me'de ki kareba be.

⁷ Maji kadi rai kulə ki rɔnel, to nya ki in kulə læ Burəbe ə isi rai be, um in kulə læ de'gi el.

⁸ In gəri bəti toki nan nan a ingə nyakugə goji læ'ne rɔ Burəbe'ti kigo maji'ti ki ra, re in bər eke in de dɔrɔ'ne.

⁹ In be bər'gi, ingi kaa, kadi adi row nya ra'se maji ki rɔ'de'ti tɔ. Maji kadi inyəi ta kində'de bɔl'ti kɔ, ə kadi in gəri toki be'de num, be'se num in kareba, ə isi me dɔran'ti taa nu, ə kɔr kum de dana goto rɔ'a'ti.

Rɔ dɔ kunme'ti

¹⁰ Kadi ji tɔl'n ta ta'gi, maji kadi tæli de'gi ki nje tɔgi'gi ki takul kində rɔ nan'ti læ'se ki Burəbe ki in nje tɔgi ki ngayn.

¹¹ Maji kadi in tuləi nyakati'gi ki Luwə adi'je ba pəti rɔ'se'ti, kadi rai dingəm non kədinan'gi'ti læ Su.

¹² Tado in de'gi ki awi ki darɔ ki mosi ə j'a ji rɔ'i se'de el, nan j'isi rɔ'i ki ndil'gi ki majel ki nje'gi kibo ki dɔ'de'ti, ki nje konbe dɔnangi'ti ki rɔsi ki majel. J'isi rɔi ki ndil'gi ki majel ki dangi dangi pəti ki nje konbe me lo'gi'ti ki dɔran'ti nu.

¹³ Tado kin ə, maji kadi in tuləi nyakati'gi ki Luwə adi'je ba pəti rɔ'se'ti, kadi loki ndɔ'gi ki majel rei ningə, rai gərərə ba. Ningə kadi go rɔ'ti ə, rai taa ba.

¹⁴ Maji kadi rai taa ba! Ningə kadi ta ki rɔta'ti ə dɔi bədi'se'ti to ndar be, ə kadi nyara ki dana to to bar handi ki kadi dɔi gu'se'ti be.

¹⁵ Maji kadi kində kalangi kaw kiləmbər Poyta ki maji ki nje kadi lapiya, to to sa kulə nja'ti læ'se be.

¹⁶ Me nya'gi'ti pəti, maji kadi uni kunme adi to to dər læ'se be, in ki takul'ə ə a ndəi nyakati'gi læ Su ki sii te to por be tɔli kɔ.

¹⁷ Kaji ki Luwə aji'je to to jɔgi rɔ ki j'uləi dɔ'je'ti be, ə kadi j'uni ta læ Luwə to kiyərə ki Ndil Luwə adi'je be tɔ.

¹⁸ Nya'gi kin pəti, dəji Luwə me kel si'ə ta'ti. Eli si'ə ta ki dɔkagilo'gi pəti ki takul Ndil Luwə ki ar njay. Rai ki kisi dɔ nja'ti, ə kadi nanyi ki lo ra'a'ti par par. Elita ki Luwə tado læ de'gi læ Luwə pəti.

¹⁹ Elita ki Luwə tado læ'm tɔ, kadi loki m'te'n ta'm ningə kadi inbe ində taa ta'm'ti, kadi m'ilə'n mbər Poyta ki maji li'ə ki to lo kiyərə'ti, kanji bɔl.

²⁰ In tado Poyta ki maji kin ə, m'taa'n tor Kirisiti m'to'n ki kulə gindi ji'm'ti kəy dangay'ti. Be ə, elita ki Luwə kadi m'elita ki kanji bol, toki maji kadi m'eli'n.

Kuwə ji nan ki doboy'ti

²¹ M'ndigi kadi in gəri nya ki sɔw do'm, ki nya m'nji m'ra. In be ə, Tisiki ki in ngonkon'm ki njendigi lə'm, ki in njekuləbər ki nje ra nya ki low'ə'ti me Burəbe'ti, a el'se nya'gi pəti ki ojido'm.

²² In tado kin ə, m'ul'ə ro'se'ti kadi in gəri ji kisi'je, ningə kadi ulə dingəm me'se'ti tɔ.

²³ Kadi lapiya, ki ndiginan, ki kunme lə Luwə ki Baw ki Burəbe lə'je Jeju Kirisiti, in do ngannkon'je'gi'ti.

²⁴ Kadi, memaji lə Luwə in nan'ti ki de'gi pəti ki nje ndigi Burəbe lə'je Jeju Kirisiti ki ndigi ki to ki dokagilo'gi pəti.

Makitu ki Pol ndangi adi Pilipi'gi Ta ki do makitu'ti ki Pol ndangi adi Pilipi'gi

Njekawnan ki Pilipi'ti ə in njekawnan ki do'kete ki Pol ndə ginn'de donangi Eropi'ti. Pol ndangi makitu kin adi'de kagilo'ti ki in dangay'ti. Njekawkulə Pol elta do nya'gi'ti ki tei do'a'ti kagilo ki isi'n ki do'ne ta ne kin ningə təl ra oyo njekawnan'gi tado ra ki rai si'ə ki nyamaji'gi ki ji'de'ti. Ta lə k'in kare ki kisimaji lə Njekawnan'gi uwə me Pol tado njendo nya ki ngom yəki Njekawnan'gi. De'gi ki uni me'de adi Jeju Kirisiti ingəi kisikidotaa ki sigi ki rə Luwə'ti. Kisikidotaa ki sigi kin utə nya'gi ki rangi pəti. Re njekunme'gi sii dann kagilo'ti ki ngan mindi kaa, kisikidotaa kin adi'de lapiya ki ronel. Ginn'ə kin ə njekawkulə, re in dangay'ti kaa, ra təgi ndangi'n makitu adi njekawnan ki Pilipi'ti el'de kon ta kin ene: «Rai ronel ki ndo'gi ndo'gi me Burəbe'ti» (4.4).

Kon ta'gi ki me'ti: Kandi me ta'ti 1: 1-11. Nya'gi ki tei do Pol'ti inbe 1.12-26. Kirisiti in nyandaji lə njekunme'gi 1.27-2.18. Ta ki do Timote'ti ki Epapiroditə 2.19-30. Kirisiti ə asi pəti um ndukun lə Moji el 3.1-4.9. Ra oyo tado ra ki nan ki nyamaji ki ji'ti 4.10-23.

Kuwə ji nan

¹ In m'in Pol, nan'ti ki Timote, j'in njekuləbər'gi lə Jeju Kirisiti ə ji ndangi makitu kin j'adi'se in de'gi lə Luwə ki me kində rə nan'ti me tə Kirisiti'ti, ki sii Pilipi'ti*. Makitu kin səw do'se, ingi ki njekərnən'se'gi, ki diyakirə'gi.

² Ningə kadi memaji ki kisimaji lə Baw'je Luwə ingi ki Burəbe lə'je Jeju Kirisiti in nan'ti sese.

Pol elta ki Luwə tado lə njekunme'gi ki Pilipi'ti

³ Dəkagilo'gi pəti ki me'm olo do'se'ti ə, m'ra oyo Luwə.

⁴ Taa dəkagilo'gi pəti ki kadi m'el'n ta ki Luwə tado lə'se pəti ə, m'el si'ə ki ronel tə.

⁵ Ronel lə'm in tado ra ki rai sə'm me kulə kiləmbər Poyta'ti ki maji, lo kulə ngirə'ti nu bitə bone†.

⁶ M'gər maji kadi Luwə ki ində ngirə kulə ki maji me'se'ti kin, a awi'n bitə ta təlta'a'ti, ndo təl Jeju Kirisiti'ti.

* 1:1 1.1 4.15; KNK 16.12 † 1:5 1.5 KNK 16.13-15

⁷ In gorow'ə'ti kadi m'aw ki mərta ki be kin tado lə'se pəti, tado m'ində'se dann me'm'ti. Ingi, indəi rə'se nan'ti sə'm dō maji'ti ki Luwə ra sə'm. Indəi rə'se nan'ti sə'm pəti me k'in'm dangay'ti, ki me rə'ti ki m'ro ki tōgi'm tado Poyta ki maji‡.

⁸ Luwə asi kadi mannaji lə'm toki, ingi pəti m'ndigi'se ndigi lə Jeju Kirisiti, m'or mann dō'ti soti.

⁹ Nga ningə, nya ki m'dəji Luwə, in kadi ndiginan lə'se in ki dō mad'a'ti dō mad'a'ti, nan'ti ki nya gər ki rəta'ti ki me kər kum nya ki maji ki nya ki majel nan'ti kadi ar njay.

¹⁰ Lo kin'ti, a gəri go nya ki nda'a to'ti ki maji ra. Ə a in de'gi ki kar njay, ki ndō təl Kirisiti'ti, de asi kadi aw ki ta madi dō'se'ti el.

¹¹ Ningə a in de'gi ki nyara ki dana, ki in rə Kirisiti'ti a to mbar mbar rə'se'ti, tado tōbar ki toji lə Luwə.

Poyta ki maji aw ki kete kete

¹² Ngannkon'm'gi, m'ndigi kadi in gəri toki nya ki te dō'm'ti kin ra adi Poyta ki maji aw ki kete to kaw yo.

¹³ In be ə, de'gi pəti ki nje ra kulə ki nje konbe ki boi, ki ndəgi de'gi, gəri kadi in tado kulə lə Kirisiti ə m'to'n dangay'ti.

¹⁴ Nga ningə, to'm dangay'ti, ra adi ngannkon'm'gi ngayn, uni me'de adi Burəbe, ə ingəi tōgi dō mad'a'ti kadi elita lə Luwə ki kanji bol.

¹⁵ In ki rəta'ti kadi de'gi madi iləimbər tō Kirisiti ki hal ta ki ra, ki hangal n'in, nan de'gi ki nan'gi, iləimbər'ə ki hangal ki maji tō.

¹⁶ De'gi ki awi ki hangal ki maji kin, rai kulə kin ki ndiginan. Ningə gəri kadi m'in lo kin'ti ne, m'nji m'ro tado Poyta ki maji.

¹⁷ Nje ki awi ki hal ta ki ra, isi iləimbər tō Kirisiti ki ndigi ra ki sōw dō'de. Ningə nya ki me'de'ti ki əsi'de adi isi iləimbər tō Kirisiti kin in nya ki dana el. Sangi kadi n'adi m'in kon dō mad'a'ti, me dangay'ti ki m'in'ti.

¹⁸ Ningə re in ki me ki maji eke in ki majel ə isi iləimbər tō Kirisiti ə, in kin de aw go'ti el. M'gər kadi isi iləimbər tō Kirisiti, ningə m'ra rənel dō'ti, ə m'nanyi ki lo ra rənel dō'ti.

¹⁹ Tado m'gər kadi in nya ki isi ra nya kadi ta təl ta'a ə m'ingə'n kaji. M'ingə'n kaji ki takul k'el ki isi elita ki Luwə tado lə'm num, ki takul tōgi ki Ndil Jeju Kirisiti adi'm num.

²⁰ Ki oji go nya ki m'nji m'ngəm ta'a dele, ki m'nji m'ində me'm dō'ti, nya ki rə'm a sol'm dō'ti goto. M'tinyi me'm kati kadi re in bone eke ndō'gi pəti, m'a m'toji k'in kibo lə

Kirisiti kadi de'gi oyi daro'm'ti. Re in me kisidotaa'ti la'm eke me koy'm'ti.

²¹ Ki daro'm'ti, kisikidotaa la'm in tado Kirisiti, o koy'm in maji la'm to.

²² Ningø, re kisi'm ki do'm taa bay, a adi'm tarow kadi m'ra kulø madi ki to soti ø, lo kin'ti, m'gør nya ki kadi m'mbøti el, ke in kisikidotaa eke in koy wa kaa m'gør el.

²³ Nan nya'gi joo isi ndori'm'in yanan: m'ndigi kadi m'tusi donangi kin m'inyø, ø m'aw m'nji kadi Kirisiti'ti. In kin ø in nya ki to soti ngayn.

²⁴ Ningø kisi'm donangi'ti ne, maj'a to'ti ngayn tado la'se.

²⁵ Nga ningø, m'gør maji, ujø'm roy kadi m'a m'nji donangi'ti ne bay, m'a m'in kadi'se'ti ne pøti bay tado kaw kete la'se, tado rønel la'se me kunme'ti.

²⁶ Lo kin'ti, loki m'tøl m'te dann'se'ti ø, ki takul'm, a gøri row toji ki isi me to Kirisiti'ti kin ar njay.

²⁷ Nan k'in ø, kadi panjiyø'se in kigo Poyta'ti ki maji la Kirisiti, kadi re m're dann'se'ti, eke m'in sanyi sese kaa, m'oo ta ki do'se'ti maji. Kadi m'oo poy'se toki uwøi togi'se ba me ndil'ti ki kare, indøi rø'se nan'ti, røi ki me ki kare kigo me'se'ti ki uni adi do Poyta'ti ki maji.

²⁸ Ningø inyøi tarow adi njeta'gi la'se uløi bol kare me'se'ti el. Loki inyøi tarow adi uløi bol me'se'ti el, a to taga kadi in de'gi ki uni row ki kaw tuji'ti, ø ingi, uni row kaji to. Ningø pøti, in ndigi la Luwø kadi to to be.

²⁹ Tado ki ojidø Kirisiti, Luwø ra sese maji adi uni me'se adi ø par el, nan adi ingøi kon tado li'ø to.

³⁰ Ningø ki ngosine kin, ingi uløi rø'se me rø'ti ki kete m'nji m'rø kakin to. Rø kin, bone ge kin kaa m'nji ta'ti ne m'nji m'rø toki in gøriŠ.

2

Kirisiti tøl rø'ne njekuløbø'ti

¹ Toki ka ki Kirisiti ulø'n dingøm me'se'ti, toki ingøi togi me ndigi nan'ti, toki Ndil do'n'se nan'ti, toki me'se to'n do nan'ti, isi oji k'oo kumtondoo la'se ki rø nan'ti,

² m'døji'se kadi adi'm'in rønel me kuwø nan me'se'ti la'se kin. Adi ndiginan ki kare inbe kin ø uwø me'se, adi me'se in kare, indøi rø'se nan'ti.

³ Rai nya madi kare ki hal ni ki ra el, taa hal køji rø el to. Nan ki do ki søl lom, kadi de ki nungi oo madi'ne to kibo do'ne'ti.

⁴ Kadi de madi sangi maji la rø'ne inbe par el, nan kadi sangi maji la ndøgø'gi to taa.

⁵ Kadi panjiyø'se ki rɔ nan'ti in panjiyø de'gi ki nje kindø rɔ'de nan'ti me tɔ Kirisiti.

⁶ Kirisiti ki, lo kulø ngirø'ti nu, re oo nya'gi ki rɔ'a'ti pøti ø, in Luwø inbe par, nan sangi kadi n'uwø majirø'ne ki ji kasi ki asi nan ki Luwø kin el.

⁷ Or tɔbar kin dɔ'ne'ti kɔ to k'or yo,

Ra rɔ'ne njekuløbø'r'ti,

Tøl rɔ'ne to de'ti,

Adi de'gi gøri'ø me nya'gi'ti pøti toki in de.

⁸ Søl dɔ'ne,

Tøl rɔ'ne go ta'ti biti oy'n,

Koy ki dɔ kagidøsi'ti.

⁹ In tadɔ kin ø, Luwø un dɔ'a taa ad'a ra ngaw,

Ad'a tɔ ki in dɔ tɔ'gi'ti pøti.

¹⁰ Tadɔ kunme me tɔ Jeju'ti,

Nyakindø'gi pøti ki dɔran'ti,

Dɔnangi'ti ki ginn dɔnangi'ti

ɔsi mækøsi'de nanga non'a'ti,

¹¹ Ø kadi ta te ta de'gi'ti pøti toki Jeju Kirisiti in Burøbe,

Kadi tɔ Luwø ki Baw'je bari'n*.

Kulø lø njekunme'gi dɔnangi'ti ne

¹² Njendigi'm'gi ki maji, to ki ka ki rai go ndu'm'ti ki ndɔ'gi ndɔ'gi, dɔkagilo ki m'in'n dann'se'ti, kadi rai ki dɔkagilo ki oyi m'in dann'se'ti par el, nan dɔkagilo ki m'goto'n dann'se'ti ne inbe kin kaa, kadi rai kulø dɔ kaji'ti lø'se ki bøl Luwø, ki dɔ ki søl.

¹³ Tadɔ Luwø inbe ø indø ndigira me'se'ti num, ɔsi'se adi rai num, kigo kɔjira'ti li'ø.

¹⁴ Rai nya'gi pøti ki kanji barta ki kanji køl,

¹⁵ kadi ta madi goto dɔ'se'ti, kadi in de'gi ki kar njay, kadi in ngann'gi lø Luwø ki inyøi adi nya ki majel kare be ka rati rɔ'je'ti el, dann de'gi'ti ki uri mu sulø ki, de'gi ki ndigi kuløra ki majel par, ki me dɔnangi'ti ne. Kadi unji dann'de'ti to por ki unji dɔ dɔnangi'ti†,

¹⁶ loki a iløi'de mbør ta kaji. Lo kin'ti, m'a m'un'se kadi m'indø'n gu'm, ndɔ tøl Kirisiti'ti. Tadɔ m'anyi ngodi ki rɔ'm tɔ'm ki ndangi kare el.

¹⁷ Re kadi mosi'm osi nanga dɔ kulø'ti ki m'ra, kadi ki m'un'n kunme lø'se to kadikare m'adi Luwø ø, m'ra rønøl, ningø kadi rønøl lø'm kin in rønøl lø'se pøti.

¹⁸ Ningø ingi kaa, kadi rai rønøl tɔ, ø adi rønøl lø'se in rønøl lø'm tɔ.

* 2:11 2.11 10-11; Ejay 45.23 † 2:15 2.15 Ndukun ki nja joo 32.5

Pol ulə Timote ingi ki Epapiroditı ki rə njekunme'ti ki Pilipi

¹⁹ M'gər dɔ'm'ti maji kadi me tɔ Burəbe Jeju'ti, nanyi ngayn el kadi m'a m'ulə ki Timote rɔ'se'ti non kadi re ki poy'se adi'm kadi m'in kaa m'ingə'n tɔgi tɔ.

²⁰ Timote ki kar'ne ba ə kanyi sə'm ta ki uwə me'm, adi ta on me'ə ə isi mərta dɔ'se'ti.

²¹ Ndəgə'gi pəti, kanyi ngodi tado maji lə rɔ'de inbe par ə uwə me'de, um ngodi lə Jeju Kirisiti el.

²² Nan in, tɔji ki taga adi de'gi gəri'ə to ngonn ki nje njiyə nja baw'ne'ti. Ində rɔ'ne ta kulə kiləmbər Poyta'ti ki maji sə'm.

²³ M'gər kadi in ə m'a m'ulə ki rɔ'se'ti loki m'a m'oo ta ki dɔ'm'ti ar njay.

²⁴ Taa m'gər dɔ'm'ti maji, kadi me tɔ Burəbe'ti, dəkagilo ngayn el ə, darɔ'm m'inbe, m'a m're kadi m'oo'se.

²⁵ Ningə ki ngəsine kin, m'oo maji ngayn kadi m'təl m'ulə ngonkon'je Epapiroditı, ki in madikulə'm ki madi rɔ lə'm rɔ'se'ti gogi. In ki uləi'ə kadi re ki nya'gi ki m'aw ndoo'ə, kadi ra sə'm‡.

²⁶ Epapiroditı ndigi ngayn kadi n'oo'se pəti, ningə sangi ki rɔ tinyi'ne, tado monyi ra'a, adi oyi ta'a.

²⁷ Monyi ra'a, ki koy'o in ndəkba, nan Luwə oo kumtondoo li'ə. Ningə in kumtondoo li'ə par el, nan in kumtondoo lə'm tɔ ə Luwə oo, kadi m'ingə metuji ki rangi dɔ mad'a'ti bay el.

²⁸ M'sangi kadi m'ulə rɔ'se'ti gogi kalangi, kadi re oyi'ə ə, ingəi rənel, ə kadi m'in kaa me'm osi'n ki nanga tɔ.

²⁹ Lo kin'ti, maji kadi uwəi'ə ki rɔ'se'ti ki rənel ngayn, me tɔ Burəbe'ti. Ko de'gi ki to in be kin, maji kadi ɔsigonn'de.

³⁰ Tado nanyi nden ba kadi ingə koy tado kulə lə Kirisiti. Un rɔ'ne ilə kɔ, kadi re ra sə'm tor'se'ti, me nya'ti ki inbe'gi asi kadi rai adi'm'in el.

3

Row ki ra dana ki rɔta'ti non Luwə'ti

¹ Ki ngəsine kin ngannkon'm'gi, maji kadi rai rənel me kində rɔ nan'ti ki Burəbe. Nya ki a ɔgi'm kadi m'təl m'el'se ko ta ki kare ki m'el'se kete nga kin goto. Ningə ki rɔ'se'ti ə, in nya ki maji sese to maji yo.

² Maji kadi indəi kumkədi dɔ rɔ'se'ti ki rɔ de'gi'ti ki rai rɔ'de to busi'gi be kam, ki rɔ de'gi'ti ki in nje ra kulə ki me'de ki majel, ki rɔ de'gi'ti ki nje k'oo mɔti ki kujə to nya ki ngayn.

³ Njekujəmōti'de'gi ki rōta'ti in j'ingi, tado j'isi ji gosi Luwə ki row lə Ndil'ə, rō'je nəl'je ngayn kadi j'ində rō'je nan'ti ki Jeju Kirisiti, ningə j'uwəi kul rō'je el tō.

⁴ Nan ki rōta'ti, m'aw ki ta ki asi kadi m'uwə'n kul rō'm. Kin ə de madi oo kadi n'asi kuwə kul rō'ne ə, m'in m'asi kuwə kul rō'm m'utə de'ə kin.

⁵ Ujəi mōti'm ndo ki kon jijoo lə ndo koji'm, m'in ngonn *Isirayel, ginn koji'ti lə Benjamen, m'in Ebirə ki me mosi'ti, ningə ki ojido ndukun, m'in me kuti'ti lə *Parisi'gi.

⁶ Ki ojido tingəbil, m'in njekində kum njekawnan'gi ndoo, ki ojido təl rō go ndukun'ti, m'in ki kanji ta madi dō'ti*.

⁷ Nga ningə, nya'gi kin ki kete m'oo'de to nya ki ngayn, ngosine m'oo'de to nya ki kō kare tado lə Kirisiti.

⁸ M'oo'de to nya ki kō kare, loki m'un'de m'oji kadi nyamaji'ti ki əti bol ki in gər ki m'gər Jeju Kirisiti ki Burəbe lə'm. Tado lə Kirisiti, m'inyə nya'gi pəti kō, m'oo'de to nya ki dō yiwi be. M'ra be kadi m'in'n nan'ti ki Kirisiti,

⁹ kadi m'in me ji'ə'ti. Ningə kadi in ki takul ki ra wa m'ra dana me ndukun'ti el, nan kadi in ki takul kuləra Kirisiti. Kadi in ki takul kōrtadoti ki Luwə or ki gorow kunme kadi Kirisiti.

¹⁰ Nya ki uwə me'm, ində'n ta kadi m'gər Kirisiti, taa kadi m'gər tōgi kin ki ində'n taa lo koy'ti. Ningə kadi m'ingə ko kon li'ə kin, ə kadi m'oy ko koy li'ə kin tō.

¹¹ Be kadi to re to bann ə, m'ində taa lo koy'ti, dann njekoy'gi'ti.

Kanyi ngodi sōw dō nya ki j'isi j'anyi ngod'o

¹² Toki rōta'ti, nya ki m'nji m'anyi ngodi tado'a kin, m'ində ji'm dō'ti el bay, taa m'in de ki gəsirə gəsirə el bay tō. M'nanyi ki lo kanyi ngodi'ti kadi m'ində ji'm dō'ti, tado m'inbe ki dō'm, Jeju Kirisiti ində ji'ne dō'm'ti.

¹³ Ngannkon'm'gi, m'gər kadi m'ində ji'm dō nya'ti ki m'nji m'anyi ngod'o kakin el bay, ningə nya kare ki m'ra, me'm oy dō nya'gi ki go'm'ti, m'ində tōgi dō rō'm'ti kadi ji'm odi nya ki in non'm'ti kin yo.

¹⁴ M'anyi ngodi sōw dō nya ki in non'm'ti, kadi m'ingə nya kugəgoji ki Luwə bar'je kadi adi'je dōran'ti ki gorow lə Kirisiti.

¹⁵ J'in ki ji tōgi gangi me ndil'ti, maji kadi mēta lə'je ra nanga dō loki m'el ta'ti kin. Nga ningə, kin ə re nya madi to, ə ndu'se asi nan dō'ti el ningə, Luwə a te kum'se dō'ti.

¹⁶ Re in ri ə ra nya kaa, adi ji njiyoi nan'ti toki j'in nu biti ji tei ne kin.

* 3:6 3.6 KNK 8.3, 22.4, 26.9-11

17 Ngannkon'm'gi, maji kadi ndaji'm'in, ə kadi kum'se in go nja de'gi'ti ki isi njiyəi kigo lo njiyə'gi'ti toki in gəri.

18 Tado ngayn'gi, njiyə'de ɔsi ta koy Kirisiti do kagidəsi'ti. Ningə in ta ki m'el'se ki dokagilo'gi pəti, nan m'təl m'el'se bone bay, ki mann non kum'ti.

19 In de'gi ki ta toltə'de in tuji, tado luwə lə'de in kanda'de, taa tobar lə'de in me nya'ti ki to rɔsol'ti to, ningə nya ki uwə me'de, in nya ki donangi'ti ne par.

20 Nan j'in ə, j'in ngannjebe'gi ki doran'ti. Doran ki in lo ki j'isi ji nginə njekaji'je, Burəbe lə'je Jeju Kirisiti kadi ində'ti to re ingə'je.

21 Jeju a mbəl darɔ'je ki tog'ɔ goto, ki a oy kin, kadi təl to to darɔ'a ki aw ki toji ki əti bol kin be. A ra kulə kin ki togi ki awi'n kadi uwə'n nya'gi pəti ginn togi'ne'ti.

4

1 Ngannkon'm'gi ki njendigi lə'm, m'ndigi ngayn kadi m'təl m'oo'se. Ingi, in nya ronel lə'm, in jɔgi kɔsikurə ki isi do'm'ti. Lo kin'ti, njendigi lə'm, maji kadi uwəi togi'se ba to kin be, njiyəi nan'ti ki Burəbe.

Ta kɔji tado kisi ki nan ki lapiya

2 M'uwə nja Ebodi in ki Sentisi, m'dəji'de kadi adi me'de in kare me kində rɔ nan'ti ki Burəbe.

3 Nga ningə in madikulə'm ki maji, m'dəj'i kadi ra se'de adi ndu'de ɔsi go nan'ti, tado in dene'gi ki indəi rɔ'de nan'ti sə'm, rɔi tado Poyta ki maji. Rɔi, nan'ti ki Kileman ge ki ndəgi madikulə'm'gi ki rangi pəti ki Luwə ində to'de me makitu kaji'ti.

4 Rai ronel ki dokagilo'gi pəti me njiyə nan'ti ki Burəbe. M'təl m'el'se bay, rai ronel!

5 Maji kadi de'gi pəti gəri ra maji lə'se. Burəbe a re ngosine.

6 Ningə, kadi adi me'se ra sururu do nya madi'ti el. Me nya'gi pəti ki to rɔ'se, maji kadi indəi non Luwə'ti, eli si'ə ta, nonyi do'a'ti, ə rai'ə oyo to.

7 Nga ningə, lapiya lə Luwə ki utə nyagər lə de, a ngəm ngarme'se ki mərta'gi lə'se me kində rɔ nan'ti ki Jeju Kirisiti.

8 Ki ngosine kin ngannkon'm'gi, maji kadi nya'gi pəti ki in nya ki rɔta'ti, nya ki de'gi piti, nya ki in nya ki dana, nya ki ar njay, nya ki de'gi ndigi, nya ki de'gi ɔsikurə, nya ki to'a bar, nya ki de'gi uləi toji do'ti, ə kadi uwə me'se.

9 Nya ki m'ndo'se, nya ki ingəi rɔ'm'ti, nya ki oyi ta'm'ti, ki nya ki oyi rɔ'm'ti, maji kadi uni rai kulə. Ningə Luwə ki nje kadi lapiya a in nan'ti sese.

Pol ra oyo Pilipi'gi tado nya ki ulai adi'ə

¹⁰ Rə'm nəl'm ngayn me kində rə nan'ti ki Burəbe, loki m'oo toji ki taga bone toki me'se to də'm'ti. Me'se kin to də'm'ti be mayinu, nan tarow ki kadi toji m'in adi m'gər ə ingəi el.

¹¹ Nga ningə, m'elta kin be tado nya ki to rə'm, el jagi. Tado m'in de ki m'gər lo ra ronel də nya'ti ki to ji'm'ti.

¹² M'gər kisi me ndoo'ti, taa m'gər kisi me nyakingə'ti tə. Me nya'gi'ti pəti, ki lo'gi pəti, m'gər kisi me ndann'ti ki me bo'ti, me nya tombar'ti ki me nya toro'ti.

¹³ M'asi kadi m'doo me'm me nya'gi'ti pəti ki takul Kirisiti ki nje kadi'm togi.

¹⁴ Nga ningə, in nya ki maji ə rai kadi indəi rə'se nan'ti sə'm də kon'ti lə'm.

¹⁵ In Pilipi'gi, inbe'gi gəri maji toki, lo kulə ngirə kiləmbər Poyta'ti ki maji, loki m'aw kadi m'inyə dənangi ki Maseduwann'ti*, Njekawnan madi ki rangi ki kadi un nya adi'm tor nya ki m'in m'un m'adi kin goto. De'ə, in ingi par.

¹⁶ Loki m'in Tesaloniki'ti, ulai ki nya ki m'aw ndoo'ə asi nja joo kare, rai sə'm†.

¹⁷ Ningə in kadikare ə m'nji m'sangi ji'se'ti el, nan m'nji m'sangi kadi kər ramaji lə'se aw ki də mad'a'ti də mad'a'ti.

¹⁸ Ki ngə sine kin, nya'gi ki m'aw ndoo'ə ka m'ingə pəti tə nga. M'ingə ki to mbar mbar rə'm'ti, nya ki nal'm goto, loki Epapiroditə adi'm nya ki adi'ə kadi adi'm kin. Nya ki adi'm'in kin to to kadikare ki banyinan əti maji, ki Luwə taa, kadikare ki nəl'ə.

¹⁹ Lo kin'ti, Luwə a adi'se nya'gi pəti ki ai ndoo'ə, kigo nyakingə'ti li'ə ki əti bol ki gorow lə Jeju Kirisiti.

²⁰ Ningə kadi kəsikurə in ki də tə Luwə'ti ki Baw'je ki dəkagilo'gi ki dəkagilo'gi. *Amen!

Kuwə ji nan ki doboy'ti

²¹ Uwəi ji njekunme'gi pəti me tə Jeju Kirisiti'ti adi'm'in. Ngannkon'm'gi ki in sə'm ne uwəi ji'se.

²² Taa njekunme'gi pəti uwəi ji'se tə. Kibo ngayn in nje ki isi rai kulə me kəy'ti lə nje konbe ki boi Sejar.

²³ Kadi memaji lə Burəbe Jeju Kirisiti in nan'ti sese pəti. Ta goto nga.

* 4:15 4.15 2Ko 1.16 † 4:16 4.16 15-16; KNK 17.1; 2Ko 11.9

Makitu ki Pol ndangi adi Kolosi'gi Ta ki do Makitu ki Pol ndangi adi Kolosi'gi

Makitu kin tanan ki nje ki Pol ndangi adi njekawnan'gi ki Epeji'ti me lo'gi madi'gi'ti: Makitu ki ndangi adi nje ki Kolosi eke nje ki Epeji, Pol ndangi'de kagilo'ti ki in dangay'ti. Ta'gi ki toi me makitu'gi'ti ki joo kin nu, nya'gi ki rai nya kagilo ndangi'de'ti nu taanan.

To toki njendo de'gi nya ki ngom uri dann njekawnan'gi'ti be, rei ki burnanmbukitu dann'de'ti. Kigo nyando'ti la'de, eli toki togi'gi kigo ndil'ti rai kulə ngayn ningə de a ra togi tət'i'de rə, konbe do'de'ti ki row təlro go ndukun'ti la Moji taa. Makitu la Pol el toki ndukun'gi la Moji asi konbe do nyənn'gi'ti la daro de el (2.23). Ki takul koy Ngonn Luwə do kagidəsi'ti kareba ə de a ingə'n kaji (1.20). Njekunme'gi in ngann ro daro ki in njekawnan'gi ki Kirisiti in do'de. Ningə kadi njekunme'gi ndiginan yo ki ne. Ndiginan yo ki ne kin doo'de nan'ti doo ki asi nan berere (3.14-15).

Kon ta'gi ki me'ti: Kandi me ta'ti 1.1-8. Kirisiti inbe ki do'ne me hal'a'ti ki kuləra'a 1.9-2.19. Kisikidota ki sigi me Kirisiti'ti 2.20-4.6. Dəboy ta 4.7-18.

Kuwə ji nan

¹ M'in Pol ki njekawkulə la Jeju Kirisiti kigo ndigi'ti la Luwə, nan'ti ki ngonkon'je Timote ə ji ndangi makitu kin,

² j'adi'se in de'gi la Luwə ki sii me be'ti ki Kolosi, in ngannkon'je'gi ki nje ra nya ki low'ə'ti me to Kirisiti'ti. Kadi Luwə ki Baw'je adi'se ramaji ki lapiya.

Pol ra oyo Luwə tado la Kolosi'gi

³ Ji ra oyo Luwə ki Baw Burəbe la'je Jeju Kirisiti, dokagilo'gi pəti ki j'isi j'el si'ə ta tado la'se.

⁴ Ji ra'a oyo tado j'oo poy kunme la'se ki uni adi Jeju Kirisiti, ki ndigi ki in ndigi de'gi pəti ki in de'gi la Luwə.

⁵ Kunme ki ndiginan kin, ginn'de in do nya kindəmedəti la'se ki Luwə isi ngəm me dərən'ti adi'se. In gəri nya kindəmedəti kin ki takul kiləmbər Poyta ki maji ki in ta ki rəta'ti kin.

⁶ Poyta ki maji kin aw biti te rə'se'ti. Ningə asi dənangi ba pəti, te ki kandi nya, ə aw ki kete kete toki to'n dann'se'ti kin be to, ulə ngirə me ndo'ti inbe ki oyi poyta ki ojido memaji la Luwə, taa gəri memaji kin toki nya ki rəta'ti.

⁷ In Epapirasi, ki in madi'je ki ngayn me kulə'ti ə ndo'se nya'gi kin. In de ki nje ra nya ki low'ə'ti me k'in ə njekuləbər lə Kirisiti dann'se'ti.

⁸ Ningə in ə el'je ta dɔ ndigi nan'ti ki Ndil Luwə adi'se.

Kelta ki Luwə tado lə Kolosi'gi

⁹ Be ə, j'in kaa, ndo'ti inbe ki j'oo'n poyta lə'se kin, j'inyə ta kelta ki Luwə tado lə'se el. Ji dəj'ə kadi adi'se gəri ndigi li'ə maji ki takul gosi ki nyagər ki Ndil'ə adi'se.

¹⁰ Lo kin'ti, panjiyə'se a in panjiyə de'gi lə Burəbe ki nəl'ə me nya'gi'ti pəti, a in panjiyə ki aw ki kete kete me kuləra ki maji'ti, ə a tɔgi me gər Luwə'ti par par tɔ.

¹¹ Ji dəji Luwə kadi adi'se tɔgi me nya'gi'ti pəti ki takul tɔg'ɔ ki əti bɔl, kadi uwəi tɔgi'se ba me nya'gi'ti pəti, ki kisidɔti ki koreme tɔ.

¹² Rai oyo Luwə ki Baw'je ki ronel toki adi'se asi kingə nya nduwə ki isi ngəm me bəkon'ti li'ə ki ndolo, tado de'gi ki in yan'a'gi.

¹³ In ə, ɔr'je ginn tɔgi'ti lə lo ki diw, re se'je me Konbe'ti lə Ngonn'o ki njendigi li'ə.

¹⁴ Ki takul Ngonn'o kin ə, j'in'n ki taa k'ilə taa, ningə majel'gi lə'je in ki k'inyə go kɔ tɔ.

¹⁵ Ngonn kin, in banakum Luwə ki de asi k'oo'ə el. In Ngonn dər nyakində'gi pəti.

¹⁶ Toki rɔta'ti, in ki takul'ə ə Luwə ra'n nya'gi pəti ki me dɔran'ti num, ki dɔnangi'ti ne num tɔ. Nya'gi ki de oo'de ki kum'ne, ki nya'gi ki de oo'de ki kum'ne el, re in ngar'gi, eke nje konbe'gi ba pəti kaa, ki tɔgi ki utə, in ki takul'ə ə Luwə ra'n nya'gi kin pəti num, taa in ki tado li'ə num tɔ.

¹⁷ Kirisiti in non nyakində'gi'ti pəti. Ningə in ki takul'ə ə, nya'gi pəti ki Luwə ra'de, rai ki dɔ'de taa tɔ.

¹⁸ Kirisiti inbe in kibo dɔ Njekawnan'gi'ti, ki in darɔ'a. Inbe ə in kulə ngirə nya, in de ki dɔkete ki te dann nje koy'gi'ti. Be tado me nya'gi'ti pəti, in ki dɔkete.

¹⁹ Tado Luwə ge kadi nya'gi pəti ki rɔ'ne'ti asi nan berere rɔ Kirisiti'ti.

²⁰ Ningə in ki takul Kirisiti ə Luwə ndigi kadi de'gi pəti ki dɔnangi'ti ne uləi noji nan'ti sə'ne. In ki takul mosi Ngonn'o ki anyi dɔ kagidəsi'ti kin ə, Luwə adi lapiya re'n dɔnangi'ti ne eke dɔran'ti.

²¹ Ningə ingi ki kete in mbah'gi takum Luwə'ti, in njeban'gi li'ə tado ta mərta'gi lə'se, ki nya ra'se'gi ki majel.

²² Nan ngɔsine Luwə ulə noji nan'ti sese ki takul darɔ Kirisiti ki gorow koy'o, kadi ra adi tei takum Burəbe'ti to de'gi ki ar njay num, ki kanji yoro num, ta ki kanji ta madi dɔ'se'ti num tɔ.

23 Ningə, maji kadi rai do nja'se'ti me kunme'ti. Kunme kin ə in ginn kəy ki ngan ki rai do'ti, ki kanji kadi nya madi ɔr'se aw sese sanyi ki nya kindəmedoti lə'se ki Poyta ki maji adi'se kin. Poyta ki maji ki in ki kiləmbər'ə kadi de'gi pəti ki donangi'ti ne kin. Ningə in ə m'in Pol m'in njerakulə.

Kon lə Pol tado Njekawnan'gi

24 Ngosine, rə'm nəl'm tado kon'gi ki m'nji m'ingə tado lə'se. Toki rəta'ti, me rə'm'ti, ki tado maji lə *Njekawnan'gi ki in darə Kirisiti, m'tolta kon'gi ki nanyi kadi Kirisiti ingə.

25 Ki tado Njekawnan'gi ə m'təl'n njekuləbər lə'de. In Luwə ə ulə kulə kin ji'm'ti kadi m'ra'n sese. Kulə kin in kadi m'iləmbər Poyta ki maji lə Luwə kin ba pəti madi'se.

26 In nya ki to lo kiyə'ti ki rə ginn de'gi'ti pəti ki dokagilo'gi pəti, nan ngosine te ki do adi de'gi lə'ne gəri.

27 Tado Luwə ndigi kadi gəri nya ki oji kadi ra ə in nya ki maji ki əti bol kin. In nya ki k'ində do'a dana tado maji lə de'gi pəti ki in Juwipi'gi el. Nya ki to lo kiyə'ti ki Luwə te ki do'a in Kirisiti ki isi me'se'ti; ki ta kin ə me'se in ki k'ində do toji'ti ki əti bol ki a re.

28 In Kirisiti kin ə, j'isi j'iləmbər Poyta ki maji li'ə ki row ndər mbi de'gi pəti, ki row ndo'de nya ki takul kumkədi ki Luwə adi'je. Tado kadi ingi pəti təli de'gi ki togi gangi me to Kirisiti'ti.

29 Tado kin ə, m'nji m'ra'n kulə num, m'nji rə'n num, ki togi Kirisiti ki isi odi rə'ne rə'm'ti.

2

1 Toki rəta'ti m'ndigi ngayn kadi in gəri rə ki ngan ngayn ki m'nji m'ro tado lə'se, tado lə Lawodise'gi, taa tado lə ndəgə'gi pəti ki oyi m'in ki kum'de el kin to*.

2 Rə kin, m'ro kadi m'ulə'n dingəm me'de'ti, ə kadi indəi rə'de nan'ti kareba me ndigi nan'ti, taa kadi ingəi nyagər ki a adi'de me ki tinyi kati, kadi gəri nya lə Luwə ki to lo kiyə'ti, ki in Kirisiti kin num to.

3 In rə Kirisiti'ti kin ə de a ingə gosi'gi ki nyagər'gi'ti.

4 M'elta kin be kadi de madi ədi'se ur'se ki bal ta ki ta'ne'ti el.

5 In ki rəta'ti, kadi darə'm in sanyi sese, nan ndil'm in nan'ti sese. Ningə rə'm nəl'm ngayn kadi m'oo'se, rai do nja'se'ti, taa uwəi togi'se ba me kunme kadi Kirisiti'ti to.

Nya'gi pəti in rə Kirisiti'ti

6 Nga ningə, toki taai Jeju Kirisiti, ki Burəbe me'se'ti, maji kadi njiyəi si'ə nan'ti.

* 2:1 2.1 4.13

⁷ Ulæi ngirə'se rə'a'ti, ə adi kisikidətaa lə'se in kəy ki indəi də'a'ti. Ningə kadı rai də nja'se'ti me kunme'ti kigo nyando'ti ki ingəi, ə kadı rai oyo Luwə ki dənən'ti dənən'ti tə.

⁸ Indəi kumkədi də rə'se'ti, kadı de madi ədi'se ki nyagər ki ngom, ki nda'a goto ki in nyagər lə de'gi ki dənangi'ti ne kin el. In nyagər ki ngirə in də nyajibəlbə'ti lə de'gi ki də təgi ndil'gi'ti ki majel ki dənangi'ti ne, um in də Kirisiti'ti el†.

⁹ Tadə nya'gi pəti ki rə Luwə'ti, ta'de asi nan berere darə Kirisiti'ti.

¹⁰ Nga ningə ingi ingəi nya'gi kin pəti asi nan rə Kirisiti'ti, nya ki du'se goto. Kirisiti ki in kibo də nje konbə'gi'ti pəti, ki təgi'gi'ti ki utə pəti.

¹¹ In me kində rə nan'ti ki Kirisiti kin ə təli de'gi ki nje kujə mətı'de. Ningə in kujə mətı ki de ə uję ki ji'ne el, nan in kujə mətı ki Kirisiti inbə ə uję, kadı ərı'n nyənn lə darə ki isi aw sese ki majel'ti kin kə.

¹² Ki row lə batəm ki rai, duwi'se nan'ti ki Kirisiti, ningə uni'se nan'ti si'ə taa lo koy'ti tə tadə uni me'se də təgi'ti lə Luwə ki te si'ə dann njekoy'gi'ti.

¹³ Ingi ki kete, in de'gi ki koy tadə majel'gi lə'se, in de'gi ki in *Juwipi'gi el, ujęi mətı'se el tə, nan ngəsine, Luwə təl adi sii kumngayira nan'ti ki Kirisiti. Luwə inyə go majel'gi lə'se pəti kə.

¹⁴ Luwə buji nyara'je'gi ki to me makitu'ti, ki isi səki də'je, taa ɔsi'je taa ki gorow lə ndukun'gi kin tə; Luwə tuji'de kə ki gorow bər'de də kagidəsi'ti.

¹⁵ In be ə, Luwə ər'n təgi ndil'gi ki majel ki təgi ki isi onyibe kə‡, ulə rəsol də'de'ti takum de'gi'ti, adi me njiyə tətı rə'ti lə Ngonn'o, ki in Kirisiti, njiyəi to dangay'gi.

¹⁶ Lo kin'ti, adi de madi gangi ta də'se'ti tadə nyakusə eke nya kanyi el, taa ɔjidə ndə ko nanyi eke ndə kərkon lə Juwipi'gi el.

¹⁷ Nya'gi kin pəti in ndil nya'gi ki a rei, nan nya ki rəta'ti, in darə Kirisiti.

¹⁸ Ononyi'se kadı adi de madi təl rə ki tətı lə'se kin yan'ne'ti. Adi in de'gi ki njera rə'de njedə səl, isi ɔsi də'de nanga non malayka'gi'ti, in de'gi ki nje k'oo nya ki koo me ninn'ti to nya ki ngayn. In de'gi ki mərta lə'de in mərta ki ra də'de'ti inbə par, adi isi indəi gu'de.

¹⁹ Degə'gi kin, mbeti kuwə ki Kirisiti ki in kibo, in də kin. Nan toki rəta'ti, in ki takul Kirisiti ki in də kin ə ngann rə'gi pəti ingəi nya ki kadı ra se'de. In ki takul'ə ə dəkur'gi ki

ngirə'gi sii tanan'ti isi rai kulə. Ningə in Luwə ə in njera kadi darə kin tɔgi.

²⁰ Ingi ki koy nan'ti ki Kirisiti, adi'se taa k'inyə taa ji tɔgi ndil'gi'ti ki majel ki me dɔnangi'ti. Nga ra bann ə, to toki ji kisikidɔtaa lə'se, sii ginn tɔgi'ti lə nya'gi kin bay be wa? Tado ri ə tɔli rə'se ginn ndu'gi'ti ki ene:

²¹ «Un nya kin el! Ɔdi nya kin ta'i'ti el! Adi ji ɔdi nya kin el! ...» bay wa?

²² Nya'gi kin pəti in nya'gi ki a tuji kə go kulə'ti ki de ra'n. Ningə in mbərkikində'gi ki nyando'gi kigo nya gəri'ti lə de'gi.

²³ Toki rɔta'ti, kunndu'gi kin, toki oo ə, in nya ki toji gosi, tado toji row kəsi dɔ nanga lə de ki ra, row soldɔ ki row kində tɔgi dɔ darə rə'ti, nan k'in ə in ndukun'gi ki nda'de goto, toi tado tɔl nyənn darə par.

3

Kisikidɔtaa ki sigi ki Kirisiti

¹ Toki uni'se taa lo koy'ti nan'ti ki Kirisiti, maji kadi sangi nya'gi ki taa dɔran'ti, ki in lo ki Kirisiti si'ti, dɔjikɔl Luwə'ti kin*.

² Mərta dɔ nya'gi'ti ki dɔran'ti, um dɔ nya'gi'ti ki dɔnangi'ti ne el.

³ Tado in de'gi ki oyi, ningə kaji lə'se in ki kiyə nan'ti ki Kirisiti rɔ Luwə'ti.

⁴ Dɔkagilo ki Kirisiti ki in kisikidɔtaa lə'se a te ningə, ingi kaa a tei si'ə me toji'ti ki taa lo.

Kisikidɔtaa ki kete ki in ki bone

⁵ Maji kadi adi nya'gi pəti ki dɔnangi'ti ne, ki to rə'se'ti oyi: adi in sangi nan ki lo kaya'ti, ki nyara ki to njen, ki nyənn lə darə ki əti bol, ki bo nya'gi ki majel, ki ra ta nyakingə, ki in yo ki ra.

⁶ In nya'gi kin ə isi re ki wongi lə Luwə dɔ de'gi'ti ki nje tanrɔ.

⁷ In kin ə, in panjiyə'se'gi ki kete, loki sii me majel'ti bay.

⁸ Nan ngɔsine, maji kadi mbəti nya'gi kin pəti, adi in wongi ki ra, ki nyara ki dɔ tɔgi'ti, ki mendul, ki nya taji, ki ta'gi ki gorow'ə'ti el ki isi te ta'se'ti.

⁹ Ononyi'se kadi elinan ta ngom. Tado in de'gi ki ɔri kəki de rə'se'ti kə, ki kulə ra'a'gi nga.

¹⁰ Ningə ngɔsine uləi de ki sigi rə'se'ti, de ki Luwə ki njekində nya'gi isi təl'ə ki sigi'ti taa taa, kadi taainan si'ə, kadi te gər'ə'ti ki rɔta'ti.

* 3:1 3.1 Pa'gi 110.1

11 Me kisikidɔtaa'ti ki sigi kin, kɔr kum nan goto, mbunɔ de'gi'ti ki in Juwipi'gi eke nje'gi ki in Juwipi'gi el, mbunɔ njekujəmɔti'de'gi ki njekujəmɔti'de'gi el. K'el k'ene mbah eke de ki kum'ə te el, goto, k'el k'ene bər eke de dɔ rɔ'ne, goto. In Kirisiti par ə in nya'gi pəti me nya'gi'ti pəti.

12 In de'gi ki Luwə mbəti'se, in de'gi li'ə ki ndigi'se. In tado kin ə, maji kadi ai ki k'oo kumtondoo lə nan rɔ'se'ti, kadi in nje ramaji, nje sɔl dɔ'de, kadi in de'gi ki sɔl ləm ləm, nje kore me'de.

13 Maji kadi sii dɔ'ti ki nan. A re de madi aw ki ta ki to rɔ'a dɔ ngonkon'ne'ti ə, maji kadi inyəi go kɔ yo ki ne adi nan, toki Kirisiti inyə'n go majel'gi lə'se kɔ kin be tɔ.

14 Nya ki in dɔ nya'gi'ti pəti, in kadi ndiginan in ku rɔ'se. In ə a ra kadi kində rɔ nan'ti lə'se a in ki rɔta'ti.

15 Kadi lapiya lə Kirisiti onbe ngarme'se'ti. In tado lapiya kin ə Luwə bari'n'se, kadi in təli darɔ ki kare. Ningə kadi in njera oyo Luwə.

16 Maji kadi ta lə Kirisiti rosi me'se ki maji li'ə ki əti bɔl. Ningə kadi ndoi nan nya'gi ki ndəji nan'gi ki yo ki ne ki gosi ki ngayn. Nga ningə, kadi osipa, uləi tɔji dɔ Luwə'ti ki oyo ki ra me Pa'gi'ti, ki me pa kulə dingəm me nan'ti, ki me pa'gi'ti ki Ndil Luwə adi'se.

17 Nya'gi pəti ki isi rai, ki ta'gi pəti ki isi eli, maji kadi in me tɔ Burəbe Jeju'ti, nga ningə kadi rai oyo Luwə ki Baw ki takul'ə.

Kisi njekunme'gi me kəy'ti

18 In dene'gi ki nje ngaw, maji kadi uləi dɔ'se ginn tɔgi'ti lə ngaw'se'gi toki maji kadi rai takum Burəbe'ti.

19 In ngaw dene'gi, maji kadi in ndigi ne'se'gi. Adi rɔ'se ati'se dɔ'de'ti el.

20 In ngann'gi, maji kadi təli rɔ'se go ta'ti lə njekoji'se'gi me nya'gi'ti pəti, tado in nya ki nəl Burəbe.

21 Ningə in baw ngann'gi, ononyi'se kadi ndəji ndu ngann'se'gi indəi'de bɔl'ti el, tado re in be ə, me'de a tuji.

22 In bər'gi, maji kadi in təli rɔ'se go ta'ti lə be'se'gi'ti ki dɔnangi'ti ne kin. Ningə, ononyi'se kadi rai to kulə kədikum nan taga ne par kadi nəli'de, nan kadi rai ki me ki kare, ki bɔl Ndil Burəbe.

23 Kulə ki to bann ki isi rai ə, kadi rai ki me ki maji to kulə lə Burəbe ə sii rai, um to kulə lə de, el.

24 Ningə kadi in gəri toki Burəbe a adi'se nyamaji ki ngəm tado lə de'gi lə'ne kin, to nyakugə go ji'se. Tado Burəbe ki rɔta'ti in Jeju Kirisiti.

25 Ki rɔta'ti, de ki ra nya ki low'ə'ti el, a təti kandi nya ki low'ə'ti el lə'ne kin, tado kɔr'de dana goto rɔ Luwə'ti.

4

1 Ingi ki awi ki bær'gi, maji kadi rai'de maji, ki gorow ki dana. Ningə kadi ingi kaa in gəri toki, awi ki Be'se dōran'ti non tō.

Ta kōji ki dō kawkul'ōti

2 Maji kadi uwəi tōgi'se ba me kelta'ti ki Luwə, kadi kelta ki Luwə ra adi sii dō nja'se'ti, rai oyo Luwə ki dōnan'ti dōnan'ti.

3 Nga ningə, elita ki Luwə ki tado lə'je tō, kadi Luwə te tarow non'je'ti kadi j'elita li'ə, kadi j'ilə'n mbər nya ki to lo kiyə'ti ɔjido Kirisiti, ki m'to'n dangay'ti kin.

4 Elita ki Luwə kadi m'elita lə Kirisiti kin ar njay, toki maji kadi m'el'n.

5 Maji kadi kum'se ədi dō panjiyə'se'ti ki rō de'gi'ti ki uni me'de adi Kirisiti, el. Ningə kadi dōkagilo ki Luwə adi'se kin, rai kulə, um adi dər kō kare el.

6 Maji kadi ta kel'se in ta kel ki maji ki dōkagilo'gi pəti, ki kadi de ingə nya ki to si'ə soti me'ti. Kadi in gəri lo kuji yəti ta kadi de'gi'ti ki uni me'de adi Kirisiti, el.

7 Ngonnkon'm ki njendigi lə'm, Tisiki a el'se ta'gi pəti ki dō'm'ti adi oyi. Tisiki*in njekuləbər ki ra dō nja'ne'ti, taa in madikulə'm me kulə'ti lə Burəbe num tō.

8 Nga ningə, m'ul'ə rō'se'ti be kadi adi'se poy'je adi oyi num, taa kadi ulə dingəm me'se'ti num tō.

9 Onejim† ki in ngonnkon'je ki nje ra nya ki low'ə'ti, ki ji ndig'ə ngayn kin, a uwə si'ə row. Onejim in de rō'se. Ingi ki Tisiki a eli'se nya'gi pəti ki isi rai nya rō'je'ti ne adi oyi.

Kuwə ji nan ki dōboy'ti

10 Madi dangay lə'm Arisitarki‡ uwə ji'se, taa Marki§ ki ngonnann Barnabasi*, ki ingəi takōji'gi ki ɔjido'a kin kaa uwə ji'se tō. Re aw te rō'se'ti ə, kadi uwəi'ə ki rō'se'ti maji.

11 Jeju, ki isi bari'ə Jusitusi uwə ji'se tō. Mbunə Juwipi'gi'ti ki uni me'de adi Kirisiti kin, ingi kin par ə sii rai sə'm kulə ki ɔji dō konbē lə Luwə. Ingi kin ə in tōgi'm ki ngayn.

12 Epapirasi† ki in de lə'se uwə ji'se tō. Epapirasi in njekulə lə Jeju Kirisiti, ki inyə ta rō el ki tado lə'se, me kelta'ti ki Luwə. Elta ki Luwə kadi rai dō nja'se'ti, kadi in de'gi ki tōgi gangi me Ndil'ti, taa kadi rai dō nja'se'ti ba kadi rai ndigira'gi lə Luwə pəti tō.

* 4:7 4.7 KNK 20.4; Epe 6.21-22 † 4:9 4.9 Plm 10-15 ‡ 4:10 4.10 KNK 19.29, 27.2 § 4:10 4.10 KNK 12.12, 25, 13.13, 15.37-39 * 4:10 4.10 KNK 9.27, 11.22, 30 † 4:12 4.12 1.7

¹³ M'mannaji læ Epirasi toki adi ro'ne kon ngayn tado læ'se, tado læ Njekawnan'gi ki Lawodise'ti num, taa nje ki Iyerapolisi'ti num to.

¹⁴ Madi'je ki ngayn, Luki, ki in nje ra de'gi monyi ingi ki Dəmasi uwəi ji'se to‡.

¹⁵ Uwəi ji ngannkon'je'gi ki Lawodise'ti, nan'ti ki Nimpa ingi ki Njekawnan'gi me kəy'ti li'ə adi'je to.

¹⁶ Loki tudəi makitu kin ningə, uləi adi Njekawnan'gi ki Lawodise'ti kadi tudəi to. Nga ningə in ki nje ki Lawodise'ti a uləi adi'se kin, in kaa tudəi to.

¹⁷ Ningə kadi eli Arsipi§ adi ində kum'ne go kulə'ti læ Burəbe ki ingə kin, kadi ra kul'ə maji.

¹⁸ Ta kuwəji kin in m'in Pol inbe ə m'ndangi. Kadi me'se oy do'm'ti el, toki m'to dangay'ti ne. Kadi memaji læ Luwə in nan'ti sese. Ta goto nga!

‡ 4:14 4.14 2Ti 4.10, 11; Plm 24

§ 4:17 4.17 Plm 2

Makitu ki dōkete ki Pol ndangi adi Tesaloniki'gi Ta ki dō makitu'ti ki dōkete ki Pol ndangi adi Tesaloniki'gi

Pol ndangi makitu kin adi Njekawnan'gi ki ində ginn'de kagilo ngayn el bay me bebo'ti ki Tesaloniki. Tesaloniki in burədo be'gi ki donangi Maseduwann'ti ki Rōm onbe dō'de. Go k'or ki Timote or poyta ki maji ki ojido njekawnan, Pol ndangi makitu kadi ra'n oyo Luwə tado kuwətogiba lə'de me kunme'ti, me ndigi'ti me kindəmedoti tō. Ta ki dō təl Jeju Kirisiti'ti tulə de'gi nan'ti. Be ə Pol un ta el or'n ginn'ə adi ar njay. Njekawnan'gi indəi me'de dō təl Burəbe'ti nan təl el bay ə ra adi de'gi dəji nan ta ki ta'a ta'a eyina: «Ndō ki ra'ti ə Burəbe a təl re wa? Ri ə a te dō njekunme'gi'ti ki oyi kete non re'ə'ti wa?» Pol ində hangal Njekawnan'gi bo toki Burəbe a təl re inbe (4.16), ningə njekunme'gi pəti a sii ki dō'de taa nan'ti si'ə (5.10). Kagilo ki re'n el bay, Luwə ndigi kadi njekunme'gi rai kulə adi'ne kum'de in kete ki ronel. (5.14,15).

Kon ta'gi ki me'ti: Ra oyo ki piti 1-3. Kisikidōtaa kigo ndigi'ti lə Luwə 4.1-12. Təl Burəbe 4.13-5.11. Kulə'gi ki kadi njekunme'gi rai 5.12-22. Dōboy ta 5.23-28.

Kuwəji nan

¹ M'in Pol, nan'ti ki Silasi ingi ki Timote*, ə ji ndangi makitu kin j'adi'se in Njekawnan'gi lə Luwə ki Baw'je, ki indəi rō'se nan'ti ki Burəbe Jeju Kirisiti, ki sii Tesaloniki'ti†. Kadi memaji ki kisimaji lə Luwə in nan'ti sese.

Pol ra oyo Luwə tado kunme lə Tesaloniki'gi

² Ji ra oyo Luwə ta ta tado lə'se pəti, loki j'isi j'elta ki Luwə ji bar tō'se.

³ Takum Luwə'ti ki Baw'je, me'je sii olo dō kunme'ti lə'se ki sii kum ba, ki ndiginan lə'se ki tingəbil, ki kuwətogiba me kindəmedo Burəbe'ti lə'je Jeju Kirisiti‡.

⁴ Tado ji gər kadi Luwə mbəti'se, in ngannkon'je'gi ki ndigi'se.

⁵ Toki rōta'ti, Poyta ki maji ki j'iləmbər'ə dann'se'ti, in me ta ki kel'ti par el, nan in ki tōgi ki Ndil Luwə adi'je ki me ki tinyi kati ki uwə'je ki ta el. Ingi in gəri panjiyə'je ki ji njiyə'n dann'se'ti tado maji lə'se kin bəti.

* 1:1 1.1 KNK 15.22, 16.1 † 1:1 1.1 KNK 17.1-9; 1Te 2.1-2 ‡ 1:3 1.3 1Ko 13.13

⁶ Ningə ingi, ndaji'je j'in num, Burəbe num nga, tado taai ta lə Luwə ki ronel ki Ndil'ə adi'se, me kon'gi'ti ki ngayn ngaᄂ.

⁷ Lo kin'ti, in təli nyandaji tado lə njekunme'gi ki donangi Maseduwann'ti* ki donangi Akay'ti†.

⁸ Kah ta lə Burəbe ɓar in rɔ'se'ti, te donangi Maseduwann'ti ki donangi Akay'ti par el, nan poy kun ki uni me'se adi Luwə kin sanan ki lo'gi pəti. Sanan sanan ki j'awi ki ndoo kadi j'elita'a ɓay taa el.

⁹ De'gi kare kare elita ki do'ti ojido kuwə ki uwəi'je ki rɔ'se'ti, ki təl ki in təli gidi'se adi kagi yo'gi lə'se, ə tur kum'se do Luwə'ti ki rɔta'ti, ki nje kisi kumngayira ba, kadi raj ɓər li'ə kin.

¹⁰ Kadi raj ɓər li'ə, nginəi ngonn'o ki un'ə taa dann njekoy'gi'ti. Ngonn'o Jeju ki nje taa'je ta wong'i'ti ki a re.

2

Kulə ki Pol ra Tesaloniki'ti

¹ Ngannkon'm'gi, inbe'gi in gəri maji kadi in kare ki ndangi ə j'awi'n rɔ'se'ti el.

² Taa in gəri maji ɓay tɔ kadi kete non kaw'je ki rɔ'se'ti, de'gi adi'je kon ge taji'je ge Pilipi'ti, nan be kaa Luwə adi'je togi adi j'ilə'n'se mbər Poyta ki maji lə Luwə me rɔ'gi'ti ki ngayn*.

³ Toki rɔta'ti, ta lə Luwə ki j'isi j'ilə'se mbər'ə, ngirə in do nya ki go'ti el'ti el num, in do row nyara'ti ki ar njay el'ti el num, taa ji sangi row kadi ji to de madi pe pe el num tɔ.

⁴ Ningə in Luwə ə oo'je kadi j'asi, ə ulə kiləmbər Poyta ki maji ji'je'ti kadi j'ilə mbər'ə. Nga ningə, j'ilə mbər'ə kilə ki kadi ji nəl'n de el, nan kadi nəl Luwə ki nje k'oo ngarme de maji maji.

⁵ Inbe'gi in gəri maji kadi ndo kare j'eli'se ta ki ji to'n'se pe pe el jagi, ke ji to'se ki ta'gi kadi j'ingəi'n nya madi ji'se'ti el num tɔ. Lo kin'ti, Luwə asi kadi mannajj lə'je.

⁶ Ji sangi kadi de piti'je el. Ji sangi piti lə'se el num, ji sangi piti lə de'gi madi ki rangi el num tɔ.

⁷ Ningə ki rɔta'ti, k'in'je njekawkulə'gi lə Kirisiti kin, asi kadi j'a j'ində'n togi do'se'ti, nan loki j'in dann'se'ti, ji təl ji sol lom lom. Ji ra rɔ'je kon ngann'gi'ti ki sii indəi kum'de go ngann'de'gi'ti be.

⁸ Ji ndigi'se ndigi ki j'isi'n do nja'je'ti kadi j'adi'se Poyta ki maji lə Luwə par el, nan j'isi'n do nja'je'ti kadi j'un rɔ'je inbe j'adi'se. Ingi, in təli nya ki gat'a in ngayn ki rɔta'ti.

⁹ M'gər kadi ngannkon'gi, me'se a olo dɔ kon'ti ki j'ingəi me kulə ki ra'ti ki dɔ k'or rɔgi'ti lə'je. Ji ra kulə kondɔ ge kada ge kadi ji təl nya k'oy dɔ de madi'ti dann'se'ti el. Ji ra be ə j'ilən'se mbər Poyta ki maji lə Luwə.

¹⁰ Asi kadi in manyinaji lə'je, taa Luwə kaa asi kadi mannaji lə'je tɔ toki, panjiyə'je ki rɔ'se ingi ki uni me'se adi Kirisiti, in panjiyə ki ar njay, in panjiyə ki dana, ki kanji ta madi dɔ'ti.

¹¹ In gəri toki ndɔki, kare kare pəti, ji ra'se toki baw ngann'gi a ra'n ki ngann'ne'gi be.

¹² Ndɔki j'ulə dingəm me'se'ti, j'adi'se tɔgi, taa ji dəji'se ki nja nan'ti nan'ti kadi panjiyə'se in panjiyə ki tɔji kadi in de'gi lə Luwə. Luwə ki bər'se kadi indəi rɔ'se nan'ti sə'ne dɔ Konbɛ'ti ki dɔ tɔbar'ti lə'ne.

Kunme ki kon lə de'gi ki Tesaloniki'ti

¹³ Ginn nya ki j'isi ji ra'n oyo Luwə ki ndɔ'gi ndɔ'gi ə to kin: loki j'ilə'se mbər Poyta ki maji lə Luwə ə osi mbi'se'ti, taai ta kin to ta lə de par kare el, nan taai'ə toki in ta lə Luwə toki rɔta'ti. Ningə ta kin isi ra kulə me'se'ti ingi ki uni me'se adi Kirisiti.

¹⁴ Ngannkon'm'gi, ingi uni dɔ nja *Njekawnan'gi lə Luwə, me tɔ Kirisiti Jeju'ti, ki sii Jude'ti. Ingi kaa ingəi kon ji ngannkon'se'gi'ti ki bəkoji'se'ti, ko kon ki ingi ingəi ji Juwipi'gi'ti†.

¹⁵ *Juwipi'gi ki tɔli Burəbe Jeju ki de'gi ki njekeltakita Luwə'ti, taa j'in k adi'je kon tɔ. Kulə ra'de nəl Luwə el, in njeban'gi lə de'gi pəti‡.

¹⁶ Ɖgi'je kadi j'ilə mbər Poyta ki maji de'gi ki in Juwipi'gi el, kadi ingəi kaji. Rai be tɔli ta majel'gi lə'de ki rai ki dɔkagilo'gi pəti pəti. Nan ta tɔl ta'a'ti, wongi lə Luwə osi dɔ'de'ti.

Pol ndigi kadi n'təl n'aw Tesaloniki'ti bay

¹⁷ Ngannkon'm'gi, ki ɔjidɔ'je, j'inyəi'se dɔkagilo ki nden be, ningə j'in sanyi sese, kum'je ə oo nan el, nan me'je in nan'ti. Ji sangi ki rɔ tinyi'je kadi ji təl j'oo'se, tado j'aw ki bo'ə ngayn.

¹⁸ In tado kin ə, ji sangi kadi j'aw rɔ'se'ti, ningə m'in Pol inbe ki dɔ'm, m'sangi row nja ngayn, nan *Satan ilə kagi non'je'ti.

¹⁹ Nya ki in nyakindəmedɔti lə'je, nya rɔnel lə'je, jɔgi kɔsigon ki j'a j'indən gu'je non Burəbe Jeju'ti ndɔ re'ə'ti, in ingi kin.

²⁰ Toki rɔta'ti, ingi in nya tɔbar lə'je ki nya rɔnel lə'je.

† 2:14 2.14 KNK 17.5-6 ‡ 2:15 2.15 KNK 9.23-29, 13.45, 50, 14.2, 5, 19, 17.5, 13, 18.12

3

Timote aw kulə Tesaloniki'ti

1 J'asi kadi j'ore me'je, ji nginə biti el, adi j'un ndu'je kadi j'isi ki kar'je ba Atenn'ti*,

2 ə j'ulə ki ngonkon'je Timote, ki in madi kulə'je me kulə'ti lə Luwə, oji'n də kiləmbər Poyta ki maji lə Kirisiti, kadi adi'se təgi ə ulə dingəm me'se'ti me kunme'ti lə'se.

3 In be kadi de madi dann'se'ti inyə rə'ne adi kon ki ngə'sine isi ingəi kin dum də'a el. Tado inbe'gi in gəri maji kadi in nya ki səw də'je kadi a ra'je.

4 Də'kagilo ki j'in sese bay, j'eli'se kete j'ene de'gi a indəi kum'je ndoo, ningə in nya kakin ə isi ra nya kin, adi in gəri maji.

5 In tado kin ə, toki ka ki m'asi kadi m'ore me'm, m'nginə biti el, m'ulə Timote ki rə'se'ti kadi dəji ta də kunme'ti lə'se oo. M'bol kadi Su, njenan de'gi, nan'se adi kulə lə'je təl nya ki kare rə'je'ti.

6 Ningə ki ngə'sine kin, Timote təl rə'se'ti re te rə'je'ti ne†, ə adi'je poyta ki maji ngayn ojidə kunme lə'se ki ndiginan ki to dann'se'ti. Timote el'je toki me'se to də'je'ti maji ngayn ki ndə'gi pəti, taa el'je bay kadi in ndigi ngayn kadi oyi'je toki j'in kaa j'isi sangi ngayn kadi j'oo'n'se kakin be tə.

7 Lo kin'ti ngannkon'gi, me ndigə'ə'gi'ti, ki me kon'gi'ti lə'je pəti, j'ingə təgi ki rə'se'ti ojidə kunme lə'se.

8 Ki ngə'sine kin, ji təl j'ingə təgi kisi kumngayira, tado uwəi təgi'se ba me kində rə nan'ti ki Burəbe.

9 Ji gər nya inbe ki kadi ji ra taa kadi ji ra'n oyo Luwə ngayn oji'n də'se, ojidə rənel ki adi j'ingə takum Luwə'ti kin el.

10 Kondə ki kada, j'isi ji dəji Luwə ki rə tinyi'je kadi adi'je tarow adi ji təl j'oo'se, ə kadi ji təl'n ta nya ki du'se me kunme'ti lə'se tə.

11 Kadi Luwə ki Baw'je, ingi ki Burəbe lə'je Jeju Kirisiti, tei tarow ki kaw rə'se'ti adi'je.

12 Ningə kadi Burəbe ra adi ndiginan ki to dann'se'ti, ki isi ndigi de'gi pəti kin aw ki kete kete, to to ndigi ki j'in j'isi ji ndigi'se kin be.

13 Taa kadi adi me'se bol el, kadi ndə ki Burəbe Jeju a re ki malayka'gi lə'ne ə, kadi ari njay, ta goto də'se'ti non'a'ti in Luwə ki Baw'je.

4

Pa njiyə ki nəl Luwə

* 3:1 3.1 KNK 17.15-16 † 3:6 3.6 KNK 18.5

1 Ngannkon'gi, do ndögi ta'gi'ti, ji ndo'se panjiyö ki kadi njiyöi kadi nöl Luwö, ningö in panjiyö kakin to ö isi njiyöi, nan ji töl ji döji'se bay, taa j'ulö dingöm me'se'ti me kindö rö nan'ti ki Buröbe Jeju, kadi rai adi maji ki do mad'a'ti bay.

2 Ingi, in gəri ndu ki in rö Buröbe Jeju'ti ki j'adi'se kin maji.

3 Nya ki Luwö ndigi rö'se'ti, in ta kadi ari rö'se njay, ögi rö'se sangi nan kaya'ti.

4 Kadi de ki ra dann'se'ti, gər lo taa dene ki gorow ki ar njay, ki adi kösigon,

5 ki kanji kadi nyönn darö aw si'ö adi ra toki de'gi ki gəri Luwö el isi rai kin be.

6 Ki öjido lo kin, kadi de madi ra majel ki ngonkon'ne eke kadi öd'ö el, tado de'gi ki njera nya ki be kin, ban'a a uwö'de ki rö Luwö'ti, adi j'el'se kete, ö ji töl j'el bay nga.

7 Tado Luwö bar'je kadi j'ar njay, um bar'je kadi ji sangi nan kaya'ti el.

8 In be ö, de ki ösi nyando kin ngəröngi, in de ö ös'ö ngəröngi el, nan in Luwö ö ös'ö ngəröngi. Luwö inbe ki nje kadi'se Ndil'ne kin.

9 Ki öjido ndigi ki kadi ngannkon nan'gi ndiginan, awi ki ndo kadi ji ndangi makitu dö'ti j'adi'se el, tado inbe'gi, Luwö öji'se row ndiginan dann'se'ti yo ki ne adi in gəri.

10 Ningö in ka to ö isi öji ki rö ngannkon'je'gi'ti pöti ki dönangi Maseduwann'ti ki ta'a ba kin*, nan ngannkon'm'gi, j'ulö dingöm me'se'ti kadi rai adi maji ki do mad'a'ti bay.

11 Kadi nya ki uwö me'se ngayn, in kisi ki nan ki lapiya, kadi de ki ra dann'se'ti ore kum'ne do kulö'gi'ti lö'ne, ningö kadi rai kulö ki ji'se inbe'gi ö ingöi nya toki j'ilö'n ndu'je j'adi'se.

12 Lo kin'ti, de'gi ki in njekunme'gi el, a piti'se me kulö ra'se'ti, ningö a awi ki ndoo nya madi ki to rö'se ji de madi'ti el to.

Njekoy'gi ki nje kisi kumngayira ndö töl Buröbe'ti

13 Ngannkon'gi, ji ndigi kadi sii day do ta'ti ki do njekoy'gi'ti el. Kadi sii day el, ndingöi rö'se to ndögi de'gi ki awi ki nya kindömedöti el kin el.

14 Toki ka ki j'un me'je j'adi Jeju ki oy, ö indö taa lo koy'ti kakin ö, j'un me'je kadi nje ki oyi nan'ti ki Jeju, Luwö a un'de lo koy'ti ki nan'ti ki Jeju.

15 Ningö ta ki kadi j'eli'se ö to kin, in ta lö Buröbe. J'in ki j'a j'isi kumngayira ba ndö töl Buröbe'ti, j'a j'aw döran'ti non nje ki oyi'ti el.

* 4:10 4.10 2Ko 1.16

16 Tado Burøbe inbe a indø mbør loki ndu njekundo malayka'gi, ki ndu tow læ Luwø a bar ø, Burøbe inbe a indø dōran'ti re, ningø de'gi ki uni me'de me tō Kirisiti ki oyi, a indøi taa lo koy'ti kete,

17 nga ningø go'ti, j'ingi ki j'isi ki dō'je taa bay, Luwø a øy'je nan'ti se'de me kilndi'ti, kadi j'ingø Burøbe ngaw dann ran'ti. Lo kin'ti, j'a j'isi nan'ti ki Burøbe ki ndō'gi ndō'gi†.

18 Maji kadi uløi dingøm me nan'ti yo ge ki ne ge ki ta'gi kin.

5

Kisi dō nja'ti nginø ndō tøl Burøbe

1 Ngannkon'gi, ki øjido dōkadi ki dōkagilo ki kadi nya'gi kin a rai nya, awi ki ndoo kadi ji ndangi makitu dō'ti j'adi'se el.

2 Inbe'gi in gøri maji ngayn kadi ndō læ Burøbe a re to njeboği ki a re boği kondō'ti kin be.

3 Loki de'gi a eli eyina nan: «Lapiya to nga, j'isi maji nga!» kin ningø, in ø tuji a te uwø'de nanga bus, toki to ndo a ra'n dene ki nje søm kin be. Ningø de ki a te anyi ta nya'ti kin goto.

4 Nan in ngannkon'm'gi, sii me lo ki diw'ti ø kadi to nya kin a uwø'se nanga bus to njeboği be el.

5 Tado pøti, in ngann'gi ki me kunj'i'ti, ngann'gi ki lo ki kad'a. J'in de'gi læ lo ki kondō el num, j'in de'gi læ lo ki diw el num.

6 Ø adi ji toi bi to ndøgi de'gi be el, adi j'isi dō nja'je'ti, j'adi kum'je ar.

7 Nje to bi'gi, toi bi kondō, ø nje kanyi yiwi'gi, yiwi ra'de kondō tō.

8 Nan j'ingi ki j'in de'gi læ lo ki kad'a, maji kadi j'in nje kum kar'gi. Adi j'uløi kunme ki ndiginan to bar handi be gu'je'ti, ø kindømedō kaji'ti to jōgi taa nya dō'je'ti be.

9 Tado Luwø bar'je kadi wongi li'ø indø'je el, nan kadi j'ingøi kaji ki gorow læ Burøbe lø'je Jeju Kirisiti.

10 Kirisiti ki oy tado lø'je, kadi re j'isi kumngayira, eke j'oy kaa, ji tøl j'indø be nan'ti si'ø.

11 In tado kin ø, maji kadi uløi dingøm me nan'ti ge, rai ki nan ki yo ge ki ne ge kadi tōgi me kunme'ti lø'se, toki isi rai kete nga kin be.

Ta kōji ki dōboy'ti ki kuwøji nan

12 Ngannkon'gi, ji døji'se kadi oyi tor de'gi ki isi rai kulø dann'se'ti, adi in nje ki isi indøi kum'de go'se'ti kigo ndu Burøbe'ti, isi ndøji'se kin.

† 4:17 4.17 1Ko 15.51-52

13 Maji kadi toji'de ge ki gei ta lə'de ki taga wangi, ki ndiginan adi'de gəri, tado kulə ki isi rai. Maji kadi sii ki nan ki lapiya dann'se'ti.

14 Ngannkon'gi, ji dəji'se kadi ndəji de'gi ki sii njiyoi ngalala, uləi dingəm me nje ki me'de tuji'ti, ɔsi ginn nje ki togi'de goto, ə sii do'ti ki de'gi pəti.

15 Kadi oyi maji, kadi de madi ugə kirə majel ki mad'a ra si'ə ki majel el, nan kadi adi kum'se in go maji ki ra'ti ki ndo'gi pəti. Rai maji ki nan dann'se'ti inbe'gi num, ki ro de'gi'ti pəti num.

16 Adi ro'se nəl'se ki ndo'gi pəti,

17 elita ki Luwə ki kanji k'inyə taa,

18 rai' oyo Luwə me nya'gi'ti pəti. In kin ə in nya ki Luwə ndigi ro'se'ti, ingi ki indəi ro'se nan'ti me to Jeju Kirisiti.

19 Ningə maji kadi, Ndil Luwə ki isi me'se'ti kin, ɔgi'ə el, kadi ɔr'se tarow,

20 taa ta ki de'gi ki njekeltakita Luwə'ti eli kaa, kadi kidi el to.

21 Nan kadi indəi manji nya'gi pəti, ningə uni ki maji dann'ti.

22 ɔgi ro'se ra majel'gi ki dangi dangi.

23 Maji kadi Luwə inbe ki nje kadi de'gi lapiya, ɔr'se ki ta'a ba, ində'se ta dangi tado li'ə. Ningə kadi ngəm ndil'se, ki ro'se, ki daro'se, kadi ndo təl Burəbe Jeju Kirisiti'ti ə, in ki ta madi do'se'ti el.

24 Luwə ki bar'se in njera nya ki low'ə'ti, adi inbe bay ə a ra nya'gi kin.

25 Ngannkon'gi, elita ki Luwə tado lə'je.

26 Uwəi ji ngannkon'je'gi pəti ki kuwə nan ro'ti rututu.

27 M'dəji'se me to Burəbe Jeju Kirisiti'ti, kadi tudəi makitu kin mbi ngannkon'je'gi'ti pəti.

28 Ningə kadi memaji lə Burəbe Jeju Kirisiti in nan'ti sese pəti.

Makitu ki nja joo ki Pol ndangi adi Tesaloniki'gi Ta do makitu'ti ki nja joo ki Pol ndangi adi Tesaloniki'gi

Pol ndangi makitu kin asi nanyi'gi bann wa ba be go nje ki kete'ti. Takasinan el ki ojido təl Burəbe tulə njekunme'gi ki Tesaloniki nan'ti bay. Njekunme'gi kin isi nginəi təl Burəbe kagilo kisikidōtaa lə'de; Ki madi'gi eli eyina Burəbe re ə binəm nga. Pol toji toki kete ta kadi Burəbe a re, «nje mendul» ki isi tanrō Luwə, ki el toki n'inbe ə n'in Luwə, a te bus ə binəm ta. A ra adi tanrō Luwə rosi dōnangi. Be ə maji kadi njekunme'gi uwəi togi'de ba, rai kulə lə'de kum'de in kete um inyəi ta ra maji el (3.12-13).

Kon ta'gi ki me'ti: Takigangi ki doboy'ti lə njeramajel'gi 1. Təl Burəbe 2. Bar nan ki lo kelta'ti ki Luwə kum ki kete ki ki lo kulə'ti to 3.1-15. Majikur 3.16-18.

Kuwəji nan

¹ M'in Pol, nan'ti ki Silasi ki Timote, ə ji ndangi makitu kin j'adi'se in *Njekawnan'gi lə Luwə ki Baw'je, ki Burəbe lə'je Jeju Kirisiti, ki sii Tesaloniki'ti*.

² Kadi memaji ki lapiya lə Luwə ki Baw'je ki Burəbe lə'je Jeju Kirisiti in nan'ti sese.

Takigangi ki a re ndo təl Jeju'ti

³ Ngannkon'gi, maji kadi ji ra oyo Luwə ki dokagilo'gi pəti tado lə'se. Ningə in gorow'ə'ti kadi ji ra be tado kunme lə'se aw kete ki togi'ne ngayn, taa ingi pəti, ndiginan ki dann'se'ti kaa in ki do mad'a'ti do mad'a'ti to.

⁴ Ningə in tado kin ə, j'un'se j'isi j'ində'n gu'je ki rō Njekawnan'gi'ti lə Luwə, tado kuwətoğiba ki kunme lə'se me kindəkumndoo'ti ki me kon'ti ki te do'se'ti.

⁵ Kon'gi kin toji kadi Luwə in njegangi ta ki dana, ningə a toji kadi in de'gi ki asi ta kadi oyi Konbe lə Luwə ki isi ingəi kon'a kin to.

⁶ Toki rōta'ti, Luwə in de ki dana, adi a adi kon de'gi ki nje kadi'se kon to,

⁷ ningə ingi ki adi'se kon, a ingəi lo kərkon se'je, loki Burəbe Jeju a te dōran'ti bus to re ki malayka'gi lə'ne ki nje togi.

* 1:1 1.1 1Te 1.1

⁸ A re me por'ti ki on bilim bilim kadi adi kon de'gi ki gəri Luwə el, ki de'gi ki nje mbəti Poyta ki maji li'ə, in Burəbe lə'je Jeju.

⁹ Kon ki a ingə'de, in tuji ki biti ki non'ti. A in sanyi ngayn takum Burəbe'ti, ki gidi tōgi'ti li'ə,

¹⁰ loki a re ndo'a'ti kin kadi de'gi li'ə uləi tōji do'a'ti, kadi de'gi pəti ki a uni me'de adi'ə piti'ə. Nga ningə, ingi kaa a in dann'de'ti non tō, tado ingi taai manna'ji ki ji man dann'se'ti.

¹¹ In tado kin ə, ji isi j'elta ki Luwə ki ndo'gi pəti tado lə'se, kadi Luwə oo'se to de'gi ki asi ta kulə ki bar'se tado'a. Kadi Luwə ra sese ki tōgi'ne kadi ndigi ra maji ki to me'se'ti kin tolta'ne maji ə kadi kunme lə'se isi kumngayira ba tō.

¹² Lo kin'ti, a uləi tōji do Burəbe Jeju'ti, ningə in a ulə tōji do'se'ti tō, kigo memaji'ti lə Luwə lə'je ki, Burəbe Jeju Kirisiti.

2

Nya ki a ra nya kete non re Burəbe'ti

¹ Ngannkon'gi, ki ojidō re lə Burəbe Jeju Kirisiti, ki do'je ki a o'si nan ro'a'ti, nya ki ji dōji'se ə to kin:

² loki de madi a el'se ta ene in ta ki in ro Luwə'ti, eke a el'se ene in ta eke makitu ki in ro'je'ti ene: ndo lə Burəbe re nga ə, adi ta kin yəti do'se el num, adi ra'se bol el num.

³ Adi de madi ədi'se ki gorow madi el. Maji kadi tanro Luwə, ki in tanro ki do'boy'ti kin do'a te, ta de ki njeban lə Luwə ki in de ki tuji so'w do'a kin ka, do'a te taga bay tō ta ndo kin a re.

⁴ De ki nje tanro kin a ində kadi ro ki nya'gi pəti ki tō Luwə bar do'ti, eke nya ki de'gi isi o'si məkəsi'de nanga non'a'ti. De kin a aw biti kadi isi me Kəy'ti lə Luwə, a ene n'inbe ə n'in Luwə.

⁵ M'gər kadi me'se a olo do'ti toki ndoki m'in'n sese nan'ti bay kin, m'el'se ta kin.

⁶ Nga ningə, ki ngosine kin, in gəri nya ki uwə de ki nje tanro Luwə kakin nanga kadi to dokagilo'ə bay taa a te ki do'ne taga.

⁷ Tado tōgi ki majel ki nje tanro Luwə isi ra kulə ne, nan nanyi kadi de ki uwə nje tanro kin nanga inyə row ad'a bay taa,

⁸ nje tanro a te ki do'ne taga. Ningə lo kiyə'ti kin, Burəbe Jeju a to kon ki ta'ne'ti tuji'n'ə kō, a təl'ə nya ki kō kare'ti ki tōgi ki a re'n.

⁹ Ki ojidō nje tanro Luwə, in a re ki tōgi lə *Satan, a te ki tōgi'gi ki dangi dangi, a ra nyakōji'gi, ki nya mboli'gi ki ngom.

¹⁰ A ra nya'gi ki gorow'ə'ti el ki dangi dangi tado kədi'n kum de'gi ki kadi a awi tuji'ti. De'gi ki kadi awi tuji'ti tado mbeti ta nya ki rōta'ti, mbeti ndigi nya ki rōta'ti ki kadi aji'de.

¹¹ In tado kin ə, Luwə ulə ki tōgi ki kadi ur se'de mu, kadi uni me'de adi nyara ki ngom.

¹² Lo kin'ti, takigangi a osi dō de'gi'ti pəti ki uni me'de dō ta ki rōta'ti, ə oyi maji rō'de me nyara ki dana el'ti yo kin.

Kuwətōgiba me kunme'ti

¹³ Ngannkon'gi njendigi lə Burəbe, ki ojidō'je, maji kadi ji nanyi ki lo ra oyo Luwə'ti tado lə'se, tado Luwə mbəti'se lo kulə ngirə'ti nu kadi ingəi kaji ki row lə Ndil ki nje kər majel kō num, ki row lə kunme kadi ta ki rōta'ti num.

¹⁴ In tado nya kin ə Luwə bari'n'se ki row lə Poyta ki maji ki j'ilə'se mbər'ə, kadi ingəi kōsigon lə Burəbe lə'je Jeju Kirisiti.

¹⁵ In be ə, ngannkon'gi, maji kadi rai dō nja'se'ti, ə kadi uwəi nyando ki ji ndo'se ki ta'gi eke ki makitu ki ji ndangi j'adi'se kin dō'se'ti maji.

¹⁶ Maji kadi Burəbe lə'je Jeju Kirisiti inbe ki Luwə ki Baw'je, ki ndigi'je ə adi'je mesol ki kindəmedotī ki maji ki gorow memaji li'ə kin,

¹⁷ sol me'se ə kadi adi'se tōgi kadi rai maji me nya'gi'ti pəti ki isi rai ki me ta'gi'ti pəti ki isi eli.

3

Elita ki Luwə tado lə'je

¹ Ngannkon'gi, ki kadi m'tol'n dō ta, elita ki Luwə tado lə'je, kadi ta lə Burəbe sanan aw kalangi kalangi ki lo'gi, ə kadi ingə kōsigon toki ingə'n rō'se'ti kin be tō.

² Elita ki Luwə bay kadi taa'je ilə'je ta ji de'gi'ti ki nje dō majel ki nje mendul kin tō, tado in de'gi pəti ə awi ki kunme, el.

³ Ningə Burəbe in de ki nje ra nya ki low'ə'ti, adi a adi'se tōgi num, a ngəm Su dō'se'ti num.

⁴ J'in ji ta me'se, me tō Burəbe'ti kadi isi rai nya ki j'ilə'n ndu'je j'adi'se kadi rai, ningə sii ta'ti isi rai ki kete bay.

⁵ Maji kadi Burəbe adi me'se in ki dō ndigi Luwə'ti num ki dō kuwətōgiba'ti lə Kirisiti num tō.

Maji kadi de ki ra ra kulə

⁶ Ngannkon'gi, j'ilə ndu'je j'adi'se me tō Burəbe Jeju Kirisiti'ti kadi osi rō'se ngərəngi kō kadi ngannkon'je'gi'ti pəti ki isi njiyəi galala, təli rō'de go nyando'ti ki ji ndo'se kin el.

⁷ Ingi in gəri row ki kadi ndaji'je maji. Ji njiyø dann'se'ti galala to nje daw'gi el.

⁸ De madi ki ji døj'ə kadi adi'je nyakuso'gi goto. Kondo ki kada, ji ra kulə me kon'ti ki me kər røgi'ti, kadi j'in nya ki oyi dɔ'de madi'ti el.

⁹ Toki rɔta'ti, in nya ki maji kadi j'ingə rɔ'se'ti inbe, um sow wa sow dɔ'je el, el. Nan ji ra be kadi j'in nya ndaji ki rɔ'se'ti.

¹⁰ Ji gər kadi loki j'in dann'se'ti, j'adi'se ndu kin j'ene re de madi ge ra kulə el ə, kadi so nya el tɔ.

¹¹ Nga ningə j'oo kadi de'gi madi dann'se'ti isi njiyøi galala, mbeti ra kulə, ə rai ta kində rɔ'de me nya'gi'ti lə madi'de'gi.

¹² Ko degə'gi kin, j'ilə ndu'je j'adi'de, ə j'adi'de ta kɔji me tɔ Burəbe Jeju Kirisiti'ti kadi tinyi rɔ'de kati, rai kulə toki de'gi isi rai, kadi ingəi nyakuso me'ti, soi.

¹³ Ningə ki oyi dɔ'se, ngannkon'gi, kadi ori el ta ramaji'ti.

¹⁴ Re de madi mbəti təl rɔ'ne go ndu'gi'ti ki j'adi'se kin ningə, maji kadi oyi de'ə kin maji, ə kadi de madi te kad'a'ti el, adi rɔ'a sɔl'ɔ.

¹⁵ Nga ningə kadi oyi'ə to njeban lə'se el, nan kadi ndəji'ə to ngonkon'se.

Ta'gi, ki dɔboy'ti

¹⁶ M'dəji kadi Burəbe ki nje lapiya, inbe adi'se lapiya ki dɔkagilo'gi pəti, me nya'gi'ti pəti. Kadi Burəbe in nan'ti sese pəti.

¹⁷ Ta kuwə ji nan kin, in m'in Pol inbe ə m'ndangi ki ji'm. In be ə m'nji m'ində'n ji'm ginn makitu'gi'ti lə'm pəti; in nya ndangi lə'm m'inbe.

¹⁸ Ningə kadi memaji lə Burəbe Jeju Kirisiti in nan'ti sese pəti. Ta goto nga.

Makitu ki dɔkete ki Pol ndangi adi Timote Ta ki dɔ makitu'ti ki dɔkete ki Pol ndangi adi Timote

Makitu'gi ki joo ki Pol ndangi adi Timote eke nje ki kare ki adi Titi in makitu'gi ki Pol ulə'n sɔw dɔ'de inbe'gi ki joo kin um njekawnan'gi el. Makitu'gi ki mutə kin eli ta'gi ki ojido nya'gi ki maji kadi njekɔrnon njekawnan'gi rai dann njekawnan'gi'ti. Ginn'ə kin ə bari makitu'gi kin eyina «makitu'gi lə njekul njekawnan'gi» adi in makitu'gi ki ndangi kadi njekul njekawnan'gi.

Me makitu'ti kin Pol ulə dingəm me Timote'ti kadi uwə tɔgi'ne ba me kunme'ti ə oro rɔ'ne nan'ti ki njendo de'gi nya ki ngom ki isi tuləi njekawnan'gi nan'ti kin el. Maji kadi oo go rɔ'ne maji adi de'gi ki ta goto dɔ'de'ti ki asi rai kulə ə mbəti'de to njekɔrnon'gi ki nje kogo nyamaji'gi lə njekawnan'gi, ningə kadi dene'gi ki de'gi manyinaji dɔ'de'ti maji, rai se'de me kulə'ti. Təl oji ta Timote kadi gəri'n toki bann ə a ra'n kulə ki ojido'a ta k'in ə njekuləbər lə Kirisiti.

Kon ta'gi ki me'ti; Kandi me ta'ti 1.1-2. Ndəjinan ojido njendo de'gi nya ki ngom 1.3-20. Ta ki dɔ kelta'ti ki Luwə ki re non Luwə'ti 2. Ta ki ojido njekɔrnon'gi ki nje kogo nyamaji'gi lə njekawnan'gi 3. Mbərkində'gi kadi Timote 4. Ta ki ojido dene'gi ki njengawkoy ki ngatɔgi'gi 5. Sangi go nyakingə ki rɔta'ti 6.

Kuwə ji nan

¹ M'in Pol ki njekawkulə lə Jeju Kirisiti kigo ndigi'ti lə Luwə ki Njekaji'je kigo ndu'ti lə Jeju Kirisiti ki in nya kindəmedɔti lə'je.

² M'ndangi makitu kin m'ulə'n m'ad'i in Timote* ki in ngonn'm ki rɔta'ti, ki gorow kunme ki un adi Jeju Kirisiti. M'uwə ji'i, ningə kadi memaji ki k'oo kumtondoo ki kisimaji lə Baw'je Luwə ingi ki Burəbe lə'je Jeju Kirisiti in nan'ti sə'i.

Ta dɔ nyando'ti ki ngom

³ Toki ndɔki m'ilə'n ndu'm m'ad'i, loki m'un tarow ki dɔnangi Maseduwann'ti†, isi bebo Epeji'ti non‡. Isi'ti non kadi ndɔr mbi de'gi madi ki njendo de'gi nya ki ngom, kadi inyəi ta'a.

* 1:2 1.2 KNK 16.1 † 1:3 1.3 2Ko 1.16 ‡ 1:3 1.3 2Ko 1.8

4 Kadi ko de'gi kakin inyöi taa su'gi'ti ki kudə ki kər ginn nojiš ki ginn'ə gangi el, tado lo tołta nya kin pəti in gakinan par. A ra se'je maji do kulə'ti ki Luwə ulə ji'je'ti ne, ki gorow kunme kin el.

5 Ndu kin a re ki ndiginan ki ngarme'ti ki ar njay njay, ki me ki maji ki uwə de ki ta el, ki kunme ki rəta'ti to.

6 De'gi madi mbeti gorow ta kəji ki maji kin ə təli nanyinan ta ta ki manji'ti ki nda'a goto.

7 Rai rə'de njendo de'gi ndukun'ti lə Luwə, nan toki rəta'ti, inb'e'gi kaa gəri me ta ki isi eli el num, taa gəri ginn nyando ki isi ndoi ki togi'de kin el num to.

8 Ji gər kadi ndukun lə Luwə in ndukun ki maji loki de gər lo ra'n kulə ki gorow'ə'ti.

9 Maji kadi ji gəri ta kin maji: In de'gi ki njera nya ki dana ə ndukun re'n tado lə'de el, nan re tado lə nje mendul, ki nje tanrə, ki nje mbəti Luwə, ki njeramajel, ki de'gi ki njera nya ki nəl Luwə el, ki nje ki bəli nya'gi ki ar njay lə Luwə el, ki njetəl baw'de'gi ki kon'de'gi. *Ndukun re tado njetəl de'gi.

10 Nje ra kaya'gi, ki dingəm'gi ki nje sanginan, ki nje ndogi de'gi bər'ti, ki nje ngom'gi, ki de'gi ki njetəti ta'gi. Re tado lə de'gi pəti ki njera nya ki ɔsi ta nyando ki rəta'ti lə Luwə.

11 Nyando kin in kigo Poyta'ti ki maji ki Luwə ulə ji'm'ti. In Poyta ki maji ki toji tobar lə Luwə ki nje maji.

Memaji lə Luwə tado lə Pol

12 M'ra oyo Burəbe Jeju Kirisiti ki adi'm togi kadi m'ra'n kulə li'ə. M'ra'a oyo tado k'oo ki oo adi m'in nje ra nya ki low'ə'ti ə ulə kulə kin ji'm'ti.

13 M'in ki kete m'in njekelta ki mal do to Luwə'ti, m'in nje kadi kon de'gi li'ə, ki nje taj'a. Nan Luwə, oo kumtondoo lə'm, tado m'ra nya kin pəti kigo gər'ə'ti el, me kunme'ti el*.

14 Burəbe lə'je, kigo memaji'ti li'ə ki to mbar mbar tado lə'm adi'm kunme ki ndiginan ki gorow kində rə nan'ti ki Jeju Kirisiti.

15 Ta kin in ta ki rəta'ti ki maji kadi de'gi pəti taai ki me ki kareba: Jeju Kirisiti re donangi'ti tado kaji njeramajel'gi. Njeramajel'gi kin, m'in majel lə'm utə'de pəti.

16 Nan Luwə oo kumtondoo lə'm. Ra be kadi Jeju Kirisiti toji kisidəti li'ə sə'm, m'in ki majel lə'm utə de'gi pəti. Tado kadi in nya ndaji lə de'gi ki a uni me'de adi'ə kadi ingəi kaji ki to biti ki non'ti.

17 Kadi toji ki tobar in

lə Ngar ki nje kisi ki dokagilo'gi ki dokagilo'gi,

Ki njekoy el,
 Ki dum k'oo ki kum,
 Ki in kar'ne ba in Luwə. Amen.†

Pol ulə dingəm me Timote'ti

18 Ngonn'm Timote, ndu ki m'ad'i ə to kin: Kigo ta'gi'ti ki de'gi ki njekeltakita Luwə'ti eli do'i'ti kete, m'ndigi kadi uwə ta'gi kin sə'm, rɔ'n rɔ ki maji.

19 Rɔ rɔ ki maji, ki me ki maji ki uwə de ki ta el. De'gi madi mbeti kadi me'de uwə'de ki ta, adi kunme lə'de tuji.

20 Dann de'gi'ti kin, Imene ingi ki Alegijandir in'ti non. M'ulə Imene‡ ingi ki Alegijandir§ ji Satan'ti, kadi ndoi kelta ki mal do Luwə'ti gogi el nga.

2

Nyando ki do kelta'ti ki Luwə

1 Kete non nya'gi'ti pəti, m'dəji kadi de'gi dəji nya Luwə, kadi eli si'ə ta, kadi kɔyi'ə nya, kadi rai'ə oyo tado de'gi pəti.

2 Maji kadi elita ki Luwə tado ngar'gi, ki nje konbe'gi pəti, kadi j'isi maji jəge me be'ti, me donan'ti ki Luwə, ki buki nan'ti.

3 In kin ə in nya ki maji ki nəl Luwə lə'je ki Njekaji'je.

4 Tado Luwə lə'je ge kadi de'gi pəti ingəi kaji ə tei me gər ta'ti ki rɔta'ti.

5 Toki rɔta'ti Luwə in kareba, taa Nje ra mbunə de'gi'ti ki Luwə in kareba tɔ. In de, in Jeju Kirisiti.

6 In ki re adi rɔ'ne koy'ti kadi ugə'n do de'gi pəti. In kin ə in mannaji ki Jeju man dokagilo'ti ki Luwə oji.

7 In ki tado kin ə, Luwə ində'm nje kiləmbər taki njekawkulə. Ta ki m'el kin in ta ki rɔta'ti um in ta ngom el. Luwə ində'm kadi m'in njendo ta ki ojido kunme ki ta ki rɔta'ti ginn de'gi ki dangi dangi ki in *Juwipi'gi el.

Ta ki ojido dingəm'gi ki dene'gi me kəykawnan'ti

8 In be ə, m'ndigi kadi dingəm'gi elita ki Luwə ki lo'gi pəti ki ji ki kɔy taa* ki me ki ar njay ki wongi goto'ti, ki gaki goto'ti.

9 Be tɔ ə, maji kadi dene'gi kaa ku kɔ'de in kigo row'ti ki dana, ki ndɔjita el, kadi to low'ə'ti. Ningə kadi parei rɔ'de ki kuwə bisi do'de nəm nəm ki ɔr ki gat'a in ngayn, mədi ki gat'a in ngayn, ki ku ki gat'a in ngayn el.

10 Nan kadi uləi kulə ra'gi ki maji ki toji maji kadi dene'gi ki eyina n'in njera kuləbər lə Luwə yo taa.

† 1:17 1.17 Amen in ta Ebirə ki kɔr me'ə nan in rɔta'ti, kadi in be. ‡ 1:20

1.20 2Ti 2.17 § 1:20 1.20 2Ti 4.14 * 2:8 2.8 Tekitaga 9.29; 1Ngar'gi 8.22

¹¹ Dɔkagilo nyando'ti me kəykwannan'ti, maji kadi dene isi keke oo dɔ nyando um elta el, ki kulə dɔ ginn tɔgi'ti.

¹² Bay taa, madi tarow dene kadi ndo nya de ki dingəm el num, kadi aw ki tɔgi dɔ'a'ti el num, nan kadi isi keke um elta el.

¹³ Tado Adam ə Luwə ra'a kete bay ta ra Ebi.

¹⁴ In Adam ə Su əd'ə el, nan in dene ə əd'ə adi aldo ndu Luwə†.

¹⁵ Be kaa, dene a aji ki gorow lə ngonn ki koji, toki re uwə tɔgi'ne ba me kunme'ti, me ndiginan'ti, ki me kar njay'ti, ki hal ki aldo maji el.

3

Njekɔrnon njekawnan'gi

¹ Ta ki m'aw to m'el kam in ta ki rɔta'ti: Re de madi sangi kadi n'in njekɔrnon njekawnan'gi ningə, in kulə ki maji ə ndigi ra.

² Ningə maji kadi de ki njekɔrnon njekawnan'gi in de ki kanji ta madi dɔ'ne'ti, in ngaw dene ki kareba, in de ki njekuwə rɔ'ne ginn tɔgi'ne'ti, in de ki njegosita, in njera nya ki gorow'ə'ti, in de ki njera mbah, taa maji kadi in de ki asi ndo nya de'gi tɔ.

³ Maji kadi in gon kanyi yiwi kandi nju el num, in de ki njetonrɔ el num, nan in de ki sɔl lɔm lɔm, de ki nje ge kɔl el. Taa kadi in njera ta nar el tɔ.

⁴ Maji kadi in de ki asi kində kum'ne go me kəy'ti lə'ne, ningə kadi ra adi ngann'a'gi in nje təl rɔ'de go ta'ti, ki njebukinan'ti.

⁵ Tado re de asi kində kum'ne go me kəy'ti lə'ne el ə, ra bann ə a ində kum'ne maji go njekawnan'gi'ti lə Luwə wa?

⁶ Maji kadi in njekunme ki sigi el, nan to kɔjirɔ aw si'ə adi osi me takigangi'ti toki Su osi'n me'ti be.

⁷ Maji kadi de'gi ki njekunme'gi el kaa, elita ki maji dɔ'a'ti, kadi təl nya kidi el, taa kadi osi me kuləkikiyə'ti lə Su el tɔ.

Nje kogo nyamaji'gi lə njekawnan'gi

⁸ *Nje kogo nyamaji'gi lə njekawnan'gi kaa, maji kadi in de'gi ki njera nya ki rɔta'ti, maji kadi in de'gi ki njekelta mindi'de joo el. A in gon kanyi yiwi kandi nju el, ke a in njera ta nyakingə ki gorow'ə'ti el, el tɔ.

⁹ Maji kadi ngəmi ta lə Luwə ki te ki dɔ'a me kunme'ti kin ki ngarme ki ar njay kanji kuwə de ki ta.

¹⁰ Kete non kulə'ti, maji kadi nanyi'de oyi taa. Go nan koo'ti, re in ki kanji ta madi dɔ'ti ningə, asi kadi in nje kogo nyamaji'gi lə njekawnan'gi kare.

† 2:14 2.14 Lotum 2.7-22, 3.1-6

¹¹ Dene'gi ki nje kogo nyamaji'gi læ njekawnan'gi kaa, maji kadi in njera nya ki asi kadi de'gi buki'de'ti, in nje kel de'gi ta ki majel ndil de'ti el, ta kadi in de'gi ki asi kuwæi ro'de ginn togi'de'ti to. A in de'gi ki nje ra nya ki low'æ'ti me kulæ ra'de'gi'ti pæti.

¹² Maji kadi de'gi nje kogo nyamaji'gi læ njekawnan'gi in nje dene ki kare, kadi in de'gi ki indæi kum'ne go ngann'de'gi'ti, kigo me kæy'ti læ'de maji.

¹³ Tado nje ki rai kulæ kogo nyamaji'gi læ njekawnan'gi maji, ingæi kosikuræ, ta asi kadi elita ki me ki tinyi kati kibo ki ulæ ngiræ'ne do kun'ti ki, uni me'de me to Jeju Kirisiti'ti.

Nya ki Luwæ te ki do'a

¹⁴ M'indæ me'm do'ti kadi me ndo'gi'ti ki ngayn el ne, m'a m'aw m'ingæ'i. Nan m'ndangi makitu kin m'ulæn m'ad'i,

¹⁵ kadi re nja'm nanyi bay kaa, gæri'n row ra kulæ læ'i me Kæy'ti læ Luwæ. Adi in njekawnan'gi læ Luwæ ki nje kisi kumngayira. Toki kagi ngawdann kæy ingi ki ngiræ kæy in togi kæy, be to æ, njekawnan'gi in togi nyando ki ro'ta'ti læ Luwæ.

¹⁶ Nya ki Luwæ te ki do'a adi'je æ j'indæ me'je do'ti in nya kibo ngayn ki dum manji,

Nya'gi ki in ki te do'a ojido Jeju Kirisiti æ toi kin:

Oji ro'ne to de kigo daro'ti,

Ningæ, Ndil Luwæ far'a de ki dana,

Malayka'gi oyi'æ,

De'gi ilæimbær ki ojido'a dann ginn de'gi'ti ki dangi dangi,

De'gi uni me'de adi'æ ki lo'gi pæti donangi'ti.

Luwæ un'æ aw si'æ doran'ti me kosikuræ'ti.

4

Ta do njendo de'gi nya ki ngom

¹ Ndil Luwæ elta ar njay ene: Dokagilo ki doboy'ti, de'gi madi a inyæi go kunme læ'de ko, kadi doyanan ki ndil'gi ki nje kædi de'gi. Taa a doyanan ki nyando ki in ro ndil'gi'ti ki majel.

² Njendo de'gi nya ki ngom ki njekædikum de'gi ki ta ki ndar ta'de'ti ne, ki me'de uwæ'de ki ta do majel'ti el, a ædi'de kadi buki'de mu. Njendo de'gi nya ki ngom kakin in de'gi ki me'de ri tonni.

³ Ko degæ'gi kakin ogi kadi de'gi taai nan, taa ogi kadi de'gi so'i nya'gi madi to. Nan Luwæ indæ nyakuso'gi pæti kadi de'gi ki uni me'de adi'æ, ki gæri ta ki ro'ta'ti, so'i nya'gi kin ki oyo ki ra.

⁴ Ki ro'ta'ti, nya'gi pæti ki Luwæ ra'de maji. Nya ki kadi de mbæti goto. K'in æ kadi kuso'a in ki oyo ki ra Luwæ.

⁵ Tado ta læ Luwə, ki kelta ki Luwə tæli nya'gi kin pæti ki kar njay'ti.

⁶ Loki re ɔr ginn nya'gi kin ki taga adi ngannkon'i'gi oyi ningə, a in njekuləbər ki maji læ Jeju Kirisiti. A tɔji kadi in de ki ul rɔ'i ki ta'gi ki ɔjido kunme, ki nyando ki rɔta'ti ki ndolo go'ə maji.

Pol ulə dingəm me Timote'ti

⁷ Maji kadi ɔsi su'gi ki kudə ki kum'ə goto ngərəngi. In su'gi ki ɔsi ta ta læ Luwə. Ində dɔ rɔ'i'ti kadi isi'n me ɓol Luwə'ti.

⁸ K'ində dɔ rɔ'ti tado k'ingə nya me'ti, to ngodi ki kanyi kin maj'a in non, nan k'in ə, in ngayn el. Nya ra kigo ɓol Luwə'ti a ra maji ki de me nya'gi'ti pæti. Tado kunndu in səm'ti, adi in kaji ki dɔnangi'ti ne ki in ki dɔran'ti.

⁹ Ta kin in ta ki rɔta'ti ki maji kadi de'gi taai ki me ki kare.

¹⁰ Rɔ'je ki j'isi j'adi kon, ki rɔ ki j'isi ji rɔi, in tado me'je ki j'ində dɔ Luwə'ti ki nje kisi kumngayira. In ə in Njekaji de'gi pæti ki dɔnangi'ti ne, adi in nje'gi ki uni me'de adi Jeju Kirisiti.

¹¹ In kin ə in nya ki kadi ində mbər'ə adi de'gi ə ndo'de tɔ.

Nyandaji tado njekunme'gi

¹² Adi de madi kidi tado k'in ki in basa el. Nan kadi in nyandaji tado njekunme'gi, me takel'ti, me panjiyə'ti, me ndiginan'ti, me kunme'ti, ki me kar njay'ti.

¹³ Biti kadi m'təl'n m're m'ingə'i, m'ndəj'i kadi ində rɔ'i ta tudə Makitu'ti læ Luwə, ta kiləmbər ta'ti, ki ta ndo de'gi ndu Luwə'ti.

¹⁴ Ononyi kadi kidi kadikare ki Luwə adi kigo memaji'ti læ'ne. Adi ki gorow læ de'gi ki njekeltakita'a'ti, ki elita dɔ'i'ti, ki gorow læ ngatɔgi'gi ki njekɔrnon njekawnan'gi, ki indəi ji'de dɔ'i'ti.

¹⁵ Maji kadi ində rɔ'i ta kulə'ti kin ra ki me ki kareba. Ra be kadi de'gi oyi kaw ki kete læ'i to taga takum'de'ti.

¹⁶ M'ndəj'i kadi kum'i ədi dɔ rɔ'i'ti inbe, taa dɔ nyando'ti læ'i num tɔ. Uwə tɔgi ba me'ti. Re ra be ningə, a aji rɔ'i inbe taa a aji de'gi ki nje k'oo dɔ nyando læ'i tɔ.

5

Hal Timote ki rɔ njekawnan'gi'ti

¹ Ononyi kadi ndangi de ki ɓugə, nan kadi ɔj'ɔ ta ki ndu'i ki sɔl to baw'i ə isi el'ə ta be. Basa'gi kaa, maji kadi in ra'de to ngannkon'i'gi ki me darɔ'ti be tɔ.

² In ra ki dene'gi ki bugæi to kon'i'gi ta nganmandi'gi to konnann'i'gi be to. In ra nya kin pæti ki mærtæ ki ar njay non'de'ti.

Njengawkoy'gi

³ Maji kadi indæ kum'i go njengawkoy'gi'ti ki ræta'ti ki bukinan'ti, ingi ki de ki njera se'de goto.

⁴ Re njengawkoy aw ki ngann'ne'gi eke ngannkaw'ne'gi non ningæ, maji kadi, ngann'a'gi eke ngannkaw'a'gi ndoi nyara kigo row'ti læ Luwæ dæ njekoji'de'gi'ti. Sow dæ'de kadi oyi go njekoji'de'gi toki njekoji'de'gi oyi go'de kete be to. Tado nyara ki be kin æ næl Luwæ.

⁵ Njengawkoy ki ræta'ti, in in ki de ki njera si'æ goto, ki isi ki kar'ne ba, indæ me'ne dæ Luwæ'ti par. Dækagilo'gi pæti, kondæ ki kada, isi elta ki Luwæ, dæj'æ kadi ra si'æ.

⁶ Nan njengawkoy ki isi ta koo majiro'ne'ti me kaya'ti ki ra, re ra'n ki dæ'ne taa non kaa, in de ki koy me ndil'ti.

⁷ Nya'gi ki kadi indæ'de mbær'æ æ tokin, kadi sii ki dæ'de taa ki kanji ta madi dæ'ti.

⁸ Re de madi oo go noji'ne'gi el, kibo utæ, oo go de'gi ki me køy'ti læ'ne el, in de ki ilæ kunme læ'ne kæ. De ki gær Luwæ el kaa in soti utæ bay.

⁹ Njengawkoy, kete taa kadi ndangi to'a mbunæ nje'gi'ti ki njekawnan'gi isi oyi go'de, maji kadi bal'a asi dæ mehen k'aw ki kete non, taa kadi in dene nje ra nya ki low'æ'ti ki kete in nje ngaw ki kare.

¹⁰ Maji kadi de'gi gæri'æ oji go kulæra'a ki maji. Maji kadi in de ki kete in nje koti ngann'gi num, njerambah'gi num, nje togi nja de'gi ki kar njay læ Luwæ num*, in njera ki de'gi ki nya ki to te dæ'de'ti num. Taa in nje ra kulæ'gi ki maji ki gorow'gi ki dangi dangi num to.

¹¹ Ononyi kadi ndangi to njengawkoy'gi ki ræ'de to mbol bay me makitu'ti. Ndangi to'de el tado loki bo ta dingæm ra'de ningæ, a inyæi k'un ræ læ'de tado kun go Kirisiti kæ, æ a taai ngaw.

¹² Ra'a ki be kin a re ki ta ki gangi dæ'de'ti, tado manji ta kunme læ'de ki kete.

¹³ Nya ki rangi bay a tæli njedaw'gi. Ningæ kulæ ra'de kibo ngayn in kulæ lo galala ki takøy læ de'gi par. In njedaw'gi par el, nan indæi taa far go daw'ti, taa in nje kindæ gængi dæ ta'ti læ de'gi to. Nya ki lagi'de el kaa, ilæi ta'de sæm'ti. Ningæ takel'de kaa to biriri to.

¹⁴ In tado kulæ ra'gi ki be kin æ, maji kadi njengawkoy'gi ki ræ'de to mbol bay taai dingæm ki rangi. Kadi oji ngann'gi

* 5:10 5.10 Luk 7.44

ə indəi kum'de go me kəy'ti lə'de to kadi njeban ingə row el'n takimal do'je'ti el.

¹⁵ M'elta kin be tado njengawkoj'gi ngayn ki ro'de to mbol bay iləi kunme lə'de ko ə uni go *Satan.

¹⁶ Re njekunme ki dene madi aw ki njengawkoj'gi me kəy'ti lə'ne non ningə, maji kadi inbe ngəm'de. Loki ra be ningə in nya koti ki cy ə un do njekawnan'gi'ti, kadi njekawnan'gi rai ki njengawkoj'gi ki ro'ta'ti ki de ki njera se'de goto.

Njekornon njekawnan'gi

¹⁷ Maji kadi ngatogi'gi ki nje ra kulə maji dann njekawnan'gi'ti ingəi kosikurə ki nyakugə goji ki asi ta kulə lə'de nja joo. Kibo utə, in nje'gi ki sii adi ro'de kon tado kojitara, ki ndo de'gi ta lə Luwə.

¹⁸ Tado ndangi me makitu'ti lə Luwə eyina: «De a doo ndugidu ta mangi'ti el, dokagilo'ti ki a njiyə do ko'ti kadi kand'a te.» Taa makitu lə Luwə el bay to ene: «Maji kadi de ki nje ra kulə ingə nyakugə goji ki asi ta kulə ki ra†.»

¹⁹ Re de madi elta ki majel do ngatogi'ti, ə de'gi joo eke mutə manyinaj'a el ningə, ononyi kadi in ndigi si'ə do'ti.

²⁰ Nje ki rai majel, maji kadi in ndangi'de takum kosi'gi'ti kadi ndəgə'gi boli.

²¹ M'ndəj'i takum Luwə'ti ki takum Jeju Kirisiti'ti, taa takum malayka'gi'ti ki Luwə mbəti'de, kadi in təl ro'i go ta'gi'ti ki m'el'i. In təl ro'i go'ti ki kanji kun ki madi'gi ə k'inyə nje ki nungi, ki kanji kor kum de'gi dana.

²² Nya ki maji kadi in gər ə to kin: Oti kadi ində ji do de'ti kalangi ba kadi təl nje ra kulə dann njekawnan'gi'ti. Maji kadi ində ro'i nan'ti ki de do majel'ti li'ə el. Ningə, inbe ar ro'i njay do majel'ti.

²³ Ningə, maji kadi anyi mann ki ndul inbe kareba par el, nan kadi anyi yiwi kandi nju nden be nden be to kinyi tado monyi ki me'i'ti ki ra adi ro'i ta kati el ki dokagilo'gi pəti kin.

²⁴ De'gi madi'gi ginn majel lə'de to taga kete bay taa kadi ta ki gangi re do'de'ti. Nan nje ki nungi, majel lə'de to lo kiyə'ti biti kadi ta ki gangi taa a or ginn'de ndo ki gogi'ti.

²⁵ Kuləra'gi ki maji kaa to be to. Nje ki madi to taga wangi. Ningə nje ki nungi, re to taga wangi el kaa, a toi lo kiyə'ti ratata el to.

6

Ta do bər'gi'ti

† 5:18 5.18 Ndukun ki nja joo 25.4; 1Ko 9.9; Mat 10.10; Luk 10.7

¹ De'gi pæti ki uni me'de ki in bær'gi, maji kadi ulæi dɔ'de ginn tɔgi'ti læ be'de'gi. Ulæi dɔ'de ginn tɔgi'ti læ be'de'gi kadi de elta ki mal dɔ tɔ Luwə'ti el, taa dɔ nyando'ti ki ji ndo'se kin el tɔ.

² In go'ti el kadi bær'gi ki be'de'gi in njekunme'gi, uni girə dɔ k'in ngannkon me ta'ti læ Luwə ə mbeti kadi ulæi dɔ'de ginn tɔgi'ti læ be'de'gi. K'in'de ngannkon nje ndiginan me ta'ti læ Luwə kakin ə maji kadi rai kulə adi'de ki kete non bay, tado in ngannkon de'gi ki njekunme'gi ə sii rai kulə adi'de.

Njendo de'gi nya ki ngom ki ra ta nyakingə

³ Ta ki m'aw to m'el'i kam, in ta ki maji kadi in ndo de'gi ə ndəji'de kadi rai kul'ə. Re de madi ndo de'gi nya ki rangi, ə inyə gorow ta ki rɔta'ti læ Burəbe lə'je Jeju Kirisiti, ki gorow nyando kigo kunme'ti lə'je kin ningə,

⁴ in de ki k'un dɔ taa tɔl'ɔ, taa in de ki isi day tɔ. Nya ki gər in ta ki manji ki to rɔ'a'ti to monyi. In nje sangi ta me ta ki manji dɔ ta'gi ki kar'de goto. Ningə lo kin ə, jangi'gi, ki gakinan'gi, ki tajinan'gi, ki ta ki tətəi dɔnan'ti tei'ti.

⁵ Ta ki manji ki ginn'ə gangi el, mbunə de'gi'ti ki kur dɔ'de goto, ki ngonn merta ki nden ki ɔjido ta ki rɔta'ti goto dɔ'de'ti, te lo kin'ti non. Ningə məri kadi, kunme kadi Luwə in row k'ingə nya.

⁶ Toki rɔta'ti, kunme kadi Luwə in nyakingə kibo ngayn, re de ra ronel dɔ nya ki to me ji'ə'ti.

⁷ Toki ji re'n me dɔnangi'ti ki ji'je kare, be tɔ'a j'a ji təl'n ki ji'je kare.

⁸ In be ə, re j'ingəi nyakusɔ'je ki ku rɔ'je ningə, kadi ji ra ronel dɔ'ti.

⁹ De'gi ki sangi kadi n'təli njenyakingə ki ngayn ki row'gi ki dangi dangi, osi me kuləkikiyə'ti me nyanan'ti. Osi me kuləkikiyə'ti ki gorow ra ta nya ki to mbo, ki ki majel, ki aw ki de'gi me nya'ti ki majel, ki me tuji'ti.

¹⁰ Tado ra ta nar in ngirə majel'gi pæti. Nje ki madi uni rɔ'de ba pæti indəi taa sangi nar'ti, adi ndəmi sanyi gorow kunme'ti. Ningə inbe'gi ki dɔ'de adi kon ndil'de.

Rɔ rɔ ki maji

¹¹ Nan in ki in de læ Luwə, anyi rangi kadi nya'gi'ti kin, maji kadi in sangi row nyara ki dana, ki bol Luwə, ki kunme, ki ndiginan, ki koreme, ki sɔl ləm ləm.

¹² Rɔ rɔ ki maji ki ɔjido kunme, uwə kisikidɔtaa ki to biti ki non'ti səm, tado Luwə bari kadi ingə kisikidɔtaa kin, dɔkagilo'ti ki un ndu'i taa man'n naji ki maji dɔ'ti non bulə de'gi'ti.

13 M'ndəj'i takum Luwə'ti ki njekində nya'gi pəti, taa ki non Jeju Kirisiti ki un ndu'ne ki taa mannaji ki rəta'ti non Ponsi Pilati'ti*,

14 kadi in ngəm go mbərkikində ki ingə kin maji, me kar njay'ti ki kanji ta madi dɔ'i'ti biti kadi Burəbe Jeju Kirisiti təl re'n.

15 Burəbe Jeju Kirisiti a re dəkagilo'ti ki Luwə oji, Luwə ki nje majikur, ki in ki kar'ne ba aw ki tɔgi konbe, In Ngar lə ngar'gi ki Burəbe lə burəbe'gi,

16 In ki kar'ne ba in Njekoy el, Isi me kunji'ti ki de asi kadi te kadi'ti el. De kare ki dɔnangi'ti ne ki oo'ə ki kum'ne goto. De ki asi k'oo'ə goto. Tɔbar ki togi ki to biti ki non'ti in li'ə! Amen!

Ta ki ɔjido njenyakingə'gi

17 In njenyakingə'gi ki dɔnangi'ti ilə ndu'i adi'de kadi indəi gu'de el. El'de kadi uwəi kul nyakingə'gi ki a tuji kam el, nan kadi uwəi kul Luwə ki nje kadi'je nya'gi pəti, ji'ə ɔy el, kadi j'isi'n me rɔnel'ti.

18 El'de kadi rai maji, kadi ki nyakingə'de in kuləra ki maji. Ningə kadi in de'gi ki ji'de ɔy el, kadi lowəi nyakingə'gi lə'de adi de'gi ki rangi.

19 Re rai be ningə, isi kawi nyamaji'gi lə'de indəi lo ngəm nya'ti ki maji ki ngan tado ndɔ ki lo ti'ti, kadi ingəi kaji ki rəta'ti.

Ta ki dɔboy'ti ki kuwə ji nan

20 In Timote, maji kadi ngəm nya'gi pəti ki Luwə ulə me ji'i'ti kin səm. Ɔsi rɔ'i ngərəngi kadi ta'gi'ti ki k'el ki nda'a goto, ki ɔsi ta ta lə Luwə, ɔsi rɔ'i ngərəngi kadi ta'gi'ti ki manji kigo nya gər'ti ki ngom ki dɔnangi'ti ne.

21 De'gi madi uwəi kul nyagər kin, adi ndəmi gorow kunme lə'de.

Kadi memaji lə Luwə in sese.

* 6:13 6.13 Jan 18.36-37, 19.11

Makitu ki nja joo ki Pol ndangi adi Timote Ta ki do makitu'ti ki nja joo ki Pol ndangi adi Timote

Pol ndangi makitu kin kagilo ki in key dangay'ti. Pol ulə dingəm me Timote'ti kadi uwə tōgi'ne ba me kagilo'ə'ti ki nje tusi kunme lə'de k'inyə kə banyinan ki do mad'a'ti do mad'a'ti. Maji kadi Timote elta lə Luwə ningə ndo'de nya ulə'n dingəm me'de'ti ningə kadi inbe ore me'ne. Maji kadi in ngəm makitu ki ndangi ki ar njay lə Luwə kadi ori tarow me kisikidōtaa'ti lə'i nu kadi in nyando lə'i nu (3.14-16). Maji ndaji kunme, kuwətōgiba, kisidoti, ki ndigi lə Pol ki te doboy ndo kisikidōtaa'ti li'ə (4.6-7).

Kon ta'gi ki me'ti: Kandi me ta'ti ki oyo ki ra Luwə 1.1-7. Poyta ki maji in kon 1.8-2.13. Kulə dingəm me nan'ti tado kiləmbər Poyta ki maji ki ronel 2.14-4.8. Ta'gi ki ojido Pol inbe ki kuwə ji nan 4.9-22.

Kuwə ji nan

¹ M'in Pol ki njekawkulə lə Jeju Kirisiti kigo ndigi'ti lə Luwə. Kulə ra'm in kadi m'iləmbər ta kaji ki Luwə un du'ne adi do'ti ki takul kində rə nan'ti me tə Jeju Kirisiti.

² M'ulə ki makitu kin mad'i in Timote* ki in ngonndigi lə'm. M'uwə ji'i ə m'dəji kadi memaji ki k'oo kumtondo ki kisimaji lə Luwə ki Baw'je ingi ki Burəbe lə'je Jeju Kirisiti in nan'ti sə'i.

Pol ra oyo Luwə

³ M'ra oyo Luwə ki m'nji m'ra kulə mad'a ki ngarme ki ar njay ki uwə'm ki ta toki kaw'm'gi† rai kete be tə. Kondo ki kada loki m'nji m'elta ki Luwə ningə, me'm olo do'i'ti.

⁴ Loki me'm olo do non'ti lə'i‡, bo k'oyi ra'm ngayn kadi ronel lə'm rosi.

⁵ Me'm olo do kunme'ti lə'i ki rōta'ti. Kunme kin in rə kawi Loyisi'ti kete bay taa to rə kon'i Enisi'ti tə. M'tadi el kadi kunme kin in ngarme'i'ti tə.

Pol dəji Timote kadi ingə kon sə'ne tado Poyta ki maji

⁶ Tado kin ə, m'olo me'i do ta'ti kin kadi ində kum'i maji go kadikare'ti lə Luwə ki ingə kigo memaji'ti li'ə, loki m'ində ji'm do'i'ti.

* 1:2 1.2 KNK 16.1 † 1:3 1.3 Plp 3.4-5 ‡ 1:4 1.4 1Ti 1.3

⁷ Toki rɔta'ti, Ndil ki kar njay ki Luwə adi'je, in Ndil ɓol el, nan in Ndil ki rosi ki tɔgi ki ndiginan. Taa in Ndil kində dɔ rɔ'ti tɔ.

⁸ Adi rɔ'i sɔl'i tado man naji dɔ Burəbe'ti lə'je el. Taa adi rɔ'i sɔl'i dɔ'm'ti, m'in ki m'in kəy dangay'ti tado li'ə kin el tɔ. Nan kadi ingə kon sə'm tado Poyta ki maji kigo tɔgi'ti ki Luwə adi.

⁹ Luwə ki aji'je in be'je, kadi kisikidɔtaa lə'je in kisikidɔtaa ki ar njay. Ra nya kin be tado kulə ra'je'gi el, nan in kigo ndigi'ti ki memaji'ti li'ə. Memaji kin Luwə adi'je me tɔ Jeju Kirisiti'ti kete taa kadi ində dɔnangi.

¹⁰ Memaji kakin j'oyi ki kum'je ngəsine ki takul re lə Njekaji'je Jeju Kirisiti. In ə koy təl nya ki kare'ti. Ningə ki takul Poyta ki maji, ra adi ji gəri kaji ki kisi kumngayira ki ar njay njay tɔ.

¹¹ In tado Poyta ki maji kin ə Luwə ində'm to nje kiləmbər num, njekawkulə num, taa njendo de'gi nya num tɔ.

¹² In kin ə, in ginn k'ingə kon lə'm ki ngəsine kin. Nan rɔ'm sɔl'm dɔ'ti el. Toki rɔta'ti, m'gər Luwə ki m'un me'm m'ində dɔ'a'ti kin ɓəti. M'gər maji kadi tɔgi Luwə asi gaki kadi ində kum'ne go nya'ti ki adi'm biti dɔboy ndɔ'ti.

¹³ Nyando ki ingə rɔ'm'ti, un to nyandaji me kunme'ti ki me ndigi nan'ti me tɔ Jeju Kirisiti ki adi'je me kində rɔ nan'ti si'ə.

¹⁴ In ngəm go nyando ki adi'nu ki takul Ndil Luwə ki isi me'je'ti maji.

Kuwə rɔ ba lə Onejipɔr

¹⁵ In gər kadi nje ki dɔnangi Aji'ti mbeti m'in. Pijel in ki Hermojenn in mbunə'de'ti tɔ.

¹⁶ Ki ɔjido Onejipɔr, kadi ra maji lə Burəbe in dɔ me kəy'ti li'ə. Toki rɔta'ti, ulə dingəm me'm'ti taa taa. Ta rɔ'a sɔl'ɔ dɔ'm'ti me k'in'm kəy dangay'ti kin el tɔ.

¹⁷ Dɔkagilo ki te Rɔm'ti, sangi'm ki rɔ ki tinyi kati kadi ingə'm.

¹⁸ M'kəy Burəbe Jeju kadi adi Burəbe Luwə oo kumton-doo lə Onejipɔr ndɔ gangi ta'ti. Taa inbe ki dɔ'i, in gər utə ndəgi de'gi pəti, kulə'gi pəti ki Onejipɔr ra adi'm dɔnangi Epeji'ti.

2

Njerɔ lə Kirisiti ki maji

¹ In ngonn'm Timote, maji kadi uwə tɔgi ba me memaji'ti ki j'ingəi ki takul kində rɔ nan'ti me tɔ Kirisiti kin.

² Ningə nyando ki ingə rɔ'm'ti takum bulə de'gi'ti, maji kadi in ndo de'gi ki nje ra nya ki low'ə'ti ki asi gaki kadi ingi kaa, uni ndoi de'gi ki rangi kete tɔ.

³ Ingə kon sə'm to njerɔ ki maji lə Jeju Kirisiti.

⁴ Njerɔ madi dann njerɔ'gi'ti ki ge kadi n'nəl kibo ki do'ne'ti, ki ində rɔ'ne ta nya'gi'ti ki rangi yo goto.

⁵ Nje kanyi ngodi ki a ingə nya kugə goji'ne loki re anyi ngodi kigo ndukun'ti el goto.

⁶ Nje ndoo ki nje ra kulə ki togi'ne ə a ra ronel do kandi ko'ti kete.

⁷ Maji kadi in mərta do ta'ti ki m'el'i kin maji ningə, Burəbe a adi tər kadi in gər'n ndəgi nya'gi pəti tigə.

Adi me'i olo do Jeju Kirisiti'ti

⁸ Adi me'i olo do Jeju Kirisiti'ti ki in ginn kaw'ti lə *Dabidi, Jeju Kirisiti ki ində taa dann nje koy'gi'ti kigo Poyta'ti ki maji ki m'nji m'ilə mbər'ə.

⁹ In tado Poyta ki maji inbe kin ə, m'nji m'ingə'n kon. Doi m'in ki kulə gindi to de ki nje tɔl de be. Nan ta lə Luwə de ki asi do'a goto.

¹⁰ Be ə, m'tugə ta'm njaki do nya'gi'ti pəti tado nje'gi ki Luwə mbəti'de, kadi ingi kaa, ingəi kaji ki in me to Jeju Kirisiti'ti, nan'ti ki kəsikurə ki ratata tɔ.

¹¹ Ta ki m'a m'el kam in ta ki asi kadi de uwə kul'ə:

Re j'oyi nan'ti ki Kirisiti ə,

J'a j'isi kum ba nan'ti si'ə tɔ.

¹² Re j'uwəi togi'je ba si'ə ə,

J'a j'oniyibe nan'ti si'ə tɔ.

Re j'ene ji gəri'ə el ə,

In kaa a ene n'gər'je el tɔ.

¹³ Re j'in nje ra nya ki low'ə'ti el ə,

In nje ra nya ki low'ə'ti.

Tado a manji ta gər rɔ'ne el ratata.

Njera kulə ki rɔ'a sɔl'ɔ el

¹⁴ Maji kadi nanyi ki lo kolo me'de do ta'gi'ti kin taa taa. Ki non Luwə'ti, el'de ki togi kadi gakinan do ta'gi'ti ki nda'de goto kin el. In kin a ra nya madi el, nan a tuji de'gi ki nje ko do'a to tuji yo.

¹⁵ Ində do rɔ'i'ti kadi in te non Luwə'ti to de ki asi, njera kulə ki rɔ'a sɔl'ɔ do kulə'ti li'ə el, iləmbər Poyta ki maji ki rɔta'ti lə Luwə ki gorow'ə'ti.

¹⁶ Mbəti ta ki manji'gi ki nda'de goto ki osi ta kunme. Toki rɔta'ti, nje'gi ki ta'gi ki be kin nəl'de, ndan'de ngal ki Luwə par par.

17 Nyando lə'de to to dobay ki aw ki kete kete kin be. Imene* ingi ki Pileti in mbunə de'gi'ti kin to.

18 In sanyi kadi ta'ti ki rəta'ti. Ningə eli eyina, nje koy'gi indəi taa lo koy'ti nga. In be ə, tuji ki kunme lə nje ki nan'gi.

19 Be kaa, ngirə kəy ki ngan ki Luwə ində kin isi lo kisə'ti. Luwə ndangi ta'gi kin do'ti ene: Burəbe gər de'gi lə'ne bəti. Maji kadi de ki ra ki bər to Burəbe, kadi anyi sanyi kadi majel'ti.

20 Me kəy ki bo'ti, de a ingə ngoo'gi ki ra ki ər eke ki ningə kasi par el, nan a ingə nje ki madi'gi ki rai'de ki kagi eke hanji to. Nje ki nan'gi, in tado ra kulə ndo madi'gi par. Nje ki nungi, in tado ra kulə ki ndo'gi pəti to.

21 Re de madi ar rə'ne njay do majel'gi'ti kin, a to to nyara kulə kəsigon, ki kində ta dangi, ki nda'a to'ti tado bə'ə, ki ra go'ə kete tado kulə'gi pəti ki maji.

Nje ra kulə lə Burəbe

22 Maji kadi ər rə'i kə me nyənn'gi'ti lə darə ki dəkagilo basa'ti. In sangi row ra nya ki dana, ki kunme, ki ndiginan, ki kisi ki nan ki lapiya, ki nje ki isi elita ki Burəbe ki me ki ar njay.

23 Mbəti ta ki manji'gi ki pasira ki nda'a goto. Ta ki manji'gi ki be kin a re ki gaki nan.

24 Toki rəta'ti, de ki nje ra kuləbər kadi Burəbe, in de ki a gaki el. Nan in de ki a ɔji ndiginan lə'ne ki rə de'gi'ti pəti num, de ki asi ndo de'gi nya num. A in de ki a isi do ta'ti ki njeramajel'gi to.

25 Ki mindi ki səl ləm ə a ilə'n ta de'gi'ti ki nje kəs'ə ta. Domaji ə Luwə a ra adi inyəi gorow njiyə'de kadi tei me gər ta ki rəta'ti, taa a təli uni hangal ki maji gogi.

26 A tei me kuləkikiyə'gi'ti lə Su ki uwə'de dangay'ti, ginn togi'ne'ti kadi rai ndigi li'ə.

3

Nya'gi ki a rai nya doboy ndo'gi'ti

1 Maji kadi in gər toki me ndo'gi ki doboy'ti, kagilo'gi ki ngan a rei.

2 De'gi a təli nje ra ta nya, nje ndigi nar. A in nje kində gu'de, nje kun do'de taa, ki nje kelta ki mal do to Luwə'ti. A in nje təl rə'de go ta'ti lə nje koji'de'gi el. Ningə, a asi kadi rai oyo Luwə el to. Taa a iləi koji do nya'gi'ti lə Luwə el to.

3 K'oo tor de goto rə'de'ti, k'oo kumtondoo goto rə'de'ti, elita ki majel ndil de'ti, panjiyə'de a ala mban. In nje ra

* 2:17 2.17 1Ti 1.20

nya ki to ki de'gi kanji koo kumtondoo, taa a in nje kosi ta nyara ki maji to.

⁴ A in njekundo nan, nje ra nya ki do togi'ti, kundo ta a tal'de njekumto'gi'ti. A ndigi ronel ki donangi'ti utə Luwə.

⁵ A oji gidi ro'de'ti toki n'in nje bol Luwə, nan toki ro'ta'ti, manji ta gər togi læ kunme. Or ro'i ko kadi ko de'gi'ti ki be kin.

⁶ Mbunə ko de'gi'ti kin, a ingə nje ki isi uri me kəy'ti læ dene'gi ki nje togi goto, uwəi'de me kuləkikiyə'gi'ti læ'de. Dene'gi kakin rosi ki majel, inyəi ro'de adi nyənn'gi ki dangi dangi læ darə.

⁷ Si ta ndo nya'gi'ti ki dokagilo'gi pəti, nan lo kadi asi tei me gər ta ki ro'ta'ti goto ratata.

⁸ Toki dokagilo'ti ki kete, Janesi ingi ki Jambiresi osi ta *Moji kakin ə*, nje'gi kin kaa osi ta, ta ki ro'ta'ti to. In de'gi ki nya'gi læ'de aw se'de me nyara ki majel'ti yo, ki kunme læ'de kaa, nda'a goto to.

⁹ Lo k'aw kete læ'de ki ngayn a goto, tado de'gi a gəri nyara'de'gi ki majel toki ndo'gi'ti ki kete, de'gi gəri nya ra'gi ki majel læ Janesi ingi ki Jambiresi kin be to.

Pol ndəji Timote kadi ngəm go nyando ki ingə rə'ne'ti

¹⁰ Nan in, ində kum'i oo'm me nya'gi'ti pəti: Me nyando'ti læ'm, me panjiyə'm'ti, me kojitara'gi'ti læ'm, me kunme'ti læ'm, me kisidoti læ'm, me ndigi nan'ti læ'm, taa me kuwəto'giba'ti læ'm to.

¹¹ In gər row ki de'gi indəi kum ndo tado Poyta ki maji, ki kon'gi ki ngayn ki m'ingə me bebo'ti ki Antiyosi, ki Ikoniyom, taa me be'ti ki Lisitir to†. To ki ro'ta'ti m'ingə kon ngayn inbe, nan taa taa, Burəbe isi orim me nya'gi'ti kin ko.

¹² To ki ro'ta'ti, de'gi pəti ki gei njiyə me bol Luwə'ti ki takul kində ro nan'ti læ'de me to Jeju Kirisiti a ingəi kon.

¹³ Nan de'gi ki nje mendul, ki njendon te'gi a awi kete kete me majel ki ra'ti par par. Me kuləra'de'gi'ti, a ədi ndəgi de'gi toki inbe'gi kaa de'gi ki rangi ədi'de be to.

¹⁴ Nan ki ojido'i, maji kadi uwə go nya'gi pəti ki in ndo ə in ta to nya'gi ki ro'ta'ti kin sə'm. Tado in gər de'gi ki ingə nyando kin ro'de'ti bəti‡.

¹⁵ Dokagilo ki in ki du'i ba bay ə in gər ta'gi ki ndangi ki ar njay læ Luwə kin. Ta'gi kin a asi kadi'nu nyagər ki ro'ta'ti, ki a te sə'i kaji'ti ki takul kunme kadi Jeju Kirisiti'ti.

¹⁶ Tado Makitu ki ndangi læ Luwə pəti, Luwə adi Ndil'ne ki ar njay ra ki de'gi adi ndangi. Ningə nda'a to'ti tado ndo

* 3:8 3.8 Tekitaga 7.11, 22 † 3:11 3.11 KNK 13-14 ‡ 3:14 3.14 1.5, 2.2

nya de, kadi ɔji'de adi mbəti nyara ki majel, tado ndaji de ad'a ra dana, tado ndo nya de kadi panjiyə in dana non Luwə'ti.

¹⁷ In be kadi de lə Luwə in ki kasinan berere me nya'gi'ti, kadi ra'n kulə'gi pəti ki maji.

4

Iləmbər Poyta ki maji

¹ In be ə, takum Luwə'ti ki takum Jeju Kirisiti'ti ki a gangi ta do de'gi'ti ki sii ki do'de taa ke nje koy'gi, ki tado təl re li'ə ki Konbe li'ə:

² m'dəj'i kadi iləmbər Ta kin par par, dəkagilo'ti ki maji eke in ki majel. Ɔr de'gi tarow, ndəji'de do hal'ti ki majel, ulə dingəm me de'gi'ti ki takul nyando lə'i, ki kisidoti ki kanji k'inyə ta.

³ Tado dəkagilo a re non, de'gi a mbeti nyando ki rəta'ti, ə a rai nya'gi kigo me ge'gi'ti lə'de. A sangi njendo de'gi nya ngayn ki a gugi do'de gugi kadi ndoi'de nya'gi ki mbi'de ndigi k'oo.

⁴ A uti mbi'de do ta'ti ki rəta'ti, ə təli rə'de go Su ki kudə'ti yo.

⁵ Nan in, maji kadi ində do rə'i'ti me nya'gi'ti pəti. Uwə rə'i ba me kon'gi'ti. Maji kadi in ra kulə kiləmbər Poyta ki maji lə'i kin maji. Ində kum'i go ra kuləbər'ti lə Luwə maji to.

Pol tɔlta ngodi

⁶ Ki ɔjido'm, dəkagilo re kadi m'ilə rə'm kadikare'ti m'adi Luwə nga. Dəkagilo koy lə'm re nga.

⁷ M'ro rə ki maji, m'təl ta ngodi lə'm, m'ngəm go kunme lə'm.

⁸ Ngosine, nya kugəgoji nje təti rə'gi, adi in nyara ki dana ki a to ratata isi nginə'm. Burəbe ki in njegangita ki dana, a adi'm ndo gangita'ti. A adi'm m'in par el, nan de'gi pəti ki ndigi təl'ə, ə sii nginəi ndo'a dfele.

Poyta'gi ki dəboy'ti

⁹ M'dəj'i kadi ində do rə'i'ti, ə re kalangi ingəm.

¹⁰ Tado Dəmasi inyə'm kə, ə aw Tesaloniki'ti, tado nya maji'gi ki dənangi'ti, ki dəkagilo'ti ki bone uwə me'ə. Kiresansi aw dənangi Galasi'ti. Ningə Titi aw Dalmasi'ti to*.

¹¹ Luki ki kar'ne ba par ə nanyi sə'm ne. In re ki Marki kum'i'ti adi'm tado a ra sə'm maji ngayn me kuləbər'ti ki in ji'm'ti†.

¹² M'ulə Tisiki me bebo'ti ki Epeji‡.

* 4:10 4.10 Kol 4.14; Plm 24; 2Ko 8.23; Gal 2.3; Tit 1.4 † 4:11 4.11 KNK 12.12,25; Kol 4.10 ‡ 4:12 4.12 KNK 20.4; Epe 6.21-22; Kol 4.7-8

¹³ Dɔkagilo ki a re ə, un ku kul lə'm ki m'inyə me kəy'ti lə Karpusi, me bə'ti ki Tirowasi[§] kin ji'i'ti re'n adi'm. Ɔy makitu'gi lə'm ji'i'ti tɔ. Kibo utə, in makitu ndar'gi kin.

¹⁴ Alegijandir* ki kɔdi ko nya'gi adi'm kon ngayn, nan Burəbe a ugə kigo kulə ra'a'ti.

¹⁵ In kaa, maji kadi ində kumkədi dɔ rɔ'i'ti rɔ'a'ti tɔ, tado mbəti ta'gi lə'je ki tɔgi'ne ngayn.

¹⁶ Ndo gangi ta'ti lə'm ki dɔkete, de kare ki re ra go'm'ti goto: de'gi pəti inyəi m'in kɔ. Kadi Luwə tudə majel kin dɔ'de'ti el.

¹⁷ Nan Burəbe in sə'm nan'ti. In ə adi'm tɔgi kadi m'ilə'n mbər Poyta ki maji li'ə m'tɔl'n ta'a, kadi de'gi pəti ki in *Juwipi'gi el oyi dɔ'a. In ə ɔri'm kɔ ta bɔl'ti.

¹⁸ Burəbe a ɔri'm kɔ ta nya'gi'ti ki majel pəti. Ningə a aji'm tado Konbe li'ə ki dɔran'ti tɔ. Tɔji in li'ə ki dɔkagilo'gi ki dɔkagilo'gi! *Amen.

Kuwə ji nan ki dɔboy'ti

¹⁹ Uwə ji Pisisika num, Akilasi num adi'm. Taa uwə ji de'gi ki me kəy'ti lə Onejipɔr tɔ†.

²⁰ Erasi nanyi bəbo Korenti'ti. Tiropim in ki monyi adi m'inyə Mile'ti‡.

²¹ In sangi row kadi re kete non nanyi kul'ti. Ebulu, ki Pudansi, ki Linusi, taa Kilodiya ki ndəgi ngannkon'je'gi pəti uwəi ji'i.

²² Kadi Burəbe in sə'i, ningə kadi memaji li'ə nanyi sese pəti tɔ.

§ 4:13 4.13 KNK 20.6 * 4:14 4.14 1Ti 1.20 † 4:19 4.19 KNK 18.2; 2Ti 1.16-17
‡ 4:20 4.20 KNK 19.22, 20.4, 21.29; Rɔm 16.23

Makitu ki Pol ndangi adi Titi Ta ki do makitu ki Pol ndangi adi Titi

Pol ndangi makitu kin adi Titi ki in Juwipi el nan un me'ne adi Kirisiti. Titi isi Kireti'ti kadi oo go njekawnan'gi ki gorow'ə gorow'ə ningə kadi ində de'gi ki ta goto do'de'ti to ngatogi'gi dann Njekawnan'gi'ti. Kadi ndangi nje ki sii mbiri Poyta ki maji, yəti'ə basi nya ki rangi'ti ningə inbe in təl nyandaji ki rə njekawnan'gi'ti pəti me takel'i'ti num, me kuləra'i'ti num. Luwə aji de'gi ki uni me'de kitakul k'oo kumtondoo li'ə, ningə adi'de Ndil. Be ə, njekunme ki ra ra kadi tōgi me kində rə'ne rigi rigi ta ramaji'ti kadi ra.

Kon ta'gi ki me'ti: Kandi me ta'ti 1.1-4. Ta ki ojido ngatogi'gi 1.5-9. Nyando ki dana 1.10-2.15. Kulə dingəm me njekawnan'gi'ti 3.1-11. Dəboy ta 3.12-15.

Kuwə ji nan

¹ M'in Pol ki njekuləbər lə Luwə, m'in ki njekawkulə lə Jeju Kirisiti ə m'ndangi makitu kin. M'in njekawkulə kadi de'gi ki Luwə mbəti'de uni me'de. Taa kadi m'oji'de kadi gəri nya ki rəta'ti kigo ndu Luwə'ti tō.

² Be kadi indəi me'de do kaji'ti ki biti ki non'ti, ki Luwə ki nje ngom el, un ndu'ne adi'je do'ti kete non nya'gi'ti pəti.

³ Luwə oji ta lə'ne adi de'gi gəri ki takul kulə ki ulə ji'm'ti kadi m'ilə mbər dəkagilo'ti ki inbe; oji. M'ilə mbər kigo ndu'ti li'ə in ki Njekaji'je.

⁴ M'ndangi makitu kin m'ad'i in Titi* ki in ngonn'm ki rəta'ti. In ngonn'm ki rəta'ti me kunme'ti, ki j'in kareba do'ti. Kadi memaji ki kisimaji lə Luwə ki Baw ingi ki Jeju Kirisiti ki Njekaji'je in nan'ti sə'i.

Kulə ki kadi Titi ra me be ki Kireti'ti

⁵ M'inyə'i gogi dənangi'ti ki Kireti kadi to toлта kulə'gi ki nanyi. Ningə kadi ində ngatogi'gi do nje kawnan'gi'ti me bebo'gi'ti kare kare pəti. Ində'de kigo kōji'ti ki ndōki m'oji'i.

⁶ Ningə maji kadi ngatogi in de ki kanji ta do'ti, in ngaw dene ki kareba, kadi in de ki ngann'a'gi in njekunme'gi, ki kadi de ində taa do'de'ti ojido hal ki majel eke do ngan el.

⁷ Maji kadi njekərnon njekawnan'gi in de ki kanji ta madi do'ti, tado in njengəm nya lə Luwə. Kadi in nje tōji rə'ne

* 1:4 1.4 2Ko 8.23; Gal 2.3; 2Ti 4.10

el, in nje wongi el, in gon kanyi yiwi kandi nju el, in nje ro el, taa kadi in nje ge nya kigo row'ti ki dana el, el to.

⁸ Maji kadi in njera mbah, kadi in nje ndigi nyara ki maji, in nje kelta ki gorow'ə'ti, in de ki dana, in de ki ar njay, in njekuwə rə'ne ginn tōgi'ne'ti.

⁹ Maji kadi uwə rə'ne ngan me ta'ti ki rōta'ti, ki aw nan'ti ki nyando ki ingə. Lo kin'ti, a asi kadi ulə dingəm me ndəgi de'gi'ti ki nyando ki rōta'ti. Taa a asi kadi oji nje'gi ki sii ndoi nya'gi ki rangi kadi gəri toki ndəmi row to.

¹⁰ De'gi ngayn dann Juwipi'gi'ti in nje mbəti təl rə'de go ta'ti ki rōta'ti, sii tudəi ta'gi ki biriri, sii ədi de'gi ki ta ki nda'a goto.

¹¹ Adi uti ta'de do ta'gi'ti lə'de. Tado turi do de'gi me kəy'gi'ti ngayn ki nyando ki kadi de ndo el. Rai be kadi ingəi nyakingə ki gorow'ə'ti el ji de'gi'ti.

¹² De kare dann'de'ti, adi in njekeltakita'de'ti inbe'gi ene: «De'gi ki Kireti'ti in nje kelta ki ngom ki ndo'gi pəti, in de'gi ki mann'de majel, in njera ta me'de, ki njedaw'gi.»

¹³ Ningə ta ki el kin in ta ki rōta'ti, ə maji kadi ndangi'de ki rə tinyi, kadi in njekunme ki rōta'ti.

¹⁴ Um kadi təli rə'de go su'gi ki kudə'ti lə *Juwipi'gi kigo mbərkikində'ti lə de'gi ki nje mbəti ta ki rōta'ti kam el.

¹⁵ Ki rə de'gi'ti ki ar njay, nya'gi pəti ari njay to, nan ki rə de'gi'ti ki ari njay el, ki de'gi ki njekunme'de el, nya ki ar njay goto rə'de'ti. Nya ki ar njay goto rə'de'ti, tado nyagər lə'de, ki me'de'ti uwə'de ki ta adi tuji.

¹⁶ De'gi kin, elita ta'de'ti ne toki n'gəri Luwə, nan kulə ra'de manji ta gər'ə. In njera nya ki to njen, in nje tanrə'gi, asi kadi rai nya madi kare ki maji, el.

2

Ta do de'gi'ti ki tōgi, ki ngann basa'gi ki mand'i'gi, ki bər'gi

¹ Ningə ki sōw do'i, maji kadi in ndo nya ki aw nan'ti ki nyando ki rōta'ti.

² In bugə'gi kadi in de'gi ki njekuwə rə'de ginn tōgi'de'ti, kadi asi ta kōsikurə, kadi in de'gi ki njera nya ki gorow'ə'ti, kadi awi ki kunme ki tōg'ə to, kadi in de'gi ki awi ki ndiginan me'de'ti, kadi in nje kore me'de.

³ El bugə dene'gi kah'a'ti inbe kin be to. El'de kadi panjiyə'de in panjiyə de'gi ki ari njay, kadi in nje kelta ki majel do de'gi'ti el, taa kadi in gon kanyi yiwi kandi nju el to. Ningə, kadi in njendo nya ki maji.

⁴ Maji kadi ndoi dene'gi ki do du'gi kadi ndigi ngaw'de'gi ki ngann'de'gi.

⁵ Kadi in njera nya ki gorow'ə'ti, in nje ngəm rɔ'de ar njay, in nje kində kum'de go me kəy'gi'ti lə'de maji, in de'gi ki maji, in njekulə dɔ'de ginn tɔgi'ti lə ngaw de'gi. Re rai be ningə, de'gi elita ki mal dɔ ta'ti lə Luwə el.

⁶ El ngann basa'gi ki ngann mandi'gi tɔ, kadi awi ki hal ki maji me nya'gi'ti pəti.

⁷ Ningə inbe ki dɔ'i, maji kadi in nyandaji me nyara'gi'ti ki maji tado lə'de. Kadi nyando lə'i in nyando ki low'ə'ti ki a re ki bukinan'ti.

⁸ Kadi ta keli in ta kel ki ar njay, ki de asi kadi a el yan'ne ɔsi'n kad'a el. Re in ra be ningə, nje kɔsi ta a gəri nya ki kadi rai el, kadi awi ki ta ki majel kare kadi eli dɔ'je'ti el.

⁹ El bər'gi kadi uləi dɔ'de ginn tɔgi'ti lə be'de'gi me nya'gi'ti pəti. Kadi be'de'gi ingəi maji rɔ'de'ti. Kadi manji ta be'de'gi'ti el,

¹⁰ taa kadi bɔgi'de el tɔ. Kadi nanyinan ki lo ki ra dann'ti ki asi nan berere, kadi be'de'gi adi'de me'de. Be ə, me nya'gi'ti pəti, a adi de kɔsikurə dɔ nyando'ti lə Luwə ki Njekaji'je.

Memaji lə Luwə

¹¹ Luwə tɔji memaji lə'ne, ki in ginn kaji lə de'gi pəti ki taga wangi.

¹² Memaji lə Luwə kin ndo'je kadi ji tusi nyara kigo bɔl Luwə'ti el, ki nyənn nya lə dɔnangi j'inyəi kɔ. J'inyəi kɔ kadi j'isi ki dɔ'je taa dɔkagilo'ti ki bɔne kin me njiyə'ti kigo row'ti ki dana, ki təl rɔ go ndu Luwə'ti.

¹³ Ji rai be ta kadi ji nginəi maji ki j'indəi me'je dɔ'ti, kadi ji nginəi ndo ki Luwə lə'je kibo, ki Njekaji'je Jeju Kirisiti a te'n me tɔji'ti lə'ne.

¹⁴ Kirisiti ki un rɔ'ne adi tado lə'je, kadi ugə'n dɔ'je ta nya ra'ti ki majel pəti. Gangi dɔ'je kadi ji təli de'gi li'ə ki k'ar njay. De'gi ki k'ar njay, ki tingəi bil me nyara'gi'ti ki maji.

¹⁵ In kin ə, in nya ki kadi in ndo de'gi, kadi ulə'n dingəm me'de'ti. Tɔgi kɔrnɔn de'gi ki awi'n kin, kadi ndangi'n'de ki rɔ tinyi katɪ. In ra adi de madi kid'i el.

3

Panjiyə njekunme'gi

¹ Olo me njekunme'gi kadi uləi dɔ'de ginn tɔgi'ti lə ngar'gi ki nje konbe'gi. Kadi təli rɔ'de go ta'ti lə'de, ningə kadi rai dɔ nja'de'ti ta ra nya'gi'ti ki maji maji pəti.

² El'de kadi elita ki majel dɔ de madi'ti el, kadi in nje ge kɔl el, kadi in njekulə de'gi noji nan'ti, kadi de'gi pəti gəri sol ləm ləm lə'de tɔ.

³ Tado j'inbe kaa, kete do'je goto, j'in nje tel ro go ta'ti el, ji ndam row, j'in ginn togi'ti la nyenn'gi la daro, ki k'oo majiro'gi ki dangi dangi. J'isi ta ra me ndul'ti ki ta ndingonya'ti, de'gi mbeti'je taa j'inbe kaa ji mbeti nan to.

⁴ Nan loki Luwe ki Njekaji'je toji maji ki ndigi la'ne ki taga tado la de'gi kin o j'ingoi kaji.

⁵ Luwe aji'je ki gorow kulə ra'je'gi ki dana el, nan in kigo k'oo kumtondoo li'ə inbe. Aji'je ki tarow la mann batəm koji ki sigi, ki tarow la Ndil Luwe ki tel'je de'gi ki sigi'ti*.

⁶ Ndil Luwe buki Ndil ki kar njay kin do'je'ti ki ta'a ba, ki takul Jeju Kirisiti ki Njekaji'je.

⁷ Luwe buki Ndil ki k'ar njay do'je'ti kigo memaji li'ə, kadi tel'je de'gi ki dana takum'ne'ti kadi ji nginən kaji ki to biti ki non'ti ki j'ində me'je do'ti.

⁸ Ta kin o in ta ki asi kadi ra kul'ə. Ningə m'ndigi kadi ra do'ti ngan, kadi de'gi pəti ki uni me'de adi Luwe, indəi ro'de ta nyara'gi'ti ki maji maji. In kin o in nya ki maji ki nda'a to'ti tado la de'gi pəti.

⁹ Ningə, ta ki manji nan'ti ki to mbo, ki k'or ginn noji'gi, ki gangi nan, ki kol nan do ndukun'gi'ti kin, in nya ki nda'de goto, o maji kadi osi ro'i ngərangi ko kadi'de'ti†.

¹⁰ De ki nje re ki gangi nan dann njekawnan'gi'ti, maji kadi ndor mbi'ə nja kare, ndor ki nja joo, a re oo ta la'i el ningə, maji kadi os'ə ngərangi.

¹¹ In gər maji kadi de ki be kin, in de ki ndam row. O re nanyi ki lo ra majel'ti ningə, isi gangi ta do ro'ne'ti inbe.

Ta'gi ki doboy'ti

¹² Ndo ki m'a m'ulə Artemasi eke Tisiki‡, o te ro'i'ti o, kadi in kalangi re ingə'm Nikopolisi'ti. Tado m'un ndu'm kadi nanyi kul osi do'm'ti Nikopolisi.

¹³ Maji kadi ində kum'i go Jinasi'ti, ki nje gər ndukun'gi ingi ki Apolosi§ maji. Ra se'de do row mbah'ti la'de. Ra se'de kadi nya madi du'de el.

¹⁴ Maji kadi de'gi ki in de'gi la'je, ndoi k'aw kete me nyara'gi'ti ki maji. Be o, a gəri lo ra ki de'gi ki nya to ro'de. Ningə, kisikidotaa la'de a in kare ki ndangi el to.

¹⁵ De'gi pəti ki in sə'm nan'ti ne uwəi ji'i. Uwə ji njendigi'gi madi'je'gi, ki in njekunme'gi.

Kadi memaji la Luwe in nan'ti sese pəti.

* 3:5 3.5 Jan 3.5 † 3:9 3.9 1Ti 1.4 ‡ 3:12 3.12 2Ti 4.12 § 3:13 3.13 KNK 18.24; 1Ko 16.12

Makitu ki Pol ndangi adi Pilemon Ta ki do makitu'ti ki Pol ndangi adi Pilemon

Makitu kin in makitu ki Pol ndangi adi Pilemon ki ojido'a inbe ta dangi. Pilemon in njekunme, in ngatogi me be'ti. Onejim in bær læ Pilemon ə te kəy læ be'ne anyi. Dɔkagilo madi ingəi nan ki Pol. Kitakul Pol ə Onejim un me'ne adi Kirisiti. Ngɔsine Pol ad'a təl aw rɔ Pilemon'ti gogi ningə el Pilemon kadi uwə ki rɔ'ne'ti um oo'ə to bær par el nga, nan oo'ə to ngonkon me Kirisiti'ti.

Kon ta'gi ki me'ti: Kandi me ta'ti 1-3. Oyo ki Pol ra Luwə ojido kunme læ Pilemon 4-7. Pol naji Onejim 8-22. Dɔboy ta 23-25.

Kuwə ji nan

¹ M'in Pol ki m'in dangay'ti tado Poyta ki maji læ Jeju Kirisiti, nan'ti ki ngannkon'gi Timote, j'ulə ki makitu kin j'uwə'n ji'i in Pilemon. In njendigi ki ngayn ta in madikulə'je tɔ*.

² J'uwə ji konnann'je Apiya, taa Arsiپی ki in madi rɔ læ'je tado læ Kirisiti kin tɔ†. Ningə j'uwə ji Njekawnan'gi ki sii me kəy'ti læ'i in Pilemon tɔ.

³ Kadi memaji ki kisimaji læ Baw'je Luwə in ki Burəbe læ'je Jeju Kirisiti in sese.

Ndigi nan ki kunme læ Pilemon

⁴ M'ra oyo Luwə læ'm tado dɔkagilo'gi pəti ki m'nji m'el si'ə ta ningə, me'm olo do'i'ti in Pilemon.

⁵ Tado m'oo poy'i kadi in ndigi ngann'gi læ Luwə pəti. Kunme ningə, adi me'i Burəbe Jeju Kirisiti tɔ.

⁶ M'in dəji kadi kində rɔ nan'ti læ'i se'je do kunme'ti te ki kandi nya ngayn. Kunme kin a toji kadi de'gi gəri kulə'gi pəti ki maji ki j'asi ra ki takul kində rɔ nan'ti læ'je ki Jeju Kirisiti.

⁷ Ngonkon'm, m'ingə rɔnel ki mesol ngayn tado ndigi læ'i, tado ngann'gi læ Luwə ingəi mesol ki gorow ndigi læ'i kin.

Nya dəji læ Pol tado Onejim

⁸ In be ə, re m'ingə togi me tɔ Kirisiti'ti kadi m'oj'i nya ki maji kadi ra kaa,

* 1:1 1.1 13, 22, 23 † 1:2 1.2 Kol 4.17

9 m'ge kadi, ki takul ndiginan ki to dann'je'ti, m'in dæji nya to dæji yo. Toki oo'n, m'in Pol m'bugə, ta dəkagilo'ti kin m'in me kəy dangay'ti tado læ Jeju Kirisiti,

10 m'dəj'i nya kare tado ngonm'm ki me Kirisiti'ti Onejim. Ngosine, m'in təl baw'a kigo ta'ti læ Jeju me kəy dangay'ti ne‡.

11 Kete in de ki nda'a goto takum'i'ti, ningə ngosine təl de ki nda'a to tado læ'je joo pəti.

12 M'təl m'ulə ki rə'i'ti gogi, in ki in de darə'm.

13 M'ge ngayn kadi m'in ngəm'ə rə'm'ti ne kadi ra kulə adi'm tor'i'ti, dəkagilo'ti ki m'in'n dangay'ti tado Poyta ki maji læ Jeju.

14 Ningə m'ndigi ra nya madi ki kanji ko yan'i, el. Mərta ləm in kadi ra maji læ'i in kigo me ndigi'ti læ'i inbe, um in ki tōgi ki kində də'ti el.

15 Dəmaji ə, Onejim gangi nan sə'i dəkagilo ki nden be, kadi re ingə gogi ningə, isi sə'i biti.

16 A ingə gogi to bər el nga. A oo'ə to de ki gat'a in ngayn utə bər. A oo'ə to ngonkon'i ki nje ndigi læ'i me Kirisiti'ti. M'ndig'ə ngayn, nan m'in gər kadi ndigi ki in a ndig'ə a utə yan'm bay, kigo darə'ti, eke kigo row'ti læ Luwə.

17 In be ə, re oo'm to madikulə'i ningə, uwə rə'i'ti toki in m'inbe ə uwə'm rə'i'ti be.

18 Re ra sə'i nya madi ki low'ə'ti el, eke aw ki bəngi læ'i də'a'ti kaa, ində də'm'ti.

19 M'in Pol inbe ə m'in ndangi ta kin ki ji'm. M'a m'ugə'i bəngi kin. Maji kadi in gər toki m'aw ki bəngi də'i'ti, adi in darə'i inbe.

20 Oyo Ngonkon'm, m'dəj'i kadi ra kulə kin adi'm me tə Burəbe'ti. In ra adi me'm səl me tə Kirisiti'ti.

21 Me'm olo də təl rə go ta'ti læ'i dəkagilo'ti ki m'nji m'ndangi'n makitu kin mad'i. Ningə m'gər kadi a ra toki m'dəj'i. Be el ə, a ra utə in ki m'dəj'i kin bay.

22 Ningə m'dəj'i kadi ində də kəy madi dana adi'm. Tado m'ində me'm də'ti kadi, takul k'el ki isi elita ki Luwə tado ləm kin, a ra adi nje konbe'gi a inyəi m'in ta adi'se.

Kuwə ji nan ki dəboy'ti

23 Epapirasi uwə ji'se. In sə'm nan'ti kəy dangay'ti ne tado læ Jeju Kirisiti§.

24 Madi kulə'm'gi, Marki* in ki Arisitarki†, ta Dəmasi‡ in ki Luki§ uwəi ji'se tə.

25 Kadi maji læ Burəbe Jeju Kirisiti in nan'ti sese.

‡ 1:10 1.10 Kol 4.9 § 1:23 1.23 Kol 1.7, 4.12 * 1:24 1.24 2Ti 4.11 † 1:24 1.24 KNK 19.29, 27.2; Kol 4.10 ‡ 1:24 1.24 Kol 4.14; 2Ti 4.10 § 1:24 1.24 Kol 4.14

Makitu ki ndangi kadi Ebirə'gi Ta ki dɔ makitu'ti ki ndangi kadi Ebirə'gi

Makitu kin in ki ndangi kadi kuti njekunme'gi ki in Juwipi koji'gi. Njendanga ndigi ndəji'de kadi uwəi go kunme lə'de ba um inyəi go'ə ko el. Jeju utə malayka'gi. In ngonn lə Luwə. In memaji lə Luwə ki te ki dɔ'a kagilo'ti ki dɔboy'ti. Luwə ində burəɔ njekujənyamosi kadikare ki biti ki non'ti. Ta k'in'ə kibo lə njekujənyamosi kadikare kakin ə, ulə'n'je noji nan'ti ki Luwə ki gorow kadi ki adi rɔ'ne nja kareba. Be ə ində'n ngangi kujənyamosi kadikare da'gi ki ra kulə me kəykawnan'ti lə Juwipi'gi. Maji kadi ji ra kaji jagi jagi el. Kagilo kindəkumndoo'ti, nya ki te dɔ njekunme'gi'ti ki me Koki Kunmindi'ti, in nyakoji ki ra tɔgi kulə dingəm me njekunme'gi'ti ki dɔkagilo'ti lə Kirisiti, kadi uwəi tɔgi'de ba. Maji kadi j'uri kum'je ki dɔ Jeju'ti, in ki j'ində kunme lə'je dɔ'a'ti lo tunginn'ə'ti biti dɔboy'o'ti.

Kon ta'gi ki me'ti: Kandi me ta'ti: Kirisiti in tekido ki dɔboy'ti lə Luwə 1.1-3. Kirisiti utə malayka'gi ki njekeltakita Luwə'ti 1.4-4.13. Kirisiti in kibo lə njekujənyamosi kadikare ki rɔta'ti 4.14-7.28. Kirisiti in nje ra mbunə'je'ti ki Luwə ojidɔ kunmindi ki sigi 8.1-9.22. Kirisiti in njekujənyamosi kadikare ki asi nan berere. 9.23-10.39. Maji lə kunme kadi Kirisiti 11-12. Kisikidɔtaa lə njekunme 13.1-19. Kelta ki Luwə ki kuwə ji nan 13.20-25.

Luwə elta de'gi ki takul Ngonn'ne

¹ Dɔkagilo'ti ki kete, Luwə elta ki kaw'je'gi nja banyi banyi, taa ki row'gi ki dangi dangi tɔ ki takul de'gi ki njekeltakita'a'ti.

² Ningə ki ngosine kin, dɔkagilo ki dɔboy'ti, Luwə el'je ta ki takul Ngonn'ne. In ki takul'ə ə Luwə ra'n dɔran ki dɔnangi ki nya'gi pəti ki me'ti, taa ad'a inbe nya'gi pəti tɔ.

³ Kunji ki əti bol lə Luwə oji rɔ'ne ki taga rɔ Ngonn'on'ti. Ningə taainan ki darɔ Baw'ne inbe ar njay njay. Kitakul ta li'ə ki aw ki tɔgi, ra adi nya'gi toi lo to'de'ti me dɔnangi'ti ne. Loki ar rɔ de'gi njay dɔ majel'gi'ti lə'de nga ningə, aw isi dɔjikɔl Luwə'ti ki nje tɔgi ki əti bol, me dɔran'ti*.

* 1:3 1.3 Pa'gi 110.1

⁴ Be ə, Ngonn Luwə in kibo utə malayka'gi sanyi. Taa Luwə ad'a tō ki in dō'de'ti pəti tō.

Ngonn Luwə in dō malayka'gi'ti

⁵ Malayka madi kare ki Luwə el'ə ta dann mad'a'gi'ti ene: In ngonn'm, Adi m'in m'təl baw'i bone goto.

Taa, ta ki ene:

M'a m'in baw'a

ə in, a in ngonn'm kin, te ta'a'ti ki rō malayka'ti madi el ratata tō[†].

⁶ Nan dōkagilo'ti ki Luwə aw kadi ulə Ngonn'ne ki kareba me dōnangi'ti ningə, el ene:

Kadi malayka'gi lə'm pəti ɔsi məkəsi'de nanga non'a'ti.

⁷ Luwə elta ki ɔjido malayka'gi ene:

Malayka'gi rai kulə adi m'in to nəl'gi be, taa to ndonn por'gi be tō[‡].

⁸ Ningə ki ɔjido Ngonn'o, Luwə ene:

«In Luwə, a onbe ratata.

Nya ra ki dana in gəl Konbe ki a on'n be dō de'gi'ti lə'i.

⁹ In nje ndigi nyara ki dana, ə nje mbəti nyara ki go'ti el tō. Be ə, in ki in Luwə, Luwə lə'i, mbəti dann ngar mad'i'gi'ti, Ur hu ronel dō'i'tiS.»

¹⁰ Ningə təl el bay tō ene:

«In in Burəbe ə, lo kulə ngirə nya'gi'ti, ra dōnangi, ningə dōran in nyara ji'i tō.

¹¹ Nya'gi kin pəti a gotoi, nan in, a isi lo kisi'ti ratata.

Dōran ki dōnangi a ngisi to ku be.

¹² A ko'de toki de a ko'n tuwə kam be, oyo, a mbəli'de toki de a mbəl'n ku kam be.

Nan in, a mbəl el ratata.

Ningə a isi ki dō'i taa, ki dō bal'gi, ki dō bal'gi*.»

¹³ Malayka madi kare ki Luwə el'ə ta dann mad'a'gi'ti ene:

«Re isi dōjikəl'm'ti,

biti kadi m'təl njeban'gi lə'i nyakində nja'i'ti ginn tōg'i'ti goto.»

¹⁴ Ki ɔjido malayka'gi, in ndil'gi ki nje ra kulə kadi Luwə par. Luwə ulə'de kadi rai ki de'gi ki a aji'de.

2

Adi ji kidi ta ki Luwə el'je el

¹ Be ə, maji kadi nyando'gi ki j'ingəi kin, adi ji rai ji ndami el, re ji rai ji ndami ə, j'a ndəmi row.

[†] 1:5 1.5 Pa'gi 2.7; 2 Samiyel 7.14 [‡] 1:7 1.7 6-7; Ndukun ki nja joo 32.43; Pa'gi 104.4 [§] 1:9 1.9 8-9; Pa'gi 45.7-8 * 1:12 1.12 10-12; Pa'gi 102.26-28

² Ji gər kadi ta ki ndəki malayka'gi rei eli kaw'je'gi in ta ki rəta'ti*. Ningə de'gi pəti ki nje kaldə ndu kin num, nje təl rə'de go'ti el num, Luwə adi'de kindəkəji ki maji kadi ingəi.

³ Toki rəta'ti, j'inbe'gi kaa j'a n'ali kindəkəji lə Luwə kin el, re j'oyi ta kaji ki əti bol be kin to nya ki kare. Ta kaji kin, Burəbe Jeju inbe ə iləmbər'ə dəkete. Ningə nje'gi ki oyi ta'a'ti, rei manyinaj'a adi'je, toki in ta ki rəta'ti.

⁴ Luwə inbe ki do'ne mannaji do ta kel'de'ti kadi in ta ki rəta'ti ki takul nyakəji'gi ki əti bol num, nya ra'gi ki de asi ra el num, ki mboli'gi ki ra ki row'gi ki dangi dangi num to. Taa Luwə təji nya ki rangi bay, adi nje mannaji'gi kakin, kadikare'gi ki dangi dangi kigo Ndil Luwə, kigo ndigi'ti li'ə.

Jeju oyi tado de'gi ki donangi'ti ne pəti

⁵ J'isi j'elita dəkagilo'ti ki sigi ki a re. Ningə dəkagilo ki sigi kakin, in malayka'gi ə, Luwə a adi təgi do'ti el.

⁶ Makitu lə Luwə ene:

«In Luwə, nda de in ri ə kadi to me'i olo do'a'ti be wa? Eke, ngonn de in ri kadi ində kum'i go'ə'ti wa?

⁷ Ra'a adi malayka'gi in do'a'ti me ngonn dəkagilo ki nden be,

Ningə ulə jəgi piti ki kəsikurə do'a'ti.

⁸ Ɔsi kurə kadi onbe do nyakində'gi'ti pəti†.»

Loki Luwə ulə nya'gi pəti ginn təgi'ti lə de, nya madi kare ki inyə taga goto. Ningə ki ngəsine kin, j'oo kadi onbe do nya'gi'ti pəti el bay.

⁹ Nan j'oo Jeju ki kete, malayka'gi utəi'ə tado dəkagilo nden, kadi ki takul memaji lə Luwə, ki ad'a oy tado lə de'gi pəti. Ningə in tado kon ki koy ki Jeju ingə kin ə, Luwə ulə'n jəgi piti ki kəsikurə do'a'ti.

¹⁰ Toki rəta'ti, Luwə in njera nya'gi pəti, taa nya'gi pəti in yan'a'gi to. Luwə təl Jeju de ki asi nan berere'ti ki gorow kon'gi ki ingə, kadi de'gi ngayn ki təli ngann'a'gi, indəi rə'de nan'ti si'ə do təji'ti li'ə to. Tado Jeju in nje kərnənde k'aw se'de kaji'ti.

¹¹ Ningə Jeju ki nje təl de'gi ki kasi nan berere'ti do majel'gi'ti lə'de, taa nje'gi ki təli'de ki kar njay'ti ba pəti, Baw'de in kareba, adi in Luwə. Be ə, rə Jeju sol'ə el kadi bar'de ngannkon'ne'gi.

¹² Jeju el Luwə ene:

«M'a m'elta ki Ɔjido'i ngannkon'm'gi, Takum bulə de'gi'ti lə'i, m'a m'osi pa m'ulə'n təji do'i'ti‡.»

¹³ Ningə el bay:

* 2:2 2.2 10-12; Pa'gi 102.26-28 † 2:8 2.8 6-8; Pa'gi 8.5-7 ‡ 2:12 2.12 Pa'gi 22.23

«M'a m'un me'm m'adi Luwə ba pəti, bay taa:
m'ra nya ki de'gi pəti ki Luwə adi'm'de, ki toi to ngann'm'gi
beS.»

¹⁴ Toki de'gi kakin awi ki daro ki mosi kakin ə, Jeju inbe
kaa, təl rə'ne de'ti ki rəta'ti to in be to. Nga ra be kadi ki
takul koy'o, Su ki aw ki togi lə koy ji'ne'ti, təl nya ki kare.

¹⁵ Jeju oy kadi taa de'gi ilə'de taa to. De'gi ki dəkagilo
kisikidətaa lə'de pəti, sii to bər'gi me bəl koy'ti.

¹⁶ Toki rəta'ti, Jeju re kadi ra ki malayka'gi el, nan re kadi
ra ki de'gi ki ginn koji'ti lə *Abiraham.

¹⁷ In be ə, me nya'gi'ti pəti, maji kadi in to to
ngannkon'ne'gi be, kadi təl kibo lə njekujənyamosi
kadikare'gi lə'de ki oo kumtondoo lə de'gi, taa in nje ra
nya ki low'ə'ti do kulə'ti ki Luwə ad'a to. In ə, a bər majel
lə de'gi num.

¹⁸ Oyo, Jeju inbe ki do'ne ingə nya nan num, ingə kon num
to. Be ə, ngə sine kin, asi kadi a ra ki nje'gi ki nyanan'gi tei
do'de'ti.

3

Jeju in kibo do Moji'ti

¹ Ngannkon'm'gi ki njekunme'gi, ingi ki Luwə bar'se nga
kadi uwəi nan do maji'gi'ti li'ə ki in dəran'ti, maji kadi uri
kum'se ki do Jeju'ti. In ə, Luwə ulə to njekawkulə adi'je,
adi in kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi. In ki takul'ə ə,
j'uni'n me'je, ə j'isi j'elita do'ti taga takum de'gi'ti.

² Toki rəta'ti, Luwə mbəti Jeju kadi in kibo lə
njekujənyamosi kadikare'gi. In nje ra nya ki low'ə'ti ki ro
Luwə'ti ki nje mbət'ə, kadi ra kulə kin, toki ndəki *Moji
ra'n do nja'ne'ti me kulə'gi'ti pəti ki ra me Kəy'ti lə Luwə
kin be to*.

³ Toki rəta'ti, Jeju asi ta piti ki utə nya Moji sanyi toki ji
gəri kadi nje kində kəy aw ki kəsikurə utə kəy kin be.

⁴ Kəy ki aw ki nje kində ne el goto. Nga ningə njera nya'gi
pəti in Luwə.

⁵ Moji in nje ra nya ki low'ə'ti me kulə'gi'ti pəti ki ndəki
ra me Kəy'ti lə Luwə. Nan k'in ə in ngonn njekulə kare.
Kulə li'ə in kadi el de'gi ta ojidə nya'gi ki Luwə a el me
ndo'ti ki lo ti'ti.

⁶ Nan Kirisiti ra do nja'ne'ti, asi kadi j'uwə kul'ə to Ngonn
lə Luwə, ki Luwə un'ə ində do kəy'ti lə'ne. J'in ə, j'in kəy'gi
li'ə, re j'uwəi togi'je ba, taa ji rai rənel do nya kindəmedəti
lə'je to.

Kərkon lə de'gi lə Luwə

- ⁷ Maji kadi uri mbi'se oyi do ta ki Ndil Luwə el:
 Dokagilo ki bone kin, re oyi ndu Luwə ningə,
⁸ ononyi'se kadi adi me'se ngan toki ndoki kaw'se'gi tanyi
 m'in ro kin be,
 dokagilo'ti ki nanyi m'in me diləlo'ti.
⁹ Oyo in dokagilo'ti ki kaw'se'gi indəi kadi'de sə'm ə nanyi
 m'in
 go bal'ti ki došo'ti ki m'ra nya'gi m'adi oyi ki kum'de kin.
¹⁰ In be ə, wongi ra'm ngayn ki ginn koji kin,
 Adi m'el m'ene, me'de nanyi ki lo ndəm ta row'ti.
 Lo kadi gəri nya ki m'nji m'nginə ro'de'ti goto.
¹¹ Be ə, me wongi'ti lə'm, m'un'n mindi'm m'ene:
 A uri me be kərkon'ti ki m'nji m'ra tado lə'de kam el ratata†.
¹² Be ə, ngannkon'm'gi, maji kadi indəi kumkədi do
 ro'se'ti, kadi de madi kare dann'se'ti aw ki me ki majel eke
 me ngan ki kadi aw si'ə adi təl gidine adi Luwə ki nje kisi
 kumngayira el.
¹³ Toki bone Luwə nanyi ki lo kel'se ta'ti bay kin, maji kadi
 uləi dingəm me nan'ti ki ndo'gi kare kare pəti, dokagilo'ti
 ki isi oyi do ndo bar bone bay kin. Rai be kadi majel ədi de
 kare dann'se'ti adi təl nje me ngan el.
¹⁴ Toki rota'ti, j'in ki kində ro nan'ti ki Jeju Kirisiti. Nan
 k'in ə, kunme ki ndoki j'uni me'je j'adi'ə, ji təli njekunme'gi
 kin, kadi j'uwəi ba biti ta toltə nya'gi'ti.
¹⁵ Makitu lə Luwə ene:
 Dokagilo'ti ki bone kin, re oyi ndu Luwə ə,
 ononyi'se kadi adi me'se ngan toki ndoki kaw'se'gi tanyi'n
 ro diləlo'ti kin be.
¹⁶ Ke nan'gi ə, oyi ndu Luwə ə təli tanyi ro diləlo'ti wa?
 In nje'gi ki Moji ɔnon'de ə te se'de me be'ti ki Ejipiti inbe
 kin.
¹⁷ Eke nje'gi ki ra to ə, wongi ra Luwə se'de bal do so wa?
 Wongi ra Luwə ki nje'gi ki rai majel ə ninn'de ra donan'ti
 bisiri bisiri diləlo'ti kin.
¹⁸ Eke nje ki ra to ə, Luwə iw ro'ne kadi a uri be kərkon'ti
 el ratata wa? In nje ki mbeti kadi təli ro'de go'ə'ti kin‡.
¹⁹ J'oo kadi asi kur me be kərkon'ti lə Luwə el, tado mbeti
 kadi uni me'de adi'ə.

4

- ¹ Be ə, toki dokagilo kunmindi kur me be kərkon'ti lə
 Luwə nanyi bay kin ə, maji kadi j'indəi kumkədi do ro'je'ti
 kadi de madi kare nja'a nanyi gogi el.
² Tado j'in kaa, toki iləimbər Poyta ki maji adi kaw'je'gi
 inbe kin to ə, iləimbər kin adi'je to. Nan k'in ə, Poyta ki

† 3:11 3.11 7-11; Pa'gi 95.7-11 ‡ 3:18 3.18 16-18; Kər Isirayel'gi 14.1-35; Pa'gi 95.11

maji ki kaw'je'gi oyi kin, to to nya ki kare rə'de'ti, tado taai ki kunme el.

³ Ningə j'in ki j'uni me'je, j'a j'asi kadi j'uri me be kərkon'ti kin, toki Makitu lə Luwə el'n ene:

Me wongi'ti lə'm, m'iw rə'm m'ene:

A uri me be kərkon'ti lə'm el ratata*.

Nga ningə, toki rəta'ti, Luwə tolta kulə lə'ne mayinu lo tunginn dənangi'ti.

⁴ Toki rəta'ti, makitu lə Luwə elta oji'n do ndo ki nja siri ene: «Luwə ər kon me ndo'ti ki nja siri do kulə'gi'ti pəti ki ra'de†.»

⁵ Makitu lə Luwə el bay ene: «A uri me be kərkon'ti lə'm ki m'nji m'ra tado lə de kin el ratata‡.»

⁶ Nje'gi ki iləimbər Poyta ki maji adi'de kete, uni me'de do ta'ti ki Luwə el'de el. Adi lo kadi a uri me be kərkon'ti lə Luwə kin goto. Re to be kaa, tarow to tagira bay kadi nje ki rangi a uri'ti.

⁷ In be ə, Luwə ində do ndo ki rangi dana, bar'a ene: «Ndo ki bone». Luwə el ta'gi kin bal ngayn kete go ta'gi'ti ki kaw'je'gi mbeti ta'a'ti. El ta'gi kakin ki ta *Dabidi, me makitu Pa'gi'ti li'ə ki ndangi kete ene:

«Bone kin ə, oyi ndu Luwə ə, ononyi'se kadi adi me'se ngan,» toki m'el'n'se kete.

⁸ Toki rəta'ti, re Jojuwe ər non Isirayel'gi aw se'de me be kərkon'ti lə Luwə ə, Luwə a elta lə ndo kərkon ki rangi gogi el nga§.

⁹ Be ə, ndo kərkon ki rangi lə de'gi lə Luwə to non bay. A in ndo kərkon ki tanan ki ndo ki nja siri ki Luwə ər'n kon kin be.

¹⁰ Tado de ki ur lo kərkon'ti lə Luwə ə, a ər kon do kulə'ti lə'ne, toki Luwə ər'n kon do kulə'ti lə'ne kin be to.

¹¹ Be ə, maji kadi j'indəi tōgi do rə'je'ti kadi j'uri me be kərkon'ti kin. Adi j'indəi kumkədi do rə'je'ti kadi de madi kare dann'je'ti təl nje mbəti ta ki ta Luwə'ti adi osi toki kaw'je'gi osi kete kin be el nga.

¹² Ta lə Luwə in ta kisi kumngayira, aw ki tōgi ngayn to. Ta'a ati utə kiyəro ki ta kat'a in dow joo. Ta lə Luwə a ur rə'je'ti miriki miriki. A aw odi dann ngarme'je ki ndil'je nu. Ningə ta rə'je'gi ki rəti ta nan, ki mbiti kaa aw odi to. Kojitara'gi lə'je ki maji, ki ki majel ki mərta'gi ki do ngarme'je'ti kaa, ta lə Luwə te ki ginn'ə.

¹³ Nya kare ki mbunə nyakində'gi'ti lə Luwə ki iyə rə'ne takum'ə'ti goto. Nya'gi pəti naji rə'de takum'ə'ti ar njay njay. Ningə in non Luwə'ti to ə nan a ər ginn kulə ra'ne'gi.

* 4:3 4.3 Pa'gi 95.11 † 4:4 4.4 Lotum 2.2 ‡ 4:5 4.5 Pa'gi 95.7-8 § 4:8 4.8 Ndokun ki nja joo 31.7; Jojuwe 22.4

Jeju in kibo læ njekujønyamosi kadikare'gi

¹⁴ Adì j'uwæi kunme læ'je ki j'eli ta dɔ'ti non de'gi'ti taga kin ba, tado, toki rɔta'ti, j'awi ki kibo læ njekujønyamosi kadikare'gi ki aw ki tɔgi, ki ində dɔran gangi. Adì in Jeju Kirisiti ki Ngonn læ Luwə.

¹⁵ *Kibo læ njekujønyamosi kadikare'gi læ'je kakin, asi gaki kadi ingə kon se'je dɔ tɔgi kasi'gi'ti el læ'je. Toki rɔta'ti, inbe kaa, nanyi'ə me nya'gi'ti pəti to j'in be tɔ. Nan k'in ə, in osi me majel'ti nja kare el.

¹⁶ Adì j'ɔti ndəkba ki non kumbər konbɛ'ti læ Luwə ki nje memaji, ki me ki tinyi katì. Lo kin'ti ə, Luwə a inyə'n go majel'gi læ'je kɔ num, taa memaji li'ə kaa a nanyi se'je num, kadi to ra se'je dɔkagilo'ti ki me'je ge.

5

¹ Toki rɔta'ti, kibo læ njekujønyamosi kadikare'gi, kare kare pəti, Luwə ə mbəti'de dann de'gi'ti. Ningə Luwə ində'de kadi rai kulə læ'ne tado maji læ de'gi kakin. Kulə læ'de in kadi adi kadikare num, taa ujəi nyamosi kadikare adi Luwə tado majel'gi læ de'gi ki rai num tɔ.

² Kibo læ njekujønyamosi kadikare'gi inbe ki dɔ'ne kaa, aw ki kasəl'gi læ'ne ngayn tɔ. Be tɔ ə, a asi kadi oo kumtondoo læ nje ki gəri el ə rai majel ki de'gi ki ndəmi tarow.

³ In tado kasəl'gi li'ə kakin ə, a ujə mosi kadikare adi Luwə tado majel'gi læ'ne inbe num, taa tado majel'gi læ de'gi num tɔ*.

⁴ Ra kulə to njekujønyamosi kadikare in kɔsigonn, nan k'in ə de a ində rɔ'ne ki dɔ rɔ'ne tado k'ingə'n kɔsigonn kin el. De a ingə kɔsigonn kin ki takul ɓar ki Luwə ɓar'a taa. Nya kin ə ra, dɔkagilo'ti ki ɓari'n *Aron.

⁵ Be tɔ ə, yan Kirisiti kaa to be tɔ. In inbe ə adi rɔ'ne tɔɓar kadi n'təli'n kibo læ njekujønyamosi kadikare'gi ki utə ndəgə'gi el. Nan ingə ji Luwə'ti ki el'ə ene:

«In ə, in ngonn'm,
Ulə ngirə ɓone, m'in m'təl Baw'i.»

⁶ Me Makitu'ti læ Luwə, loki rangi'ti, Luwə el ɓay ene:
«In njekujønyamosi kadikare ki a isi ratata,
To Melkisedeki be†.»

⁷ Dɔkagilo'ti ki Jeju in dɔnangi'ti ne ɓay, elta ki Luwə ki row'gi ki dangi dangi, taa el si'ə ta nja banyi banyi ki sɔl dɔ, ki ndu'ne kibo taa ki mann non kum'ne'ti, Luwə ki asi kadi ta'a ta koy'ti‡. Ningə Luwə oo dɔ ndu'ə tado kulə ki ulə dɔ'ne ginn tɔg'ɔ'ti.

* 5:3 5.3 Lebitiki 9.7 † 5:6 5.6 5-6; Pa'gi 2.7, 110.4 ‡ 5:7 5.7 Mat 26.36-46; Mrk 14.32-42; Luk 22.39-46

⁸ Toki rɔta'ti, In Ngonn Luwə inbe, nan ki gorow kon'gi'ti kin pəti, ndo kadi təl rɔ'ne go Luwə'ti.

⁹ Loki Jeju tɔlta kulə'gi pəti ki ra kadi ra nga ningə, Jeju təl row kaji ki a to ratata tado de'gi pəti ki nje təl rɔ'de go'ə'ti.

¹⁰ Toki rɔta'ti, Luwə ində kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi to Melkisedeki be.

Ndangi nan tado tusi row ki maji k'inyə kɔ el

¹¹ Nya'gi toi ngayn kadi j'eli dɔ ta'ti kin, nan k'in ə, lo kadi j'ɔr me'ə kadi ar njay dɔ'se'ti adi gəri goto, tado ngan sese ngayn kadi in gəri me nya'gi kalangi.

¹² Toki rɔta'ti, dɔkagilo ki rai me ta'ti lə Luwə kin in ngayn nga, adi maji kadi təli njendo de'gi ndu Luwə nga. Nan biti bone kaa, in gei kadi de'gi ki rangi ə ndoi'se nya ɔjido ta lə Luwə ki ndoi lo kulə ngirə'ti nu inbe kin bay. Gei mba to ngann'gi ki kasi be bay um nyakuso lə ngatɔgi'gi ki tɔg'ɔ to'ti el.

¹³ De ki nanyi ki lo kanyi mba kon'ne'ti in ngonn ki kasi. Gər k'elta dɔ nya'ti ki rɔta'ti el.

¹⁴ Nga ningə, nyakuso ki tɔg'ɔ to'ti in tado ngatɔgi'gi. Tado kigo kulə'gi'ti ki isi rai ki ndo'gi kare kare pəti me kisikidɔtaa'ti lə'de, asi kadi ɔri mbunə nya ki maji ki nya majel nan'ti.

6

¹ Tado nya kin ə, maji kadi ji rai dɔ nya'gi'ti ki ndɔki ji ndoi'de kete lo kulə ngirə'ti nu ɔjido Kirisiti par el nga. Nan ki ngɔsine kin, adi ji turi kum'je dɔ nya'ti lə de'gi ki tɔgi gangi. Adi ji təli ji rei kadi ndoi'je nya'gi ki lo kulə ngirə'ti adi in: tusi kinyəi gorow njiyə'gi ki majel ki a aw se'je koy'ti kɔ,

² ki kunme kadi Luwə kin el nga to nyando'gi ki ɔjido batəm'gi ki dangi dangi, ki kində ji dɔ'ti, ki kində njekoy'gi taa lo koy'ti, ki takigangi ki biti ki non'ti lə Luwə.

³ J'a ji ndoi nan nya lə de'gi ki tɔgi gangi nga, re Luwə adi'je tarow.

⁴ Adi j'uni to nyando, ta lə nje'gi ki təli osi me panjiyə'de'ti ki kete: kum'de in ki te ki takul kunji lə Luwə. Nanyi kadikare ki dɔran'ti oyi num, taa ingəi Ndil Luwə num tɔ.

⁵ Ndigi Poyta ki maji lə Luwə kadi in ta ki maji ngayn, taa gəri nya ki ɔjido tɔgi'gi ki a rei nan'ti ki dɔkagilo ki Luwə a ulə'n ngirə konbe ki a re num tɔ.

⁶ Nan re in be kaa, təli osi me panjiyə'de'ti ki majel ki kete kin gogi. Ko de'gi kakin, lo kadi de a təl re se'de ki nja joo bay kadi inyəi gorow njiyə'de goto. Toki rɔta'ti, bəri

Ngonn læ Luwə dɔ kagidəsi'ti toki rangi bay. Ningə uləi rɔsɔl dɔ'a'ti takum de'gi'ti.

⁷ Adɪ j'uni nyando ki dɔ lo ndɔɔ'ti, loki dɔnangi anyi mann ndi ki isi ədi ki dɔkagilo'gi pəti, ə te ki kandi ki maji adi nje'gi ki de'gi ndɔi adi'de tɔ ningə, tɔji ki taga kadi Luwə njangi dɔ lo ndɔɔ kakin.

⁸ Nan re dɔnangi uwə tone'gi ki konn'gi yo ningə, in dɔnangi ki nda'a goto. Luwə a mann'a tolta dɔnangi kin in kadi uləi por dɔ'a'ti par.

⁹ Ngannkon'je'gi ki njendigi'gi lə'je, re j'elita kin be mindi kaa, jɪ gər me'je'ti maji kadi in, in dɔ row ki maji'ti. Dɔ row ki a te sese kaji'ti.

¹⁰ Toki rɔta'ti, Luwə in njera nya ki dana ki dɔkagilo'gi pəti. Adɪ me'ə a oyi dɔ nya ki maji'ti ki rai el. Rai ki njekunme madi'gi, ningə sii ta ra'a'ti ne bay. Nya ra'gi ki maji ki isi rai kin tɔji kadi in ndigi Luwə.

¹¹ Nan ndigi lə'je in kadi de ki ra dann'se'ti uwə tɔgi'ne ba, ə nanyi ki lo ra maji'ti toki sii rai kin bitɪ ndɔ ki dɔboy'ti. Ningə a ingəi nya'gi pəti ki indəi me'se dɔ'ti.

¹² Jɪ ndigi kadi təlɪ nje yai'gi el. Nan kadi ndaji panjiyə nje'gi ki uni me'de adi Luwə ə ai ki koreme. Nje'gi kin ə, ingəi nya maji'gi ki Luwə un'n ndu'ne kadi n'adi'de.

Nyakində me dɔ'ti ki rɔta'ti

¹³ Loki Luwə un ndu'ne adi Abiraham, dann go kunndu lə'ne kakin ki kiw rɔ me tɔ'ne'ti inbe. Toki rɔta'ti, de ki rangi ki utə kadi iw rɔ'ne ki tɔ'a goto.

¹⁴ Luwə ene: «M'a m'njangi dɔ'i toki rɔta'ti, ə m'a m'adi ginn kaw'i'gi banyinan*.»

¹⁵ Abiraham ngəm go ndukun læ Luwə ki koreme. Be ə, ingə'n nya ki Luwə un ndu'ne ad'a.

¹⁶ Loki de'gi iwi rɔ'de ningə, iwi rɔ'de ki tɔ de ki boi utə'de. Kiw rɔ kakin a tɔji kadi ta'gi ki n'eli in ta'gi ki rɔta'ti. Adɪ a ində gangi ta'gi ki ta'de asi nan dɔ'ti el.

¹⁷ Ningə Luwə ge tɔji nje'gi ki a ingəi nya maji'gi ki un'n ndu'ne kakin ki taga ar njay bay, kadi ndukun'gi lə'ne a yəti el. Be ə, dann go kun mindi lə'ne ki kiw rɔ bay.

¹⁸ Kun mindi in ki kiw rɔ in nya'gi ki joo ki de a yəti'de el. Be ə me kun mindi'ti eke me kiw rɔ'gi'ti læ Luwə kin, a in ta'gi ki ngom el ratata, adi ta'gi kin ulə dingəm me'je'ti ngayn, j'ingi ki j'inyəi nya'gi pəti kadi j'uwəi nya kindəmedɔti, ki adi'je kin ba.

¹⁹ Nyakində me dɔ'ti kin ra adi kisikidɔtaa lə'je to to kəy ki kində dɔ mbal'ti be. In nya ki de a tadi dɔ'ti el num, taa

* 6:14 6.14 Lotum 22.16-17

in nya ki ngan num tɔ, ningə ində ku gangi loki me Kəy'ti lə Luwə ki to dɔran'ti gangi, ə ur me lo'ti ki ar njay njay njay utə mad'a'gi.

²⁰ In lo kin ə, Jeju ur'ti kete non'ti ge to nje te tarow non'ti ge. Jeju təl kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi ki ratata to Melkisedeki be.

7

Melkisedeki njekujənyamosi kadikare

¹ Melkisedeki kakin in ngar ki bebo Salem'ti, taa in njekujənyamosi kadikare lə Luwə ki in dɔ nya'gi'ti pəti. In ə ingə Abiraham loki təl lo təti rɔ'ti ki təti ngar'gi, ə njangi dɔ'a tɔ.

² In ə, Abiraham ad'a ki kare me nya ki dɔgi'ti, me nya'gi'ti pəti ki təl'n ta rɔ'ti. Ki dəkete, kər me tɔ ki nan Melkisedeki in «ngar ki njera nya ki dana». Bay taa, Melkisedeki in ngar ki bebo Salem'ti tɔ, kər me tɔ kakin nan: «Ngar ki nje lapiya*.»

³ Makitu lə Luwə elta lə baw Melkisedeki eke ta lə kon'a el, num taa elta lə ginn kaw'gi el num tɔ. Bay taa, elta dɔ koj'o'ti eke dɔ koy'o'ti el ratata num tɔ. Tanan ki Ngonn lə Luwə, ningə in njekujənyamosi kadikare ki a isi ki dɔkagilo'gi pəti.

⁴ In gəri maji kadi Melkisedeki in de ki nda'a in ngayn. Be ə, kaw'je Abiraham inbe kaa, ad'a ki kare me ki dɔgi'ti, me nya'gi'ti pəti ki təl'n lo rɔ'ti†.

⁵ Nan de'gi ki ginn koji'ti lə *Lebi, ki sii rai kulə kujənyamosi kadikare, tɔgi isi dɔ'de'ti, kigo ndukun'ti lə Moji, kadi taai ki kare me ki dɔgi'ti me nya'gi'ti pəti ki ingəi ji ngann Isirayel'ti adi in ngannkon'de'gi, ki in ginn kaw'ti lə Abiraham.

⁶ Melkisedeki in ginn koji'ti lə Lebi el, nan Abiraham ad'a nya kare me ki dɔgi'ti me nya'gi pəti ki ingə. Adi Melkisedeki njangi dɔ Abiraham ki Luwə un ndu'ne ad'a.

⁷ Ningə toki rɔta'ti, ngatɔgi ə a njangi dɔ ngonn ki du.

⁸ Ginn kaw'gi lə Lebi ki nje taa ki kare me ki dɔgi'ti, me nya maji'gi'ti ji ndəgi Isirayel'gi'ti, in de'gi ki a oyi. Nan ki ojido Melkisedeki, Makitu lə Luwə el kadi in, isi kumngayira.

⁹ Ki dɔboy'ti, ta ki kadi j'eli ənn: dɔkagilo'ti ki Abiraham adi ki kare me ki dɔgi'ti me nyakingə'ne'gi'ti pəti kin, Lebi ki ginn kaw'a'gi in nje taa ki kare me ki dɔgi'ti me nya'gi'ti pəti kin kaa, adi tɔ.

* 7:2 7.2 1-2; Lotum 14.17-20 † 7:4 7.4 KNK 2.29

10 Toki rɔta'ti, dɔkagilo'ti ki Melkisedeki ingə'n Abiraham kin, oji Lebi el ɓay, nan k'in ə, in mosi kaw'ne Abiraham'ti nga.

11 Me ndukun'ti lə ngann Isirayel'gi, in de'gi ki ginn koji'ti lə Lebi ə maji kadi de'gi mbəti'de adi rai kulə kujənyamosi kadikare'gi. In njekujənyamosi kadikare'gi to Aron be. Nan row ra kulə kujənyamosi kadikare lə'de to asi nan berere el. Re in be el ə, de a sangi njekujənyamosi kadikare ki rangi to Melkisedeki be ɓay el nga.

12 Nga ningə, re row ra kulə kujənyamosi kadikare ki ginn kaw'ti lə Lebi yəti ningə, in go'ti kadi ndukun kaa yəti tɔ.

13 Ningə Burəbe lə'je ki ta'gi kin ɔjido'a, in ginn kaw'ti lə Lebi el, nan in ginn kaw'ti ki rangi. Ningə ginn kaw'ti kin, de madi ki ra kulə to njekujənyamosi kadikare dɔ ringiri lo'ti goto.

14 De'gi pəti gəri kadi oji Burəbe lə'je ginn koji'ti lə Juda. Ningə ki ɔjido ginn koji kin, Moji elta madi dɔ'ti el, loki elta ki ɔjido njekujənyamosi kadikare'gi.

Njekujənyamosi kadikare ki rangi ki tanan ki Melkisedeki

15 Ngɔsine nya'gi toi ar njay nga. Njekujənyamosi kadikare ki rangi ki in ginn koji'ti lə Lebi el, ki to to Melkisedeki be re.

16 In təl njekujənyamosi kadikare ki gorow lə ndukun kigo koji ki darɔ'ti el, nan kigo tɔgi kisikidɔtaa'ti ki a to ratata.

17 Toki rɔta'ti, Makitu lə Luwə el ene:

«In njekujənyamosi kadikare ki ratata, toki ndɔ ki Melkisedeki isi'n be.»

18 Be ə, kunndu'gi ki kete, in ki buji kɔ tado tɔg'ɔ goto, taa nda'a kaa goto tɔ.

19 Ndukun'gi lə Moji asi kadi rai adi de'gi asi nan berere takum Luwə'ti el. Nga ningə nya kindəmedɔti ki maji utə ndukun'gi lə Moji in ki kadi'je. Ningə ki takul'ə j'asi kadi ji re ki rɔ Luwə'ti.

20 Nya ki rangi ɓay, nya'gi kin pəti rai nya ki takul kiw rɔ lə Luwə. Nan ndəgə'gi tei njekujənyamosi kadikare ki kanji kun mindi lə Luwə.

21 Nan ki ɔjido Jeju, Luwə iw rɔ'ne, loki el ene:

«M'in Burəbe m'a m'iw rɔ'm m'a m'ɣyətɔ mindi'm el, nan m'a m'el m'ene: in njekujənyamosi kadikare ki ratata.»

22 Be ə, ki row kiw rɔ lə Luwə kin, ji tinyi me'je kati kadi j'ingəi kunmindi ki sigi ki maji utə in ki kete kin sanyi ki takul Jeju.

23 Nya ki rangi bay, njekujənyamosi kadikare ki ginn koji'ti læ Lebi banyinan. Nan k'in ə, koy təl'de taa taa adi lo kadi rai kulə kujənyamosi kadikare kin ratata goto.

24 Nan Jeju in nje kisi ratata, ningə kulə kujənyamosi kadikare li'ə a toki non'ne'ti tə.

25 In be ə, Jeju asi kadi kaji ki ratata de'gi ki nje re ki rə Luwə'ti ki takul'ə. Toki rəta'ti, in nje koy el adi a elta ki Luwə ki dəkagilo'gi pəti tado lə'de.

26 Jeju in kibo læ njekujənyamosi kadikare'gi ki maji kadi j'ingəi. In ar njay num, ra nya ki majel nja kare el num, taa Luwə ɔs'ɔ ngərəngi kadi njeramajel'gi'ti num tə. Ningə, un'ə ində adi isi ngərəngi dərən'ti nu, də nya'gi'ti pəti.

27 Jeju to to ndəgi kibo læ njekujənyamosi kadikare'gi kam el, adi in nya ki nda'a goto rə'a'ti kadi ujə nya mosi ki ndə'gi kare kare'gi pəti ki kadi Luwə inyən go majel'gi lə'ne inbe num, taa kadi inyən go majel'gi læ bulə de'gi pəti kə tə. Jeju ujə nya mosi kadikare nja kareba par ə asi naki. Adi in kadikare darə'a inbe ki adi də kagidəsi'ti kin.

28 Tado ndukun læ Moji ində ji'ne də de'gi'ti madi ki kulə ra'de asi nan el, to njekujənyamosi kadikare'gi kibo. Nga ningə kiw rə læ Luwə ki re go ndukun'ti, ində ji'ne də Ngonn'o'ti to kibo læ njekujənyamosi kadikare'gi, in ki asi nan biti ki non'ti.

8

Jeju in njekujənyamosi kadikare kibo

1 Ta ki bo utə ki kadi j'eli də ta'ti kin ə to kin: J'awi ki kibo læ njekujənyamosi kadikare'gi ki be kin non, ki isi me dərən'ti, dəjikəl lo kisi Konbe'ti læ Luwə, ki nje təgi ki əti fol*.

2 Isi nje ra kulə lə'ne adi Luwə me lo'ti ki ar njay, ki me *kəyku ki rəta'ti ki Burəbe inbe ə ra um in de ə ra el.

3 Kibo læ njekujənyamosi kadikare'gi, kare kare pəti, kulə lə'de in kadi adi nya'gi Luwə num, rei ki kadikare mosi'gi num tə. Be tə ə, in gorow'ə'ti kadi Jeju kaa, aw ki nya kadi adi kadikare'ti tə.

4 Toki rəta'ti, re Jeju in dənangi'ti ne ningə, a in njekujənyamosi kadikare el, tado njekujənyamosi kadikare'gi ki isi rai kulə kin kigo ndukun'ti læ Moji, sii dənangi'ti ne ə binəm nga.

5 *Njekujənyamosi kadikare'gi kakin, isi ra kulə me kəyku'ti læ Luwə. Nan kəy kin in ndil nya par ki rəta'ti ki to dərən'ti. Toki rəta'ti, loki Moji ulə ngirə kadi ra kəyku læ Luwə, Luwə el'ə ene: «Ur mbi maji oo'n də ta ki m'a m'el'i

* 8:1 8.1 Pa'gi 110.1

kam: maji kadi ra kəyku lə Luwə kin toki ndəki m'əj'i də mbal'ti†.»

⁶ Nan ngəsi, Jeju aw ki kulə ki nda'a in ngayn utə kulə lə njekujənyamosi kadikare'gi. Adi in ə, in nje ra mbunə lo'ti tado kunmindi ki maji utə, ki ngirə in ki kində də kunndu'ti ki maji utə tə.

Kunmindi ki kəkə ki ki sigi

⁷ Re kunmindi ki kete asi kadi tolta'ne ndaki nga ə‡, Luwə a aw ki ndoo kində kunmindi ki rangi ki njajoo el nga.

⁸ Nan, Luwə kəl ki de'gi lə'ne tado majel'gi ki rai, ene:

Oyi ndə'gi a rei non,
ki m'a m'un mindi'm ki sigi,
ki de'gi ki Isirayel'ti num,
ki de'gi ki Jude'ti num tə.

⁹ Kunmindi kin, a to to kunmindi,
ki ndəki m'un ki kaw'de'gi el,
ndəki m'uwə'n ji'de

kadi m'te'n se'de dənangi Ejipiti'ti ki taga kin.
Lo kadi rai də nja'de'ti sə'm me kunmindi'ti kin goto.
Be ə, m'in Burəbe, m'a m'təl gidi'm madi'de tə.

¹⁰ Burəbe ene:

Kunmindi ki m'a m'un madi
de'gi ki Isirayel'ti go ndə'gi'ti kin ə to kin:
M'a m'adi'de nyagər
kadi gəri ndukun'gi lə'm,
M'a m'ndangi ndukun'gi kakin ngarme'de'ti.
M'a m'in Luwə lə'de,
ə a in de'gi lə'm tə.

¹¹ De madi kare ki a aw
ndo'de ki me be'ti lə'ne,
eke ngonkon'ne kadi gəri'm goto,
tado de'gi pəti,
ulə ngirə də de'gi ki təgi'ti biti te'n də ngann'gi ki du'ti,
a gəri m'in.

¹² M'a m'inyə go ra go'ti el'gi lə'de kə,
me'm a oyi də majel'gi'ti lə'de ratata§.

¹³ Loki Luwə elta də kunmindi ki sigi'ti ningə, in kin əji
kadi təl in ki kete to nya ki kəkə'ti. Ningə j'in pəti ji gəri
kadi re nya to kəki ningə nanyi ngayn el kadi a goto.

9

Row kəsi məkəsi nanga non Luwə'ti ki kete

¹ Kunmindi ki kete kaa, aw ki ndukun'gi ki təji de'gi gorow
gosi Luwə, eke aw ki lo kəy ki dənangi'ti ne tə.

² *Kəyku læ Luwə ki gangi me'ə joo in ki ra. Me kəy'ti ki dəkete, ki bari'ə lo ki ar njay, lo kində lambi ki baji'ə in siri isi me'ti. Taa, tabilə ki mapa kadikare ki kadi Luwə in dō'ti, isi'ti non tō.

³ Ningə kəy ki nja joo ki ku gangi lo ra ta'ti, in lo ki bari'ə Lo ki ar njay njay njay utə ndəgi lo'gi.

⁴ Lo kin'ti ə buki nduji kagi'ti ə iləi por dō'ti adi on ningə bany'a əti mbin in ki k'ilə nya'ti ki ra ki ɔr. Sanduki kunmindi ki gidə in ki ra ki ɔr in'ti. Me sanduki'ti kakin ə, ku madi ki nyakuso ki bari'ə mann rosi me'ə in səm'ti. Ku kakin gidə in ki ra ki ɔr tō. Ə kagi tōsi læ Aron ki ndəki uwə mbi'ne in me'ti tō. Ningə bar mbal'gi ki ndangi ta'gi ki ɔjido kunmindi'gi in me'ti tō.

⁵ Də sanduki'ti kakin ə, tōli kagi'gi joo ki toi to *Malayka'gi ki bari'de eyina seruben'gi, ki ai ki kəsigonn ngayn indəi'de dō'ti. Malayka'gi kakin naji bagi'de dō lo siyə mosi kadikare ki ɔji go k'inyə go majel'gi læ de'gi kə. Nan k'in ə, in dəkagilo ki kadi de ɔr'n ginn ta'gi kin pəti el bəy.

⁶ Kəyku kakin in ki gangi lo joo. Njekujənyamosi kadikare'gi uri me kəy'ti ki dəkete ki ndə'gi kare kare pəti tado ra kulə læ'de*.

⁷ Nan me kəy'ti ki nja joo, kibo læ njekujənyamosi kadikare'gi ki kar'ne ba par ə, a ur'ti nja kare me bal'ti ki kare. Lo kin'ti ə a re ki mosi da kadi adi kadikare'ti Luwə kadi inyə'n go majel'gi læ njekujənyamosi kadikare kibo inbe kin kə num, ta nya ndəgi bulə de'gi ki rai kigo me ndigi'ti læ'de el num tō†.

⁸ Ndil Luwə ki ndə'je ki takul nya'gi kin kadi dəkagilo'gi pəti ki me kəyku læ Luwə ki dəkete kin to'n ba bəy ningə, takəy kur me lo'ti ki ar njay njay njay utə mad'a'gi kin in ki te el bəy.

⁹ Nyakəji'gi kin in ndil nya'gi ki dəkagilo'ti ki bone. Kər me'ə nan: kadikare'gi ki nya mosi'gi ki j'isi j'adi Luwə kin asi kadi rai adi me de ki nje ra kulə kadi Luwə ki asi nan berere el.

¹⁰ Toki rəta'ti, nya'gi kin in ndukun'gi ki ɔjido nyakuso eke nya kanyi ki kuji nyara'gi ki ɔjido togi ji ki mann par. Nya'gi kin in kuji nyara læ de'gi ki dənangi'ti ne. Nda'de to'ti tado dəkagilo ki nden be par, biti dəkagilo'ti ki Luwə a ində'n ginn ndukun'gi ki sigi.

Kirisiti adi rə'ne kadikare'ti

¹¹ Nan Kirisiti re to kibo læ njekujənyamosi kadikare'gi kadi adi'je nya maji'gi ki toi ne nga. Kirisiti ur me kəyku'ti kibo ngayn num, asi nan berere num tō. In kəyku ki de'gi

* 9:6 9.6 Kər Isirayel'gi 18.2-6 † 9:7 9.7 Lebitiki 16.2-34

ə rai ki ji'de el num, taa in kəy ki goto dɔnangi'ti ne num tɔ.

¹² Kirisiti ur me kəy'ti ki ar njay njay njay utə mad'a'gi kakin nja kareba par. Ur me kəy'ti kakin ki mosi bal binyə eke ki mosi ngann mangi'gi el, nan ki mosi'ne inbe. In ki row kin ə, Kirisiti ugə'n dɔ'je nja kareba par ratata dɔ majel'gi'ti.

¹³ Toki rɔta'ti, kigo nyajibəlbə'ti, de'gi a tɔli bal binyə'gi ki ngann mangi'gi, ə a siyəi mosi'de'gi ki bu ngonn kon mangi ki kulə por dɔ'ti dɔ de'gi'ti ki rai majelɔ. Rai nya'gi kin be kadi de'gi kakin tɔli ki kar njay gogi kigo nyajibəlbə'ti.

¹⁴ Re nya kin in ki rɔta'ti kadi mosi da'gi awi ki togɔ ningə, mosi Kirisiti, tog'ɔ a utə mosi da'gi sanyi ngayn bay. Nan Kirisiti inbe un rɔ'ne adi Luwə to nya kadikare ki ar njay ki togɔ lə Ndil Luwə ki nje kisi ratata. Mos'ɔ kakin a togɔ ngarme'je adi ar njay kadi ji ra nya'gi ki majel ki a aw se'je koy'ti el. Nga ningə, j'a j'asi kadi j'a ra kulə j'adi Luwə ki nje kisi kumngayira ba.

Kunmindi ki sigi me mosi'ti

¹⁵ Be ə, Kirisiti in nje ra mbunə de'gi'ti ki Luwə ki row kunmindi ki sigi. Tado kadi nje'gi ki Luwə bar'de ingəi nya nduwə ki a to ratata ki Luwə un ndu'ne adi'de. Nya kin a ra nya, tado Kirisiti oy ningə mos'ɔ taa de'gi ilə'de taa ta nya'gi'ti ki majel ki isi rai nya dɔkagilo'ti ki in ginn togɔ'ti lə ndukun ki kete.

¹⁶ J'ingəi kadi re de ra makitu kunmindi ki ɔjido lowə nya nduwə tor'ne'ti ningə, maji kadi de'ə kakin a oy bay taa, noj'o'gi a lowəi nan nya nduwə.

¹⁷ Toki rɔta'ti, re de in ki dɔ'ne taa bay ə, nda makitu kunmindi ki ɔjido nya nduwə goto. Loki de'ə kakin oy nga ningə nda'a to.

¹⁸ Be tɔ ə, kunmindi ki kete ka, lo kadi aw ki togɔ ra kulə kete goto non mosi'ti ki anyi.

¹⁹ Loki Moji ɔr me ndukun'gi pəti toki ndangi'n me makitu'gi'ti ki mi non bulə de'gi ki Isirayel'ti pəti ningə, un mosi ngann mangi'gi ki mosi bal batig'gi ki pote'de ki mann ji'ne'ti. Ningə un baji kagi madi ki ul njuki ki ətɔ maji ngayn ki bari'ə nan ijopi. Baji kagi kakin in ki bir ginn'ə ki ku ki rai ki bin batig'gi adi sɔl lom lom ə kər njir njir tɔ. Ningə kagi kakin ə, ulə me mosi'ti ə siyə dɔ makitu'gi'ti ki ndangi ndukun'gi me'ti num taa dɔ bulə de'gi'ti num tɔ.

²⁰ Dɔkagilo siyə mosi'ti, Moji ene: «In kin in mosi Kunmindi ki Luwə un ndu'ne dɔ'ti adi'se, kadi tɔli rɔ'se go'tiŠ.»

²¹ Be tɔ ə, siyə'n mosi kakin dɔ kəyku'ti lə Luwə ki dɔ nyara kulə'gi'ti pəti ki me'ti tɔ.

²² Toki rɔta'ti, kigo ndukun'ti, nya'gi pəti nje ki nanyi in boi el, a təl'i'de ki k'ar njay'ti ki takul mosi par. Ningə ki kanji mosi ki siyə, k'inyə go majel'gi a goto tɔ.

Kun rɔ kadi lə Kirisiti ɔr majel'gi kɔ

²³ Nya'gi ki taainan ki nya'gi ki rɔta'ti ki dɔran'ti pəti maji kadi in ki təl'de ki k'ar njay'ti ki row kin. Ningə ki ɔjido nya'gi ki rɔta'ti ki me dɔran'ti inbe kaa, gei nya kadikare mosi ki maji utə mosi da'gi sanyi.

²⁴ Toki rɔta'ti, Kirisiti ur me kəyku'ti lə Luwə ki de'gi rai ki ji'de el ki in ndil nya ki rɔta'ti ki me dɔran'ti. Nan in aw me dɔran'ti, ɔji rɔ'ne takum Luwə'ti, isi el si'ə ta tado lə'je.

²⁵ Jeju aw me dɔran'ti kadi adi rɔ'ne kadikare'ti Luwə nja banyi banyi el. Nan kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi ur me kəy'ti ki ar njay njay njay utə mad'a'gi kakin ki bal'gi kare kare pəti, ki mosi da'gi.

²⁶ Re in be el ə, Kirisiti a ingə kon nja banyi banyi lo kulə ngirə dɔran ki dɔnangi'ti nu. Nan toki rɔta'ti, Kirisiti re nja kareba dɔkagilo ki dɔboy'ti, kadi bɔr majel kɔ, ki takul darɔ'a ki un adi Luwə nya mosi'ti.

²⁷ Ningə in ki kində dɔ'a dana kete, kadi de ki ra ra a oy nja kare par, ningə go koy'o'ti, Luwə a gangi ta dɔ'a'ti.

²⁸ Be tɔ a, Kirisiti adi rɔ'ne nja kareba par, kadi bɔr majel lə bulə de'gi. Ningə a ɔji rɔ'ne ki nja joo bay, nan k'in ə, in tado bɔr majel el nga, nan kadi aji nje'gi ki isi nginəi ndɔ təl'ə.

10

Kirisiti adi rɔ'ne nya mosi'ti nja kareba par

¹ Ndukun'gi lə Moji in ndil nya'gi ki rɔta'ti ki a rei, um in darɔ nya'gi inbe el. Be ə, lo kadi ari de'gi ki isi rei rɔ Luwə'ti njay goto. Re ujəi nya mosi kadikare ki bal'gi kare kare pəti ka lowə goto.

² Re in be el ə, nje'gi ki isi ujəi nyamosi kadikare adi Luwə gosi'ə kin, Luwə a ar'de njay dɔ majel'gi lə'de kɔ pəti nja kareba par. Lo kadi me'de a olo dɔ majel'gi'ti lə'de gogi bay a goto. Ningə ginn kujənyamosi kadikare kaa, a gangi tɔ.

³ Nan toki rɔta'ti, ki row kujənyamosi inbe kin ə, me de'gi olo'n dɔ majel'gi'ti lə'de bal'gi kare kare pəti.

⁴ Tado mosi ngann mangi'gi ki mosi bal binyə'gi asi kadi bɔr majel'gi kɔ el.

⁵ In be ə, loki Kirisiti isi re me dɔnangi'ti, el Luwə ene: «In ge nyamosi el num, kadikare el num tɔ, nan uwə darɔ'm.

6 In ra ronel do kujənyamosi kadikare'gi ki on row raki el num,

taa kujənyamosi kadikare'gi tado bər majel n'eli el num to.

7 Ningə m'el m'ene:

Oo Luwə m'in ne, m're dənangi'ti kadi m'ra ndigi lə'i,

Toki ndangi me makitu'ti ki kar njay ɔji'n do'm*.»

8 Ta ki dəkete ki Kirisiti el ə to kin: «Ndəki kete in ge kujənyamosi kadikare'gi el num, kadikare'gi el num, kujənyamosi kadikare'gi ki on row raki el num, taa kujənyamosi kadikare'gi tado bər majel'gi el num to, nya'gi kin pəti nəli nu el». Nga kin ə, kujənyamosi kadikare'gi kin pəti, in ki ra'de kigo ta'gi'ti ki in ki ndangi kigo ndukun'ti.

9 Kirisiti təl el bay ene: «Oo, m're dənangi'ti kadi m'ra go ndigi lə'i». Kirisiti buji nya mosi'gi ki kete, ə un rə'ne to nya mosi ki sigi ində tor'ti.

10 Jeju Kirisiti ra nya ki Luwə ndigi. Be ə, adi darə'ne nya mosi'ti, nja kareba par, kadi taa'n'je ilə'je taa do majel'ti.

11 Ningə njekujənyamosi kadikare'gi kare kare pəti, awi ki nja'de taa, ndə kare kare pəti tado ra kulə lə'de non Luwə'ti. Adi kadikare nya mosi ki kare inbe kin ki dəkagilo'gi pəti. Nan nya mosi kin asi bər majel'gi lə de'gi el ratata†.

12 Nan Kirisiti, adi rə'ne nya mosi'ti nja kareba par tado bər majel'gi, ə aw isi dojikəl Luwə'ti ki non'ne'ti.

13 Ngə sine ki isi dojikəl Luwə'ti, biti kadi Luwə təl njeban'gi lə'i nyakində nja'i'ti ginn togi'ti be.

14 Be ə, ki takul nya mosi ki kare inbe kin, təl'n de'gi ki ar'de njay do majel'ti ki kasi nan berere'ti ratata.

15 Ndil Luwə ka mannaj'a ar njay to, ningə ta ki dəkete ki el ə to kin:

16 «Burəbe ene:

Kunmindi ki m'a m'un se'de,

Go ndə'gi'ti kin ə to kin:

M'a m'ində ndukun'gi lə'm do ngarme'de'ti,

M'a m'ndangi'de me'de'ti, me mərta'gi'ti lə'de.»

17 Ningə təl el bay ene:

«M'a m'adi me'm olo do majel'gi'ti lə'de el num,

taa do kulə ra'de'gi'ti ki gorow'ə'ti el num to‡.»

18 Nga ningə loki majel'gi in ki k'inyə go kə, nda'a nya mosi ki kadi de a ra bay taa a bər'n majel goto.

Ji rei ndəkba ki rə Luwə'ti

19 Be ə, ngannkon'm'gi, ji gər kadi tarow in ki te non'je'ti kadi j'uri loki ar njay njay njay'ti utə mad'a'gi ki takul mosi Jeju Kirisiti ki anyi.

* 10:7 10.7 5-7; Pa'gi 40.7-9 † 10:11 10.11 Tekitaga 29.38 ‡ 10:17 10.17 Jeremi 31.33-34

20 Te tarow ki sigi ki a to ratata ki takul ku gangi lo ki ində gangi, adi in daro'a inbe ki adi nya mosi'ti do kagidəsi'ti.

21 J'awi ki kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi ki in ki kində do Kəy'ti lə Luwə.

22 Adi ji rei ndəkba ki ro Luwə'ti ki me ki rəta'ti, ki kunme, ki tadi el, ki me ki ar njay ki uwə'je ki ta el, ki daro ki togi ki mann ki ar njay.

23 Adi ji nanyi do nya kindəmedəti ki j'isi j'iləi mbər'ə kin ngan, tado nya'gi ki Luwə un ndu'ne kadi n'ra n'adi'je, a ra tado in nje ra nya ki low'ə'ti.

24 Adi j'indəi kum'je go nan'ti yo ge ki ne ge, ki gorow kulə dingəm me nan'ti kadi ji ndiginan num, ji rai nya'gi ki maji num to.

25 Adi j'inyəi ta re lo kawnan'gi'ti lə'je el toki nje ki nan'gi isi rai be kin. Nan adi j'uləi dingəm me nan'ti yo ge ki ne ge, tado toki oyi, ndo re lə Burəbe in ndəkba.

26 Ji gər ta ki rəta'ti ə binəm. Ningə, go gər ta ki rəta'ti kin ə, ji ra majel kigo me ndigi'ti lə'je ə, kadikare mosi ki rangi ki a bər majel'gi lə'je goto nga.

27 Nya kareba ki nanyi tado lə'je, in nginə ki ro dadi par par takigangi lə Luwə ki por ki əti bol ki a on nje mbət'ə'gi.

28 Re de madi mbəti kadi təl ro'ne go ndukun'gi'ti ki Moji ndangi ə, a ingə koy ki kanji k'oo kumtondoo, re de'gi joo eke mutə manyinaji do mbəti təl ro go ndukun'gi'ti li'ə kin.

29 Toki rəta'ti, de ki kidi Ngonn lə Luwə ə, a ingə kində kəji ki ngan ngayn bay. Nya ki ra kin oji kadi ilə kəji do mosi kunmində ki ar'a njay. Taji Ndil Luwə ki ra'je adi ji gər memaji li'ə.

30 Toki rəta'ti, ji gər Luwə ki ene:

«M'in ə, m'in nje dal ban num, taa nje kadi nya de ki ra ra kigo kulə ra'a'ti num to!

«Taa ilə do'ti bay ene:

Burəbe a gangi ta do de'gi'ti lə'neš.»

31 In nya ki əti bol ngayn kadi de osi me takigangi'ti lə Luwə ki nje koy el.

32 Adi me'se olo do nya'ti ki ra nya kete, dokagilo'ti ki ingəi lo kunji lə Luwə. Kalangi ba go'ti par ə, ingəi kon ngayn, nan k'in ə uwəi togi'se ba ta ro'ti kibo kin.

33 Nje ki nan'gi dann'se'ti, de'gi taji'de ge adi'de kon ge takum bulə de'gi'ti. Ningə nje ki nungi in ndəkba kadi osi ginn nje'gi ki isi ingəi ko kon'gi kin.

34 Toki rəta'ti, ingəi kon ki nje'gi ki in kəy dangay'ti. Taa ndigi ki ronel kadi de'gi taai nya maji'gi lə'se do togi'ti, tado in gəri kadi awi ki nya'gi ki Luwə un mindi'ne kadi n'ra

n'adi'se, ki nya'gi ki nda'de utə nya maji'gi lə'se, taa a toi ratata tɔ.

³⁵ Ononyi'se kadi inyəi ta kunme lə'se, tado ki gorow kunme kin, a ingəi nyakugə goji kibo ngayn.

³⁶ Maji kadi nanyi ki lo kuwətogiba'ti, kadi rai nya ki Luwə ndigi ə ingəi nya ki un'n ndu'ne kadi n'a n'ra.

³⁷ Toki rɔta'ti, makitu lə Luwə el ene:

«Dokagilo ki goji ngayn'ti, nanyi ngayn el nga, nje re a re toki rɔta'ti, a ɔr ndo awi'n kete el.

³⁸ Ningə, Luwə ene, de ki njera nya ki dana ta kum'ne'ti, a isi ki do'ne taa ki takul kunme.

Nan re təl gogi me majel'ti ə, rɔ'm a nəl'm si'ə el*».

³⁹ Nan, j'in dann'de'gi'ti ki nje təl gogi ki tado nanyi ko el. Nan j'in mbunə nje'gi'ti ki uni me'de, ə in do row kaji'ti kin.

11

Ta do kunme'ti lə kaw'gi Isirayel'gi

¹ Tado kunme kadi Luwə, in gorow k'ingə nya ki de ində me'ne do'ti, taa in nya ki ra adi de tinyi me'ne kati do nya'gi ki rɔta'ti ki oo ki kum'ne el.

² In ki takul kunme lə'de ə, kaw'je'gi ki kete, me Luwə nəl'ə do'de'ti.

³ Ki takul kunme ə, ji gəri'n kadi dɔran ki dɔnangi ki nya'gi ki me'ti, Luwə ra'de ki ta ki ta'ne'ti. Be ə, Luwə ra nya'gi ki j'oo'de, ki takul nya'gi ki j'oo'de el.

⁴ Ki takul kunme ə, Abel adi'n kadikare Luwə. Kadikare li'ə maji utə yan Kanyi. Ki takul kunme lə Abel ə, Luwə ndigi'n kadikare'gi li'ə, ə mannaji li'ə kadi in de ki njera nya ki dana. Toki rɔta'ti Abel oy inbe, nan ki takul kunme li'ə, nya'gi ki ra'de isi eli'je ta biti bone*.

⁵ Ki takul kunme ə Luwə un'n Enəki ki rɔ'ne'ti ki kanji kadi oy. Lo kadi de ingə goto, tado Luwə un'ə aw si'ə rɔ'ne'ti dɔran'ti nu. Makitu lə Luwə ene: «Kete bay taa kadi Luwə un'ə aw si'ə dɔran'ti, Enəki nəl Luwə†.»

⁶ De ki a nəl Luwə ki kanji kunme goto. Ningə de ki isi re ndəkba ki rɔ Luwə'ti, kadi gər me'ne'ti maji toki Luwə isi non toki rɔta'ti num, taa isi ugə goji nje'gi ki isi sangi'ə num tɔ.

⁷ Ki takul kunme ə, Nuwe ra'n tokibo kadi aji'n rɔ'ne num, aji'n ginn de'gi ki me kəy'ti lə'ne num. Ra be tado Luwə ndəj'ə do nya'gi'ti ki a rai nya, ki de'gi oyi ki kum'de el bay nan Nuwe un me'ne do ta'ti ki Luwə el'ə. Ki gorow kunme lə Nuwe kin ə, ta ki gangi re'n do de'gi'ti ki dɔnangi'ti.

* 10:38 10.38 Abakuki 2.3-4

* 11:4 11.4 Lotum 4.3-10

† 11:5 11.5 Lotum

Ningə ki takul kunme li'ə ə, Luwə tel'n'ə de'ti ki njera nya ki dana‡.

⁸ Ki takul kunme lə Abiraham ə, loki Luwə bar'a ningə, ndigi ta'a'ti. Abiraham ndigi ta bar'ti lə Luwə ə ində taa osi dō row'ti ə aw me be'ti ki gər nja kare el, ki un ndu'ne kadi n'a n'ad'a nya nduwə'ti.

⁹ Ki takul kunme ə, in aw isi'n to mbah dōnangi'ti ki Luwə un ndu'ne kadi n'a n'ad'a. Abiraham aw isi ginn *kəyku'ti nan'ti ki *Isaki in ki *Jakobi. Ingi kaa, in nje k'ingə nya nduwə inbe ki kare ki Luwə un'n ndu'ne adi Abiraham kin tō§.

¹⁰ Abiraham nginə kadi n'isi me bebo'ti ki ngirə ngan maji, ki Luwə inbe mərta dō row ra'a'ti kete bay taa, ində bebo kakin ki darə'ne inbe tō.

¹¹ Ki takul kunme lə Sara ki in kuji dene tō ə, dəkagilo'ti ki bugə yipi ə binəm mindi kaa, Luwə ad'a tōgi ad'a oji ngonn, tado tadi el toki Luwə in nje ra nya ki low'ə'ti ə un ndu'ne kadi n'a n'ra.

¹² In be ə, ki takul de ki kare inbe ki bugə yipi adi ndo'a nanyi ngayn el dōnangi'ti inbe kin ə, ginn koji ki banyinan to mee'gi ki dōran'ti eke nangira ki ta ba'ti ki dum tudə kər'de, tei'ti.

¹³ De'gi pəti ki uni me'de adi Luwə kakin oyi ki kanji kadi ingəi nya maji'gi ki Luwə un'n ndu'ne kadi n'ra n'adi'de kakin. Nan k'in ə, oyi nya'gi ki ndo ki a rai nya num, rai ronel dō'ti ngayn num tō. Ningə gəri maji kadi n'in mbah'gi ki nje njiyə ki nja'de taa dōnangi'ti ne.

¹⁴ Nje bar rō'de mbah'gi ki nje nji'ə mbah'gi dōnangi'ti kin, oji ki taga ar njay kadi isi sangi be ki sow dō'de toki rōta'ti.

¹⁵ Məri ta dō be'ti ki tei me'ti kin el, tado re mərta dō'ti ə, nya ki a ogi'de kadi teli awi me'ti gogi goto.

¹⁶ Toki rōta'ti, isi sangi be ki sow dō'de ki maji utə be ki tei me'ti, adi in be ki dōran'ti. In be ə, rō Luwə səl'ə el kadi bari'ə Luwə lə'de, be ə, ində dō bebo madi dana tado lə'de.

¹⁷ Ki takul kunme lə Abiraham ə, Luwə ge kadi n'a n'oo nya ki Abiraham a ra, adi dəj'ə kadi adi Isaki nya mosi'ti. Be ə, Abiraham in ndəkba kadi adi ngonn'o ki kareba inbe kin. Nya'gi kin rai nya go kun'ti ki Luwə un'n ndu'ne ad'a kin*.

¹⁸ Toki rōta'ti Luwə el'ə ene:
«In ki takul Isaki ə, a ingə'n ginn koji lə'i ki m'un mindi'm mad'i†.»

‡ 11:7 11.7 Lotum 6.13-22 § 11:9 11.9 8-9; Lotum 12.1-5, 23.4, 35.12,27

* 11:17 11.17 Lotum 22.1-14 † 11:18 11.18 Lotum 21.12

19 Abiraham el toki Luwə asi gaki kadi a ndəl Isaki lo koy'ti. In be ə, Luwə təl ki ngonn'o ad'a, to nya ki Isaki oy ə ndəl lo koy'ti be.

20 Ki takul kunme ə, Isaki njangi'n dɔ Jakobi'ti in ki Esuwa ɔjido ji kisi'de ki lo ti'ti.

21 Ki takul kunme ə, Jakobi, loki in ndəkba kadi oy, njangi dɔ ngann'gi lə Jisepi kare kare pəti. Ində tɔgi'ne dɔ kagi tɔsi'ti lə'ne, ɔsi'n məkəsi'ne nanga non Luwə'ti.

22 Ki takul kunme ə, loki Jisepi in ndəkba kadi oy, elta te'ti ki ngann Isirayel'gi a tei dɔnangi Ejipiti'ti kɔ. Ningə adi ngann Isirayel'gi ndu'gi ki ɔjido singə ninn'ne‡.

23 Kitakul kunme lə njekoji Moji ə, iyəi'ə nanyi mutə go ndɔ koj'o'ti. Njekoj'o'gi oyi kadi ngonn kakin kurə ngayn. Be ə, ɓoli el kadi mbəti ra go ndukun'ti lə ngar.

24 Ki takul kunme lə Moji ə, loki tɔgi gangi nga ningə, mbəti kadi de'gi gəri'ə to ngonn koji Parawon ki dene.

25 Moji oo maji ngayn ta kum'ne'ti kadi n'ingə kon nan'ti ki de'gi lə Luwə, utə kadi n'isi me maji'ti dann majel ki ra'ti, tado ngonn dɔkagilo ki nden be.

26 Moji oo kadi de'gi kidi'ə to Kirisiti be, in nya ki nda'a to'ti ngayn utə nya maji'gi ki Ejipiti'ti, tado ur kum'ne dɔ nyakugə goji'gi'ti ki a ingə me ndɔ'gi'ti ki a re.

27 Ki takul kunme ə, Moji ɔti'n me ɓe ki Ejipiti kɔ, ki kanji kadi ɓol wongi lə ngar. Ningə kum'ə in kete dɔ row'ti li'ə to nya ki oo Luwə ki dum k'oo ki kum kin, ki kum'ne be.

28 Ki takul kunme kadi Luwə ə, Moji ində'n ndɔ ki a ɓari'ə nan Paki, ə adi Isirayel'gi siyəi mosi takəy'gi'ti lə'de, kadi malayka ki nje tuji ngann dər'gi ki Ejipiti'ti, tuji ngann dər'gi lə Isirayel'gi el.

29 Ki takul kunme lə Isirayel'gi ə, gangi Babo Kasi to dɔnangi ki tuti kurum be. Ningə, loki de'gi ki Ejipiti nanyi kadi n'rai to Isirayel'gi be ningə, mann ba kakin, tuw dɔ'de penəm.

30 Ki takul kunme lə Isirayel'gi ə, loki njiyəi gugi dɔ ndogi ɓɔr ki dɔ ɓebo Jeriko'ti ndɔ siri ningə, ndogi ɓɔr kakin budi nanga mur mur.

31 Ki takul kunme ə, Rahabi ki in kaya dene ingə koy ki nje kɔsi ta Luwə el, tado uwə nje kində manji ɓe'gi ki rɔ'ne'ti maji.

32 Ningə ngɔsine m'aw ki ndoo kadi m'el nya ki rangi dɔ'ti el nga. M'asi kadi m'el m'aw'n ki kete ɓay nan dɔkagilo asi'm el kadi m'el ta'gi ki ɔjido Jedyon, Baraki, Samson, Jepite, Dabidi, Samiyel ki de'gi njekeltakita Luwə'ti.

‡ 11:22 11.22 Lotum 50.24-25; Tekitaga 13.19

³³ Ki takul k'un ki de'gi kin uni me'de adi Luwə ə, təti rɔ ginn de'gi ki rangi'gi, gangi ta ki dana ge, ingəi nya'gi ki Luwə un'n ndu'ne adi de'gi, taa təli bɔl'gi nje tɔgi goto'gi'ti num tɔ.

³⁴ Tɔli por'gi ki kon'de əti bɔl adi oyi bəm bəm num, tei ta koy'ti lə kiyəɔ ki de'gi gei tɔli'de num tɔ. Taa me tɔgi goto'gi'ti lə'de ki ngayn, ingəi tɔgi ki aldɔ maji. Dɔkagilo rɔ'gi'ti, təli gon rɔ'gi ki əti bɔl, adi indəi ngodi nja nje rɔ'gi'ti ki mbah.

³⁵ Ki takul kunme ki dene'gi madi uni me'de adi Luwə kin ə, ingəi de'gi lə'de ki oyi ə ndəli.

Ningə nje ki nan'gi mbeti taa k'ilə taa, adi de'gi adi'de kon bitɔ te'n koy dɔ'de'ti. Rai be kadi ingəi te lo koy'ti ki dɔboy'ti ki maji utə in ki tanan'ti ne kin.

³⁶ Nje ki madi'gi təli nyakogi'gi, tindəi'de ki ndəy'gi. Dɔi nje ki nungɔ ki kulə gindi, ə buki'de kəy dangay'ti.

³⁷ Tiləi'de ki gajɔ mbal'gi tɔli'de ge, tujəi'de gangi'de dana joo ge, tɔli'de ki kiyəɔ ge. Nje ki nan'gi uləi lo ta gəngɔ gəngɔ, ningə ku kɔ'de'gi in ngirə binyə'gi eke ngirə bati'gi. Nya'gi pəti nal'de. Adɔ'de kon ngayn num, taa rai'de majel ki əti bɔl num tɔ.

³⁸ De'gi kakɔ in de'gi ki maji ngayn, nan k'in ə de'gi ki dɔnangi'ti ne oyi'de to de'gi ki nda'de goto be. Adɔ toi to de'gi ki rɔ tuwə'de bə lə'de be adi njiyəi ki dilələ'gi'ti ki dɔ mbal'gi'ti, awi ki bolo mbal'gi'ti ki bolo bə'gi'ti.

³⁹ Ingi pəti Luwə mannajɔ lə'de maji ki takul kunme lə'de, nan k'in ə, ingəi nya'gi ki Luwə un'n ndu'ne adi'de kin el bay.

⁴⁰ Tokɔ rɔta'ti, Luwə ində dɔ nya madi dana ki maji utə tadɔ lə'je. In be ə, lo kadi Luwə təl'de ki kasi nan berere'ti ki kanji j'in kete goto.

12

Kuwətɔgiba me ngodi'ti

¹ J'ingi kaa, tokɔ nje mannajɔ dɔ kunme'ti lə'je gugɔ gidi'je gugɔ kakɔ ə, adi jɔ mbeti nya'gi pəti ki a ɔgi'je kaw kete. Kibo utə adi jɔ mbeti majel ki isi bɔndi'je bɔndi bɔndi kin. Adɔ j'anyi nan ngodi ki kuwətɔgiba me nan k'oo ngodi'ti ki to non'je'ti kin.

² Adɔ j'uri kum'je dɔ Jeju'ti, ki in nje kində ginn kunme lə'je, taa in njera'a kadi asi nan berere tɔ kin. Ndigɔ kadi oy dɔ kagidəsi'ti ki kanji kadi gon rɔsɔl ki ko koy'gi ki be kin ki a rei. Tokɔ rɔta'ti, oo rɔnel ki a ingə kete. Be ə, ngəsine kin isi dɔjikɔl Luwə'ti ki isi dɔ kumbər ngar'ti lə'ne.

³ Oyo, adi me'se olo dɔ Jeju'ti, ki de'gi ki njeramajel'gi adi'ə kon ki ətɪ bol, nan oo to nya ki kare. Jeju ra be kadi inyəi rɔ'se adi me tuji'gi taai tɔgi'se el.

⁴ Me rɔ'ti lə'se ki isi rɔi ki majel ki ra, uwəi tɔgi'se ba me rɔ'ti bitɪ te koy dɔ'se'ti el bay.

⁵ Me'se oyi dɔ ta kɔji'ti ki Luwə adi'se ki to me makitu'gi'ti ki ar njay, to to ta kɔji ki baw ngonn adi ngonn'o ki ene:

«Ngonn'm, ononyi kadi kidi kində kɔji ki Luwə isi indəi oji, Ningə, loki kɔl sə'i ə, adi ɔr tɔgi el.

⁶ De ki Luwə ndig'ə, a ɔj'ɔ nya'gi ki ra majel ad'a oo ki kində kɔji,

Ningə de'gi pəti ki Luwə gəri'de to ngann'ne'gi,

Ində'de ki ndəy tɔ*.»

⁷ In kadi kum'se te dɔ nyara'gi'ti ki majel ki isi rai, ə isi ingəi kon. Luwə ra'se to ngann'ne'gi be. Tado in nya ki gorow'ə'ti kadi baw ngonn oji Ngonn'ne nya'gi ki majel ki isi ra.

⁸ Luwə isi ində ngann'ne'gi pəti oji'de, re ində'se oji'se el ningə, tɔji kadi in ngann'a'gi ki rɔta'ti el, nan in ngann lə'de ki rangi yo.

⁹ Adi me'je olo dɔ baw'je'gi kigo darɔ'ti ki dɔnangi'ti ne, ki indəi'je oji'je, ə j'isi tɔli rɔ'je go ta'gi'ti lə'de tado kində ki indəi'je oji'je. Be ə, maji kadi ji tɔli rɔ'je go Baw'je ki dɔran'ti ki utə baw'je'gi ki dɔnangi'ti bay, kadi j'ingəi kaji.

¹⁰ Baw'je'gi indəi'je oji'je tado ngonn dɔkagilo ki ndikiri ba par, kigo koo'ti ki oyi maji takum'de'ti. Nan Luwə ində'je oji'je tado maji lə'je ki rɔta'ti. Ge kadi ji tɔli de'gi ki ari njay to in be tɔ.

¹¹ Toki rɔta'ti, tanan'ti ne, kində kɔji a adi'de rɔnel el, a re ki metuji yo. Nan me ndɔ'gi ki rangi'ti, nje'gi ki nje tɔl rɔ'de go'ti, a tɔli de'gi ki njera nya ki dana num, de'gi ki nje kisi ki lapiya num tɔ.

¹² In be ə, maji kadi mbəti kadi in de'gi ki nje tɔgi goto'gi, ə kadi tɔli de'gi ki nje tɔgi'gi.

¹³ Maji kadi uni gorow ki ra njururu, kadi nje mote'gi tɔi dɔ row'ti el, nan kadi ingəi lapiya.

Kisikidɔtaa ki maji lə njekunme

¹⁴ Maji kadi indəi tɔgi dɔ rɔ'se'ti kadi sii ki lapiya ki de'gi pəti. Ningə kadi kisikidɔtaa lə'se in me nya ra'ti ki ar njay. Re njiyəi me nya ra'ti ki ar njay el ə, de madi ki a oo Luwə goto.

¹⁵ Indəi kumkədi dɔ rɔ'se'ti, kadi de madi dann'se'ti tur gidi'ne adi memaji lə Luwə kin el. Kadi de madi kare

* 12:6 12.6 Tər ta'gi 3.11-12

dann'se'ti təl to to kagi ki ati ki mann'a majel, ki a togi ningə, a tuji de'gi ngayn ki mann'ne ki majel kin be el.

¹⁶ Kadi de madi kare dann'se'ti in njera kaya el. Taa kadi de madi kare dann'se'ti in nje kidi nya'gi ki kor kində ta dangi tado Luwə el. Ononyi'se kadi rai to Esuwa ki, un k'in ngonndər lə'ne ndogi'n nyakusə ki nja kare par kin el.

¹⁷ In gəri bəti ndo'gi'ti ki rangi go nya'ti ki ra kin, ge kadi n'ingə njangi do ji baw'ne'ti, nan lowə goto. Esuwa sangi row ki mann non ki kum'ne'ti kadi n'aw ki baw'ne kadi yəti kojitara lə'ne, nan lowə goto.

¹⁸ In rei ndəkba kadi nya madi'ti ki de asi kodi, to mbal Sinay ki tingə to to por ki on bilim bilim, eke kilndi ki ndul kururu, eke lo ki ndul, eke nəl ki ulə ki togi'ne,

¹⁹ eke ndu tow, eke ndu ta madi, el. Loki Isirayel'gi oyi do ndu kin ningə, dəji kadi n'oyi ta ki rangi kare do mad'a'ti gogi el nga.

²⁰ Toki rəta'ti, togi Isirayel'gi asi kadi rai go ndukun'ti ki Luwə adi'de ene: «De ki ra ra, de eke da, ki odi mbal ə, a tiləi'ə ki gaji mbal təl'i'ə†,» kin el.

²¹ Nya ki oyi əti bol ngayn adi Moji ene: «Bol ra'm ngayn adi m'dadi‡.»

²² Nan ingi rei ə, rei ndəkba ki rə mbal Siyon'ti, taa ki rə bebo'ti lə Luwə ki nje kisi kumngayira ba. In Jerujalem ki dōran'ti, loki malayka'gi dər banyi banyi isi rai rənel'ti.

²³ Rei ndəkba ki lo kawnan'ti lə nje'gi ki toi to ngann'gi ki ngatogi'gi lə Luwə, ki to'de in ki ndangi me dōran'ti. Rei ndəkba ki rə Luwə'ti ki njegangita do de'gi'ti pəti. Taa rei ki rə de'gi'ti ki njera nya ki dana ki ndəki kete ki oyi, ki təl'i asi nan berere toki Luwə be.

²⁴ Rei ndəkba ki rə Jeju'ti ki buki mosi'ne kadi təl'n'je ki k'ar njay'ti. In nje ki ra mbunə de'gi'ti ki Luwə tado kunmindi ki sigi ki Luwə uləm adi'je. Ningə mos'o ki buki kakin elta ki togi'ne utə yan Abel.

²⁵ Indəi kumkədi do rə'se'ti, Ononyi'se kadi mbəti k'oo do ta lə nje kel'se ta! Isirayel'gi ki dəkagilo'ti ki kete, mbeti k'oo do ta lə Moji ki nje k'el'de ta dōnangi'ti ne, kində koji nal'de el. Ningə j'ingi, Luwə ki isi me dōran'ti nu ə isi el'je ta. Re ji təl'i gidi'je ta ta'ti li'ə ə, kindəkəji a odi'je kodi ki rəta'ti!

²⁶ Luwə ki dəkagilo'ti ki kete ndu'ə yəki dōnangi kakin ə, un ndu'ne dəkagilo'ti ki bone bay ene: «Nja kare bay m'a yəki dōnangi bay, nan k'in ə, a in dōnangi par el, dōran kaa m'a yək'ə tə§.»

† 12:20 12.20 Tekitaga 19.12-13 ‡ 12:21 12.21 Ndukun ki nja joo 9.19 § 12:26 12.26 Aje 2.6

27 Kur ta ki ene: «Nja kare bay» kin tɔji kadi nya'gi ki Luwə ində'de kin a tuji'de pəti kɔ kadi gotoi. Ningə nya'gi ki dum tuji par ə a nanyi.

28 Ningə j'ingi, konbe ki j'ingəi in konbe ki de ki a asi tuwə'je me'ti goto, ə adi ji rai oyo Luwə, ə ji rai kulə kunme lə'je j'adi'ə kigo row'ti ki nəl'ə, ki tɔji ki kulə dɔ'a'ti ki bol.

29 Toki rɔta'ti, Luwə lə'je in por ki nje row nya'gi raki.

13

Kulə dingəm me nan'ti ki dangi dangi

1 Maji kadi nanyi ki lo ndigi nan'ti ki yo ge ki ne ge to ngannkon nan'gi be.

2 Adi me'se oy dɔ kuwə mbah'gi ki rɔ'se'ti el. Tado nje ki madi'gi, lo kuwə mbah'gi'ti kin ə, uwəi malayka'gi ki rɔ'de'ti kanji kadi gəri go*.

3 Adi me'se olo dɔ de'gi'ti ki toi kəy dangay'ti, to nya ki inbe'gi kaa, in dangay'gi nan'ti se'de be tɔ. Adi me'se olo dɔ nje'gi'ti ki de'gi adi'de kon, to nya ki inbe'gi ə darɔ'se si ingə kon be tɔ.

4 Maji kadi taa nan ingə koji ki k'ilə dɔ'ti rɔ de'gi pəti. Ningə kadi nje taa nan'gi, dingəm ki dene ngəmi rɔ'de tado lə nan. Tado Luwə a gangi ta dɔ njera kaya'gi'ti ki njekuwə marum'gi.

5 Me kisikidɔtaa'ti lə'se, ononyi'se kadi rai ta nar ki aldo maji. Rai rɔnel dɔ nya'ti ki awi ji'se'ti. Tado Luwə inbe, enə:

«Jagi, m'a m'inyə'i kɔ el ratata†.»

6 In be ə, j'a j'asi kadi j'eli ta ki me ki tinyi kati j'ene:

«Burəbe in njera sə'm,
nya ki a ra'm bol goto,
nya ki de a ra sə'm goto‡!»

7 Adi me'se olo dɔ nje kər non'se'gi'ti ki eli'se ta lə Luwə kete. Nanyi ki lo mərta dɔ ji kisi'de ki dɔ'de ta'a'ti biti koy'de'ti, ə ndaji kunme lə'de.

8 Jezu Kirisiti isi non be tor'ne'ti ba, kete nu bone ki lo ti, biti ki non'ti.

9 Ononyi'se kadi nyando'gi ki mbah ki dangi dangi ədi'se adi tɔi dɔ row'ti ki maji. Nya ki a maji, in kunme kadi maji lə Luwə ə ulə dingəm me'se'ti um in ndukun'gi ki ojido nyakusɔ, ki a ulə dingəm me'se'ti el kin el. Tado ndukun'gi kin, nje'gi ki isi njiyəi go'ti, nya ki ra se'de maji me'ti non goto.

* 13:2 13.2 Lotum 18.1-8, 19.1-3 † 13:5 13.5 Ndukun ki nja joo 31.6, 8; Jojuwe 1.5 ‡ 13:6 13.6 Pa'gi 118.6

10 J'awi ki ringiri lo kadikare lə'je non. Njekujənyamosi kadikare'gi ki ra rai kulə me *Kəyku'ti lə Luwə, awi ki togi kadi sɔi nya ki in ki k'ilə dɔ ringiri'ti lə'je kin el.

11 Toki rɔta'ti, kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi, re ki mosi da'gi lo'ti ki ar njay njay njay utə ndəgə'gi, kadi adi kadikare k'inyə go majel lə de'gi kɔ. Nan darɔ ninn da'gi in ki k'ilə por dɔ'ti gidi be'ti.

12 Be ə, Jeju kaa, oyi gidi bebo Jerujalem'ti, kadi ar de'gi njay dɔ majel'ti lə'de ki mosi'neŋ.

13 Adi j'awi j'ingəi'ə gidi be'ti, ə adi ji ndigi kidi'gi lə de'gi to in be.

14 Tado dɔnangi'ti ne j'awi ki be lə'je ki kadi j'isi'ti ratata el. Be ə, j'isi sangi kadi j'ingəi in ki a re lo ti'ti.

15 Ki row lə Jeju Kirisiti, adi j'uləi toji dɔ Luwə'ti ki dɔkagilo'gi pəti, to nya mosi be, adi in kadikare pa'gi ki tei ta'je'ti, ə gəri'ə kadi in Burəbe.

16 Adi me'se olo dɔ ra nya'gi ki maji'ti taa taa, ə maji kadi kanyi nya maji'gi lə'se ki madi'se'gi tɔ. Tado kadikare'gi ki be kin ə, maji takum Luwə'ti.

17 Maji kadi təli rɔ'se go nje kɔr non'se'gi'ti, ə uləi dɔ'se ginn togi'ti lə'de. Sii indəi kum'de go'se'ti ki dɔkagilo'gi pəti, tado Luwə a dəji'de kadi ɔji'ə go k'ində ki isi indəi kum'de go'se'ti kin kad'a oo. Be ə, re təli rɔ'se go'de'ti ningə, a rai kulə lə'de ki rɔnel. Re in be el ə, a rai kulə lə'de ki barta, adi nya ki a ra sese maji me'ti non goto.

18 Elita ki Luwə tado lə'je. Ji gər ar njay kadi me'je uwə'je ki ta dɔ nya madi'ti el. Toki rɔta'ti, ndigi lə'je in kadi panjiyə'je'gi maji ki dɔkagilo'gi pəti.

19 M'dəji'se ki ngarme'm ba pəti kadi elita ki Luwə ki kadi m'təl m're dann'se'ti gogi kalangi ba.

Kuwə ji nan

20 Luwə ki nje kadi lapiya, adi Jeju Kirisiti ində taa dann njekoy'gi'ti ki gorow mosi kunmindi ki a to ratata. Kirisiti ki in Burəbe lə'je, in ki in njekul ba'gi'ti kibo.

21 Kadi Luwə kakin ra adi asi rai kulə ki maji par par, kadi rai ndigi li'ə. Kadi ində kuləra ki nəl'ə me'je'ti ki takul Jeju Kirisiti. Ningə kadi de'gi piti'ə ki dɔkagilo'gi ki dɔkagilo'gi! *Amen!

22 Ngannkon'm'gi, m'dəji'se kadi tai ta kulə dingəm me nan'ti kin ki kisidɔti. Toki rɔta'ti, makitu lə'm ki m'ndangi m'ulə'n m'adi'se inbe kaa, ngal ngayn el tɔ.

²³ M'ge kadi m'el'se madi in gəri toki ngonnkon'je ki me kunme'ti Timote te kəy dangay'ti*. Re re kalangi ingəm ə, m'a m'aw si'ə nan'ti kadi m'oo'se.

²⁴ Rai lapiya njekornon'se'gi ki *Njekawnan'gi pəti. Njekawnan'gi ki donangi Itali'ti kaa uwəi ji'se to.

²⁵ Kadi memaji lə Luwə in sese nan'ti pəti.

Makitu ki Jaki ndangi

Ta ki dɔ makitu'ti ki Jaki ndangi

Makitu kin in ki kulə'n sɔw dɔ «ginn kaw ki dɔgi gidə in joo pəti ki sananyinan dɔnangi'ti» (1.1) adi in njekawnan pəti ki in de'gi lə Luwə ki sii to mbah be dɔnangi'ti. Njendanga adi gosi ra'a, ki takɔji'gi kadi uwəi tɔgi'de ba me panjiyə'ti lə njekunme dann de'gi'ti ki njeramajel ki nje kadi kon de'gi. Makitu kin elta dɔ kisikidɔtaa ki ndɔ kare kare lə de, ke toki bann ə de a uwə'n tɔgi'ne ba me nyanan'gi'ti to nyakingə be, ndoo be, k'oo go ndonn lo kelta'ti, kibo ngayn, in ta lə kunme ningə rakul'ə'gi.

Kon ta'gi ki me'ti: Kandi me ta'ti 1.1. Kunme ə tər 1.2-8. Ndo ə nyakingə 1.9-11. Nan k'oo ə nyanan 1.12-18. K'oo dɔ ta ə ra go'ti 1.19-27. Ndəji nan dɔ kɔrkum nan'ti 2.1-13. Kunme ə ra kul'ə 2.14-26. K'oo go ndonn lo kelta'ti 3. Njekunme ə nya'gi ki dɔnangi'ti 4.1-5.6. Mbərkində'gi ki dangi dangi 5.7-20.

Kuwə ji nan

¹ M'in Jaki, ki njekuləbər lə Luwə ki lə Burəbe Jeju Kirisiti, m'ndangi makitu kin madi ginn kaw lə *Isirayel ki dɔgi gidə in joo pəti*, ki sananyinan me dɔnangi'ti ki ta'a ba, m'uwə ji'se.

Kuwətɔgiba me nyanan'gi'ti

² Ngannkon'm'gi, loki nya'gi ki dangi dangi tei dɔ'se'ti ningə, maji kadi oy to nya rɔnel kibo.

³ Tado inbe'gi gəri bəti, loki kunme kadi Luwə lə'se, utə tɔgi nyanan'gi kin ningə, a te ki kuwətɔgiba.

⁴ Ningə maji kadi kuwətɔgiba lə'se, tolta'ne maji, kadi in de'gi ki kasinan berere, kadi nya ki majel ilə bal rɔ'se'ti el, taa kadi nya kare kaa du'se el to.

⁵ Re de kare dann'se'ti, tər duw'ə ningə, kadi dəji Luwə, ningə a ad'a. Tado Luwə in nje kadi de'gi pəti nya kare ki non, ki menda, ki kanji ndɔr mbi'de.

⁶ Ningə kadi de'ə kin dəji ki tadi el, nan ki kunme ta. Tado de ki nje tadi, to to pulum mann, ki nəl un'ə, isi aw si'ə ki yo ge ki ne ge be.

* **1:1 1.1** Ginn kaw lə Isirayel ki dɔgi gidə in joo, in njekunme'de kadi Jeju Kirisiti pəti ki sii lo'gi'ti ki dangi dangi.

⁷ Kadi de ki be kin gær me'ne'ti, toki a ingə nya madi kare rɔ Luwə'ti el.

⁸ Tado in nje me joo, gær row nya ra'ne el.

Njendoo ki njenyakingə

⁹ Maji kadi in ngonkon'm ki njekunme ki in njendoo, in ra ronel dɔ kun'ti ki Luwə un dɔ'i ki taa.

¹⁰ Be tɔ ə, kadi in njekunme ki in njenyakingə, in ra ronel dɔ sɔl'ti ki Luwə sɔl dɔ'i tɔ. Tado njenyakingə a jɔrɔ to puti kam be.

¹¹ Loki kadi ɔsi ki tɔgi'ne ningə, kam ndolo, put'ə jɔrɔ adi maji li'ə goto, be tɔ ə njenyakingə a goto'n, ta nya'gi'ti li'ə ki isi ra†.

Nyanan'gi

¹² Nje ronel in de ki uwə tɔgi'ne ba me nyanan'ti. Tado loki dum dɔ nya'gi pəti ningə, a ingə jɔgi kaji ki Luwə un ndu'ne adi de'gi ki ndigi'ə.

¹³ Loki nyanan te dɔ de'ti ningə, kadi ene: «In Luwə ə nan'm el, tado majel asi nan Luwə el, ta Luwə inbe a nan de el tɔ.»

¹⁴ Toki nyanan te dɔ de'ti ningə, in kumnda li'ə inbe ə əd'ə, ɔr'ɔ aw si'ə me'ti.

¹⁵ Nga ningə kumnda in səm toki dene in'n səm be ə oji majel, nga ningə loki majel tɔgi gangi ə te koy.

¹⁶ Ngannkon'm'gi ki njendigi lə'm, kadi ədi rɔ'se ki ta'gi ki ngom, el.

¹⁷ Nya kadi ki maji ki kadikare ki asinan berere, in rɔ Luwə'ti ki njera kunji'gi ki dɔran'ti. Luwə mbəl rɔ'ne el, taa kumndil'ə a yəti rɔ'ne el, toki kum ndil a yəti'n rɔ'ne kigo kadi be el tɔ.

¹⁸ In kigo me ndigi li'ə inbe, ə oji'n'je koji ki sigi ki ta ki rɔta'ti. Oji'je koji ki sigi kadi j'in nyakində'gi ki dɔkete dann nyakində'gi'ti li'ə.

K'oo dɔ ta ə ra go'ti

¹⁹ Ngannkon'm'gi ki njendigi lə'm, kadi oyi ta ki m'a m'el'se kam maji: kadi de ində kalangi oo dɔ ta, nan kadi elta kalangi el, taa ra wongi kalangi el tɔ.

²⁰ Tado wongi lə de a ra nya ki dana non Luwə'ti el.

²¹ Ginn nya kin ə, kadi mbəti nyara'gi ki to njen, ki kulə ra'gi ki majel ki aldɔ maji, ki re kigo mendul. Ningə taai ta lə Luwə ki duw me'se'ti, ki dɔ ki sɔl ləm, tado in ta ki asi kaji'se.

²² Ta lə Luwə kin kadi oyi mbi'se'ti par el, nan kadi oyi ə təli rɔ'se go'ti taa. Loki sii ta k'oo dɔ'ti to k'oo par ningə, in kədi ə sii ədi rɔ'se inbe'gi.

† 1:11 1.11 Tekitaga 40.6-7

²³ Tado re de oo do ta, ə ra go'ti el ningə, to to de ki gon ta kum'ne me kətirongi'ti be.

²⁴ Loki gon rə'ne ə ətə aw ningə, tanan'ti non par ə me'ə oy do rə'a'ti ki kete oo.

²⁵ Nan de ki ndər ginn ndukun lə Luwə ki asinan berere, ki ta'gi lə'je, taa isi uwə rə'ne ba me'ti um ra rənel do k'oo do'a'ti par, adi me'ə oy do'ti el, nan ra go'ti, de'ə kin a ingə majikur me kulə'ti pəti ki a ra.

²⁶ Loki de madi oo rə'ne to nje kun go Luwə, nan asi kuwə ndonn'ne ginn togi'ne'ti el ningə, isi ədi rə'ne to kədi, kun go Luwə li'ə in nya ki kareba.

²⁷ M'el'se kadi in gəri toki kun go Luwə ki ar njay ki ki rəta'ti ki Luwə ki Baw'je ndigi, in k'oo go ngann hal'gi ki njengawko'y'gi me kon'gi'ti, ki isi te do'de'ti, ki k'osi rə ngerəngi kadi nya'gi'ti ki to njen ki dənangi'ti ne.

2

Kər de dana in majel

¹ Ngannkon'm'gi, ingi ki uni me'se adi Burəbe Jeju Kirisiti ki toji in li'ə, maji kadi kər kum nan goto dann'se'ti, tado in nya ki uwə nan ki kunme el.

² To kin ə bone, de ki njenyakingə kare, ulə ku ki ndolo maji rə'ne'ti, ki ningə ki ra ki ər ji'ne'ti, re ur lo kawnan'ti lə'se. Ningə de ki njendoo, ki ulə ngisi ku rə'ne'ti, re ur me'ti to.

³ Loki iləi kum'se oyi njekulə ku ki ndolo ningə, buki'ə'ti ə eli'ə eyina: «Re, isi nanga lo ki maji'ti kin». Ningə eli njendoo eyina: «Ra ki taa non» eke «Isi nja'm'ti nanga ne be.»

⁴ Toki isi rai be ningə, ke oyi kadi in k'ər ə isi əri kum nan dann'se'ti, ə isi təli nje gangi ta do de'gi'ti ki kəjitara'gi lə'se ki majel el wa?

⁵ Ngannkon'm'gi ki njendigi lə'm, uri mbi'se oyi ta kin: Ke oyi kadi Luwə mbəti njendoo'gi ki dənangi'ti ne kadi təli njenyakingə kigo k'un ki uni me'de adi Jeju Kirisiti, el wa? Mbəti'de kadi ingəi Konbe ki Luwə un ndu'ne adi de'gi ki ndigi'ə.

⁶ Ningə ingi isi kidi'de. Ke njenyakingə'gi kakin ə isi adi'se kon el wa? Taa isi ai sese non nje gangita'gi'ti to el wa?

⁷ In inbe'gi kin ə isi elita ki mal do to'ti ki maji ki Luwə ində do'se'ti el wa?

⁸ Toki rəta'ti, re təlita ndukun lə Luwə ki utə ndəgə'gi ki ndangi me Makitu'ti ene: «A in ndigi de mad'i to rə'i inbe be ningə, rai gorow'ə'ti.»

⁹ Nan re rai kigo kør kum nan dann nan'ti ningə, in majel ə isi rai, ndukun læ Luwə uwə'se ki ta to nje kaldə ta'gi.

¹⁰ Tado re de təl rə'ne go ndukun'gi'ti læ Luwə pəti, nan aldə ndukun ki kare ningə, təl nje kaldə ndukun'gi pəti.

¹¹ Tado nje k'el k'ene: «A uwə marum el,» kakin ə el ene: «A təl de el tə.» Ə re uwə marum el, nan təl de ningə in təl nje kaldə ndukun*.

¹² Ginn'ə kin ə, kadi ta kel'se'gi, ki nya ra'se'gi, toji kadi in de'gi ki maji kadi gangi ta do'se'ti ki ndukun ki nje taa k'ilə taa.

¹³ Tado de ki nje k'oo kumtondoo læ de'gi el, Luwə a oo kumtondoo li'ə ndə gangi ta'ti el tə. Ningə k'oo kumtondoo in nya ki uti do takigangi.

Kunme kadi Luwə ki kanji ra kul'ə in ki koy

¹⁴ Ngannkon'm'gi, loki de madi ene n'in n'aw ki kunme, ningə toji kunme kadi Luwə lə'ne, ki kuləra'a, el, ke maj'a in ri wa? Maj'a goto. Kunme kadi Luwə ki be kin asi kaj'a el.

¹⁵ To kin ə bone, ngonkon ki dingəm eke ki dene awi ki rə'de kare, taa asi kingə nyakusə'de ki ndə'gi pəti el tə.

¹⁶ Ningə de madi dann'se'ti el'de ene: «Ai ki maj'a, kadi rə'se tingə rututu, ə soi nya me'se ndann.» Ki kanji kadi adi'de nya ki kadi ra se'de, ke maj'a in ri wa?

¹⁷ Kunme kadi Luwə kaa to be tə, re toji rə'ne me kulə ki ra'ti el ningə, in nya ki koy.

¹⁸ De madi ene: «In aw ki kunme kadi Luwə, m'in m'aw ki kulə'gi ki ra. M'a m'el'ə m'ene: Maji kadi oji'm kunme kadi Luwə lə'i ki kanji kulə'gi ki ra adi'm m'oo, ə m'in m'a m'oj'i kunme kadi Luwə lə'm ki kulə'gi ki m'ra m'adi oo.»

¹⁹ Un me'i toki Luwə in kareba el wa? In nya ki maji, ningə kadi gər toki ndil'gi ki majel kaa uni me'de be tə. Bol ra'de adi dadi non'a'ti.

²⁰ In de ki do'i goto, in ndigi kadi gər ke in tado ri ə kunme ki kulə goto a ra nya kare el wa?

²¹ Ke oo kaw'je *Abiraham, Luwə təl'ə de'ti ki dana takum'ne'ti ki takul kulə ra'a'gi, tado ndigi kadi n'təl ngonn'ne *Isaki non ringiri'ti læ Luwə, n'ad'a kadikare'ti el wa?

²² Oo, kunme kadi Luwə li'ə ai nan'ti ki kulə ra'a'gi. Kulə ra'a'gi təlita kunme kadi Luwə li'ə adi asi nan berere.

²³ In be ə təl'n ta ta ki ndangi me makitu'ti læ Luwə eyina: «Abiraham un me'ne adi Luwə, loki Luwə oo kunme li'ə ningə tudə to de ki dana.» Adi bar'a madi'ne†.

* 2:11 2.11 Tekitaga 20.13, 14; Ndukun ki nja joo 5.17, 18 † 2:23 2.23 Lotum 15.6; Ejay 41.8

²⁴ Oyi maji nga, toki Luwə təl'ə de ki dana takum'ne'ti ki takul kulə ra'a'gi, um in ki takul kunme li'ə par kareba el.

²⁵ Adi me'se, olo dɔ Rahabi'ti ki in kaya dene. Uwə njekawkita'gi lə Isirayel rɔ'ne'ti, ningə ra se'de adi tei uni row ki rangi anyinan awi. In tado kuləra'a kin ə Luwə təl'n'ə de'ti ki dana takum'ne'ti‡.

²⁶ Be ə, toki j'oo'n kadi darɔ ki kon goto'ti in ki koy kakin ə, kunme kadi Luwə ki kulə ra'a'gi gotoi kaa in ki koy tɔ.

3

Kadi njendo de'gi nya oy go ndonn'de

¹ Ngannkon'm'gi, kadi njendo de'gi nya in ngayn dann'se'ti el, tado in gəri kadi Luwə a gangi ta ki ngan ngayn dɔ'je'ti, j'in njendo de'gi nya, utə ndəgi de'gi.

² J'in pəti ji rai majel ki gorow'gi ki dangi dangi. Re de madi ra majel me ta kel'ne'ti el biti ningə, in de ki asi nan berere, asi kuwə rɔ'ne ba pəti ginn tɔgi'ne'ti.

³ Re j'uləi jam ta sində'gi'ti kadi təli rɔ'de go ndigi'ti lə'je ningə, j'awi ki tɔgi dɔ rɔ'de'ti ba pəti tɔ.

⁴ Oyi tokibo'gi, re in tokibo ki bo to ri kaa, ə nəl kibo ɔs'ɔ ki tɔgi'ne to ri kaa, ki ngonn ngaw'a ki nden ki bari'ə tole inbe kin ə njekuwə ngaw tokibo, a awi'n ki tokibo lo'ti ki me'ə ndigi kaw'ti si'ə.

⁵ In be ə, ndonn de kaa to be tɔ. In ngonn rɔ ki nden ba, nan ɔji rɔ'ne kadi asi ra nya'gi ki əti bɔl. Toki oy kadi ngonn por ki nden be par asi kadi on ku kibo.

⁶ In be tɔ ə, ndonn de kaa to to por be, in lo kisi lə majel dann ngann rɔ'je'gi'ti, isi təl darɔ'je ba pəti nya ki to njen'ti, isi ində por ndɔ kisikidɔtaa'ti lə de, por kin in lo por'ti ki nje kon biti ki non'ti.

⁷ De asi kuwə ginn da'gi ki dangi dangi pəti ki me mu'ti, ki ginn yəl'gi, ki ginn da'gi ki nje kagi nanga, ki ginn da'gi ki sii me ba'ti, ginn tɔgi'ne'ti.

⁸ Nan ndonn'je, de kare ki asi kuwə ginn tɔgi'ne'ti goto, in nya ki nje tuji loki dum kuwə nanga ginn tɔgi'ti. Kəngi ki nje təl de rosi ndonn'je betete.

⁹ Ki ndonn'je ə j'isi j'uləi tɔji dɔ Burəbe'ti ki Baw'je, ningə ki ndonn'je ki kare inbe kakin ə j'isi ji manni de'gi ki Luwə ində'de adi tainan si'ə tɔ*.

¹⁰ Ta'je ki kare inbe kin ə j'isi j'uləi tɔji dɔ Luwə'ti, ningə ta'je ki kare inbe kakin ə isi mann de'gi tɔ. Ngannkon'm'gi, maji kadi rai be el.

¹¹ Ke mann ki nəl ingi ki mann ki ati a tei nan'ti ta bolo'ti ki kare wa? Jagi a tei ta bolo'ti ki kare el.

‡ 2:25 2.25 Jojuwe 2.1-21 * 3:9 3.9 Lotum 1.26-27

¹² Ngannkon'm'gi, ke oyi kadi kagi mati asi kadi andi sinyə eke mbyakote asi kadi andi mati wa? Re in be el ningə, in be tɔ ə ta bolo ki mann ki ati isi te'ti, mann ki nəl asi kadi a te'ti el nga.

Kumkədi ki dɔnangi'ti ki kumkədi ki dɔran'ti

¹³ Nan dann'se'ti ə in nje kumkədi ki nje nyagər wa? De'ə kin kadi tɔji kulə ra'ne me panjiyə'ti ki maji, ki dɔ ki sɔl lɔm ki kumkədi.

¹⁴ Nan kin ə re, ni ki ati kangi ki jangi in me'se'ti ningə, ɔji rɔ'se kare el, ta kadi elita ki ngom ɔsi ta, ta ki rɔta'ti el tɔ.

¹⁵ Ko kumkədi ki be kin, in kumkədi ki dɔnangi'ti ne, in kumkədi lə de, in lə Su, um in kumkədi ki in rɔ Luwə'ti el.

¹⁶ Tado loki ni ki jangi in'ti ningə, nyara ki gorow'ə'ti el, ki ko nya ra'gi ki majel pəti in'ti non tɔ.

¹⁷ Nan ki ɔjido kumkədi ki in rɔ Luwə'ti, dəkete, in kumkədi ki ar njay, taa in kumkədi tɔgi el, in kumkədi ki sɔl lɔm, in kumkədi kulə noji nan'ti, in kumkədi ki rosi ki k'oo kumtondo, isi te ki kandi ki maji maji, gangi nan goto rɔ'a'ti, taa kədikum nan ka goto rɔ'a'ti tɔ.

¹⁸ De'gi ki nje sangi row kisimaji, isi duwi ko nya me kisi maji'ti, ningə kandi lə'de ki a ujəi in nyara ki dana.

4

Ndigi nya'gi ki dɔnangi in kɔsi ta Luwə

¹ Nga ingi, rɔnan'gi, ki kɔlnan'gi ki toi dann'se'ti tei ra wa? Loki tei səm'ti, in me nyənn'gi'ti lə darɔ'se ki toi me rɔ'se'ti, ə isi rɔi nan.

² Sii rai kumnda nya'gi, nan asi kadi ingəi el, ningə isi tɔli de'gi, isi ndingəi nya, nan lo kadi ingəi goto, lo kin'ti, təli nje kɔlnan ki nje rɔnan. In kɔyi nya, ə ingəi el, tado in gəri kɔy Luwə el.

³ Ə re kɔyi nya Luwə kaa, adi'se el, tado nya kɔy lə'se in nya kɔy ki majel, isi kɔyi nya Luwə kadi re ingəi ningə, in tindəi sananyi kɔ dɔ k'oo majiro'ti lə darɔ.

⁴ In njekuwə marum! Gəri kadi ndigi nya'gi ki dɔnangi'ti in ban lə Luwə el wa? Re de madi isi uwə madi ki nya'gi ki dɔnangi'ti ningə, isi ra rɔ'ne njeban'ti lə Luwə.

⁵ Oyi kadi ta lə Luwə ki ndangi me Makitu'ti in kare ki ndangi wa? Makitu lə Luwə el ene: «Jangi ra Luwə ngayn dɔ Ndil'ti ki ində me'je'ti.»

⁶ Nan memaji ki adi'je, in nya kibo ngayn utə nya'gi pəti. Tado makitu lə Luwə el ene: «Luwə tanrɔ de'gi ki nje kun dɔ'de taa, ə adi memaji lə'ne de'gi ki nje sɔl dɔ'de*.»

* 4:6 4.6 Tər ta'gi 3.34

⁷ In be ə, kadi sɔli dɔ'se ginn tɔgi'ti lə Luwə, tanyi rɔ Su, ə a anyi kɔ sanyi rɔ'se'ti.

⁸ Rei ndəkba rɔ Luwə'ti, ə Luwə a re ndəkba rɔ'se'ti tɔ. In njeramajel'gi, togi ji'se adi ar njay; in nje me joo, ɔri majel me'se'ti kɔ.

⁹ Maji kadi in gəri toki in nje kumtondoo, uwəi ndoo rɔ'se ə nonyi ki mann kum'se; kadi kɔ'gi lə'se təl non, kadi rɔnel lə'se təl ndoo ki kuwə.

¹⁰ Maji kadi sɔli dɔ'se non Luwə'ti ə Luwə a un dɔ'se taa.

Kadi de gangi ta dɔ ngonkon'ne'ti el

¹¹ Ngannkon'm'gi, maji kadi elita ki majel dɔnan'ti el, de ki isi elta ki majel dɔ ngonkon'ne'ti, eke isi gangi ta dɔ'a'ti ningə, in ndukun lə Luwə ə isi elta ki majel dɔ'ti num, isi gangi ta dɔ'ti num. Ningə re isi gangi ta dɔ ndukun'ti lə Luwə ə, in nje təl rɔ'i go ndukun'ti el, nan in njegangita dɔ'ti yo.

¹² Ji gər toki Luwə ki kar'ne ba par ə in nje kadi ndukun ki njegangita. In ki kar'ne ba ə aw ki tɔgi kadi aji'n de num tuji'n de num tɔ. Nga in, in nan kadi in gangi ta dɔ ngonkon'i'ti wa?

Nje k'aw ki kojitara

¹³ Ki ɔji dɔ'se nga, ingi ki nje k'el k'ene: «Bone eke lo ti ə j'a j'awi me bebo'ti ki be, j'a ji ra bal kare səm'ti, j'a ji ra gati, j'ingəi'n nar.»

¹⁴ Eli be, nga in de'gi ki gəri nya kare ki a ra nya me ndo ki lo ti'ti dɔ kisikidɔtaa'ti lə'se el tɔ. Toi to kunji mann ki su luy luy adi oo'ə, ningə njaba par ə goto kin be†.

¹⁵ Ta ki re a eli ə to kin: «Toki re Luwə ndigi, ə j'isi ki dɔ'je ta ə, j'a ji ra nya ki yo, j'a ji ra nya ki ne.»

¹⁶ Nan ngɔsine, isi ɔji rɔ'se me kojitara'ti lə'se ki dɔ'se. Kɔji rɔ ki be kin in kɔji rɔ ki majel.

¹⁷ Re de gər row ra maji bəti, nan ra el ningə, in majel ki ra.

5

Kon ki a re dɔ nje nyakingə'gi'ti

¹ Ingi ki in njenyakingə! ki ɔji dɔ'se nga ningə, maji kadi nonyi ə ndingəi rɔ'se ki ndu'se ki boi, tado kon'gi ki a rei dɔ'se'ti.

² Nyakingə'gi lə'se ndumi kɔ, yon'gi onyi ku'gi lə'se.

³ Ɔr'gi ki nar'gi lə'se nonyi niki, ningə non'de a mannaji ɔsi'n'se ta. A on darɔ'se to por be. In mbonyi nyakingə'gi ki dɔnan'ti dɔnan'ti, dɔkagilo ki j'in'ti, ki in dɔkagilo ki dɔboy'ti.

† 4:14 4.14 13-14; Tər ta'gi 27.1

⁴ De'gi ki nje ra kulə me ndoo'ti lə'se, ɔgi'de nyakugə goji lə'de, adi nonyi, ndu non'de aw biti osi mbi Burəbe'ti lə njerə'gi.

⁵ Kisi'se donangi'ti ne, sii me k'oo maji rə'ti, ɔci ge anyinan ge me maji'ti. Boi, mbol'se to to da'gi ki uli'de adi a nginəi ndo tol'de be.

⁶ De'gi ki rai nya madi el, gangi ta do'de'ti, tɔli'de, ə tanyi'se rə el.

Koreme nginə'n re Burəbe

⁷ Ngannkon'm'gi, maji kadi orei me'se biti, kadi Burəbe re'n. Oyi nje ndoo, a nginə kandi nya ki maji ngayn ki a te donangi'ti, ki koreme do'ti ngan. A ore me'ne biti kadi ndi binə ədi, ndi ki doboy'ti ədi, bay ta kadi ujə ko lə'ne.

⁸ Be tə ə, ingi kaa, kadi orei me'se, uwəi tɔgi'se ba, tado Burəbe in ndəkba.

⁹ Ngannkon'm'gi, barita donan'ti el, kadi Luwə gangi'n ta do'se'ti el. Oyi njegangita ra takəy'ti.

¹⁰ Ngannkon'gi, maji kadi oyi go nja njekeltakita Luwə'ti ki kete nu ki elita me tə Burəbe'ti to nyandaji lə'se, ki ojido kon ki koreme.

¹¹ J'elita do njekuwə tɔgi'de ba me kon'gi'ti j'ene in nje ronel. Kadi me'se olo do kuwətɔgiba'ti lə Jobi dann kon'gi'ti pəti ki te do'a'ti. Oyi kadi go'ti gogi Luwə ad'a ingə maji, tado Luwə in nje memaji ki ngayn, ki nje k'oo kumtondo*.

¹² Ngannkon'm'gi nya kibo ngayn, ki kadi gəri ə to kin: maji kadi iwi rə'se el, ke in ki ndi, ke in goji ki kusə, ke in kiw rə madi ki rangi. Re in oyo ə eyina oyo, re in jagi ə eyina jagi tə par, kadi osi me takigangi'ti lə Luwə el.

¹³ Re, de madi dann'se'ti, ingə kon wa? Kadi non do Luwə'ti. Eke re rə'a nəl'ə wa? Kadi osi pa ulə'n tɔji do Luwə'ti.

¹⁴ Re, de madi dann'se'ti, rə'a to'ə ə, kadi bar ngatɔgi lə Njekawan kadi elita ki Luwə tado li'ə ki ɔyi'ə ki hu me tə Burəbe'ti.

¹⁵ Kelta ki Luwə ki kunme a aji de ki nje rə to, Burəbe a un'ə taa, ningə re ra majel kaa, Luwə a inyə go majel'gi li'ə ko.

¹⁶ Be ə, kadi təri ndu'se do majel'gi'ti lə'se ki rə nan'ti. Ningə elita ki Luwə tado lə nan, kadi ingəi lapiya do rɔto'gi'ti lə'se. Kelta ki Luwə lə de ki dana, tɔg'ɔ in ngayn.

¹⁷ Oy Eli in de to j'in be tə, nan elta ki Luwə ki rə tinyi'ne kadi ndi ədi el, ningə ndi ədi donangi'ti el bal mutə ki nanyi mehen tə.

* 5:11 5.11 Jobi 1.20-22, 2.10, 42.10-17

¹⁸ Ə, təl elta ki Luwə gogi toki sigi, ə Luwə adi ndi təl ədi dɔnangi'ti, adi dɔnangi te ki kandi nya'gi†.

Dɔboy ta

¹⁹ Ngannkon'm'gi, toki re de madi dann'se'ti ndəm gorow ki rɔta'ti, ur mu, ə de madi ki rangi ɔr'ɔ təl re si'ə dɔ row'ti ki dana gogi ningə,

²⁰ kadi gəri toki de ki təl ki njeramajel dɔ row'ti ki ndəm re si'ə go row'ti ki dana kin, a aji njeramajel ta koy'ti, taa Luwə a inyə go majel'gi li'ə ngayn kɔ.

† **5:18 5.18** 1 Ngar'gi 17.1, 18.1, 18.42-45

Makitu ki dəkete ki Piyər ndangi Ta ki dō makitu'ti ki dəkete ki Piyər ndangi

Makitu kin in ki ndangi kadi njekunme'gi ki sii dow lo'gi'ti ki manga lə Aji ki Du. Ginn ndangi makitu kin in kadi ulə dingəm me'de'ti dann kindəkumndoo'ti ki kadi nan kon tado kunme. Koy, kində taa lo koy'ti ki təl Jeju Kirisiti, in ə in ngirə ki ngan ki rai dō'ti kadi uwəi togi'de ba me kunme'ti ki kindəmedoti. Toki in njekujənyamosi kadikare'gi lə Ngar ə in ginn de'gi ki ari njay, maji kadi tinyəi nan ki Njekaji'de ki ndogi'de ki gati ki ngayn. Maji kadi uwəi togi'de ba me panjiyə'ti lə njekunme. Loki Burəbe a re ningə a ugə goji'de.

Kon ta'gi ki me'ti: Kandi me ta'ti 1.1-2. Ta ki ojido kindəmedoti, kunme ə ndiginan 1.3-12. Bar nan kadi kisikidotaa in ki ar njay 1.13-2.10. Hal lə njekunme, kibo ngayn in ki isi'n dann kon'ti 2.11-4.19. Ra kulə ki maji dann njekawnan'ti 5.1-11. Kuwə ji nan 5.12-14.

Kuwə ji nan

¹ M'in Piyər ki njekawkulə lə Jeju Kirisiti, m'ndangi makitu kin madi'se in nje ki Luwə mbəti'se, ki sananyinan, adi sii to mbah'gi dənangi'gi'ti ki Pon, ki Galasi, ki Kapadosi, ki Aji, ki Bitini.

² Luwə ki Baw mbəti'se kete, kigo kəjitara'ti li'ə, kadi in de'gi lə'ne ki takul Ndil'ə, kadi təli rə'se go Jeju Kirisiti'ti, ə kadi mos'ə togi'se adi ari njay*. Kadi memaji ki kisimaji lə Luwə to mbar mbar ki dō'se'ti.

Ra oyo Luwə tado kaji ki te ki dō'a ki takul Jeju Kirisiti

³ Təji in ki dō Luwə'ti ki Baw Burəbe lə'je Jeju Kirisiti, tado memaji li'ə ki ngayn ki oji'n'je k'oji ki sigi, ki gorow k'ində Jeju Kirisiti taa dann nje koy'gi'ti. Lo kin'ti, j'awi ki nya kindəmedoti ki to biti ki non'ti,

⁴ tado j'awi ki nya maji'gi ki Luwə ngəm dəran'ti tado lə'je. In nya ki a ndum el num, a uwə yoro el num, taa ndolo'ə a goto el num tə.

* 1:2 1.2 Tekitaga 24.3-8; Lebitiki 16.14-15

⁵ Nya'gi kin Luwə ngəm'de dōran'ti tado lə'se, ingi ki tōg'ō isi ngəm'se ki takul kunme tado kaji, adi in kaji ki in ndəkba kadi dō'a a te ndō ki dōboy'ti.

⁶ Re dōkagilo'ti ki bone, kadi nyanan'gi ki dangi dangi adi mekon isi ra'se dōkagilo'ti nden be mindi kaa, in kin ə isi adi'se rōnel.

⁷ Lōr ki in nya ki a tujī kaa, nanyi'ə me por'ti kadi oyi'ə ke inbe dōrō'a wa. Be tō ə, nyanan'gi kakin isi nanyi kunme kadi Luwə lə'se ki gat'a utə lōr, kadi oyi ke in ki rōta'ti inbe wa. Re in ki rōta'ti ningə, a ingəi piti, ki tōbar, ki kōsikurə loki Jeju Kirisiti a te busi.

⁸ Jeju ki oyi'ə ki kum'se el, nan in ndigi'ə, oyi'ə el bay, nan uni me'se adi'ə. Ningə isi rai rōnel, adi in rōnel kibo ngayn, ki dum kelta'a.

⁹ Tado ingəi nya ki uni me'se adi tado'a, adi in kaji rō'se.

¹⁰ Ki ojdō kaji kin, de'gi ki njekeltakita Luwə'ti, ndəri ginn'ə, taa dəji ta dō'ti ngayn tō. Adi in de'gi ki njekeltakita Luwə'ti dō kadikare'ti ki Luwə ində dō'a dana kete adi'se.

¹¹ De'gi ki *njekeltakita Luwə'ti sangi kadi n'gəri ke dōkagilo ki ra, ə nya'gi ki bann ə a rai nya dōkagilo'ə'ti ki Ndil Kirisiti oji'de wa? Tado Ndil Kirisiti ki me'de'ti tōji'de dōkagilo kin kete, loki elta dō kon'gi'ti ki Kirisiti ki in *De ki Luwə mbət'ə a ingə ki tōji ki a re go kon'ti†.

¹² Luwə adi njekeltakita'a'ti gəri toki, mbər ki n'ində ta'de'ti kin in tado maji lə'de inbe'gi el, nan in tado maji lə'se ə iləimbər kin. Ngōsine nje kiləmbər Poyta ki maji iləi'se mbər kin ki takul tōgi lə Ndil Luwə ki Luwə ulə'n adi in dōran'ti re. Mbər kin, malayka'gi ki dō'de kaa sangi kadi n'gəri ginn'ə tō.

Kindəmedōti ki a ge nyara ki ar njay

¹³ Tado kin ə, kadi adi mərta'gi lə'se isi kum, adi kum'se ar njay kadi ɔri mbunə nya ki maji ki nya ki majel nan'ti. Kadi kindəmedōti lə'se ba pəti in dō kadikare'ti ki Luwə a adi'se, loki Jeju Kirisiti a te bus.

¹⁴ Maji kadi in nje təl rō'se go ta'ti lə Luwə, um uni go nyənn lə darō ki kete ki isi ndōr'se, loki sii day dō rō'se'ti bay kin el.

¹⁵ Ningə, toki Luwə ki bar'se in nje k'Ar Njay kakin ə, ingi kaa, kadi ari njay me panjiyə'se'gi'ti pəti tō.

¹⁶ Tado Makitu lə Luwə el ene: «A in de'gi ki k'ar njay, tado m'in ki k'Ar Njay‡.»

¹⁷ Re me kelta'gi'ti lə'se ki Luwə, isi bari'ə Baw'se, in ki in Luwə ki njegangita dō de'ti ki ra kigo kulə ra'a'ti um,

† 1:11 1.11 Pa'gi 22; Ejay 53; Luk 24.25-26 ‡ 1:16 1.16 Lebitiki 19.2

or kum'de dana el ningə, maji kadi nya ra'se in kigo bol Luwə'ti, dəkagilo'ti ki sii to mbah'gi dōnangi'ti ne kin.

¹⁸ Ningə in gəri maji toki in ki nar eke lor ki in nya'gi ki a tuji kin, ə Luwə ugə'n dō'se me nyara'gi'ti ki majel, ki kaw'se'gi inyəi adi'se kin el.

¹⁹ Nan in ki mosi Kirisiti ki gat'a dum ndogi, ə Luwə ugə'n dō'se. Kirisiti ki to to ngonn bati ki nya madi ra'a el, ta nya ki majel ɔd'ɔ el to.

²⁰ Luwə mbət'ə, ində dō'a dana kete non kulə ngirə dōnangi'ti nu tado kadikare kin, ningə te ki dō'a dəkagilo'ti ki dōboy'ti, tado maji lə'se.

²¹ Ingi ki takul Kirisiti ə, uni me'se adi Luwə, ki te si'ə dann nje koy'gi'ti, ə ad'a tɔbar, kadi kunme, ki kindəmedoti lə'se in ki dō Luwə'ti.

Njiyə to ngann'gi lə Luwə me ndiginan'ti

²² Toki ari rɔ'se njay, ki gorow təlɔ go ta'ti ki rɔta'ti, kadi in ndigi ngannkon'se'gi ki me Kirisiti'ti, ki kanji kədikum nan, maji kadi in ndiginan dann'se'ti, ki yo ki ne, ki me ki k'ar njay.

²³ Koji ki oji'se sigi, in ki tarow lə baw'se'gi ki njekoy'gi kin el, nan in ki takul nya duw ki a oy el, ki takul ta lə Luwə ki isi kumngayira biti ki non'ti.

²⁴ Tado Makitu lə Luwə el ene:
«De'gi pəti toi to mbi mu be,
ningə maji'de pəti, to to puti kam be tɔ:
Mu tuti, put'ə jɔrɔ,

²⁵ Nan ta lə Burəbe to lo tɔ'ne'ti biti ki non'ti§.» Ta kin in Poyta ki maji ki iləi'se mbər'ə.

2

Mbal koy el ki de'gi ki k'ar njay

¹ Maji kadi mbəti nyara'gi ki majel pəti, ki ta'gi ki ngom, ki kədikumnan, ki jangi, ki kel nan ta ndil nan'ti.

² Adi bo ta lə Luwə ra'se, toki bo mba a ra'n ngann'gi ki kasi kin be. Ta lə Luwə to to mba ki dɔrɔ'a ki a ra'se adi tɔgi, ə tei kaji'ti.

³ Toki makitu lə Luwə el'n: «Nanyi Burəbe ki rɔ'se adi oyi maj'a ki ngayn*.»

⁴ Rei ki rɔ Burəbe'ti ki in mbal ki isi kumngayira, in ki de'gi mbəti'ə to nya ki majel, nan Luwə mbət'ə tado gat'a in ngayn ki rɔ'a'ti.

⁵ Ingi kaa, in mbal'gi ki sii kumngayira. Kadi ɔsi rɔ'se ki nan'ti kadi in təli *Kəy lə Luwə kigo ndil'ti, kadi in kuti

njekujənyamosi tado kujənyamosi kadikare kigo ndil'ti ki nəl Luwə ki takul Jeju Kirisiti.

⁶ Tado ndangi me makitu'ti lə Luwə eyina: «Oyi m'mbəti mbal ki gat'a in ngayn, m'ində bebo Siyon'ti. In mbal ki dökum lo'ti. De ki un me'ne ad'a ə nya ki rəsəl a te do'a'ti el[†].»

⁷ Mbal kin in mbal ki gat'a in ngayn rə'se'ti ingi ki uni me'se adi'ə. Nan ki rə de'gi'ti ki uni me'de adi'ə el, in mbal ki njera kəy'gi mbəti'ə, ki təl mbal ki dökum kəy'ti. In mbal ki nje tugə de jigi'ti ki nje kadi de osi[‡].

⁸ Tugəi'ə jigi'ti osi tado mbeti kunme'de kadi ta ki rəta'ti. Ningə in nya ki maji kadi a re do'de'ti be[§].

⁹ Nan ingi, in ginn de'gi ki mbəti'se, in njekujənyamosi'gi lə Ngar, in ginn de'gi ki k'ar njay, in de'gi ki Luwə ində'se dōji'ne kadi iləimbər kulə'gi ki əti bol ki ra. In ki bar'se lo ki ndul'ti te sese lo ki kunji'ti lə'ne ki ar njay*.

¹⁰ Ingi ki kete in de'gi lə Luwə el, nan ngəsine in de'gi li'ə, ingi ki kete ingəi k'oo kumtondoo lə Luwə el, nan ngəsine ingəi k'oo kumtondoo li'ə[†].

Kisi njekunme dann de'gi'ti ki gəri Luwə el

¹¹ Ngannkon'm'gi ki njendigi lə'm, toki in mbah'gi ki sii dənangi'ti to be lə'se el, m'ulə dingəm me'se'ti kadi mbəti nyənn nyara lə darə ki to rə'se'ti, isi rə ki rə'se ki me'ti.

¹² Maji kadi awi ki hal ki maji dann de'gi'ti ki uni me'de el, kadi re isi təti ta do'se'ti to njeramajel'gi be mindi kaa, oyi kulə ra'se'gi ki maji ningə uləi tōji do Luwə'ti ndo'ti ki a re.

¹³ Tado lə Luwə, maji kadi uləi do'se ginn tōgi'ti lə de'gi pəti ki sii do konbe'ti, adi in ngar kibo ki isi do konbe'ti pəti,

¹⁴ ki nje konbe'gi ki ginn'ə'ti, ki ində'de kadi indəi njera nya'gi ki majel oji'de, ə osikurə njera nya'gi ki maji.

¹⁵ Tado in ndigi lə Luwə kadi rai nya ki maji uti ta ta ki kel ki do day'ti lə de'gi ki mbo.

¹⁶ Kadi kulə ra'se in kuləra de'gi ki taa k'ilə taa, ningə kadi taa k'ilə taa lə'se təl nya kuti do majel el, nan kadi kulə ra'se in kuləra njekulə'gi lə Luwə.

¹⁷ Kadi osikurə de'gi pəti, ndigi ngannkon'se'gi ki njekunme, awi ki bol Luwə, osikurə ngar.

Bər'gi ki njekunme

¹⁸ In njekuləbər'gi, kadi uləi do'se ginn tōgi'ti lə be'se'gi ki bol ki rəta'ti. Kadi uləi do'se ginn tōgi'ti lə nje ki hal'de

† 2:6 2.6 Ejay 34.9 ‡ 2:7 2.7 Pa'gi 118.22 § 2:8 2.8 Ejay 8.14 * 2:9 2.9 Tekitaga 19.5-6; Ejay 43.20-21; Ndukun ki nja joo 4.20, 7.6. † 2:10 2.10 Oje 1.6,9, 2.1,23,25

maji ki söl löm löm par el, nan kadi ulöi dö'se ginn tög'i'ti lönje ki hal'de ngan to.

¹⁹ Tado in nya ki maji kadi, ki takul bol Luwə, de döo me'ne ngan me kon'gi'ti ki isi ingə ki kanji kadi ra nya madi ki dana el.

²⁰ Loki indəi'se k'ində nyara ki majel, ə doi me'se ngan, eke təbar ri ə to'ti non wa? Nan kin ə re in nyara ki maji ki isi rai ə re ki kon dö'se'ti, ə doi me'se ngan me'ti ningə, in nya ki maji ki non Luwə'ti.

²¹ In tado nya kin ə Luwə bari'n'se, tado Kirisiti inbe ki dö'ne kaa ingə kon tado lə'se. Ningə inyə nyaköji kin adi'se kadi to uni dö nja'a.

²² Kirisiti ki ra majel el, taa ta ki ngom te ta'a'ti nja kare el to.

²³ Loki de'gi taji'ə, təl taji'de gogi el; loki de'gi adi'ə kon, təl tan'de rö el. Nan inyə rö'ne ji Luwə'ti ki njegangita ki dana.

²⁴ Kirisiti ki oy majel'gi lə'je darö'ne'ti dö kagidəsi'ti kadi j'oyi dö majel'ti ə j'isi ki dö'je taa tado nyara ki dana. In ki takul ndunə dö'gi li'ə ə ingəi lapiya.

²⁵ Tado kete toi to bati'gi ki ndəmi row be‡, nan ngə sine, in təli ki rö njekul'se'ti ki njengəm rö'se gogi.

3

Ta ki ojido dene'gi ki ngaw'de'gi me kəy'ti

¹ Be to ə, in dene'gi, maji kadi ulöi dö'se ginn tög'i'ti lönjaw'se'gi, kadi re nje ki nan'gi dann'de'ti mbeti kunme kadi ta lə Luwə kaa, ingəi'de adi Luwə ki takul panjiyə'se, ki kanji kadi eli'de ta.

² Tado isi oyi nya ra'se'gi ki to ar njay ki buki ki isi buki'de'ti.

³ Maji kadi mandi ki ra lə'se in ki gidi rö'ti taga ne el. Adi in dö ki kuwə ki ndöji ta, ki ningə'gi ki ra ki ör, ki ku'gi ki gati'de in ngayn.

⁴ Maji kadi mandi ki ra lə'se in ki ngarme'ti kəy, ki in mandi ki a tuji el ki hal ki söl löm löm, ki kisimaji ki in nya ki gat'a in ngayn non Luwə'ti.

⁵ In be ə, dene'gi ki k'ar njay ki kete nu, ki indəi me'de dö Luwə'ti rai mandi, ulöi dö'de ginn tög'i'ti lönjaw'de'gi.

⁶ J'oo dene kare to Sara ki təl rö'ne go ta'ti lə *Abiraham adi bar'a be'ne. Ngə sine in təli ngann'a'gi, toki re rai nyara ki maji, ki kanji kadi nya madi kare ində'se bol'ti.

⁷ Be ə, in ngaw dene'gi kaa maji kadi sii ki ne'se'gi, indəi kum'se go'de'ti maji, tado in de'gi ki tög'i'de goto. Ösi kurə'de tado a ingəi kadikare kisikidötaa lə Luwə nan'ti

sese. Rai be kadi nya madi kare ɔgi'se tarow kelta ki Luwə el.

Row ndiginan lə ngannkon'nan'gi

⁸ Ta tɔlta'a, maji kadi ingi pəti, mərta lə'se in kare, taa kadi ta on me'se tado lə nan, kadi in ndiginan to ngannkon'nan'gi, kadi in nje k'oo kumtondoo lə nan, ki nje sol dɔ'de.

⁹ Maji kadi ugəi ɓangi majel ki majel el, ta ɓangi nya taji ki nya taji el tɔ. Maji kadi in nje njangi dɔ yo taa, tado in kin ə in nya ki Luwə ɓar'se tado'a. Luwə ɓar'se kadi ingəi njangi dɔ ki un mindi'ne kadi n'adi'se.

¹⁰ Ningə nya ki Makitu lə Luwə el ə to kin:

«De ki ndigi kadi n'isi ki dɔ'ne taa maji, ə n'oo maji ndɔ'ne'gi ki donangi'ti ne ə, maji kadi ngəm ndonn'ne dɔ kelta'ti ki majel, ə ngəm ta'ne dɔ kelta ngom'ti tɔ.

¹¹ Kadi ɔsi rɔ'ne ngərəngi kadi majel'ti ə ra nya ki maji, kadi sangi kisimaji ə uwə rɔ'ne ba me'ti.

¹² Tado kum Burəbe in dɔ de'gi'ti ki dana, taa mbi'ə to tagira kadi oo'n dɔ ta ki isi eli si'ə tɔ, nan isi ɔsi ta njera nya ki majel*.»

Kuwətɔgiba me kon'ti

¹³ Nan ə a ra'se majel, loki tingəi bil me ramaji'ti wa?

¹⁴ Re de'gi adi'se kon tado nyara ki dana ki rai ningə, in nje rɔnel, ə kadi ɓoli'de el, taa kadi mərta lə'se aw ki yo ge ne ge el.

¹⁵ Nan kadi ɔsikurə Kirisiti ki in Burəbe me'se'ti. Kadi in ndəkba ki dɔkagilo'gi pəti kadi de ki ra ki dəji'se ginn kindəmedɔti lə'se ə eli'ə.

¹⁶ Ningə kadi eli'de ki mindi ki sol lom, ki ɓukinan'ti. Kadi awi ki mekuwə me tɔ Kirisiti'ti ki ta ki ar njay, kadi re isi təti ta dɔ'se'ti to njeramajel'gi be ka, nje kelta ki majel dɔ nya ra'ti ki maji ki isi rai kin, rɔ'de sol'de.

¹⁷ Re in kin ə in ndigi lə Luwə ningə, k'ingə kon tado nyara ki maji in soti utə nyara ki majel.

Jeju Kirisiti ingə kon tado de'gi pəti

¹⁸ Tado Kirisiti inbe ingə kon nja kareba ki non'ti tado majel'gi lə de'gi. In ki in de ki dana, nan ingə kon tado lə njera nya ki dana el, kadi re se'de rɔ Luwə'ti. Tɔli'ə me darɔ'a'ti, nan Ndil Luwə təl tɔs'ɔ ndəl adi isi ki dɔ'ne taa.

¹⁹ In ki tɔgi Ndil kakin ə awi'n biti ilə'n mbər Poyta ki maji ndil de'gi ki sii dangay'ti koo.

* 3:12 3.12 10-12; Pa'gi 34.13-17

²⁰ Adì in ndil de'gì kì ndòkì kete tanyi rò Luwə, loki isi'n se'de dò'ti døkagilo'ti kì Nuwe isi ra'n tokibo. Me tokibo'ə'ti kin, kər de'gì nden ba, adì de'gì jìjoo par ə awi'ti ə aji kì takul mann kì un'de kì taa†.

²¹ Mann kin ojidə batəm kì isi aji'se ngəsine. In tado k'ər yoro'gì kì rò de'ti kò el, nan in k'un rò kadi Luwə kì me kuwə kì ta ar njay. Aji'se kì takul kində Jeju Kirisiti taa lo koy'ti.

²² Ində taa lo koy'ti aw dərən'ti, isi døjikəl Luwə'ti, onbe də malayka'gì, kì konbe'gì, kì tɔgì'gì.

4

Gangì nan kì majel

¹ Tokì Kirisiti ingə kon me darə'ne'ti, ingì kaa kadi awi kì mərta kin me'se'ti to nya kati lə'se. Tado de kì ingə kon me darə'ne'ti in de kì goto me majel'ti kì ra nga.

² Goto me'ti kadi ndəgì ndo'gì kì nanyi non'a'ti, kisikidətaa li'ə in kigo ndigì'ti lə Luwə um kì ndigì'ti lə darə el.

³ Adì asi be, døkagilo ngayn sii ta nya ra'ti kì majel to de'gì kì gəri Luwə el be. Rai majel me kaya'ti, me nyənn'ti lə darə, me gon yiwi kì kanyi'ti, me kuso nya kədi'ti kì me kanyi nya kədi'ti, kì me yo kì ra'ti kì in nyara el.

⁴ Nje kunme'de kadi Luwə el, oyi kadi in nya kì go'ti el kadi mbəti buki rə'de me nya ra'ti kì majel kì aldo lo kin se'de, ə isi taji'se.

⁵ Nan a ɔri ginn nya ra'de kì majel non Luwə'ti kì in ndəkba kadi a gangì ta də nje kisi kì də'de taa kì nje koy'gì ba pəti.

⁶ In tado kin ə nje koy'gì kaa iləi'de mbər Poyta kì maji lə Luwə kadi go ta kì gangì'ti kì Luwə gangì də'de'ti to de'gì pəti, kadi sii kì də'de taa kì takul Ndil toki Luwə inbe isi'n kì də'ne taa be.

Maji kadi njekawnan'gì sii kumngayira

⁷ Dəboy nya'gì pəti in ndəkba, ə kadi sii kì kumkədi kì kum kì ar njay kadi elita kì Luwə.

⁸ Ningə kete non nya'gì'ti pəti, kadi in ndiginan ndigì kì tingəbil dann'se'ti yo kì ne. Tado ndiginan uti də bulə majel'gì*.

⁹ Maji kadi uwəi nan kì rə nan'ti me kəy'ti lə nan kì yo kì ne, kì kanji barta.

¹⁰ Tokì Luwə adì'n de kì ra dann'se'ti kadikare, maji kadi nan nan kaa un kadikare kì Luwə ad'a ra'n kulə tado maji

lə ndəgə'gi, to de'gi ki njengəm nya ki maji, adi in njengəm kadikare'gi ki dangi dangi lə Luwə.

¹¹ Re de isi elta ningə, kadi elta ki ta Luwə'ti, re de isi ra kuləbər ningə, kadi ra ki tōgi ki Luwə ad'a, kadi Luwə ingə tōbar me nya'gi'ti pəti ki takul Jeju Kirisiti ki tōbar ki tōgi in li'ə ki dəkagilo'gi ki dəkagilo'gi. *Amen.

¹² Ngannkon'm'gi ki njendigi lə'm, re nyanan ki ngan ngayn te dō'se'ti kaa, kadi əti'se bəl adi oy to nya ki mbah el.

¹³ Nan kadi rai rōnel yo tado kon ki ingə Kirisiti, ə isi ingəi si'ə, kadi to in me rōnel'ti kibo ngayn, ndō'ti ki a re me tōbar'ti lə'ne.

¹⁴ Re de'gi taji'se tado lə Kirisiti ningə, in nje rōnel, tado Ndil tōbar, ki in Ndil Luwə isi dō'se'ti.

¹⁵ Maji kadi de madi dann'se'ti ingə kon ki be kin el, adi in kon təl de, eke kon bogi, eke kon nyara ki majel, eke kon k'ində rō ta'ti lə de'gi.

¹⁶ Nan re ingə kon tado k'in ki in njekunme ningə, kadi rō'a səl'ə el, kadi ulə tōji dō Luwə'ti to kulə tado tō Kirisiti ki bər dō'a'ti.

¹⁷ Tado in dəkagilo kadi ta ki gangi ulə ngirə'ne, ningə a ulə ngirə dō de'gi'ti lə Luwə. Nga kin ə re a ulə ngirə'ne dō'je'ti ningə, de'gi ki nje mbəti təl rō'de go Poyta'ti ki maji lə Luwə kam dōboy'de a to bann wa?

¹⁸ Makitu lə Luwə ene: «Re ngan ki de ki dana ngayn bay taa kadi ingə kaji, ningə de ki nje mendul ki njeramajel, ke yan'a a to bann wa?»

¹⁹ Be ə, kadi nje ki isi ingəi kon kigo ndigi'ti lə Luwə, inyəi rō'de ji Nje kində nya'gi'ti, ki in nje ra nya ki low'ə'ti ə nanyinan ki memaji ki ra'ti.

5

Kulə lə njekərnon njekawnan'gi

¹ Ki ngəsine kin, m'ulə dingəm me ngatōgi'gi'ti ki sii dann'se'ti. M'in ki m'in ngatōgi madi'de, ki m'oo lo kon'gi ki ingə Kirisiti ki kum'm, m'in, m'a m'in lo tōbar'ti ki dō'a a te tō.

² Kadi uli njekawnan'gi to bati'gi ki Luwə ulə'de ji'se'ti. Kadi uli'de kigo kində dō'ti el, nan kigo me ndigi'ti toki Luwə ndigi'n. Uli'de tado k'ingə'n nar el, nan kadi in ki kadi rō ki tingəbil.

³ Kadi rai ngar dō nje'gi'ti ki Luwə ulə'de ginn ji'se'ti kin el, nan kadi in nyandaji tado lə'de yo taa.

⁴ Ningə loki Njekul bati'gi kibo a ində lo te bus ningə, a ingəi jōgi tōbar ki ndolo'ə a goto el.

⁵ Be tɔ ə, in ngann'gi, maji kadi uləi dɔ'se ginn tɔgi'ti lə ngatɔgi'gi. Ningə ingi pəti, kadi dɔ sɔl to dann'se'ti ki rɔ nan'ti. Tado makitu lə Luwə el ene: «Luwə tanrɔ de'gi ki nje kun dɔ'de taa, ə adi memaji lə'ne de'gi ki nje sɔl dɔ'de*.»

⁶ Maji kadi sɔli dɔ'se ginn tɔgi ji Luwə'ti ki nje tɔgi, kadi to un dɔ'se taa dɔkagilo'ə'ti ki ɔji.

⁷ Ɔri mərta'gi lə'se bɔki dɔ Luwə'ti, tado in ə isi ində kum'ne go'se'ti.

⁸ Maji kadi sii dɔ nja'se'ti ki kum ki k'ar njay, tado njeban lə'se, Su a njiyə ki lo lo, non to bɔl ki a sangi de kadi to n'ruwə be.

⁹ Rai dɔ nja'se'ti ngan me kunme'ti lə'se, tanyi'ə rɔ. Tado gəri bəti, ngannkon'se'gi ki njekunme'gi pəti ki dɔnangi'ti, isi ingəi ko kon ki isi ingəi kin tɔ.

¹⁰ A ingəi kon dɔkagilo nden be, nan Luwə ki memaji pəti in li'ə, ki bər'se ki me toji'ti lə'ne ki dɔboy'o goto, ki me to Kirisiti'ti, a təl ində'se maji gogi, a adi ngirə'se ngan, a adi'se tɔgi, taa a adi rai dɔ nja'se'ti ba tɔ.

¹¹ Kadi tɔgi in li'ə ki dɔkagilo'gi ki dɔkagilo'gi. Amen!

Dɔboy ta ki kuwə ji nan

¹² Ngonn makitu ki m'ndangi m'adi'se kin, njera sə'm kadi m'ndangi in Silben†, ki m'oo'ə to ngonnkon'je ki nje ra nya ki low'ə'ti. M'ndangi m'adi'se kadi m'ulə'n dingəm me'se'ti, ə m'ɔji'se m'adi in gəri toki dɔyinan ki memaji ki rota'ti lə Luwə.

¹³ *Njekawnan'gi ki Babilon'ti, ki in nje ki Luwə mbəti'de, uwəi ji'se, taa ngonn'm Marki‡ kaa uwəi ji'se tɔ.

¹⁴ M'dəji'se kadi uwəi ji nan kuwə ji ki toji ndigi lə ngannkon'nan'gi. Ningə kadi kisimaji lə Luwə in sese nan'ti, pəti me to Kirisiti'ti.

* 5:5 5.5 Tər ta'gi 3.34 † 5:12 5.12 KNK 15.22,40 ‡ 5:13 5.13 KNK 12.12,25, 13.13, 15.37-39

Makitu ki nja joo ki Piyər ndangi Ta ki do makitu'ti ki nja joo ki Piyər ndangi

Makitu kin in ki ndangi kadi njekunme'gi ki njendo de'gi nya ki ngom sangi tuji kunme la'de ningə ko degə'gi kakin əsi ginn'de kadi njenyi ki rə'de to. Kadi rəi ki nyando ki a tuji'de kin, njendangi makitu ndigi kadi njekunme'gi uwəi tōgi'de ba me gər Luwə'ti ki rəta'ti ki Burəbe Jeju Kirisiti; ndoi rə'a'ti ki row lə njemanaji'gi ki oyi'ə nu oyi do ta li'ə nu. Maji kadi oyi toki re lə Jeju Kirisiti ki in kalangi el, in nya ki toji kisidəti ki ndigi lə Luwə. In ndigi kadi de'gi pəti mbəli ji kisikidətaa lə'de me Kirisiti'ti.

Kon ta'gi ki me'ti: Kandi me ta'ti 1.1-2. Bar ki Kirisiti bar njekunme 1.3-21. Tanrə njendo de'gi nya ki ngom 2. Təl Burəbe 3.

Kuwə ji nan

¹ M'in Simon Piyər ki nje ra kuləbər, ki njekawkulə lə Jeju Kirisiti ə m'ndangi makitu kin. M'ndangi makitu kin m'ulə'n madi'se in nje'gi, ki gorow nyara ki dana lə Luwə, eke Njekaji'je Kirisiti, ingəi kunme ki maji ngayn to yan'je be.

² Kadi memaji ki kisimaji lə Luwə to mbar mbar ki do'se'ti, ki gorow gər ki in gəri Luwə in ki Burəbe lə'je Jeju Kirisiti.

Bar ki Luwə bar'je ki mbəti ki mbəti'je

³ Me tōgi Luwə'ti kin ə Burəbe adi'n'je nya'gi pəti ki j'awi ndoo'ə tado kisikidətaa lə'je me kində rə nan'ti lə'je si'ə. Toki rəta'ti, ra adi ji gər in ki bar'je kadi j'in nan'ti si'ə do kəsikurə'ti li'ə ki kuləra'a ki maji.

⁴ In be ə, ki takul kəsikurə ki tōgi kin, Luwə adi'je kunmindi'gi ki əjido nya'gi ki bo bo ki maji'de in ngayn to. Ningə loki ingəi nya ki Luwə un'n ndu'ne ə, a aji rə'se me nyənn nya'ti ki nje tuji de'gi ki dənangi'ti ne. Ningə a indəi rə'se nan'ti ki Luwə do ji kis'ə'ti.

⁵ Tado kin ə, uwəi tōgi'se ba pəti do kunme'ti lə'se, iləi panjiyə ki maji do'ti, ningə do panjiyə'ti ki maji, iləi gər Luwə ki rəta'ti do'ti.

⁶ Də gər Luwə'ti ki rəta'ti, maji kadi iləi kində də rə'se'ti də'ti, də kində də rə'se'ti, iləi kuwətəgiba də'ti, ningə də kuwətəgiba'ti, iləi nyara kigo lo bol Luwə'ti də'ti.

⁷ Də nyara kigo bol Luwə'ti, maji kadi iləi ra madi ki nan ki ngannkon'gi də'ti, ningə iləi ndiginan də ra madi ki nan ki ngannkon'gi də'ti.

⁸ Re awi ki hal'gi kin me'se'ti ngayn ningə, a adi'se təgi me kulə ki ra'ti. Ə a asi kadi awi ki kete kete me gər Burəbe lə'je Jeju Kirisiti'ti.

⁹ Nan re de madi aw ki hal'gi kin rə'ne'ti el ə, lo kadi a oo lo ar njay goto. Ə a to to de ki njekumtə be. Me'ə oyi də'ti kadi Luwə ar rə'a də majel'gi'ti li'ə ki sii me'ə'ti kete kə.

¹⁰ In be ə, ngannkon'gi ki dingəm ki nje ki dene, uləi rə'se ki nan'ti ki təgi'se ba pəti kadi uwəi bər ki Luwə bər'se ki mbəti ki mbəti'se ində'se ta dangi kin ngan. Re rai be ningə, nya ki a ra nya kadi a osi me majel'ti a goto.

¹¹ Be ə, tarow Konbe ki a to ratata, adi in Konbe lə Burəbe lə'je eke Njekaji'je Jeju Kirisiti a te tati panyi panyi non'se'ti.

¹² Tadə kin ə, m'ge kadi m'olo me'se də nya'gi'ti kin ta ta. Toki rəta'ti in gəri'de nga adi in nganyi me ta ki rəta'ti ki taai kin ə binəm.

¹³ Nan m'oo kadi in nya ki gorow'ə'ti kadi m'təsi hangal'se ndəl ki row kolo ki m'nji m'olo me'se də nya'gi'ti kin ki dəkagilo'gi pəti, ki m'nji'n ki də'm taa dənangi'ti ne bay.

¹⁴ M'gər kadi dəkagilo koy'm nanyi ndəkba. Burəbe lə'je Jeju Kirisiti adi'm gər.

¹⁵ M'a m'ində təgi də rə'm'ti ki row'gi ki dangi dangi kadi re go koy'm'ti kaa, asi kadi oloi me'se də nya'gi'ti kin par par.

Ta lə de'gi ki nje k'oo təji lə Kirisiti

¹⁶ Toki rəta'ti, loki j'adi in gəri ta lə re me təgi'ti lə Burəbe lə'je Jeju Kirisiti, j'ində ngirə'je də su'gi'ti ki kudə ki ngom lə de'gi kam ə j'eli'n'se ta'gi kin el. Nan j'oo ndolo li'ə ki əti bol ki kum'je.

¹⁷ Oyo, Luwə ki Baw'je ad'a kəsikurə num, taa ulə təji də'a'ti num tə, dəkagilo'ti ki ndu Luwə ki nje təgi kin ene: «In kam in Ngonn'm, njendigə lə'm, ki rə'm nəl'm də'a'ti ngayn.»

¹⁸ Ningə ndu ki in dərən'ti kin, j'inbe j'oo də ndu kin ki mbi'je, loki j'in ki Jeju nan'ti də mbal'ti ki ar njay*.

¹⁹ Bay taa, ji tinyi me'je kati də ta'ti lə Luwə ki te ta de'gi ki njekeltakita'a'ti tə. Maji kadi uri mbi'se go ta'ti kin maji, tadə a adi rai nya'gi ki maji. Toki rəta'ti, ta kin to to por lambi ki unji lo ki ndul kururu'ti. Unji ratata ta ginn

* 1:18 1.18 17-18; Mat 17.1-5; Mrk 9.2-7; Luk 9.28-35

lo'ti ningə kunji læ Kirisiti a unji ngarme'se'gi toki mee ki taginnlo'ti adi lo unji'n dɔ dɔnangi'ti kin be.

²⁰ Kete non nya'gi'ti pəti, maji kadi in gəri ta kin ar njay: de madi kare ki asi kadi ɔr me ta ki in ki ndangi me Makitu'ti læ Luwə kin dɔrɔ'ne goto.

²¹ De'gi ki njekeltakita Luwə'ti ki eli, eli kigo ndigi læ'de madi kare ki elta ki ta Luwə'ti kigo me ndigi læ'ne ki sɔw dɔ'ne goto. Nan in ki takul Ndil Luwə ə de'gi eli ta ki ta Luwə'ti.

2

Njendo de'gi nya ki ngom

¹ Dɔkagilo'ti ki kete kaa, nje ɓar rɔ'de de'gi ki njekeltakita ki ta Luwə'ti nan ingi el in dann ngann Isirayel'gi'ti non; be tɔ ə, njendo de'gi nya ki ngom a tei dann'se'ti tɔ. A rei ki nyando'gi ki ngom dann de'gi'ti ki kanji kadi gəri, kadi a ɓuki'de kɔ, ningə a mbəti Burəbe ki nje taa'de ilə'de taa ji majel'ti. Lo kin'ti, a ndɔri tuji ki a re tanan'ti ne ki dɔ'de'ti.

² De'gi ngayn a uni go'de me kaya'gi'ti læ'de, ningə kulə ra'de a ra adi de'gi a indəi nja'de dɔ nya ki rɔta'ti, uwəi nanga.

³ Ningə toki gəi nyakingə ki ngayn, a ədi'se ki ta'gi ki ta'de'ti kadi ingəi nya ji'se'ti. Nan maji kadi gəri toki ta ki gangi ki dɔ'de'ti, Luwə ində dɔ'a nan'ti mayinu nga, taa isi dɔ nja'ne'ti kadi a tuji'de tɔ.

⁴ Toki rɔta'ti, malayka'gi ki nje ra majel, Luwə un kum'ne dɔ majel'gi'ti læ'de el, nan ɓuki'de me bolobe'ti ki dɔboy'o goto lo ki diw'ti, dɔɔ'de ki kulə gindi adi toi sii nginəi takigangi.

⁵ Ningə de'gi ki dɔkagilo'ti ki dɔkete kin kaa, Luwə un kum'ne dɔ majel'gi'ti læ'de kɔ el tɔ. Loki adi mann kon lo kibo ngayn re kadi tuji de'gi ki nje me majel'gi kɔ kin, Nuwe ki nje kiləmbər nya ki rɔta'ti num, de'gi ki me kəy'ti li'ə ki in siri kin num par tɔ ə ɔr'de kɔ me tuji'ti*.

⁶ Luwə gangi ta koy dɔ de'gi'ti ki Sɔdɔm ki Gɔmɔr, row'de ki por raki kadi de'gi ki in nje ɓol Luwə el oyi toki in nya ki a ra'de lo ti'ti†.

⁷ Nan Loti ki in de ki dana, Luwə te si'ə me tuji'ti kin kɔ. Loti ingə kon me ndil'ne'ti ɔji'n dɔ de'gi ki nje sangi nan kaya'ti, ki kaya'gi ki njera nya ki me'de ndigi‡.

⁸ De'gi ki, in ki in de ki dana isi dann'de'ti, loki oo kulə ra'de'gi ki to kadi rai el ki isi rai, ki ta kel de'gi ki isi eli ə, ki ndɔ'gi pəti lapiya læ ndil'ə goto.

* 2:5 2.5 Lotum 6.1-7.24 † 2:6 2.6 Lotum 19.24 ‡ 2:7 2.7 Lotum 19.1-16

⁹ In be ə, Luwə gər'n lo te ki de'gi ki nje təl rə'de go ndu'ə'ti me kon'ti tə, gər'n lo kuwə de'gi ki njera nya ki dana kadi adi'de kon ndə gangi ta'ti tə.

¹⁰ Kibo ngayn, de'gi ki kadi a adi'de kon in nje k'oo maji rə'de'gi ki sii kidi təgi konbe lə Luwə. In de'gi ki njekuwə kul rə'de, ningə nya ində taa ki ngan ta'de'ti, adi boli el kadi eli ta'gi ki mal də nyakində'gi'ti lə Luwə ki sii dəran'ti to təji'gi li'ə.

¹¹ *Malayka'gi inbe ki in də nya'gi'ti pəti num, awi ki təgi ngayn num kin kaa eli ta'gi ki mal də'de'ti takum Burəbe'ti el.

¹² Nan ko degə'gi kin rai nya to da'gi ki hangal'de goto, adi awi ki non be par, kadi de uwə'de təl'de kam be. Elita ki mal də nya'gi'ti ki gəri'de el. Ningə a ingəi koy oyi to da'gi ki mu be.

¹³ A ujei kandi kulə ra'de'gi ki dana'ti el. In de'gi ki nəl'de ngayn kadi oyi maji rə'de dann kadi nda'ti. Kisi'de ta nyakuso'gi'ti sese, loki isi ədi'se ki ngann ta'gi ki ta'de'ti kin in nya ki to njen, in nya ki to rəsol.

¹⁴ Re ene gon kum'de ə, bo sangi nan kaya'ti ə rosi me'de. Ningə rai majel pi asi'de el; uwəi de'gi ki təgi'de kigo ndil'ti goto kuləkikiyə'ti lə'de num. Nya ki uwə me'de in ra ta nyakingə ki ngayn. In de'gi ki Luwə mann'de.

¹⁵ Loki tusi row ki rəta'ti inyəi kakin ə, uri mu, uni row kigo Balam'ti ki ngonn lə Bewor. Balam ki nəl'ə ngayn kadi ta nar ki gorow'ə'ti el,

¹⁶ nan Luwə ndər mbi'ə tado kaldə ta li'ə. Koro ki in da, elta el, nan eltakita Luwə'ti to de be, gangi'n ta də kulə ra'ti ki majel li'əŞ.

¹⁷ De'gi kin toi to mann ki in kam be, toi to kilndi ki nəl ndər'ə aw si'ə kam be. Luwə ində də lo ki diw kururu dana tado lə'de.

¹⁸ Eli ta'gi ngayn ki kum kar'a goto ki dənan'ti. Uni kulə ra'de'gi kigo k'oo nyənn darə'ti, ədi de'gi ki ngə sine bay, tei pati pati ta kuwə madi'ti ki de'gi ki nje njiyə njiyə ki gorow'ə'ti el.

¹⁹ Uni ndu'de toki in row kingə də, nga ningə inbe'gi in bər'gi lə nyara ki nje tuji lo. Tado de ki ra kaa in bər lə nya ki uwə ginn təgi'ne'ti.

²⁰ Ki ojidə de'gi ki tei kə ginn nyara'gi'ti ki to njen ki dənangi'ti ne ki gorow gər Burəbe lə'je ki in Njekaji'je Jeju Kirisiti kin, re təli awi uləi də'de ginn nya'gi'ti kin gogi bay, adi onyibe də'de'ti ə, ji kisi'de ki gogi ne kin a majel ngayn utə in ki kete bay.

21 Tado in soti ngayn tado lə'de kadi gəri row nyara ki rota'ti el, kadi gəri bay taa teli tusi mbərkikində ki ar njay ki ingəi kin inyəi.

22 Ningə in kujita ki rota'ti ki ene: «Busi təl aw ta tōmon'ti lə'ne gogi*,» eke «kəsongi, te ki lo ndogi mann'ti be par ə təl aw rogi bər'ti gogi.»

3

Burəbe Jeju Kirisiti a təl re

1 Nje ndigi'gi lə'm ki ngayn, in kin in makitu ki nja joo nga ə m'ndangi m'adi'se kin. Ningə me makitu'gi'ti ki joo ki m'ndangi m'adi'se kin, m'sangi kadi m'olo me'se do mərta'ti ki maji ki nyando'gi.

2 M'dəji'se kadi adi me'se olo do ta'gi'ti ki de'gi ki njekeltakita Luwə'ti, ki in de'gi ki dana eli kete kin num, taa do mbərkikində'ti lə Burəbe lə'je, Njekaji'je, ki njekawkulə'gi adi'se kin num to.

3 Nya ki dəkete, maji kadi indəi do'se'ti maji toki me ndo'gi'ti ki doboy'ti ə, a oyi de'gi ki kulə ra'de in kulə mbo ki nan par ki a tei kadi mboi sese. A rai nya'gi kigo nyənn'gi ti lə daro'de,

4 ningə a eli eyina: «In el ə el ene n'a n're wa? Nga ra bann be ə j'oo'ə el wa? Kaw'je'gi oyi mayinu, nan nya'gi pəti toi toki toi lo kulə ngirə'de'ti nu inbe kin ba ə toi kin!»

5 Lo kin'ti, gəri bəti, nan mbəti kadi gəri toki in Luwə ə ində dōran ki dōnangi ki ta ki ta'ne'ti mayinu. Luwə gangi dōnangi nan'ti ki mann, ningə adi dōnangi te ra dangi dann mann'ti.

6 Ə in be to ə, ndo ki Luwə tuji'n de'gi ki kete ko ki mann kon kibo ngayn*.

7 Nga ningə ki ojidō dōran ki dōnangi ki bone kin, ta lə Luwə ki kare inbe kin el toki Luwə ində'de adi sii nginəi por ki kadi a on'de. Toi isi nginəi ndo gangi ta ki kadi Luwə a tuji'n de'gi ki nje mbəti təl ro'de go ndu'ə'ti.

8 Nga ningə nya kare ki kadi in njendigi'gi lə'm indəi do'se'ti maji, in kadi in gəri toki ki ro Burəbe'ti, ndo kare to to bal ki dər, ə bal ki dər to to ndo ki kare be to.

9 Burəbe oy diriri lo tolta kunndu'ti lə'ne el, toki de'gi madi məri kin el. In kisi ə isi do'ti sese, tado ndigi kadi de madi kare kaa tuji el, nan kadi de'gi pəti ingəi dəkagilo kadi inyəi gorow njiyə'de'gi ki majel ko.

10 Ndo lə Burəbe a re toki njeboği a re'n kam be. Ningə ndo'a'ti kin, dōran a goto ko ki toği ki kah ki əti bol ngayn.

* 2:22 2.22 Tərta'gi 26.11 * 3:6 3.6 5-6; Lotum 1.6-9, 7.11

Nyakində'gi ki dōran'ti por a row'de kō, ningə dōnangi ki nya'gi ki de'gi rai'de me'ti kin, Luwə a gangi ta dō'de'ti.

¹¹ In be ə, toki nya'gi kin pəti a gotoi, eke kadi ingi a in de'gi ki toi bann wa? A in de'gi ki panjiyə'se in dana, de'gi ki nje bol Luwə.

¹² Maji kadi ingi a nginəi ndō lə Luwə, ningə kadi sangi row kadi re kalangi. Ndō'a'ti kin, in ndō ki por a on dōran row'ə raki, ningə nyakində'gi ki dōran'ti a lenyi me por'ti.

¹³ J'ingi ə, toki Luwə un'n ndu'ne adi'je, j'a ji nginəi dōran ki sigi ki dōnangi ki sigi† ki kadi nyara ki rōta'ti a onbe me'ti.

¹⁴ In tadō nya kin ə, njendigi'gi lə'm, me nginə ndō re Burəbe'ti kin, maji kadi indəi tōgi dō rō'se'ti kadi in de'gi ki k'ar njay, de'gi ki ta goto dō'de'ti non Luwə'ti, kadi lapiya in dann'se'ti si'ə.

¹⁵ Maji kadi in gəri toki kisidoti lə Burəbe kin adi'se dōkagilo kadi ingəi kaji. Ningə in ko ta inbe kin tō ə ngonkon'je, njendigi lə'je Pol ndangi'n makitu adi'se ki gosi ki Luwə ad'a.

¹⁶ Ningə inbe kin tō ə in ta ki ndangi me makitu'gi'ti lə'ne pəti, loki elta ki dō ta'gi'ti ki m'el kin. Ta'gi li'ə ki madi, lo gər me'ə ngan ngayn, adi de'gi ki isi day, de'gi ki rai dō nja'de'ti me kunme'ti el, mbiri me ta li'ə toki mbiri ndəgi ta'gi ki me Makitu'ti lə Luwə kakin be tō. Ra'a ki be kin a re ki tuji dō darō'de'ti inbe'gi.

Ta kōji ki dōboy'ti

¹⁷ Ki oji dō'se, in njendigi'gi lə'm ki ngayn, m'ndəji'se nga. Ningə maji kadi adi kum'se ədi dō rō'se'ti, um adi de'gi ki nje mbəti təl rō'de go ndu Luwə'ti, ki uri mu kam, ndōri'se go'de'ti, ki ta ngom'gi lə'de, adi inyəi dō row ki maji ki rai'ti kin kō el.

¹⁸ Nya ki kadi rai, in ta kadi awi ki kete kete me nya ra'ti ki nəl Burəbe lə'je Jeju Kirisiti ki in Njekaji'je, ki me gər'ə'ti. Ningə kadi de'gi uləi tōji dō'a'ti, bone ki lo ti, biti ki non'ti!
*Amen!

Makitu ki dɔkete ki Jan ndangi Ta ki dɔ makitu'ti ki dɔkete ki Jan ndangi

Makitu kin tɔji toki nya to rɔ Jan, ɔ ta'a on me'ə tado de'gi madi'gi isi tuləi njekunme'gi nan'ti. Ko degə'gi kin eli eyina ngonn Luwə təl de el ningə eyina Jeju in de ki Luwə mbət'ə el tɔ. De ki un me'ne adi ta kin, ra tɔgi kində rɔ'ne nan'ti ki Luwə ki Jeju Kirisiti el taa ra tɔgi kində rɔ'ne nan'ti maji ki ndəgi njekunme'gi el tɔ. Kirisiti Jeju in ngonn Luwə ki təl de. De ki gər ta kin el in njeta lə Kirisiti. Luwə in kunji nu in ndigi nu: De ki in lə Luwə ɔ isi me kunji'ti ki me ndigi'ti. In kin ɔ, in tarow ki kadi de uwə'n nam ki Luwə ki ndəgi njekunme'gi.

Kon ta'gi ki me'ti: Kandi me ta'ti 1.1-4. Kunji ki lo ki diw 1.5-2.27. Ngann'gi lə Luwə 2.28-3.24. Njekeltakita Luwə'ti ki ngom 4.1-6. Ndiginan me kunme'ti ki kulə'ə'gi 4.7-5.12. De ki un me'ne ɔ in lə Luwə 5.13-21.

Ta Kaji

¹ Nya ki in lo kulə ngirə nya'gi'ti*, nya ki j'oo ki mbi'je, nya ki j'oo ki kum'je, nya ki ji gon maji maji, nya ki ji'je ɔdi, in ta kaji ki biti ki non'ti.

² Kaji kin ɔdi rɔ'ne adi j'oo'ə ki kum'je; ji mannajji li'ə. Ningə in tado kin ɔ, j'isi j'ilə'se mbər kaji ki kete in rɔ Baw'je Luwə'ti, ɔ go'ti, in ki te ki dɔ'a k'adi'je.

³ Nya ki j'oo ki kum'je num, j'oo ki mbi'je num, ɔ in kaa j'ilə'se mbər'ə tɔ. Lo kin'ti, ji rai madi nan'ti se'de dɔ me kasi nan'ti ki j'aw'n ki Baw'je Luwə num, ki Ngonn'o Jeju Kirisiti num kin.

⁴ Ningə ji ndangi makitu kin j'adi'se kadi rɔnel lə'je asi nan rerere.

Njiyə me kunji'ti

⁵ Luwə in kunji, ngonn lo ki duw ki nden be ka goto rɔ'a'ti, ningə in kin ɔ in ta kiləmbər'ə ki j'ingəi ta Jeju Kirisiti'ti ɔ j'in j'ilə'se mbər'ə.

⁶ Kin ɔ re j'eli j'eyina me'je in nan'ti ki Luwə, ningə j'awi non ji njiyəi me lo ki diw'ti bay ɔ, j'in nje ngom'gi, nya ki rɔta'ti goto rɔ'je'ti.

* 1:1 1.1 Jan 1.1

⁷ A re ji njiyøi me kunji'ti toki Luwə inbe in'n me kunji kin be ə, ji rai madi nan ki nan num, taa mosi Jeju ki Ngonn'o ar'je njay dɔ majel'gi'ti lə'je pəti kɔ tɔ.

⁸ Kin ə re j'eli j'eyina ji rai majel el ə, j'isi j'ədi rɔ'je j'inbe'gi, taa nya ki rɔta'ti goto rɔ'je'ti tɔ.

⁹ Nan re ji tɔr ndu'je dɔ majel'gi'ti lə'je ə, Luwə ki in de ki nje ra nya ki low'ə'ti num, in de ki dana num kin a inyə go majel'gi lə'je kɔ, taa a ar'je njay dɔ ra go'ti'el'gi lə'je pəti kɔ tɔ.

¹⁰ A kin ə re j'eli j'eyina j'in njeramajel'gi el ə, ji bari Luwə nje ngom, ningə ta li'ə ka goto me'je'ti tɔ.

2

Kirisiti, njera se'je

¹ Ngann'm'gi, m'ndangi makitu kin m'adi'se kadi osi me majel'ti el. A kin ə re de madi osi me majel'ti ə, j'awi ki njenaji'je ki ta dɔ'je ki isi kadi Baw'je'ti non, adi in Jeju Kirisiti, ki in de ki dana.

² Tado in in ə, un rɔ'ne ilə kɔ adi koy to kujənyamosi kadikare'ti tado k'ugə dɔ majel'gi lə'je. Ningə in tado majel'gi lə'je par el, nan tado majel'gi lə de'gi pəti ki dɔnangi'ti.

Təl rɔ go ndukun'ti kibo ngayn, ki in ndiginan

³ Re ji təl rɔ'je go ndukun'gi'ti ə, j'asi kadi j'eli ki me ki tinyi kati toki ji gəri Luwə.

⁴ De ki el ene: «M'gər Luwə», nan təl rɔ'ne go mbərkikində'gi'ti li'ə el, de'ə kin in nje ngom, ta ki rɔta'ti goto rɔ'a'ti.

⁵ Nan re de təl rɔ'ne go ndu Luwə'ti ə, ndigi Luwə adi asinan rerere ki rɔta'ti. Lo kin'ti, j'a ji gəri ki me ki tinyi kati kadi me'je in nan'ti ki Luwə.

⁶ De ki el ene me'ne in nan'ti ki Luwə ə, maji kadi de'ə kin njiyə toki ndɔ ki Jeju njiyə'n kin be.

⁷ Madi'm'gi, njendigi'gi lə'm ki ngayn, in mbərkikində ki sigi ə m'ndangi m'adi'se el, nan in mbərkikində ki to mayinu, ki ingəi lo kulə ngirə kində nya'gi'ti nu inbe kin*. Mbərkikində ki mayinu kin, in ta inbe ki osi mbi'se'ti kete nu kin.

⁸ Nan m'təl m'el bay tɔ m'ene in mbərkikində ki sigi ə m'ndangi m'adi'se. Ningə k'in ə ki rɔta'ti, de oo ki rɔ Kirisiti'ti num ki rɔ'se'ti num, tado lo ki diw dər kɔ, adi kunji ki rɔta'ti nga ə isi unji.

⁹ De ki ene n'isi n'njiyə me kunji'ti, nan ra dɔ'ti non isi ɔsi ngonnkon'ne ta ə, de'ə kin in me lo ki diw'ti inbe bay.

* 2:7 2.7 Jan 13.34

10 De ki ndigi ngonkon'ne, in me kunjiti, nya madi kare ki to ro'a'ti ki kadi a ra adi osi goto.

11 Nan de ki isi osi ta ngonkon'ne, in me lo ki diw'ti; isi njiyø me lo ki diw'ti, gær loki isi awi'ti el, tado lo ki diw diw kum'ø'ti.

Kosi ro ngærangi ki nya ra'gi ki donangi'ti ne

12 Ngann'm'gi, m'ndangi makitu kin m'adi'se tado majel'gi læ'se in ki k'inyø go ko ki takul Jeju Kirisiti.

13 Nje koji'm'gi, m'ndangi makitu kin m'adi'se tado in gæri de ki in kete lo kulø ngirø nya'gi'ti. Ngann basa'gi ki ngann mandig'gi, m'ndangi makitu kin m'adi'se tado tæti ro Su.

14 Ngann'm'gi, m'ndangi makitu kin m'adi'se tado in gæri de ki in Baw'je. Nje koji'm'gi, m'ndangi makitu m'adi'se tado in gæri de ki in kete lo kulø ngirø nya'gi'ti. Ngann basa'gi ki ngann mandig'gi, m'ndangi makitu m'adi'se tado togi'se in ngayn, ta læ Luwø uwø lo kisi me'se adi tæti ro Su.

15 Adi nya ra'gi ki majel ki donangi'ti ne kin uwø me'se el, taa adi mæta'gi ki donangi'ti ne uwø me'se el num to. Kin ø re nya ra'gi ki donangi'ti ne uwø me de ø, de'ø kin lo kadi a ndigi Luwø goto.

16 Tado, nya ra'gi ki majel ki donangi'ti ki in: nyønn ra ndigi læ darø, ki kumnda, ki kindø gu ki nyakingø'gi ki donangi'ti ne kin, nya'gi kin pæti in ro Baw'je Luwø'ti el, nan in donangi'ti ne.

17 Nga ningø donangi ki nyønn nya ra'gi ki majel ki me'ti kin pæti a dæri, nan de ki njera go ndigi'ti læ Luwø a isi ki do'ne taa biti ki non'ti.

18 Ngann'm'gi, j'in doboy ndo'ti nga. Ningø eli adi oyi toki njeban læ Kirisiti a re, nga ningø ki ngosine kin, de'gi ngayn ki in njeban'gi læ Kirisiti a njiyøi ne. Lo kin'ti, ji gær kadi j'in doboy ndo'ti nga.

19 In de'gi ki tei dann'je'ti ne ø awi, nan k'in ø in de'gi læ'je ki ro'ta'ti el. Kin ø re in de'gi læ'je ki ro'ta'ti ø re a sii se'je ne. Nan tusi'je inyøi'je be ø awi, kadi toji ki taga toki de kare dann'de'ti ki in de læ'je ki ro'ta'ti goto.

20 Ingi ø, ingøi Ndil Luwø ki Kirisiti ur'se, ø ra adi in gæri nya ki ro'ta'ti.

21 Nga ningø, kin ø m'ndangi makitu m'adi'se ø, in tado gær ø in gæri nya ki ro'ta'ti el el, nan in tado gær ki in gæri nya ki ro'ta'ti kakin ø m'ndangi'n makitu m'adi'se. Ningø in gæri maji kadi nya ki ngom a te me nya ki ro'ta'ti el to.

22 Nan ø in nje ngom wa? Nje ngom in de ki nje k'el k'ene: «Jeju in Kirisiti *De ki Luwø mbøt'ø el» kin. Njeban læ Kirisiti, in de ki mbøti Baw in ki Ngonn.

²³ Nga ningə, de ki mbəti Ngonn, de'ə kin uwə Baw Ngonn ki rə'ne'ti el jagi tə.

²⁴ Ingi ə, maji kadi ngəmi ta ki osi mbi'se'ti lo kulə ngirə nya'gi'ti nu kin maji. Kin ə re ngəmi ta ki osi mbi'se'ti lo kulə ngirə nya'gi'ti nu kin maji ə, a in nan'ti kareba ki Ngonn num ki Baw'a num.

²⁵ Ningə kunndu ki Kirisiti un adi'je in kaji ki biti ki non'ti.

²⁶ Nya ki m'ra do'ti ngayn ə m'ndangi'n makitu kin m'adi'se in ta lə de'gi ki isi sangi kadi n'bu'ki'se me mu'ti kin.

²⁷ Nga ningə ingi, Ndil Luwə ki Kirisiti ur'se kin isi me'se'ti, adi awi ki ndoo kadi de ndo'se nya el. Ki rəta'ti, Ndil Luwə ndo'se nya'gi pəti, ningə ndo'se nya ki rəta'ti um ndo'se ngom el. In tado kin ə, kadi rai nya ki ndo'se, doyinan ki Kirisiti.

²⁸ Oyo, ngann'm'gi, uni me'se in nan'ti ki Kirisiti, kadi ji tinyi me'je kati loki a te bus, taa kadi j'uləi do'je nanga ki rosol non'a'ti, ndo re'ə'ti el tə.

²⁹ Toki in gəri kadi Kirisiti in de ki dana, maji kadi indəi do'se'ti tə toki de ki njera nya ki dana in ngonn lə Luwə.

3

¹ Oyi ndigi ki əti bol ki Baw'je Luwə ndigi'je kin! Ndigi'je ndigi ki bari'n'je ngann'ne'gi. Ningə j'in ngann'a'gi toki rəta'ti inbe kaa tə! Kin ə re de'gi ki gəi nya'gi ki donangi'ti ne ngayn gəri'je el, toji kadi gəri Luwə el.

² Nje ndigi'gi lə'm ki ngayn, ki ngosine kin j'in ngann'gi lə Luwə, nan nya ki j'a ji təl, to lo kiyə'ti bay. Ningə nya kare, ji gər kadi ndo ki Kirisiti a te bus ə, j'a ji tanan si'ə, tado j'a j'oo darə'a inbe toki rəta'ti.

³ Nga ningə, de ki ra ki aw ki kindəmedəti me Kirisiti ki be kin ar njay toki Kirisiti inbe ar njay kin be.

⁴ De ki ra ki ra majel, osi ta ndukun lə Luwə, tado majel ki ra in tanrə ndukun lə Luwə.

⁵ In gəri maji kadi Kirisiti re tado k'or majel'gi lə'je, ningə in, de oo majel rə'a'ti el.

⁶ Lo kin'ti, de ki ra do Kirisiti'ti, in de ki a nanyi ki lo ra majel'ti el, nan de ki nanyi ki lo ra majel'ti, in de ki oo Kirisiti el num, gər'ə el num tə.

⁷ Ngann'm'gi, indəi kumkədi do rə'se'ti, adi de ədi'se el. Kin ə re de ra nya dana ə, in de ki dana toki Kirisiti in de ki dana kin be tə.

⁸ De ki nanyi ki lo ra majel'ti, in de lə Su, tado Su in njeramajel lo kulə ngirə nya'gi'ti nu. Ningə ki re Ngonn lə Luwə in kadi tuji kulə rə'a'gi.

⁹ De ki təl rɔ'ne ngonn Luwə'ti, in de ki a inyə ta majel ki ra, tado tɔgi ki in rɔ Luwə'ti in rɔ'a'ti. Asi kadi a nanyi ki lo ra majel'ti el, tado Luwə in Baw'a.

¹⁰ Row ki kadi de a gər'n ngann'gi læ Luwə ar njay dann ngann'gi'ti læ Su ə to kin: De ki mbəti ra nya ki dana num, mbəti ndigi ngonnkon'ne num in de læ Luwə el.

Ndigi nan

¹¹ Mbər ta ki osi mbi'se'ti lo kulə ngirə nya'gi'ti, in ta kadi in ndiginan ki yo ge ki ne ge*.

¹² Ningə kadi rai toki Kanyi ra'n kin el. Kanyi in de læ Su ə təl ngonnkon'ne. Ningə in tado ri ə təl ngonnkon'ne wa? Tɔl'ɔ tado kuləra'a in Kanyi majel, nan kuləra ngonnkon'a in kuləra ki dana†.

¹³ Ngannkon'm'gi, kin ə re de'gi ki nya ki dɔnangi'ti ne nəl'de ngayn ɔdi ta lə'se el ə, adi əti'se bɔl el.

¹⁴ J'in, ji gəri kadi ji tei me koy'ti j'uri me kaji'ti, tado ji ndigi ngannkon'je'gi. In be tado de ki ndigi ngonnkon'ne el, in de ki isi ginn tɔgi'ti læ koy.

¹⁵ De ki me'ə majel ki ngonnkon'a in de ki nje təl de'gi. Nga ningə gəri maji kadi de ki nje təl de'gi, kaji ki biti ki non'ti goto rɔ'a'ti.

¹⁶ Nya ki kadi ji gər'n nya ki bari'ə ndiginan ə to kin: Jeju Kirisiti un rɔ'ne læ kɔ tado lə'je, in be ə, j'in kaa maji kadi j'uni rɔ'je j'iləi kɔ tado læ ngannkon'je'gi tɔ.

¹⁷ Nya kare, kin ə re de aw ki nyakingə'gi ki dɔnangi'ti ne, ə oo ngonnkon'ne me ndoo'ti, nan uti kum'ne dɔ'a'ti oo kumtondoo li'ə el ningə, ndigi Luwə to ra be rɔ'a'ti wa?

¹⁸ Ngannkon'm'gi, adi ji ndiginan ki bəl ta ki ta'gi ki ta'je'ti ne par el, nan adi ji ndiginan ki kulə ji kadi nan, me nya ra'ti ki rɔta'ti.

¹⁹ Lo kin'ti, j'a ji gəri kadi j'in de'gi læ ta ki rɔta'ti, nga ningə, takum Luwə'ti, j'a j'iləi me'je nanga.

²⁰ Toki rɔta'ti, re me'je uwə'je ki ta kaa, ji gər kadi Luwə utə'je taa, gər nya'gi pəti tɔ.

²¹ Nje ndigi'gi læm ki ngayn, kin ə re me'je gangi ta dɔ'je'ti el ə, j'a j'elita ki Luwə ki me ki tinyi kati.

²² Nya'gi pəti ki ji dəj'ə, j'a j'ingəi rɔ'a'ti, tado ji təl rɔ'je go mbərkikində'gi'ti li'ə num, ji ra nya'gi ki nəl'ə num.

²³ Nga ningə, ndu ki un adi'je ə to kin: in ta kadi j'un me'je j'ad'a ki tɔ Ngonn'o Jeju Kirisiti, taa kadi ji ndiginan ki yo ge ki ne ge toki Kirisiti adi'n'je ndu'ne‡.

* 3:11 3.11 13.34 † 3:12 3.12 Lotum 4.1-8 ‡ 3:23 3.23 Jan 13.34, 15.12,17

²⁴ De ki ngəm mbərkikində'gi kin, in de ki ra dɔ Luwə'ti num, Luwə isi me'ə'ti num tɔ. Nya ki kadi ji gər'n toki Luwə isi me'je'ti, in ki takul Ndil'ə ki adi'je.

4

Gər Ndil Luwə ki ndil ki majel

¹ Nje ndigi'gi lə'm, de'gi ki isi eli eyina n'awi ki ndil me'de'ti kin, uni me'se pəti adi'de el, nan kadi nanyi'de oyi bay taa ke ndil ki awi in ndil ki in rɔ Luwə'ti wa. Tado nje ngom'gi ngayn ki nje k'el k'ene n'in njekeltakita Luwə'ti, sananyinan dɔnangi'ti ne.

² De ki ra ki gər kadi Jeju Kirisiti təl rɔ'ne de'ti aw ki Ndil Luwə me'ne'ti, ningə in kin ə in row ki kadi gəri Ndil Luwə.

³ Ningə de ki mbəti kadi gər toki Jeju Kirisiti təl rɔ'ne de'ti, aw ki Ndil Luwə me'ne'ti el, nan in ndil njeban lə Kirisiti yo ə awi'n me'ne'ti. Eli adi oyi ki mbi'se toki njeban lə Kirisiti a re, ningə ki ngəsine kin, re in dɔnangi'ti ne nga.

⁴ In ngann'm'gi, in de'gi lə Luwə, ningə in təti rɔ de'gi ki nje k'el k'ene n'in njekeltakita Luwə'ti kin, tado Ndil ki awi me'se'ti utə nje ki isi dɔnangi'ti ne.

⁵ Nje kakin in lə dɔnangi, nya kin ə, elita to de'gi ki dɔnangi'ti ne be, adi de'gi ki dɔnangi'ti oyi ta lə'de.

⁶ Nga ningə, j'in, j'in de'gi lə Luwə adi de ki gər Luwə ə a oo ta lə'je, nan de ki in de lə Luwə el, a oo ta lə'je el. Lo kin'ti, j'a ji gəri Ndil ki rɔta'ti ki ndil ki ngom.

Ndigi nan in rɔ Luwə'ti

⁷ Nje ndigi'gi lə'm ki ngayn, j'in ji ndiginan ki yo ge ki ne ge, tado ndiginan in rɔ Luwə'ti. De ki nje ndigi madi'ne in ngonn lə Luwə, taa in de ki gər Luwə tɔ.

⁸ Nan de ki ndigi madi'ne el, gər Luwə el, tado Luwə in de ki nje ndigi de'gi.

⁹ Oyi toji ki Luwə toji'je ndigi ki ndigi'je kin: Luwə ulə Ngonn'o ki kareba be dɔnangi'ti ne kadi toki gorow li'ə ə j'isi'n ki dɔ'je taa.

¹⁰ Oo nya ki in ndigi ə tokin: in j'in ə ji ndigi Luwə el, nan in in ə ndigi'je, ə ulə Ngonn'o ki un rɔ'ne ilə kɔ adi koy to nya kujənyamosi kadikare'ti tado kugə'n dɔ majel'gi lə'je*.

¹¹ Nje ndigi'gi lə'm ki ngayn, kin ə Luwə ndigi'je be ningə, maji kadi j'in kaa ji ndiginan ki yo ge ki ne ge tɔ.

¹² De ki oo Luwə ki kum'ne goto, nan kin ə ji ndiginan ki yo ge ki ne ge ə, Luwə isi me'je'ti, ningə ndigi de'gi li'ə toji rɔ'ne ki taga rɔ'je'ti tɔ.

* 4:10 4.10 2.2

¹³ Nya ki a ra kadi ji gəri'n toki j'isi me Luwə'ti num Luwə isi me'je'ti num in Ndil'ə ki adi'je.

¹⁴ Nga ningə, j'in j'oo ki kum'je num, ji man naj'a num toki Baw'je Luwə ulə ki Ngonn'o kadi in Njekaji de'gi ki dɔnangi'ti ne.

¹⁵ Kin ə re de gər kadi Jeju in Ngonn lə Luwə ə, Luwə isi me'ə'ti num, in isi me Luwə'ti num.

¹⁶ Ningə j'in, ji gəri maji num, j'uni me'je j'adi num toki Luwə ndigi'je. Luwə in nje ndigi de'gi, adi de ki njiyə me ndigi nan'ti, Luwə in me'ə'ti num, in in me Luwə'ti num tɔ.

¹⁷ Kin ə re ji ndiginan j'adi osi row bal ə, j'a ji tinyi me'je kati ndo gangi ta'ti. J'a ji tinyi me'je kati tado ji kisikidɔtaa lə'je dɔnangi'ti ne to to nya Kirisiti be tɔ.

¹⁸ Bol goto me ndigi nan'ti, ndiginan ki rɔta'ti ɔr bol kɔ. Bol in nya ki tɔji kində kɔji ki kadi a re, ningə de ki nje bol in de ki ndiginan goto rɔ'a'ti.

¹⁹ J'in ə, ji ndig'ə tado in Luwə ə ndigi'je kete.

²⁰ Kin ə re de madi el ene: «M'ndigi Luwə», ningə təl ɔsi ta ngonnkon'ne ə, in de ki nje ngom kare. Kin ə re ngonnkon'i ki oo'ə ki kum'i ne kin in ndigi'ə el ə, Luwə ki oo'ə ki kum'i el kin asi kadi a in ndigi'ə el tɔ.

²¹ Mbærkikində ki j'ingəi rɔ Luwə'ti el ene: «De ki ndigi Luwə ə, maji kadi ndigi ngonnkon'ne tɔ.»

5

Kunme kadi Ngonn Luwə in ngirə ndiginan

¹ De ki ra un me'ne adi Jeju Kirisiti De ki Luwə mbət'ə in ngonn lə Luwə. Nga ningə, de ki ndigi baw ngonn, ndigi ngonn'o ki oj'o tɔ.

² Kin ə re ji ndigi Luwə, ə ji rai kulə ki mbærkikində'gi li'ə ningə, lo kin'ti ə j'a ji gər'n toki ji ndigi ngann'a'gi.

³ Tado ndigi Luwə in ta kadi ji ngəmi go mbærkikində'gi li'ə. Ningə mbærkikində'gi li'ə ɔy el tɔ,

⁴ tado ngann'gi lə Luwə pəti təti rɔ ndigi ra ki dɔnangi'ti ne. Ningə nya ki ji təti'n rɔ ndigi ra ki dɔnangi'ti ne in kunme lə'je.

⁵ Nan ə asi kadi təti rɔ ndigi ra ki dɔnangi'ti ne wa? De'ə ə in de ki un me'ne adi Jeju in Ngonn lə Luwə kin par.

Naji ki man ki do Jeju'ti

⁶ In Jeju Kirisiti ə re dɔnangi'ti ne ki mann batəm lə'ne num ki mosi koy'ne num. Re ki mann par el, nan re ki mann in ki mosi. Ningə Ndil Luwə ə in nje mannaji, tado Ndil in ta ki rɔta'ti.

⁷ Ningə ki ne kin, nje mannaji'gi in mutə,

⁸ adi in Ndil Luwə num, mann num, taa mosi num tɔ. Ningə nya'gi ki mutə kin ndu'de in nan'ti.

⁹ Ji taa mannaji lə de'gi maji, nan mannaji lə Luwə tɔg'ɔ in ngayn inbe bay tɔ; ningə in mannaji ki man dɔ Ngonn'on'ti.

¹⁰ De ki un me'ne adi Ngonn lə Luwə aw ki mannaji kin me'ne'ti, nan de ki taa ta lə Luwə el, ra'a nje ngom'ti, tado taa naji ki man ki Luwə man dɔ Ngonn'on'ti kin el.

Kaji ki biti ki non'ti

¹¹ Naji ki man ki kadi ji gəri maji in kaji ki biti ki non'ti ki Luwə adi'je kin. Ningə in kaji ki adi'je ki takul Ngonn'o.

¹² De ki in me Ngonn'ti ingə kisikidɔtaa, nan de ki in me Ngonn lə Luwə'ti el, kisikidɔtaa li'ə goto.

¹³ Nga ningə, ki ne kin, m'ndangi makitu kin m'adi'se, in ki uni me'se adi Ngonn lə Luwə, kadi in gəri toki ingəi kaji ki biti ki non'ti.

Kelta ki Luwə tado njeramajel'gi

¹⁴ Kin ə re ji dəji Luwə nya kigo ndigi'ti li'ə ə, a oo do ndu'je, ningə lo kin'ti, j'a ji tinyi me'je kati.

¹⁵ Toki ji gər kadi oo do ndu'je, ji tinyi me'je kati kadi j'a j'ingəi nya ki ji dəj'ə tɔ.

¹⁶ Kin ə de madi oo ngonkon'ne me majel'ti ki asi kadi te koy ə el, maji kadi elta ki Luwə ə Luwə a aj'a. In de'gi ki majel'gi lə'de a te koy el ə ta kin sɔw dɔ'de. Ta kare, majel madi in non a te koy, ningə in ko majel ki be kin ə m'dəji'se kadi elita ki Luwə dɔ'ti el.

¹⁷ Nya ra ki gorow'ə'ti el pəti in majel, nan majel pəti ə te koy el.

¹⁸ Ji gər kadi de'gi ki in ngann'gi lə Luwə, a nanyinan ki lo ra majel'ti el, tado Ngonn Luwə ngəm dɔ'de, Su asi ra se'de nya madi el.

¹⁹ Ji gər kadi j'in de'gi lə Luwə, nan dɔnangi ba pəti in ginn tɔgi'ti lə Su.

²⁰ Ji gər bay tɔ kadi Ngonn Luwə re, adi'je nyagər ki kadi ji gər'n Luwə ki rɔta'ti. Ningə j'in, j'ində rɔ'je nan'ti ki Luwə ki rɔta'ti ki takul Ngonn'o Jeju Kirisiti. In ə in Luwə ki rɔta'ti, in ə in kaji ki biti ki non'ti.

²¹ Ngann'm'gi, ɔgi rɔ'se kun go kagi yo'gi.

Makitu ki nja joo ki Jan ndangi Ta ki do makitu'ti ki nja joo ki Jan ndangi

Makitu kin in ki kulə'n kadi mbəti ki Dene lə Luwə ki ngann'a'gi adi to to ki in njekawnan lo madi'ti ki njekunme'gi ki me'ti be. Maji kadi in ndiginan yo ki ne ningə kadi uwəi təgi'de ba me rə'ti ki isi rəi ki de'gi ki isi ndoi de'gi nyando'gi ki ngom ki lo lo.

Kon ta'gi ki me'ti: Kandi me ta'ti 1-3. Maji ki ur mad'a lə ndigi 4-6. Ndəji nan ki ojido nyando'gi ki ngom 7-11. Dəboy ta 12-13.

Kuwə ji nan

¹ M'in Ngatəgi lə njekawnan'gi, m'ndangi makitu kin mad'i in Dene ki Luwə mbəti, taa madi ngann'i'gi ki in se'de'gi, m'ndigi'se ndigi ki rəta'ti. Ningə in m'in par ə m'ndigi'se el, nan in de'gi pəti ki gəri nya ki rəta'ti ə ndigi'se.

² Ji ndigi'se tado nya ki rəta'ti uwə me'je, ningə in nya ki a to me'je'ti biti ki non'ti.

³ Ningə ji dəji kadi memaji, ki k'oo kumtondoo, ki lapiya lə Baw'je Luwə in ki Ngonn'o Jeju Kirisiti in sese nan'ti kadi isi me nyara ki rəta'ti ki me ndigi nan'ti.

Nya ra ki rəta'ti in ki ndiginan

⁴ Rəm nəl'm ki dum biti kadi m'oo toki ngann'i'gi madi isi njiyəi do row'ti ki rəta'ti, toki Baw'je Luwə dəji'n'je.

⁵ Ningə ki ngəsine kin, Dene ki njendigi lə'm, nya ki m'dəj'i, in ta kadi ji ndiginan ki yo ge ne ge. In mbərkikində ki sigi ə m'ad'i el, nan in ndukun ki j'ingəi lo kulə ngirə'ti nu inbe kin*.

⁶ Ndigi nan in njiyə go mbərkikində'gi'ti lə Luwə. Nga ningə, mbərkikində ki osi mbi'se'ti lo kulə ngirə'ti nu, in ta kadi njiyəi me ndigi nan'ti.

⁷ Nje kədi de'gi k'ilə'de kə ngayn sananyinan ki lo pəti dənangi'ti ne, ningə mbeti kadi n'eli toki Jeju Kirisiti təl'de toki rəta'ti. Lo kin'ti a oyi'de ki nje ngom'gi, ki njeban lə Kirisiti.

* 1:5 1.5 Jan 13.34, 15.12,17

⁸ Indəi kumkədi dɔ rɔ'se'ti inbe'gi, kadi kandi kulə ra'se nanyi kɔ kare el, nan kadi ingəi nyakugə goji'se ki asi low'ə'ti berere.

⁹ Ningə de ki ra dɔ nja'ne'ti me nyando'ti ki ojido Kirisiti el, nan tɔ ra dow kare, in de ki nya madi ki dɔɔ'a nan'ti ki Luwə goto ne. De ki ra dɔ nja'ne'ti me nyando'ti ki ojido Kirisiti, in de ki dɔyinan nan'ti ki Luwə ki Baw ki Ngonn'o num.

¹⁰ Kin ə re de madi re rɔ'se'ti ki nya ki rangi um ki nyando kin el ə, uwəi'ə ki rɔ'se'ti el num, uwəi ji'ə el num.

¹¹ Tado re uwəi ji'ə ə, rai madi nan si'ə dɔ kulə ra'a'ti ki majel.

Ta ki dɔboy'ti

¹² M'aw ki nya'gi ngayn bay kadi m'el'se, nan m'ndigi kadi m'ndangi ki mann ndangi nya me makitu'ti el. Tado m'ində me'm'ti kadi m'a m'aw rɔ'se'ti kadi m'el'se ta ki ta'm, kadi to rɔnel lə'je osi taga bal.

¹³ Ngann'gi lə konnann'i ki in njekawnan'gi ki ne, ki in de'gi ki Luwə mbəti'de uwəi ji'i.

Makitu ki nja mutə ki Jan ndangi Ta ki dɔ makitu'ti ki nja mutə ki Jan ndangi

Makitu kin, in ki ndangi k'ulə'n kadi njekornon njekawnan, ki in Gayusi, kadi piti'n ra maji li'ə ki ra ki ndəgi njekunme'gi ningə kadi təl ndəji'n'ə ɔjido Diyotirəpi tɔ.

Kon ta'gi ki me'ti: Kandi me ta'ti 1-4. Piti ki Jan piti Gayusi 5-8. Ndəji nan ki ɔjido Diyotirəpi 9-10. Mbər ki Jan ində adi Gayusi ɔjido Demetriyusi 11-12. Dɔboy ta 13-15.

Kuwə ji nan

¹ M'in Ngatɔgi lə *Njekawnan'gi, m'ndangi makitu kin mad'i in njendigi lə'm ki ngayn Gayusi, ki m'ndig'i ndigi ki rɔta'ti.

² Madi'm ki ngayn, m'ndig'i kadi nya'gi pəti ki rɔ'i'ti awi maji ki kete kete. M'dəji kadi darɔ'i in ki lapiya toki ndil'i in'n ki lapiya kin be tɔ.

Gayusi in njera nya ki maji

³ Toki rɔta'ti, rɔ'm nəl'm ngayn, tado ngannkon'je'gi ki rei tei ne, manyinaji dɔ nya ki rɔta'ti ki oyi rɔ'i'ti. Elita dɔ njiyə'ti ki isi njiyə me nya ki rɔta'ti.

⁴ Nya ki adi'm ronel ngayn in ta kadi m'oo toki ngann'm'gi isi njiyəi dɔ row'ti ki rɔta'ti.

⁵ Madi'm ki ngayn, isi tɔji toki in nje ra nya ki low'ə'ti me k'ində'ti ki isi ində kum'i go ngannkon'je'gi'ti, ki in mbah'gi inbe bay.

⁶ Ngannkon'je'gi kin, manyinaji ndigi ki in ndigi'de kin ki takum Njekawnan'gi'ti. Kadi nanyi ki lo ra'ti se'de ra ki asi ta tɔ Luwə kadi uni ta mbah lə'de ki kete.

⁷ In tado tɔ Kirisiti ə osi dɔ row'ti ki kanji taa nya ji de'gi'ti ki gəri Luwə el.

⁸ J'ingi ə, maji kadi j'osi ginn de'gi ki be kin, kadi j'indəi rɔ'je nan'ti se'de dɔ kulə kiləmbər nya ki rɔta'ti ki isi rai.

Hal Diyotirəpi

⁹ M'ndangi ngonn makitu m'adi Njekawnan'gi, nan Diyotirəpi ki in de ki ge kadi n'in taa n'isi dɔ de'gi'ti ra kulə ki ta lə'm el.

¹⁰ In kin ə, ndɔ ki m'a m'te rɔ'se'ti ə, m'a m'el kuləra'a ki majel kin ki taga, in ki isi ində dɔ'je lo'ti wor wor ki

ta'gi ki majel. Ningə nya kare ki to ngayn, inbe mbəti kuwə ngannkon'je'gi ki mbah ki rɔ'ne'ti, taa de'gi ki ndigi kadi n'uwəi'de ki rɔ'de'ti kaa ɔgi de dɔ'a tɔ. De'gi ki uwəi'de ki rɔ'de'ti ə, in tuwə'de kɔ dann Njekawnan'gi'ti.

¹¹ Nje ndigi lə'm ki ngayn, ndaji majel ki ra el, nan kadi ndaji maji ki ra. De ki njera maji in de lə Luwə, nan de ki njeramajel in de ki gər Luwə el.

¹² Re in Demetriyusi ə, in de'gi pəti ə manyinaji ki maji dɔ'a'ti. Nya ra ki rɔta'ti ki in rɔ Luwə'ti, ki isi təl rɔ'ne go'ti inbe kin kaa mannaji li'ə. Taa j'inbe kaa ji mannaji li'ə tɔ. Ningə in gər kadi naji ki man lə'je in mannaji ki rɔta'ti.

¹³ M'aw ki nya'gi ngayn kadi to m'el'i, nan m'ndigi kadi m'ndangi ki mann ndangi nya ki kagi ndangi nya el.

¹⁴ Tado m'ində me'm'ti kadi kagilo ngayn el ə j'a j'oo nan, kadi j'eli nan ta ki ta'je.

¹⁵ M'dəji kadi isi ki lapiya. Madi'je'gi ki ne uwəi ji'i. Ningə kadi uwə ji madi'je'gi ki non kare kare adi'je tɔ.

Makitu ki Judi ndangi

Ta ki do makitu'ti ki Judi ndangi

Makitu kin in ki kulə'n kadi njetudə'ə'gi ki in de'gi ki de gər ta'gi ki ojido'de ar njay el. De'gi madi'gi in non in nje sanan nyando ki ngom tuləi de'gi ki Judi ulə ki makitu adi'de kakin nan'ti. Ko degə'gi kakin rai ro'de to njekunme'gi ki ro'ta'ti be. Njendangi makitu ulə dingəm me njetudə'ti kadi tinyəi ki kunme kadi Luwə toki njekawkulə'gi ndoi'de. Maji kadi rai ki nan yo ki ne ki togi lə Ndil Luwə.

Ta ki me makitu'ti kin tanan ki ta ki me makitu'ti lə Piyər ki nja joo ki rowninn'ə in 2 kin be.

Kon ta'gi ki me'ti: Kandi me ta'ti 1-2. Nje sanan nyando ki ngom ki takigangi ki ojido'de 3-16. Uwəi kunme ki ndiginan səm 17-23. Toji in do Luwə'ti 24-25.

Kuwə ji nan

¹ M'in Judi, njekuləbər lə Jeju Kirisiti, ki m'in ngonkon Jaki*, ə m'ndangi makitu kin m'adi ingi ki Luwə bar'se, ki Baw'je Luwə ndigi'se, ki Jeju Kirisiti ngəm'se to nya lə'ne kin.

² Ningə kadi k'oo kumtondo, ki lapiya, ki ndiginan lə Luwə to mbar mbar ki do'se'ti.

Njendo de'gi nya ki ngom

³ Nje ndigi'gi lə'm ki ngayn, m'ndingə ngayn kete kadi m'ndangi makitu madi'se ojido kaji ki j'in kareba do'ti kin. Ningə ki ngə'sine kin, in togi madi ki isi do'm'ti kadi m'ndangi makitu kin m'adi'se, m'ulə'n dingəm me'se'ti kadi ro'i do kunme'ti ki Luwə adi de'gi lə'ne nja kareba par go'ə gangi kin.

⁴ M'el be tado de'gi madi ki takigangi ki do'de'ti in ki ndangi me makitu'ti lə Luwə kete nu kin, turi dann'se'ti, isi mbiri ta memaji lə Luwə kin, təl'i'ə ta ra kaya'ti lə'de, taa mbeti de ki in kar'ne ba ə in Njekundo'je, ki in Burəbe lə'je Jeju Kirisiti kin to.

⁵ M'gər kadi in gəri nya'gi pəti maji, nan m'ndigi kadi m'olo me'se do'ti toki, loki Burəbe te ki de'gi lə'ne be bər'ti Ejipiti, go'ti, to ko nje'gi ki rai ro'de to njekunme el†.

* 1:1 1.1 Mat 13.55; Mrk 6.3 † 1:5 1.5 Tekitaga 12.51; Kər Isirayel'gi 14.29-30

6 Ningə m'ndigi kadi m'olo me'se do'ti bay toki, malayka'gi ki rai do togi'ti ki Luwə adi'de kin el, nan mbeti lo kisi'de, Luwə uwə'de dangay'ti lo'ti ki diw, doo'de ki kulə gindi ki kadi a toi biti ki non'ti, tado takigangi ki boi ki a re.

7 In be to ə, Sodom ki Gomor[‡] ki be'gi ki gugi gidi'de, ki uni ro'de uləi me kaya ki ra'ti, kah'a'ti lə malayka'gi inbe kakin to, adi sangi nan ki lo sangi nan'ti el kin, Luwə uwə'de dangay'ti me por'ti ki biti ki non'ti. Ningə in kin in ndəji nan ki to tado lə de'gi pəti.

8 In be ə, njendo de'gi nya ki ngom kakin, me do majel'ti lə'de, buri ki ro'de, kidi togi lə Luwə, taji malayka'gi ki eyina toji'gi.

9 Nya kare, Misel ki in kibo lə malayka'gi[§], loki isi manjinan ta'ti ki Su, isi kəli nan do ninn Moji'ti kin kaa*, sangi kadi n'gangi ta madi to nya taji do'a'ti el, nan ta ki el ə, el ene: «Kadi Burəbe indəi oji[†].»

10 Nan de'gi ki njendo de'gi nya ki ngom kin, nya ki gəri'ə el kaa taji'ə, nga ningə, nyagər ki oji'de to yan da'gi be par kin ə, in nya ki kadi tuji'de to tuji yo.

11 Tuji in do'de'ti, tado uni row lə Kanyi[‡]; tado ta lə nar ə uri mu to Balam[§] be; tuji tado tanyi ro to Kore* in ki de'gi lə'ne be.

12 Kisi'de sese ta nya kuso'ti lə ngannkon nan'gi, ra adi nyakuso lə'se təl nya ki to njen. Soi ge anyinan ge adi asi'de ki kanji rəsəl, gonyi ta ro'de inbe'gi. Toi to kilndi ki nəl or'ə aw si'ə adi lo kadi ədi goto kin be, toi to kagi'gi ki nanyi kandi'de'ti kaa andi el, adi loki de or'de ki ngirə'de ba ko ə, təli oyi koy ki nja joo kin be.

13 Manji kulə ra'de'gi ki to rəsəl ki taga to pungi ba ki buki pulum'ne ngangı ba'ti kin be. Taa toi to mee'gi ki gəri lo k'aw'de el, ki lo ki diw kururu to tado lə'de biti ki non'ti kin be.

14 In ingi ə njekeltakita Luwə'ti Enoki[‡] ki in kaw'je ki nje nja siri go Adam'ti elta ki ta Luwə'ti ndon ndil do'de'ti ene: «Oyi, Burəbe a re ki malayka'gi ki ar njay dər dogi banyi banyi,

15 kadi gangi ta kibo do de'gi'ti pəti. A uwə njeramajel'gi pəti dangay'ti oji'n do kulə ra'de'gi ki majel pəti ki rai əsi ta Luwə, taa oji'n do ta'gi ki maji k'el el pəti ki eli do Luwə'ti to.»

16 In de'gi ki rənel lə'de goto, isi barita ki dokagilo'gi pəti. Rai nya'gi ki me'de ndigi, ta ki isi te ta'de'ti in ro ki kəji,

‡ 1:7 1.7 Lotum 19.1-25 § 1:9 1.9 1Te 4.16; Daniyel 10.13,21, 12.1; TNT 12.7

* 1:9 1.9 Ndukun ki nja joo 34.6 † 1:9 1.9 14-15 ‡ 1:11 1.11 Lotum 4.3-8

§ 1:11 1.11 Kər Isirayel'gi 22.1-35 * 1:11 1.11 Kər Isirayel'gi 16.1-35 † 1:14 1.14 Lotum 5.18, 21-24

ningə re oo'de isi toi'de pe pe kin ə, in kadi ingəi nya ki to soti ki daro'de ro de'ə'ti kin.

Ta kəji ki ro nje ndolo go Kirisiti'ti

¹⁷ Nga ningə, ki oji do'se, in njendigi'gi lə'm ki ngayn, m'dəji'se kadi adi me'se olo do ta'ti ki njekawkulə'gi lə Burəbe lə'je Jeju Kirisiti eli'se kete nu kin.

¹⁸ Eli'se eyina: «Dəkagilo ki dəboy'ti ə a ingəi de'gi ki a uwəi'se kogi num, a njiyəi kigo ndigi ra'ti ki majel ki me'de'ti num to.»

¹⁹ Kadi in gəri, in ingi ə in nje re ki gangi nan. Ningə mərta'gi lə'de in mərta kigo daro'ti, um in mərta ki in ro Ndil Luwə'ti el.

²⁰ Nan ingi, njendigi'gi lə'm ki ngayn, m'dəji'se kadi adi ngirə kisikidətaə lə'se in do kunme'ti ki rəta'ti lə'se kin. Elita ki Luwə ki təgi Ndil'ə.

²¹ Ningə kadi uwəi təgi'se ba me ndigi'ti ki Luwə ndigi'je. Uwəi təgi'se ba in nginəi re Burəbe lə'je Jeju Kirisiti ki me memaji'ti li'ə, a adi'se kaji ki biti ki non'ti kin.

²² Nje ki me'de isi təsi, maji kadi oyi kumtondoo lə'de.

²³ Aji'de ki row nagi nan ta por'ti taa. Nje ki rangi bay, maji kadi oyi kumtondoo lə'de, nga ningə oyi ro'se maji kadi rati ro'se ki kulə ra'de'gi ki majel kin el, nan kadi əsi kulə ra'de'gi ki majel ngərəngi. Əsi ngərəngi, biti kadi ku ro'de ki kulə kigo daro'ti təl'ə nya ki to njen'ti kin kaa kadi əsi ngərəngi bay.

Kulə təji do Luwə'ti

²⁴⁻²⁵ Kadi kulə təji in ki do Luwə'ti ki in ki kar'ne ba ə in Luwə, in ki əsi kadi ngəm'se adi əsi me majel'ti el, in ki kadi a ra adi tei rei me kunj'ə'ti ki rənel kadi nya madi ra'se el, in ki Njekaji'je ki row lə Burəbe lə'je Jeju Kirisiti kin, kadi təbar, ki k'əti bol, ki təgi, ki konbe, in li'ə, dəkagilo'ti ki dər, ki dəkagilo ki bone, ki dəkagilo ki a re biti ki non'ti! *Amen.

Ta Nya'gi Kikiyø ki Tekido'a Ta ki dɔ makitu'ti læ Ta nya'gi kikiyø ki tekido'a

Makitu kin elta dɔ nyakoo me ndil'ti ki Jeju Kirisiti toji Jan dɔ dor'ti ki Patimosi. Ki gorow læ nyatoji'gi ki kun nyakoji'n ø kelta'a, makitu kin elta sɔlme ki rɔ njekunme'gi'ti ki isi ingøi kon tado kindækumndoo ki kadi nan kon. Makitu kin adi me'de tinyi kati toki in Luwø ø uwø nya'gi pøti ki rai nya dɔnangi'ti ne me ji'ne'ti. Dɔboy'ti, a tətiro njeban'gi læ'ne nan'ti ki Satan ningø a budi'de mur mur kitakul Burøbe ki in Kirisiti. De'gi læ Luwø ki tinyøi nan si'ø, a ingøi dɔran ki sigi ki dɔnangi ki sigi. A in nan'ti ki Ngonn Bati lo nyakuso taa nan'ti ningø a sii si'ø Jerujalem'ti ki sigi biti ki non'ti.

Kon ta'gi ki me'ti: Kandi me ta'ti ki nyakoo me ndil'ti ki dɔkete 1. Makitu ki ndangi kadi njekawnan'gi ki siri 2-3. Makitu ndar ki bir kutita'a ki nyakosidonya ki siri 4.1-8.1. Tow gaji'gi ki siri 8.2-11.19. Køki lii ki da'gi ki joo 12-13. Ki rɔ Ngonn Bati'ti dɔ mbal Siyon'ti 14.1-5. Takigangi 14.6-20. Tuji'gi ki dɔboy'ti 15. Kopi wongi ki siri læ Luwø 16. Bulø de'gi læ Babilon 17.1-19.4. Nyakuso taa nan læ Ngonn Bati 19.5-10. Takigangi dɔ da'gi'ti ki joo 19.11-20. Rɔ tøti Satan 20. Dɔran ki sigi, dɔnangi ki sigi ki Jerujalem ki sigi 21.1-22.5. Jeju a tøl 22.6-21.

¹ Makitu kin in nya ki to lo kiyø'ti ki Jeju Kirisiti te ki dɔ'a. Ningø in Luwø ø ad'a kadi toji kuløbør'gi læ'ne, kadi gøri nya ki a ra nya ndækba. In be ø, Jeju Kirisiti ulø ki malayka læ'ne kare adi aw te ki dɔ'a adi njekulø li'ø Jan gø.

² Jan mannaji dɔ nya'gi'ti pøti ki oo kin toki in ta læ Luwø, toki in ta ki røta'ti ki Jeju Kirisiti te ki dɔ'a.

³ Majikur in dɔ de'ti ki tudø makitu kin, ki dɔ de'gi'ti ki nje koo dɔ ta'gi ki te ta Luwø'ti kin, ø tøli rɔ'de go'ti. Tado dɔkagilo ki nya'gi kin a rai nya in ndækba.

Ta ki sɔw dɔ Njekawnan'gi ki Siri ki dɔnangi Aji'ti

⁴ M'in Jan, ø m'ndangi makitu m'adi'se in *Njekawnan'gi ki Siri ki sii dɔnangi Aji'ti*.

M'døji kadi Luwø ki isi non bone, ki isi mayinu, ki in nje re num, kadi ndil'gi ki Siri ki rai non kumbør ngar'ti li'ø num,

* 1:4 1.4 2Ko 1.8

⁵ taa kadi Jeju Kirisiti ki in nje mannaji ki in nje ra nya ki low'ø'ti, ki in de ki dokete ki indø taa dann njekoy'gi'ti, ki in Ngar læ ngar'gi ki donangi'ti ne kin num, pøti kadi memaji ki lapiya in sese nan'ti.

Jeju Kirisiti ndigi'je, ø taa'je ginn togi'ti læ majel ki mosi'ne,

⁶ ør'je indø'je ta dangi to ngar'gi, tøl'je njekujønyamosi kadikare'ti kadi ji ra kulø j'adi Luwø ki Baw'a. M'døji kadi toji ki togi in li'ø ki dokagilo'gi ki dokagilo'gi, *Amen!

⁷ Oyi'ø, isi re me kil ndi'ti,

de'gi pøti a oyi'ø ki kum'de†,

nje inbe ki nje kosi kad'a ki ningø kin ka a oyi'ø ki kum'de, ginn kaw'gi ki dangi dangi ki donangi ne a nonyi ndoo tado li'ø.

Oyo, Amen!

⁸ Burøbe Luwø ene: «M'in Alpa ki Omega, nje kisi non bone, Nje kisi mayinu, ki nje re, m'in Nje togi pøti.»

Jan oo Kirisiti me ndil'ti

⁹ M'in ngonkon'se Jan, ki m'in sese nan'ti me kon'ti, m'in dann'se'ti ingi ki Luwø indø'se to ngar'gi, m'in m'uwø togi'm ba sese me kindø rø nan'ti ki Kirisiti. De'gi iløi m'in dangay'ti dø dor'ti ki Patimosi tado ta læ Luwø ki m'ilømbør'ø, taa tado mannaji ki m'man dø ta ki røta'ti ki Jeju Kirisiti te ki dø'a.

¹⁰ Ndo'a'ti kin, in ndø læ Burøbe, ø Ndil Luwø re ur dø'm'ti, adi m'oo ndu ta madi te go'm'ti ki togi'ne to ndu tow be,

¹¹ el'm ene: «Nya ki oo kin, ndangi me makitu'ti, ø go'ti, ulø'n adi Njekawnan'gi ki Siri, adi in Epeji, ki Simirnø, ki Pergam, ki Tiyatir, ki Sardi, ki Piladelpi, ki Lawodise.»

¹² Lo kin'ti, m'yøti rø'm kadi m'oo de inbe ki ra el'm ta kin ø, m'oo lambi'gi ki rai'de ki ør in Siri.

¹³ Ningø dann lambi'gi'ti kakin, de madi ki to to *Ngonn de be isi'ti non. Ulø ku ngal rø'ne'ti, ø dø bødi'ne ki kulø ki rai ki ør.

¹⁴ Dø'a ge, ki bisi dø'a ge, ndai bal bal to buy, eke bu wa be. Kandi kum'ø on to por be.

¹⁵ Nja'a'gi toi to handi ki ndolo, ki kodi ho kam be, ø ndu'ø ø to to pungu ba kam be to‡.

¹⁶ Uwø mee'gi siri ji kol'ne'ti, ningø kiyøro ki ta'a ati kol kol, taa ta kat'a in dow joo num, te ta'a'ti. Kum'ø unji to kadi ki dann kada kam be.

† 1:7 1.7 Daniyel 7.13; Jakari 12.10 ‡ 1:15 1.15 13-15; Daniyel 7.9, 13, 10.5-6

¹⁷ Loki m'oo'ø ø, m'osi nja'a'ti to de ki oy, m'to. Nan indø ji kol'ne dø'm'ti ene: «Bol el, m'in ki døkete, ø m'in ki døboy'ti tøš,

¹⁸ m'in nje kisi kumngayira ba, m'oy, nan m'tøl m'nji kumngayira ba, kadi m'nji biti ki døkagilo'gi ki døkagilo'gi. M'aw ki lakele læ koy ki lo ki koo ji'm'ti.

¹⁹ Ningø, kadi ndangi nya ki oo, nya ki isi ra nya ngøsine, ki nya ki a ra nya go'ti gogi.

²⁰ Nga ningø, ki ojido mee'gi ki siri ki oo ji kol'm'ti, ki lambi'gi ki siri ki rai'de ki ør, k'ør me'de ø to kin: mee'gi ki siri, in malayka'gi læ Njekawnan'gi ki siri, ningø lambi'gi ki siri, in Njekawnan'gi ki siri tø.»

2

Makitu ki ndangi kadi Njekawnan'gi ki Epeji'ti

¹ Nje kuwø mee'gi ki siri ji kol'ne'ti, nje njiyø dann lambi'gi'ti siri ki rai'de ki ør el'm m'in Jan ene: «Ndangi makitu kin adi malayka læ Njekawnan'gi ki Epeji'ti, el'ø toki nje kuwø mee'gi ki siri ji kol'ne'ti, nje njiyø dann lambi'gi'ti ki siri ki rai'de ki ør el ene:

² M'gør nya ra'gi læ'i, m'gør kulø rai, ki kuwøtøgiba læ'i. M'gør kadi in ilø bandi tanan'ti ki nje me majel'gi el. De'gi madi ki isi bari rø'de njekawkulø'gi, nan in njekawkulø'gi el kin, nan'de adi gør'de to nje ngom'gi.

³ In nje kuwø tøgi ba, ingø kon tado læ'm, nan be kaa, inyø ta'a el.

⁴ Nga ningø, nya kare ki m'aw'n sø'i ki ta dø'ti, in ta læ k'inyø ki inyø ta ndigi ki in ndigi'm kete kin kø.

⁵ Ø adi me'i olo dø lo ki osi'ti, tør ndu'i ki ngøsine kin, ø tøl re dø nja'i'ti ki kete gogi. Re inyø panjiyø'i ki ngøsine kin kø el ø, m'a m're kadi m'un lambi læ'i lo kis'ø'ti kin kø.

⁶ Ningø ki ngøsine kin, nya kare ki m'oo maji, rø'i'ti, mbøti kuløra Nikolayiti'gi, toki m'in m'mbøti'n kulø ra'de kakin be tø.

⁷ De ki aw ki mbi'ne ø, kadi oo'n dø ta ki Ndil Luwø el Njekawnan'gi kin!

«De ki nje tøti rø, m'a m'ad'a sø kandi kagi koy el ki ra me Paradisi'ti læ Luwø*.»

Makitu ki ndangi kadi Njekawnan'gi ki Simirnø'ti

⁸ Makitu kin ndangi adi malayka læ Njekawnan'gi ki Simirnø'ti: Ta ki de ki døkete, ki in de ki døboy'ti tø, de ki oy nan tøl isi kumngayira ba, el me'ti ø to kin:

⁹ M'gør kon læ'i ki ndoo læ'i, nan ki røta'ti, in njenyakingø. Taa m'gør ta'gi ki majel ki nje ki bari rø'de eyina n'in *Juwipi'gi, nan ki røta'ti, in Juwipi'gi el, isi eli dø'i'ti: in køykawnan læ *Satan.

¹⁰ A ingø kon, nan maji kadi in ðol el. Su a ðuki de'gi madi dann'se'ti dangay'ti kadi nan'n tøgise, a ingøi kon asi ndo døgi, nan uwøi kul'ø biti koy, ø m'a m'adi'se jøgi tøti rø, ki in kaji ki biti ki non'ti.

¹¹ De ki aw ki mbi'ne ø, kadi oo'n dø ta ki Ndil Luwø isi el njekawnan'gi kin maji!

De ki nje tøti rø, koy ki nja joo a te kad'a'ti el.

Makitu ki ndangi kadi Njekawnan'gi ki Pergam'ti

¹² Makitu kin ndangi adi malayka læ Njekawnan'gi ki Pergam'ti: Ta ki de ki nje koti kiyøro ki ta'a ati kol kol, taa ta kat'a in dow joo num tø, el me'ti ø to kin:

¹³ M'gør lo ki isi'ti kin; in lo ki Satan onbe søm'ti, nan be kaa, biti bone, in uwø rø'i rø'm'ti adi ngan, tusi kunme læ'i inyø el. Døkagilo inbe ki ndo ki tøli njekuløbør læ'm ki nje ra nya ki low'ø'ti, Antipasi, lo'ti inbe ki Satan isi'ti kin kaa, manji ndu'i el.

¹⁴ Ningø, nya kare ki m'aw'n sø'i ki ta dø'ti, in ta læ de'gi læ'i ki madi ki uwøi go nyando ki to to yan Balam be ngan kin. Balam ki nje kogi ngar Balaki kadi iyø kulø uwø'n ngann Isirayel'gi ki row kusø da ki iløi kadikare'ti bari yo'gi num, sangi nan kaya'ti num†.

¹⁵ In be tø ø, in kaa aw ki de'gi ki nje kuwø go nyando læ Nikolayiti'gi non tø.

¹⁶ Ø kadi tør ndu'i. A re in be el ø, m'a m're ngøsine kadi m'ro ki degø'gi kin ki kiyøro ki te ta'm'ti kin.

¹⁷ De ki aw ki mbi'ne ø, kadi oo'n dø ta ki Ndil Luwø isi el Njekawnan'gi kin!

De ki nje tøti rø, m'a m'ad'a mann ki in nyakusø ki kiyø løki, m'a m'ad'a køsi mbal ki nda, ki in ki ndangi tø'ti ki sigi‡, ki in tø ki de gør el søm'ti. De ki mbal kin ødi ji'ø par ø gør tø kin.

Makitu ki ndangi kadi Njekawnan'gi ki Tiyatir'ti

¹⁸ Makitu kin ndangi adi malayka læ njekawnan'gi ki Tiyatir'ti: Ta ki Ngonn læ Luwø el ki in de ki kandi kum'ø on to por be, taa nja'a'gi toi to handi ki ndolo, ki kødi ho kam be, el ø to kin:

¹⁹ M'gør kulø ra'i'gi, ki ndiginan ki to rø'i'ti, ki kunme læ'i, ki ra kulø kadi de'gi, ki kuwøtøgiba læ'i. Nya ra'i'gi ki gogi ne banyinan utø in ki kete'gi.

† 2:14 2.14 Kør Isirayel'gi 31.16; Kør Isirayel'gi 22-24 ‡ 2:17 2.17 Tekitaga 16.14-15,33-34; Ejay 62.15

²⁰ Nan nya kare ki m'aw sə'i ki ta dɔ'ti, in k'inyø ki inyø Jejabel, ki ene n'in dene ki njekeltakita Luwə'ti kin, adi isi buki njekulə'gi lə'm mu'ti: isi ɔsi'de ki me kaya ki ra'ti, ki me kuso da'ti ki iləi kadikare'ti bari yo.

²¹ M'inyø dɔkagilo m'ad'a kadi inyə'n gorow njiyə'ne kɔ, nan mbəti k'inyø gorow kaya ki ra.

²² In be ə, m'a m'ilə nanga dɔ tirə rɔ kon'ti, nan'ti ki nje sangi nan kaya'gi'ti. A re inyøi ta panjiyə'de'gi ki majel kin kɔ wa taa, to m'inyø ta nya ki m'ɔji kadi m'ra se'de kin.

²³ M'a m'adi ngann'a'gi oyi. Ningə, lo kin'ti, Njekawnan'gi pəti a gəri kadi m'in de ki m'gər mərta'gi, ki ndigi ra'gi lə de'gi. De ki ra dann'se'ti, m'a m'ra'a kigo kulə ra'a'ti§.

²⁴ Nga ningə, in ndəgi Njekawnan'gi ki Tiyatir'ti, ki uwəi go nyando ki ngom kin, el, taa mbəti taai nyando ki ingi bari'ə «nya kiyə kuruki lə Satan» kin el tɔ, m'el'se kadi in gəri toki m'a m'ində nya ki k'oy madi ki rangi dɔ'se'ti el nga.

²⁵ Nga ningə, nya kare ə, maji kadi, nya ki rai dɔ'ti kin, uwəi ba, biti kadi m're.

²⁶ De ki nje tətɔ rɔ, de ki uwə go kulə'gi lə'm biti dɔboy'ti, m'a m'ad'a tɔgi konbɛ dɔ ginn de'gi'ti ki dangi dangi.

²⁷ A on'de bɛ ki gɔl gindi, a tɔ'n dɔ'de toki de a tɔ'n ngoo hanji kin be.

²⁸ In be ə, m'inbɛ kaa m'ingə'n tɔgi ki rɔ Bai'ti. Taa m'a m'ad'a mee ki njekuwə ta ginn lo'ti tɔ*.

²⁹ De ki aw ki mbi'ne ə, kadi oo'n dɔ ta ki Ndil Luwə si el Njekawnan'gi kin!

3

Makitu ki ndangi kadi Njekawnan'gi ki Sardi'ti

¹ Makitu kin ndangi adi malayka lə Njekawnan'gi ki Sardi'ti: Ta ki nje ndil'gi ki siri lə Luwə ki mee'gi ki siri el me'ti ə to kin: M'gər kulə ra'i'gi: ra rɔ'i adi de'gi oyi'nu to de ki isi kumngayira, nan ki rɔta'ti ə, in de ki koy.

² Isi dɔ nja'i'ti, adi tɔgi ndəgə'gi ki isi oyi, tado m'oo kulə rai kare ki asi nan takum Luwə'ti goto.

³ Adi me'i olo dɔ nyando'ti ki oo dɔ'a ge ingə ge kin, ningə kadi ra dɔ nja'i'ti ə tɔr ndu'i. Kin ə re ndəl dɔ bi'ti el ə, m'a m're m'uwəi nanga bus to njeboği be ki kadi in gər dɔ kad'a el.

§ 2:23 2.23 Pa'gi 7.10, 62.13; Jeremi 17.10 * 2:28 2.28 26-28; Pa'gi 2.8-9; Kor Isirayel'gi 24.17

4 Nga ningø, de'gi madi'gi dann'se'ti Sardi'ti non inbe, njenyi ku'gi læ'de ki majel ki ra. A uløi ku ki nda rø'de'ti kadi dani'm'in, tado in de'gi ki asi.

5 De'gi ki nje tæti rø, a uløi ku ki nda rø'de'ti, ningø m'a m'buji tø'de kø me makitu kaji'ti el. M'a m'gør'de to de'gi læ'm takum Bai'ti ki takum malayka'gi'ti li'ø.

6 De ki aw ki mbi'ne ø, kadi oo'n dø ta ki Ndil Luwø isi el Njekawnan'gi kin!

Makitu ki ndangi kadi Njekawnan'gi ki Piladelpi'ti

7 Makitu kin ndangi adi malayka læ Njekawnan'gi ki Piladelpi: Ta ki nje k'ar njay, de ki røta'ti, in ki uwø lakele læ *Dabidi ji'ne'ti, in ki uwø te ø de asi kut'ø el, in ki uwø uti ø de asi te el, el me'ti ø to kin:

8 M'gør kulø rai, m'gør kadi tøgø in ngayn el, nan ngøm ta læ'm maji, manji ndu'i el. Nga ningø, ki ne kin, m'te takøy non'i'ti nga, de ki asi kadi uti goto.

9 Ningø nya ki m'a m'ra ki de'gi ki køykawnan'ti læ Satan, ki in nje ngøm'gi, ki eyina n'in Juwipi'gi, nan in Juwipi'gi ki røta'ti el ø to kin. M'a m'indø tøgø dø'de'ti kadi rei øsi dø'de nanga non'i'ti. Lo kin'ti, a gøri kadi m'ndig'i.

10 Toki ngøm'n ndu ki m'ad'i kadi uwø'n tøgø ba, m'in kaa m'a m'ngøm'i døkagilo kon'ti ki a re dø de'gi'ti ki dønanngi'ti ne pøti kadi nan'de kin tø.

11 M'a m're ndøkba, ø uwø nya ki to ji'i'ti kin ngan, kadi de madi taa nyakugø goji læ'i el.

12 De ki nje tæti rø, m'a m'ra'a to kagi ngawdann køy me Køy'ti læ Luwø læ'm, ningø a te taga el ratata. M'a m'indø tø Luwø læ'm num tø bebo li'ø ki in Jerujalem ki sigi kin num dø'a'ti. Jerujalem ki in døran'ti rø Luwø'ti læ'm, re ur nanga. Taa m'a m'indø tøm ki sigi dø'a'ti tø.

13 De ki aw ki mbi'ne ø, kadi oo'n dø ta ki Ndil Luwø isi el Njekawnan'gi kin!

Makitu ki ndangi kadi Njekawnan'gi ki Lawodise'ti

14 Makitu kin ndangi adi malayka læ Njekawnan'gi ki Lawodise'ti: Ta ki de ki in Amen, de ki nje mannaji ki nje ra nya ki low'ø'ti, de ki røta'ti ki in dø nyakindø'gi'ti læ Luwø pøti, el me'ti ø to kin:

15 M'gør kulø rai; m'gør kadi søl el num, in tingø el num. Kin ø re søl el ø, re a tingø!

16 Nan ki ne kin, søl el num, in tingø el num, to hoy hoy, adi m'a m'tømon'i kø.

17 In el ene in njenyakingø, ra gati ingø'n nya ngayn, aw ndoo nya madi el. Nga ningø, in nje kumtondoo, in dangiti, nya læ'i goto, ra ki rø'i kare, kum'i oo lo el kin ø, oo el.

¹⁸ In be ə, m'ad'i ta kɔji kadi re ndogi sə'm ɔr ki por ndir'ə maji kin kadi ndu'n, kadi ndogi sə'm ku ki nda uti'n dɔ rɔ'i ki to kare kin kadi rɔ'i sol'i el, ə kadi ndogi nya k'ilə kum'ti ilə kum'i'ti kadi kum'i oo lo maji gogi.

¹⁹ De'gi pəti ki m'ndigi'de, m'ndangi'de ə m'ində'de m'ɔji'de. Maji kadi in tingəbil, ə tɔr ndu'i.

²⁰ Oo maji, m'in m'ra takəy'ti, m'ində takəy. Re de oo dɔ ndu'm ə te takəy ə, m'a m'ur kəy go'ə'ti, m'a m'njɔ si'ə num in a sɔ sə'm num.

²¹ De ki nje tətɔ rɔ, m'a m'ad'a isi sə'm dɔ kumbər ngar'ti ləm, toki m'in m'tətɔ rɔ ə m'aw m'nji ki Bai dɔ kumbər ngar'ti li'ə kin be tɔ.

²² De ki aw ki mbi'ne ə, kadi oo'n dɔ ta ki Ndil Luwə isi el Njekawnan'gi kin!

4

Kulə tɔji dɔ Luwə'ti me dɔran'ti

¹ Go nya'gi'ti kin ə, m'oo nya ki rangi me ndil'ti bay: m'oo tarow te dɔran'ti, ningə ndu de ki el'm ta kete kakin, təl bar to tow be el'm ene: «Re taa ne, ə m'a m'tɔj'i nya ki a ra nya lo ti'ti».

² Tanan'ti non, Ndil Luwə tətɔ'm uwə'm aw sə'm dɔran'ti. Ningə nyi, m'oo kumbər ngar te isi, ə de madi isi dɔ kumbər ngar'ti kakin.

³ De'ə ndolo to mbal'gi ki bari'de jasipi ki sarduwann be. Ngabirəndi ki kunj'ə to to mbal emerodi be unji gugi kidi kumbər ngar kakin.

⁴ Ningə kumbər'gi dɔ joo gidə in sɔ sii gugi gidi kumbər ngar kakin, ə ngatɔgi'gi dɔ joo gidə in sɔ ki ɔy ku ki nda sii dɔ kumbər'gi'ti ki dɔ joo gidə in sɔ kakin, uləi jɔgi kɔsikurə ki rai ki ɔr dɔ'de'ti.

⁵ Kunji'gi, ki ndu de'gi, ki ndangindi'gi tei kumbər ngar'ti. Lambi'gi siri onyi takum Ngar'ti, adi in ndil'gi lə Luwə ki siri.

⁶ Non kumbər ngar'ti, nya madi ki tanan ki mann ba ki ar njay to bər be ra səm'ti.

Nya'gi ki nje kisi kumngayira in sɔ, kum'de rosi rɔ'de ki kete ge ki gogi ge, sii dana non kumbər ngar'ti num, gugi gid'ə num.

⁷ Nya ki nje kisi kumngayira ki dɔkete tanan ki bɔl, in ki nja joo tanan ki ngonn baw mangi, in ki nja mutə, takum'ə to to takum de be, ningə in ki nja sɔ, to to kore ki isi nal be tɔ.

⁸ Nya'gi ki nje kisi kumngayira kin, ki kare aw ki bagi'ne mehen mehen, ə kum'ə rosi lo dɔ bag'a'ti ge ginn bag'a'ti ge. Kondɔ ge ki kada ge sii ta k'osi pa'ti eyina: Nje k'Ar

njay, nje k'Ar njay, nje k'Ar njay in Burøbe Luwø ki nje togi pøti. In ki isi mayinu, isi bone, in ki a re.

⁹ Døkagilo'gi pøti ki nya'gi ki nje kisi kumngayira ki so kakin osi pa, uløi toji dø nje kisi dø kumbø ngar'ti, døkagilo'gi ki døkagilo'gi, øsikurø, rai'ø oyo,

¹⁰ ngatøgi'gi ki dø joo gidø in so øsi mækøsi'de nanga non nje kisi dø kumbø ngar'ti, øsikurø nje kisi ki døkagilo'gi ki døkagilo'gi, buki jøgi køsikurø'gi lø'de non Ngar'ti ningø eli'ø eyina:

¹¹ Burøbe Luwø lø'je, in asi kadi de'gi uløi toji dø'i'ti, øsikurø'i, taa asi k'ingø togi to, tado in ø ra nya'gi pøti, nya'gi ki k'oo ki kum kin toi kigo ndigi'ti lø'i.

5

Makitu lø Ngonn bati

¹ M'oo makitu ki kur gidi nan'ti to dala jikøl nje kisi dø kumbø ngar'ti. In makitu ki ndangi nya me'ti ge gidi'ti ge, ningø uwøi lo siri ki nya kuwø makitu'gi.

² M'oo malayka ki nje togi kare un ndu'ne ki taa ene: «Nan asi kadi tøti nya kuwø makitu'gi ø te makitu kin wa?»

³ Nan ki me døran'ti, ki dønangi'ti eke ginn dønangi'ti, de ki asi kadi te makitu kin, eke kadi ilø kum'ne me'ti ø tudø goto ne.

⁴ Lo kin'ti, m'non ngayn, tado de asi k'ingø de ki asi kadi te makitu kin ø ilø kum'ne me'ti el.

⁵ Ningø de kare dann ngatøgi'gi'ti el'm ene: «Non el, oo bøl ki ginn koji'ti lø Juda, de ki te ginn Dabidi'ti, ki tøti rø, in asi kadi ør nya kuwø makitu'gi ki siri ø te makitu kin.»

⁶ Lo kin'ti non, m'oo Ngonn bati ra taa dana non kumbø ngar'ti, ningø nya'gi ki nje kisi kumngayira ki so ki ngatøgi'gi ki dø joo gidø in so gugi gid'ø. Ngonn bati kakin to to nya ki de ujø mind'ø be. Gaj'a'gi in siri, taa kum'ø'gi in siri to, to ndil'gi ki siri lø Luwø ki ulø'de ki dønangi'ti ba pøti.

⁷ Ngonn bati isi re ndøkba ki rø nje kisi dø kumbø ngar'ti kadi taa makitu ji'ø'ti.

⁸ Tanan'ti non, ki nje kisi kumngayira ba ki so ki ngatøgi'gi ki døjoo gidø in so øsi mækøsi'de nanga non Ngonn bati'ti. De ki ra uwø kende ki køpi'gi ki rai ki ør ki nduji kagi ki øti maji ji'ne'ti. Nya'gi kin in ta'gi ki de'gi lø Luwø isi eli ki Luwø.

⁹ Nje kisi kumngayira ba ki so ki ngatøgi'gi ki dø joo gidø in so, osi pa ki sigi eli eyina:

«In asi kadi un makitu,

ø ør nya kuwø'gi.

Tado de'gi tøl'i'nu, in ugø dø ginn kaw'gi ki dangi dangi,

Ndonn ta'gi ki dangi dangi,

De'gi ki dangi dangi,

Ginn be'gi ki dangi dangi ki mosi, adi Luwø.

¹⁰ Ginn de'gi ki dangi dangi kin,

Indø'de taa dangi to ngar'gi,

Tøl'de njekujønyamosi kadikare'ti tado Luwø lø'je,

Ningø ingi onyibe dønangi'ti ne*.»

¹¹ Lo kin'ti, m'gon lo ø, m'oo ndu bulø malayka'gi ngayn, ki in dør banyi banyi dør døgi bigum†, gugi gidi kumbør ngar, ki nya'gi ki nje kisi kumngayira ba, ki ngatøgi'gi.

¹² Ningø uni ndu'de ki taa eli eyina:

«Ngonn bati ki de'gi tøl'ø,

asi kadi ingø tøgi, ki nyakingø, ki gosi, ki nganggi, ki køsikurø,
ki tøbar, ki kulø tøji!»

¹³ Taa m'oo ndu nyakindø'gi pøti ki dørn'ti, ki dønangi'ti, ginn dønangi'ti, ki me babo'ti osi pa eyina:

«Kulø tøji, ki køsikurø, ki tøbar, ki tøgi,

in lø nje kisi dø kumbør ngar'ti in ki Ngonn bati ki
døkagilo'gi ki døkagilo'gi!»

¹⁴ Lo kin'ti non be, nya'gi ki nje kisi kumngayira ba ki so eli eyina: «Amen!» Ningø ngatøgi'gi øsi mækøsi'de nanga non nje kisi dø kumbør ngar'ti in ki ngonn bati, øsi kurø'de.

6

Ngonn bati in ki nya kuwø makitu'gi siri

¹ M'oo Ngonn bati uwø nya kuwø makitu ki døkete lø nya kuwø makitu'gi ki siri ør, ningø m'oo ndu nya ki nje kisi kumngayira ba ki døkete dann nya'gi ki nje kisi kumngayira ba ki so un ndu'ne ki taa, ndu'ø bar to ndangindi be ene: «Re!»

² M'gon lo, ningø m'oo sindø kare ki nda. Nje kala uwø kagi kondiro ji'ne'ti, adi'ø jøgi køsikurø. In de ki tøti rø, nan aw to tøti rø ki rangi bay.

³ Loki Ngonn bati uwø nya kuwø makitu ki nja joo ør ningø, m'oo ndu nya ki nje kisi kumngayira ba ki nja joo el ene: «Re!»

⁴ Lo kin'ti, sindø ki rangi, ki kør to por te re. Nje kala aw ki tøgi kadi ør'n lapiya dønangi'ti kø, kadi de'gi tøl'i nan dann'de'ti. Adi'ø kiyøro ki ngal.

⁵ Loki Ngonn bati uwø nya kuwø makitu ki nja mutø ør ningø, m'oo ndu nya ki nje kisi kumngayira ba ki nja mutø el ene: «Re!» Ø m'gon lo ningø, m'oo sindø kare ki ndul. Nje kala uwø nya mboji nya ji'ne'ti.

* 5:10 5.10 Pa'gi 33.3, 98.1; Ejay 42.10 † 5:11 5.11 Daniyel 7.10

6 Ningə m'oo ndu ta madi in ki dann nje kisi kumn-gayira'gi ki so ene: «Geme ngonn ngo mboji nya kare be par in lo kulə ki ndo kare, ə ɔrji ngonn ngo mboji nya mutə be par in lo kulə ki ndo kare to; nan ɔdi hu in ki yiwi kandi nju el.»

7 Loki Ngonn bati uwə nya kuwə makitu ki nja so ɔr ningə, m'oo ndu nya ki nje kisi kumngayira ba ki nja so el ene: «Re!»

8 Ə m'gon lo ningə, m'oo sində kare ki bal'a to to mbi kam be. Nje kala to'a nan «Koy», ə lo ki koo isi njiyə go'ə'ti. Adi'de togi do dow donangi'ti ki kare me ki so'ti kadi tuji de'gi ki me'ti ki ro'gi ki bo'gi ki monyi ki njetoko de'gi ki da don'gi ki donangi'ti ne.

9 Go'ti, loki Ngonn bati uwə nya kuwə makitu ki nja mi ɔr ningə nyi, m'oo ndil de'gi ki ndoki toli'de ə rai ginn ringiri kadikare'ti lə Luwə. In de'gi ki toli'de tado ta lə Luwə ki rai do'ti ngan, manyinaj'a.

10 De'gi kakin uni ndu'de ki taa, elita ki togi'de eyina: «Burəbe, in ki in nje k'Ar njay, in ki in de ki rota'ti, a nginə biti dokagilo'ti ki ra taa a gangi ta do de'gi'ti ki donangi'ti, ɔji'n do mosi'je ki buki ko kin wa?»

11 Ningə lo kin'ti non, adi de ki ra ku ngal ki nda, ningə dəji'de kadi orei me'de nden bay, biti kadi to ndəgi ngannkon'de'gi, ki madi kulə'de'gi, ki nanyinan non, kadi to a toli'de to ingi be kin, kor'de re do mad'a'ti, tolta'a bay taa.

12 Ningə m'oo Ngonn bati uwə nya kuwə makitu ki nja mehen ɔr, ə donangi yəki yəki ki əti bol ngayn. Kadi təl ndul kururu to ku soro be, ə nanyi ba pu təl to to mosi be to.

13 Mee'gi in doran'ti tosi ki nanga to kandi mbaykote ki gəsire el bay, ə nəl gang'a ki nanga kin be.

14 Doran a goto ko to tuwə ki de a koo gidi nan'ti kin be; ningə mbal'gi, ki do dor'gi a ndui ro'de ko.

15 Ngar'gi ki donangi'ti ne, ki nje tobar'gi, kibo'gi lə njero'gi, ki njenyakingə'gi, ki nje togi'gi, ki ndəgi de'gi pəti, bər'gi ki de'gi ki kare, a anyinan kadi iyəi ro'de bolo lo'gi'ti ki gidi mbal'gi'ti ki təti.

16 A eli mbalbo'gi ki mbal'gi ki təti eyina: «Tosi do'je'ti, iyəi'je sanyi takum nje kisi do kumbər ngar'ti, ki ta wongi'ti lə Ngonn bati*.

17 Tado ndo wongi ki bo re nga, de ki asi kadi ene m'in ə m'ra am goto†.»

* 6:16 6.16 Oje 10.8; Luk 23.30 † 6:17 6.17 Juwəl 2.11; Soponi 2.2-3

7

De'gi ki 144.000 ki Luwə ində ndunə lə'ne non'de'ti

¹ Go nya'gi'ti kin, m'oo malayka'gi sɔ rai taa dɔ kum dɔnangi'ti ki sɔ. *Malayka'gi kakin uwəi nəl'gi ki sɔ ki dɔnangi'ti ne kadi to uləi dɔnangi'ti el num, dɔ ba'ti el num, taa dɔ kagi'gi'ti el num tɔ.

² M'təl m'oo malayka madi ki rangi bay in ki lo kuwə kadi'ti be, uwə nya kɔsidɔnya lə Luwə ki nje kisi kumn-gayira ba ji'ne'ti. Ningə un ndu'ne ki taa el malayka'gi ki sɔ ki ingəi tɔgi kadi rai nya ki low'ə'ti el ki nyakində'gi ki dɔnangi'ti ne ki me ba'ti ene:

³ «Ononyi'se kadi rai nya ki low'ə'ti el ki nyakində'gi ki dɔnangi'ti, eke me ba'ti, eke dɔ kagi'gi'ti, biti kadi j'ində nya kɔsidɔnya to ndunə non njekulə'gi'ti lə Luwə bay taa.»

⁴ Adi m'in kɔr de'gi ki in ki k'ində ndunə lə Luwə non'de'ti in de'gi dər bu ki dɔ sɔ gidə in sɔ dɔ'ti, ginn koji'gi'ti lə ngann Isirayel'gi pəti.

⁵ Adi in: ginn koji'ti lə Juda, de'gi dər dɔgi gidə in joo; ginn koji'ti lə Ruben, de'gi dər dɔgi gidə in joo; ginn koji'ti lə Gadi, de'gi dər dɔgi gidə in joo;

⁶ ginn koji'ti lə Aser, de'gi dər dɔgi gidə in joo; ginn koji'ti lə Nepitali, de'gi dər dɔgi gidə in joo; ginn koji'ti lə Manasa, de'gi dər dɔgi gidə in joo;

⁷ ginn koji'ti lə Simeyon, de'gi dər dɔgi gidə in joo; ginn koji'ti lə *Lebi, de'gi dər dɔgi gidə in joo; ginn koji'ti lə Isakar, de'gi dər dɔgi gidə in joo;

⁸ ginn koji'ti lə Jabulon, de'gi dər dɔgi gidə in joo; ginn koji'ti lə Jisepi, de'gi dər dɔgi gidə in joo; ginn koji'ti lə Benjamin, de'gi dər dɔgi gidə in joo.

Ginn de'gi ki dangi dangi

⁹ Go'ti, m'gon lo ə, m'oo bulə de'gi ki əti bol ngayn ki de asi kadi tudə kɔr'de el. In de'gi ki ginn be'gi'ti ki dangi dangi, ginn kaw'gi'ti ki dangi dangi, ginn de'gi ki dangi dangi, ki ndonnta'gi ki dangi dangi. De'gi kin rai non kumbər ngar'ti, ki non Ngonn bati'ti, rai ki ku ngal ki nda rɔ'de'ti, taa uwəi baji tann'gi ji'de'ti tɔ.

¹⁰ Ningə uni ndu'de ki taa eli eyina: «Kaji in rɔ Luwə'ti lə'je ki in nje kisi dɔ kumbər ngar'ti in ki Ngonn bati.»

¹¹ Malayka'gi pəti iləi nan gugə gidi kumbər ngar, ki ngatɔgi'gi ki nya'gi ki nje kisi kum ba'gi, osi ki takum'de nanga non kumbər ngar'ti, ɔsikurə Luwə,

¹² eli eyina: «Amen! Kulə tɔji, ki tɔbar, ki gosi, ki oyo ki ra, ki kɔsikurə, ki tɔgi, ki ngangə in lə Luwə lə'je ki dɔkagilo ki dɔkagilo! Amen!»

¹³ Lo kin'ti non, ki kare dann ngatøgi'gi'ti un ta el'm ene: «De'gi ki øyi ku ngal'gi ki nda kin in nan'gi wa? Ə in ra be ø rei wa?»

¹⁴ Ə m'ilø'ti m'ene: «Burøbe, in ə gər maji!» Ningø el'm ene: «In de'gi ki tei me kindækumndoo'ti kibo. Ingi togi ku ngal'gi lø'de, rai adi nda me mosi Ngonn batit'i.

¹⁵ In tado kin ə, uwøi rø'de rai non kumbørti læ Luwø, gosi'ø kondø'ti ge kada ge me Køy'ti li'ø. Ningø nje kisi dø kumbø ngar'ti a dow bagi'ne dø'de'ti ginn køy kisi'ne'ti.

¹⁶ Bo a ra'de el ratata, kundø mann a ra'de el ratata, taa por kadi eke kunji nya madi a ndaw'de el ratata tø,

¹⁷ tado Ngonn batit'i ki nje ra ngawdann lo'ti non kumbø ngar'ti a in nje k'ul'de, kadi a aw se'de lo mann kumn-gayira'ti kadi anyinan. Luwø a bør mann non kum de'ti mbonyi mbonyi*.»

8

Nya kuwø makitu ki nja siri

¹ Loki Ngonn batit'i ør nya kuwø makitu ki nja siri, loki døran'ti tøl to ndingi asi ngann kadi dø mutø.

² Ningø m'oo malayka'gi ki siri rai takum Luwø'ti, adi adi'de tow'gi siri.

³ Malayka madi kare re ulø rø'ne ra kadi ringirit'i, uwø bay por ki nduji kagi ki øti maji in me'ti ji'ne'ti. In bay ki rai'ø ki ør, ningø adi'ø nduji kagi'gi ngayn ki øti maji, kadi awi'n ki ta'gi ki de'gi læ Luwø isi eli ki Luwø. Awi'n dø ringiri ør'ti ki ra non kumbø ngar'ti.

⁴ Ningø sa nduji kagi ki øti maji su ji malayka'ti takum Luwø'ti aw ki taa ki ta'gi ki de'gi læ Luwø isi eli ki Luwø.

⁵ Ningø go'ti, malayka un bay por ki nduji kagi ki øti maji in me'ti kakin, buki kørpor'gi ringirit'i rosi, ø ugø ilø nanga, par ø tanan'ti non, ndangindi'gi ki ndu de'gi, ki tølndi'gi tei, taa dønangi yøki tø.

Tow'gi ki so ki døketø

⁶ Malayka'gi ki siri ki uwøi tow'gi ki siri ji'de'ti indøi dø rø'de dana kadi køli'de.

⁷ Malayka ki døketø køl tow læ'ne ø, køsi ndi, ki por ki pole nan ki mosi ødi ki dønangi'ti. Ningø lo kin'ti non be, dow dønangi ki kare me ki mutø'ti on por, kagi kare me ki mutø'ti on por, taa mbi kam kare me ki mutø'ti on por tø.

⁸ Malayka ki nja joo køl tow læ'ne, nya madi ki boi to mbal ki ra taa be, on por, bingø osi me ba'ti, adi dow ba ki kare me ki mutø'ti tøl mosi.

* 7:17 7.17 Ejay 25.8, 49.10; Pa'gi 23.1-2; Ejøkøl 34.23

⁹ Nyakindø'gi kare me ki mutø'ti me ba'ti oy, taa tokibo'gi kare me ki mutø'ti tuji to.

¹⁰ Malayka ki nja mutø kol tow læ'ne ə, kækirə mee kare ki on to por be, in dōran'ti osi nanga dō ki kare me ki mutø'ti læ mbo'gi ki wol mann'gi.

¹¹ To mee kakin nan «nya ki ati.» Ki kare me ki mutø'ti læ mann'gi tæli ati kangi, ningø de'gi ngayn ki anyinan mann'gi kin oyi to, tado tæl ki tæli ati kangi.

¹² Malayka ki nja so kol tow læ'ne, dow kadi ki kare me ki mutø num, dow nanyi ki kare me ki mutø'ti num, taa mee'gi kare me ki mutø'ti ingøi kindø adi lo kadi dann'de'ti ki kare me ki mutø'ti unji goto. Dow lo ki kada kare me ki mutø'ti num, dow lo ki kondø kare me ki mutø'ti num, kunji goto dō'de'ti*.

¹³ M'tæl m'gon lo bay ningø, m'oo yæl kore kare ki nal taa sanyi dann næl'ti un ndu'ne ki taa ki togi'ne ene: «Kumtondoo! Kumtondoo! Kumtondoo a in dō de'gi'ti ki dōnangi'ti ne, loki ndøgi malayka'gi ki nanyinan mutø kin a kolli tow læ'de.»

9

Tow ki nja mi bar

¹ Malayka ki nja mi kol tow læ'ne ə, m'oo mee kare in dōran'ti osi nanga. Adi mee kakin lakele ta bolofe ki dōboy'o goto.

² Te ta bolofe ki dōboy'o goto ningø, sa por su'ti te ki taga to sa por ki me pur'ti ki boi be. Sa kakin uti kum kadi ki dōran.

³ Bæti'gi tei me sa por'ti kakin, sananyinan dōnangi'ti. In bæti'gi ki adi'de togi ki to to yan nii be.

⁴ Ogi'de kadi rai nya ki low'ø'ti el ki mu ge ki kam ge kagi'gi ge, nan kadi rai nya ki low'ø'ti el ki de'gi ki awi ki nyakosidonya to ndunø læ Luwə nati non'de'ti el kin par.

⁵ Adi'de tarow kadi tæli de'gi kin el, nan kadi adi'de kon ngayn to kadi yo par asi nanyi mi.

⁶ Døkagilo'ø'ti kin, de'gi a sangi koy, nan a ingøi koy el. A ndigi kadi n'oyi, nan koy a anyi sanyi kō kadi'de'ti.

⁷ Bæti'gi kin, toi to sindø'gi ki de dō nya rō rō'de'ti, adi in ndøkba lo k'aw rō'ti kin be. Nya'gi ki dō'de'ti toi to jogi kōsikurə ki rai ki or be, ningø takum'de to to takum de'gi be to.

⁸ Bisi dō'de to to bisi dō dene'gi be, ə ngang'i'de to to ngang'i bōl be to.

* 8:12 8.12 10-12; Ejay 14.12; Jeremi 9.14; Tekitaga 10.21-23

9 Ningø toi to nya ki de ulø nya rø ki ra ki gindi non gu'de'ti be, ø kah bagi'de ðar to kah pusi rø'gi ki sindø'gi banyi banyi ndøri'de ki ngodi go'de'ti søw lo rø kin be*.

10 Ta ðongi'de ati to ta ðongi nii be, ningø in ðongi'de'ti kin ø awi ki tøgi ki kadi rai nya ki to ki de'gi nanyi mi.

11 Awi ki malayka to ngar do'de'ti boløbe'ti ki doboy'ø goto. To ngar lø'de kakin nan «Abadon» ki ta Ebirø, ø «Apoliyon» ki ta Gireki to. Kør me to kin nan «Nje tuji lo».

12 Kon ki doquete dør nga, ningø nanyi kon'gi ki rangi joo kadi rei go'ti ðay.

13 Malayka ki nja mehen kol tow lø'ne, ningø m'oo ndu de madi in ringiri'ti ki rai ki ør ki isi non Luwø'ti, in do kum'ø'gi'ti ki sø re.

14 Ningø ndu kakin el malayka ki nja mehen ki uwø tow jji'ne'ti ene: «Inyø malayka'gi ki sø ki do'i'de ki kulø gindi do ba Epirati'ti kin taa.»

15 Ningø inyø malayka'gi ki sø kakin taa. In malayka'gi ki sii do nja'de'ti tado do kadi inbe kin, me ndø'ti inbe kin, me nanyi'ti inbe kin, ki me ðal'ti inbe kin to, kadi to tuji de'gi ki kare me ki mutø'ti kø, dønangi'ti ba pøti.

16 Adi m'in kør njerø'gi lø'de ki ai ki sindø in dør do'gi bigum ðu joo.

17 Nga ningø nyi, m'oo sindø'gi ki nje kal de'gi me ndil'ti: awi ki nya rø ki doo non gu'de ki kør to por be, to to ðal dørø be, taa to to ðal kødi mann sindø be to. Do sindø'gi kakin to to do ðøl be, ningø por'gi ki sa'gi ki nya'gi ki nje taa por ki tøgi'de'gi.

18 In ki nya tuji lo'gi ki mutø, ki in por'gi ki sa'gi ki nya'gi ki nje taa por ki tøgi'de'gi, ki tei ta'de'ti kin ø ko de'gi ki kare me ki mutø'ti dønangi'ti ne ba pøti a to'n.

19 Tado tøgi sindø'gi in ta'de'ti num ðongi'de'ti num to. ðongi'de to to lii ki rai ki ningø kasi be, ningø ta ðongi'de to to do be kadi rai nya ki low'ø'ti el ki de'gi.

20 Nga ningø, ki øjido ndøgi de'gi pøti ki tei ta koy'ti lø nya'gi ki nje tuji lo kin ø, mbeti kadi inyøi kulø ra'gi ki majel. Nanyinan ki lo k'øsi møkøsi'de nanga non ndil'gi'ti ki majel, ki non kagi yo'gi'ti ki rai'de ki ør ge, ki nar ge, ki ningø kasi ge ki gagi mbal ge eke ki kagi ge ki asi k'oo lo el num, asi k'oo do ta el num, taa asi njiyø el num to kin.

21 Taa inyøi ta tol de'gi el num, ta ra kumø el num, ta kuwø marum el num, ta ðogi el num to.

10

Malayka in ki ngonn makitu

* 9:9 9.9 Juwøl 2.4-5, 1.6

¹ Go'ti, m'oo malayka ki rangi kare ki nje tɔgi in dɔran'ti risi ki nanga. Kilndi tu dɔ'a, taa ngabirændi isi dɔ'a'ti to jɔgi ngar be, ø takum'ø øsi to kadi be, ningø nja'a'gi toi to bar por be.

² Uwø ngonn makitu ji'ne'ti, indø nja kɔl'ne dɔ ba'ti, ø indø nja gəl'ne dɔnangi'ti tɔ.

³ Un ndu'ne ki taa ki tɔgi'ne, non to bɔl be, ningø go ndu'ø'ti, ndangindi siri bar.

⁴ Ø loki m'aw kadi m'ndangi ndu'de me makitu'ti ø, m'oo ndu ta madi ki in dɔran'ti el'm ene: «Ngøm ndu ta lø ndangindi'gi kin me'i'ti, um m'ndangi me makitu'ti el.»

⁵ Lo kin'ti, malayka ki m'oo'ø, nja'a kare in dɔ ba'ti, ø nja'a kare in dɔnangi'ti kakin, un ji kɔl'ne ulø ki dɔran'ti,

⁶ ningø un mindi'ne ki tɔ Luwø ki nje kisi ki dɔkagilo'gi ki dɔkagilo'gi, ki nje kindø dɔran, ki dɔnangi, ki babo, ki nya'gi ki me'de'ti ene: «Dɔkagilo ki rangi kadi de a inyø adi dər goto nga.

⁷ Ndɔ ki malayka ki nja siri a ulø ngirø kadi kɔl tow lø'ne kin ø, Luwø a tɔlta ndigi ra lø'ne ki to lo kiyø'ti, toki el'n taa njekuløbør'gi lø'ne ki in njekeltakita'a'ti*.»

⁸ Ndu de ki kete m'oo in ki dɔran'ti kakin tøl el'm ta ki rangi bay ene: «Aw taa ngonn makitu ki te me'ø kin ji malayka'ti ki indø nja'ne kare dɔ ba'ti ø indø ki kare dɔnangi'ti kin.»

⁹ M'aw ndøkba ki rɔ malayka'ti kakin, m'døj'ø kadi adi'm ngonn makitu ningø, ilø'm'ti ene: «Taa sɔ, a ati kangi kanda'i'ti, nan a nøl ta'i'ti to tøjji be.»

¹⁰ M'taa ngonn makitu kakin ji malayka'ti m'njɔ, ningø nøl ta'm'ti to tøjji be, nan loki m'tur me'm'ti ø, ati kanda'm'ti kangi.

¹¹ Ningø go'ti eli m'in eyina: «Maji kadi eltakita Luwø'ti ki el øji'n dɔ nya'gi ki a ra ginn de'gi ki dangi dangi, ki ginn be'gi'ti ki dangi dangi, ki ndonnta'gi'ti ki dangi dangi, ki ngar'gi, ngayn kin bay.»

11

Nje mannaji'gi ki joo

¹ De ta gakira ki tanan ki kagi mbɔji nya be, ningø el'm ene: «Indø taa mbɔji *Køy lø Luwø num, ringiri num, taa in tudø de'gi ki nje k'øsi mækøsi'de nanga non Luwø'ti me køy'ti kin tɔ.

² Nan tado lo ki taga ne lø Køy lø Luwø ø, kadi inyø dow kare, mbɔji el, tado in lo ki in ki kadi de'gi ki gəri Luwø el,

* 10:7 10.7 Tekitaga 20.11; Ndukun 32.40; Daniyel 12.7; Amosi 3.7

ki a tuji ki ðebo ki ar njay læ Luwə asi nanyi dɔsɔ gidə in joo.

³ Ningə m'in m'a m'ulə ki nje mannaji'gi læ'm ki joo ki ku kuwə ndoo rɔ'de'ti kadi eli de'gi ta ki ta Luwə'ti ndɔ dər ki bu joo ki dɔ mehen (1260).»

⁴ Nje mannaji'gi ki joo in kagi buni'gi ki joo, ki lambi'gi ki joo ki rai takum Be nje dɔnangi'ti.

⁵ Kin ə re de madi ge kadi n'ra se'de nya ki low'ə'ti el ə, por a te ta'de'ti kadi tuji njeban'gi læ'de kɔ. In be ə, de ki ge kadi n'ra se'de nya ki low'ə'ti el ə a ingə'n koy oyi.

⁶ Nje mannaji'gi kin awi ki tɔgi kadi uti ta dɔran kadi ndi ədi el, dɔkagilo ki a eli de'gi ta ki ta Luwə'ti kin. Awi ki tɔgi kadi tɔli mann ki ndul mosi'ti, taa kadi adi kon'gi ki dangi dangi de'gi ki dɔnangi'ti ne, dɔkagilo ki ra ki me'de ndigi tɔ.

⁷ Nan loki a manyinaji læ'de ningə, da ki a te bolobe'ti ki dɔboy'o goto a ilə'de rɔ, a tətə'de rɔ, a tɔl'de.

⁸ Ninn'de a ra tambalo'ti me ðebo'ti ki a ðari'ə ki tɔ ki elita'a ki ta ki ta Luwə'ti dɔ'a'ti eyina Sɔdɔm ki Ejipiti. In ðebo ki ndɔki ðəri Burəbe kagidəsi'ti gidi be'ti.

⁹ De'gi ki dangi dangi, ki ginn kaw ki dangi dangi, ki ndonnta'gi ki dangi dangi, ki ginn be'gi ki dangi dangi a rei kadi gonyi ninn'de ndɔ mutə ki nusi, ningə a ɔgi kadi de duw'de.

¹⁰ Rɔ de'gi ki dɔnangi'ti ne a nəl'de ngayn tado koy ki oyi kin. A rai rɔnel ngayn, a mbəli nan kadikare'gi, tado de'gi ki njekeltakita Luwə'ti ki joo kin adi'de kon ki aldɔ maji.

¹¹ Nan go ndɔ'gi'ti ki mutə ki nusi kin ə, kon ki in rɔ Luwə'ti re ur me'de'ti, adi indəi sii taa. Lo kin'ti, de'gi ki kete ra gonyi'de kakin, bol tɔl'de.

¹² Ningə oyi ndu de madi ki ðar ki tɔgi'ne ngayn in dɔran'ti ene: «In rei taa ne!» Ningə indəi, awi ki dɔran'ti me kilndi'ti, takum njeban'gi'ti læ'de ki isi gonyi go'de.

¹³ Tanan'ti non, dɔnangi yəki yəki ki əti bol, adi dow ðebo ki kare me ki dɔgi'ti budi nanga mur mur. Ko de'gi tɔ dər siri me'ti. In de'gi ki sii ki dɔ'de taa, me'de gangi mann adi uləi tɔji dɔ Luwə'ti ki nje kisi dɔran'ti.

¹⁴ Tuji ki nja joo dər, ningə in ki nja mutə a re non ndəkba.

Tow ki nja siri

¹⁵ Malayka ki nja siri kɔl tow læ'ne ningə, ndu de'gi ðar ki tɔgi ngayn dɔran'ti ene: «Konbe ki dɔ dɔnangi'ti in yan Burəbe læ'je, in ki Kirisiti ki in *De ki Luwə mbət'ə kin nga. A onbe ki dɔkagilo'gi ki dɔkagilo'gi.

16 Ningø ngatøgi'gi ki dojoo gidø in so ki sii do kumbør'ti non Luwø'ti, osi ki ta kum'de nanga non Luwø'ti, uløi toji do'a'ti

17 eyina:

“Burøbe Luwø ki nje togi pøti,
In ki isi non bone, in ki isi non mayinu,
j'ulø toji do'i'ti tado un kulø k'øti bol lø'i ki ji'i'ti,
Indø'n ginn konbe lø'i.

18 Ginn be'gi ki dangi dangi indøi ki wongi,
Nan ki ngøsine kin, in wongi lø'i nga ø isi toji rø'ne.
Dokagilo gangi ta do njekoy'gi'ti re nga,
Dokagilo ki kadi ugø'n do nja njekuløbør'gi lø'i
Ki in njekeltakita'i'ti re nga,
Dokagilo k'ugø do nja de'gi lø'i,
Ki nje k'aw ki boli me'de'ti,
Ki du'gi ki ki togi'gi, re nga.

In dokagilo ki kadi tuji'n de'gi ki nje tuji dønangi.”»

19 Go'ti, me dørø'n'ti, ta Køy lø Luwø te, adi sanduki kunmindø isi ki taga. Lo kin'ti, ndi tøl ge, ndangi nya ge, ndu de'gi bar ki taa, dønangi yøki, taa ndi køsi ki øti bol ødi to.

12

Dene in ki da ki bari'ø diragon

1 Nyakøji madi ki øti bol te dørø'n'ti. Ningø in dene ki kadi uti do rø'a to ku, ø nanyi isi ginn nja'a'ti. Mee'gi døgi gidø in joo ø indøi rø'de nan'ti to jøgi køsikurø sii do'a'ti.

2 Dene kakin nanyi'a ngayn el kadi oji ngonn, ø loki to ndo ra'a ø, un ndu'ne ki taa non.

3 Nyakøji madi ki rangi bay te dørø'n'ti. Ningø in køkirø da madi ki bari'ø diragon, kør to por be ø te ra. Do'a in siri, ø gaj'a in døgi to, ningø jøgi'gi køsikurø sii do'a'gi'ti kakin kare kare.

4 Un bongi'ne ø, utø'n gaji ki kare me ki mutø'ti lø mee'gi dørø'n'ti buki'de ki nanga. Re ra ta dene'ti ki aw to oji ngonn kakin kadi to oji ngonn taa ø, n'ruwø ngonn kin n'uso'a.

5 Dene oji ngonn ki dingøm ki kadi to a isi do ginn be'gi'ti pøti ki dønangi'ti ne, a on'de be konbe li'ø a ngan to gindi be. In tado kin ø, loki oji ngonn taa par ø, uni ngonn kakin awi si'ø kadi Luwø'ti, kadi kumbør ngar'ti li'ø.

6 Nga ningø dene taa anyi yan'ne aw dilølo'ti ki in lo ki Luwø indø do lo madi dana søm'ti kadi to isi'ti adi to ngømi'ø ki nyakuso asi ndo dør ki bu joo ki do mehen (1260).

7 Lo kin'ti, rø in dørø'n'ti. Misel in ki malayka'gi lø'ne røi ki da ki bari'ø diragon kakin. Diragon kaa in ki malayka'gi lø'ne indøi se'de ki rø to,

⁸ nan rɔ tət'ə. Lo lə'de in ki malayka'gi lə'ne goto dɔran'ti nga.

⁹ Ɔsi kəkirə diragon iləi'ə nanga. In ki in bugə lii ki bari'ə Su ge Satan ge, in ki in nje kədi de'gi pəti ki dɔnangi'ti ne. Ɔsi'ə iləi'ə nanga, nan'ti ki malayka'gi ki go'ə'ti.

¹⁰ Lo kin'ti, m'oo ndu'de madi bar ki tɔgi'ne ene: «Dɔkagilo kaji re nga, dɔkagilo kadi Luwə oji tɔgi'ne re nga, dɔkagilo Konbe li'ə re nga. In dɔkagilo ki tɔgi in ji Kirisiti'ti ki in De ki Luwə mbət'ə nga. Tado de ki njekində ta dɔ ngannkon'je'gi'ti kaa ɔsi'ə dɔran iləi'ə nanga. In ki nje kində ta dɔ'de'ti kondɔ'ti ge kada ge non Luwə'ti lə'je.

¹¹ Nan ingi tət'i'ə rɔ kitakul mosi Ngonn batɔ num, kitakul ta lə Luwə ki manyinaj'a num. Boli rɔ'de el, in ndəkba ngayn kadi ndigi kaji rɔ'de el.

¹² In tado kin ə,
maji kadi in dɔran ra rɔnel,
ə ingi ki sii me dɔran'ti kaa rai rɔnel tɔ!
Nga ningə in dɔnangi, in ki babo, tujɔ in lə'se,
tado Su ur nanga ki rɔ'se'ti non,
wongi tɔl'ɔ,
tado gər kadi dɔkagilo lə'ne nanyi ngayn el nga.»

¹³ Loki diragon oo kadi ɔsi'ne iləi'ne nanga ə, ɔr ngodi kigo dene'ti ki nje k'oji ngonn ki dingəm.

¹⁴ Nan adi dene uwə bagi'ne joo to bagi kəkirə kore be, kadi ində aw osi lo'ti ki Luwə ində dɔ'a dana ad'a dilələ'ti, kadi to ngəmi'ə ki nyakusɔ asi bəl mutə ki nusi, sanyi, kadi lii ki rai ki ningə kasi ndəti kad'a el.

¹⁵ Lo kin'ti, lii ki rai ki ningə kasi ulə mannta'ne to mann ba be kigo dene'ti non kadi to tɔgi mann kakin ində aw si'ə.

¹⁶ Nan dɔnangi re rɔ lə dene, te ta'ne tur'n mann ba ki diragon tɔmon kakin yiki.

¹⁷ Lo kin'ti, wongi tɔl diragon dɔ dene'ti, adi aw rɔ dɔ ginn koji'ti li'ə, ki in nje təl rɔ'de go mbərkikində'gi'ti lə Luwə, nje ki ra dana dɔ nya ki rɔta'ti ki Jeju te ki dɔ'a ki taga.

¹⁸ Go'ti, aw ulə rɔ'ne ra ta babo'ti.

13

Da'gi ki joo

¹ M'oo da madi kare ki gaj'a in dɔgi, ə dɔ'a in siri te me babo'ti. Jɔgi kɔsikurə isi ta gaj'a'gi'ti kare kare, ningə tɔ kelta ki mal dɔ Luwə'ti ə isi jam dɔ'a'gi'ti tɔ.

² Da ki m'oo'ə kakin tanan ki kaga be, ningə nja'a'gi toi to nja da ki bari'ə ursi kin be, ə ta'a to to ta bəl be tɔ. Diragon təl ki tɔgi'ne, ki kumbər ngar lə'ne, ki tɔgi konbe ki əti bəl ad'a.

³ Jam dɔ'a kare to to nya ki ingø do ki asi koy be, nan ngosine do kakin idi nga. Lo kin'ti, de'gi ki dɔnangi'ti ne pøti, kuløra da kin øti'de bol, adi uni go'ø.

⁴ Ɔsi mækøsi'de nanga non diragon'ti, tado tøl ki tøgì adi da kakin. Ningø ɔsi mækøsi'de nanga non da'ti to eyina: «Nan ø asi kɔji rø'ne kadi da'ti kin wa? Nan ø asi kadi rø si'ø wa?»

⁵ Adi tarow da kadi te ta'ne el'n ta'gi ki ngan ngan ki ta'gi ki mal dɔ to Luwø'ti. Ningø ingø tarow kadi ra'n ndigi læ'ne nanyi dɔsɔ gidø in joo (42).

⁶ Ulø rø'ne el ta'gi ki mal dɔ Luwø'ti, taji'a taji, taji lo kis'ø ge, taa taji de'gi pøti ki sii dɔran'ti to.

⁷ Adi'ø tarow kadi rø'n ki de'gi læ Luwø kadi tøti'de rø, taa adi'ø tøgì dɔ ginn kaw'gi'ti ki dangi dangi, ki ginn de'gi'ti ki dangi dangi, ki ginn ndonnta'gi'ti ki dangi dangi, ki ginn be'gi'ti ki dangi dangi*.

⁸ De'gi pøti ki dɔnangi'ti ne ɔsi mækøsi'de nanga non'a'ti. Adi in de'gi ki lo kulø ngirø dɔran'ti ki dɔnangi'ti nu, ø tɔ'de in ki ndangi me makitu kaji'ti el. De ndangi tɔ'de me makitu kaji'ti læ Ngonn bati ki de'gi tøl'i'ø kin el.

⁹ «De ki aw ki mbi'ne ø, kadi oo'n dɔ ta ki m'aw to m'el kin maji:

¹⁰ De ki sɔwdɔ dangay ø, a aw dangay'ti; de ki sɔwdɔ tuji ki kiyøro ø, a tuji ki kiyøro to. Ningø in dɔ kadi ki kadi de'gi læ Luwø uwøi tøgì'de ba, ø kadi awi ki kunme to.»

¹¹ Go'ti, m'oo da madi ki rangi te nanga. Gaj'a in joo to gaji ngonn bati be, ningø elta to diragon be to.

¹² Da kakin ra kulø ki tøgì da ki døkete pøti takum'ø'ti. Ningø indø tøgì dɔ de'gi'ti adi ɔsi mækøsi'de nanga non da'ti ki døkete ki ingø do ki asi koy, nan do kakin tøl idi kin.

¹³ Da ki nja joo kin ra nyakɔji'gi ki øti bol. Aw biti ra adi por in dɔran'ti, ur dɔnangi'ti, takum de'gi'ti pøti.

¹⁴ Ədi de'gi ki dɔnangi'ti ne buki'de mu'ti ki nyakɔji'gi ki adi'ø kadi ra takum da'ti ki døkete. Ɔsi'de kadi to tøl'i kagi yo madi ɔsikurø da ki ingø do kiyøro ø tøl aji gogi kin.

¹⁵ Da ki nja joo ingø tøgì kadi ra adi kagi yo kɔsikurø da ki døkete kin tøl nya ki isi kumngayira, kadi to elta, ø adi tøl'i de'gi pøti ki a mbeti kɔsi mækøsi'de nanga non kagi yo kɔsikurø da ki døkete'ti.

¹⁶ Da ki nja joo indø tøgì dɔ de'gi'ti pøti, ngann'gi ki de'gi ki tøgì, njenyakingø'gi ki njendoo'gi, de'gi ki kare ki børgi, kadi taai ndaja ji køl'de'ti el ø ji gøl'de'ti.

¹⁷ Kin ø re de aw ki ndaja tɔ da kin eke kør nya'gi ki tɔji tɔ'a el ø, a asi kadi ndogi nya el num, gati'n el num to.

* 13:7 13.7 5-7; Daniyel 7.8, 25, 11.36, 7.21

18 In dɔkagilo kumkædi. De ki aw ki nyagər, a asi kadi gər me kər nya ki ɔjido da kin, tado in kər nya ki toji de madi. Kər nya kakin in kər nya ki bu mehen ki dɔ mehen gidə in mehen (666).

14

Ngonn bati in ki de'gi ki ugəi dɔ'de

1 M'gon lo bay, ə m'oo Ngonn bati ra taa dɔ mbal Siyon'ti, ningə de'gi dər bu ki dɔsɔ gidə in sɔ (144.000) ki awi ki to'a num, to Baw'a Luwə num, ki ndangi nati non'de'ti in si'ə.

2 M'oo kah nya madi ə in ki dɔran'ti to kah mann ba ki isi lo kam be, ə to kah ndi ki ndangi nya ki togi'ne ngayn kam be. Kah nya ki bar ə m'oo kin, bar to kah kundug'i ə de'gi ra indəi be.

3 Ningə bulə de'gi kin pəti osi pa ki sigi non kumbər ngar'ti, ki non nya'gi'ti ki nje kisi kum ki sɔ, ki non ngatogi'gi'ti. De ki asi kadi ndo pa kin goto. De'ə, in de'gi ki dər bu ki dɔsɔ gidə in sɔ (144.000), ki in de'gi ki in ki kugə dɔ'de dɔnangi'ti kin par.

4 In de'gi ki njenyi ki rɔ'de ki majel el, sangi dene'gi el, tado gəri dene el. Uni go Ngonn bati lo'gi pəti ki aw'ti. In de'gi ki in ki kugə dɔ'de dann de'gi'ti ki dɔnangi'ti ne to kandi nya ki dɔkete ki kun kadi Luwə num kadi Ngonn bati num.

5 In de'gi ki de oo ta ki ngom ta'de'ti el. Taa ki kanji ta madi dɔ'ti.

Malayka'gi iləimbər ta ki gangi ki a re

6 Go'ti, m'oo malayka kare ki nal dann nəl'ti taa sanyi ngayn. Poyta ki maji ki biti ki non'ti in ji'ə'ti kadi ilə mbi de'gi'ti ki sii dɔnangi'ti ne, adi in ginn be'gi ki dangi dangi, ki ginn kaw'gi ki dangi dangi, ki ndonnta'gi ki dangi dangi, ki ginn de'gi ki dangi dangi.

7 Malayka kakin un ndu'ne ki taa ene: «Uləi dɔ'se ginn togi'ti lə Luwə, ə uləi toji dɔ'a'ti, tado dɔkagilo takigangi li'ə re nga. Ɔsi məkəsi'se nanga non njera dɔran ki dɔnangi'ti, njera babo ki lo'gi ki dangi dangi ki mann isi uwə'ti.»

8 Malayka ki rangi bay un go in ki kete kakin ningə el ene: «Osi nga, osi nga, *Babilon ki in be ki boi. In ki adi ginn be'gi pəti yiwi kandi nju kaya ki ra lə'ne ki əti bol adi'de anyinan.»

9 Malayka ki rangi bay ki nja mutə un go'de ningə el ene: «De ki ɔsi məkəsi'ne nanga non da'ti, ki non kagi yo'ti li'ə, ə taa ndaja non'ne'ti, eke ji'ne'ti ə,

10 in kaa a anyi yiwi kandi nju wongi lə Luwə ki kilə mann'ti el ki Luwə a buki me kɔpi wongi'ti lə'ne kin to.

Ko de'gi ki be kin a ingøi kon takum malayka'gi'ti ki kar njay ki takum Ngonn bati'ti. A ingøi kon kin me por'ti ki me nya'ti ki on por rigi rigi.

¹¹ Sa por ki nje kadi'de kon kin a su taa ki dokagilo'gi ki dokagilo'gi. Ningø kondø ki kada, lo kadi de'gi ki nje kosi mækæsi'de nanga non da'ti ki non kagi yo'ti li'ø, ø taai ndaja nati non'de'ti eke ji'de'ti kin a øri kon el.

¹² In dokagilo ki kadi de'gi ki in yan Luwø, ki njengøm mbærkikindø'gi læ Luwø, ki nje kunme'de kadi Kirisiti, uwøi tøg'i'de ba.»

¹³ Go'ti m'oo dø ndu madi in døran'ti el'm ene: «Ndangi ta kin ene: Nje majikur'gi ø in de'gi ki isi oyi me ndø'ti ki bone me kulø'ti læ Burøbe. Ndil Luwø el ene: in nje majikur'gi tado uwøi kør rø'de dø kon'gi'ti læ'de, ningø kulø ra'de'gi ki maji ki rai a ndolo go'de.»

Takigangi ki dø de'gi'ti ki dønangi'ti ne

¹⁴ M'gon lo ø m'oo kilndi ki nda, ningø de ki tanan ki Ngonn de isi dø'ti. Jøgi ngar ki ra ki ør isi dø'a'ti, ningø uwø ngorongi ki ta'a ati ji'ne'ti.

¹⁵ Malayka madi ki rangi te me Køy'ti læ Luwø, ningø un ndu'ne ki taa ki tøg'i'ne el nje kisi dø kilndi'ti ene: «Ulø ngorongi læ'i ujø'n ko, tado ko ki dønangi'ti gæsireø asi kujø nga.»

¹⁶ Ningø lo kin'ti, nje kisi dø kilndi'ti ulø ngorongi læ'ne ujø'n ko'gi ki dønangi'ti ne.

¹⁷ Go'ti, malayka ki rangi bay te me Køy'ti læ Luwø, døran'ti ki ngorongi ki ati ngayn ji'ne'ti tø.

¹⁸ Go'ti, malayka ki rangi bay ki aw ki tøg'i dø por'ti, te ki dø ringiri'ti, ø un ndu'ne ki taa ki tøg'i'ne ngayn el nje kuwø ngorongi ji'ne'ti ene: «Ulø ngorongi læ'i ujø'n dø nju'gi ki dønangi'ti kin, tado kanda'gi gæsireøi nga.»

¹⁹ Ø malayka ulø ngorongi læ'ne dønangi'ti ujø'n dø nju'gi ki dønangi'ti, ningø bi ilø me be mbore kandi nju'ti, ki in be ki boi ki wongi læ Luwø in me'ti.

²⁰ Mbisøi kandi nju kakin me be mbore kandi nju'ti, gidi bebo'ti gogi, ningø mosi lo te me be mbore kandi nju'ti kakin ki taga, in biti ødi ta sindø'gi taa, ø ngal'a asi kilometør øu mutø kare.

15

Malayka'gi ki siri ki nya tuji lo'gi ki døboy'ti ji'de'ti

¹ M'oo nyakøji madi ki rangi kibo, tø øti øol døran'ti. Malayka'gi siri uwøi nya tuji lo'gi siri ji'de'ti tø. In døboy nya tuji lo'gi, tado in ingi ø wongi læ Luwø a tøl'n ta'ne.

² Go'ti, m'oo mann ba ki to to nya ki bari'ø kirisital be, pole nan ki por. Ningø dø mann'ti kakin, nje tæti rø da, ki kagi yo li'ø, ki kør nya ki toji t'ø'a, uwæi kende læ Luwø ji'de'ti.

³ Osi pa læ *Moji ki njekuløbør læ Luwø, ki pa læ Ngonn bati eyina:

«Burøbe Luwø ki nje tøgï pæti,
Kulø ra'a'gi bo ngayn, æti bol ki dum!
In Ngar dø ginn be'gi'ti pæti,

Nyara'gi læ'i in nyara ki dana, ki ki røta'ti*.

⁴ In Burøbe, nan ø asi kadi bol ndil'i el wa?

Nan ø a mbæti kulø toji dø'i'ti wa?

Tadø in ki kar'i ba ø in de ki ar njay,

Ginn be'gi pæti a rei kadi øsi mækæsi'de nanga non'i'ti.

Tadø kulø ra'i'gi ki dana toi ki taga takum'de'ti†.»

⁵ Go'ti, m'oo ta Køy læ Luwø ki *køyku kulø noji læ Luwø in me'ti, te ta'ne døran'ti.

⁶ Malayka'gi ki siri ki uwæi nya tuji lo'gi ki siri ji'de'ti tei, me Køy'ti læ Luwø ki taga. Jyi ku len ki nda ki sigi ba, nda ki æti bol, ningø døi rø'de ki ndar ør.

⁷ Ki kare dann nya'gi'ti ki nje kisi kumngayira ki sø adi malayka'gi ki siri køpi'gi ki rai'de ki ør siri, to køpi'gi ki wongi læ Luwø ki nje kisi døkagilo'gi ki døkagilo'gi, rosi.

⁸ Sa rosi Køy læ Luwø to nya ki toji tøbar ki tøgï læ Luwø. De asi kadi ur me Køy'ti læ Luwø el biti kadi nya tuji lo'gi ki siri ki malayka'gi ki siri uwæi ji'de'ti kin tølita kulø læ'de bay taa.

16

Køpi wongi'gi læ Luwø ki siri

¹ M'oo ndu ta madi ki te ki tøgï'ne me Køy'ti læ Luwø, el malayka'gi ki siri ene: «Ai mbæli køpi wongi læ Luwø ki siri dønangi'ti.»

² Malayka ki døkete aw mbæl køpi læ'ne dønangi'ti. Lo kin'ti non, dobay ki æti bol, ki to ngayn øsi dø de'gi'ti ki nje kaw ki ndaja læ da num, køsi mækæsi'de nanga non kagi yo'ti li'ø num.

³ Malayka ki nja joo mbæl køpi læ'ne dø ba'ti, adi mann tøl to to mosi de ki oy be. Lo kin'ti, nya'gi pæti ki ødi rø'de ki sii me ba'ti oyi.

⁴ Malayka ki nja mutø mbæl køpi læ'ne dø mann mbo'gi'ti, ki lo'gi ki dangi dangi ki mann isi uwø'ti, adi tæli mosi.

* 15:3 15.3 Tekitaga 15.1 † 15:4 15.4 Jeremi 10.7; Pa'gi 86.9

⁵ Ningø m'oo ndu malayka ki aw ki tøgì dō mann'gì'ti el ene: «In Nje kar njay, in ki isi ßone, in ki isi mayinu. In tøjì be toki in njegangita ki dana.

⁶ Tado ingi ßuki mosi de'gì læ'i ki mosi de'gì læ'i ki njekeltakita'ì'ti kō, ø adi'de mosi inbe kaa tō kadi anyinan. Asi ta kadi nya kin ra'de be inbe.»

⁷ Ningø go'ti, m'oo ndu ta madi in ki dō ringiri'ti el ene: «Oyo, Burøbe Luwø ki nje tøgì pøti, takigangi læ'i in ta ki gangi ki rōta'ti num, in ta ki gangi ki dana num.»

⁸ Malayka ki nja sō mbøl kōpi læ'ne dō kadi'ti, ad'a tøgì kadi ßuki'n por'ne dō de'gì'ti kadi on'de.

⁹ Ningø lo kin'ti, kunji kadi ki dum kelta'a on de'gi. De'gi kin elita ki mal dō Luwø'ti ki aw ki tøgì dō nya tuji lo'gì'ti kin, ø mbeti kinyø panjiyø'de'gì ki majel kō ø kulø tøjì dō Luwø'ti.

¹⁰ Malayka ki nja mi mbøl kōpi læ'ne dō kumbør ngar'ti læ da, adi konbe li'ø tøl loki ndul kururu. De'gi ingøi kon ki ngori ngangì'de mur mur.

¹¹ Nan be kaa, mbeti kinyø row kulø ra'de'gì ki majel kō, elita ki mal dō Luwø'ti ki dōran'ti, par par, tado kon ki isi ingøi, tado læ dobay ki rō'de'ti.

¹² Malayka ki nja mehen mbøl kōpi læ'ne dō ba'ti ki ßari'ø Epirati. Ba kakin ø inyø lo kadi ngar ki nje k'in lo kuwø kadi'ti dør'ti.

¹³ Go'ti, m'oo ndil'gì ki majel mutø ki toi to kann'gì be, tei ta diragon'ti num, ta da'ti num, ta nje ßar rō'ne njekeltakita Luwø'ti num tō.

¹⁴ In ndil'gì ki majel ki njera nyakøjì'gì. Ningø awi rō ngar'gì'ti ki dōnangi'ti ne pøti, kawì'de tado rō ki a re ndo ki bo'ti læ Luwø ki nje tøgì pøti.

¹⁵ Ningø Burøbe el ene: «Oyi, m'a m're to njeßogi be. Nje rōnel ø in de ki isi kum, taa ngøm ku'gì læ'ne maji tō, kadi to de oo'ø ki rō'a kare ø rō'a a söl'ō'n'ø el.»

¹⁶ Ndil'gì ki majel kawì ngar'gì kakin lo'ti madi ki ßari'ø ki ta Ebirø nan Armagedon*.

¹⁷ Malayka ki nja siri mbøl kōpi læ'ne dann nøl'ti, ningø ndu'de ßar me Køy'ti læ Luwø, in ki lo kisi kumbør ngar'ti, el ene: «Ginn nya'gì gangi nga!»

¹⁸ Lo kin'ti, nya'gì ødi rō'de, adi in tølndi'gì, ki ndu de'gì, ki ndangindi'gì, taa dōnangi yøki yøki ki øti ßol ngayn tō. Lo kulø ngirø kisikidōtaa'ti læ de'gì nu kin, de oo ko dōnangi ki yøki be kin nja kare el ßay.

¹⁹ Køkirø ßebo gangi rō'ne dana mutø, ningø ßebo'gì ki me ße'gì'ti ki dangi dangi ki dōnangi'ti ne budi ki nanga. Me Luwø oyi dō ßebo Babilon'ti el, Luwø ad'a anyi kōpi,

* 16:16 16.16 Njegangita'gì 5.19; Ngar'gì 23.29

ki yiwi kandi nju wongi li'ø ki ngan ngayn isi olo wunyø wunyø me'ti.

²⁰ Dø dor'gi pøti anyinan, adi de oo mbal'gi el.

²¹ Kækirø kosi'gi ki øyi to mbalbo be indøi taa tosi dø de'gi'ti. De'gi elita ki mal dø Luwø'ti øji'n dø kækirø kosi'gi ki nje tuji lo, tado tuji lo tuji ki øti bol ngayn.

17

Takigangi ki dø dene'ti ki nje ra kaya ki dum

¹ Malayka kare dann malayka'gi'ti ki siri ki uwøi køpi'gi ki siri ji'de'ti re el'm ene: «Re, m'a m'tøji ta ki gangi ki a re dø dene'ti ki nje ra kaya ki dum, ki isi kadi mann ba'gi'ti kin, m'adi oo.

² Ngar'gi ki dønangi'ti ne buki rø'de ta sanga lo kaya'ti, ningø bulø de'gi ki dønangi'ti anyinan yiwi kandi nju kaya li'ø adi ra'de tø*.»

³ Be ø, Ndil Luwø un'm aw sø'm dilølo'ti. Ningø m'oo dene kare isi dø da'ti ki kør njir njir, ki tøgø kelta ki mal dø Luwø'ti rosi rø'a. Da kakin dø'a in siri ø gaja'gi in døgi tø.

⁴ Dene øø ku'gi ki ndolo, ki kør njir njir, ningø, ningø ør'gi, ki ningø ki gat'a in ngayn, ki mædikøsi'gi, rosi rø'a. Uwø køpi ki rai ki ør, ki nya'gi ki maji koo el, ki nyara kaya'gi li'ø ki to njen rosi me'ø.

⁵ Nya ki isi nati non'a'ti, in nya ki ndangi eyina: «Babilon ki boi, kon kaya dene'gi, ki be nya ra'gi ki maji koo el ki dønangi'ti ne.»

⁶ M'oo kadi dene kakin mosi de'gi læ Luwø ra'a yiwi'ti. Adi in mosi de'gi ki tøli'de tado k'in'de nje mannaji læ Kirisiti. Loki m'oo'ø, in nya madi ki øti'm bol.

⁷ Ø malayka el'm ene: «Ra bann ø øti bol wa? M'a m'øri ginn nya ki to lo kiyø'ti øjido dene in ki da ki dø'a in siri ø gaj'a'gi in døgi, ki øti dene gidi'ne'ti kin.

⁸ Da ki oo'ø kin kete in non, nan ngø sine goto nga. A te koo kadi aw tuji'ti. Nga ningø, de'gi ki dønangi'ti ne ki lo kulø ngirø døran ki dønangi'ti nu, tø'de in ki ndangi me makitu kaji'ti el kin, loki øyi da kin ø, a øti'de bol, tado kete in non, nan ngø sine goto, ningø a tøl to re gøgi.

⁹ «In døkagilo kumte ki døkagilo kaw ki gøsi. Dø da ki siri in mbal'gi ki siri ki dene isi dø'ti. Taa in ngar'gi ki siri tø.

¹⁰ Nje ki mi øsi, in ki nja mehen isi dø kumbøer ngar'ti døkagilo'ti ki ji ra'n ne kin, ningø in ki nja siri re el bay. Ndo ki a re ø, a isi dø kumbøer ngar'ti døkagilo ki nden be par.

* 17:2 17.2 1-2; Jeremi 51.7, 13; Ejay 23.17

11 Da ki kete in non, ə ngəsine goto kin, inbe ə in ngar ki nja jijoo. In ki kare dann ngar'gi'ti ki siri, ningə isi aw ki tuji'ti.

12 Gaji da ki dōgi ki oo, in ngar'gi ki dōgi ki sii dō kumbər ngar'ti el bay, nan a ingəi tōgi kadi onyibe kadi kare be ki da.

13 Mərta lə'de ingi ki dōgi kin pəti in kareba, adi in ta kadi uni tōgi'de ki konbe lə'de rai kulə adi da.

14 A rōi ki Ngonn bati, nan Ngonn bati a tət'i'de rō, tado in Burəbe lə burəbe'gi, in Ngar lə ngar'gi. Nga ningə nje ki bari'de, nje ki mbeti'de, ki nje ra nya ki lowə'ti, a tət'i rō si'ə tō.»

15 Malayka təl el'm bay ene: «Mann'gi ki oo'de loki kaya dene isi'ti kin, in ginn de'gi ki dangi dangi, in bulə de'gi ki dangi dangi, in ginn be'gi ki dangi dangi, ki ndonnta'gi ki dangi dangi.

16 Gaji da'gi ki dōgi ki oo'de, ki darō da inbe, a osi ta kaya dene, a tōri ku'gi ki rō'a'ti kadi ra ki rō'ne kare. A soı da'a taa a adi por on'a tō.

17 Tado Luwə ində ndigira lə'ne me'de'ti kadi rai go'ti. Ta'de a in nan'ti kareba kadi adi tōgi konbe lə'de rai kulə adi da, bitı kadi ta'gi ki ta Luwə'ti tolita'de.

18 «Nga ningə, dene ki oo'ə, in bebo ki boi ki isi dō ngar'gi'ti ki dōnangi'ti ne.»

18

Babilon osi

1 Go'ti, m'oo malayka madi ki rangi in dōran'ti isi ur ki nanga. Aw ki tōgi kibo, ningə kunjə unji, taa dōnangi pəti.

2 Malayka kakin un ndu'ne ki taa el ene: «Babilon osi, Babilon osi, Babilon ki boi osi; ningə ki ngəsine kin, təl lo kisi ndil'gi lə Su, ki lo kiyərō lə ndil'gi ki majel pəti. In in ə yəl'gi pəti ki toi njen, ki da'gi ki njera nya ki maji koo el, rai to lo be lə'de.

3 Tado ginn be'gi pəti anyinan yiwi kaya ki ra li'ə ki dum kin. Ngar'gi ki dōnangi'ti ne sangi'ə kaya'ti, ningə njera gati'gi ki dōnangi'ti ne, ndui ki mandı ki ra li'ə ki dum kelta'a kin.»

4 Go'ti, m'oo ndu ta madi ki in dōran'ti el ene: «Tei kō me bebo'ti kin in de'gi lə'm, nan to in indəi rō'se nan'ti si'ə dō majel ra'a'gi'ti, kadi to tuji ki a re dō'a'ti kin ingə'se si'ə.

5 Tado majel'gi li'ə oji nan, awi bitı tei rō Luwə'ti, adi me Luwə olo dō radanael'gi'ti li'ə.

6 Rai si'ə nya ki ndō ki in ra ki de'gi kin tō. Rai si'ə be nja joo. Me kōpi ki mbəli yiwi'gi'ti adi de'gi anyinan kin ə, buki'ti nja joo adi'ə anyi tō.

⁷ Kah'a'ti inbe ki rɔ'a nəl'ə'n'ə me rɔ ki tɔji'ti num, oo'n maji rɔ'ne num kakin ə, maji kadi adi'ə ingə kon ge, ndingə ndoo ge tɔ. Tado in el me'ne'ti ene: "M'nji dɔ kumbər ngar'ti to ngar, ningə m'in njengawkoy el, tado m'a m'uwə ndoo koy el ratata."

⁸ In tado kin ə, nya tuji lo'gi ki toi isi nginəi'ə kin a buki nan dɔ'a'ti pəti ndɔ kareba. Adi in koy, ki kuwə ndoo yo, ki bo bo, ningə por a on'a tɔ. Tado Burəbe Luwə ki gangi ta dɔ'a'ti in Nje tɔgi*.»

⁹ Lo kin'ti, ngar'gi ki nje sang'a kaya'ti, ki nje koo maji rɔ'de si'ə, a nonyi ge, a uwəi ndoo yo'ə, loki a oyi sa por ki on'a su ki taa.

¹⁰ A rai sanyi, tado boli kon ki isi ingə kin, ningə a eli eyina:

«Kon ri ə to be ə! kon ri ə to be ə!
in Babilon, bebo ki boi, ki nje tɔgi!

Kadi kadi kareba be par ə ta ki gangi osi dɔ'i'ti be wa?»

¹¹ Nje njiyə ra gati dɔnangi'ti ne, nonyi tado li'ə num, uwəi ndoo yo'ə num tɔ, tado de kare kaa ndogi se'de nya gati'gi lə'de el.

¹² Nya gati'gi, ki ɔr'gi, ki nar'gi, ki mbal ki gata in ngayn, ki mədikosi'gi, ki len'gi, ki ku ki kər njir njir'gi, ki ku'gi ki ndoləi, ki kagi'gi ki banyi'de əti maji'gi ki nya'gi ki rai'de ki ngangi kədi'gi, ki kagi'gi ki gati'de in ngayn, ki ningə kasi'gi, ki gindi'gi, ki nya'gi təli mbal'gi ki ndolo,

¹³ ki kadi kagi ndir tanyi'gi, ki hu kagi'gi ki əti maji, ki nɔm kagi'gi ki əti maji, ki nduji kagi'gi ki əti maji, ki yiwi, ki hu, ki nduji, ki geme'gi, ki mangi'gi, ki bat'i'gi, ki sində'gi, ki pusi rɔ'gi, ki bər'gi, ki dangay'gi.

¹⁴ Kandi kagi ki ndil'i ndigi kuso kaa anyi sanyi kadi'ti. Nyakingə'gi lə'i ki nya koo maji rɔ'gi lə'i təli nya ki tuji kɔ, ningə de a ingə'de gogi el ratata.

¹⁵ Njera gati'gi ki rai gati kete me be'ti kin ingəi nya, ɔsi rɔ'de ngərəngi, tado boli kon'gi ki isi ingə kin. Nonyi, uwəi ndoo yo'ə,

¹⁶ ningə eli eyina: «Kon ri ə to be ə! kon ri ə to dɔ bebo'ti kin be ə! In ki kete ɔɔ ku len, ki ku ki kər njir njir, ki kər pir pir, ki ɔr ge, ki ningə ki gat'a in ngayn ge, ki mədikosi ge, rosi rɔ'a.

¹⁷ Nan me kadi ki kare inbe par ə nyakingə'gi kin pəti gotoi kɔ!»

Njekuwəngaw tokibo'gi, ki de'gi ki me to'ti, ki njerakulə dɔ tokibo'ti, ki njera gati dɔ ba'ti, ɔsi rɔ'de ngərəngi,

* **18:8 18.8** 4-8; Ejay 48.20; Jeremi 50.8, 51.6, 45; 5; Lotum 18.20-21; 6; Pa'gi 137.8; Jeremi 50.7-8, 29; Ejay 47.7-9

18 ningə loki oyi sa por ki isi su ə, eli eyina: «De oo bebo ki əti bol to bebo kin be el bay!»

19 Ɔyi bu ki do'de'ti, ningə nonyi, uwəi ndoo yo'ə, uni ndu'de ki taa eli eyina: «Kon ri ə to be ə! kon ri ə to do bebo'ti kin be ə! In nyakingə'gi li'ə anyi de'gi pəti ki awi ki tokibo'gi do ba'ti isi ingəi. Nan me kadi ki kare inbe par ə nyakingə'gi kin pəti gotoi ko!»

20 In dōran, ra ronel do tuji'ti ki ingə kin! In de'gi lə Luwə, ki njekawkulə'gi, ki njekeltakita Luwə'ti, rai ronel, tado ta ki Luwə gangi do'a'ti kin, in ingi ə Luwə gangi ta adi'se.

21 Lo kin'ti non, malayka ki nje togi kare un mbal ki to to kəkirə mbal kusi ko be, ugə ilə ba, ningə el ene: «In ki togi kakin to ə, a ugəi Babilon, bebo ki boi kin kadi iləi'ə ko, kadi de a oo'ə gogi el ratata.

22 De a oo ndu kende'gi, ki de'gi ki nje kosi pa'gi, ki nje kol nal'gi, ki nje kol tow'gi, be lə'i gogi el ratata. De a ingə kodi ra nya madi, eke a oo ndu mbal kusi ko el ratata.

23 De a oo por lambi onbe lə'i el, taa de a oo ndu nje taa nan sigi el to, tado njera gati'gi lə'i ə in nje tobar'gi ki əti bol donangi'ti ne, taa mboli ki ra lə'i ə, buki'n ginn de'gi ki dangi dangi ki donangi'ti ne ko.»

24 In Babilon'ti ə mosi njekeltakita Luwə'ti, ki mosi de'gi lə Luwə, ki mosi de'gi pəti ki tujəi mindi'de donangi'ti ne, anyi'ti.

19

Pa təti ro ki bar me dōran'ti

1 Go nya'gi'ti kin ə, m'oo do ndu ki bar to ndu bulə de'gi ki ngayn be dōran'ti ene: «Aleluya! Kaji, ki tobar, ki togi in yan Luwə lə'je.

2 Takigangi li'ə in ta ki gangi ki rota'ti, in takigangi ki dana, tado gangi ta do kaya dene'ti ki tuji loki donangi'ti ne ki kaya ki ra lə'ne. Luwə ad'a ugə bəngi tol ki tol njekulə'gi li'ə.»

3 Ningə təli eli bay eyina: «Aleluya! Toji ki do Burəbe'ti! Sa por bebo su ki dokagilo'gi ki dokagilo'gi!»

4 *Ngatogi'gi ki do joo gidə in so, ki nya'gi ki nje kisi kumngayira ki so, osi məkəsi'de nanga non Luwə'ti ki Nje kisi do kumbər ngar'ti, osikurə, ningə eli eyina: «Amen! Aleluya! Toji ki do Burəbe'ti!»

Lo taa nan lə Ngonn bati

5 Go'ti, m'oo ndu ta madi in ki do kumbər ngar'ti be el ene: «Uləi toji do Luwə'ti lə'je, ingi pəti ki in njekulə'gi li'ə, ingi ki in nje bolo'gi, in ngann'gi ki de'gi ki togi.»

⁶ Ningø m'oo dø ndu ki ðar to ndu bulø de'gi ki ngayn be. Ndu kakin ðar to kah mann ba ki isi lo be, taa ðar to kah ndangindi ki ðar ki togi'ne ngayn kam be to, ene: «Aleluya! Uløi toji dø Burøbe'ti, tado Luwø læ'je ki nje togi pøti indø ngirø konbe læ'ne.

⁷ Adi ji rai rønel, ji turi jagira ø j'uløi toji dø'a'ti, tado døkagilo taa nan læ Ngonn bati re nga, ningø dene li'ø kaa isi dø nja'ne'ti to.

⁸ Adi'ø ku ki ndolo ngayn ki rai ki kulø len.» Ku len ki nda ki sigi ba ki elita'a, toji kulø ra'gi ki dana læ de'gi læ Luwø.

⁹ Malayka kare el'm ene: «Ndangi ta ene: Nje'gi ki ðari'de lo taa nan'ti læ Ngonn bati in nje rønel'gi.» Ningø ilø'ti ðay ene: «In kin ø in ta'gi ki røta'ti læ Luwø.»

¹⁰ M'osi nanga nja'a'ti kadi m'osi kurø, nan el'm ene: «Ononyi kadi in ra nya kin! M'in njekulø madi to ngannkon'i'gi ki rai dø nja'de'ti me nya ki røta'ti ki Jeju te ki dø'a, kin be to. In Luwø ø maji kadi øsikurø!» Tado nya ki røta'ti ki Jeju te ki dø'a kin ø, adi bulø de'gi elita ki ta Luwø'ti.

Rø ki tøti læ Kirisiti ki in de ki Luwø mbøt'ø

¹¹ Go'ti, m'oo døran te ta'ne, ningø sindø ki nda ø te ra. De ki nje kala, to'a nan Njeranya ki lowø'ti num, De ki røta'ti num. In Nje gangi ta, ki Nje rø rø ki dana.

¹² Kandi kum'ø'gi tei por bilim bilim, ningø nya'gi ki ndolo ndolo sii dø'a'ti ngayn to jøgi køsikurø, taa to ki ndangi dø'a'ti in to ki in ki kar'ne ba par ø gøer to.

¹³ Ku ngal ki uløi mosi'ti, ningø to'a nan «Ta læ Luwø.»

¹⁴ Njerø'gi ki døran'ti uni go'ø, sii dø sindø'gi'ti ki nda, ningø øyi ku len ki nda ki sigi ba, ki nya ki majel ød'ø el.

¹⁵ Kiyøro ki ta'a ati kol kol, ki maji tugø'n ginn be'gi ki dangi dangi te ta'a'ti. Onbe dø de'gi'ti ki dønangi'ti ne ki togi ki ngan to gindi be. Njiyø dø nju'ti, tala mbasi mbasi me be mbore kandi nju'ti, ki yiwi wongi læ Luwø ki nje togi pøti in me'ti.

¹⁶ Ndangi to kare ku'ti li'ø num, nja'a'ti num eyina: «Ngar læ ngar'gi, Burøbe læ burøbe'gi.»

¹⁷ Go'ti, m'oo malayka kare ra taa me kadi'ti. Un ndu'ne ki taa ki togi'ne, el yøl'gi pøti ki isi nali dann nøl'ti sanyi ene: «Rei, kawinan tado nyakuso kibo læ Luwø!

¹⁸ Rei soi da ngar'gi, ki da kibo'gi læ njerø'gi, ki da njerø'gi inbe, ki da sindø'gi ki njekal'de'gi, da de'gi pøti, de'gi ki kare'gi, ki ðær'gi, ngann'gi, ki de'gi ki togi'gi.»

¹⁹ Go'ti, m'oo da ki m'elta li'ø kete, ki ngar'gi ki dønangi'ti ne, ki njerø'gi læ'de, kawinan kadi røi ki nje kisi dø sindø'ti in ki njerø'gi læ'ne.

²⁰ Lo kin'ti, uwæi da kakin dangay'ti, nan'ti ki nje ngom ki nje k'el k'ene n'in njekeltakita Luwø'ti. Nje ðar rø'ne njekeltakita Luwø'ti ki ra nyakoji'gi læ'ne takum da'ti, buki'n de'gi ki nje kaw ki ndaja læ da rø'de num, øsi mækøsi'de nanga non kagi yo'ti li'ø num, mu'ti. Uwæi'de, buki'de joo pøti kum ba me dilø por'ti, ki in por ki nje kon rigi rigi.

²¹ Kiyøro ki te ta nje kisi dø sindø'ti tøl njerø'gi læ'de pøti, adi yøl'gi pøti øi da'de ndanni.

20

Bal ki dør kare

¹ Go'ti, m'oo malayka kare ki in dørø'n'ti isi ur ki nanga, uwø lakele ta boløbe ki døboyo goto num, kulø gindi ki boi ngayn num ji'ne'ti.

² Uwø diragon, ðugø lii, ki in Su ki ðari'ø Satan, dø'a ki kulø gindi kakin kadi to ðal dør kare.

³ Malayka un'ø ilø boløbe'ti ki døboyo goto, uti ta'a ki lakele, øri nya ta'a'ti nalangi, kadi to ingø row buki'n de'gi mu'ti el, biti kadi ginn ðal ki dør kare gangi. Go'ti ø, maji kadi inyøi'ø taa ngonn døkagilo ki nden be.

⁴ Go'ti, m'oo kumbør ngar'gi sii, ø adi nje kisidøti tøgø kadi gangi ta. Ningø m'oo ndil de'gi ki ndøki gangi dø'de ki kiyø tadø mannaji læ Kirisiti, ki mannaji ta læ Luwø kin tø, taa nje ki mbeti køsi mækøsi'de nanga non da'ti num, non kagi yo'ti li'ø el num, adi in de'gi ki taai ndaja læ da nati non'de'ti el num, ji'de'ti el num kin. De'gi kin tøli sii ki dø'de taa gogi, ningø a onyibe ki Kirisiti ðal dør kare.

⁵ In njekoy'gi ø, a tøli sii ki dø'de taa gogi el, biti kadi ðal ki dør kare kin ginn'ø gangi ðay taa. Lo kin'ti, in kindø taa ki døkete læ njekoy'gi lo koy'ti.

⁶ Nje ki me kindø taa ki døkete lo koy'ti kin in nje majikur, in de'gi læ Luwø. Koy ki nja joo aw ki tøgø dø'de'ti el, a in njekujønyamosi kadikare'gi læ Luwø in ki Kirisiti, ningø a onyibe nan'ti ki Kirisiti ðal dør kare.

Rø tøti Satan

⁷ Loki ðal ki dør kare a asi ø, a øri Satan køy dangay'ti li'ø,

⁸ ningø a aw kadi ødi ginn ðe'gi ki dangi dangi ki døkum dønangi'ti ki ø, adi in Gogi ki Magogi*. A øsi nja'de nan'ti kadi aw rø'n. Banyinan to nangira ki ta babo'ti be.

⁹ Uni lo ki dønangi'ti ki ta tata, iløi nan gugi gidi lo kisi de'gi læ Luwø ki ðebo ki Luwø ndigø, nan por a in dørø'n'ti kadi øsi dø'de'ti on'de.

* 20:8 20.8 Ejøkel 38-39

10 Nga ningø, Su ki in nje kædi'de, a uni'ø kadi iløi'ø dilø por'ti, me nya'ti ki nje kon por rigi rigi, go da'ti in ki nje bar rø'ne njekeltakita Luwø'ti. Lo kin'ti, a ingøi kon ki dum kelta'a, kondø'ti ge ki kada ge, ki døkagilo'gi ki døkagilo'gi.

Takigangi ki døboy'ti

11 Go'ti, m'oo kumbær ngar kibo, nda, ki de ki nje kisi dø'ti. Døran in ki dønangi anyinan kø takumø'ti, ki kadi de a oo'de gogi el ratata.

12 Ningø m'oo njekoy'gi, de'gi ki tøgi ki ngann'gi ki du, rai taa non kumbær ngar'ti kakin. Lo kin'ti, makitu'gi in ki te. Makitu madi ki rangi kare in ki te, ningø in makitu kaji. Njekoy'gi ingøi takigangi kigo lo kulø ra'de'gi'ti ki rai. In takigangi kigo lo ta'ti ki ndangi me makitu'ti.

13 Babo tøl ki nje koy'gi ki oyi me'ø'ti adi gogi. Koy ki lo ki koo tøli ki njekoy'gi ki ngømi'de adi gogi. Ningø de'gi pøti ingøi takigangi kigo lo kulø ra'de'gi'ti ki rai.

14 Øyi koy ki lo ki koo buki'de dilø por'ti. Dilø por kin ø in koy ki nje nja joo.

15 Nga ningø de ki tø'a in ki ndangi me makitu kaji'ti el, a iløi'ø dilø por'ti kin tø.

21

Døran ki sigi ki dønangi ki sigi

1 M'oo døran ki sigi ki dønangi ki sigi, tado døran ki køkø ki dønangi ki køkø gotoi kø, taa babo kaa de oo'ø el tø.

2 Ningø m'oo øebo ki ar njay, adi in Jerujalem ki sigi ø in døran'ti rø Luwø'ti, to dene ki ra mandø majø isi'n dø nja'ne'ti isi nginø ngaw'ne kam be.

3 Ningø m'oo ndu ta madi in ki dø kumbær ngar'ti, elta ki tøgi'ne ene: «Oyi lo kisi Luwø ø re isi dann de'gi'ti kin. Luwø a isi dann'de'ti, ningø ingi a in de'gi li'ø. A isi dann'de'ti to Luwø lø'de.

4 A bør mann non mbonyi mbonyi kum'de'ti. Koy a goto, ndingø ndoo a goto, kuwø ndoo a goto, kon a goto, tado døran ki dønangi ki køkø ki nya'gi ki me'ti gotoi kø.»

5 Lo kin'ti non be, nje kisi dø kumbær ngar'ti el ene: «Ki ngøsine kin, m'ra nya'gi pøti tokø sigi nga.» Ningø tøl el'm ene: «Ndangi nya'gi kin, tado ta'gi lø'm in ta'gi ki røta'ti, in kankum ta.»

6 Ningø ilø dø'ti bay ene: «Ginn ta gangi nga! M'in Alpa ki Omega, lo kulø ngirø nya ki lo tolta nya. De ki kundø ra'a ø, m'a m'ad'a mann ki ngirø in dø kaji'ti kada anyi kare.

7 Ningø de ki nje tøti rø, m'a m'ada kadikare kin: m'in m'a m'in Luwø li'ø, ø in a in gonn'm tø.

⁸ Nga ningø, nje bol'gi, njekunme'gi el, ki nje ra nya ki low'ø'ti el, ki nje tol de'gi, ki njera kaya'gi ki njera mboli'gi, ki nje kaw non kagi yo'gi'ti, ki nje ngom'gi, pøti, lo læ'de in me dilø por'ti, ki in por ki on rigi rigi. Lo kin ø, in koy ki nja joo.»

Jerujalem ki sigi

⁹ Malayka kare dann malayka'gi'ti ki siri ki uwøi køpi'gi ki siri ki rosi ki nya tuji lo'gi ki siri ki døboy'ti ji'de'ti, re el'm ta ene: «Re, m'a m'tøj'i njenduwø læ Ngonn bati, adi in ne'ø m'adi oo'ø».

¹⁰ Ndil Luwø tøti'm uwø'm, ø malayka aw søm taa dø mbal'ti ki boi, ngal, ningø tøji'm bebo ki ar njay, adi in Jerujalem ki in døran'ti rø Luwø'ti, ur nanga.

¹¹ Tøbar læ Luwø unji dø'a'ti. Kunjø to to kunjø mbal ki gata in ngayn kin be, ndoloi to kunjø mbal ki bari'ø jasipi kin be, taa de oo lo me'ti to bær be tø.

¹² Ndogi bær ki gugi gidø ndër num, ngal num. Takøy kur me'ti in døgi gidø in joo. Ningø malayka'gi døgi gidø in joo ngømi takøy'gi ki døgi gidø in joo kakin. Ningø ndangi tø ginn koji læ ngann Isirayel'gi ki døgi gidø in joo, kare kare, takøy'gi'ti ki døgi gidø in joo kakin.

¹³ Kaw ki lo kuwø kadi'ti takøy in mutø, lo kurkadi'ti takøy in mutø, manga takøy in mutø, holo takøy in mutø tø.

¹⁴ Ndogi bær ki gugi gidi køy, ngirø in ki kindø dø ki mbal'gi'ti døgi gidø in joo, ki tø njekawkulø'gi ki døgi gidø in joo læ Ngonn bati in ki ndangi søm'ti, kare kare.

¹⁵ Malayka ki nje kel'm ta kakin uwø nya mboji nya ji'ne'ti, adi in gakira ki rai'ø ki ør tado mboji'n bebo, ki takøy'ø'gi, ki ndogi bær ki gugi gidø.

¹⁶ Bebo kin dowø'gi ki sø asi nan, adi ngala asi nan ki tata. Malayka mboji bebo kakin ki gakira læ'ne, asi kun nja de dær døgi gidø in joo (12.000). Mboji ngala num, tata num, kawa ki taa num, asi nan.

¹⁷ Mboji ndogi bær ki gugi gidi bebo kakin ø, øji ngal ji de te kiki'ø'ti bu ki dø sø gidø in sø, ki go nya mboji nya'ti ki malayka isi mboji kete kete.

¹⁸ Nya'gi ki indøi ndogi bær kakin in mbal ki bari'ø jasipi, ningø bebo inbe in ki kindø ki ør døro'a, adi ndolo to bær be.

¹⁹ Ginn ndogi bær ki gugi gidi bebo kakin in ki ra rø'a ki mbal'gi ki dangi dangi ki gati'de in ngayn, kadi ndoloi. Ginnø ki døkete in ki ra ki mbal ki bari'ø jasipi, ki nja joo in ki ra ki mbal ki bari'ø sapir, ki nja mutø in ki ra ki mbal ki ndolo, ki bari'ø agati, ki nja sø in ki ra ki mbal ki bari'ø emerodi,

²⁰ ki nja mi in ki ra ki mbal ki ðari'ø onisi, ki nja mehen ki mbal sarduwann, ki nja siri ki mbal kirisoliti, ki nja jijoo ki mbal beril, ki nja jikara ki mbal topaji, ki nja døgì ki mbal kirijopiraji, ki nja døgì gidø kare in ki mbal yasenti, ki nja døgì gidø in joo ki mbal ametisiti.

²¹ Takøy'gi ki døgì gidø in joo læ ndogi bør, in mædikøsi'gi døgì gidø in joo tø. Ningø ta ndogi ki ra in ki ra ki mædikøsi kare par ki dø'ne. Tambalo ki bebo'ti in ki ra ki ør ki dørø'a, adi de oo lo me'ti to bør be.

²² De oo Køy læ Luwø me bebo'ti kin el. Køy ø, in Burøbe Luwø inbe ki nje tøgì pøti tø, Ngonn bati tø.

²³ Bebo kakin aw ndoo kadi eke nanyi ki kadi oo'n lo el jagi, tado kunji Luwø unji dø'a'ti, ningø Ngonn bati in lambi ki kadi oo'n lo.

²⁴ Ginn be'gi ki dangi dangi njiyøi kunjø'ti, ø ngar'gi ki dønangi'ti ne rei ki nyakingø'gi læ'de me'ti tø.

²⁵ Takøy'gi ki kur me bebo'ti kin a rai tagira ba ki ndø'gi pøti, de a uti'de el, tado lo a ndul me be'ti kin el.

²⁶ Nga ningø, de'gi a rei ki nyakingø'gi ki nya tøbar'gi læ ginn be'gi ki dangi dangi me'ti.

²⁷ Nya madi kare ki to njen a ur me'ti el, taa de ki njera nya'gi ki maji koo el, ki nje ngom a ur me'ti el tø. In de'gi ki tø'de in ki ndangi me makitu kaji'ti læ Ngonn bati par ø a uri me'ti*.

22

¹ Malayka tøjim mann ba kaji, ki ndolo to bør be ki isi uwø ki tøgì'ne lo kisi Luwø'ti in ki Ngonn bati.

² Nga ningø, dana ngawdann bebo'ti, ki dann baji mann'ti ki tø joo, kagi kaji ki te ki kandi'ne nja døgì gidø in joo me ðal'ti ki kare ra non. Nanyi kare ø te ki kandi'ne, nanyi kare ø te ki kandi'ne, ø mbi'ø in kin kaji ginn be'gi ki dangi dangi tø.

³ Nya madi ki kadi to Luwø a mann'n'ø goto.

Kumbør ngar kisi Luwø in ki Ngonn bati a in me bebo'ti, ningø njekulø'gi læ Luwø a awi non'a'ti kadi to gosi'ø.

⁴ A oyi takumø, ningø tø'a a in ki ndangi nati non'de'ti.

⁵ Lo ki ndul a goto, de a aw ki ndoo kunji lambi el num, kunji kadi el num, tado Burøbe Luwø a ðuki kunjine dø'de'ti, ningø a onyibe ki døkagilo'gi ki døkagilo'gi.

Re Jeju Kirisiti

⁶ Go'ti, malayka el'm ene: «Ta'gi kin in ta'gi ki røta'ti, in kankum ta. Ningø Burøbe Luwø ki nje kadi gosi de'gi ki

* 21:27 21.27 23-27; Ejay 60.19-20, 60.3-5, 60.11, 52.1; Ejøkel 44.9

njekeltakita'a'ti, ulø ki malayka lø'ne kadi toji njekuløbør'gi lø'ne nya'gi ki a rai nya ndøkba adi'de gøri.»

⁷ Lo kin'ti, Jeju el ene: «Oyi, m'a m're ngøsine, ningø de ki njengøm go ta'gi ki te ta Luwø'ti ki to me makitu'ti kin in nje rønøl.»

⁸ M'in Jan, m'oo nya'gi kin ki kum num, ki mbi'm num. Ningø go koo'ø'ti ki m'oo ki kum ge, ki mbi'm ge, m'osi nanga nja malayka'ti ki toji'm nya'gi kakin kadi m'osi kurø.

⁹ Nan in el'm ene: «Ononyi kadi ra nya kin. M'in njekulø to in be, to ngannkon'i'gi ki in de'gi ki njekeltakita Luwø'ti, ki de'gi pøti ki njengøm go ta'gi ki me makitu'ti kin maji, be tø. In Luwø ø maji kadi øsikurø.»

¹⁰ Ningø ilø'ti bay ene: «Ta'gi ki te ta Luwø'ti ki to me makitu'ti kin, ononyi kadi iyø adi to, tado døkagilo ki kadi nya'gi kin a rai nya in ndøkba nga.»

¹¹ Nga ningø kadi de ki njera nya ki lowø'ti el, kadi nanyi ki lo ra nya ki lowø'ti el'ti lø'ne, ø de ki nje ra nya'gi ki to njen nanyi ki lo ra'a'ti tø. Ningø de ki nje ra nya ki dana kadi nanyi ki lo ra nya ki dana'ti tø. De ki nje kar njay nanyi ki lo kar njay'ti tø.

¹² Lo kin'ti, Jeju el ene: «Oyi, m'a m're ngøsine! M'a m're ki nyakugø goji kadi m'adi de ki ra kigo kulø'ti ki ra.

¹³ M'in Alpa ki Omega, m'in ki Døkete ki ki Døboy'ti, m'in Lo kulø ngirø nya ki Lo tolta nya*.»

¹⁴ Nje rønøl'gi ø in de'gi ki nje togi ku'gi lø'de kadi to ingøi tarow kusø kandi kagi koy el, ø kadi uri ki takøy me bebo'ti.

¹⁵ Ningø kadi de'gi ki nje ra kulø lø busi'gi, ai gidi bebo'ti, nan'ti ki de'gi ki nje mboli, ki de'gi ki nje sangi nan kaya'ti, ki de'gi ki njetølde'gi, ki de'gi ki nje kaw non kagi yo'gi'ti, ki de'gi ki ndigi ngom in njekelta ki ngom tø.

¹⁶ «M'in Jeju, m'ulø ki malayka lø'm kadi mannaji nya'gi ki røta'ti kin ki rø Njekawnan'gi'ti. M'in de ki ginn koji'ti lø Dabidi, m'in Ngawnden ki njekuwø taginnlo'ti.»

¹⁷ Ndil Luwø in ki dene ki nje ngaw eli eyina: «Re!»

Ø kadi de ki oo dø ndu ta'gi kin ene: «Re!»

Kadi de ki kundø mann ra'a, re, ø kadi de ki ge kanyi mann kaji, ingø kare um ndogi el tø.

Tølta ta

¹⁸ M'in Jan m'ilø ndu'm dø ta'gi'ti ki te ta Luwø'ti ki to me makitu'ti kin be: De ki ilø nya madi dø'ti, Luwø a buki tuji'gi ki in ki kelta'a me makitu'ti kin dø kon'ti li'ø.

¹⁹ A re de ør nya madi me ta'gi'ti ki te ta Luwø'ti ki to me makitu'ti kin tø ø, Luwø a ør nya maji ki søw dø'a kø me

* 22:13 22.13 12-13; Ejay 40.10, 62.11; Pa'gi 28.4; Jeremi 17.10

kagi koy el'ti num, me bebo'ti ki ar njay num. Adi in kagi koy el in ki bebo ki ar njay ki in ki kelta læ'de me makitu'ti kin[†].

²⁰ Ningø de ki nje kaw ki ndu do ta'gi'ti kin toki in ta'gi ki rota'ti el ene: «Oyo, m'a m're ngosine.»

Amen! Re, Burøbe Jeju!

²¹ Kadi memaji læ Burøbe Jeju in nan'ti sese pøti.